

BIBLIOTHÈQUE
de M. A.-P.
LEFEBVRE-NONAT.
OUVRAGES
DIVERS.
N° 124
Bibliotèque de S. Ange

AG! 3/3/-
La Raison triomphe de la Mort et travailler pour elle c'est travailler pour l'Eternité
Ex
Libris
H.G.Plimmer.

Trubleman

3 vols c.!

[illegible]
Louv
29 Sept 4[illegible]

J D Chesnell

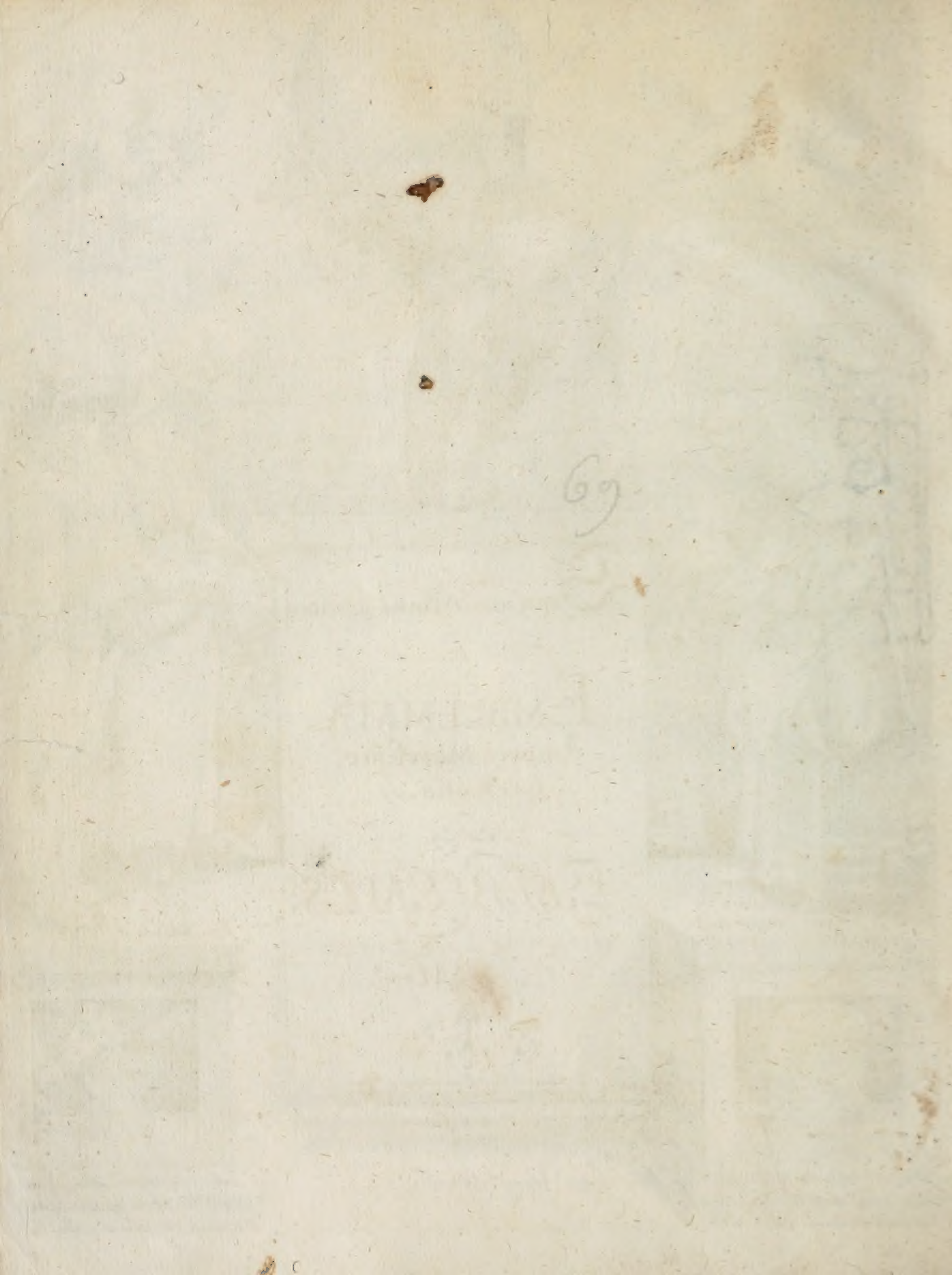
Paris Oct 1856

[illegible]

3 works together
very rare Complete
de J Heyer
and his niece Lefebure-Wauot
with coat of arms
of J de S Anger.

oceanus
Sinn-en-Minne-Beelden.
Emblemata,
Amores Moresque spectantia.
Emblemes,
Touchants les Amours
et les Moeurs.
Venne Inventor. Ao. 1618.
Fran. Schillemans sculpsit.
Meliora latent.
Lusus Ingenij Iuvenilis Lib. 1.
Tundatur, olebit.

IACOBI CATZII I.C.

SILENVS ALCIBIADIS

SIVE

PROTEVS,

Humanæ vitæ ideam, Emblemate trifariàm variato, oculis subjiciens.

Iconibus artificiosè in æs incisis, ac trium linguarum explicatione eleganter elustratus.

Editio altera ac auctior.

Deus nobis hæc otia fecit.

AMSTERODAMI,
Ex Officina Typographica Guiljelmi Ianssonij.
Anno CIↃIↃCXX.
Cum Privilegio.

1620

Extract uyt de Privilegie.

DE Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, hebben gheconſenteert ende gheoctroyeert, conſenteeren ende Octroyeren midts deſen *Ian van der Hellen* Boeckdrucker der Stadt Middelburch, dat hy voor den tijdt van ſes Iaren naeſtcomende alleene inde Vereenichde Nederlanden ſal moghen drucken ofte doen drucken ende uytgeven ſeker Boeck gheintituleert *Silenus Alcibiadis, ſive Proteus humanæ vitæ* Imaginem, *Emblemate Trifariam variato, oculis ſubjiciens*, behelſende *Officium Puellarum in Amoribus*. Gheſtelt in Ghedichten van drie talen, te weten: Nederlandts, Latijn ende François. Verbiedende alle ende een yeghelijck deſer Landen Onderſaten binnen den voorſz tijt van ſes Iaren, 't voorſz boeck (in't gheele of ten deele, in't groot ofte kleyne, ofte in eenighe Spraecke, hoedanich die zijn) nae te drucken ende te verkoopen, ofte elders naeghedruckt inde Vereenichde Provintien te brenghen, om te verkoopen, ſonder conſent vandē voorſz *Jan van der Hellen*, Opte verbeurte vande naeghedruckte Exemplaren, ende alſulcke ſomme van penninghen, als blijct by de brieven van Octroy daer van verleent. In 's Gravenhaghe den 17 April, 1618. Onderteeckent

C. Aerſſens.

ICk onderghescreven hebbe ghetranſporteert, ghelijck ick tranſportere by deſen aen Willem Ianſz *Boeckdrucker tot Amſterdam, alle het recht dat my competeert uyt het Privilegie by de Groot Mogende Heeren Staten aen my verleent, hier boven ghementioneert.*

Actum tot Middelburgh den 21 *Auguſti* 1619.

Hans vander Hellen Boeckdrucker.

AEN DE

ZEEVSCHE IONCK-VROVWEN.

GHy Zeeus, en soet gheslacht; ghy Venus lants-genooten,
(VVant Venus is vvel eer oock uytter zee ghesprooten)
Ghy die met Venus hebt het selve Vader-lant,
Het selve soet ghelaet, het selve sacht verstant;
Ionck-vrouwen, aerdich volck, die door verborghe crachten,
Een lieselijcken brant ontsteeckt in ons ghedachten;
Die door uvv' soet ghelaet, en lodderlijck ghesicht,
Een droeve ziel gheneest, een treurich hart verlicht,
Aen u coomt dit Gheschenck, het groote Rond der Eerden,
Dat Venus Soon beschut, en Venus hout in vveerden,
Aen u coomt dit gheschenck, een vvonderbaren Cloot,
Die, al vvat hy verliest, vveer vint in uvven schoot;
Aen u coomt dit gheschenck: in u leyt noch verborghen,
Een ander Vaderlant, dat eerstmael schier off morghen
Sal coomen aen den dach, en steken op het hooft,
Als ons de bleecke Doot sal hebben vvech gheroost.
Dit VVeerelt-dragend' Kint coomt naer u toe-ghestreken,
En heeft u, soo het schijnt, vvat sonderlincx te spreken,
Het coomt u segghen aen, in ronde Zeeusche tael,
VVat datter omme gaet in Venus gulden sael.
Het heeft, niet lanck gheleen, my desen Bouck ontdraghen,
't Is slim, vol arge-list, en alderhande lagen,

Het ſteelt, al vvaer het gaet, en lacht om onſe ſmart,
Ach! die nu ſteelt mijn Bouck, ontſtal vvel eer mijn hart.
Ten vvas noch nacht, noch dach, de Son vvas rechs gedooken
In Thetys ſouten ſchoot; als hy my quam beſtooken,
Ick ſach vvel, aenden damp die vvaſemd' uyt ſijn mont,
Dat hem dat grillich hooft niet al te vvel en ſtont.
VVaer (ſprack hy) ſydy nu, vvaer ſydy nu ghy Zeeuvven *?*
Hoe heb-dijt nu ſoo ſlecht? hier voormaels vvaerdy leeuvven,
Doen ghy voor 't Vader-lant op-ſettet lijff en goet,
En doen uvv' zee vvas root, u viſch vvas vet van bloet.
Ghy vvaert voor rappe maets vermaert, en dapper gaſten,
Doen ghy de vlagghen mocht gaen rucken vande maſten,
Doen ghy als vvoond' en zee, en, meer als ſy verſtoort,
Al vvat u teghen-quam ginckt vverpen over boort.
Doen, nevens u Maet-roos en onverſaechde Helden,
VVas hier noch ander volck, dat deſer loff vertelden,
In deuntjens nieu-ghedicht; die ſong' men breet en vvijt,
't Ginck ſoo vvat rau, 't is vvaer, maer ſoo ginck doen de tijt.
Als d'oorlooch vvas in ſvvanck, doen vvaren hier Poëten;
En, nu m'er ſit in ruſt, is al 't ghedicht vergheten.
De vveerelt is verkeert: daer Mars vervveckt een liet,
Vermach de ſoete min, vermach daer Venus niet?
Hoe? is der gheeſten luſt uyt Zeelant *dan vertoghen?*
Off ſal den bloet-hont Mars meer in dit lant vermoghen,
Als 't ſoete Venus Kint? al heeft den crijch u lant
Beſchermt, en V R Y gheſtelt; 't vvas eerſt door my ghemant.
VVaer Venus ſtille ſtaet, vvat can daer Mars bedryven?
VVat is der mannen cracht, ſoo ghy verſtoot de vvijven,
Ons lieve burghery? Bellona valt ter neer,
Indien dat Venus Soon ſick niet en ſtelt ter vveer.

Siet!

Siet! Mars leyt nu in slaep, maer soo hy coomt 't ontvvaken,
VVat salt dan zijn? vvat sal den ermen bloet gaen maken,
Ontspan' ick oock mijn booch? voorvvaer 't is al maer vvint,
Soo Mars, door mijn beleyt, gheen nieuvve stoff' en vint.
In oorlooch vvert de jeucht vervvackert door trompetten,
Een soet ghedicht behoort in tijt van pays te vvetten,
De schicht van Venus Kint, om 't uyt-gheputte lant,
Van nieus, met jonck ghevvas, rontsom te sien beplant.
Let op 't na-buerich volck, dat heeft al beter grepen,
Als vvel u Zeeuvven *doen, siet,* Hollant *is ghe slepen,*
Om groot getal van volck te queecken over al,
En van haer burgery te meerderen 't getal.
De vonden al te mael, vvaer door sy dit uyt-voeren,
Verſvvijg' ick nu ter tijt; van een vvil ick maer roeren,
Om dat die my voor al, en mijn Vrou-Moeder raeckt,
En ons van dagh tot dagh meer ondersaten maeckt.
Daer is een gheestich volck, dat, door een aerdich jocken,
Door sanck, en soet ghedicht, de Joncheyt vveet te locken
Tot aengenaem vergiff van onbekende min,
Dat leyt en maelt int hooft, en vvoelt door hart en sin.
Daer singt dien grooten HEYNS *al vvat de soete Griecken,*
Gedreven door de cracht van mijn ghesvvinde vviecken,
Oyt brachten aen den dagh, en doet mijn aert verstaen,
Soo vvel, als oyt de pracht van Roomen heeft gedaen.
Siet HOOFT, *een hooft vol gheest! die beelt daer af mijn banden,*
In soeten Herders-sanck: en vvie en sou niet branden,
Als BREDERO *brengt voort (ick laet nu staen Moy-ael)*
Een vverck niet boers voorvvaer, hoe-vvel in boersche tael?
Een dinck spijt my alleen, dat, daer der mannen gheesten
Staen veerdich my ten dienst, en vieren onse feesten,

Dat daer een teere Maeght veracht mijn soete vlam,
(O vvonderbaer verstant! O eer van Amsterdam!)
V meyn' ick, Roemers *Spruyt, u* Anna*, bloem der Maeghden,*
Die oyt door gheest en konst aen Phœbi Rey behaeghden;
V meyn' ick, vvat ick doe, hoe gunstich ick u ben,
Noch can ick, my ten dienst, niet trecken uvve pen.
Ghy maeckt een aerdich veers, doch niet van onse saken;
Maer kiest een hoogher stoff, O! mocht ick eens ghenaken
V hart met dese toorts, ghy songt een ander liet,
Nu, onder Pallas schilt, ontvvijckt ghy vvat ick schiet.
Maer seght, ghy Zeeuvven*, seght, vvat is hier oyt gheschreven*
Dat yemant eenich spoor, tot mijnen dienst mocht gheven?
Ick vveet nochtans seer vvel dat hier gheen cunst ontbreeckt,
Maer 't is verborghen vier, dat als in d'assen steeckt.
Ick vveet dat Zeelant *is vol gheesten, vol verstanden,*
Maer vvatter yemant schrijft, dat sluyt men als in banden,
Den nacht bedeckt u vverck, en niemant macht eens sien,
Maer hiet ick Venus Kint, ten sal niet meer gheschien.
Ick vveet dat onder u verscheyden dinghen rusten,
Al over langh ghemaeckt; ké laet de Zeeusche custen,
Tot onses jeughts vermaeck, yet brenghen aen den dagh,
Maer vvaerom bidd' ick doch, daer ick ghebieden magh?
Flux, langt my vvat ghy hebt bequaem tot ons Scholieren.
Dit seyd' hy, en terstont greep alle mijn pampieren,
En bontse met de pees van sijnen boogh, te hoop,
En seyde, nu Vaert vvel: en steldet op de loop.
VVat vvaßer voor te doen? eylaes! ick moest vvel svvichten,
Ick vreesde voor sijn toorts, ick vreesde voor sijn schichten,
Ick vreesde dat het my eens vveer mocht tasten aen,
Ghelijck dit dertel vvicht vvel eertijts heeft ghedaen.

Cupido

Cupido vlooch daer heen, en droech met hem mijn stucken,
En op den staenden voet ginck hyse laten drucken,
Ontbont al-daer sijn pack, en leydet al daer heen,
Gaff drinck-gelt aen de knechts; en strax daer na verdween.
WEl, alst dan wesen moet, gaet heen, mijn Bouck, gaet dwalen
Eerst door ons Zeeusche cust, en dan in vreemde palen;
Sweeft door dit groote Ront, tot aen des weerelts ent,
Al waer den soeten naem van Minnen is bekent.
Gheen huys, geen dorp, geen stadt can voor u zijn gesloten,
Als daer vrou Venus Kint noyt pijl en heeft ghesch oten:
Gheen lant is u ontseyt, als daermen niet en mint;
En ick en weet niet waer men sulcke landen vint.
Hoe menich aerdich Dier, in plaetse van te naeyen,
Sal haer begeerich oogh tot uwe Beelden draeyen,
En alsser dan ontrent haer yemant coomt off gaet,
V steken in haer schoot, en naeyen haren naet:
Hoe menich knap Ghesel, als hy u sal ghenaken,
Sal segghen, siet doch, hier! siet hier mijn eyghen saken!
Siet hier mijn eyghen stuck! siet hier mijn eyghen beelt!
Siet hier de selve streeck waer door mijn herte queelt!
Maer in gheval mischien een Moeder, vol van sorgen,
V in haer dochters cleet eens vont te zijn verborgen,
Of elders door het huys versteken in een houck,
Behendelijck bedeckt met brey-naet off met douck,
En dat de teere Maeght daer op bestont te beven,
Off wiert ghelijck een roos, van vrees te zijn bekeven,
Ghy doet het woort voor haer, en met een heusche spraeck,
Verdedicht, sonder angst, aldus haer goede saeck:
Ké Moeder weest gerust, het Bouxken hier gevonden,
Spreeckt niet, soo als ghy meynt, van Venus dertel wonden:

 Daer

Daer is meer, alßer schijnt: wvant soomen wvel door-leest,
Men vinter heylsaem leer, die Venus brant gheneest.
Doch, soo u dit Ghespreck niet wvel en sou ghelucken,
Soo spreeckt den Drucker aen, en haelt uwv' and're stucken,
En segt dan aen de Maeght, om dit ghevaer t'ontgaen,
Dat sy't op eenen Bouck niet meer laet comen aen.

DANIELIS HEYNSII.

IN EMBLEMATA

CLARISS. CONSVLTISSIMIQVE

VIRI

*D. J. CATSII. J. C*ti.

EPIGRAMMATION.

Vidit, & ingentem mirata est Itala tellus
Alciatum, tanti mente superba viri:
Seu tonat, & leges facundo edisserit ore,
Seu Themidis dignum numine condit opus.
Hunc quoque ludentem, sed seria, vidit, & illi
De lusu palmam, sed sapiente, dedit.
Alciati curas & seria vicerat antè
CATZIVS: ad lusus nunc & amœna venit.
Hîc quoque, sed *triplici* palmam *sermone* meretur,
Vt ter sit victor, qui semel ante fuit.

AD LECTOREM

de Fine hujus Opuſculi

PRÆFATIO.

SI in Luſu non merè ludicra, & à Puero, quem exhibemus, non nimis puerilia exſpectas; at quippiam hîc reperire, quod vix aliquis ibidem quæſiverit, tibi eſt animus, mi Lector, ſiſte te paulisper in hoc veſtibulo: antequā enim ulterius progrediaris, habeo quod de titulo huius Libelli, deque instituti noſtri ratione paucis te præmoneam. Interpretem unumquemq; adhibendum eſſe ei quod dixit, ſcripſitvè, æquum judicant, qui ęqui. Græci primo, deinde Latini Græcos imitati, genus hoc ſcriptionis Emblemata *indigitârunt; cuius ego verbi originem aliis indagandam ut relinquam, nominiſque anxiam diſquiſitionem ut omittam, atque ex re ea deſcribam, pronuntio* Emblemata, *ſcitè exhibita, mutas imagines eſſe, quæ tamen loquantur: levia videri, quæ tamen pondus habeant: ridicula apparere, cum non ſint inſi-*

† *pida*

pida: denique plus aliquid plerùmque in his legi, quàm sit scriptum; plus cogitari, quàm sit lectum. At mirabitur fortassis nonnemo, imò, ut præter decorum, stomachabitur nos lubricæ istius ætatis, nescio quas, ineptias non tantum solidæ morali Sapientiæ, verum etiam sacris Meditationibus conjunxisse, resque adeò diversas, & , ut primâ fronte videtur, contrarias in unum quasi fasciculum colligasse. Cui objectioni ut satisfaciam, paucula de consilio hac in re meo, & de scopo opusculi huius, venia, bone Lector, tecum differendi mihi sit. Primò quidem primam Emblematum istorum partem è turbido juventutis nostræ æstu emanasse ingenuè fateor: Illa enim cùm, agnato isti ætati affectu, ad poëticas Sirenes & illecebras illarum subinde abriperetur, Emblemata aliquot amatoria, id est, ineptias juveniles, subinde chartis illeverat: quæ, cùm aliis eius generis exercitationibus, supervenientes aliæ occupationes tum temporis è manibus ut deponerem, adegerunt: eadem illa cùm mihi nuper, veteres quasdam chartas evoluenti, in manus incidissent (ac id quidem cùm jam singulari Dei opt. max. beneficio à prioris vitæ molestiis paulùm respirare cæpissem) videbar, ea relegendo, me ipsum qualis fueram, id est, adolescentulum juvenilibus affectibus sursum, deorsum miserè agitatum satis graphicè ibi depictum videre. Sensi nihilominus intereà igniculos, nescio quos, amœniorum istorum studiorum in me, velut resuscitari, atque ut Poëta, ... Agnovi veteris vestigia flammæ. *Quo pristini affectus dulci lænocinio mihi ipsi paulatim ereptus cum forem, cæpi in animum inducere ut, exercendi hunc ipsum atque instruendi gratiâ, juvenilia illa & Amatoria Emblemata poëtico lusu pro re natâ variarem, & in robustioris ætatis meditationes magis viriles tam Morales, quam Sacras, transfunderem: Videbar enim isto modo ludendo non vanam humanæ vitæ imaginem me & mihi ipsi, & aliis, exhibiturum esse; si præsertim hominem, triplici libello, triplici modo oculis exponerem; Ut Naturalem, ut Civilem, ut Christianum. Operi itaque accingimur,*

cingimur, & juventutem nostram, mi Lector, id est hominis istius naturalis genuinam effigiem in propagationem sui propendentem (quod naturæ proprium esse quis ignorat?) atque ita coloribus suis depictam, primo Libello damus. Cur enim talem me fuisse diffitear? ille vitia sua fateri metuat, qui etiã nunc in illis versatur: somniũ, *ait ille,* narrare vigilantis est. *Hominis Civilis id est, socialis in mutuo hominum consortio viventis, Secundo exhibemus. Hominis Christiani, id est, verâ fide imbuti, lineas aliquot Tertio demùm Libello ducimus. Et hæc quidẽ retentis utrobiq; iisdẽ iconibus; cum ob alia, tum ob hoc, ut homini (tametsi corporis externam formam retineat) interiores animi facultates mutandas esse, mihi aliisq; persuadeam; doceamque quo pacto è turbidâ & fluctuanti illâ juventâ, ad sedatum virilis ætatis robur, & inde in gravem & exemplo reliquis ætatibus futurã senectutẽ, laudabili volubilitate, nobis sit transeundum, & identidem ad meliora ac altiora sit enitendũ; eòusque dum solida ac genuina gravitas eundem locum in animis nostris obtinuerit, quem ibidem inanis levitas, vanitasque juvenilium animorum (comparatione prioris & præsentis vitę inter sese institutâ) antea obtinuisse conscia mens unicuique dictabit; atque ita tandem vitæ uniuscuiusq; nostrum ratio, non amplius corruptis humanis affectibus, sed divinę voluntati in toto mancipetur. Cum verò Juventutis nostræ pars non minima eò prolapsa sit, ut vel honestior aliquis & ad gravitatẽ compositus libri titulus eundẽ legenti ferè soleat è manibus excutere, atque adeo ab ulteriori lectione, tanquã præjudicio gravatum lectorem, deterrere, (nec enim, ut videtur, teneræ plurimorum aures aliud præter-quam molliusculos lascivientium poëtarum versiculos ferre possunt) E re visum nobis titulum & externã libelli faciem captui istorum dare: eamq; ob rem curavimus frontem ipsam & imagines aliquot effigie poëtici Cupidinis aliisque amatoriis ineptiis obduci, ut ne quis delicatulus, in hęc forte incidens, aliud hîc præterquam melimela, merasq; Veneris & Adonidis delicias latere suspicetur,*

atque istâ ratione ad ulteriorem operis lectionem, tanquàm ad escâ palato suo congruentem, nepos quivis invitari possit. Fraudem itaque tibi facio, mi Lector, sed, ut spero, omnibus innoxiam: nam & blandis nutricibus alumnos suos tali ferè modo, & cum bono ipsorum, fallere satis solenne est, cum nimirum deliciis puerilibus dissimulatos amari medicaminis succos ipsis propinant, &, ut ille,

. . . . . Prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoque liquore.

Sicut & Chyrurgum novaculam spongiâ tectam mamillæ regiæ virginis (dum ulcus lenire & purgare se simulat) fæliciter impegisse memoriæ proditum est. Quod genus fraudis non licitum modò, sed & amicum esse quis non fateatur? Iterùm dùm in hoc eßem totus ut adolescentulos amicâ fronte, id est, amœno & juvenilibus oculis blandienti titulo allicerem; verebar ne graviores severiorisque supercilij viros, tam ridiculo & futili in ipso limine proposito spectaculo, ab opere hoc arcerem, atque ità, contrarium dum vitarem, in contrarium impingerem: operæpretium visum fuit ei malo tacito, & non omnibus æquè exposito remedio occurrere. Librum hunc eam ob rem obscurâ, & non ubique obviâ inscriptione Silenum Alcibiadis *indigitavi: quid autem ea, totumque deinceps velit opusculum, duorum Emblematum ad titulum appositione, Lectori non nimis rudi satis indicavi. Quæ hîc sigillatìm explicare, quid opus? hoc volo, libellum hunc, tametsi eundem de summâ (quod aiunt) cute ridiculum quis, & prꝑter juveniles nugas in se nihil habentem, facile damnet: multò tamen alium esse propius intuenti, quàm summo habitu in oculos incurrat; licet enim prior libellus, quem liberior nostra juventus effudit, amatoria tantum tractet, amatoriè tamen, id est, stolidè & insulse multa ibi non tractari, sed inspersam ferè ubiq; moralis doctrinę salem æquus Lector animadvertet: prꝑsertim verò si doctorum istos flores, quos ornandi & nos explicandi gratiâ adjecimus, subinde*

consulere

consulere non gravetur. Invenies alibi jocos, & fateor, sed ut impossibile absque coloribus pingere, ita Iuventutis mores describere, aut hominem naturalem dare, sine istis: nec, aliter agendo, ageremus, id quod agimus. Evocabunt isti torpentes animos è marcore, ut speramus, viamque sternent ad meliora, eòque ducent mentem juvenilem, idque sensim, quò per sese timuisset ascendere. Res ipsa loquitur homines, ut plurimum, cùm res tractantur arduæ, graves, imo & sacræ, jacere animis ac dormitare; ad res verò ludicras, pueriles ineptias, tricas, apinas, vigilare, torporem excutere, aures animumque arrigere. Vidit hoc, qui nihil non videt, unigenitus Dei filius, Salvator Christus, non latuit Sanctos, non fugit Doctos: qui omnes, quoties ad populum dicendum, quotiesque auditores ad attentionem excitandi vel revocandi; artem arte tegentes, à rebus levibus & plebeis ferè suas isagogas mutuare in more habent. Nonne Christum à lusu puerili, à grano Sinapis, & similibus ordiri quidem, at gravi demùm & divino epilogo perorare in historiâ Euangelicâ sæpe videmus? Similia Paulum & alios viros sanctos factitasse, Ethnicorum nempe poëtarum versiculos sanctissimis divini verbi mysteriis inseruisse, auditorum gratiâ, quis ignorat? Inter Doctorum exempla lepidum illud Demosthenis, cui cum Athenis, causam capitalem defendenti, auditores parum attenti obstreperent, paulisper jam nunc, inquit, mihi aures præbete, rem novam & auditu jucundam in medium prolaturus sum. Ad quæ verba cùm ilicò altum silentium summaque auditorum attentio exstitisset: Juvenis quispiam inquit, asinum conduxerat, rerum quiddam Athenis Megaram deportaturus, in itinere verò cùm vehementi ardore solis infestaretur, nec umbraculi copia uspiàm esset, tandem bestiam radiis solaribus opponens, sub asino, ut æstum effugeret, resedit: ibi agaso obtestari, factum controvertere, bestiam depellere, asinum ut iter, non ut umbram faceret, locatum dicere. Alter ex adverso, jus asino utendi fruendi pro arbitrio toto locationis tempore sese habere: quid multa? de verbis

ad verbera, & demùm in litem res deducta est. His dictis omnibus summâ animorum attentione exitum rei exspectantibus, discessum, quantum quidem videbatur, parabat; renitentibus contra Atheniensibus, & ut reliquam fabulæ partem adderet, flagitantibus; ibi ille, itanè, inquit, narratio de asini umbrâ vobis cordi, seria audire operæ pretium non videtur? Jam desinam, si prius idem aut simile in aurem insusurravero ijs qui, ubi oculo alacri & exporrectâ fronte, primam huius opusculi partem evolverint, in ulterioribus, tanquam apes amisso aculeo, torpere incipient. Tu si me audias, Lector, & te ames, canonem hunc animo inclusum ut geras sit cura, Non esse separandam caudam à capite c. Maiores de Baptis. Vale.

VOOR-REDEN

VOOR-REDEN
ENDE
Verclaringhe over het Oogh-merck des Schryvers in dit werck.

INdien ghy in jock niet al ſpel en ſouckt, Leſer, maer geſint zijt hier wat te vinden, datter niet en ſchynt te weſen; ſoo ſtaet wat ſtille: want eer ghy voortgaet, woudē wy u geerne over het Opſchrift van dit Bouxken, ende ons wit dat wy daer in voor hebben, een weynigh berichts doen. 'tIs billick dat een yder zy tolck ende vertaelder ſynder woorden. De Griecken, als mede de Latynen, de Griecken hier in volghende, hebben deſe maniere van ſchryven EMBLEMATA ghenaemt: den oorſpronck vā welck woort ick niet voor en hebbe hier na te ſpooren. Maer ſo my yemant vraeght wat EMBLEMATA in der daet zijn? dien ſal ick antwoorden, dattet zijn ſtomme beelden, ende nochtans ſpreeckende: gheringhe ſaecken, ende niet-te-min van gewichte: belachelycke dingen, ende nochtans niet ſonder wijſheyt: In de welcke men de goede zeden als met vinghers wyſen, ende met handen taſten can, in de welcke (ſeg ick) men gemeenlyck altyt meer leeſt, alſſer ſtaet: ende noch meer denckt, alſmen ſiet: gheen onbequamen middel (naer ons ghevoelen) om alle leerſame verſtanden, met een ſekere vermakelyckheyt, in te leyden, ende als uyt te locken, tot veelderley goede bedenckinghen, yder na ſyn gheleghentheyt; hebbende in ſick een verholen kracht van behendige beſtraffinghe der innerlycker ghebreken van yder menſche, dwinghende dickwils (al-hoewel ſonder ſchamperheyt, ende alleenlyck int ghemeyn daer heenen gheſet) by ghelegentheyt van de voor-geſtelde beelden ende de corte uytlegginge daer by gevought, den ghenen, die ſick by ghevolghe van dien op ſyn zeer voelt gheraeckt te zyn, al ſtil-ſwyghende, en in ſyn eenigheyt, ſchaemt-root te werden; ſiende ſyn innerlijcke feylen, uyterlijcken voor-gheſtelt, ē hem ſelven, of ten deele, ofte in t'gheheel, levendigh af-ghemaelt. Om welcke redenen wille wy niet onghevougelijck en hebben geacht, naer te volgen het ghevoelen der ghener, die EMBLEMATA, in onſe tale *Sinne-*

beelden

beelden meynen genoemt te moeten werden: ofte, om datmen door het uytterlijcke beelt eenen innerlijcken ſin te kennen is gevende, ende dat mitſdien, niet ſoo ſeer het beelt, als den ſin, uyt het beelt ontſtaende, bedenckelijck is; ofte, om dat deſe maniere van ſchryven, boven andere, ſonderlinghe de ſinnen der menſchen is af-beeldende, ende voor oogen ſtellende; werdende daerom, als by uytnementheyt, *Sinne-beelden*, ofte der Sinnen af-beeldinghe ghenaemt.

Dan yemant ſal miſſchien ſick verwonderen, ja onbetamelijcken oordeelen (ende dat niet ſonder redenen) dat wy de mallicheden der jonckheyt, gevought hebben, niet alleenlijck met de Leere der zeden, maer oock ſelfs met hooger ende ſtichtelijcker bedenckinghen. En ſonderlinge dat wy de ſotheden der Jeught de eerſte plaetſe in dit werck hebben vergunt. Deſe teghen-worpinge ſal oorſake geven het wit eñ oogh-merck, dat wy ons in deſe oeffeninge hebben voor-gheſtelt, den gunſtigen Leſer cortelijck te ontdecken. Derhalven willẽ wy wel rondelijck bekennen, dat 'teerſte deel van dit Bouxken meeſt is gheweeſt het uyt-worpſel van onſe blinde jonckheyt, de welcke, door de gewoonelijcke genegentheden van die jaren, mitſgaders door eenighe luſt tot de dicht-conſte gedreven zijnde, hadde nu ende dan ſoo eenighe minnelijcke Sinne-beelden, dat is, geckelijcke invallen, daer henen geſtelt; welcke ten dien tyde by ons (als in andere ſaken alſ-doen beſich zijnde) aen d'een zyde gheleyt, ende nu wederom, in't door-ſien van eenighe oude papierẽn, ons in de hant gevallen weſende, hebben, door over-ſien van de ſelve, als in een ſpieghel, ontdeckt hoedanich den voorighen ſtant onſer onbeſuyſelder Jonckheyt is gheweeſt, ende, by gheleghentheyt van die bedenckinge, gemerct de groote vriendelijckheyt des goeden Gods t'onſwaerts, onſe harten in dier voughen geopent hebbende, dat wy de ydelheyt der dommer jeught nu niet alleenlijck als met handen taſten, maer oock metten ghemoede verfoeyen connen.

Deſen onvermindert (mits wy nu van de becommeringe onſes voorighen ſtaets, door Gods ſonderlinge goedertierentheyt, ontlaſt waren) hebben ten ſelven tyde in ons ghevoelt, ick en weet niet wat vernieuwinghe vande vermaeckelijckheyt, de wy wel eertijts tot de dicht-conſte in ons hadden geſpeurt; waer door wy allenxkens verlockt, ende als ſoetelijck verleyt weſende, zyn verweckt gheworden, om, naer gelijckmaticheyt onſer jegenwoordiger gelegentheyts, de ydele *Minne-beelden*

onſer

onſer Jonckheyt tot *Sinne-beelden* van ſtichtelijcker bedenckingen, t'onſer oefeninge, te gebruycken; om alſo door deſe maniere van ſchryven, als een beworp, ende af-beeldinghe van den wonderbaren ende veranderlycken loop des menſchelycken levens in dit werck te verthoonen, ende alſo mijn ſelven eñ andere aen te wijſen, hoemen uyt een domme Jeught, tot een geſette Manheyt, ende van daer tot een ſtichtelyck Ouderdom, behoort te climmen; om alſoo, by middel van een prijſelycke veranderinghe, ſyn voorighe gheneghentheden t'elcken in beter als te verſetten; mitſgaders (gelijckmen te vooren dapper ende vierich is geweeſt tot de hittighe begeerlijckheden eñ hartſ-tochten der wulpſcher jonckheyt) de ſcherpheyt ende hevicheyt der ſelver te verkeeren 't elcken tot een beter eynde, niet ruſtende tot datmen ghevoelt, by vergelijckinghe van ſijn voorgaender maniere van leven, datmen op gelijcke hooghte van ſtichtelijcke geſetheyt is geclommen, gelijckmen te vooren inde ydelheyt der jonckheyt is gheweeſt: wettende alſo onſe ſweerden (om ſoo te ſpreken) in't landt der Philiſtinen (*1 Sam. 13. 20.*) halende ſterckte ſelfs by onſe vyanden, ende op-weckende de cracht der volghende deughden, door verghelijckinghe vande hevicheyt onſer voorgaende ghebreken: en door dien middel eyntelijck, ghelijck wy eertijts als dienſt-knechten der lichveerdicheyt gheneghen zijn gheweeſt tot ydelheyt, onſe leden te begeven tot dienſt-knechten der ſedicheyt tot oprechticheyt, ende alſo niet meer *naer menſchelijcke begeerlijcheden, maer naer Gods wille, den tijdt die noch over is te leven* (*1 Pet. 4. 2.*) Dan alſoo de jeught onſer eeuwen wel meeſt (God betert) ſo verre is vervallen, dat alleen een ſtichtelijck op-ſchrift van eenich boeck ghenoechſaem is om't ſelve hun uyt de hant te ſlaen, ende als een tegenheyt ende af-keer daer van te doen hebben, ſonder dat de ſelve ſchynt de moeyte te willen nemen om het voorder inhouden van 't ſelve t'onderſoecken, als in hun teere ooren niet anders connende verdragen als ſo eenich ſoet-galmende geluyt van (ick en weet wat) lief-cooſende clinck-dichten: So hebben wy, de meepſheyt van deſe te ghemoete gaende, het op-ſchrift eñ ſtant van dit boecxken naer der ſelver gelegentheyt ſo wat ghevoeght, ende ten dien eynde op't eerſte blat van 't ſelve ghedaen ſtellen een afbeeldinghe van een naeckt kindt, de werelt draghende, met een pijl en boogh inde hant, ende voorts in alles ſo afgericht, dat uyt deſſelfs gheſtalteniſſe eertijts de blinde Outheyt, ende ten huydigen dage de malle

 jonck-

jonckheyt het ſelve voor der Minnen-God ſoude begroeten; daer by voegende de rechte hovelingen tot ſodanigen hoff dienende, te weten alderley ſlach van Jonghe-lieden, al by paren daer ontrent ſwermende, als manſchap ende trouwe haren over-heer aenbiedende: latende mede de ſelve ghedaente in eenighe van de eerſte Sinne-beelden haer verthoonen, om alſo den inganck ende ſtant deſes boecx ſo voor te ſtellen, als off achter den ſelven niet anders als een enckel Prieel der minnen en ware ſchuylende. Even-wel nochtans, om tot ons voornemen te gheraken ſoo haeſt onſe Leſers d'eerſte plaetſe van dit boecxken zijn voorby gheleden, hebben wy, al 'tghene dat te vooren meeſt al niet anders en ſcheen te zijn als ſo wat ſchielijcke in-vallẽ vã belachelijcke Minnebeelden, by nieuwe beduydinghe (behoudende even wel, om redenen vooren verhaelt, de ſelve beelden) verandert tot tweederley Sinnebeelden; treckende ydere der ſelver in het tweede deel tot een borgerlijcke berichtinghe, ende ſtrax daer naer in het derde-deel tot een ſtichtelijcke bedenckinghe, om alſo (het eene een aenleydinge zijnde tot het andere; aenden deſen, ter wylen hy meynt dat alles is van een ende de ſelve ſtoffe, aen den geenen ter wylen hy begeerich is te ſien hoe dit ofte dat op eenen nieuwen ende beteren ſin wert gheduydet) de ghemoederen van ſoodanighe meepſche leſers, die gheen vaſte ſpyſe en connen verdraghen, met een gheoorloft, jae vriendelijck, bedroch eyntelijck wech te leyden, ende te vervoeren daer de ſelve, ten eerſten inganghe, noyt en hadden ghemeynt te comen. Niet anders dan ghelijckmen de kinders, tot haer eyghen voordeel, ſomtijdts bedrieght, wanneermen de ſelve het bitter, doch ghesont, worm-cruyt met ſuycker, ofte andere ſoetheyt bedeckt, onghevoelijck ende ongemerct int lijf crijght. Want nadien 'tmeerendeel van deſe teere leſers immers ſoo aelwaerdich is, als de walghende ſiecken, de welcke men de gheneeſ-drancken niet anders als onder 'tdexel van yetwes dat ſy gheerne eeten ofte drincken en can ingheven: ſoo diende (naer ons ghevoelen) deſer etterbuyl niet dan met een bedeckte vliem (om ſoo te ſpreken) gheſneden te zijn, op dat de ſelve niet eer den ſteeck van de gheneeſ-meeſter, als het bedorven bloet daer uyt vloeyende, mitſgaders haer eygen vuylicheyt mochten ghewaer werden.

Ey lieve, 't gaeter huydenſ-daeghs ſoo, de weereldt wil bedroghen zijn: God gave dat de ſaken altijdt ſoo mochten uyt-vallen dat den

ghenen

ghenen die bedrooghen werdt, meer voordeels uyt het bedrogh, als den bedriegher ſelfs, quame te trecken; ghelijck wy hier verhoopen ende vaſtelijck (door Gods ghenade) vertrouwen, te ſullen gheſchieden.

Verclaringhe van het Op-ſcrift, Beelden op het ſelve, ende Sinne-beelden onder het ſelve, op yder ſtuck geſtelt.

Middeler-tijdt ſoo gheven wy deſe onſe meyninghe, ende hoedanich de ſtoffe van dit werck zy, in het Op-ſchrift van het eerſte deel, ende den aert van elck ſtuck, in het op-ſchrift van yder in't byſonder, den verſtandighen Leſer ghenoechſaem te kennen, niet alleenlijck door 'tveranderen van de Syde-beelden ende van de gheſtalteniſſe des ghenes die in yder op-ſchrift de weerelt draeght, (die in't eerſte deel is den kinderlijcken Minne-Godt, *in het tweede* de Rechtmaticheyt, *ende in het derde* de Godtſ-dienſticheyt) *maer ſonderlinghe door de twee Sinne-beelden in de onderſte houcken van yder Op-ſchrift ghedaen ſtellen, alles op dat wy met het ſelve, daer mede wy de Ieught meynen te trecken tot het leſen van dit Bouxken, alle andere van ryper bedenckinghe niet en ſouden ſchynen voor-by te willen wyſen, ende daer van te vervreemden. Wy hebben dan tot dien eynde in't beghinſel van het eerſte deel doen af-beelden een toe-ghebonden Apotekers-pot, den welcken, al-hoewel van buyten niet anders en ſchijnt te verthoonen als ſoo wat beuſelinghen van bloemekens, ſottekens, ende dierghelijcke viſevaſen, tot vermaeck alleen van den voor-by-gaenden man (ſoo't ſchijnt) daer henen geſtelt: even-wel nochtans, geopent ende naerder in-geſien weſende, wert bevonden van binnen vervult te zijn met goede ende heylſame gheneeſ-cruyden. aen de over-zyde hebben wy doen afbeelden een vyſel, ende ſoo wat pepers, die daer in wert gheſtooten, welcken peper al-hoe-wel van buyten geheel ſwart, miſmaeckt, ende vol rimpels weſende, niet ſeer ongheliјck en is onſe wicken, ende mitſdien het ſlechtſte van alle graen-vruchten, even-wel nochtans geſtooten zijnde, vervult de om-ſtaenders met een aengename reucke. Willende met ſulcx, als voorſeydt is, te kennen gheven dat al-hoe-wel 't jeghenwoordich Boucxken ten eerſten aenvanghe ſoodanigh ſick laet aenſien, als of t'ſelfde niet anders en ware behelſende als enckele drift, ydelen ſchuym, ende, ick en weet niet wat, gront-ſop door de hitte der derteler jonckheyt uyt-gewaſemt, dat even-wel 'tſelve (d'uytwendige ſchorſſe wat af-ghedaen ende alles in naerder acht by den billickē leſer genomen weſende) ſynen ſchijn ganſch ongelijck, ende met eene van goede bedenckinge niet geheel ontbloot, bevonden en ſal wordē. Waer toe oock dient het Latijnſche Op-ſchrift op't eerſte blat deſes Boucx geſtelt, te weten, SILENVS ALCIBIADIS, gelijck de gene die deſe maniere van ſpreecken verſtaen, redene daer van connen gheven. In de twee onderſte houcken van het Op-ſchrift des tweeden deels, ſal den Leſer vinden eerſt eens ambacht-*

bacht-mans Water-pas; ende ten tweeden, een Sonne, gelijckelijck ende de rypende wijn-druyven soeticheyt, ende den bedorven wijn (beyde door de sonderlinghe werckinghe haerder stralen) suericheyt aen-brengende: Door het Waterpas ende des selfs beweginghe, haer voughende naer den grondt daer het selve op ghestelt is, den ghemeenen loop des burgherlijcken levens, onder een goede ende rechtmatighe Overheyt, sick wel ende burgerlijck hebbende: met eerlijcke luyden ommegaende, eerlijck wandelende, ende in tegen-deel van beyde recht anders sick aenstellende: ende door de tweederley krachten der stralender Sonnen, den eygen aert der rechtmaticheyt (beloonende de goede, ende straffende de quade) willende afbeelden, wesende de eygen stoffe in dat deel te verhandelen. In'tbeginsel van het derde ende laetste deel hebben wy, tot inleydinge ende openinghe van'tselve, doen stellen eerst den Elephant aen de op-gaende sonne met gebogen knien eere bewysende, ende in dat groote licht des selfs grooteren Schepper, als met verslaghentheyt ende ootmoet, aenbiddende, (het welck dat beest uytter aert naer't segghen van gheloof-weerdighe schryvers gewoon is te doen) hebbende gemeynt daer mede aen te wysen de vernederinge die dẽ mensch, hoe groot hy oock zy, schuldich is aen de uytnemende voor-treffelijckheyt van de onbegrypelijcke Godheyt. Ten tweeden hebben wy ter selver plaetse aen de over-zyden gedaẽ af-maelen des Cuypers Vier-yser, belettende dat het vier daer in vervatet, niet daer henen lancx der aerden soude ligghen muffen, maer met een clare ende helle vlamme op-waerts soude stygen, tot dienste van synen werck-meester; daer mede voor hebbende aen te wysen onsen Christelijcken plicht in dit leven, ende met eene te verthoonen dat de Godsdiensticheyt den eenighen middel zy om het Goddelijcke vier onser zielen uytten leeghen stof deser aertscher dingen ten hemel-waerts op te dryven, ten dienste van den grooten werckmeester, die dit alder-wonderlijckste Vat (waer van Hemel, Aerde, ende Zee als duyghen zijn) so meesterlijcken t'samen heeft ghevought, ende in een verknocht (hem zy lof van eeuwicheyt tot eeuwicheyt,) begrypende inde voorseyde drie onderscheyden stucken een af-beeldinghe (als gheseyt is) van den loop des menschelijcken levens, ende met eene de ghestaltenisse des menschen selfs. Des menschen leven meynen wy bequamelijck af-ghedeylt te connen werden in drie deelen; in de Ionckheyt, *die wy toevoughen het eerste Bouck: In de* Manheyt, *die wy aen-wysen in het tweede Stuck; In den* Ouderdom, *dien wy toe-passen het derde Deel. Den mensche selfs aen-mercken wy dry-sins; Eerstelijck, voor so veel den selven is een redelijck dier, in sick hebbende een aen-gheboren ghenegentheyt tot verbreydinghe ende uytsettinghe synes aerts, ghestadelijck hellende tot de ghewenschte vereeninghe mette ghene, sonder de welcke de heymenisse der voor-teelinghe niet en wert uyt-gevoert: welcke gheneghentheyt de Oude onder den Heydenen*

denen (ghewoon zijnde de menschelijcke hartstochten te vergoden) Cupido hebben gheheeten, ende tot een God verheven; wiens beelt wy (om redenen hier vooren verhaelt) als de werelt draghende, hier vooren hebben doen stellen; ende met desen mensche zijn wy besich int eerste Stuck. Ten tweeden, sien wy den Mensche aen voor soo veel hy een ghesellich dier is, ende in't burgherlijck leven onderlinge met andere menschen in heusheyt ende vriendelijckheyt omme-gaet, naer 'trecht aller volcken. Ende desen Mensche roeren wy aen int tweede Bouck. Ten derden, beschouwen wy den Mensche voor soo veel hy door een sonderlinghe ghenade Gods af-ghesondert van den ghemeenen hoop ende loop des werelts, in Iesu Christo door de werckinghe des heylighen Gheest, by middel des gheloofs voor een kint Gods is aenghenomen; van den welcken wy spreecken int derde Deel. Ende alsoo een yder van ons dese dryvoudighe gheneghentheden in sick bespeurt, so pooghen wy dit jeghenwoordich Boucxken daer toe te doen strecken, dat wy in den natuerlijcken mensche matelijck, *in den burgherlijcken mensche* rechtveerdelijck, *in den Christelijcken mensche* Godsalichlijck *metten Apostel mochten leven. Welcke dry veranderende gheneghentheden wy den Leser willende by dit Bouck voor-stellen, hebben daerom 'tselve mede den naem van* PROTEVS *ghegheven, den waerom weten alle de ghene die soo wat in de ghedichten der Oude ghelesen hebben.*

Onder-tusschen en can ick niet voor goet aen-nemen, dat sommighe dese oeffeninghe, als nieuwe vonden, ende als gheen exempel hebbende in de heylighe Schrift, pooghen te verwerpen: want de sulcke antwoorde ick cortelijck, dat dese maniere van schryven, beyde out, eñ schriftmatich is. Wil yemant tot bevestinge van sulcx, in Gods woort, sien een uytnemende ende in alle syn leden gansch volmaeckt Sinnebeelt, aerdichlijck, naer alle de reghels van de kunste afgericht, eñ dat niet ergens besydens weeghs in eenige gheringe sake daer heen gestelt, maer reghel-recht van God selfs, in der alder-weerdichste stoffe des Nieuwen Testaments, af-ghedaelt, ende als van den hemel neder ghelaten? die slae sijn ooghen met aendacht op het linnen laken in sick behelsende alle vier-voetighe wilde, cruypende dieren, ende ghevoghelte des hemels, Petro by een sonderlinghe openbaringe uytten hemel verthoont met 'tby-voughsel van de stemme SLACHTET ENDE ETET, af-beeldende de groote heymenisse van de roupinghe der Heydenen, ende neme met eene de moeyte hier in te ondersoucken de vijf eyghenschappen, die *Paulus Iovius* ende andere in een volmaeckt sinne-beelt zyn vereyschende, hy sal alle de selve soo volcomelijck daer in

 ontdecken

ontdecken als in eenich ſinne-beelt dat by yemant, vande alder-ervarenſte in deſe oeffeninghe, oyt is voor-geſtelt geweeſt: Ende ingevalle yemant meer plaetſen inde H. Schrift begheerich is te ſien, ſinne-beelden behelſende oft de ſinne-beelden ſeer na by comende, die mercke aen *1 Pet. 2. 22. Ieſ. 1. 3. Ier. 8. 7.* ende verſcheydene andere, al waer van *honden, ſeugen, ezels, oſſen, oyevaers, cranen, ſwaluwen, tortel-duyven*, eñ diergelijcke dieren leer-ſtucken werden ontleent eñ den menſchen toe-gepaſt, weſende 'tſelve een rechte eygenſchap van ſinne-beelden, ghelijck yder een, die maniere van oefeninge eenichſins verſtaende, kennelijck is. Ende indien men de ſake wat naerder wil inſien, wat zijn doch alle de ſchaduwẽ des Jootſchen Godſ-dienſt anders geweeſt als enckele ſinne-beelden, de wyle de ſelve zijn gheweeſt voor-beelden Chriſti, ofte des ſelfs rijcx? de gheſichten der Propheten, ſonderlinghe van Ezechiel ende Daniel, het Hooghe-liet Salomonis, de Openbaringhe Iohannis, en watter inden woorde Gods meer is van ſodanige ſtoffe, heeftet niet in allen deelen veel eyghenſchappen den ſinne-beelden ſeer na by comende? Eyntlijck, gunſtighe Leſer, bidden wy u niet te willen miſduyden, dat wy de ſelve beelden eñ gelijckeniſſen beyde eñ tot menſchelijcke in-vallen, en tot Goddelijcke bedenckinghen 't gheheele werck door onverſcheydelijcken hebben gebruyct, en dat oock ſomwylẽ met ſtrydighe veranderingen, 'twelck miſſchien yemant mochte oordeelen heet ende coudt uyt eenen mont gheblaſen te zijn: want boven 'tgene wy hier vooren, als in't voorby gaen, hier toe gheſeyt hebben, is aen te mercken, dat wy deſe ſpelende vryheyt in't ſchryven, niet beſtaen en hebben, ſonder clare ende uyt-ghedruckte voor-ſchriften derhalven in de heylighe Schrift ons naerghelaten, in de welcke niet ſelden een ende de ſelve ſake, nu ten goeden, ende dan ten quaden, in gelijckeniſſe wert getoogen, ende dat met niet minder verſcheydenheyt, ja ſtrijt, van verdraeyinghe als wy erghens in dit werck hebben ghebruyckt. Wat iſſer doch reghel-rechter teghens den anderen gekant, als Chriſtus ende den duyvel? den behoeder, ende den verderver? ende nochtans werden beyde de ſelve, onder de ghelijckeniſſe van een Leeu, in den woorde Gods duydelijck voor-gheſtelt, (*Open. 5. 5. 1 Pet. 5. 6.*) wat iſſer vyandelijcker teghens den anderen ſtrydende, als de Sonde en den gheneeſdranck tegens de ſelve namentlijck de leere des *Euangeliums?* eñ nochtans worden beyde de ſelve onder de ghedaente des Suer-deeſems ons voor-

voor-ghedraghen, (*Matt. 13. 13. 1 Cor. 5. 7.*) Sien wy niet onder de ghelijckenisse eens diefs beyde, ende den ontrouwen, ende verkeerdelijck-in-sluypenden herder, ende den rechtveerdighen rechter Christus selfs, in de schrift af-ghebeelt? *Openb. 16. 14. Matth. 24. 44.*) Sien wy niet onder de ghedaente vande Slanghe in de Bybelsche schriften, den duyvel, en des selfs doodelijck vergif, ende met eene den ghenen die de Slanghe den cop vertreeden heeft, voor-ghesteldt? (*Genes. 3. 1. Openb. 20. 2.*) Yemant segghe my nu off-men oock breeder soude connen gaen weyen, ofte metten verstande vryelijcker door ghelijckenissen connen uyt-springhen, als in de vooren-verhaelde, en andere plaetsen, die in de Heylighe Schrift te vinden zijn, is ghedaen. Al het welcke nochtans, over-midts de verscheyden eyghenschappen alle schepselen in-gheboren, niet alleenlijck sonder aenstoot van yemant, maer selfs met vermakelijckheyt des gheestes, by alle billicke verstanden can ende behoort te werden aen-ghenomen. Middeler-tijt ist te verwonderen, door wat verdorventheyt onses aerts, ofte listicheyt des duyvels, het by comt, dat den mensche altijdt veel meer oore ende harte leent, ende open heeft tot, ick en weet niet wat, geex-maren ende kacker-lacken, als tot eenighe stichtelijcke betrachtinghe. Men onder-vindt, God betert, by daghelijcksche ervarentheyt, dat onse ghemoederen in't verhandelen van de alderweerdichste saken gheheel slap ende slaeperich, jae dom ende onverstandich zijn. Ende, in teghen-deel van dien, op het ghewagh van aertsche, gheringhe, ende gheensins aensienlijcke dinghen, dapper ende wacker in de weere zijn: dese, ghelijck alle andere onse ghebreckelijckheden, d'Heere, onse Salichmaker Christus, grondelijck wel kennende, t'elcken by naest als hy yet sonderlincx t'onser salicheyt dienende wil voor-stellen, en vanght sijn reden niet aen met eenighe hooghe ofte hemelsche maniere van spreken; maer ghebruyckt veel tijdts, als tot een in-leydinghe syner leeringhe, eenighe ghelijckenissen van ghemeene ende slechte dinghen ontleent: ende sijn toe-hoorderen by dien middel tot aendacht verweckt hebbende, climt daer naer van het cleyne mostaert-zaet, tot den grooten Hemel, ende van een belachelijck kinder-spel, niet alleenlijck tot mannelijcke, maer Goddelijcke beschouwinghe. (*Matth. 11. 16. Luc. 7. 32.*) Nu wel aen dan (om niemant met al te langen voor-reden te verveelen) ghy dese ofte

die wulpsche Iongelinck, die de ydele wasemen uwer jeught met den stadigen deck-mantel van Liefde weet te becleedẽ, ende, met al te vermetelijcken maniere van spreken, uwe eygen lusten u, eñ andere tot Goden op-gherecht hebt, soo wanneer ghy in't eerste deel van dit boucxken mischien vinden sult uwe maniere van spreken hier ende daer so wat ingevolcht te zijn, Ey lieve, en misduydet onse meyninge niet, sulcx dient alleenlijck tot weder-inroepinge van uwe verdwaelde sinnen: de wyle wy niet voor en hebben, als eensdeels ons selven te oeffenen in de veranderinghe, daer wy u hier vooren af seyden, anders-deels om andere, die't begeeren mochten onser gedachten wat mede te deylen, mischien off daer door aen yemant, die door d'inbeeldinghe der joncheyt noch wan-lustich zijnde, de smake mochte werden verweckt tot het nutten vã beter ende ghesonder spyse, die den selven, te vooren, door verkeerde lusten vervoert zijnde, niet en woude genaken; 'twelck wy verhopen te sullen gheschieden, so ghy aen deñ buyte-cant van desen onsen toe-gesloten Apotekers-pot niet en blijft hangen, maer den selven openende, de genees-cruyden daer in verborghen uwe bedeckte gebreken gaet toeeygenen. Of wy tot beyde de voorseyde eyndẽ geraken sullẽ en weten wy niet; dit weten wy, dat door Gods genade by gelegentheyt van dese oeffeninge in ons ontstaen is een vast voornemẽ om met alle mogelijcke neersticheyt, dagelijcx so lancx so meer, te trachten tot veranderinge ende vernieuwinge onses gemoets ende levens in Iesu Christo, den goeden God die sulcx weet ende werckt, die onse ende eens yders harte ende nieren door-siet ende kent, voordere in ons het goede werck by hẽ daer in begonnen: den selven goedertieren God ende Vader geven wy ons ende al het onse over, aenn-emende also een stil ende gerust gemoet, eñ den selven voor besluyt, van harten biddende te willen gheven dat dese onse oeffeninge voort en voort mach uyt-vallẽ tot sijns heyligen naems eere, beteringhe des Schryvers, ende stichtinge des Lesers. Leest dan wie ghy zijt *aendachtelijck*, verstaet *ghesondelijck*, oordeelt *heuselijck*, en *vaert wel.*

J. CATS.

Misce stultitiam consiliis brevem.

AEN DE ZEEV-

AD

AMPLISS. ORNATISSIMVMQVE VIRVM

D. IACOBVM CATSIVM I. C.

Hominem triplici Emblemate graphicè exprimentem.

AMphytryoniades cluet inclytus, unam animam quòd
Exuerit triplici corpore Geryonis:
Te quantò maior, CATSI *cate, adorea lustrat,*
Qui triplici corpus unum animas animâ?
Scilicet hoc potior Genij vis enthea nervis,
Hâc mactus veterum robora summa praeis.
Artubus utque alij & nervis praeconia captant,
Sic graphicis surgant artibus illa tibi.

AD EVNDEM

QVi ludens, tetricas ut demat pectore curas;
(Quas consultor ei curia quasque parit)
Erudit, & triplici conformat pectora gnome;
Quae genus omne hominum praemonuisse valet.
Seria quanta dabit, quantâ dabit indole digna,
Si vacuus nervos tenderit ingenij!

L. M. P.

I. Liraeus.

** GHE-

GHEDICHT

Ter eeren

Den hoogh-gheleerden D. I. CATS

Op ſijne Conſt-rijcke

SINNE--BEELDEN.

GHelijck den Medecijn aerd-ſinnich doet bereyden
Sijn bitter-heelſaem cruyt, met een verſoeten ſchijn,
Om, door een vroed bedrogh, den ſiecken aen te leyden
Tot den bequamen wegh, als die onwillich zijn:
Soo gaet den wyſen CATS ons ongetemde jaren
Aen-voeren tot de tucht, door't lock-aes van de Min,
En brengt de wyſe deught, die qualijck was te paren
Mēt de bloet-rijcke jeught, vermomt en ſluypend' in;
En leert, met aerdich dicht, hoe met verloop van tyden
De Minn' tot Eeren-ſucht, de Eer tot Godſ-dienſt climt;
En hoe de Deſticheyt en Geylheyt 'tſamen ſtryden,
Hoe dat den laetſten ſtant, den eerſten over-glimpt,
Ten was gheen dertel vier, 'twelck hem heeft aen-ghedreven
Te beelden in't begin vrou Venus, of haer kint,
Maer door een hoogher Vier gheprickelt, heeft beſchreven
Hoe dat de liefde Gods de weereltſch' overwint,
Als hy in dicht, en prent, ſeer konſt-rijck weet te malen
En drucken onſen aert en onſe zeden af,
VVel drie-mael dobbel eer moet hy te recht behalen,
Die *Zeelandt*, op een dagh, een cleyne VVeerelt gaf.

L. Peutemans.

OP DE DRIE BOVCKEN der SINNE-DICHTEN ende BEELDEN

vanden Hoogh-gheleerden Heere

D. JACOB CATS.

Wilt ghy een Venus sien, een Venus die van boven
By d'Oude wert ghesiyt, te zijn ghecomen aff,
Vrania *ghenaemt, een die eerst wetten gaff,*
En toomen in de Min, van yder een te loven;
Wilt ghy sien Venus Kint, maer 'tbeste van de twee
Die Venus heeft ghebaert, dat wacker, eerbaer, Maetje,
Dat met een soet ghelaet en met een aerdich praetje
Wel beylt (dat heeft het noch behouden van der zee)
Maer 't beylt in eerbaerheyt: den and'ren is een lecker
Die niet en weet dan quaet, en rechte guytery,
Hy tacketeylt te veel, hy jockt en scherst te vry,
Is yemant wat besmeurt, hy maeckt hem drie-mael gecker.
Dees' is van ander stoff. Off wildy gaen wat voort,
En mercken hoe bequaem de Leer van goede zeden
V hier wert voor-ghestelt, met beelden en met reden,
Neemt in de hant dit werck, ghy vintet al soo 'thoort.
Terwijl den arghen Mensch met al sijn cromme spronghen,
Der Volcken ampt en plicht verdonckert en verblauwt,
En 'trechte zeden-snoer aen hondert stucken kauwt,
En heeft van't Burgher-recht al vry wat af-ghedronghen;
Soo gaet u desen Bouck seer heerlijck stellen veur,
Hoe wy met eeren by den and'ren sullen leven,
Hoe veel men aen de Eer off Baet-sucht moeten gheven;
Hoe wy in vreught ghestelt zijn sullen, en ghetreur.
Terwylen 'tdolle Volck 'trijck Lucifers weer bouwen,
En willen weten meer, als die haer 't weten gheeft,
En willen sien, dat God voor ons verborghen heeft,
En nemen in veel meer als 'thart hun can verdouwen.
Siet hier dit clouck Verstant, dat ruckt met sijn ghedicht

Ons harten op, en leert al ſtichtelijcker ſaken;
En gaet ons in den gheeſt, met trooſt en heyl vermaken,
En doet ons heffen 'thooft na 'talderhooghſte Licht.
Men heeft tot heden toe ghekneutert en ghekeven,
Off Zeelant *oock wel zou uyt-brenghen een Poeet,*
En tot op deſen dagh niet veel men noch en weet,
Die in de Poëſy den gheeſt om hoogh doen ſweven,
Maer nu is ons ghebreck ghebetert met ghewin:
Een iſſer ons als drie, drie-dobbel is ons eere,
Ghy vint in ſijn Ghedicht, Vreught, Deught, en heylſaem Leere,
Heyl in de ziel, en Deught int leven, Vreught in Min.

I. HOBIVS.

TOT DEN LESER.

VVIlt ghy, op eenen dach, door-ſien u gantſche leven,
VVilt gy met een geſicht des weerelts loop verſtaé,
VVilt ghy, een langhe tijdt, int corte ſien beſchreven,
VVilt ghy, met eenen ſtap, het Aertrijck omme-gaen,
VVilt ghy met cleyn beſlach, veel dinghen onderſoucken,
VVilt ghy, der menſchen aert, haeſt kennen int ghemeen:
VVat houfdy les of ſchool, of veelderhande boucken?
Leeſt maer dit corte werck, ghy vintet al by een.

J. F.

AV TRES-

AV TRES-DIGNE
D'HONNEVRS & BON-HEVRS
Le tres-docte Seigneur

IAQVES CATS I. C.

Sonnet Encomiastique;
Sur ses *EMBLEMES* tripliques.

MOn Dieu m'ayant osté mon loisyr de jadis
(Quand je rendoiz Anglois du BARTAS *& sa Race)*
J'avoiz ja dict Adieu *aux Dames de* Pernasse;
Pour mieux m'accommoder a Ceux a qui je suis.
Mais, nonobstant ce Vœu, *me retenir ne puis*
De maintefoiz mirer, & admirer la grace
Des Chantres *grave-gayz, dont la voix haute-basse*
Tire de Terre au Ciel les bien-nayz beaux Esprits.
Tel, tel es tu, mon Doux-docte-divin de CATS,
Qui, en fin Medicin, *sucrant, dorant tes* Doses,
Fais avaller aux Tiens saines & sainctes Choses,
Dont, sanz cest Art, grand part taster ne voudroit pas,
Pourtant, si bien meslant avec le Doux l'Utile.
Triple Laurier J'appends a ton Tri-lingue Stile.

IOSVAH SYLVESTER.

AENDEN

HOOGH-GHELEERDEN D. IACOB CATS,

Op het Boeck van sijn Const-rijcke

SINNE-BEELDEN,

(van de welcke sijn gunst mijn een vereert heeft.)

BEn Ick O CATS! de eerst, die ghy dit Boeck vereert?
Soo sal ick zijn de eerst, die daer uyt wert gheleert
Te sien de feylen die ick in mijn groene jaren
Bedreven heb, die zot, doch nimmer geyl en waren,
En stijghen hoogher op, verjaghen wulpse Min,
En halen in sijn plaets d'eerwaerde Reden in:
Die sal den nevel, door haer glans, wel doen verdwynen
Van jonghe domme Jeught. Dan sal ick niet het schynen
Van vele dinghen, (daer het meer-deel van de Lien
Haer aen vergapen) maer het ware Zijn, eens sien:
Dan sal noch Hoop, noch Vrees, 't ghemoet niet meer ontstellen,
Begheert' van Rijckdom, Staet, noch Eer-sucht, my niet quellen.
Ist niet belachens weert, dat d'arme Mensch so wroet,
En slobt, en slooft, en sweet, om onnut overvloet?
Ist niet beschreyens weert, dat menich wel sou waghen
Goet, bloet, ja Ziel, om een dienstbare Croon te draghen;
Dits Redens eerste les: en als ick die wel ken;
Soo salse voort-gaen, en mijn leeren wie ick ben.
Meesterse, doet u best! Maeckt (bidt ick) my af-keerich
Van ondeught, en tot Deught, heel neerstich en begeerich,
Maeckt dat ick met Mijn selfs, en al de Weerelt spot,
En stell' voortaen alleen mij hart, en hoop op Godt.

ANNA ROEMERS.

GHE-

GHEDICHT TER EEREN
van den
HOOGH-GELEERDEN HEER
IACOB CATS. I. C.
Op ſyne Conſt-rijcke *Sinne-beelden.*

DE Minn' end' haer natuur, haer eyghenſchap end' crachten;
Des Borghers ſchult end' plicht, end' ſeden-rijck betrachten;
't Vermaken van de Ziel, de weghen naer om Hoogh:
Stelt ons dit cunſt-rijck Boeck, in Dicht end' Prent voor d'oogh'.
Dies ghy ô jeughdich Volck, int minnen on-ervaren,
Verraden van u oogh', bedroghen van u jaren,
Wien door een domme kracht, Natuur ghevoelen doet,
Veranderingh' van ſinn', verwiſſelingh' van bloedt;
End' ghy gheſetter Volck, die met verſtant end' reden,
Naer wijſheyts Even-naer, dijn paden wilt betreden,
Dien tot behout end' heyl, de Borgherlijcke wet,
Als recht-ſnoer van u doen end' laten, is gheſet;
Ghy oock ô heylich Volck, ghenomen uyt veel volcken,
Die ſteets, met hert end' ſin, gaet dringhen door de wolcken,
Tot in den Hemel toe, die 'swerelts Doen veracht,
Om dat u ziel, hier naer, een beter Goet verwacht:
Comt hier, comt alle dry, en brenght yets tot vereeringh',
Van hem, die Dicht end Prent, een yder ſtelt tot leeringh',
Comt hant aen hant, end' eer hem al u leven gheeft,
Die, tot vermaeck end' leer, dit Boeck gheſchreven heeft.

Ter eeren van den ſelven.

DIe tot vermaeck end' leer, Dry dinghen heeft beſchreven,
De Minn', *de* Borgher-plicht, *end'* 'tGheeſtelijcke Leven;
Wie wenſcht hem niet, met my, Dry dinghen tot ſijn loon?
De Min-vrucht, Borgher-eer, *end'* Gheeſtelijcke Croon.

IAC. LVYT. I. C.

CLINCK-

CLINCK-DICHT
Op de
DRIE-SINNIGHE
SINNE-BEELDEN
van den
HOOGH-GELEERDEN ende *ACHTBAREN HEERE*
D. IACOB CATS.

HOe in des weerelts loop dē mensch sick heeft te dragen,
  VVijst ons dit aerdich VVerk met Dicht en Beeldē aen,
  En hoemen van 'tbegin ten eynde toe moet gaen,
Om God, en oock den Mensch in alles te behaghen.
Eerst hoe een jonck Ghesel met konste sal bejaghen
  Sijn Lief, sijn tweede Ziel, sijn vreught, sijns harten-lust,
  En, om sijn hevich vier met eer te sien gheblust,
Hoe hy't met heus bescheyt een aerdich dier sal vraghen.
  Maer (wonder boven al!) een en het selve beelt,
Een en de selve stof (merct hoe de Geest hier speelt)
Leert ons en Borgher-plicht, en oock Godsalich leven.
  VVel aen dan hier is spijs waer med' can zijn ghevoet
  De *Min*, het *Burgher-recht*, en *'t Christelijck ghemoet*;
Dies wy, *ô Groot verstant*, dry-dobbel lof u gheven.

S. DE SVVAEF.

DEn ſtock, die leyt aẽ 't vier, en 't ſeldſaem jock der minnen,
Te hand'len ſonder pijn, hangt maer aen 't wel beginnen:
Twee-eyndigh is de ſtock, hier coel en daer ghegloeyt,
Die 'teene grijpt, is wel: die 't ander ſick verſchroeyt.
Twee-ſinnigh is het jock, een en de ſelve ſake
Is droefheyd, en ghenucht; is ſoet, en ſuer van ſmake;
En al, naer datmen 't neemt, is laſt of ſpel dit jock:
Den deſen onder-ſtut, den dien ſlaet Venus ſtock.

Quâ non nocet, arripe.

PArs ſudis igne caret, pars altera neſcia flammę eſt:
Hæc impune manu tangitur, illa nocet.
Dextra voluptates Veneris ſcrit, altera curas:
Hinc juvat, aligeri fax nocet inde Dei.
Elige, quiſquis amas, ſed, quę juvat, elige partem:
Ipſe Cupido facem, quâ caret igne, tenet.
Triſtia Democriti ſalſo delude cachinno,
Lude, iocus Venus eſt; nil niſi ludus, Amor.

En bien prenant, n'auras tourment.

QVi bien prend le tiſon le porte ſans domage,
En bien hantant l'amour, ne ſentiras ſa rage:
Pour voir des tes deſſeins heureuſement le bout,
Manie bien ton cas: bien manier eſt tout.

I.

PLAVT. CISTELL. *Amor & melle, & felle, est fœcundissimus.*

EVRIP. MED.

Ἔρωτες οἵπερ μὲν ἄγαν
ἐλθόντες οὐκ εὐδοξίαν
οὐδ᾽ ἀρετὴν παρέδωκαν
ἀνδρᾶσιν· εἰ δ᾽ ἅλις ἔλθοι
κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς
εὔχαρις οὕτω.

Amores nimij
Cum accesserint, non bonam famam,
Neque virtutem attulère
Hominibus: si temperata accesserit
Venus, non alia Dea
Adeo gratiosa.

GHy wenſtet wel een lief, en ſeght, ghy wout wel trouwen;
Maer latet voorts daer by, en gaet ſoo henen douwen,
Hoe ? meyndy, Ian-treet-ſocht, dat ſonder ſlach off ſtoot
V eenich aerdich Dier, ſal vallen inden ſchoot ?
'Tis raes : maer ſoo ghy wilt vrou Echo hooren quelen,
En ſtaet niet ſlecht en ſiet ; maer roept met luyder kelen,
Soo ſalſ' u doen beſcheet. Siet, Floor, een zeeuſche maeght
En comt niet onghenoot , en gheeft niet onghevraeght.

Nil, niſi mota, dabit.

DVlcis amica placet, placet vxor, & oſcula caſtæ
Coniugis , & multâ prole beata domus :
Cura ſed vlterior tibi nulla , quid ? anne moraris
Dum ruat in gremium ſponte puella tuum ?
Nil agis : Intenſo demum clamore mouetur,
Suêta viatoris quę modo voce loqui.
Nil dare , ſponte ſuâ , didicit reſonablis Echo,
Nec dare, ſponte ſuâ, bella puella ſolet.

Jamais Amie ſans fatigue, qui la veut, qu'il la brigue.

TV dis , l'amour me plaiſt ; & ne fais autre choſe :
Robin , en rien faiſant iamais on cueille roſe,
Ny dame en ville orras, ny Echo dans les bois;
Sy tu ne fais ovir ta preallable vois.

NIL,

II.

TERENT.

Credis hæc dormienti tibi confecturos Deos,
Et illam ſine tuâ operâ in cubiculum iri deductum domum?

OVID. DE ART. LIB. 1.

Ah nimia eſt propriæ juveni fiducia formæ,
Exſpectet ſi quis, dum prior illa roget.

ERAS.

Non provocare, matronæ eſt.

O Soete raſery! hoe can't de liefd' al voeghen!
Den Aep ſchept in ſijn jong een wonderlijck vernoegen:
Waer Venus aerdich kint ſijn gulde pijlen ſchiet,
Daer iſt van ſtonden aen volmaeckt al watmen ſiet.
Schuylt erghens ſoo wat goets, men ſalder hoogh van roemen:
En iſter ſlecht ghenoegh, men wetet te verbloemen;
Den ſtouten, noemtmen vry: die droncken is, verheught.
'Tvernuft des minnaers paſt tot elcke feyl een deucht.

Nunquam deformis amica eſt.

DVlcis amor furor eſt. Stupet ebria ſimia prolem,
Nilque ſuis catulis pulchrius eſſe putat.
Neſcit amans vitium (nimis id licet exſtet) amicę,
Quaſque alius dotes non videt, ipſe notat:
Fucus amor vehemens, omnique potentior herbâ eſt;
Hoc duce, facundę garrula nomen habet.
Quiſquis amat, mentes agitante Cupidinis œſtro,
Omne bono vitium proximiore tegit.

Jamais laides Amours, ny belle priſon.

QVe tu es doux Amour! par ta plaiſante rage
Eſtime ſon petit le plus beau du bocage
Le Singe craque-noix: nul vice ne luy chaut,
Car du manteau d'Amour il couvre le defaut.

AMOR,

AMOR, FORMÆ CONDIMENTVM.

III.

ARISTOT. 1. ETHIC.

Vnicuique delectabile est, quod amat.

PLVTARCH. IN LIB. DE AVDITIO.

AMator albos Deorum filios appellat, nigris virilium nomen tribuens. Amor enim, hederæ instar, valet se quâvis arreptâ ansâ applicare.

HORAT. *Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa*
Delectant, veluti Balbinum polypus Agnæ.

ALs Pan eerst sagh het vier, dat hy doen niet en kende,
Ey, wat een lieflijck dingh! (sprack hy) en ras hem wende
Omhelsende de vlam, als tot sijns vrientschaps pand;
Maer, mits hy quam te nae, verschroeyd' hy mond en hand.
Vriend, als ghy hier of daer een lieflijck Vier siet branden,
En tastet soo niet aen, met onghewasschen handen:
Bedaert u wat, en eer ghy timmert kent den grond,
Want siet! die haestigh suypt verbrand wel licht sijn mond.

Quod non noris, non ames.

VIx dederat terris ignem, sua furta, Prometheus,
Pan furit, & flammis oscula ferre parat:
Quantus, ait, nitor hic! (nondum cognoverat ignem)
Et ruit, & læsas vix trahit inde manus.
Stulte puer, blandi qui lumine captus ocelli
Nil, nisi quanta dabis basia, corde moves,
Dum, quid ames videas, properatos differ amores:
Heu! scelerata Venus, cum celerata venit.

Qui en haste se marie, a loisir se repent.

CE, que tu ne cognois, aymer iamais t'avance:
Il a pris mal a Pan d'aymer sans cognoissance.
Qui ose son bouillon humer hastivement,
Sans doubte, il bruslerá sa bouche bien souvent.

QVOD

IIII.

PROVERB. 5. 20. *Quare ſedeceris, fili mi, ab extraneâ.*

HESIOD. Τὴν δὲ μάλισα γαμεῖν ἥ τις σέθεν ἐγγύθι ναίει
Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών.

Hanc autem maxime duc in vxorem, quæ prope te habitat.
Omnia valdè circumſpicines.

PETRA. DE REMED. VTRIVS. FORT. LIB. 1.
Multos amantes credulitas ſua circumvenit, libenter enim credunt quod optant.

B Tnecmt

EEn Minnaer woelt altijt. 'k schreef laetst-mael op een linde,
Ick sneed' in een pompoen den naem van mijn Beminde;
Dien zoute-loosen romp, als droef door mijn verdriet,
Veel tranen uyt zijn schors daer henen vallen liet.
Als ick onlangs daer naer, ontrent dees plaets quam dwalen,
Doen stont mijn teer gheschrift niet in sijn eerste palen,
Maer wijt en breet ontset. Ach! van een cleyn begin,
Allenxkens, eermen't meent, door-cruypt ons hart de min.

Sensim amor, sensus occupat.

INscribo peponi quoties tua nomina, Phylli,
Littera, cultelli cuspide facta, latet:
Jlle, licet fatuus, sortem miseratus amantis,
Plorat, & è tenero cortice gutta fluit;
Lęsa cutis sensim laxo se pandit hiatu,
Jamque viatori, Phylli, legenda pates.
Exclamo: crevêre notę, crevêre calores:
Hei mihi! quam tacitis passibus intrat Amor.

Quant il est creu, je le vois, Comment il croist je n'appercois.

REtournant au Tillet, ou tu estois escrite,
Ma douce Margotton, la lettre n'est petite
Comme vn peu cy devant: le passager la voit,
l'Amour s'augmente helas! sans qu'on s'en appercoit.

SENSIM

V.

PLVTARCHVS.

AMor neque nos statim neque vehementer ab initio, quemadmodum ira, invadit; neque facile, ingressus, decedit, quamvis alatus: sed sensim ingreditur ac molliter, manetque diu in sensibus.

SENE. HIPPOL.

LAbitur sensim furor in medullas,
Igne furtivo populante venas,
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.

Gheen Boom en valt ten eersten slagh.
Gheen stadt en boutm' op eenen dagh.

SOo haest den hals my was in Venus jock gedrongen, (gen?
Clampt' ic mijn lief aen boort: waer toe veel cromme spron-
My dacht, van stonden aen, sy stont nu als ghereet:
Maer, eer ick schiet van daer, soo creegh ick dit bescheet:
Den Specht pickt in den boom, men sietse niet beroeren,
Hy, op den staenden voet, gaet even-wel noch loeren,
En siet off 't gat is deur. Neen dwaes, bey, niet soo prat:
Men maeckt in eyken hout, met eene pick gheen gat.

Siue amator, siue gladiator es,
Repete.

MArtia picus avis longis dare vulnera ramis
Dum parat, & rostro robora dura petit,
Protinus, vt Quercum primo modo contudit ictu,
Quærit, an admittat pervia rima diem.
Picus, amatoris nimium properantis, imago est,
Qui primo admissum se putat esse die.
Fallitur; haud primis cadit icta bipennibus arbor;
Robora vasta cupis sternere? sæpe feri.

Perseverer faict importer.

CE troncq pouvoir percer le Pic se met en teste,
D'vn coup, sans plus frapper, ô qu'il est sotte beste!
Semblable impresion forge en son cœur l'amant,
Mais sache, pauvre sot, qu'il faut frapper souvent.

VI.

VERS. VVLGAR. *NOn amet, aut discat duros tolerare labores,*
Optati compos qui velit esse sui.

POLYB. LIB. 10.

NVlla re vtili abstinendum est, propter apparentem difficultatem; sed comparandus habitus, quo cuncta bona mortalibus comprehensibilia redduntur.

DEs Blixems selsaem vier can t'mes off sweert verbreken,
En laten heel de Scheé, daer t'mes in heeft inghesteken. *
Dees cracht is Venus Soon met s'blixems vier gemeyn,
Hy quetst, men siet geẽ wond'; hy brant, men vint geen bleyn.
Och! off ick een Meesters tot sulcken smert mocht vinden,
Die niet met al en weet van wonden te verbinden;
Och! off sy niet met al op mijne smert en bont,
Als salff van maeghde-was en plaesters van haer mont!

* Laté hæc talia Card. de subtilit. Lib. 2.

Sine vulnere lædor.

SAucia corda gero, vestigia nulla sagittę;
Et jecur, illęso corpore, vulnus habet:
Vulnus habet? fallor, quod enim sine vulnere vulnus?
Hei mihi! cęcus Amor vulnera cæca facit.
Fulmine cum misero mihi, non face, pectus aduras
Sæve Puer, nostris hoc, precor, adde malis:
Da Medicam, medicis quę nesciat artibus uti,
Et sua, non herbas, applicet ora mihi.

Ma Playe est au dedans.

FOudre & flambeau d'Amour, feu de facon estrange,
Qui, sans toucher le sein, au cœur d'amant se range.
Mon Cœur, puis que mon cœur tu blesses sans blessure,
Il faut, par consequent, qu'il soit guary sans cure.

SINE

VII.

TACIT.

Palam compositus pudor, intus summa adipiscendi libido.

VIRGIL. *Vivit pectore sub dolente vulnus,*
Intactis vorat ossibus medullas;
Vesano tacitos movet furores,
Quod Chironia nec manus levaret,
Nec Phœbus, sobolesque chara Phœbi.

DE naeld' is u pinceel, u verwen zijn de ſijden;
Het velt dat voor u leyt, can met een bloem-hof ſtrijden.
Ghy opent, en ſluyt toe: ghy heelt, dat ghy door-ſteeckt:
Ghy geeſt, meer als ghy neemt: ghy maect, meer dã ghy breect.
V naelde boort een gat, u draet vervult de ſteke:
Lief, handelt ſoo met my, hout al de ſelve ſtreke;
Ghy weet, ick ben ghequetſt door uwen ſoeten mont;
Wel aen, gheneeſt de ſmert daer me ghy gaeft de wont.

Ex vulnere, pulchrior.

PVngere te dicam, vel pingere? neſcio, Phylli,
Pungis, & hâc ipſâ, ſtamina pingis acu:
Fulget, iô, ſana cute pulchrior ipſa cicatrix,
Dumque nocet, byſſo fert pia cuſpis opem.
Cum tua reſpiciat tenuem clementia pannum,
Menè magis durâ conditione premes?
Corda mihi pungis; nec deprecor, ô mea, punge
Phylli, genas labris tu modo pinge tuis.

Ce que bleſſe, me dreſſe.

TV fais, au blancq ſatin, maint trou par, ton aguille,
En picquant peins, Margot, que tu es belle fille!
Tout, que tu as bleſſé, en eſt gentil & ſain:
O que me traicte ainſi, Margot, ta belle main!

VIII.

OVID. DE REMED. AMOR. LIB. I.

Disscite ſanari, per quam didiciſtis amare:
Vna manus vobis vulnus opemque feret.
Vulnus, Achillæo quæ quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium pelias hasta tulit.

DAN. HEYNS. MON. EL. II.

ELevat vna vndas pectoris, vna domat.

GHy ſult den fellen leeu wegh leyden als ghevanghen,
Vermeeſtert maer ſijn oog. Soo eens de ſoete wanghen
Van eenich aerdich Dier ontſtellen u gheſicht,
Siet! van een dapper man, vervaldy tot een wicht,
Al treetſ' u op den neck, ghy ſult haer trots verdraghen;
Al crijghtſe vremde buyen, ghy noemtet ſoete vlaghen:
Int corte, ghy die waert een leeu, zijt mack en tam;
Sy leyt u metter hant, niet anders als een lam.

Captis oculis, capitur bellua.

MOx leo captus erit, ſi lumina capta leoni:
Si neſcis, oculis vincitur omnis amans.
Senſibus ergo tuis ubi dulcis inhæſit imago,
Perque oculos intrans corde reſedit Amor,
Mox domitâ cervice jugum, gratoſque labores,
Dulcia mox tergo verbera nempe feres:
Et licet aut leo ſis, aut tigride ſævior orbâ,
Accipies leges, quas tibi dictat Amor.

Par des yeus les deux feneſtres,
Darts d'Amour deviennent maiſtres.

QVand on jecte au lion vn drap deſſus la teſte,
La veue luy prenant, on prendra toſt la beſte;
Farouche nul ſerá quant il eſt pris aux yeux,
Apprivoiſé ſeras, ſi tu es Amoureux.

CAPTIS

IX.

OVID. METAM. 3. *Non bene conveniunt, nec in unâ ſede morantur Majeſtas & amor.*

3 ESDRÆ 4. 28.

Vidi Apamen, regis iſtius mirifici concubinam, regi a dextris ſedentem, ipſique diadema de capite auferentem, ſibique imponentem; regi ſiniſtrâ manu alaphas impingentem, regem aperto ore eam intuentem, & ſi ipſa regi indignata foret, blandiri ei rex non deſinebat, donec cum ipſa in gratiam rediret.

SOo ghy voltrecken wilt u min, met corte ſwieren,
Set nimmermeer u ſin op half-volwaſſen dieren:
Te licht, eylaes! te licht naer men'ghen crommen ſpronck,
Wert yemant daer gheſeyt: *Mijn dochter is te jonck.*
Een rijper dient u beſt, daer vrijtmen veel gheruſter;
Byſonder ſoo u Lief nu crijght een vlugghe ſuſter,
Groen fruyt is ſteech en tay, ten wil niet van den tack;
Grijpt na de rijpe Peer, die plucktmen met ghemack.

Mite pryum vel ſponte fluit.

SI grave prolixos tibi pectus abhorret amores,
Candida conjugij ſi tibi meta placet,
Hanc vt ames ſit cura, Soror cui nubilis inſtat:
Nonne vides? frondes fronde premente ruunt.
Hęc ſit amica tibi, cui ſerior ingruit ętas:
Crede mihi, cauſam tempus amantis agit.
Mitia ſponte fluunt, pijra cruda tenacius hęrent:
Nec ſequitur facilem, quę viret vua, manum.

Fruict verdelet, aiſement ne chet.

AMant, ſi tu ne veus languir de longue flame,
Addreſſe tes amours a quelque meure Dame.
Ne voit on au vergers que meur fruict ſuit la main?
Et qu'au trop verdelet ſouvent on tire en vain?

MITE

X.

HORAT. LIB. 2. CAR. OD. 5. . . . . . *Tolle cupidinem*
Immitis uvæ:
Iam te ſequetur, jam proteruâ
Fronte petet lalage maritum.

VIRG. . . . . . . *Primis & adhuc creſcentibus annis*
Non mentem Venus ipſa dedit.

TERTVLLIAN. *Acerba res eſt, immatura virgo.*

ICk vont onlanx mijn Lief int groene ſitten ſlapen,
Ick ſagh haer rooden mont, ick bleefer op ſtaen gapen:
Dies creech ick ſtelens luſt, ô ſelſaem dievery!
Ick ſtal van haer een kus, ſy ſtal een hart van my.
Als t'muyſken raeckt aen t'ſpeck, het eet met groot verlangen,
Het vat, en t'wert ghevat; het vangt, en t'wert gevanghen:
Wat vreemder ſtreeck is dit! wat rancken can mijn Lief!
Sy ſit gheruſt en ſlaept, en noch beſteeltſ' een dief.

Fit ſpolians ſpolium.

FOrtè ſuper viridi Phyllis mea fronde ſedebat,
Occulerat placidus lumina victa ſopor.
Accedo, labra iungo labris; dumque oſcula furtìm
Paucula ſurripio, me rapit illa mihi.
Dum vorat, occulto trahitur ſic piſcis ab hamo,
Muſque perit, gratum dum petit ore cibum.
Improba, furandi quis te neget eſſe peritam,
Cum vigil, in ſomno, fur tibi pręda cadat?

En prenant, ſurpris.

QVi chaſſe au parcq d'Amour a bien deſſein de prendre,
Mais las! va priſonier, ſans y penſer, ſe rendre.
En prenant les appaſts ſe prenent les ſourys:
Voicy la chaſſe, Amy, ou le veneur eſt pris.

FIT

XI.

OVID. . . . . *Carpitque & carpitur vnà.*
Suppliciumque sui est.

PLAVT. TRIN. A*Moris artes eloquar, quemadmodum expediant, nunquam Amor quemquam nisi Cupidum hominem postulat in plagas Conijcere: cupit, eos consectatur subdolè blanditur, ab re Consulit, blandiloquentulus, Harpago.*

MEn hout dat Venus kint coop-handel gaet aengrijpen,
Sijn waren zijn taback, dan t'gaet meest om met pijpen,
Sijn cramery is roock, roock is sijn beste vont,
Hy blaest roock uyt sijn neus, hy spout roock uyt sijn mont:
Roock is sijn rijck, vol roocx is gans het hof der minnen,
Met enckel roock en damp vertwijfelt hy ons sinnen:
Hy schenct ons roock voor dranck, roock hy ons t'eten geeft,
Heel Venus burghery niet dan van roock en leeft.

Fumos vendit Amor.

AErio de rore trahunt alimenta Cicadæ,
Futilis aura tibi dat, Salamandra, cibum.
Nautica plebs avido Tabaci bibit ore vaporem,
Nostra, levi fumo, pectora nutrit Amor.
Mira Puer Veneris vasto promittit hiatu:
At si perspicias singula, fumus erit:
Fumus amans, & fumus amor, mens fumus amicæ est,
Et speciem fumi, quidquid amamus, habet.

Amant ton heur, n'est que vapeur.

A l'Amoureus esprit la grace de sa dame
Rapporte sa vigeur, faict revenir son ame;
Des dames la faveur n'est que fumeé & vent,
De rien, que des vapeurs, se doncq nourrit l'amant.

FVMOS

XII.

CIC. PRO M. COEL.

AMores & delitiæ maturè, & celeriter deflorescunt.

DAN. HEYNS.

OMnia speramus, promissaque vana fovemus
Molliter: & faciles ad nova vota sumus.
Interea totum paupertas possidet ævum,
Cæcaque voluendo somnia, vita perit.

SOo lang ic was mijns ſelfs, en mocht rontſom gaen ſweven,
Soo lang heb ick gheleyt een ſtil en droevich leven:
Maer ſedert dat ick ben gheraeckt in liefdes dwanck,
Ontbont haer eerſt mijn tong, en maeckte bly gheſanck.
Nu ben ick bly van gheeſt; en ſchoon ick ſtae gheſloten,
Ten heeſt my noyt verveelt, gheen tijt heeft my verdroten.
O ſoete ſlaverny! ô aenghenaem ghewelt!
Het doet den Minnaer goet, dat ander luyden quelt.

Amiſsâ libertate lætior.

OMnibus angores, vni mihi gaudia portat
Carcere ſecludi ſervitiumque pati:
Tunc, cum liber eram, ſolâ ſpaciabar in vmbra,
Moeſtus, inops, tacitus, nec vigor vllus erat.
Ex quo diâ Venus me carcere clauſit Amoris,
Ex illo lepidâ garrulitate loquor,
Nunc cano, nunc vocum non eſt ſimulantior alter:
Quo mihi libertas? Sors mea ferre jugum.

Priſon gaillard m'a faict.

I'Eſtois muet au bois, mais priſonier en cage
Ie rie, & fais des chants; je parle doux langage.
Chacun, fils de Venus, qui porte au cœur ton dard
Eſt morne en liberté, & en priſon gaillard.

AMISSA

XIII.

GENES. 29. 20.

SErvivit ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis, & videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.

BILL. ANTHOL. SACR.

ABſque jugo poſita eſt ditionis amica voluntas,
Qui viget affectu, non gemit imperio.

BEgeerdy los te zijn van Venus wreede banden,
Verlaet u vader-lant, besoeckt de vremde landen,
Seyt Naso, Venus tolck, dat meepse Venus kint
Magh teghens 't reysen niet: maer, lieve, 't is al wint;
Ick heb gherotst, ghereen, gheloopen, en ghevaren,
Noch voel ick 't oude pack mijn bangen rug' beswaren,
Het cleeft my vast aen 't lijf, daer ick me werd' gheplaeght,
Ach! niemant can ontgaen 't geen dat hy met hem draeght.

Fugiendo, non effugit.

NAso viam docuit longos mollire furores,
A patriâ, vt valeas, inquit, Amator abi.
Jussa secutus eram, memini, tua doctor Amoris,
Hoc quoque sustinui dicere, Phylli vale.
Jamque feror; juga montis equo, mare puppe pererro:
Me tamen impositum, me tamen, vrget onus.
Non animum fugiens, cælum modo mutat, Amator.
Quò fugis? heu! tecum, dum fugis, ibit Amor.

Fuir ne sert.

SOit que ie cours aux champs, ou dans la mer me baigne,
Par tout, ou que ie vais, mon mal las! m'accompagne,
Que fais-ie pauvre Amant? ie porte mon malheur,
Ie change de pais, gardant le mesme cœur.

XIIII.

PROPERT. LIB. I. EL. 30.

QVo fugis ah demens? nulla est fuga, tu licet vsque
Ad Tanaim fugias, vsque sequetur Amor.
Instat semper Amor, supra caput, instat amanti;
Et gravis ipse super libera colla sedet.

SEN. *NEc peregrinatione longâ, nec locorum varietatibus tristitiam mentis gravitatemque discuties: Animum debes mutare non cælum. Licet enim vastum traieceris mare, sequentur te, quocunque perveneris, vitia. Quid miraris nihil tibi peregrinationes prodesse cum te circumferas? motu ipso noces, ægrum enim concutis.*

Oock brant in zee.

DAn neemt dat oude min met reysen wert verbroken,
Can ons niet op den wegh een nieuwen brant bestoken?
De groote Zee-Lamprey * en hout gheen vaste ree,
En wert nochtans verbrant int midden van de zee.
Ghedenckt dat Venus selfs ontstaen is uyt de baren,
Sien wy 't beschubde vee niet daer soo lieflijck paren?
En crielt daer niet te hoop de vrucht van haren brant?
O! 't water heeft sijn vier, 't is Venus vader-lant.

* Desen visch wort int Latijn Murena ghenaemt, ende wort gevonden ontrent Sicilien, de welcke, te lange boven het water met den rugge swemmende, wert door de hitte der Sonne soo ghedrooght, datse niet weder onder het water en can neder sincken.

Et in æquore flamma est.

DUm natat, & Siculis Murena ‡ vagatur in undis,
In medio Phœbi tangitur igne freto.
Vidi ego, qui fugeret trans æquora fulmen Amoris
Igne vel in medio non caruisse mari.
Vidi ego, quem flammis Cytherea recentibus ussit,
A patriâ celeri dum rate vectus abit.
Ah! furit, & gelidis ardet Delphinus in undis:
Orta mari Venus est: hic quoque regnat Amor.

‡ Murena Piscis in Mari Siculo, secundum Martial. non valet exustam mergere sole cutem.

Et mesme l'eau a son flambeau.

QVe sert au pauvre Amant de tracasser le monde
Puis qu'on se sent bruller au plus profond de l'onde?
Murene rien ne faict que par la mer flotter,
Si est-ce qu'on la voit ce non obstant bruller.

ET

ET IN ÆQVORE FLAMMA EST.

XV.

LVCRET. LIB. I.

Alma Venus, cæli ſubter labentia ſigna,
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis;
Denique per maria, *ac montes* fluvioſque rapaces,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem, Efficis, &c,

ALCIAT. DE AMORE. LOQVENS.

Scilicet ut terræ jura det atque Mari.

ICk was eens vry van 't Vier, dat door my plagh te woelen,
Ick voeld' ontrent mijn hart een lieffelijck vercoelen:
Een cleyne vonck alleen wat roockend' over bleef,
Dies ick, als heel verlost, gheen cleyne vreught bedreef.
't Gheviel, niet lang daer naer, dat ick dit Vier ghenaecte;
My dacht, ten was gheen noot, als ick maer niet en raecte:
Dus nam ick maer 't ghesicht, en noch eer ick vertrack,
Een vlam uyt hare vlam viel, en my weer ontstack.

Flamma, fumo proxima.

QVisquis es, antiqui remoue monumenta caloris,
A regno Dominę qui modò liber abis.
Vera nec ora vide, moveat nec imago saliuam;
Nec digitis gemmas, quas tulit illa, gere.
Vulnus erit, leviter modò tacta sit, ęgra cicatrix,
Ardorem revocat fomitis icta silex:
Fax extincta recens trahit, ah! trahit eminus ignem,
Et redit in flammam, quod vapor ante fuit.

Flambeau qui fume, tost se rallume.

AS tu esteint l'Amour? ne fay tant la bravade,
Sa flame, a ton flambeau iectant comme vne œillade,
(En cas que seulement l'approches tant soit peu)
D'vn traict non apperceu te mettra tout en feu.

FLAMMA,

XVI.

LVCRET. LIB. 6. *SEd fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris*
Abſtergere ſibi, atque aliò convertere mentem.

OVID. *SIc, niſi vitaris quidquid revocabit amorem,*
flamma recandeſcit quæ modo nulla fuit.

PLVTARCH. *AMor quamquam diſcedit aut tempore aut ratione victus, non tamen penitus relinquit animam remanetque in ea veſtigium veluti ſilvæ exuſtæ aut fumantis.*

HOe nu gheslepen gast ? wat coomdy by my loeren,
Om met een slimme streeck mijn eer ten roof t'ontvoeren?
Ghy lieft my, 't is wel waer, maer met verkeerde min,
En soeckt (maer te vergeefs) het eynd' in het begin.
De Rat en eet gheen speck, al heeftser naer verlanghen,
Of moet haer, dat ist slot, al vooren laten vanghen :
Die and're weghen soeckt, en heeftet niet wel veur :
Soo ghy my mint, en meent, clopt voor de rechte deur.

Hebj' in de sin
Oprechte min,
Soo coomt hier in,
Men sal u hooren :
Maer steeckj' u pin
Wt, als een Spin,
Tot quaet begin,
Soect ander slooren.

V wulpschen treck
Sou zijn mijn vleck,
En maecken leck
Eerbaerheyts schuyte:
Die speelt de geck,
En crijght sijn beck
Niet aen mijn speck,
Dus blijfter buyte.

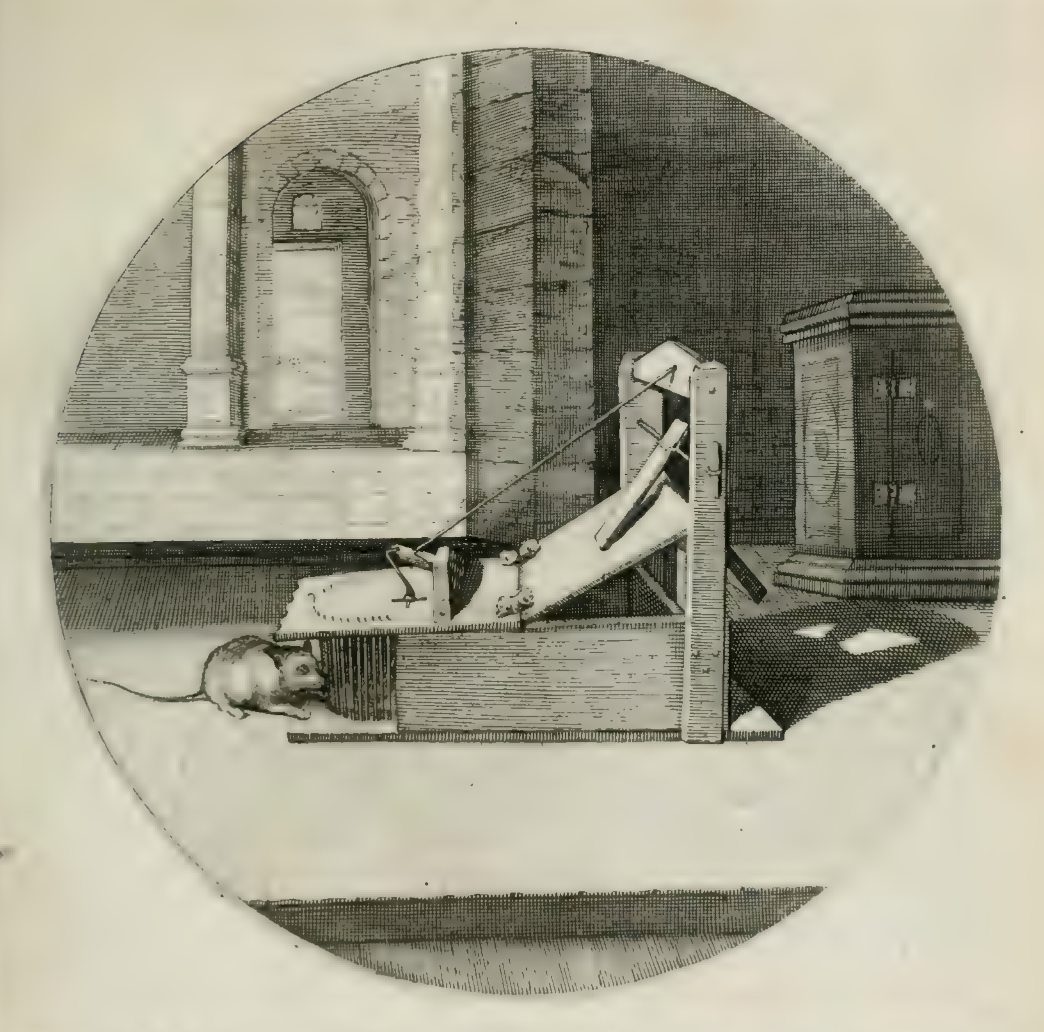
Vt capias, capiare prius.

ET patet ingressus, nec deficit ardor edendi:
Nec latet, ad prędam quę via monstret iter.
Ecquid agam ? recto si tramite ducar in escam,
Tristia me duro carcere vincla manent :
Sed mea libertas antro non clauditur vno,
Non ego captivus, sed satur esse velim.
Plura locuturo vox hęc mihi verberat aures :
Si cepisse juvat, fac capiare prius.

Pris dois estre, devant repaistre.

SI tu veus, Compagnon, qu'on ouvre a toy la porte,
Il te será besoing hurter d'vn autre sorte :
Va t'en au droict costé, nul est d'ailleurs admis :
Nul mange icy du lard, qui ne veut estre pris.

XVII.

2 Reg. 13 10. *DIxit Ammon ad Thamar; veni, cuba mecum, mea ſoror; quæ reſpondit ei, noli, frater mi, noli opprimere me; neque enim hoc fas eſt in Iſrael: Noli facere ſtultitiam hanc; ſed potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.*

CYPRE. TRACT. DE SPONSAL.

OPtimè apud Heliodorum Chariclea Theagenem monet vt a virgine ſuâ abſtineat, quoad ei nupta ſit & palàm in nuptijs tradita, his verbis: Φειδό δε και τοῦτε ὦ γάθε και φύλατε νομίνῳ γάμῳ τὴν σὴν παρθένον καθ᾽ ἕπιους συγγινῶ.

ALs ghy ontrent dit beest siet blommen, bommen, fleuyten,
Dunct dat ghy siet de vreught vã dees die niet en steuyten,
In haer oneerbaer min: Sy zijn een corte tijt
Met roos kens, als bedeckt, door wijn en spel verblijt,
Maer al dees lieve vreught en baet hem niet met alle;
Al ist beginsel soet, 't besluyt is niet dan galle.
Wel let dan hoe dit spel dien Gilt-Os wil vergaen,
Sijn lichaem wert ghestooft, sijn ziele ⁎ wert ghebraen.

⁎ Hier dient aen-ghemerckt dat op een Zeeusch een van de beste stucken wert genaemt de ZIELE VAN DEN OS, 't welck-men naer dat den Os geslachtet is, vers braet.

Quod juvat, exiguum est.

QVi pecus hîc lituosque vides, vinumque, Rosasque,
Te fœdę veneris regna videre puta:
Hei mihi! quam levis est & quam brevis ista voluptas,
A tergo lanius tela cruenta gerit,
Frusta coquus terret. Vos, qui peccastis in igne,
Mox dabitis rapido membra pianda foco;
Membra focus malesana coquat; perit ignis in igne.
Corpore non aliter gallica pestis abit.

Pour vn playsir.

VOy, iouvenceau, ce bœuf couvert bien de courronnes,
Mais le boucher le suit. Quant au plaisirs t'addonnes
Helas! la volupté n'est que pour peu de temps,
Et si t'en trouveras saisi de longs tourments.

QVOD

XVIII.

PROVERB. 7. 22. *SEquitur eam quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lascivìens, & ignorans quod ad vincula trahatur; donec transfigat sagitta jecur ejus.*

LVCRET. 4. . . . . *Convivia, ludi,*
Pocula crebra, vnguenta, coronæ, serta parantur:
Nequicqam; quoniam medio de fonte lepôrum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

LIef, ghy en treƈt my niet, nochtans werd' ick getogen;
Ick treck u, wat ick magh, maer ghy wert niet bewoghen :
Al treck ick, ghy ſtaet ſtil; u ſtil-ſtaen my beroert,
Mijn cracht niet u tot my, maer my tot uwaerts voert.
Siet! wat een ſeldſaem dinck! hoe dat ick u meer trecke,
En hoe ghy vaſter ſtaet; hoe ick my meer verwecke,
Om heen tot u te gaen : Ach! hoe ſy ſtilder ſit,
En coelder haer ghelaet, hoe 't hart my meer verhit.

Dum trahimus, trahimur.

HÆc Domina eſt, medio quæ ſurgit ęquore, Rupes
Quemque vides, parua navita puppis, ego:
Dum traho te, mea Vita, trahor, tu tracta quieſcis,
Non trahis, ipſe ſequor: te traho, Phylli, manes.
Nil agis, aſt ego totus agor: nihil ipſa moveris,
Tota ſed intereà tu mihi corda moves.
Me miſerum! ad Dominam veniens tractuſque trahenſque
Hoc magis, heu! cupio quo magis illa negat.

Ton non mouvoir, mouvoir me faict.

IE taſche t'eſmouvoir, mais voycy, que j'admire,
Tu ne te bouges pas, il eſt tiré qui tire.
Le Rocq de ton eſprit, Madame, ta rigeur
Sans s'eſmouvoir en rien me faict branſler le cœur.

DVM

XIX.

OVID. AMOR. ELEG. 19.

SI nunquam Danaen habuisset ahenea turris
Non esset Danaë de Iove facta parens.

DAN. HEYNS.

SAEpe ego cum possem facilem exorare puellam,
Difficilis mentem cœpit habere meam.

. . . .

TV quoque vel differ, vel ne concede, quod opto:
Si mea jam nolis esse, petentis eris.

WAer dat dẽ Maeghdom leyt ginc Els haer voester vragẽ,
De min dacht, seg ick't niet, sy mocht daer van gewagen
Aen Ritsaert, dat's eẽ boef, die sout haer doẽ bescheyt,
Dies sprack sy, neemt dees doos, hier in de Maeghdom leyt,
(Int doosken sat een vinck.) De min was nau vertoghen,
De doos was op-ghedaen, de voghel was ontvloghen.
Ach Maeghdoms, meeps gewas! dat ons soo licht ontglijt,
Met soecken jaeght-ment wegh, met vinden wert-ment quijt.

Inveniendo, amittitur.

VIrgineum Caieta decus dum laudat Alumnę,
Virginitas vbi sit, Lijdia nosse cupit,
Dum, mage suspectum ne consulat illa, veretur;
Exiguam nutrix pyxide claudit avem:
Hoc cape, Virginitas latet hic; ait, arca repentè,
Vt stetit in thalamo sola puella, patet.
Vix bene tegmen hiat, volat irrevocabilis ales,
Hei mihi virginitas, dum reperitur, abit.

Trouver, est perdre.

LOrs quant l'oiseau caché te donna ta nourice,
De curiosité vouloit oster le vice
Hors ton esprit: Margot iamais sçavoir convient
A fille tout cela, qu'a fille n'appartient.

INVE-

XX.

AMBROS DE VIRG. *Claude vas tuum ne unguentum effluat, claude virginitatem verecundiâ loquendi, & abstinentiâ.*

HIERON. AD SALVIAN. *Tenera res in fœminis pudicitia est; &, quasi flos, pulcherrimus citò ad levem marcescit auram, levique flatu corrumpitur, maximè ubi & ætas consentit ad vitium.*

Annæn. Robert. Lib. 2. Rej. Iud. Cap. 10.

Sæpe explorando, An, & ubi virginitas sit, virginitas amissa est.

'T is quaet, voor die't mis-vaet:
'T is goet, voor die't wel doet.

DEn Pieter-man is spijs, voor een die kent sijn streken,
En soo behendich grijpt dat hy niet wert ghesteken,
Dit dinck dient wel ghevat: de handeling ist al,
Want door een quade greep wert yemant dul of mal:
Ghy sult dien visch hierom den eenen hooren prijsen,
Ghy sult van dit ghedrocht een ander hooren grijsen:
Van een, en 't selve dinck lacht d'een, en d'ander schreyt;
De liefd' is Pieter-man: daer med' ist al gheseyt.

Lædit ineptos.

EXtrahitur nostro mirabilis æquore piscis,
(Effuge piscator ni tibi docta manus:)
Quem si forte rudi quis tangere sustinet ausu
Ille venenatâ cuspide læsus, abit:
Qui cautè tenet hunc doctaque eviscerat arte,
Mox impune coquo tradere monstra potest;
Hic quod edat, quod lędat habet contrarius alter,
Quid multis opus est? hoc in amore valet.

L'addroict n'a mal.

CIl qui la vive prend, & ou qu'il faut, la touche;
Appreste, quant il veut, viande pour sa bouche;
La mal addroicte main produira l'enrager,
Dy, n'est ce pas l'amour dont tu me veus parler?

LÆDIT

XXI.

OVID. 1. AMAND. *A Rte citæ remoque rates veloque reguntur,*
Arte leves currus, arte regendus amor.

VEGET. LIB. 3. IN PRÆF. *Q Vi secundos optat eventus dimicet arte non casu.*

APVL. EX AFRAN. *A Mabit sapiens, cupient cæteri.*

GHy ſit, als eerſte Raet, in Venus gulden ſale,
En wert aldaer begroet met d'alderſoetſte tale,
Die minnaer heeft gheleert: Men knielt daer voor u ſtoel,
Men biet u lijf en ziel; maer ghy blijft even coel.
Nu iſſet immers waer (wel eer hiel ick't voor droomen)
Dat door de zoute zee wel vloeyen ſoete ſtroomen,
Die even-wel in als hun houden onvermengt.
Lief, ghy cont gaen door 't vier en blijven onverſengt.

Tangor, non frangor ab vndis.

PHylli Dionęis circundaris vndique turmis,
Et Venus in venas non venit vlla tuas:
Mille proci calidis implent tibi queſtibus aures,
Tu tamen in medijs ignibus, igne cares.
Sic manet & Fluvio, licet æquora vaſta pererret,
Qui fuit ante color, qui fuit ante ſapor.
Vis fluvij miranda, meę vis mira Puellę,
In circumfuſo tutus vterque mari eſt.

Parler de bouche, au cœur ne touche.

LE fleuve, que tu vois, en haute mer ſe pouſſe;
Et, non obſtant celá, ſon eau demeure douce.
Pourquoy t'eſtonnes tu? ma Dame peut autant,
Marchant par-my le feu, eſt froide non obſtant.

TANGOR,

XXII.

Hæc tamen ſunt de raro contingentibus ut bene Hieron. Lib. 3. Epiſt. 5.

QVis fornacem regis Babilonij ſine aduſtione ingreſſus eſt? inquit, cujus adoleſcentis AEgiptica domina pallium non tenuit? inter illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat. Difficile inter epulas ſervatur pudicitia.

Et Bernard. in quod Serm.

PEriclitatur caſtitas in delitijs, humilitas in divitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc mundo.

MOy Brechtje ſpeelt de beeſt, en Ioor laet met hem gecken:
'k En can, ſeyt hy, mijn ſin van 't ſoete dier niet trecken,
Ick ſieder in een geeſt vol aerdicheyts ghetaſt,
Dies ben ick aen mijn Lief met ſtale ketens vaſt.
Wel Blutten, als ghy zijt, en hebdy noyt ghevonden
Een Nar, die maer en en was aen enckel ſtroo ghebonden,
En even-wel bleef ſtaen, als met de boey aen 't been?
Ghy zijt, al weetjet niet, van deſe gecken een.

Fac ſapias & liber eris.

VSque rogas, negat vſque tibi crudelis Amica:
Ecquid ad huc duro mens in amore gemit?
Me remorantur, ais, formoſę vincla puellæ,
Vincla vel herculeâ non ſoluenda manu:
Vincla genę mihi, vincla comę, mihi vincla papillę:
Hei mihi? quot vinclis corda ligatur Amans.
Stulte Puer, Stulti vel ſtramine crura tenentur,
Et, moriar, vinclum tu niſi tale geras.

Qui veut, il peut.

NE viſtes vous iamais vn fol lié de paille
N'avoir l'entendement ny force qu'il s'en aille?
Ie vais le vous monſter, voila ce ſot languir
En malheureux amour, & ne s'en peut partir.

FAC

XXIII.

OVID. 3. METAM. *SEd tamen hæret Amor crescitque dolore repulsæ*
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ
Adducitque cutem macies.

OVID. *DT faciant possis Dominæ transire relictæ*
Limina, proposito sufficiantque pedes,
Et poteris, modo velle tene.

DAN. HEYNS. *SCilicet angusto nimium concludimur orbe:*
Iudicio peccat qui sapienter amat.

DE Meeu vlieght greetich heen, om ſpijs voor haer te rapen;
Dies vint ſy aen de ſtrand den Oeſter ligghen gapen,
Sy pickt na 't lieflijck aes, en meynt te eten ſat,
Mits ſluyt haer d'Oeſter-ſchelp: Siet daer de Meeu ghevat.
Dit beelt ſal zijn een les voor al dees wulpſche gaſten,
Die plat af zijn gheneyght, al-waer wat gaept te taſten:
Wel menich open ſchelp, miſſchien, naer hun verlangt,
Maer 't wert al meeſt een jaght daer 't net den vangher vangt.

Qui captat, capitur.

LÆda vagis juvenes vocat in certamen ocellis,
Vidit, & insidias, Nerua paremus, ait.
Dat faciles aditus, dat baſia, fertque viciſſim,
Qualia vel paſſer, vel dare concha ſolet:
Omnia cum ſervent, dextram petit illa, fidemque,
Igne furens juvenis, quod petis, inquit, habe.
Oſtrea non aliter roſtro penetravit acuto,
Et quę captabat, capta remanſit, avis.

Chaſſe penible, ou le veneur eſt pris.

VOyant ces dous appaſts ie me faiſois accroire,
D'aller, non au combat, mais bien a la victoire:
Mais en prenant, helas! ſans, y penſer, ie ſuis,
Par mon butin, que ie penſois avoir, ſurpris.

XXIIII.

Plaut. . . . . . *Da mihi hoc, hoc Mel meum, si me amas, sodes.*
Trin. *Ibi ille Cucullus; Ocelle mi, fiat, & istud: & si*
Amplius vis dari, dabitur; ibi illa pendentem ferit.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator.

Terent. Eunuch. *ID vero est quod mihi puto palmarium,*
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere
Maturè, & cum cognôrit, perpetuò oderit: Nosse omnia hæc, &c.

GHy ſlijpt ons, Rooſemont, en maeckt ons liefdes pijlen,
De wet-ſteen is u gheeſt, u oogſkens zijn de vijlen;
V hart en gaeter niet, daer ghy het onſe drijft;
V gheeſt en neemt niet aen, dat ghy in d'onſe ſchrijft:
V lieffelijck ghelaet dient ons tot wreede banden,
Ghy zijt ſoo cout, als ijs, nochtans doet ghy ons branden.
Wat wonders can mijn Lief! Sy maeckt my ſtaegh, ſy gheeſt,
En datſe niet en is, en datſe niet en heeft.

Dat, nec habet.

COs obtuſa manet, gladijs tamen addit acumen,
Quodque dedit ferro, non dedit ipſa ſibi.
Cotis agunt partes in pectora noſtra Puellæ,
Quaſque dedêre alijs, non habuêre faces.
Phylli, dionço mihi cum jecur igne peruras,
Corda geris ſchyticâ frigidiora nive:
Me glacies torret, mihi frigora cauſa caloris,
Ah! calor hic tandem deſinat, vnde venit.

Le rebouché eſguiſe.

IVriſte tu ne ſcais que c'eſt de noz affaires,
Voicy les lois d'Amour a voz lois tout contraires:
Tu dis, que, nul ne peut donner ce qu'il n'a pas,
La pierre, que tu vois, & Phyllis font celá.

DAT,

XXV.

Ovid. 1. Metam. de Amore loquens.

DEque sagittiferâ prompsit duo tela pharetrâ,
Diversorum operum; fugat hoc, facit illud amorem;
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acutâ:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum,
Hoc Deus in nymphâ Peneide fixit, at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas:
Protinus alter amat, fugit altera nomen Amantis.
Aucta fugâ forma est.

WIlt ghy de hooghste straf van Venus vier-schaer weten?
Sy wert, in minnaers tael, een *blauwe scheen*, geheten.
Y! dit's den bitebau, en spoock daer't al voor vliet;
Maer keertet mom-tuygh om, ten is soo leelijck niet.
't Gunt dat ghy claeghlijck noemt 't ghewenschte goet te derven,
Is (soo ghy't wel bedenckt) ghemack en vryheyt erven,
Kè vrient, bedaert u wat: gheen quaet is sonder goet.
Die u de hoop ontseyt, de vrees oock van u doet.

Inverte, & avertes.

LArva quod est pueris, id amantibus esse repulsam
Tam Puer arcitenens, quam Cytherea jubent:
Frons in utrâque quidem metuenda, sed inspice tergum,
Aut levis hinc cortex, aut cava pinus erit.
Quid gemis optatæ te spe cecidisse puellę?
Pristina libertas hinc tibi salva redit.
Spes sublata metum quoque sustulit: Arrige mentem,
Fronte quod horrendum est, ludicra terga gerit.

Qui le voit d'arriere, Ne faict que rire.

LE masque te faict pœur: mais, mon Amy, de grace,
Regarde, aussy le dos, non seulement la face;
Tu, qui plains grievement, ton malheureux amour
Y trouveras soulas, si prens vn autre tour.

INVERTE,

XXVI.

Plutarch. in Moralib.

VT *pueris cum terrentur personis, damus eas in manus, & versatas ostendimus inanes, ut discant non timere; ita conveniet adhibita ratione res specie terrificas excutere, ut, cum viderimus non esse quod apparet, contemnamus.*

Sen. de Tranq. S*Ciamus omnia æquè levia esse, extrinsecus diversas facies habentia, introrsus pariter vana.*

WIL yemant den ajuyn zijn ſchellen af gaen trecken,
Hem ſal een droevich nat de wangen haeſt bedecken:
Dus ſoo ghy dit ghewas wilt hand'len ſonder leet,
Soo ſpeelter ſachtjens med', en latet dinck ghecleet.
Men mach ſick met ſijn Lief in heuſheyt wel vermaken,
Maer comter niet ontrent als met eerbiedich raecken.
't Gaet noch al , ſoot eens plach : Acteon naect verdriet,
Soo haeſt hy , ſonder cleet , Diane voor hem ſiet.

Nuda movet lachrimas, veſtitam impunè videbis.

SÆpe licet tractata manu , non lędit ocellos,
Dum latus incluſum cortice cæpa gerit,
Hanc tenui ſpoliare togâ ſi forte iuvabit,
Protinus vda tibi lumina , nuda dabit.
Huc animos adverte, puer, mihi cępa puella eſt;
Quiſquis amare voles , fac reverenter ames.
Ne teneram ſpectare iuvet , ſine veſte , Dianam;
Hec dea , nuda magis , quam pharetrata, ferit.

Qui me deſpouille , pleurant ſe mouille.

MAnie tes amours en chaſte reverence,
Si tu ne veus languir de longue repentence.
Tu pourras , ſans douleur , tenir en main l'oignon,
Mais , pleureras, ſi veus oſter ſon cotillon.

XXVII.

HEROD. LIB. 1. Mulier exutâ tunicâ verecundiam pariter exuit.

Annæn. Robert. Rer. Iud. Lib. 4. Cap. 10.

NVditas in viro indecens, in muliere probrosa: vnde Herodotus apud Lydos ac plerasque gentes, etiam barbaras, viris indecorum fuisse tradit se nudos ostendere, nam (vt ait Cicero) hoc solum animal natum est, pudoris & verecundiæ particeps.

ADDE,

Flagitij principium esse, nudare inter cives corpora.

HOe heers is Venus kint! het doet ons arme ſlaven
Iuyſt ſoo me Iuffrou wil, gheduerich gaen en draven,
Wy weenen, als ſy ſchreyt, al zijn wy ſchoon gheruſt:
Wy lachen, als ſy iockt, oock alſt ons niet en luſt.
Int cort', hoe cleynen wint haer uyt den mont comt wayen,
Wy flux, met lijf en ziel, al naer ſy blaeſt, ons drayen:
Haer winck is ons een wet, in blyſchap end' in rou.
Wie ſweeft en beeft niet door den adem van een vrou?

Dominæ quò me vocat aura.

AD dominę nutum levis exagitatur amator,
Quoque puella ſolet vergere, vergit amans:
Non volucris ſummâ quę vertitur ęnea turre
Promptius aërias itque reditque vias.
Rideat illa, movet triſti miſer ore cachinnos;
Ploret, amans lętas proluit imbre genas.
Nos miſeros! agimur vacuo ludibria cœlo,
Abripit aura vagos, aura redire iubet.

Ou que ſpire, me tire.

LAs malheureus Amant! comme vne gyrouette
Tu tournes ça eſt la, voluble & ſans arreſte:
Bien que te ſoit eſcheu vn bien facheux humeur,
Encor faut il former a l'advenant ton cœur.

DOMINÆ

XXVIII.

3 Esdr. 4. 22. & 31. Oportet vos ſcire mulieres in vos imperia exercere.

Cicer. *QVam miſerè ſeruit! Cui mulier imperat, cui leges imponit, præſcribit, jubet, vetat quod videtur: qui nihil imperanti negare poteſt, nil recuſare: poſcit, dandum eſt; ejicit, abeundum; vocat, veniendum; minatur, extimeſcendum.*

Ovid. *Imponit leges vultibus illa tuis.*

GHeen voordeel cond' ick oyt op Rooſemont gewinnen,
Tot dat een loomen bloet haer eens beſtont te minnen:
Al waſt haer teghen 't hart, men wout haer raden aen;
Maer ſy vloot uytte weegh, als Iorden quam ter baen.
Doen waſt den rechten tijt, om op mijn ſtuck te letten,
'tWilt dat een ander jough, quam ſick ontrent my ſetten.
En vreeſt niet, of een Cluts ſchoon naer u lief verlangt,
Een plompaert is een fret; hy jaeght, een ander vangt.

Fugat, non capit.

DUm cava luſtra ſubit viverra, cuniculus, hoſtem
Ut fugiat, celeri deſerit antra pede:
Morderi metuens laqueis ſe tradit habendum.
Sæpe, labor ſocio quod negat, arte feres.
Anxia virgo fugit, cum ruſticus inſtat amator;
Et fruitur prædâ, cui magis apta manus.
Viciſti, ſis capta licet, lepidiſſima rerum,
Nam fuit in votis, ne capiare, capi.

Tel bat les buiſſons, Qui ne prend les oiſillons.

MArgot fuit Coridon, qui taſche de la prendre,
Mais elle, par deſpit, a Thirſis ſe va rendre:
La proye fuit de l'vn, a l'autre prend la retz.
Voyla! vn ſot amant ne ſert que de furet.

FVGAT,

XXIX.

Hęc Galatea apud Ovid. 13. Metam.

ACis erat Fauno nymphâque Simethide cretus,
Magna quidem patrisque sui matrisque voluptas,
Nostra tamen maior. . . .
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat;
Nec, si quæsieris odium Cyclopis, amorue
Acidis in nobis fuerit præstantius, edam:
Par in vtrumque fuit.

HOe vreemt ſpeelt Venus kint ontrent de ziel der menſchē,
Ons ſinnen gaen eē ſtreeck, meeſt anders als wy wenſchē,
Siet! Els loopt nae de puyt, en herbergſ' in haer hant,
En wijſt een, die haer bidt, aelweerdelijck van kant.
Segt, puytjen, ſegt, waerom en magh ick niet verwerven
Het geen u doet de doot, en my bevrijt van ſterven?
Waerom ghewert ons niet dat elck van ons behaeght,
Aen u de vuyle poel, aen my de ſchoone maeght?

Tibi mors, mihi vita.

LVdis in humanis, laſcive Cupido, medullis;
Arbitrium proprij nullus amoris habet.
Nos quod amat, fugimus: quod nos fugit, iſtud amamus:
Dura proco, ranam ſponte puella fovet.
Triſte gelu Dominæ mihi mors, tibi, rana, calores:
Mors tua, vita mihi; mors mea, vita tibi.
Te juvat ora lacu, me virginis ore rigari;
Ergo tibi cedant ſtagna, puella mihi.

A l'vn ſupport a l'autre la mort.

CE que n'eſt que douleur au corps de la grenouille,
Gentile Margotton, me doucement chatouille:
Prens moy pour ton mignon: c'eſt careſſer en vain
Celuy qui ne voudroit careſſes de ta main.

XXX.

Auſon. HAnc volo, quæ non vult, illam, quæ vult, ego nolo:
Hanc amo, qui me odit: contra hanc, quæ me amat, odi.

Ovid. Amo. Eleg. 19. QVod licet ingratum eſt, quod non licet acrius vrit:
Quod ſequitur fugio, quod fugit, ipſe ſequor.

ENt, van mijn sin en min, hoe lang heb ick geswommen!
Om entlijck tot een ent van mijn verdriet te commen.
Nu sie ick dat ick wensch, en bender by terstont,
Mijn adem blaester aen, sy speelt my voor de mont.
Ey! noch een streeck s'is mijn: ick reyk', ick blas', ick hijghe,
Ick happ', ick grijp', ick vatt', ey! 't schijnt dat ickse crijghe:
En siet! noch glipse wegh, dies 't hart, eylaes! my berst.
Doen ick was alder-naest, doen was ick alder-verst.

Inter manum & mentum.

POst varios tandem, qui me preßêre, labores,
Obtigit hęc oculis pręda videnda meis:
Hanc sequor ingenti conamine, jamque propinquo,
Jam crepitant fauces, jam mihi guttur hiat.
Sed, dum capturiens vestigia proxima stringo,
Ah! reliquum video nil mihi, pręter aquas.
Somniat, heu! vigilans, & se quoque ludit amator,
Bulla, vapor, nihil est, se quod habere putat.

En Amour, en Court, & a la chasse,
Chacun ne prend ce qu'il pourchaße.

MAint sot s'en va criant, ma belle se va rendre,
Mais tout est au rebours, lors quand il la veut prendre.
Le chien tout plein d'espoir croit qu'il a pris l'oiseau,
Mais, au partir de lá, ne prend rien que de l'eau.

XXXI.

Lucret. Lib. 4. . . . . . *Potiundi tempore in ipſo,*
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum.

Ovid. *Fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo.*

SChoon kint, mint; 'tis nu tijt. dit ſpel ſal u niet voughen,
Als ſorghe ſal u ziel, u lijf den rimpel ploughen.
'tVers rooſken is ghewilt; maer wertet eens verlept,
Gheen bieken * ſitter op: ten wert niet meer gherept.
Het bloeyen van u jeught, het gloeyen van u kaken,
Het vloeyen van u ſpraeck, ſal ſnoeyen en miſ-maken
Den tijt, die't al verbijt. Nu dan, ſchoon Bloem, ontluyckt,
V beſte goet verſlijt, al wertet niet ghebruyckt.

* Tis den aert van de Bien op gheen dorre Rooſen of bloemen haer te ſetten. Plinius.

Turpe ſenilis amor.

FRondibus irriguis, violiſque recentibus hęret,
Perque novos flores lęta vagatur apis ‡:
Si qua roſa eſt, quę laſſa comas collumquè remiſit,
Pręterit hanc, dulces nec petit inde ſavos.
Nullus amans canis dat florea ſerta capillis,
Dat vetulæ fronti baſia nullus amans.
Parcite formoſę nimium diû parcere formę,
Turpe puella ſenex, in ſene turpis amor.

‡ Apes a marcidis floribus abſtinere ſolent: mortuis, ait Plinius, floribus ne quidem corporibus inſidunt.

Vieille fleur giſt ſans honneur.

IAmais voit-on l'Amour, jamais voit-on l'abeille
Aller cueillir ſon miel ſur roſe trop vieille:
Aupres la freſche fleur la mouche faict ſon tour.
A l'aage verdelet convient le doux Amour.

TVRPE

XXXII.

Sen. in Proverb. *Amare juveni fructus, crimen seni.*

Eurip. Danae. *ET nunc juvenes adhortor omnes*
Ne in senectute nuptias celebrent,
Sed in juventute potius liberos procreent,
Nihil enim voluptatis habet
Et res est amoribus contraria senex.

VRijt met een luſtich hart. wat crencktmen lijf off ſinnen
Door al te grooté brant? 't Pertrijs * wert vet van minné:
† Een voghelken dat ſick onthout ontrent den Nyl,
Eet ſat, en niet te min bedient den Crocodyl.
Wel wat een ſot beſtaen! dat door een heet verlanghen
Sick yemant voor de deur van zijn vriendin gaet hanghen?
Stroyt ghy daer bloemkens veur: en, ſoeckj' uw's liefs gerijf,
Behout een cloeck verſtant, en blijft gheſont van lijf.

* La Perdris s'engraiſſit a courir la femelle. Plutarch.
† Van dit Voghelken Trochilos ghenaemt ſiet Plin. lib. 8. cap. 25.

Sibi nequam, cui bonus.

STultè aliquis nimio languet miſerabilis igne,
Stultè aliquis tigno flebile pendet onus.
Sit tibi cura tui, dum te concedis amicę;
Quid lacus, aut laqueus, quid tibi mucro ſubit?
*Se quoque curat * avis, tibi dum, Crocodile, miniſtrat;*
Et perdix, veneris munere, pinguis abit.
Et curare cutem potes, & ſervire puellę:
Quod nimis, ut paſſim, ſic in amore nocet.

* De Trochilo ſive avium rege Crocodilo dentes ſcalpente & ſe ſaginante conſule Plin. lib. 8. cap. 25.

Sois ſerviteur, ſans crevecœur.

VEus eſtre ſage amant? va t'en de telle ſorte
Que rien, que tout plaiſir ton ame n'en rapporte:
Va ſuy le Roitelet, lequel eſt ſi habil,
Qu'il ſe repaiſt, alors qu'il ſert au Crocodil.

XXXIII.

Lucret. Lib. 4.

NEc veneris fructu caret is, qui vitat amorem;
Sed potius quæ ſunt, ſine pœna, commoda ſumit:
Nam certè, pura eſt ſanis magis inde voluptas, Quam miſeris.

Ovid. Lib. 1. de Remed. Amor. ad Cupidinem.

Et puer es, nec te, quidquam niſi ludere oportet,
Lude, decent annos mollia regna tuos.
Cur aliquis rigido fodiat ſua pectora ferro?
Invidiam cædis pacis amator habes.

DEn eghel wert een cloot, om muyſen te betrapen,
Maeckt van ſijn muyl een hol, en blijft ſoo liggen gapen:
Wel aen dan ſpringht en ſpeelt, maer blijft in d'open lucht,
Want cruypt de muys in 't hol, dan iſt te laet gheſucht.
Pleecht eerbaer min, ghy jeucht, (wech lijnckers, wech ſluyp-ſielē
Nacht-uylen, licht gheſpuys, en volcxken cort van hielen)
Weeſt vroylijck, datment ſiet: ſpeelt heus en open ſpel,
Geen houckx of winckels ſoeckt: van daer comt ons 'tgequel.

Ludite, ſed caſtè.

MVribus inſidias glomeratus echinus in orbem
Dum ſtruit, effingit, quâ locat ora, ſpecum:
Vicinas mures ſaliunt impunè per herbas,
Ficta ſed excurrat ſi quis ad antra, perit.
Noſtra Venus puraſque manus, & pectus honeſtum
Exigit, & tenebras ac vada cęca fugit.
Plectitur obſcœnis qui furta tegenda latebris
Cogitat, & cujus gaudia crimen habent.

Rire ſans mal-engin.

NVl mal ont les ſourys, & ſentent nulle peine
Iouvants au deſcouvert, & ſautants par la pleine:
Mais les voilá perdus, en devenants fripons,
Aux ieus il faut garder d'honeſteté les gonds.

LVDITE,

XXXIIII.

Plaut. Trin. *Amor latebricolarum hominum corruptor.*

Cic. pro Mar. Cęlio. *DEtur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur. Dummodò illa in hoc generere præſcriptio moderatioque teneatur, parcat juventus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat.*

WAnneer den ſmit met nat ſijn yſer gaet beſproeyen,
En leſſchende den brant, verdrijft het vierich gloeyen;
Het ſnerſt, en roockt, en kiſt, 't is vreemt wat het bedrijft,
Het ſchijnt, of dat het ſucht, of dattet hem bekijft.
Den minnaer claeght van brant, nochtans wil hy niet weſen
Ghetoghen uyt het vier, maer vreeſt te zijn gheneſen:
Al waert dat yemant cond hem nemen af de min,
Hy, blijd' in ſijn verdriet, en heeft des gheenen ſin.

Odit amor medicum.

FErrea maſſa rubens, furuis educta caminis
Quam faber in tepidam forcipe mergit aquam,
Sibilat, & totas implet ſtridoribus ædes;
Hoc indignari, vel gemuiße voces.
Omnis amans rapidis uri ſibi pectora flammis
Et gemit, & Dominæ ſæpe recantat idem:
Hunc aliquis ſanare velit, ſubit ira: quid hoc eſt?
Infelix medicam reſpuit eger opem.

Qui guerit l'Amant luy faict tourment.

LE fer du mareſchal, quand on le veut eſteindre
En le plongeant en l'eau s'en va gronder & plaindre.
Offrir a l'amoureus ſanté, eſt tout en vain;
Car il ſe plaiſt au mal, & ne veut eſtre ſain.

ODIT

XXXV.

Plutarch. *QVi dentibus laborant protinus medicum adeunt, malum exponunt, qui febre tenentur eundem accerſunt, at phrenetrici* (inter quos & amantes jure quis recenſeat:) *medicum nec accerſunt, nec admittunt.*

Ovid. Hei mihi quod nullis amor eſt medicabilis herbis!

DE ſpinne-cop en ſal de ſlanghe niet ghenaecken,
Als ſy die beſich ſiet off neerſtich vint int waken:
Maer ſoo de ſlang' haer eens, door ledicheyt, gheeft bloot
De ſpinne valter op, de ſlanghe comt in noot.
Die ſchouwen wil de min, off van haer ſijn gheneſen,
Dient, ſonder yet te doen, tot gheener tijt te weſen:
Dat cleyn vergiftich dier, dat dertel Venus wicht,
Noemt ledicheyt te zijn een wet-ſteen ſijner ſchicht.

Affluit jncautis.

DVm pr ę das agit anguis, & ardua ſaxa pererrat,
Ambulat innocuas, tutus ab hoſte, vias:
Hunc improviſo perſtringit aranea telo,
Cum iacet, in molli gramine, fuſus humi.
Laſcivas abigunt tractata negotia flammas,
Quis videt intentos rebus amore trahi?
Cum vacat, & molli colit otia pectus in vmbrâ,
Tum patet, occulto tum ſubit igne Venus.

Vn cœur oiſif, d'Amour captif.

L'Araigne ne peut oncq attrapper la couleuvre,
Lors, quant elle eſt au bois empeſché de quelque œuvre,
Le coup mortel, helas! luy vient en repoſant,
Rien, que le cœur oiſif, le fol amour ſurprend.

AFFLVIT

XXXVI.

Chrysost. *Definitio amoris hæc est, animæ vacantis passio.*

Laert. Lib. 6. *Diogenes dixit amorem otiosorum esse negotium, quod hic affectus potissimum occupet otio deditos: ita fit vt dum otio vacant, in rem negotiosissimam incidant.*

Ovid. *Quæritur AEgistus quà re sit factus adulter,*
In promptu causa est, desidiosus erat.

ICk ſprack leſt met mijn lief, ter wijl ſy ſat en naeyde,
Ick ſteld' haer voor mijn ſmert, hoort doch, hoe ſy my paeyde,
Let eens, op 't geen ick doe, (ſprack ſy) merckt hoe't al gaet,
Eerſt maeckt de naeld' een gat, dat ſtopt daer na den draet.
Die, mits hem treft de wond', ſtracx ſijn ghewveer laet vallen,
En roupt om bus en ſalf, dient niet aen Venus wallen.
De min heeft wat ghemeens met Mars, al is hy ſtuer.
Niet ſoets en heeft yet ſoets, dan na voorgaende ſuer.

Poſt triſtia dulcor.

ASſideo teneræ nuper dum iunctus Amicæ,
Dumque ſuper noſtro vulnere multa queror;
Riſit &, ô duri nimium tener hoſpes Amoris,
Ni patiatur amans, non potietur, ait.
Hoc doctum te reddat opus (ſua lintea monſtrat)
Ecce! ſubit filo cuſpis acuta prior.
Qui gemit, & primo ſub vulnere projicit arma,
Crede mihi, Veneri miles ineptus erit.

Apres tourment, contentement.

VN iour ie me plaignois eſtant aupres ma belle
De mon penible amour, ie la nommois cruelle:
Tay toy (ce me dict-on) le linge ne ſe ioinct,
Si preallablement on ne le bleſſe & poinct.

POST

XXXVII.

Ovid. *ET tamen eſt artis triſtiſſima janua noſtræ,*
Et labor eſt vnus tempora prima pati.

Mich Montagn. des Eſſais Lib. 3. Cap. 5.

QVi n'a la jouiſſance qu'en la jouiſſance, qui ne gaigne que du haut poinct, qui n'ayme la chaſſe qu'en la priſe, il ne luy appertient ſe meſler a l'eſcole d'Amour, le plaiſir n'eſt plaiſir ſans amertume.

V eerste wensch was 't sien, de tweede was 't ghenaken,
De derd' het spreken aen, de vierde was het raken:
Doen 't geven van een kus, wat noch? ten naesten keer
Een kus van haer 't ontfaen: en no h wout ghy wel meer.
Een minnaer by sijn lief, een jagher in de velden,
Een coopman by sijn waer, in crijgh de dapper helden,
Gaen altijt voort en voort, niet een op winst en slaept.
Al crijght den hont een stuck, hy stracx na 't ander gaept.

Res immoderata, cupido est.

PRima quidem fuerat dominam tibi cura videndi,
Altera, mox lateri iungere posse latus:
Istud & illud habes, sed & hoc, tibi lenis amica
Blanditias molles, aptaque verba dedit.
Oscula nunc poscis, det & oscula: nonne petetur
Mox illibatæ virginitatis honos?
Et vorat, & properans ruit in nova frusta molossus,
Quodque petat cupidus semper amator habet.

Le chien, le Ieu, l'Amour, le feu,
Ne se contentent oncq de peu.

QV'on donne au chien du pain, qu'on donne du fourmage,
Il gloute, sans mascher, & veut ia d'avantage.
Quel grand' faveur que faict la dame a son amant,
Rien ne luy oncq suffit, il va tousiours avant.

RES

XXXVIII.

Sen. 19. Epist. *QValem dicimus seriem causarum esse ex quibus nectitur fatum; Talem dicimus cupiditatem, altera ex fine alterius nectitur.*

Claud. *AT sibi cuncta petens nunquam saturanda Cupido,*
Quæ, velut immanes referat dum bellua rictus,
Expleri pascique nequit: nunc flagrat amore,
Nunc gaudet, nunc mæsta dolet, rursusque resurgens
Exoritur, cæsáque redit pollentius hydrâ.

TIs Venus warre-net, de web die ghy ſiet hanghen,
Daer menich dier in valt, maer niemant blijft ghevangen,
Als eenich cleyn gheſpuys, dat moet noch cracht en heeft,
De ſulcke zijnt alleen die Venus raech beweeft.
Een ruſtich hart can licht al dit gheſpin verbreken,
Die hoogh is van ghemoet en blijft ſoo leegh niet ſteken.
Laet u in Venus net niet binden als een mug,
Off breeckter deur met cracht, of keert met cunſt te rug.

Non intrandum, aut penetrandum.

HOc, quod rete vides, teneri ſit carcer Amoris,
Quę ſedet in medio, ſit Cytherea tibi:
Aſpicis, ut culices, inſectaque vilia, muſcę
Jactentur patulis pręda retenta plagis:
Poſteritas crabo acris equi per ſtamina tranſit,
Et laquei veſpâ concutiente ruunt.
Rumpit & abrumpit caſſes cordatus Amoris;
Degeneres Veneris molle retardat opus.

Ou paſſe ou l'Amour chaſſe.

RIen que le ſot amant, ſans force, ſans courage,
Demeure garotté en ce debil cordage,
Que Venus a filé : le brave eſprit y vaut,
Ou iamais y entrer, ou penetrer y faut.

NON

XXXIX.

Ovid. de Art. 1.

HOc vnum moneo, ſi quid modò creditur arti,
Aut nunquam tentes, aut perfice.

Mich. Montagn. des Eſſais. Lib. 3. Cap. 5.

Le vice eſt de n'en pas ſortir, non pas d'y entrer.

GHy broet een hinnen ey, en crijght daer van een kiecken,
En ſegt, ô ſeldſaem dinck! dat doot was, roert ſijn wiecké,
Dunckt u dit wonder zijn? lief, doet my ſulcke gunſt,
Ghy ſult van ſtonden aen vernemen meerder cunſt.
'tGedenckt my, doen ghy laeſt maer een-mael op my lachte,
Wat gheeſt daer jough en ſlough mijn aders, mijn ghedachte.
Ick ben, ſiet daer! een block, een bloet die niet en can,
Maer went u gunſt tot my, ſiet daer! ick werd' een man.

Amica, amanti anima.

OVa foves gremio, tener hinc tibi prodit alumnus,
Quid! teneros, inquis, id potuiſſe ſinus?
Idne ſtupes, mea lux? res hęc tibi, mira videtur
Phylli? videbis idem, me quoque conde ſinu.
Mens ſine mente iacet, gremio latus abde, reſurget:
Si foveas, moveor: ni faveas, morior;
Ut foveas faveaſque precor: pulloque mihique
Vita fovendo venit, vita favendo manet.

Rationes phyſicas vide apud Card. lib. 2. de ſubtil. vbi & Liviam Auguſtam ova ſuo calore foviſſe & pullos excluſiſſe memorat.

Ta faveur, ma vigeur.

NE penſe pas ce traict tant merueilleux, m'amye,
Que ta faveur a mis vn rude amas en vie;
Et que tu vois produit, d'vn œuf, vn beau poulet,
Car me traictant ainſi, tu verras meſme effect.

AMICA

XL.

Philip. Beroal.

QVod in navigio gubernator, quod in civitate magiſtratus, quod in mundo ſol, hoc inter mortales amor eſt; navigium ſine gubernatore labaſcit, civitas ſine magiſtratu periclitatur, mundus ſine ſole tenebricoſus efficitur; & mortalium vita ſine amore vitalis non eſt. Tolle ex hominibus amorem, ſolem è mundo ſuſtuliſſe videberis.

EEn minnaer ginc ter kerck om God (ſoo 't ſcheē) te danckē,
Om dat hy was verloſt van Venus looſe rancken,
Daer coomt hem int ghemoet een lodderlijcke meyt,
Ach! d'oorſaeck van ſijn vier, (ſiet wat een innicheyt
Een Venus-Iancker heeft) mits ſy maer op hem lachte,
Sijn yver, ſijn ghebedt, 't ginck al uyt ſijn ghedachte.
Den aep vergeet de maet en ſijn gheſchick ghebaer,
Als hy, ſijn ouden wenſch, de noten wert ghewaer.

. . . . . Furentem
Quid delubra juvant?

IAne, Deo grates actum cum nuper abires,
Laxa forent paphio quod tua colla jugo,
Forte Tryphœna tibi medio venit obuia templo,
Dumque venit, dulci riſus ab ore fluit.
Da veniam pietas, Dominę ſuccumbimus, inquis,
Relligionis amor, victus Amore, iacet.
Non aliter geſtu ſaltare parata decoro,
Fertur in obiectas ſimia ſtulta nuces.

Voila de mes devotions.

RObijn guary d'amour a Dieu va rendre grace,
La veue de ſon feu ce bon deſſein efface,
Le ſinge va quiter le bal, pour peu de nois.
l'Amour montant au cœur devotion n'a poix.

FVREN-

XLI.

Sen. Hippol. . . . . . *Amor per Cælum volat*
Regnumque tantum minimus in ſuperos habet.

Ovid. de Rem. lib. 2. F*Orte aderam juveni, dominam lectica tenebat,*
Horrebant ſævis omnia verba minis;
Iamque vadaturus lecticâ prodeat, inquit,
Prodierat; viſâ conjuge multus erat:
Et manus, & manibus duplices cecidêre tabellæ
Fertur in amplexus, atque ita, vincis, ait.

ICk was met Rooſemont onlangs gaen wand'len buyten,
Men hadd' tot ons vermaeck aldaer ghebracht twee luyten.
Ick ſtelde dees op die, en leyd' een ſtroo op d'een,
So haeſt den thoon geleeck het ſtroo dat ſpranck daer heen. *
Siet, Rooſemont, aldus roert ghy my ſonder raecken,
En treckt my ſonder hant: eer ghy my cont ghenaecken
Soo werd' ick ú ghewaer. Die Venus eens crijght vaſt,
Merckt, dat hy niet en ſiet: voelt, dat hy niet taſt.

* Waer door deſe beweginghe veroorſaeckt wert leeſt by Cardanum int 8. boeck de ſubtilit.

Quid non ſentit amor!

DVm jacet in mutá poſitum teſtudine ſtramen
Saltat, vt ęqualem dat lyra pulſa ſonum ‡;
Chorda manu non tacta tremit, non mota movetur:
Quid mirum? quod amat, ſentit adeſſe ſibi.
Te video, mea Lux, nec te mea lumina cernunt:
Audio te, loquitur cum tua lingua nihil:
Sentio te, nec me tua dextera contigit: i nunc
Et cordi, quod amat, numen ineſſe nega.

‡ Huius rei rationem acutè declarat Cardan. lib.8. de ſubtil.

Ceux qui s'entre ayment, s'entre entendent.

REmarque en ton eſprit l'eſtrange ſympathie
Des chordes de ces luths, & puis va t'en m'Amie,
Pour contempler par lá des deux amants le cœur
Symboliſants touſiours en vn eſgal humeur.

QVID

XLII.

Plat. lib. 6. de Leg. *Vetus verbum est, Similitudinem amoris auctorem esse.*

Cypr. Tract. de sponsf. cap. 7. *EXperientiâ notum est arcanam quandam & occultam inter homines esse naturarum affinitatem aut odium, vel naturæ quadam occultâ vi, vel astrorum influentiâ, vel, &c. Unde fit ut aliquis ab altero toto pectore abhorreat, in alterum vero propensus sit, nec rogatus causam dicere posset cur hunc amet, illum oderit, juxta illud Catulli, Non amo te Volusi, nec possum dicere quare, hoc tantum possum dicere, non amo te.*

WY lesen van een beeck, daer d'Oude veel van schrijven,
Die t'vlammē van een toorts gewoon was af te drijvē,
En so dan yemant weer de toorts int water stack,
Al brandende terstont hy die tot hemwaerts track.
Dit zijn, ô Roosemont, dit zijn u eyghen streken,
Ghy dempt en temt mijn vier, wanneer ick ben ontsteken,
En weckt mijn brant weer op, als ick u schijn te cout:
'Tis doen, en weer ontdoen, dat minnaers besich hout.

Amor, tela Penelopes.

FLumine cum Dodona tuo fax viva rigatur,
Stridet, & , a gelido victa liquore, perit:
Fer, puer, huc sine luce facem, mirabitur hospes
E medio flammas prosilijsse lacu.
Mira cano, sed Amica modo me tractat eodem;
Hanc ego vim graij fontis habere putem:
Jlla movens calidoque gelu, gelidoque calorem,
Me cupiente fugit, me fugiente cupit.

Alterner faict aymer.

QVant ie suis eschauffé, tu refroidis mon ame,
Quant ie suis refroidi, renaistre fais ma flame,
Donnant vn contre-poix a l'vn & l'autre humeur:
D'vne immortelle mort ainsi, helas! ie meurs.

AMOR

XLIII.

Dan. Heynf.
Lib 4. Eleg. 11.

BAsia poscebam paucissima, Rossa negavit;
Nil petij, vultus iunxit Amica suos.
Scilicet hæc voto gens est contraria nostro,
Sit pacata magis, protenus ibit amor.

Terent. Eun. *Vbi velis nolunt, vbi nolis, volunt vltrò.*

KE laet, ô oude Stam, u taxken met my paren;
Het ſal (ſtelt u gheruſt) by my veel beter varen
Als aen u dorren tronck. Siet! 't helt doch na mijn ſchoot,
En 't heeft van nu voortaen noch pap, noch ſap, van nood'.
Ey lieve ſcheyter aff, wat ſchroomjet noch te waghen?
Al ſchijnt u ſpruyten teer, het ſal haeſt vruchten draghen.
'Tgaet wel: mijn lief en ick zijn nu in als ghemeen,
Om weer te werden twee, zijn wy ghewoorden een.

Iam plenis nubilis annis.

HVnc precor, ô longo, venerabilis Arbor ab æuo,
Corpore da ramum tollere poſſe tuo:
Cernis, vt inclinans caput in mea vota feratur,
Vtquè meo iaceat ſarcina grata ſinu.
Me duce, mox poterit teneros producere fœtus,
Me duce, nil ſuccis indiget illa tuis.
Vicimus, ô mea Lux, fuimus duo, iam ſumus vnum;
Quodque vnum nunc eſt, mox duo rurſus erit.

Mariez moy bien toſt, mariez.

VIeil Troncq ô laiſſe a moy ta ieune branche ſuiure,
Elle aymera pluſtoſt doreſnauant a vivre
Seioincte de ton corps; n'en aye plus de ſoing,
Il luy faut vn mary, d'vn pere n'a beſoing.

XLIIII.

Horat. 1. Car. 13. *Fœlices ter, & amplius,*
Quos irrupta tenet copula; nec malis
Divulſa querimonijs
Supremâ citius ſoluit Amor die.

M *Van*

MEn mach wel rechte min den crocodil toe-passen;
Dit dier is altijt groot, en nimmermeer vol-wassen,
'tNeemt toe van dagh tot dagh, en wert noch meerder stuck,
Self als de bleecke doot sit scherlings op sijn ruck.
Ick dacht, al lang gheleen, hoe can ick stercker minnen?
De liefde steld' haer voet noch dieper in mijn sinnen,
En noch al storts' in my staegh meer en meer haer soch:
Ick ben op 't hooghst altijt, en altijt clim ick noch.

Van het gestadich wassen des Crocodils ende des selfs groote. Siet Plin. lib. 8. cap. 25.

Nescit habere modum.

CRescit in immensum phariis crocodilus in arvis,
Inque dies Nili maior ab amne redit:
Augendi metas non huic dedit ægra senectus,
Morsque vel ipsa paret vulnera, crescit adhuc.
Tu genuina mei, crocodile, furoris imago,
Augetur nostro pectore semper amor.
Frigida mors calidos olim mirabitur ignes,
Cum gelidâ tanget fervida corda manu.

Crocodilum crescrere quamdiu vivat, & excrescere ad longitudinem duodeviginti cubitorum, & alia vide apud Plin. lib. 8. cap. 25.

Bien que grand, tousiours croissant.

LE crocodil si long temps que sa vie dure,
Sent de l'accroissement tousiours en sa stature,
Il n'est touche au vif des traicts du vray amour
A qui l'affection ne croist de jour en jour.

NESCIT

XLV.

Ovid. 10. Metam. *Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.*

Sen. Oct. Act. 1. *Amor perennis conjugis castæ manet.*

Auson. *VXor vivamus, quod viximus, & teneamus*
Nomina quæ primo sumpsimus in thalamo;
Neve sit ulla dies ut commutemur in ævo,
Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi: &c.

Ey vvaer hy doot!

EEn ſneech meyſken ginck eens trouvven,
Met een ouvven loomen knecht,
Die't vry al vvat hadd' te ſlecht:
Ick en cond' my niet onthouvven
Van te vraghen hoe het quam
Datſe deſen grimmaer nam:
Men vint ſchrijvers die daer meenen
(Dit voor antvvoort ick ontfinck
Van dit fijn gheſlepen dinck:)
Datmen van eens ezels beenen,
Als hy maer in d'aerd' en raećt,
Wel de beſte fleuyten maećt.
Oock heb ick (dunćt my) gheleſen
Van een dier ('thiet ſchorpioen)
'tWelck alſt leeft niet goets can doen,
Maer doot zijnde can't gheneſen.
Ick terſtont verliet de meyt,
Sy hadd' my ghenough gheſeyt.

Ex morte levamen.

NVper, vbi pelago muris Flißinga reſiſtit,
Decrepito fuerat nupta puella ſeni:
Cur vetulo ſociaris hero, lepidiſſima? dixi,
Hęc, vt erat promptâ garrulitate loquax,
Hoc mihi reſponſum dedit: oſſibus, inquit, aſelli
(Cum iacet exangui corpore preßus humo,
Tibia iucundo componitur optima cantu.
Deſierat; nec me quærere plura iuvat.

Joye & ſupport, apres la mort.

VN iour ie demandois a vne allegre dame,
Pourquoy qu'vn gros vieillart tenoit ſon corps & ame,
Ne ſcays tu, me dit-on, que quant vn aſne eſt mort
De ſes os decharnez ſort bonne fluſte ſort?

XLVI.

Cypræ. de Iur. Connubior. cap. 9.

NVptias impares (ita nuncupant juristæ matrimonium senis decrepiti & floridæ virginis L. si maior C. de Legit. Hæred.) præter alia multa incommoda inducere votum captandæ mortis, tragicus exitus non rarò docuit, hinc nuptiæ Sophoclis & Alcippes hujusmodi dicterys exagitatæ leguntur:

Noctua vt in tumulis, super vtque cadauera Bubo,
Talis apud Sophoclem nostra puella sedet.

DEn Aep, dat coddich dier, is yders eens vermaecken,
De Schilt-pad niemants vreucht als doot daer henen leyt:
Hierom iſt dat de ſim de pad niet wil ghenaken,
'Tis teghenheyt van aert, dat dees twee dieren ſcheyt.
Lief, die ſoo gheeſtich zijt, en laet u doch niet paren
Met Floor dien tammen gaſt, die 't volck u gheven wilt:
Mach ick u lief niet zijn, ſoo wilt u noch wat ſparen
Voor een, die van u gheeſt, min als ick doe, verſchilt.

Diſsidet, quod impar eſt.

CVm tardâ nequeat teſtudine ſimia iungi,
Simia jucundâ mobilitate potens;
Simia delitię ſiluarum, hominumque voluptas,
Cernit vt inviſum reptile, tota tremit.
Tu peponem, mea Vita, tui faciaſne potentem
Nulla cui toto pectore mica ſalis?
Corpora, quis furor eſt, conjungere mortua vivis?
Annè tyrannorum vis ſcelerata redit?

Le ſombre & tard, Ne duit au gaillard.

LA ſinge dans les bois, inceſſament gaillarde,
Ne ſe ioindra iamais a la tortue tarde.
Par tout ou la nature a deſnié ſon lien,
Fay tout ce que pourras, auſſi n'y feras rien.

DIS-

XLVII.

EXtat apud SAX. GRAMMAT. LIB. 1. Insignis VLVILDAE Danorum regis filiæ de impari matrimonio querela, quam meritò hìc adscribo. O miseram me! cujus nobilitatem dispar nexus obtenebrat! O infœlicem cujus stemmati rustica jugatur humilitas! O infaustam matris sobolem cujus munditiem immunditia ruralis attrectat, dignitatem indignitas vulgaris inclinat, ingenuitatem conditio maritalis extenuat, &c. QVAM quidem querelam exitus tragicus subsecutus est prout latius idem auctor prosequitur.

AL ſcheyt ons nu en dan, zee, borgen, boſſen, dalen,
Die ſcheyding' even-wel en deylt ons niet van een;
V hart woont, Lief, by my, mijn geeſt coomt by u dwalen,
De liefd' en den magneet is deſe cracht ghemeen:
Want of den zeyl-ſteen ſchoon van 't yſer wert verſcheyden,
En of een tuſſchen-ſchot verdeylt dit lieve paer,
Noch laet den ſteen niet af 't beminde ſtael te leyden:
Waer Rooſemonde reyſt, daer reyſt mijn hert met haer.

Animos nil dirimit.

TActus vt & magnete chalybs (licet aſſis vtrumque
Separet) ad lapidis vertitur ora ſui.
Vt ſemel affricuit mihi blanda venena Cupido,
Totus ab occulto glutine, Phylli, trahor:
Non mare, non montes, non interualla locorum,
Corpore ſejungunt pectora noſtra tuo:
Semper amans peregrè eſt. Mea corda per omnia tecum
Tequè abeunte, abeunt: tequè manente, manent.

Amye, ame a l'Amant.

QVant de l'aymant l'acier a pris la vive force,
Il eſt touſiours tiré par ceſte douce amorçe.
Depuis que c'eſt frotté mon cœur a ton amour,
Par tout que vais, Margot, me guides alentour.

XLVIII.

Lucret. Lib. 4. *NAm ſi abſit, quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt*
Illius, & nomen dulce obverſatur ad aures.

Virg. 4. Æneid. de Didone & Ænea loquens.

. . . . *Illum abſens abſentem auditque videtque.*

Eraſ. Apoph. Lib. 5.

CAto Amantis animum dicebat in alieno corpore vivere, id quod hodie quoque celebratur: Animam illic potiorem eſſe vbi amat, quam vbi animat.

GHy ſegt, mijn lief is ſchoon, maer 't is te veel gepreſen;
S'is lanck, en blanck (ick kent) maer 't feylt haer aen den gheeſt.
Floor, ſchoonheyt is vry meer als het uytwendich weſen,
'tWel leven dienter by, en daer op ſie ick meeſt.
V lief, na mijn verſtant, is als de Piramijden,
Int ooge wel ſoo wat, doch al maer enckel ſchijn.
Int kieſen van een lief ſet ick dit al beſijden,
Die maer is ſchoon van huyt, en ſal mijn lief niet zijn.

In oſtio formoſa, in receſsu nihil.

INſulſa eſt, quia tota patet, Rodopeïa moles;
Atriaque interior nulla receſſus habet.
Hanc ego formoſę nego nomina vera mereri,
Purpureis tantum ſi qua ſit apta genis;
Plura peto: depoſco ſalem geniȷque lepôres,
Hac mihi pręcipuè dote puella placet.
Vnica quicquid habet frons perſpicit hora, recentes
Ingenioſa dabit ſemper amica jocos.

Belle cage, ſans oiſeau.

LE corps de Iaquelin n'eſt qu'vne Piramide,
A l'œil galant aſſez, mais de ſcavoir tout vuide:
Statue bien que d'or, jamais mon cœur ne prit,
Rien ie n'eſtime beau, ou n'eſt vn bel eſprit.

IN

XLIX.

Lucret. *NAm divinitùs interdum, Venerisque sagittis,*
Deteriore fit ut formâ muliercula ametur;
Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigerisque modis, & mundo corpore culta,
Vt facile insuescat vir secum ducere vitam.

Dan. Heyns. *PLus aliquid formâ est, plus est oculisque genisque;*
Plus aliquid toto corpore, quidquid amo.

ALs 'thuys neyght totten val, dan ruymen al de muysen,
Als 'smenschen lichaem sterft, verloopen vloon en luysen;
De spincop, als 'tghebou staet om daer heen te slaen,
Packt ras haer netten op, en kiest de ruyme baen.
Een lichaem vol verdriets, vol armoed', en ellende,
En wert niet aengheranst van Venus dertel bende,
Daer't vet is brant haer toorts: door weelde, gelt, en goet,
Wert Venus lust verweĉt, en liefdes vier ghevoet.

Cedit Amor miseris.

NOn petit exanimi de carne pediculus escam,
Morsibus haud vexat corpus inane pulex.
Et fugiunt mures, & aranea contrahit orbem,
Si qua ruinoso culmine tecta labant.
Flebilibus lasciva casis Cytherea recedit,
Effugit è mæsto lubrica flamma thoro.
Stulte Cupido iaces, ubi cor dolor anxius urit:
Ni valeant homines, stulte Cupido jaces.

Ou n'est liesse, Amour n'y presse.

L'Aragne va fuiant de maison ruineuse,
Les pous de l'homme mort. Lors quant l'ame est piteuse,
Venus n'a nul pouvoir: au corps desfaict & las
Le feu & ieu d'Amour ne s'y addressent pas.

CEDIT

L.

Ovid. *Non habet vnde ſuum paupertas paſcat Amorem.*

Sen. Oct. *VIs magna mentis, blandus atque animi calor*
Amor eſt, juventá gignitur, luxu, otio,
Nutritur inter læta fortunæ bona,
Quem ſi fovere atque alere deſiſtas, cadit;
Brevique vires perdit extinctus ſuas.

ICk lagh als doot int graf, ick was als ſonder leven,
Eer my u Soon en Son, ô Venus, hadd' ghenaeckt:
Sijn vleughels gaf u Soon, u Son gaf my het leven;
Dies ben ick van een romp, een levent dier ghemaeckt.
Ick, die maer was een ſlouf, ben gheeſtich op-gheſtreken,
Ick, die int duyſter lagh, vliegh ſtaegh ontrent het licht,
Ick, die croop, als een worm, hoe ben ick op-gheſteken?
Siet! wat al wonders doet een lodderlijck gheſicht.

Amor elegantiæ, pater.

TRuncus iners æruca jacet, vivumque cadaver:
Ut tamen hanc Phœbi calfacit igne jubar,
Apparet niveę mox papilionis imago,
Et cœli, volucris jam nova, carpit iter.
Barbarus excolitur, facies nitet altera rerum,
Ut gelidum flammis cor tepefecit Amor.
Ergo dioneæ pectus rude trade magiſtrę,
Et fieri ſi vis ingenioſus, ama.

Cœur ſans flame, Corps ſans Ame.

I'Eſtois vn troncq n'ayant ny mouvement, ny vie,
Me voila! tout gaillart, par les yeus de m'Amie.
Petit fils de Venus, ton feu m'a faict joly,
Iamais au vray amant le cœur eſt endormy.

LI.

Phœdrus apud Platon.

N*Ec vllus adeò ignavus est quem amor non inflammet ad virtutem, divinumque reddat; vt par viro fortissimo evadat; nam quod Homerus vim furoremque a Deo quibusdam heroibus inspiratum, ait, hoc amor amantibus efficit.*

Philip. Beroal.

V*Enustè Plautinus senex Amorem Deum mundiciantem appellat; cumque*

nitidis coloribus ait antecellere : Da mihi hominem incultum, ab amore cultißimus efficietur ; da rusticanum , ab amore fiet ingeniosus : denique segnities omnis , somnus lethargicus , marcor , squallor, incuria , ex amoris contubernio eliminatur.

Memini me legere lepidam descriptionem amantis Dominæ suę propinquantis, quem ex Gallico quodam Auctore hic adscribere visum.

CEluy , dit il , qui voit de loing venir celle qu'il ayme , il redresse le collet de sa chemise , agence le bonnet sur la teste , retrouche ses moustaches , redresse son manteau sur les espaules, se leve sur la pointe de ses pieds, monstre vn visage joyeux , & semble qu'il se renouvelle de tout , pour se rendre agreable aux yeus de sa Dame.

Orbis

Orbis Atlas Amor eſt.

Liefde vveerelt-dragher.

Dient tot uyt-legginghe van het beelt des opſchrifts ſtaende hier vooren op het eerſte blat.

DJe de vveerelt vvil behouvven,
En vermeeren, als in ſpijt
Vande doot en van den tijt,
Dat hy ſteden op doe bouvven:
Die vvil ſtichten groote ſteen,
Huyſen maken gaet voor heen.

Die de huyſen vvel van paße
Houden vvil in goeden ſtant,
't Huyſgeſin dient daer geplant:
Die vvil, dat vermeer' en vvaſſe
Al en yder huyſgheſin,
Stell' int vverck de vruchtbaer min.

Dat die minnen, die noyt minden,
Die gemint heeft, minne noch:
Smaect al vā dit groeyſaē ſoch,
Minne ſal te ſamen binden,
Met een en de ſelve bant,
't Aertrijck en ons vaderlant.

DJe de vveerelt vvil afvvorpen,
En, in eenen corten ſtont,
Neder-vellen totten gront,
Roeye ſteden uyt en dorpen:
Die vvil dempen groote ſteen,
Moeſt de huyſen eerſt vertreen.

Die de huyſen vvil bederven,
Of van ſelfs haeſt doē vergaen,
Moeste 't huyſgheſin verſlaen:
Die gheheel vvil uyt doen ſterven
Al en yder huyſgheſin,
Neme vvech de vruchtbaer min.

Dat die minnen, die noyt minden,
Die ghemint heeft, minne noch:
Smaect al vā dit groeyſaē ſoch,
Soo en ſal ons niet verſlinden
Noch de lanckheyt vanden tijt,
Noch de doot die 't al verbijt.

Cupido vvech-gheloopen, ende verloren.

Meest uyt Moschi *Grieckſche ghedichten.*

DE Soon van Venus, 't ſlim ghedrocht,
Was laetſt-mael op de loop gherocht;
Hy was ghegaen, men wiſt niet waer,
Sijn Moeder was in groot ghevaer:
Maer offe drouve was, off gram,
Den Lecker niet weerom en quam.
Dies dede ſy den cleynen Guyt,
Door 't heele landt dus roepen uyt.
  Indiender yemant is, goe lien,
Die Venus ſoon hier heeft gheſien,
Den vinder ſal ſtracx zijn gheloont,
Soo haeſt als hy hem heeft ghetoont,
Een cus ſal hy ontfaen terſtont
Van Venus lieffelijcken mont:
Maer die hem ſiet, en met een vat,
Dies loon ſal meerder zijn dan dat.
Doch, op dat ghy hem kennen ſout,
Dit is zijn weſen, dat onthout.
  Hy is een cleyn, maer welich, dier;
Sijn verwe treckt, ſoo wat opt vier,
Sijn ooghen glimmen, als een keers,
Daer mede lonckt hy over dweers:
Van buyten bly, binn' iſt verdriet,
Hy ſpreeckt wel ſchoon, maer meentet niet.

Is ſacht van huyt , van harten fel,
Al lacht hy ſoet, 't wert catte-ſpel.
Sijn gheeſt is vol bedrochs gheplant,
Van lieghen heeft hy goet verſtant,
Hy jockt wel ſoet'lijck,ſoo het ſchijnt,
Maer al op't leſt met druck verdwijnt.
Al coomt hy tot u naeckt en bloot,
Hy draecht vergift in ſijnen ſchoot,
Al ſchijnt ſijn ſchicht te zyn vergult,
Sy ſnyt als ſtael : ſijn haer dat crult,
En elck die dit gheſpuys aenveert,
Die crijght oock crullen in zyn ſteert.
Het draegt twee vleugels als een ſwaen,
En nimmermeer cant ſtille ſtaen,
Het flickert hier, en dan weer daer,
En coppelt menich drollich paer.
Een coker vol van pijlen hangt
Op ſynen rug', daer uyt hy langt
Veel ſchichten van verſcheyden cracht,
Daer mede maeckt hy ſich gheacht :
Een yder ſchier hy ſteeckt of ſchiet,
Ia ſpaert ſijn eyghen moeder niet,
En maecktet dickwils wel ſoo bont,
Dat hy ſyn eyghen hart door-wont.
Vint ghy dan erghens ſulcken ſlach,
So brengt hem haeſtich voor den dach:
Wil hy niet gaen , ſoo ſlater op,
Al iſſet cleyn, 't is hart van cop,
En ſchoon het ſchreyt, ſulcx niet en acht,
Voor al ſiet toe wanneer hy lacht,

En als hy u een kusjen biet,
Dan wacht u meest, en van hem vliet,
Sijn mont daer hy me kussen sou,
Is vol vergifts, en vol berou.
Soo hy u noemt syn neef, of nicht,
En seyt, ick schenck u dese schicht,
Ick sie toch wel, ghy zyt myn vrient,
Ghy hebt dit, en noch meer, verdient:
Van hem yet wes te nemen schroomt,
't Is al bedrogh dat van hem coomt,
Syn gaven zyn, geen vrientschaps pant,
Maer om te branden hart en hant.

HARDERS-LIET.

PHyllis, met haer met-ghesellen,
Was ghecomen hier int lant,
Daerse niet veel schorr' en vant:
Sy quam van de Vlaemsche stellen,
Daermen daeghlijcx damt en dijckt,
Daermen roupt, Schaep-herders wijckt:

Daermen water maeckt tot landen,
Daer den plough weer haelt sijn haer
Dat hy hadd' ghelaten daer:
Daermen d'aerd' met menschen handen,
(Ist *Neptunus* leet of spijt)
Van des zee's ghewelt bevrijt.

Phyllis hadd' haer vee ghedreven
Tusschen *Armuy* en der *Veer*,
Daer sloegh sy haer eerst-mael neer,
Thyrsis, hare ziel en leven,
Was by *Domburgh* neer ghestelt
In dat dorre zandich velt.

Phyllis vrough op in den morghen,
Als de son noch niet te straf
Eerst den dauw' ginck licken af,
Quamen voor haer oude sorghen;

Sy viel in een diep ghepeys,
En dacht op haer Zeeusche reys.

Niet dat *Zeelant* haer mishaeghde,
Zeelant dacht haer vol ghenucht,
Wt wat anders quam haer sucht:
't Meeste was, dat sy beclaeghde,
Dat sy Thirsim niet en sagh,
Die by haer te weyden plagh.

Sy dreef op het gors haer schapen,
Van *Armuyden* niet seer wijt,
Datmen hiet ten *Halven-crijt*.
Daer began haer druck 't ontslapen,
Dies sy wat ter zijden af
Haer tot claghen dus begaf.

Siltich Schor ten *Halven-crijte*,
Tot u doe ick dit beclagh,
Zouter wort ghy dagh aen dagh:
Ick en can't de zee niet wijtē,
Want 't en is niet van de vloet,
't Coomt van mijn bedruckt ghemoet.

G'lijck de melck, int eerst van meye,
Wt een vollen elder spruyt,
Of den dauw' driupt van het cruyt,
Soo myn tranen, als ick schreye
Om u, *Thyrsi* fraeye knecht,
Rollen heen tot op de weght.

Dies wert ziltich-zout het schorre,
Want de zilte van de zee

Is noch wel ghewilt van 't vee,
Maer of ick ſchoon dryv' of porre,
Dat beſproeyt is van myn traen,
Daer en lickt gheen ſchaepken aen.

Hoe gheluckich waert ghy rammen,
Doen als Thyrſis by ons was,
En by my lagh in het gras ?
Als hy ſpringen ded' de lammen,
Door het ſpelen op een riet,
Door het ſingen van een liet.

Met gheſangh ginck hy verhalen
Al de vryſters van het wout,
Al haer vryen , al haer kout :
Maer altijt (ten mocht niet falen)
Phyllis was des liets beſluyt,
't Quam altijt op Phyllis uyt.

Als wy in dit eylant quamen,
Doen was ons dit gors te cleen ;
Och ! doe moeſtet zyn gheſcheen :
Dies wy elck ons cudde namen,
Thyrſis was gheheel t'onvre,
Thyrſis wiſt niet wat hy dee.

Doenter nu ginck op een ſcheyden,
Wat een druck viel over my !
Thyrſis trock my wat ter zy,
Daer ſtont hy en ick en ſchreyden,
Thyrſis niet een woort en ſprack,
't Scheen dat Thyrſi 't harte brack.

Maer, och-arm, ten langhen leſten
  Gaf hy my ſyn coude hant,
  Dit's (ſeyd' hy) myn liefdes pant;
Phylli neemt het doch ten beſten,
  Dat ick niet meer ſpreken can,
  't Schynt dat ick nu ben geen man.

Mits heeft my een rinck ghegeven,
  Met gheſchrey en ſuchten ſwaer,
  Net ghevlochten van peertſ-haer,
Daer ſtont *Thyrſis* op gheſchreven,
  En daer was een hart gemaeckt,
  Met een pijl, wel diep, geraeckt.

Maer my docht den geeſt t'ontſincken,
  Als hy ſeyde, nu vaert wel,
  Phylli, peyſt om mijn ghequel:
Ick ſal weder om u dincken.
  Aen mijn hant een pers hy gaf,
  Daer en moght geen kuſjen af.

Thyrſi, ghy zijt nu vertrocken
  Wel een maent dry ofte vier,
  En ghy coomt niet eens tot hier,
Zijn u ſchapen, zijn u bocken,
  Zijn u koeyen al u vreught,
  Datjer niet eens af en meught?

't Is gheen bleeten van u ſchapen,
  't Is gheen loeyen van u koen,
  t' Zijn al and're diet my doen
And're zynt die u begapen:

t'Is

t'Is die dertel Amaril
Daer je me zyt op den dril.

Dencktj' hoe ick dit coom te weten?
Lieve, peyst dat een die mint
Dit, en noch al meer, versint:
Al ben ick wat verr' ghesêten,
Domburghs leste peerde-mart
Wees my aen mijn bitter smart.

Wesend' inde mart ghecomen
Dwalend', ick en weet niet waer,
Vraechd' ick, naer dy, hier en daer;
Niemant,'t scheen, had' dy vernomen:
Midts soo sach ick *Snel* dijn hondt,
Daer hy voor een deure stondt.

Snel quam my gheloopen teghen,
Snel die quispelde zijn steert,
Snel die spranck steeds vander eert:
Maer, als ick omkeeck ter deghen,
Doen wast dat ick Thyrsim sach,
Daer hy in een venster lach.

Hy was daer vry niet alleene;
Vlogghe meysjens, twee off dry,
Sweefden hem ontrent sijn sy:
Onder and're wasser eene,
Op-ghesêt (hoe-wel niet moy)
Soo wat na den steetschen toy.

Dat moet Amaryllis wesen,

Dacht'

Dacht ick , en het was oock waer ;
Want Pol Faes , die ſoete vaer,
Hadſe my wel eer ghepreſen,
Datſe was ſoo hups en knap
In het ſetten van haer cap.

Thyrſis hadd' ſoo veel te quicken
Met ſyn Lief , het was een ſchant,
Dan kuſt' hy haer cleet , haer hant,
Wonder waſſer te beſchicken,
Elcken kus dee my ſoo wee,
Als den haghel 't jonghe vee.

Hy was ſoo verblint int mallen,
Dat hy my niet eens en ſagh ;
Mits quam Faes uyt ſyn ghelagh,
Coomt laet ons hier med' in vallen,
Seyde Faes , en track my in,
Doch het was wel na myn ſin.

Men ginck daer een dans int ronde,
Onder eenen rooſen crans,
Thyrſis was niet aen den dans,
Maer hy ſtont vaſt mont aen monde
Met die dertel Amaril,
Die't (ſoo 't ſcheen) wel was haer wil.

Pan, met al u Boſch-geſellen !
Als ick ſagh dit ſot ghelaet ,
'k Wiſt myn leven gheenen raet,
'k Wiſt niet hoe myn aenſicht ſtellen,
't Scheen, ick ginck als in myn doot,

'k Wiert nu bleick , dan weder root.

Als nu 't volck ſick ginck verſtroyen,
Doen waſt eerſt dat hy my ſagh,
Phylli , ſeyd' hy , goeden dagh,
En began te flicke-floyen,
Maer ſyn groete quam ſoo blau,
Dat ſyn antwoort was een grau.

Thyrſis acht' het niet een mijte,
Sagh oock naer my niet meer om :
Maer creegh daer een fleuyt en bom,
En hief op , als my te ſpijte,
Een nieu deuntje van de min,
Dat hem doen lagh in de ſin.

Amaryllis was verſtorven,
Soo het ſcheen, in ſynen mont,
Syn gheſicht ſtaegh op haer ſtont:
Och ! nu ben ick doch bedorven,
Dacht ick, nu ben icker of,
Mits ſoo droop ick naer den hof.

Hoe cont ghy dit in u vinden
Dat ghy Phyllis dus vergeet,
Dat ghy Phyllis dus vertreet,
Thyrſi ? lichter dan de winden,
Lichter dan een dorre blat,
Dat de wint van onder vat.

Is dan nu al u begeeren
Tot dit jonghe geyle dier ?

 Tot

Tot dit nieu ontsteken vier?
Hebb' ick dy niet hooren sweeren,
Doenje noch in Vlaend'ren waert,
By Pans crommen geyten baert,

Datje noyt en sout verkiesen
Een soo af-gherichten meyt,
Die ontrent de steden weyt,
Datje liever sout verliesen
Heel de kudd' op een ghetye,
Danje sulcken slagh sout vryē?

Denckt doch nu eens op de reden,
Waerom datje sulcx doen swoert,
't Was om dat het volck soo loert
Op dees meysjens die by steden,
Niet besloten vander zee,
Weyden het ghewolde vee.

Ist niet *Domburgh*, daer het meeste
Volck, van al dees dertel steen,
Heel de somer coomt ghereen?
't Is daer kermis, 't is daer feeste,
Soo langh' als het waghen-rat,
Niet te diep en snijt int nat.

Aen dees duynen, in dees weyen,
Is u Amaryl ghebroet,
En van joncx aen op-ghevoet;
Daerom canse soo wel vleyen,
Dit, en meer, heeft sy gheleert,
Van het volck dat daer verkeert.

Sy is vol van ſteetſche treken :
  Op een ſteets drilt haren ganck,
  Op een ſteets draeyt haren ſanck,
Op een ſteets, ſiet ! canſe ſpreken,
  Op een ſteets ſy pronckt , en ſwijght,
  Op een ſteets ſy lonckt , en nijght.

Maer wat ſchool-gelt moetmen tellen,
  Meynje, voor dees moye leer ?
  Nu wat kuſjens , dan wat meer,
Al na 't luſt die fraey gheſellen.
  Die met ſteetſche jonghmans praet,
  Steeds yet van ſyn veeren laet.

Ick ben op 't ſchorr' op-ghetoghen,
  Daer ſat ick alleen en keeck,
  Op een ſlou, of op een kreeck :
Noyt en waſſer maeght bedroghen,
  Op een buyte-gors, of ſtel,
  Daer noyt quam een ſteets-gheſel.

Daer de boomgaerts luſtich bloeyen
  Derwaerts de ſpeel-waghen rien,
  Derwaerts loopen al de lien ;
Daer de linden veylich groeyen,
  Daer dat ſoete mulle lant
  Rontſom ſtaet vol els gheplant.

't Is te *Domburgh* in de duynen,
  Daermen wentelt in het zant ;
  Daer ſoo menich dertel quant,
Achter haghen, achter thuynen,

Doet, dat ick niet ſegghen derff,
Dickwils op eens anders kerff.

Amaryllis, ſoo ick hoore,
Heeft al dickwils me ghereen
Met de Iuffers van de ſteen:
Sy ſeyt, ick en ben gheen ſloore,
Ick en ben voor Claes noch Pier,
Ick en was noyt 't mellick-dier.

Sy heeft ſchotels, coppen, teylen,
Van dat vremde blauwe goet,
Daerſ' haer ſoete room in doet:
Dat zijn teyckens, dat zijn peylen,
Datſ' al ander kennis hout,
Als met herders van het wout.

Dunckt ù dit te zijn claer ſchapen?
Mach dit al beſtaen met eer?
Ick en loovet nimmermeer:
Vryſters die na giften gapen,
Meyſjens die na gaven ſtaen,
Spelen op een gladde baen.

Thyrſi wy zijn beyde Zeeuwen,
(Al was Vlaend'ren ons vertreck
't Was noch onder t'Zeeuſche reck)
Laet diẽ ſlimmen hoop al ſchreuwen,
Wy zijn rondt, en daer toe goet,
Dats van oudts een Zeeus gemoet.

Laet ons in die rontheyt blyven,

Rontheyt dient wel totte min,
Beter als dien ſlimmen ſin,
Laet ons 't ſaem' ons ſchaepkens dryven,
In u Ionckheyt waerje mijn,
Waerom ſoutjet nu niet zijn?

FINIS.

Sinne-Beelden,
eertijts Minne-beelde, nu gebruÿckt
tot
Leere der Seden.
EMBLEMATA,
antè qúidem amatoria, núnc vero
in
Moralis Doctrinæ
Sensum Magis Serium
translata.
EMBLEMES,
traduits des ieux d'Amour,
au
Reiglement des Mœurs
cuique.

AD LECTOREM.

UM ſtatim poſt editionem hujus opuſculi, Benevole Lector, Bibliopolæ apud me conquererentur expenſas librorum, ob icones in triplici opere ter repetitas, plus æquo augeri, ſumptúque ſuperfluo emptorem gravari: adeóque imagines toties viſas vix gratas, imò tædioſas videri: ideóque operis formam pauliſper mutandam, ad ſublevandum emptorem, contenderent; Alii vero, aliis rationum momentis, contrarium cenſerent. Ego, ut utriſque ſatisfieret, nec minus de aliorum judicio conſtaret, exemplaria aliquot, quibus imagines impreſſæ nondum forent, paululum immutare, ac in aliam faciem redigere operæ pretium putavi. Eámque ob rem, in ſecundâ & tertiâ operis parte, eo ipſo loco, qui iconibus vacabat, brevia Monita, tum meis tum aliorum verbis & ſententiis, pro re natâ, ſubſtitui; contentus Typos Emblematum in primâ parte ſemel lectori exhibuiſſe, eas tamen ſi aliquis, ad meliorem Emblematis captum, in lectione ſecundæ ac tertiæ partis forraſſe deſideret, ad primam partem recurrere, ibíque ſub eodem numero Emblematis iconem conſulere ne gravetur; vel ſi cui id moleſtum videbitur, poterit prioris editionis Exemplaria triplici imagine illuſtrata pretio aliquanto majori, ſi commodum videbitur, ſibi comparare. Vale, mi Lector, & laborem tui ſublevandi gratiâ ſuſceptum, boni conſule.

IACOBI CATZII I. C.

SILENI

ALCIBIADIS,

SIVE

PROTEOS,

PARS SECVNDA.

AMSTERODAMI,

Ex Officina Typographica Guilielmi Ianssonij.

ANNO CIↃ IↃ XIX.

Cum Privilegio.

SOo, als een brant-hout doet, heeft al ons doen twee enden,
Grijpt hier ten ſchaet u niet, grijpt daer, het ſal u ſchenden.
Die ſijn vermeynt miſval wel vat, en recht doorſiet,
Vindt vreught en herten-luſt, oock midden int verdriet;
Een grijſpens, die de kop ſtaegh heeft vol Muyſe-neſten,
Vindt dan oock klaghens ſtof, alſt gaet ten alderbeſten:
Die't al ſwaer overweeght is noyt bevrijt van rou,
't Is beſt datm'alle dinck ſlaet inde beſte vou.

Omnia in meliorem partem.

HInc rubet igne ſudes, nullis crepat inde favillis;
Hinc poterit tangi, ſauciat inde manum.
Res humana bifrons: tu, quà juvat, arripe quidquid
Te ſuper æthereâ de regione fluit.
Damna ſuum lucrum, ſua gaudia luctus habebit,
Excipis incumbens, ſi ſapienter, onus.
Moroſum nec læta juvant, &, rideat orbis,
Quod gemat ille tamen, quódque queratur, habet.

Tout au meilleur bout.

COmme un bruſlant tiſon, ainſi la vie humaine,
Bien priſe & miſe avant, eſt manié ſans peine.
De joye, & de bon-heur, n'aura jamais defaut,
Qui bon & mœur advijs oppoſe a tout aſſaut.

OMNIA

I.

APpositè ad rem, de quâ hic agimus, dixisse mihi visus est Epictetus, unamquamque rem habere ansam suam, eáque appræhendendam esse ei, qui fæliciter hac uti velit; scire enim quorsũ quæque res spectet, & quis ejus sit usus, non minima pars est civilis Prudentiæ. Apis ex Thymo, herbâ amarißimâ, suavißimum mel extrahit; Hirudo contrà ex sano corpore vitiosum sanguinem. Sapiunt, meâ quidem sententiâ, non qui ex lætis tristia, sed qui ex tristibus læta norunt elicere. Echini semper spinis involuti sunt; quid mirum? cum eas ex sese gignant. Magna pars hominum misera est, non aliâ de causâ, quàm quia querulus ipsis est animus. Melius Cæsar, qui in terram prolapsus, etiam casũ suum benignè interpretatus est, Teneo, inquit, te Terra mater; quódque morosior aliquis mali præsagij loco habuisset, ille in victoriæ bonum omen, non minus lepidè, quam animose, convertit. Et Zeno omnibus rebus naufragio amissis, Iubet me Fortuna, inquit, expeditiùs philosophari.

ALle dinghen, seydt Epictetus, hebbẽ hare handt-have, ende diese wel handelẽ wil, dientse daer by te grijpen. 't Recht gebruyck der dingen wel te verstaẽ, is eene van de nutste wetenschappen des Burgerlijcken levens. De Bye trect soetẽ honich uyt bitterẽ Thym, de Yle ofte Bloetsuyger bedorven bloedt uyt een gesont lichaem. Wyse luyden suygen soet uyt bitter, dwase bitter uyt soet: den eenen is goets moets, selfs midden in swaricheden, den anderen klaecht en knaecht hem selven, oock dan alst hẽ wel gaet, soeckende altijt eẽ knoop in de biese, eñ (soomen seyt) een mannekẽ in de mane. Een Egel draecht het lijf vol stekels; ist wonder? hy brengtse selfs voort. Veel werdender gequelt, alleenlijck daerom, om datse een quellijcken geest hebben. 't Is moeyelijck met yemant om te gaen, die alle swaricheden in kropt en ter hertẽ neemt, alle vermakelijcke dingen daerentegen onghevoelijcken laet voorby gaen. Wech Egels, wech Ezels. Hoe veel beter dede Cæsar, als hy ter aerdẽ neder gestort zijnde, selfs synen val sich ten goeden naduyde, Ick houde u vast, ô Aerde onser aller moeder, seyde hy, treckende tot eẽ voorteycken van toekomende overwinninge, dat een swaerhooft ontwijffelijck als eẽ voorbode van ongeluck soude hebben genomen. Eñ Zeno door Schipbreucke alle zijn goet verloren hebbende, my wert nu, seyde hy, ghelegentheyt gegeven om sonder beslommeringe en bekommeringe naer wijsheyt te trachtẽ. Merckt hoe een pack wel gevat, ende ghewillichlijck ghedraghen lichter werdt.

Ovid.

Leve fit, quòd bene fertur onus.

Senec. de Tranq.

ASsuescendum est conditioni suæ, & quidquid habet circa se commodi, apprehendendum: invenies in quovis vitæ genere oblectamenta, & remißiones, & voluptates. Nihil tam acerbum est in quo non æquus animus solatiũ inveniat.

Lipf. Cent. 1. ad Belg. Epist. 5.

VT torrem semiustum è foco qui tollit, non eâ parte arripit & tractat, quâ incanduit, sed quâ ignem nondum accepit: sic nos decet non acerba hæc & vrentia casuum tangere, sed magis benigna in iis aut læta.

DE tegenſpraeck des wouts, die door de lucht komt ſwevē,
Is niet ghewoon van ſelfs een woort van haer te gheven;
Maer komter, dees of gheen, die dit ghedrocht wat vraeght,
Stracx maecktet een gheral, daer bergh en dal af waeght.
Soo wie tot ſpreken verght of klappers, of klapp eyen,
Die opent haer den mondt, en leertſe breet gaen weyen:
Quay tonghen gaen alleen, daer haer gheſnaer is lief:
't Aenhooren broet gheklap, t aenhouden voet den dief.

Vbi percunctator, ibi & garrulus.

MVta ſub obſcuris habitaret vallibus Echo,
Ni foret alterius garrulitate loquax:
Jlla ſilet, quoties preſſo ſilet ore viator;
Diſcit & à populo prætereunte loqui.
Ora loquax premeret, niſi percunctator adeſſet;
Hoc duce tentat opus livida lingua ſuum.
Probra creat qui multa rogat, qui commodat aurem:
Turpia, ſi neſcis, furta receptor alit.

Du demandant le meſdiſant.

ON n'oit jamais au bois d'Echo la reſonance,
Si nul ne luy parler premierement commence.
Quant nul chez nous ne faict en demandant le ſot,
La bouche du jaſeur ne parle pas un mot.

VBI

II.

D*Icendi modus non penes loquentem sed penes audientem est, inquit Stobæus. Rem tetigit; Detrectatio enim ut percunctando excitatur; sic auscultando nutritur; nec unquam, loquax illa Dea è latibulis suis prodit, nisi evocata: ut verò aliquis interrogando auresque faciles præbendo linguacibus istis garriendi ansam dedit, protinus in varios molestæ garrulitatis modulos latè diffunduntur, adeò ut, si uspiam, certè in istis locum habeat illud Poëtæ,* Excitat auditor studium. *Si cōtrà Prudentior animosiórve aliquis sive seriâ increpatione, sive vultu ad gravitatem composito sese fabulæ inserat. statim sermonem abruptum ejúsque autorem pisce mutiorem conspicias; non secus ac si* hostilis facies occurrat & omnia turbet. *Maledicis ergo si frænum injicere vis, animi aversionem vultu exprime, & rem perfeceris: nunquam autem calumniatores deerunt, dum, cui persuadeatur, existit, ait Ioseph.*

HEt veel of luttel sprekē van yemant, hanght meer aen de toehoorders als aen de spreker selfs; wāt spreeck-lust en werdt nergens door meer gaende gemaeckt, als met veel te vragē, en vlytich toe te luysterē. Selden comter een Klappeye ter bane, soo zy by niemant gevraecht en wert: maer soo haest als dit lang-getongde ghedierte door vraghen tot spreken een open krijght, stracx, als uytgelaten zijnde, verspreyt het sich wijt en breet daer henen gelijck een overloopende Reviere door het vlacke velt. Comter daerentegē yemant ten nagang, die met een streng gesichte dese montdspeelster onder d'ooghen siende een snau toebijt, sy sal terstont swygen als een pissebedde, eñ stom staen, als een visch. Isser dan yemandt die een breedtweyende tonge wil inbinden? dat hy de tegenheyt, die hy van haer flabberen inwendich heeft, uytwendelicken mettē gebare uytdrucke, en 't salder mede ghedaen wesen.

Chrysost.

M*Alitia non docetur sermonibus, sed excitatur.*

Senec. Hippol.

A*Lium silere cum voles, prius sile.*

VAn Apen komt een Aep, den Vyl broet niet dan Vlen;
VVat brengt een Ezel voort, als onbelompen guylen?
Gheen aenghenaem ghewas komt van een wilden tronck,
Maer, naer het oude singht, soo pijpt meest al het jonck.
Vriendt, soo ghy weten wilt, wat u wel mocht ervaren
Van 't meysken dat ghy mint; vraecht wat haer ouders waren.
Siet! dit's des werelts loop (al slaetet somtijdts mis)
Het dochtertjen sal zijn, soo nu haer moertjen is.

Qualis mater, talis filia.

EX asinis asinus, bubo bubone creatur;
Et similes catulos simia mater habet:
Non leporem catulus generat, non falco columbam:
Arboris indomitæ fructus acerbus erit.
Nosse cupis qualis tibi virgo futura sit uxor?
Matris ad ingenium respice, certus eris.
Dissimilem licet arte sui se monstret amanti,
In vitium tandem nata parentis abit.

Tel grain, tel pain.
De mere piteuse, fille teigneuse.

LA mere, & ses defauts, quant ie te fais paroistre,
La fille, & ses humeurs de la tu peus cognoistre:
Il n'est pas vray tousiours, mais ordinairement
Les meurs & les humeurs du pere suit l'enfant.

III.

NOn corpus, non formam, non morbos tantùm, sed & vitia pleraque, veluti hæreditaria, a parentibus nos haurire, & rerum naturalium scriptores, & usus docet.

Redit ad autores genus,
Stripémque invisam degener sanguis refert,

Inquit Tragicus: & contrà, par est meliores esse eos, qui ex melioribus, ait Philosophus. Cum verò nullius adeò intersit in indolem alterius inquirere, atque illius qui individuam vitæ societatem cogitare cæpit, non vana cura est quibus moribus parentes ejus sint, cui animum adjecit, indagare. Formam, tantùm aut lineamenta corporis, nescio quæ, aliquis ut scopum hîc respiciat? nugæ. Ista privatæ voluptati tantùm serviunt. At matrimonium non nobis solùm, sed agnatis, sed posteritati, sed reipublicæ contrahendum est. Si ergo non degenerem mundi incolam, nec inficiandum sæculo nomen, ut ille ait, aliquando vixisse te posteritati testatum velis, nequaquam affinitatem contrahas neque intra domum recipias, ut Eurip. ait, malæ mulieris pullum; sed audi Poëtas uno ore sibi acclamantes,

MEn erft vã zijn Ouders niet alleenlijck goet en bloedt, maer menichmael oock der selver uyterlijcke sieckten ende innerlijcke ghebreké. Want gelijck den Poëet seyt,

De tacken aerden nae de stam,
Van 't quade noyt yet goets en quam.

Middelertijt en isser geé mensche so veel gelegé aé yemants aert en imborst recht te kenné, als de gene die vã sinne zijn sick té houwelijc te begevé, de welcke voor al wel hebbé te letté op de ouders vãde gene die sy lieden meyné by der hant te nemé. Eé proper neufjen, een kleen mondetjen, een gau oogje, een besneden tronitjé, en diergelijcke visevasé sick als eé wit in desen voor te stellen is enckele dwaesheyt, na dié alle sodanige dingé u eygen selfs en niemant anders zijn rakende, daer nochtans eé rechtschapé houwelijc niet alleélick en behoort te sien op den gené die dat aégaet, maer sonderlinge mede op 't geslachte, op de nacomelingé, op het gemeene beste, de welcke (alst wel soude gaen) yder haer bescheyden deel behooren te hebben.

Virg. *Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos.*

Iuven. Sat. 4. *SI damnosa senem juvat alea, ludit & hæres*
Bullatus, parvóque eadem movet arma fritillo, &c.
Sic natura jubet.

Ex Eurip. *NE unquam affinitatem contrahas, neque intra domum accipias, malæ mulieris pullum: imitantur enim mulierum opprobria. Hoc ergo considerate mihi, ô proci, bonâ filiam ex matre ut ducatis.*

PAn ſagh een vlam op-gaen, doen 't vier eerſt was geſchapé,
Hy dacht, wat fraeyer dinck! en ſonder lang te gapen
Liep haeſtich totten brandt, en greep 't vier in den arm;
Maer als hy't hadd' ghevat, doen waſt, ay my! och-arm!
Komt u wat nieus te voor, al ſchijnent ſchoone dinghen,
Soo ghy die niet en kent, ſoo wilt u handt bedwinghen
Van die te grijpen aen: te grijpen metter handt
't Gunt datmen niet en kent, heeft menich man verbrandt.

Ab ignotis abſtinendum.

DVm ludit tremulis nova flamma per aëra gyris,
Et nunquam viſo plebs rudis igne ſtupet;
Pan furit, & flammæ miſer inflammatus amore
Oſcula feſtinans, non iteranda, dedit.
Pulchra licet tibi res videatur, & utilis, hoſpes,
Cura ſit ignaras abſtinuiſſe manus.
Diſcat inexpertis ſapiens diffidere rebus,
Inſidiis novitas ſemper amica fuit.

Fol ne croit, tant qu'il reçoit.

PAn en voyant un jour, la flame lors nouvelle,
Eſcrie tout rauy, ô choſe plus que belle!
Et va baiſer le feu, mais bien toſt s'en repent.
Tout, ce que ne cognois, ne touche bruſquement.

IIII.

ANimalcula quædam, & in his apes, araneæ, formicæ, conchæ, denique saxa & lucernæ, tempestatem quidem præsentiunt, signisque non obscuris eandem indicant; humani verò ingenii tanta est tenuitas, ut non modò futura non prospicere, verùm ea quæ ante pedes sunt videre vix possit. Cui malo obviam euntes prudentiores mortalium, ad omnia, quæ inopina nobis obveniunt, non nisi pedetentìm ac lento gradu accedendum esse sedulò monent, cum nova omnia insignem vim nocendi habeant, si illotis (quod dicitur) manibus attingãtur. Vtique cùm bruta insolitum quiddam ac præter ipsorum morem aggrediuntur, Mergi videlicet stagna aut maria fugiunt, formicæ ova proferunt, lumbrici è terrâ fugiunt, futuræ tempestatis judiciũ est. Sic ubi homines novum aliquid ac præter solitum moliuntur, plerùmq; aliquid monstri alere comperies. Tibi si laqueos istos animus est vitandi, attentus suspensúsque ambula, &, si Senecam audis, nihil, nisi quod in oculos incurrit, manifestúmque erit, crede. Prudentis enim est, ait Tacitus, tuta ac præsentia, quàm nova ac periculosa malle.

VEelderley gedierten, selfs vande geringste, als Byẽ, Mierẽ, Spinnẽ, Mossels en diergelijcke, werden het toecomẽde onweder niet alleẽlijck ghewaer, maer wijsen oock het selve met eenige voorteyckens aen. Het menschelic vernuft daerentegẽ is so schrael, dat het meerẽdeel niet alleenlijck geen toecomende dingẽ en weet t'ondecken, maer selfs geen saken die voor oogẽ sijn recht-t'onderscheydẽ. Om waer in te voorsiẽ, is geradẽ geenderhande nieu voorvallẽde sakẽ aẽ te slaẽ, anders als met loode voeten, en geoeffende sinnẽ, dewijle men sick aen nieuwicheden niet dan al te lichtelick en vergrijpt: alsoo onder de selve veel-tijdts een boefjen plach te schuylen. Wanneer het gedierte buyten ghewoonte yet aenrecht, dẽ duyckelaer namentlijc uyt het water loopt, de Mieren haer eyers hier en daer slepẽ, de Pierẽ uyt der aerden vluchten, so volchter gemeenlic quaet weder. Oordeelt mede so van het doen der menschẽ, en dienvolgende, na den raet van Seneca, kruypt in geen gat, of sieter deur.

Corn. Gallus.

Eventus varios res nova semper habet.

Horat. Lib. 1. Epist. 16.

CAutus enim metuit foveam lupus, accipitérque
Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum.

DE teyckens vers gheſneen, 't zy dan in jonghe linden,
Of ander teere ſchors, en zijn eerſt nau te vinden;
Allencxkens, eerment meent, ſet haer de letter uyt:
De ſchors waſt gulſich heen, en 't ſchrift waſt mettet kruyt.
Als 't kint ſiet, hier en daer, eens anders quade ſtreken,
'T Ontfanckt (al weetment niet) 't beginſel van ghebreken,
Het quade zeer eet in, en neemt allencxkens toe.
VViens kintsheyt nam een Kalf, dies manheyt ſteelt een Koe.

Paulatim rima dehiſcit.

QVod peponem riguo mihi creſcere cernis in horto,
Non eſt quòd velit hunc noſtra culina cibum:
Hîc ego, dum tener eſt, rorantia carmina ſculpo;
Et mihi cum viridi cortice creſcit opus.
Sit licet inſulſus pepo nos docet: imbibat infans
Semina nequitiæ, peßima meßis erit.
Jlle, virum facinus patrare virile videbit,
In puero vitium, qui puerile tulit.

Cœur d'enfant, carte blanche.

VEus tu un grand eſcrit dans quelque tendre eſcorce?
Ne taille bruſquement. Il n'eſt beſoing de force,
Le temps l'agrandira. le vice au cœur d'enfant
Avec le corps devient, ſans y penſer, treſgrand.

PAVLA-

V.

Consuetudinem ex educatione contractam, quia pœnè cum ipsâ naturâ exordium capiat, tenellúmque pueri animum informet, in alteram naturam evadere, sæpe compertum est. Docuit id acuta Chreia Lycurgi, Canis, inquam, venaticus culinæ lautitiis innutritus, nec non catulus domesticus venationi assuetus, quorum neuter id quod a naturâ, uterque quod ab educatione hauserat, populo spectante & mirante, sequutus & assecutus est. Disciplina sanè mores facit, & id sapit unusquisque, quod didicit, (ait Seneca.) *Age igitur quisquis es qui juventuti operam debes, forma hanc argillam, dum uda est, ac manum sequitur,*

Nec dictu fœdum visúq; hæc limina tangat
Intra quæ puer est. . . . . ,

Tametsi enim sit teneræ adeò ætatis alumnus tuus, ut nec doli capax, nec intelligens earum, quæ geruntur, nequitiarum non nemini videatur, tu tamen non pueri cõtempseris aures, nõ oculos. *Nam simulatque eundem in virum usus & ætas transscribent, haud dubie dehiscent rimulæ teneris animis incisæ. Plerumque enim in puero sola mali recordatio, gliscente corruptelâ, in juvene vitium, in viro fit scelus.*

Alle aenwentselen vande kindtsheyt inde opvoedinge aengenomen cracht te hebben van eẽ tweede nature is by ervarentheyt menichmael ondervondẽ: Sulcx leert ons, onder andere, de aerdige verthooninghe aẽ die van Lacedemoniẽ gedaen by Lycurgus haren Wetgever, den welcken een Hasewinde tot de Keucken, ende een Huys-hondt ter jacht ghewent hebbende, dede yder vande selve volgẽ niet het gene sy uyt der aert, maer het gene sy vande gewoonte ontfangẽ hadden, den huyshondt namentlijck naer het Wilt, de Winde nae den moes-pot loopende.

Nae het bestieren,
Zijn de manieren

seyt Seneca. Wel aẽ dan wie ghy zijn mueght, die u werck maect vande Ioncheyt te onderwysen, buyght dese kley terwylen zy noch weeck is: en siet wel toe datter niet oneerlijcx om hooren of om sien, hun, die u bevolẽ zijn, voor en kome, maer ghelijck den Poeet seyt:

Weest voor al in reden kuys,
Alsser kinders zijn in huys;
Want niet vuyls dient voorghewent,
Al waer jonghers zijn ontrent.

Kleyne potjens (seytmen) hebben ooren. En al ist schoon dat de kinders, mits haer joncheyt, niet met allen en verstaen watter omme gaet, of de selve al wat oneerlicx siẽ, evenwel nochtans is alsulcken slechtẽ gesichte den sodanigẽ ten hoochsten schadelijck, eñ sal buyten twyfel t'zijnder tijdt niet dan te veel uytweyckẽ: want geheugenisse van quaet in eẽ kint, wort in Iongelingen een ghebreck, in mannen een schelmstuck.

Plaut. in Trin.

Mores mali, quasi herba irrigua, succrescunt uberrimè.

Iuvenal. Satyr. 14.

Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos.

LAet duncken ſteeƈt in ons, maer meeſt wel als wy minnen,
Men roept 't is al ghedaen, en 't ſtaet noch op 't beginnen.
Den Specht en heeft den boom nauw met ſijn beck gheraeckt,
En meynt, daer is een gat dweers door den boom gemaeckt.
VVy bouwen in de lucht, wy ſteunen op ons droomen,
VVy roepen viſch int net, ſchier eer wy ſien de ſtroomen:
VVy ſtoffen op ons doen, maer 't is al ydel pracht.
Hoe dickwils ketelt hem den dwaſen dat hy laght?

Amans ſibi ſomnia figit.

PIcus, ut exiguo vix robora contigit ictu,
Iam mihi, jam clamat, pervia quercus hiat;
Rima, diem video, patet, ô patet, inquit, at eheu!
Vix patet exiguo vulnere prima cutis.
Stultus amans, ſimul-ac ſolito minus aſpera virgo eſt,
Clamat, iô! victas jam dedit illa manus.
Intempeſtivum ſtolido canit ore triumphum,
Et ſibi vana movet ſomnia quiſquis amat.

Il n'a faict, qui commence.

LE picq voulant percer le tronq, de vive force,
A peine de ſon becq ayant percé l'eſcorce,
Va regarder a tous moments ſi l'arbre eſt creux:
Il ſe chatouille trop quiconque eſt amoureux.

VI.

INsita est quibusdam tam ridicula Philautiæ prurigo, ut, licet vel pepone insulsiores sint, omnia nihilominus splendida ac magnifica de sese polliceri audeant,

Quid dignum tanto dabit hic promissor hiatu?

Sanè cum vasa vacua magis tinniãt, ac aristæ inanes altiùs emineant,

Parturient montes nascetur ridiculus mus.

Placet Menedemi dictum aureum, qui Athenas studiorum causâ properantes primò sapientes esse, tunc Philosophos, inde rhetoras, denique rudes & omnium ignaros fieri, non minus lepidè, quàm verè dixit. Valeat totum genus hoc Ardelionum. Solida, ac nõ in ventum docta mens (ut ille ait) quo diutius discit, in re plura, in opinione pauciora novit. Magna de seipso credere, exiguæ scientiæ certum est judicium.

DAer is in sommighe menschen soodanigen ketelende jeucksel van eygẽ liefde, datse, schoõ sy zouteloser zijn als Pompoenẽ, evenwel nochtans veel groote dinghen van hun derven beloven. Maer wat kan doch sodanigen hoogen snurcker by brengẽ, nademael het van oudts so gheweest is, dat een wan-vat meest bomt, eñ 't ydele coren-hayr hoogst uytsteeckt, soo en is van het wijdtberoemde swanger gaen der bergẽ, gelijc Horatius seyt, niet anders te verwachtẽ, als de geboorte van eẽ geckelijcke muys. De Studenten eerstmael t'Athenen comende, seyt Menedemus, zijn dappere gasten, soo sy meynen, maer stracx niet anders als liefhebbers der wijsheyt, eñ daer na leerlingẽ der redẽ konst, eñ tẽ lesten, gans plomp, eñ van alles onwetende. 't Gaet noch huyden ten dage so met yder van ons, hoemen langher leert, hoemen inder daet wel meer, maer naer eygẽ oordeel, min wetẽschap heeft. Veel van sich te dencken, komt van weynich te weten.

Varro.

OMnes videmur nobis saperdæ, festivi, belli, cùm simus copreæ.

Ovid. de Ast. 3.

PRona venit cupidis in sua vota fides.

VVY sien een guldt geveſt, oock een fluweele ſcheede;
Maer is de lemmer goet? dat ſwoert ghy wel met eede,
En 't gaet nochtans niet vaſt, denckt op des blixems aert,
Die laet de ſchee wel heel, en breeckt in ſticx het ſwaert.
Ghy ſiet der Princen ſleep, haer pracht, en haer trauwanten,
En meynt, dat het gheluck hem dient van alle kanten;
Maer daer 't hooft blinckt, en klinckt, daer dwingt en wringt den gheeſt,
Vrient, dat van buyten dreycht, is innerlijck bevreeſt.

Neſcitur, ubi me calceus urget.

FVlgeat ut lætis vagina coloribus extrà,
Intus, iô! ruptus fulgure mucro latet.
Grande ſatellitium miraris, & arma tyranni,
Et rutilum, fulvo quod micat ære, caput:
Exteriora vides, quid ſtas? & ad intima tranſi;
Terreat ut facies, mens maleſana tremit.
Calceus, egregium quem judicat eſſe viator,
Afficit occulto ſæpe dolore pedem.

Tout n'eſt or que reluit, ny farine ce que blanchit.

CEluy que nous voyons, en l'action publique,
Si reveré de tous, ſi grand, ſi magnifique,
Que juge-on heureux? ſouvent eſt le couſteau
Bel a le voir, mais tout gaſté dans le foureau.

NES-

VII.

PLerisque nostrûm sollenne est conditionem alterius quàm maximè extollere, propriam contra deprimere. Ejus rei rationem hanc puto, quòd in his talibus ab externâ rerum facie judicia mutuantes, interna vix respiciamus, cúmque læta plerùmq; & quæ magis placent maximè conspicua sint, duriora verò tacitè ferè conditioni uniuscujusque inhæreant, aliena nobis, nostra plus aliis placent, optat ephyppia bos, piger optat arare caballus. *Opes ac majestatẽ Dionisii cum Damocle laudibus extollimus, gladium è lacunari equinâ setâ in caput Tyranni demissum non antè videmus, quàm ipsi eo loci simus, maximo imperio, ut ait Sallust. maximam curam inesse nescientes. At sanè speciosissimum aulæum nonne sæpe ad sordidiorem parietis partem obtegendam adhibetur? Nonne Colossi foris insignes deum sæpe aliquem repræsentant, intrinsecus pleni luto ac sordibus? ita sanè. Et plerùmque ubi honor, ibi & horror; Et, ut Seneca, qui a multis timetur, multos timet.*

VEle onder ons, hebben een ghewoonte, eens anders gelegentheyt ten hooghsten te verheffen, haer eyghen niet te achten: de reden waer van, dunckt my hier in te bestaẽ, dat wy ons oordeel in dusdanige saken ghewoon zijn te gronden op de dinghen die ons int ooghe loopen, op inwendighe ende verborghen saecken onder tusschen ofte niet lettende, ofte de selve niet wetende: ende nademael het gene dat vermakelijck is in yemãts gheleghentheydt, meest altijt blijckelijck is, ende dat de beswaerlijckheydt vande selve daerenteghen veeltijdts van binnen schuylt ende bedeckt is: Soo ghebeurtet dat de gelegentheyt van andere luyden aen ons, de onse aen andere luyden, beter schijnt:

Den Os wil voor een rijt-peert strecken,
Den hengst wenscht om den ploegh te trecken.

Wy prijsen al, met Damocles, den glans ende voortreffelijcheyt vã Dionysius, om datse ons int ooge loopt: het sweert daerentegens, dat met een peerts-hayr over't hooft van dẽ Tyran hangt, en siẽ wy niet eer voor wy selfs in zijn plaetse zijn. Ey lieve! hoe dickwils is een schoone tapitserye gespannen voor een vuyl stuck muyrs. De nieuste schoenen dwinghen meest. De gegoten beelden der Afgoden, hoe wel zy van buyten vergult zijn, werden van binnen vol slickx ende vuylicheyts bevondẽ. Die van vele gevreest wert, seyt Seneca, vreester vele. Noyt Heer of eer, sonder seer.

Boëtius.

QVos vides sedere celso
Solii culmine reges,
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit arctas
Dominos ferre catenas.

Tacit. 6. Annali.

SI tyrannorum mentes recludantur, posśint aspici laniatus, & ictus: Quando, ut corpora verberibus, ita sævitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur.

GHy neemt ghepleckt ſatijn (wy ſien u looſe kueren)
En, daer de vlecken zijn, bedeckt ghy't met bordueren;
Siet dus bedrieghtmen 't oogh: men ſiet niet een ghebreck,
En evenwel, daer 't gout meeſt blinct, daer ſchuylt de vleck.
Veel worter ſchoon gheacht, diet niet en zijn; men vinter
Die bloſen als een Krieck, oock midden inde winter:
Maer wie daer even ſchoon tot alle ſtonden blinckt,
Is leelijck; meeſtendeel die ſteeds wel ruyckt die ſtinckt.

Non bene olet, qui bene ſemper olet.

QVem ſitus infecit Phyllis tegit arte colorem,
Quod micat aurato ſtamine, menda fuit.
Quid picti fictique juvant mendacia vultus?
Hanc natura fugit, quæ petit artis opem.
Crimen habet formoſa nimis: quæ ſpirat odores,
Crede mihi, vitium quod tegit, ore gerit.
Non nativus honos, ſed picta videtur imago,
Semper ubi roſeo vernat honore cutis.

Deſſoubs la couverture, ſe trouvera l'ordure.

LEs fautes du ſatin cacher par artifice
As bien appris Margot: ou l'or eſt, giſt le vice.
Tout que te ſemble beau plus qu'ordinairement,
De n'eſtre beau par tout tu trouveras ſouvent.

VIII.

INsolita omnia meritò suspecta esse, prudentiores monent. Nunquam, nisi gravi de causâ, in sordido splendorem, in prodigo parsimoniam, in hoste amicitiam aliquis expertus est; nunquam gratuita in superbo comitas, in avaro liberalitas fuit. Nota est pistoris dulciarii frequens fallacia, cui ambustam placentæ partem densiori sacchearo tegere, nota acu-pictricis puellulæ fallax solertia, cui pannum, parte quâ decolor aut maculosus, auro obducere moris est. Nunquam bonâ fide (ait Seneca) vitia mansuescunt; submittunt feritatem, magis quàm exuunt, & , quum minus exspectaveris, exasperantur; torvitas mitigata citò in naturam suam recidit. Acutè, ut omnia, Tacitus, certissimum sævæ cogitationis indicium est, inquit, in irato homine, iræ occultatio. Tu, cui hæc eveniunt, cave canem; & hostem veterem difficulter amicum, amicum veterem non facilè hostem fieri certò tibi persuade.

T'Is een streeck van voorsichticheyt alle onghewoone dinghen voor verdacht te houdē. niemant en heeft oyt, sonder merckelijcke oorsaken, besetheyt in een sloef, sparicheyt in een opsnapper, vriendelickheyt in sijn vyandt ghesien: noyt en werter heusheyt by dē trotsen, mildicheyt by den gierigen te vergeefs gepleecht. Daer de taerte meest verbrant is, stroyt dē Pasteybacker het meeste suycker: daer het satijn meest geplect is, voecht dē Borduerwercker het meeste gout. De ghebreken der menschen en werden noyt ter goeder trouwē getemt, seyt Seneca, sy houdē veel eer harē aert en wreetheyt in, alse die afleggē, en alsmē der minst op verhoet is, so breken sy weder uyt, en wandelen den ouden karre-pat. Wanneer een gram mensche, seydt Tacitus, sijn grāschap inkropt, let dan vry op u stuck, want 't is een gewis teycken van een wreet voornemen.

Iuvenal.

SEd quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas
Accipit, & madidæ; facies dicetur, an ulcus?

Tertul. de cultu Fœmin.

QVantum a nostris disciplinis aliena sunt, faciem fictam gestare, quibus simplicitas omnis indicitur: effigiem mētiri quibus linguâ non licet! appetere quod datum non sit, quibus alienis abstinendum! speciem exercere, quibus studiū pudicitiæ est; edite mulieres Christianæ, quomodo præcepta Dei custodiatis, lineamenta non custodientes.

SOo ghy den fellen leeu en ſijne kracht wilt dwinghen,
'T is dienſtich, voor het eerſt, ſijn ooghen te beſpringhen:
VVant ſoo ghy maer een kleet hem werpé kondt om 't hooft,
Ghy ſult den Leeu van kracht en wreetheyt ſien berooft.
VVanneer men ſlaet int velt, men ſiet de Helden pooghen
Om eerſt ghewelt te doen aen hun vyanden ooghen:
VVant die in ſulck gheval het oogh verwinnen can,
Door eenich oorlooghſ-treck, verwint wel licht den man.

Primi vincuntur oculi.

VIncere ſi ſævum cupis, & vincire leonem,
Fac oculos vincas, & leo victus erit.
Dum vocat in pugnam validas tuba rauca cohortes,
Ferreáque horrendo fulminat ære ſeges,
Dux oculos viſu, dux murmure territat aures
Hoſtibus, & pavidos excitat arte metus.
In pugnis oculi primùm vincuntur, & aures:
Lumina qui potuit vincere, victor abit.

OEil gaigné, corps perdu.

L'Oeil au lion perdu, pert auſsi toſt ſa vie:
Le chef d'armée ainſi faict pœur a ſa partie,
Par monſtres non cognus, ou quelque aſpect hideux.
Il gaignera le cœur, qui a gaigné les yeux.

OCV-

IX.

Movent ac turbant homines nõ res, sed, quas de rebus habent, opiniones: primæ istæ notiones mirum est quantum valeant; nec animos semel præjudicio ocupatos facilè quis in integrum restituat. Novum imperium inchoantibus utilem esse clementiæ famam; invisúmque principem seu benè seu malè facta premere, prudenter notat Tacitus. Valet hoc sanè etiam in rebus privatis. Recens conjugatos dissidia, ut scopulos, vitare jubet Plutarchus, ne videlicet simultas præmatura animos, antequàm coaluerint, dissoluat. Quì amoris scita tradidêre, amanti, primis præsertim alloquiis, ut Dominæ oculis ac auribus blãdiatur, vehementer incumbendum putãt. Scivit id, ac in usum deduxit Venus, apud Virg. quid enim Dea nescit Amoris? ideòque Aeneam suum primo aspectu Didoni os humerósque Deo similem *videndum exhibuit. Eodem stratagemate Iuditha primo vigiles, mox Imperatorem ipsum Assyriorum Holofernem circumvênit. Vt vidit, ut periit, usque adeò*

De menschen werden voor het meerendeel geleyt, niet so seer door de dingen selfs, als door de inbeeldinge die sy vãde selve int hooft crijghen. 'T is te verwonderen wat den eerstẽ inval by yder een van ons al vermach, want soo haest wy eens zijn ingenomen, en connẽ wy nauwelijcx, om yet anders te gevoelen, gebracht werden. Voor een Prince, seydt Tacitus, die eerst aen 't rijck comt, ist oorboir voor een genadich en goedertierẽ Vorst by dẽ gemeenen roep gehoudẽ te werden. Voor een man die nieuwelijcx een jonghe vrouwe getrout heeft, seydt Plutarchus, ist geradẽ alderley scherpheydt te schouwen, om de inbeeldinge vã haer teer gemoet t'hẽwaerts te treckẽ. Die vande liefde handelẽ, schrijvẽ 't eerste gesichte en ontmoetinge sonderlinghe cracht toe om harten te stelen. Met desen treck heeft Venus de oogen van Dido, inde eerste verthooninge van haren Æneas, Iudith het ghesichte van Holofernes t'haerder eerster ghesichte vervoert eñ ingenomẽ. Letter op dict aẽgaet.

Tacit. de Morib. Germ.

Primi, in omnibus prælijs, oculi vincuntur.

Lips. Doct. Civil. lib. 6. cap. 16.

Clamor repentinus aliquis, aut imago, aut aspectus fugâ sæpe ex[illegible]m implevit: & hæc talia magis, quàm gladiis, consternunt hostem, videbísque militem vanis & inanibus magis, quàm justis formidinis causis moveri.

SOo yemant van een boom wil groene vruchten plucken,
Die moetſe met ghewelt als vande tacken rucken,
Soo tay is ionck ghewas. Maer ſiet! de rijpe Peer
Sijcht van een kleyne windt, nau aengheroert, ter neer.
Dus gaetet in zijn werck, wanneer wy menſchen ſterven,
Een Ionghelinck die ſtelt ſich teghens het bederven,
Voert oorloogh mette koorts, en worſtelt mette doot:
Maer laes! den ouden menſch valt vande minſte ſtoot.

Maturum vel ſponte cadit.

POma, ſub autumnum curvos onerantia ramos,
In calathos, digito vix bene tacta, fluunt:
At movet, & totam quatit aſpera villica matrem,
Dum pyra præproperâ vellit acerba manu.
Vix luctantem animam, poſt vulnera multa, reſoluit
Cum petit imberbes mors inopina genas.
At tremulo vix Parca ſeni fatalia tangit
Stamina, & ille ſuum labitur in tumulum.

La meure pomme, un vieil homme.

VEus tu voir la façon du trepaſſer des hommes?
Mets tes yeux au jardin ou que lon cueille pommes,
Le fruict ſe tient au bois quant il eſt verdelet,
D'un petit chocq du vent la meure pomme chet.

X.

IL m'est advis que bien a propos se peut icy apliquer un bon mot Francoys, dõt faict mention le Sieur du Vair au traicté des Responses d'Epictete (pour l'amour duquel je parleray Francoys pour ceste fois) Vn homme, une pomme, *dict il, y adjoustant ce verset,*

Noz corps, comme les fruicts aux arbres attachez,
Ou meurs tombent en terre, ou verds sont arrachez.

In modo itaq; moriendi homo pomo nõ absimilis est. *Et me semble que la dicte comparaison est propre & vive pour exprimer la façon de mourir, & d'un robuste jouvenceau, qui est encore en la fleur de son aage, & d'un bõ vieil homme, qui já va penchant vers la terre.*

Omnia quæ secundum naturam sunt (ait Philosophus) sunt habẽda in bonis: *Mais tout ce que nous adviẽt au revers du cours de la nature, est ordinairemẽt fascheux. Ciceron semble ceste mesme façon de parler avoir emprunté d'Epictete, de laquelle il s'est servi au livre de la Vieillesse, mais en termes plus aigus & eslevez. entendez doncq parler ce grand Orateur en sa propre langue.*

'T Gaet mettẽ mensch, als met de peer,
De dees is rijp, en sijgt ter neer;
De geen, noch groen, dient niet gepluckt,
Wert lijckwel vanden boom gheruckt.

Dit is een spreuke Epicteti, door de welcke hy ons aerdichlick afbeeldt het onderscheyt tusschen het stervẽ van een Iongelinck, noch groen en tay zijnde van jeucht, en tusschẽ een out man, alreede na der eerden hellende, en metten hoofde wijsende werwaerts hy haest henen moet.

Welcke maniere van spreken Cicero vã Epicteto schijnt ontleent te hebben. De Iongelinghen, seyt hy, sterven, gelijck als het vier door cracht van water wert uytghebluft; de Oude gelijck een vier dat van selfs verteert zijnde, begraeft sick õder d'asschen, en vergaet: Of wel ghelijck boom-vruchtẽ de welcke groẽ zijnde werden vanden boom gheruckt, rijp zijnde druypen van selfs daer henen. Alsoo, seydt hy, sterven de jonge door ghewelt, de oude als van rijpheydt.

Cic lib. de Senect.

ADolescentes mihi mori sic videntur ut aquæ multitudine flammæ vis opprimitur, Senex autem, sicut, sua sponte nullâ vi adhibitâ consumptus ignis extinguitur: & quasi poma ex arboribus, cruda si sint, vi velluntur, si matura & cocta, decidunt. Sicut vitam adolescentibus vis aufert, sic senibus maturitas.

Naer

VVEl eer, och arm! wel eer ginck ick al waert my lufte.
Ick rees, ick daeld', ick klam, int woelen was mijn rufte,
Mijn 't huys was over al: want holen had' ick veel,
Ick pluckte rijp, en groen, ick mochte graen en meel.
Ten laetften, als ick hier dit lieflijck aes fach hanghen,
Quam icker lecken aen, en ftracx was ick ghevanghen;
Hier fitt' ick nu en kijck, en fpou van fpijt mijn gal:
De Muys die langhe loopt, raeckt eyntlijck inde val.

Nimia libertas fit fervitus.

Liber eram, memini, per amœna vireta ferebar;
Nec mihi grata quies, nec fatis una domus:
Polline diftento præ polline grana placebant,
Sæpe merum pepulit, fæpius unda fitim.
Huc tandem nidore novo me pellicit efca,
Quam, mifer! ut cæpi lingere, captus eram:
Libertas nocuit. fit ftulta licentia carcer,
Omnia dum luftrat mufculus antra, perit.

A la fin, fe prend le fin.

MA bouche auparavant n'eftoit que trop friande,
Voulant, par chafque fois, efchanger de viande;
Me voila pris en fin: i'ay maintenant ma part?
Maint pert fa liberté, helas! pour peu de lard.

NIMIA

II.

PEcudes, quæ vel è stabulo vel vinculis emittuntur, majori cum impetu evagantur, quàm quæ nunquam alligatæ, aut inclusæ fuerunt. Id adolescentibus sæpe usu venisse compertum est; ii enim, ut ferulam timere desiêrunt, a labore proclives ad libidinem, in omnem ferè lasciviam erumpunt;

Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibúsque, & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vtiliū tardus provisor, prodigus æris, (nix.
Sublimis, cupidúsq;, & amata relinquere per-

Tales, ut tandem lascivire desinant, in vincula nuptiarū conjiciendos, & pedicis nuptialibus alligandos ablegent ii, quibus ista cura incumbit, rebus ad hoc ita prudenter dispositis, ut casu magis, aut ipsorum facto, quàm parentum consilio, eò delati videantur. Idque eo modo aliquandò factitatum memini, non optimo semper successu. Quanto melius erit si ii, qui dimissi a pædagogis suo relinquuntur arbitrio, non obiiciant imperiū, sed mutent principem, & loco Pædagogi (ut prudenter Plutarch.) rationi in posterū pareant! Vtinam id agat juventus nostra, animóque infigat aureum illud Senecæ,

Minimum debet libere, cui nimium licet.

HEt Vee, dat lange geslotē of gebonden heeft gestaē, plach vry wat onbesuyselder henen te loopen als andere, 't welck de vryheyt ghewoon is. 'T gaet veeltijts soo mette jonge luyden, de welcke so saen zy haer hant de placke ontogen hebbē, ghemeenlijck terstont in alle wulpsheydt uytbersten.

Een jonck ghesel los vanden dwang,
Rijt, jaecht, en vlieght, en gaet zijn gāg;
Licht om verleyden, stuer, en quaet
Op elck die hem ten besten raet.
In nutte dingen gansch onvroet,
Opsnapper van zijns Vaders goet.
Gansch moedich, vol van sotte waen,
Vol lusten, die terstont vergaen.

De sulcke tijdelijck ten houwelijck te besteden, en (soomen seydt) een block aen 't been te doē, is den raet van sommige, maer sulcx en geluckt niet altijt ten bestē. 'T ware daerom te wenschen dat de Ionckheydt, nu zijnde uyten dwanck der Scholē, de redē voor haer School-vrou woude aennemen, want, gelijc Seneca seyt:

Die meest mach doen zijn eyghen sin,
Die dient hem meest te binden in.

Teren. Adelp.

Vxorem duxi, libertatem perdidi.

Plutarch. de Educat. Lib. in fin.

DAnda est opera ut, qui voluptatibus nimis dediti sunt, & reprehensionibus minus obtemperantes, matrimonio devinciantur, quod tutissimum juventutis vinculum est.

DEn Salamander ſuyght ſpijſ' uyt de lucht en winden,
Den Krekel weet ſijn aes, int nat des daus, te vinden;
Damp van Taback Maet-roos en vreught, en voetſel gheeft,
Den Hovelinck, voor al, niet dan van roock en leeft:
Roock is der Princen gunſt: als roock komt opghereſen,
En waſemt door de lucht, het ſchijnt wat vreemts te weſen:
Maer alſment wel doortaſt, dan iſt niet dat het ſchijnt,
Roock, en der Princen gunſt, rijſt haeſt, en haeſt verdwijnt.

Aula vapor levis eſt, fumi venduntur in aulâ.

STellio ſemper hians ventis nutritur, & aurâ;
Colligit è liquido rore cicada cibum.
Ore trahit fumum tabaci, quem naribus efflat,
Nauta, procelloſum dum mare lintre ſecat.
Aula vapore ſuis alimenta clientibus affert:
O miſeros! procerum futilis umbra, favor.
Aula vale, mihi caula placet, nemorúmque receſſus;
Cultor ego hîc ſanctæ ruſticitatis ero.

Mieux meſtier, qu'Eſpreuier.

LE matelot eſt gay, quand du tabacq peut prendre;
Et le fumeux broillard attire juſqu'au cœur:
De l'air ſe reſiouit, & paiſt la Salamandre,
Pour tous le courtiſan ne vit que de vapeur.

AVLA,

XII.

FVmus, quem excitant ii qui Hyoscyamo Peruviano (Tabacum vocant) utuntur, gyris tortuosis in aërem emissus, spectanti ut magnum ac delectabile aliquid primò quidem in oculos incurrit, mox tamen propriùs astanti fœdum odorē incutit, lachrimas excutit. Hoc aulicæ vitæ artibus non ineptè fortasse aliquis per similitudinem applicet; in quâ multa specie amica & magnifica, re non futilia modò, sed noxia interveniunt. Sæpe ibi aliquis palam laudatus (quo incautior decipiatur) secretis criminationibus infamis, licet omnia caveat, tamē per ornamenta ferietur, inquit Tacitus, artiū aulicarum minimè ignarus. Enixè leporem à vulpeculâ coram leone laudatum, referunt fabulæ, sed à teneris ac lautis ipsius carnibus, quæ præconia trepido animali mox in pernitiem cessêre. Talis

Fraus sublimi
Regnat in aulâ.

Benè ergo

DEn damp, die de meester-Tabackblasers met door den anderen spelende swieren inde lucht weten uyt te wasemen, schijnt aen de omstanders voor 't eerste vry yet sonderlings ende vermakelijcx te wesen, maer corts daer na drijft de selve eē stanck in de neus, en tranen uyt de oogen. Dit soude misschiē niet qualijckē passen op soodanige hoofsche streken, die nu en dan in den schijn wel soo wat aensienlijck, ende oock vriendelick haer latē aensien, maer eyntelijck in der daet niet alleēlijck ydel ende beuselachtich, maer ooc gants schadelijck werden bevonden. In de Hoven (seyter een geslepē Hoveling) wertmē dicwils (om te beter op den thuyn geleyt te werden) int openbaer ten hooghsten ghepresen, ende middeler tijdt op het vinnichste int heymelijc bedraghen, ende vermaeckt: in voegen datmen, hoe nauwe men oock op sijn stuck letten mach, eyntelijck evenwel selfs met schijn van vereeringhe, deerlijck werdt mishandelt. Den Vos placht den Haes int bywesen van de leeuw wel somwijlen seer te prijsen, maer diē lof wiert daer op alleenlijck genomē, dat den Haes kort ende smakelijck van vleesch was. Hoe den armē Haes soodanich prijsen becomen can, is by yder een lichtelijck te denckē.

Dat zijn streken, dat zijn rancken,
Die in Princen hoven wancken.

Seneca Thyest.

STet quicunque volet,
Aulæ culmine lubrico,
Me dulcis saturet quies,
Obscuro positus loco
Leni perfruar otio,
Nullis nota quiritibus
Aetas per tacitum fluat.

Lips. lib, 3. Civil. Doct. ex Tacit. 3. Annal.

ANcipitem omnem potentiam in aulâ esse, multi ibi speciem magis in amicitiâ principis, quàm vim retinent.

DE Papegay en ſou van menſchen tael niet weten,
Noch, uyt eens Princen handt, de lecker beetjens eten,
Oock niet het Vorſt'lijck hof en hoogh-verwelfde ſael
Verheughen door haer ſanck, doen klincken door haer tael,
Indien ſy waer altijdt int woeſte wout ghebleven,
En hadd' aldaer gheleydt, een vry, maer beeſtich, leven.
Die met een hoogh ghemoet ſoeckt eer, en tracht nae ſtaet,
Begeve ſick in dwanck, en wulpſche vryheyt laet.

Magiſtra virtutis, diſciplina.

SI foret in ſilvis per devia rura vagatus,
Nec caveâ viridis clauſa fuiſset avis;
Non, regum conviva dapes, non ore falernum
Guſtet, & aurato non recubet thalamo:
Nec lepidos daret ore ſonos, nec amabile murmur,
Nec domino poſſet dicere, Cæſar ave.
Fræna det ingenio, juvenilibus imperet annis
Optati ingreditur quiſquis honoris iter.

Pœur, grand inventeur.

SI i'euſſe mon plaiſir ſuiuy au verd bocage,
Ma langue n'eut jamais parlé humain langage,
Me voila bien appris par ſupporter tourment;
Sans eſtre aſſoubiecty nul ne devient ſçavant.

QVÆ

XIII.

NVllus equus rectè sessori paret, nisi arte domitus; nullum ingeniũ non ferox, nisi probâ educatione, & præceptis cicuretur. Qui assiduè in rebus prosperis ac lætis versati sunt, eos vix sapere prudẽtiores censent; quos verò sors adversa aliquoties exercuit, magis ad prudentiã ac cautionem compositi putantur. Nec immeritò; ut enim aspectus à circumfuso aëre lumen accipit, sic animus ab imminentibus calamitatibus. Cum Romanis, inquit Hãnibal, bonis malisq; meis bellare didici. Mihi, clamat Mithridates, Fortuna, multis rebus ereptis, usum dedit benè suadẽdi. Ad omnia necessitas naturam instruit: illa simias decorè saltare, Elephãtes doctè digladiari, picas ac psittacos distinctè loqui docet. Quid multa? res dura bestias ad actiones humanas, homines ad divinas erigit.

GEen peert en voecht hem wel onder den man, ten zy al voorẽ door konst afgericht. Alle verstandẽ hebben als een wildicheyt, indiense door goede onderwysinge niet ghetemt en werden. Veel kloecke meynen datter niemant recht kloeck en can zijn, diet altijdt wel gaet. Met schade en schande wertmẽ wijs, seyt ons spreec-woort: tegenspoet maeckt geoeffende sinnen: want ghelijck de ooghe haer licht schept uyt de omswevende lucht, so treckt den geest des menschen de dapperheydt uyt voorvallende swarichedẽ. De noot is een kunst-vinder: door hulpe vande selve leeren de Bavianẽ danssen, de Elephanten schermen, de Exters klappẽ. Om kort te maken; dwanck en goede bestieringe verheft beestẽ tot menschelicke werckingen, menschen tot goddelijcke oeffeningen.

Door vallen en weer op te staen,
Leert menich man te Roomen gaen.

Hort. in Art. Poët.

QVi studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit fecitque puer sudavit, & alsit,
Abstinuit Venere & Baccho. Qui pythia cantat
Tibicen didicit prius extimuítque magistrum.

Bernhar. Epist. 113.

O Quàm compositum reddit omnem corporis statum, nec non & mentis habitum disciplina! Cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, frænat gulam, sedat iram, format incessum.

Die in zijn boesem heeft, al wat hy heeft, begrepen;
Geē storm bestormt zijn hart, geē zee maeckt hem benepē:
Al reyst hy buyten slandts, met onweer en ghedruys,
Hy draeyt niet eens sijn oogh nae sijn verlaten huys:
Hoe wel den nacht-dief poocht zijn huysmuer te doorgraven,
En of den Moorder schoon int bosch hem nae komt draven,
Hy blijft, hoet hem oock gaet, goets moets en onbevreest:
Geen dief berooft den mensch wiens schat leydt in den geest.

Omnia mea mecum.

Omnia qui secum portat sua, non vada salso
Horreat in fluctu, non freta vasta tremat:
Non tristi miser ore domos, moléśque relictas
Respiciat, parvâ dum rate vectus abit:
Ingruat ense latro, grassentur ad ostia fures,
Aut canit, aut placido membra sopore levat.
O secura quies! ô paupertatis amicæ
Commoda! fælices qui tua dona colunt.

Seurement va, qui rien n'a.

Tout ce que m'appertient tousiours chez moy ie porte,
O joye, & ô bonheur de non vulgaire sorte!
Ce que le monde fuit, c'est ma fœlicité?
O quel plaisir comprend un' docte pauvreté.

XIIII.

Miles non timet, inquit Lampridius, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in Zonulâ; contrà

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Sollicitum reddunt hominem divitiæ, nō aliâ de causâ, quàm quod eripi, & ab eo auferri possunt. Separabile utique fluxamque ac mobile est, quidquid externum est. Opes aliis donari, honores in alios transferri, nobilitas ad hæredes transmitti potest; Virtutem verò ac doctrinā affixā adeò & infixam homini scimus, ut ab eo nullo modo avelli aut separari possit. Statuamus ergo, cum sapientibus, omne id quod aut datum nobis, aut in nos translatum, aut ad nos transmissum est, proprium nobis ac verum bonum non esse. Dicamúsque cum Cicer. contentum rebus suis esse, certissimas esse divitias. Etenim si isti callidi rerum æstimatores prata ac areas quasdam magni æstimant, quod ei generi possessionum minimè quasi noceri possit: Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tēpestatū, nec temporis permutatione mutatur? quâ prædditi qui sunt, soli sunt divites; soli enim possident res & fructuosas, & sempiternas.

Dē Lansknecht en vreest niet dan als hy wel ghedost is, seyt Lampridius; en in teghendeel van dien, ghelijck den Poëet seydt:

Die kruys noch munt heeft in syn tas,
Past op de stroopers niet een bras:
Want hy, wiens teer-gelt is een Niet,
Betaelt den Roover met een liet.

Den rijckdom maeckt den mensch bevreest, uyt gheen andere redenen, dan overmidts de selve hem can afgenomen werdē. Al wat van ons afghesondert en verscheyden is, wert haest en licht verganckelick. Adel wert de naecomelingen nagelaten. Rijckdom can andere ghegheven werden: eere verwandelt op ander by opgedracht. Maer deucht en wetenschap zijn aenden mensche soo vast gehecht, datse vā hem in geenderley manieren en zijn af te sonderen. Laet ons dan met de verstandige, besluytē, dat alles wat ons of gegeven, of opgedragen, ofte wel nae gelaten can werden, ons eygē ende ware goet niet en zy: laet ons trachten soodanigen goet na te jagen, dat uyt brant en schip-breucke met ons can ontvluchten.

Laërt.

Monebat Anthistenes ea paranda bona quæ cum naufragio enatent.

Sen. de Tranq.

Aut ego fallor, aut regnum est inter avaros, circumscriptores, latrones, plagiarios, unum esse cui noceri, cui eripi nihil possit. Habiliora sunt corpora pusilla quæ in arma sua contrahi possunt, quàm quæ superfunduntur, & undique magnitudo sua vulneribus objecit.

Liefde

VVAts dit, weetgierich hart? u eertijdts lieve boecken
Staen nu, verrot, vermot, beſtoven inde hoecken ,
V leerſucht heeft ghedaen , ghy drinckt niet meer den ſtroom
Van Caſtalis de beeck , maer legt als in een droom :
Ick ſie nu watter ſchort , Murena ginck doorgronden
De diepten vande zee ; nu leydt hy als ghebonden
Ghetroffen vande Son. Die liefdes ſtrael verbrant
VVijſt boecken, les, en ſchool, zijn ouden luſt, van kant.

Colit otia ſaucius igni.

MAgne natator ubi es? tu regna per invia ponti ,
Pérque ſinus vitrei marmoris ire ſoles :
Noſſe labor fuerat Delphinas , & horrida Cete ,
Quidquid & in vaſto gurgite Doris alit :
Nunc ſine mente jaces , nunc pectora ſole peruſtus
Non potes a radiis ſolis abire domum.
Si quis amore calet , conſueta negotia ceſſant ;
Cedit acidaliæ Caſtalis unda faci.

---

d'Amour captif , devient oiſif.

MOy, qui ſoulois ſouvent paſſer la mer a nage ,
Ne fais rien maintenant , qu'a mon ſoleil homage.
L'amour eſt un tyran ; il veut le cœur entier ,
Par lá tout amoureux , oublie ſon meſtier.

COLIT

XV.

Sapientes etiam de Amore loquuntur, scribunt, judicant. Neque spes, neque cura (ait Xenophon) reperiri alia jucundior facilè potest, quàm amoris occupatio, nec invenire supplicium gravius in proclivi est, quàm, si rerum expediendarum curâ quis ab amoribus suis arceatur. Ita me Deus amet! eos qui æstro hoc perciti sunt Loton gustasse dixeris, ita amoribus suis, tanquam scopulis Sirenum affixi, Spartam, quam nacti, prorsus deserunt. Protinus ut in gremio Dalidæ quiescit Samson, feriantur Philistæi: ut Judithæ blanditur Holophernes, non oppugnatur Betulia. Dum Thamaræ insidiatur Ammon, in lectulo est. Tarquinius, ut Lucretiâ potiatur, castris excedit: Antonius ut Cleopatram salutet, tribunal deserit. Graphicè omnia in Didone expressit Virgilius,

. . . . Qualis conjecta cerva sagitta;
Quá procul incautá nemora inter cressia fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius; illa fuga silvas saltúsque perertat
Dictæos, hæret lateri læthalis arundo.

Quid plura? cui amore calet pectus, frigent cætera.

Daer en is (seydt Xenophon) niet cortwyliger, als liefdes soete besicheyt; niet quellicker, als door eenighe voorvallende saken inde vermakelijckheyt zijnder liefde belet te werden. D'ervarentheyt leertet, soo haest yemant van dese wespe gesteken is, dat hy dadelijck alle sakẽ achter rugghe stelt, selfs daer hy te voren seer toe gheneghen was.

Dido, mette min bevaen,
Denckt niet als om spelen gaen;
Wandelt daerom hier en daer,
End' en neemt voortaen niet waer
Al de nieu-begonnen wercken,
Daers' haer stadt mee wil versterckẽ.

Soo haest Samson het hooft nederleyt inde schoot van sijn Dalida, soo ist lavey by de Philistinen. Ter wylen Holophernes Iudith lievekoost, wert Betulia niet bestormt. Geduerende dat Ammõ op Thamar loert, leydt hy in sijn bedde. Tarquinius verlaet den leger om Lucretia. Antonius den rechterstoel om Cleopatra. Waer toe veel woorden? die in liefde verhit, verkout in alle andere saken.

Virgil. *Vritur infœlix Dido totáque vagatur*
Vrbe furens, &c.

Idem.

Non ceptæ assurgunt turres, non arma juventus
Exercet, portúsque aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes æquatáque mœnia cœlo.

HOe licht ontsteeckt een licht dat lichter lay' eens brande!
Die eens was licht van hert, hoe licht raeckt die in schande!
Een doove kool ontfonckt, soo haest sy 't vier maer rijckt,
Den tintel wert tot vier, door 't geen nau vier ghelijckt.
Die eenich sijn ghebreck eerst onlanghs is ontweken,
Hoe haest vervalt dien mensch weer tot sijn oude streken!
De sonde dient vermijt; en al wat daer op treckt;
Of, van een cleyne vonck, wert weer een vlam verweckt.

De facili natura recurrit.

AVsa vapore levi tremulis alludere flammis
Fax extincta, novo protinus igne calet
Pieriis fomes sua lumina reddit alumnis,
Vix bene scintillam cum dedit icta silex.
In veterem flecti quàm cerea corda figuram!
Crimen in antiquum pectora sponte fluunt:
Dum veteris scintilla mali modo parva supersit,
Semper ad ingenium mens malesana redit.

En vertu novice, rechet bien tost en vice.

SI tu viens de chasser le vice de ton ame,
O ne 'tapproche pas a ta vielle flame;
Car bien que t'estre esteint te semble ce flambeau,
En l'approchant du feu, il brusle de nouveau.

De

XVI.

Legem olim ab Atheniensibus latam fuiße in nautas, quis Athenis Salaminam transmitterent, memorie proditum est. Eâ cautum erat, ut ei, qui semel infæliciter navigaßet, tãquam naufragio infami, navigatio in posterum interdiceretur. Et quidem ejus Plebesciti ratio inter alias, hæc dari, solet: Homines quàm facillimè in eundem impingere lapidem, ac in antiquum redire: cum plerumque, ex regulâ juris, qui semel malus, semper præsumatur malus in eodem genere delicti. Id ob unicum lapsum Atheniensibus si ita visum decernere; quid de iis tandem statuendum erit, qui crebrâ vitiorum repetitione consuetudinem peccandi contraxisse, & peccata in naturam transtulisse videri possunt? tales (tametsi aliquandò per intervalla melioris frugis spem de sese præbree videantur) non levi de causâ in bonorũ numerum transscribendos censent oculatiores. Remanet plerumque concussio aliqua, etiam post febrim. Mare post tempestatem etiam dum agitatur. qui diu in vinclis fuerunt, etiã soluti claudicant. Vitiis diu assueti, etiam cum ea deserunt, quædam retinent vestigia, ac in eadem facilè recidunt.

Daer zijn voormaels in Grieckenlant sekere keuren gevvest, over de Veerschepẽ tusschen Athenen en Salamijne, mede brengende dat alle Schippers, die eenmael bevonden vvierden hun schip omgheseylt te hebbẽ, dadelijck souden vervallen zijn uyt het Schippers-gilde, ende de vryheden van dien. Ingevalle de Atheniensers een eenighe misgrepe soo hooghe hebben opghenomen, wat sullen wy ghevoelen vande gene, die door menichvuldighe feylen, als een gewoonte van quaet doen hebben aenghenomen? Voorwaer schoon de sulcke by horten somwylen eenige teyckenen van beterschap schijnen te toonẽ, soo en machmen op de selve evenwel niet staen. De Zee oock dan als den storm al ophoudt, blijft evenwel swalpende en dijnende. Men gevoelt noch al wat huyveringe naer de kortse. Die langhe in banden gheseten hebben, hincken veeltijdts oock los ghelaten zijnde. Menschen die eenighe slimme ghebreken eens hebben aenghehanghen, schoon sy haer oude rancken verlaten, selden isset datse niet eenige overblyfsels daer van en behouden, waer door sy lichtelijck tot haer voorighe parten comen te vervallen.

Een beest met kunste tam ghemaeckt,
En dient niet al te veel gheraeckt;
Want schoon het nu al duyckt, en swijgt,
Wanneer't zijn oude parten krijght
Soo isset weer al even fel,
En quetst sijn eyghen meester wel.
Die goet van quaet wort metter vaert,
Vervalt licht tot sijn ouden aert.

Iuvenal Satyr. 13.

. . . . Ad mores natura recurret
Damnatos, fixa & mutari nescia.

Paul. in L. si unus vers. Pactus ff. de Pact.
Res de facili redit ad suam naturam.

HEt aes lacht u wel toe, 't speck eten waer u leven,
Maer ghy wilt in de val u selven niet begeven,
Ghy hout u buyten schoots, en geeft u nergens bloot:
Maer sonder groot ghevaer en werter niemandt groot.
Gheen koren sonder hayr, gheen note sonder schellen:
Soo yemandt pluckt een roos, de prickels gaen hem quellen.
Al die wat sonderlings, wat groots wel geerne wou,
VVat staet hy slecht en siet? de handt moest uyt de mou.

Aude aliquid.

ESca quidem placeat, sed te metus arcet ab escâ,
Nempe latent blandis vincla propinqua cibis:
Quid te vincla fugant? quid carceris impedit horror?
Quem labor absterret, præmia nulla manent.
Grana latent paleis, dura nuce nucleus hæret;
Et rosa tangenti pungit acuta manum.
Qui facinus forti memorabile pectore versat,
Audeat; ille nihil, qui nihil audet, habet.

Iamais paresse, ne fit proüesse.

LE rat voyant le lard, souhaite de le prendre,
Mais toutefois pourtant captif ne s'y veut rendre.
Nul homme vient au bout de son contentement,
Qui n'a premier souffert du mal & du tourment.

XVII.

Est quoddam genus hominum adeò timidæ inertíſque deſidiæ, ut, etiamſi rerum bonarum ſpem affulgentem ſatis conſpicuè videant, nihilominus tamen, neſcio quid mali præſagientes, ad omnia ſuſpicioſi ac timidi manum operi admovere nunquam auſint. Proprium certè ignaviæ eſt, periculorum prætextu ſegne otium velare: vidit id, & lepidè expreſſit hebræus Sapiens; Prov. 22. 13. Leo in triviis graſſatur, inquit otioſus, vereor ne me devoret. O fungos! manus cũ Minervâ movenda eſt: dii facientem adjuvant. Semper aliquid Fortunæ permittẽdum eſt, ait ille, quoties ad præclaras actiones accingimur: fruſtrà putamus nihil agenti in ſinum devolaturam victoriam, aut Fortunam eſſe. Non votis, neque ſupplicis muliebribus auxilia Deorum parantur; vigilando, agendo proſperè omnia cedent; Deos omnia laboribus vendere, monet proverbium. Difficultas aut eventus anceps te terret?

Audentes Fortuna juvat, timidóſque repellit,

ait ille: & ut omnis aër aquilæ penetrabilis eſt, ſic difficultas forti.

Men vint menſchen van ſoo weynich bedrijfs, en luyen aert, dat deſelve (hoe wel merckelijck voordeel voor handen ſiende, evenwel achter gehoudẽ werdende door, 'k en weet niet wat, ghevaer dat zy haer inbeelden) de handt aen dẽ ploech niet en dervẽ ſlaen. 't Is vanden ouden hercomen altijts geweeſt een rechte eygenſchap van alle ſlap gezoutene, haer vatſicheyt met een deckmantel van ghevaer te bekleeden, gelijck al in ſijnen tijdt geſien, ende aerdichlijck uytghedruckt heeft de Wijſeman in ſijn ſpreucken, Prover. 22. 13. De luye ſpreeckt, Daer is een Leeuwe buyten, ick mochte verworght wordẽ op der ſtraten. Wech met deſe ſoetvoetighe ſachteboters. Niemandt en can yet byſonders uytrechten, ſonder in eenigen deele ſich het ghevaer t'onderwerpen. Yder helpe ſich ſelven, ſo helpt hem God. 't Is niet te denckẽ dat yemant, ſonder yet daer voor te doen, Seghen ende gheluck in den ſchoot ſullen comen nederſtorten. Niet met bloot wenſchen, of vrouwelijck gekerm, maer met dapper inde weer te zijn, verkrijghtmen de Goddelijcke hulpe, in het uytvoeren van treffelijcke ſaken. 't Is van outs een ſeghwoort by de Griecken, dat by Godt alle dingh om arbeydt te koopen is. Hem die het goede ſoeckt, wedervaert wat goets, ſeyt Salomon, Prov. 11. 2. Wat maeckt u verſaecht de moeyelijckheydt ende onſekere uytcomſte van u voornemen?

Die cloeck van moed' is, volcht geluck;
Een ſwaer-hooft blijft altijt in druck,

Segt den ouden Poeet: Daer en is geen lucht die den Arent niet en doordringt, geen ſwaricheyt daer dẽ dapperen niet door en komt.

Claudian. in Nup.

Non quiſquam fruitur veris honoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat favos,
Si fronti caveat, ſi timeat rubos:
Armat ſpina roſas, mella tegunt apes.

Plaut.

Qui è nuce nucleum eſſe vult, nucem frangat oportet.

DEn Os gaet achter straet, verciert met roose kranssen,
De fluyt en trommel gaet, de kinders om hem danssen;
Hy schuymbeckt inde wijn, en pruyst van enckel vet,
Maer denckt niet om de bijl, die op hem is ghewet:
Eylaes! den slagher volcht den Gilt-os op sijn hielen,
Die sal dat moedich beest wel haest doen neder-knielen.
Let, vrienden, op u stuck, en houtet voor verdacht,
Als eenich groot gheluck u troetelt en belacht.

Fortuna vitrea est, cum splendet frangitur.

SOrdidus aut fœno nuper vel stramine taurus
Cincta triumphali cornua fronde gerit;
Et lavat effusum palearia caßa falernum,
Et strepit argutis tibia festa sonis:
It pecus, & lætis mugitibus æthera complet,
Nec stringi cultros in sua colla videt.
Sit *suspecta tibi nimio sors læta favore,*
Illa fovet multos, ut magis inde premat.

En prosperitè, n'y a seurté.

LE beuf, couvert des fleurs, se brave par la rue
Au son du tabourin; mais le galant, qui tue,
Va tout ioignant a luy. quand grand bon heur te rit,
Cela te soit suspect, car le malheur te suit.

HEV

XVIII.

SVmmè bona valetudo (secundùm Hippocratem) summè periculosa est. Plerumque magnis gaudiis dolores adhærescunt. Magis periculosa navigatio est, cum, vento secundo, modò in hanc, modò in illam partem lascivit anceps velum, quàm cum adverso turbine sinus obliquat gubernator. Solet Fortuna, inquit Cæsar, quos pluribus beneficiis ornavit, ad duriorem casum reservare. Effusiorem risum lachrimæ plerumque claudunt. Omnis enim felicitas dubia est, nec beatissimorum facilè ullus dixerit quamdiu talis futurus sit: Nam quod regnum est (inquit Seneca) cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? nec magnis illa intervallis divisa; momentum interest inter solium, & aliena genua. Quis enim ignorat magnas arbores diu crescere, unâ horâ exstirpari? Quisquis es, fortunam reverenter habe; non enim melius res secundæ perdurant, quàm si animus continens eas gubernet: potentia utique mediocriter usurpata omnia bona conservat, ait Dio.

GAnsch ende al welvarende te zijn, is sorgelijck, ende dient voor verdacht gehouden te werden, seydt Hippocrates. Een schip is in meerder ghevaer, om door een stercken voorwint omgheslagen te werden int gijben, als door een tegen-wint int laveren. Wtmuytende toevallen van gheluck hellen veeltijdts tot swaere veranderinghen, seydt Cæsar. Het onmatich ende uytschetterende lachen werdt veeltijts met tranen besloten. Alle voorspoet is wanckelbaer: in voegen dat selfs de aldergeluckichste niet en vvetẽ hoe lange hun vvelstant dueren sal. Wat heerschappije isser, seyt Seneca, de vvelcke niet dẽ val, de vertredinge, den heerscher, jae den beul op de hielẽ na en gaet? En dickvvils isser niet veel speelens tusschen d'een en d'ander. Op een Coninclijcke stoel verheven te zijn, ende selfs een voetval te doen aen andere, is somwylen nau een ure tijdts verscheyden. Wie en siet niet dat hooge boomen langhe wassen, en dickwils op een ooghenblick uyt-gheroyt werden? Het is dan best t'elcken als ons het Gheluck toelacht, op ons hoede te zijn: op dat wy met het bedriegelijck lock-aes, ghelijck een domme visch niet wech gheruckt en vverden.

Voor al u saken wel besint,
Wanneer u schip zeylt voor de wint:
Want die int gijben eens misdoet,
Verliest wel licht'lijck lijff en goet.

Sen. 28. Epist,

AD omne fortuitum bonum suspiciosi & pavidi stare debemus, & fera & piscis spe aliquâ oblectante decipitur: munera ista fortunæ reputamus? Insidiæ sunt.

Pet. Armil. Lib. 8.

EFfusam sæpe lætitiam tristes & adversæ res excipiunt.

Ovid. 4. Pont. 3.

TV quoque fac timeas, &, quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

Den

DEn rotz-ſteen die ghy ſiet, is't richtſnoer van ons leven,
Den noot-dwanck van ons doen, van Godt ons voorghe-ſchreven:
Matroos, die met ghewelt, en nae ſijn eyghen wenſch,
Den rotzſteen trecken wil, dat is den dommen menſch.
Gods ſchickinghe ſtaet vaſt, gheen menſch kan die beweghen:
VVat ſperteltghy, ô dwaes, wat worſtelt ghy hier teghen?
VVort wijſer, al die u hier in wel eer vergreept,
Die gaen wil, wert gheleydt? die niet en wil, gheſleept.

Adtrahens, abſtrahor.

SIt fatalis apex, ſcopulus quem conſpicis, hoſpes,
Eſto tibi, parvæ navita puppis, homo:
Aſpicis, ut vaſtam convellat homuncio cautem,
Inque levem ſatagat ducere ſaxa ratem;
Illa ſuo ſtant fixa loco, nec tracta ſequuntur,
Qui trahit, intereà ſe videt ipſe trahi.
Fata reluctantes rapiunt, ducúntque ſequentes;
Cedere qui non vult ſponte, coactus abit.

A malheur & encombrier,
Patience eſt le vray bouclier.

POurquoy ta foible main tirer ce rocq s'avance,
Qui toy & tout le tien, ſans ſe mouvoir, eſlance?
Or, ton fatal deſtin apprens, homme, en ce rocq,
Lequel, tirer ſi veus, toy meſme auras le chocq.

XIX.

La priere laquelle Epictete nous commande tousiours avoir a la bouche(de laquelle faict mention le Sieur du Vair au (Manuel d'Epict.) me semble plus haute que d'un Philosophe,

Mon Dieu conduise moy, par la
voye ordonnée,
Ie suivray volontiers, de pœur que
un fort lien (homme de bien
Ne m'entraine meschant, ou en
Ie pourrois arriver, suivant la De-
stinée.

Quid luctemur homulli? calcitrones & refractarij equi hoc consequuntur, ut verbera etiam aliquot excipiant. nec excutiant tamen jugum, ait ille: hominum enim in rebus gerendis sententias non minus fatum, quàm calculos fluviorum limus obruit (Pausan. in menip) nec enim consilio prudenti, nec remedio sagaci divinæ providentiæ fatalis dispositio subverti potest, clamat vel ipse Apulejus. Optimum igitur est pati (inculcat Seneca) quod emendare non possis, & Deum (quo auctore omnia eveniunt) sine murmure comitari. Malus ille miles qui imperatorem suum gemens sequitur; nihil autem ita plagas coërcet, ut patientia.

Het ghebedt dat Epictetus ons beveelt altijdt inden mondt te hebben, verhaelt by de Heer President du Vair, dunckt my vry al wat hoogher te gaen als de leere vande Heydensche wijs-gierighe:

Leydt my door dijn bestemde baen
Mijn God, soo sal ick willich gaen
Daer ick, ghelijck een eerlijck man,
Naer u beschicking comen can:
Off anders werd' ick, als een wicht,
Ghesleept nae mijn bescheyden plicht.

Wat worstelen wy dwergen hier tegen? eē aerselende eñ achter-uytslaende peert doet met sijn sterckheyt gheen ander voordeel, als datter zijn lijf vol slagen krijcht, en moet niet te min het gareel dragē, en den ploech voorttrecken. Den raedt ende besluyt der menschē wert vande beschickinge Godes immers soo lichtelijck beloopen ende geheelijck bedeckt, als de keyen aen den oever liggende, door het opgeworpen slijck ofte zant vande overloopende reviere, seydt Pausan. Godes eeuwige voorsienicheyt en can noch door wysen raet, noch kloeck verstant van 's menschē vernuft eenichsins verhindert werden, seydt selfs den goddeloosen Apulejus. 't Is dan best gedulde-lick te verdraghen 't gene men noch beletten, noch versettē can: 't Is best God, door wiens macht alles beleyt wert, sonder tegen-knorrē ofte morren in te volghen. Ten is geen rechtschapen Lansknecht, die met onwillicheyt eñ alsuchtende zijn Veltoversten na volght. Daer en is niet dat plaghen en slaghen meer versacht, als lijdtsaemheyt.

Sen. Oed. *Fatis agimur, cedite fatis:*
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati fœdera fusi,
Quidquid patimur mortale genus
Quidquid facimus, venit ex alto.

Seneca.

Necessitatis non aliud effugium est, quàm velle, quod ipsa cogit.

MEn heeft ghemeynt, ſoo langh dit dooſken bleef geſlotē,
Dat fraeyheyt, ſonder ent, hier binnen lagh ghegoten,
Soo ſchoon waſt int gheſicht; maer, als het open ginck,
Doen was den heelen ſchat niet anders als een vinck.
Pier ſcheen een dapper man, eer dat hy hadd' gheſproken,
Sijn zouteloos gheral heeft al ſijn lof verbroken.
Die niet te wijs en is, en niet wil ſchijnen geck,
Die ſpreke niet te veel, ſoo heelt hy ſijn ghebreck.

Silendo ſtolidus ſapienti par eſt.

HAc, dum clauſa fuit, ſub pyxide mira latere
Regaléſqne tegi quiſque putavit opes;
Mox, ut aperta fuit, ſpectacula ludicra vulgo
Præbet, & è capſâ parva volavit avis.
Dum ſiluit tua lingua, virum te, Baſſe, putavi:
Teſtatur puerum te ſine mente ſonus.
Qui loquitur, populo ſe præbuit ille videndum,
Vel fatuus; preſſo dum ſilet ore, ſapit.

Sans langage, le fol eſt ſage.

TOut ſemble bel & bon, quant ceſte boite eſt cloſe,
Mais quant un mal otru ouverte la propoſe,
Le ieu eſt tout gaſté, le monde voit que c'eſt;
Pour ſage on tient le fol, ſi long temps qu'il ſe taiſt.

SILEN-

XX.

MVltis præclarum videtur bene loqui, prudentioribus appositè tacere. Quoties enim, extra notam simulationis, aut ignorantiæ, tacere fas est, silentium non loquacitatem, hominem cordatum judicare cordati judicant: nec quanta quis, sed qualia loquatur; nec verborum molem, sed pondus attendendum esse. Vt moneta illa optima est, quæ pretii plurimum habet in parvâ mole, sic sermo qui sensus, ait prudens vir, & confidenter addit; Quid visurus sim nescio, sed verbosos valdè & unà sapientes nondum vidi. Cor fatui (inquit Salom.) eructat stultitiam. Aut nihil igitur, aut accuratè loquendum; ne lingua, quæ in humido ac lubrico est, (ut Antiqui dicebant) alibi titubet, aut vacillet; nec enim turpe adeò pede, quam mente labi, ait Stobæ. Concludo, & cum Maximo silentium optimum atque tutissimum rerum administrandarum vinculum esse definio.

VEel achtent een groote sake wel te connen spreken: wyse luyden houden meer van wel te connen swijghen, jae oordeelen dat soo menichmael yemandt swygen mach, buyten verdachtheyt van onwetenheydt ofte gheveynstheydt, dat het swyghen, en niet het spreken een waerteycken is van een rechtsinnich verstant. Niet hoe vele, maer hoedanighe reden dat yemandt voorbrenght, niet de menichte, maer het ghewichte der woorden, is bedenckelijck: Ende gelijck dat voor het beste gelt wert ghehouden, 't welck in weynich stoffe, groote weerde vervat: so moeten oock de redenen, die weynich woordē, en veel sins in hebben, hoochst gheacht werden. Ick en weet niet, seyter eē geleert man, wat ick noch sien sal, maer tot noch toe en hebbe ick noyt veel-spreeckendē mensche wijs ghevonden. 'T schijnt stout gesteydt te zijn, doch Salomon selfs is al mede van dat ghevoelen: waer veel woorden zijn, seyt hy, daer hoortmen dē sotten. Ghelijck het metael door zijn klanck, soo wort dē mensche door sijn redē onderscheyden, seyt Quintilianus. Het is daerom oorboirof, te gheene, ofte welvoegende redenen voort te brenghen, op dat de tonghe, die in 't natte en gladde haer woonplaetse heeft, (ghelijck de Ouden seyden) niet ergens in en glibbere: want ten werdt niet soo quaet ghehouden metten voeten, als mette tonghe, te struyckelen.

Martialis, *CVm te non nossem, dominum regémque vocavi:*
Cum bene te novi, jam mihi Priscus eris.

Erasm. in Apot. *Est aliqua sapientiæ pars, silentio stultitiam tegere.*

Alciat. ex Græco. *QVum tacet haud quidquam differt sapientibus amens,*
Stultitiæ est index linguáque vóxque suæ.
Ergo premat labium, digitóque silentia signet,
Et sese pharium vertat in Harpocratem.

DEn desen vangt een visch, en schenter aen zijn handen;
Den genen lachter om, en wetter op sijn tanden:
Dit sietmen alle daegh. Den Pieterman heeft dat,
Hy is, of goet, of quaet, al nae hy wert ghevat.
't VVel leven is een kunst, en dat niet van de minste,
Dat quaet beleydt verbrot, brengt goeden raedt tot winste:
Een dinck heeft dien verrijckt, en genen uyt-gheput;
Dat elck is even nae, is elck niet even nut.

Non omnibus, omnia.

PAscitur ille cibo, depascitur iste veneno;
Inque pari causâ quod gemat, alter habet.
Res eadem quare juvet hunc, cur troqueat illum
Quæritis; in causâ est læva, vel apta manus:
Apta manus festos & tristia vertit in usus,
Ipsa vel evertit gaudia læva manus.
Artis opus vita est, non omnibus omnia quadrant:
Quod nocet huic, illi commoda sæpe tulit.

Deux mendians a un huis,
L'un a le blancq, & l'autre le bis.

DEux touchent un poisson, dont l'un est mis en rage,
Et l'autre estant joly, s'en rit de bon courage.
Tout n'est pas propre a tous; dont l'un faict son profit
Vn autre pert ses biens, & creve de despit.

XXI.

NEc satis clavus, nec satis est frænum, nisi adsit qui arte moderetur, nõ satis cythara, nisi qui scitè moduletur. omnia non pariter rerum sunt omnibus apta. Egregiè, ut cætera, Arist. tantùm, inquit, ad unumquemque fælicitatis pervenit, quantũ cuique virtutis ac prudentiæ. priscis mortalibus feræ damno fuère, utpote identidem ab eis læsi; posteriores etiã in suum commodũ vertere cæperunt, carnibus vesci, pellibus vestiri, felle mederi. Nam quemadmodum unius & ejusdem herbæ apis florem sequitur, capra fruticẽ, sus radicẽ, bos foliũ, aves semẽ; ita quisq; pro ingenii modo utilia aut futilia ex re quapiam colligit. Aqua maris inutilis est potui, sed alit pisces, ac servit navigantibus. Ars utentis rerum usum distinguit, & sapiẽs, ut ait comicus, fingit fortunam sibi. longè aliter Penelopen Vlysses, aliter Eurimachus spectabat; aliter solẽ Pythagoras, aliter Anaxagoras; ille ut Deum, hic ut lapidem prospectabat: virtutẽ denique ipsam non eodẽ modo Socrates atque Epicurus. Socrates quidẽ tanquã beatitudinis, Epicurus tãquã voluptatis amator sequebatur. Quid tandẽ? Peregrinemur ut apes, non ut araneæ, &, quod in quaque re commodi est, id excerpamus.

NOch het roer aẽ het Schip, noch dẽ toom aen het peert baten yet, sooder niemant en is diese wel bestiere. Luyt ende Cyther zijn vergheefs, sonder goede meester dier op spele. Alle dinghen staen alle man niet even wel ter handt, maer yder een treckt soo veel voordeels uyt eenich dinck, als hy wijsheydt heeft. De wilde dieren zijn in oude tyden byde onervaren menschen schadelijck gheacht gheweest, midts zy-lieden telcken daer van gequetst wierden. De nacomelingẽ daerentegen hebben uyt de selve groot voordeel weten te trecken, als der selver vleesch tot spyse gebruyckende, de vellen tot kleedinge, de galle tot gesondtmakinge: Want ghelijck aen een eñ het selve kruyt de Bie na de bloeme tracht, de Geyte na de spruyte, het Verckẽ nae de wortels, den Os naer het blat, dẽ vogel na het zaet: also plach een yegelijck nae den inval van zijn vernuft, uyt een en de selve sake den eenen nutte dingen, den anderen niet dan beuselinghen te trecken. Een purpuren kleedt sal den mensche verheughen eñ tot vreuchde verwecken, ende den Stier doen woeden. Het Zeewater en deucht niet tot dranck, is evenwel bequaem totte visscherie ende de schipvaert. De kõste des gebruyckers onderscheyt de dingen, ende een vernuftich mensche kan sijn eygen geluck sneden. De deucht selfs en wert niet op eene wyse by Socrates en by Epicurus betracht, want den eenen volght dese om der gheluckfalicheyt, den anderen om der wellust wille. Voor besluyt, laet ons handelẽ ende wandelen als Byen ende niet als Spinnẽ, op dat wy uyt alle dingen het beste verkiesen.

Theodoret.

NEque ensis cædium causa est, sed is qui ense malè usus est, neque divitiæ & paupertas, aliæque vitæ prosperitates & adversitates reprehendi & accusari merentur, sed qui unoquoque eorum præter leges utuntur.

DE Outheyt maeckt ghewach van wonderbaer rivieren,
Die met een ſoeten ſtroom door't zoute diep gaen ſwierē,
Maer, of de zee al ſchoon ſpeelt met het ſoete nat,
Het een en deelt nochtans niet van des anders ſchat.
Dus *houtmen* huydenſdaechs:(men macht wel houwen noemen
VVant yder *hout* zijn goedt) wie can van liefde roemen
Daer yemant, eermen trout, beſpreeckt zijn goet alleen?
Fy! van byſonder goedt daer't lichaem is ghemeen.

Corpora communia, ſed non pecunia.

PEr latices, Neptune, tuos diffunditur amnis,
Cui remanet totus, qui fuit ante, color:
Mixta nec unda mari, mare nec miſcetur in undis
Fluminis, & proprius piſcis utrique manet.
Heus ubi ſancta fides? ubi dulcia fœdera lecti?
Vtraque ſepoſitas arca reſervat opes:
Corpora ſunt nobis communia, lege jugali,
Cum mihi te dederis, cur tua, Phylli, negas?

Chacun ſon cas apart.

LE fleuve, que tu vois, bien par la mer ſe roule,
Mais ſon eau, ny poiſſon, hors de ſon ſein ne coule.
Lors, quant les mariez ont mis leur biens apart,
Ou eſt, dy foible Amour, ou eſt ton feu & dart?

XXII.

QVid hoc rei est! Fluvium per medium maris labi, in sinum, & velut in amplexus cani istius Patris ruere, & suam nihilominus undam, colorem, pisces sibi servare! Monstrum hoc aliquis in mari, aliud nos in terrâ miremur. Patrum nostrorum ævo, cum adhuc exstarent veteris vestigia recti, una ferè erat & simplex matrimonii ineundi ratio, ut simul cum ipsis nuptiis omnium bonorum societas inter conjuges contracta videretur. Nunc verò mutata tempora, mutati adeò unà hominum mores, ut conjugii Sacrum in commercium abiisse, & res mancipi facta videatur; quótque hodie matrimonia, totidem sordidæ ferè pactiones, de bonis in communionem non conferendis, interveniant. Quid dicam? stultè parentes filiam in matrimonium collocant ei, cui dotem diffidunt. Stultè mulier marito ejusmodi se dat, cui sua negat. Vt humida miscentur omnibus partibus, sic inter conjuges nihil separatum, nihil singulare; non corpus, non bona, nec cogitationes quidem, velim.

DE ondersoeckers der nature hebbē voor een grcote vreemdicheyt aenghemerckt sekere reviere middē door de Zee vlietende, sonder nochtans haer visch en water mette Zee ghemeen te maecken. 'T is (mijns oordeels) immers so selsaem datmē hedēsdaechs, int maken van houwelijcken, ghemeynschap van lichamē volkomelijck ende sonder tegenspreken toelaet, ghemeynschap van goederē, daerentegen gansch verwerpt. Ist niet groote dwaesheyt een teere maghet, u eygen vleesch en bloet, inden schoot van desen of genē onbesuysden Iongelinck slechtelijck heen te legghen, om na sijn welgevallen met de selve om te mogen springhen, een handt vol gelts daer en tegen, of so wat eerde kluyten in dier voegen vast te maken, dat hy daer niet aē en can? ist niet dullicheydt sijn dochter te betrouwen aen yemant, diemen het houwelijcx-goet niet betrouwē en derf? Sekerlijck de weerdicheyt des houwelijckschen staets, werdt door dese vreemdicheden veel te kort ghedaen: want voorwaer, alster wel soude gaen, soo behooren de ghehoude niet alleenlijck in lichamen, maer oock in goederen, jae in gemoederē en gedachten gemeen, en in alle haer deelen immers so seer vermengt te wesen ghelijck wijn en water, als het onder den anderē gegotē is.

Waer twee ghewor den zijn tot een,
Maeckt daer gemoet en goet ghemeen.

Horat. Sat. 1, Lib. 1.

MIraris cum tu argento pòst omnia ponas
Si tibi non præsto, *quem non merearis amorem.*

Plutar. in Præcept. Matrim. ex vers. Amiot.

PLaton escrit que la cité est bien heureuse ou on n'entend pas ces mots, cela est mien, cela n'est pas mien, *mais ces paroles là doivent bien encore plus estre bannies hors du mariage.*

VVAt rechtmen daegh'lijcx aen in landen, dorpen, steden,
Dat niet met al en sluyt! en soo ghy vraecht de reden,
Men seyt, 't is so 't gebruyck; en daer med' gaetet heen:
Maer wat een slecht bescheet, welck een waenbacken ree
Moet dan een eerlijck man, niet anders als de honden,
Iuyst pissen, al waer pis eens anders wert ghevonden?
O dwaesheyt! die sich voecht naer ander luy ghebreck.
Laet, aen een enckel stroo, sich binden, als een geck.

O Demens! ita servus homo est?

MVlta quidem totam patrantur inepta per urbem,
Cúmque petis causam, mos jubet ista, ferunt.
Annè igitur stolidi nos stringat opinio vulgi?
Regula num vitæ factio plebis erit?
Stamine sic fragili, vel stramine morio vinctus
Vah! sibi compedibus crura sonare putat!.
Serviles vilésque sumus: prô vincimur, imò
Vincîmur miseri, causáque nulla subest.

Ce que me lie, c'est ma follie.

FOrce actes, que faisons, sont pleines de bestise,
Demandez en raison, on vous les autorise
Pas la costume, helas! un fantastique lien,
Le fol se tient lié, & que le tient, n'est rien.

O DE-

XXIII.

SEnſus morbi, & origo ejus detecta initium ſanitatis eſt. Magna vitiorum ſcaturigo eſt, conſuetudinis, plerumque non bonæ, impreſſa nobis auctoritas. Vivimus plerique ad exempla, &, non quid rectum, ſed quid uſitatum ſit, inquirimus. Quis noſtrum lautitiarum aut ſuperflui ſumptus ſi culpetur, non ſtatim recurret ad antiquam illam, & non probam excuſationem, Non ego ſumptuoſus ſum, ſed mores, ut hodiè ſunt, tantas impenſas exigunt? Næ nos lepidi ſumus! Sumptuoſitatem excuſando, dementiam culpamus. Nihil peccati antiquitas, nihil errantium multitudo nos moveat. Mala conſuetudo, vetuſtas erroris eſt, dixit Theologus. non exemplis, ſed legibus judicandum pronuntiant Iuriſconſulti. non conſuetudine, ſed ratione vivendum clamant Ethici. Concludo antecedentium gregem ſequi, pecudum eſſe, non hominum. Nec enim bene currere poteſt, cui cura eſt alienis veſtigiis pedem infigere.

EEn inghebeelde grootachtinghe vande ghewoonte des volcx, is als een ſpringh ader van alderley miſgrepen. Veele van ons leven alleen maer nae exemplen van andere, niet onderſoeckende wat recht, maer wat ghebruyckelijck is. Wie doch beriſpt zijnde over onmaticheyt van ſpyſe in maeltyden, en gaet niet terſtont ſijn toevlucht nemen tot de oude, doch ondeughende, uytvlucht, 'T is ſoo de maniere? iſt niet wat frays? met ons te willen verontſchuldighen van koſtelickheydt, beſchuldighen wy ons inder daet van dwaesheydt. Niemandt bedrieghe ſich ſelven: noch de oudtheyt vande misbruycken, noch de menichte van die hun miſgrijpen, can immermeer dat ſlim is, recht maken. Quade ghewoonten zijn oude dwalinghen. Men moet nae wetten, niet naer exemplen wijſen. Men behoort nae reden, niet nae ghewoonte te leven. Slechtelick zijn neus te volghen, en, de gene die voorgaen nae te loopen, is beeſten, gheen menſchen werck. Niemandt gaeter wel die zijn voeten gedurichlick wil voeghen nae eens anders voetſtappen.

Sen. Epiſt. 51.

NOn ego ambitioſus ſum, ſed nemo aliter Romæ poteſt vivere. Non ego ſumptuoſus, ſed urbs ipſa magnas impenſas exigit. Non eſt meum vitiũ quod iracundus ſum, quod nondum conſtitui certum genus vitæ, adoleſcentia hæc facit. Quid nos decipimus?

dem Epiſt. 58. in Fin.

INter cauſas malorum noſtrorum eſt, quod vivimus ad exempla, nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur. Quod pauci faciunt, nolumus imitari: quum plures facere cœperunt, quaſi honeſtius ſit quia frequentius, ſequimur, & recti apud nos locum tenet error, &c.

DE Meeu is wel ('t is waer) in d'Oester-schelp ghenepen,
De vanck is goet, ick kent, de voghel is ghegrepen;
Maer noch ist niet ghenoech: de Meeu stelt haer ter weer,
Sy spertelt, slaet, en tiert; sy springt noch op en neer:
Den Oester wert ghesleurt; dies wert de vanck hem teghen,
Sijn goedt is hem een pack, hy staeter med' verleghen.
Schoon yemant, by geluck, vol rijckdoms wert ghetast,
Ghebreeckt hem goedt beleydt, soo ist hem maer een last.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

TEgminibus patulis jacet ingens littore concha,
Dum petit hanc, rostrum pressa tenetur avis;
Capta quidem premitur volucris, sed capta repugnat,
Et salit, & pennis ostrea dura quatit:
Concha, diu luctata, nequit retinere volucrem,
Dúmque fugit, clamat; præda molesta vale.
Parta per incertos numerosa pecunia casus,
Aut perit, aut onus est, ars nisi servet opes.

Vn fol ou beste
Faict bien conqueste,
Mais bon mesnage
C'est faict du sage.

BIen que l'oiseau, soit pris, ce non obstant le huistre
N'en a que du travail, & n'en a nul honneur:
Bien, par cas fortuit, acquis par un belistre,
Ne faict jamais du bien a son lourd acquereur.

FOR-

QVAM RETINEAS.

XXIIII.

I*Ngentia & ramosa cornua cervis magis oneri, quàm adjumento esse, cum iis uti nesciant, facilè perspicimus. Parum est, opibus affluere si desit ars utendi.* Francesi, *inquit Guicciardin.* sono piu prompti a acquistare, che prudenti a conservare. *Id omnibus in universum hominibus ferè accidit. Multi sunt quibus aut regna, aut opes, summo labore adquisitæ, postea defectu providi regiminis è manibus elabuntur. Magnæ opes non tam multa capiendo, quàm haud multa perdēdo quæruntur, ait Dio. Excellentibus ingeniis, inquit Liv. citius defuerit ars quâ civem regant, quàm quâ hostem superent. Rationē acutè tangit Zonaras; tueri quæsita, inquit, difficilius est quàm adquirere, quoniā in adquirēdo ignavia poßidentis sæpe plus confert, quàm propriâ virtus. Tueri autem, quæsita sine propriâ virtute, nemo potest. Bene igitur ille, qui mallese dixit virum pecuniâ, quàm pecuniam viro indigentem filiæ in maritum dare.*

DE hoochghetackte hoornen zijn vòor de Harten veel eer beswaerlijck, als behulpsaem, uyt oorsake dat de selve gheen handelinghe en hebben om die wel te connen ghebruycken. Ten heeft niet veel om t'lijf treffelijck gegoet te zijn, indienmen geē bequaemheyt en heeft om sijn middelen wel te bestedē en te bestieren. Den Fransman, seyt Guicciardijn, is veel handigher en gauwer om yet te winnen, als voorsichtich om 't ghewonnen te bewarē. 'T gaet bynaest so met alle menschē, hooge en leege. Men vint die met een sekere behendicheyt den eenē treffelijcke heerlijckheden, den anderen schoone goederē, by den anderen geraept hebbē, aen de welcke nochtans, by gebreck van goet beleyt, alles naderhandt door de vingheren is ghedropen. Wtmuytende verstanden, seyt Livius, sal veel eer de wetenschap onbreken om hare burgherie wel te bestieren, als om haer vyandē haestelijc t'overwinnē. De redene hier van wert aerdelijck verklaert by Zonaras; te beschermē, seyt hy, het gene dat gewonnen is, valt beswaerlijcker als het winnen selfs, overmits dicwils, tot het verkrijgē van eenich ding, meer helpt de laffe onachtsaemheyt vanden genē die het sijne slechtelijck hem laet ontfutselen, als u eygen cloeckheyt: maer 't gene dat eens gewonnen is, en can sonder eyghen goet beleyt niet bewaert, of recht ghebruyckt werden. Hy dede dan wijsselijck die sijn dochter liever te besteden hadde aen een man die goet ontbrack, als aen goedt dat een man van doene hadde.

Ovid.

N*On minor est virtus, quàm quærere, parta tueri:*
Casus inest illis, hîc erit artis opus.

Senec. lib. 1. Epist. 2.

I*Mmodicæ divitiæ sunt veluti ingentia & enormia gubernacula, facilius mergunt, quàm regunt: cum habeant irritam copiam, & noxiam nimietatem.*

Ghemeenlijck een vervvaende geck
Straft in een ander sijn ghebreck.

AL is de VVetsteen plomp, en onbequaem tot snijden,
Soo wil hy even-wel aen 't mes gheen plompheyt lijden.
'T ghebreck, daer yemant selfs sich mede voelt besmet,
Is veeltijdts d'eerste stoff, daer hy sijn tant op wet.
Hoe wel weet menich mensch een yder 't sijn te geven,
Die midd'ler tijt niet eens let op sijn eyghen leven?
Maer, vriendt, wat batet u, te maken yders staet,
Soo door u slecht beleyt, u huys verlooren gaet?

Peccans peccata corrigit.

COs acuit tritas, obtusior ipsa, secures,
Et redit a scabro splendidus axe chalybs.
Si quis in alterius sua crimina pectore sensit,
Hei mihi! quàm sævas exerit ille manus?
Dum vitiis agitur, convitia spargit in omnes
Zoylus, & crimen quod petit, intus habet.
Claude domi tua vota, foris quid cernis acutúm?
Crede mihi, sibimet qui sapit, ille sapit.

Mets ta main en ton sein,
Et ne mesdiras a ton prochain.

LA pierre que tu vois, agu le fer veut rendre;
Et jamais a trancher ne peut soy mesme apprendre.
Qui chastier pretend ès autres leur defaut,
Ses fautes redresser premierement luy faut.

PEC-

XXV.

DE Augusto traditur, cum esset luxuriæ serviens, fuisse tamen ejusdem vitii severissimum ultorem; idque ferè universis hominibus mali moris est, ut acres sint in ulciscendis vitiis quibus ipsi vehemẽter indulgent. Ea utiq; est fatalis ingeniorum scabies (ut ille ait) ut omnes reprehendere ac disputare malint, quàm vivere. Nemo docendi, nemo discendi studio unquam in calumniæ hunc malignũ campum descendit. Sed quemadmodum cum æstate, ut Plinius ait, vehementius tonuerit, quàm fulserit, ventos denũtiat; ita, ubi quis vehementer in aliorum vitia inclamat, ipse, vitæ non sat probæ, indicium est animi magis ambitionis vento tumescentis, quam solidè pii. Apage mihi cum nasutis istis. Placet illud Poëtæ,

. . . . . Non sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita loquentis.

Quanto amabilius erit si in omni vitâ cum Plauto dicamus?

Eya Lyde! leniter qui sęviunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, ætas si quid illorum facit,
Quam si non facit: feci ego isthæc in adolescentiá.

MEn schrijft van Augusto, hoe wel hy sijn geyle lusten vry wat veel was toegevende, dat hy evenwel die vuylicheden in andere, met alle strengicheydt, plach te straffen. 'T is by naest een ghemeen ghebreck in alle menschen, dat schier yder een alderley feylen in sick selven vleyt ende lievekoost, in andere daerenteghens hestelijcken bestraft. 'T is als een aengheboren schurfte van onse verstanden, dat een yder liever heeft scherpelijck een ander te berispen, als selfs wel te leven. Men sal even wel bevinden dat menschen, die haer werck maken van ander luyden gebreken so plichtelinge ten thoone te stellen, ende als te schavotteren, sulcx noyt en bestaen, noch om andere te onderwijsen, noch om selfs onderwesen te werden: Maer ghelijck als stercken donder met weynich blixem voor een teyken van windrich weder wert gehoudẽ; so is ooc het uytschetterende geluyt van eẽ schampere tonge (soo daer geen stichtelijck leven by en zy) meer een teycken van een winderige eergiericheyt, als van eenighe oprechte vromicheyt. Wech dan met sulcke scherp-geneusde kackelackers.

Geen woort soo seer de feylen breeckt,
Als doet, het leven van die spreeckt:
Dus, die een ander stichten wil,
Dient hem soo lang te houden stil,
Tot dat sijn leven metter daet,
In 't goed een ander vooren gaet.

Aurel. Vict. Histor. August.

HOmines in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt.

Plaut.

QVi alterum incusat probri, se intueri oportet.

Horat. Serm. lib. 1. Sat. 3.

CVm tua pervideas oculis malè lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila aut serpens epidaurius?

GHy siet het momme-tuych de kleyne guyts verjaghen,
Om dat zy 't selfd' alleen maer van d'een zijd' en saghen,
Maer al die dit ghespoock van d'ander zijd' oock sien,
Die lachen met de gheen die soo bekommert vlien.
Soo haest den mensch yet vreemts bejegent in zijn saken,,
De broeck staet hem soo rondt dat hy nau weet wat maecken,
Het quaetste valt hem in; maer die op als wel let,
Vindt dickwils maer een schim, daer door hy was ontset.

Pessimus interpres rerum, metus.

HOrrendo pavidas hinc territat ore puellas,
Inde cavo risum cortice larva movet.
Deterior vero rerum succurrit imago,
Et falsâ miseros anxietate premit:
Auget homo proprios animo plerumquè dolores,
Inque suam mens est ingeniosa necem.
Eia age terribilem rebus, miser, abripe larvam,
Ludicrus error erit, quod modo terror erat.

De vaine crainte, injuste plainte.

LE masque, regardé au front du faux visage,
Aux jdiots enfans abbat tout le courage,
Mais qui voit l'autre bout, y trouve moins que rien,
Nous n'aurons point du mal, si nous le prenons bien.

PES-

XXVI.

Timiditas est corruptio judicii, ajunt Philosophi. Meticulosos utique non res, sed de rebus rumores, etiam incerti, & rosæ (quod dicitur) umbra quandoque terret. sæpe opinione amplius laboramus, quàm re, ait Seneca, & quemadmodum aves inanis fundæ sonus territare solet, ita nos nõ ad actum excitamur tantùm, sed ad strepitum. Infirmi animi est, antequam malis opprimitur, queri; Propriúmque est miserorum facilè id credere quod minus volunt: útque corpora per nebulam, sic per metum res vidẽtur majores, adeò ut multi, rem quàm metuunt, ipsi-met anticipent:

. . . Multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali.

Reperti sunt qui dum in navi periclitarentur, non exspectatâ navis submersione, in mare sese præcipites dederunt. Miserum est mori ne moriamur. optimè Sen. quid dementius quàm angi futuris, nec tormento se reservare, sed accersere sibi miserias?

VReesachticheyt bederft het oordeel: want soo haest als yemant den schrick int lijf krijcht, een blase met de boonẽ (somẽ seyt) ja de schaduwe van een roose, soude hem den broeck ront setten. D'inbeeldinghe (seyt Seneca) ontset ons gemeenlijcken meer, als de sake selfs: en gelijck het gesnor van eẽ ledigen slinger het ghevoghelte vervaert maeckt, en doet opvliegen: so verschricken wy ons niet alleenlick vande slach, maer ooc van't gedreun. En gelijck de gedaenten der lichamen grooter toonen in mistich weder, so doen oock alle dingen door de vreese: in voegẽ datter veel door vreese vã in gevaer te comen, dadelijck in het uytterste gevaer zijn vervallẽ. Men heeft mẽschẽ gevonden, die, t'schepe in noot wesende, hun selven uyt vreese van verdrencken, buyten boort hebben geworpen, verdrenckende also, om niet te verdrenckẽ, en stervende om niet te stervẽ. Wat isser geckelicker, seyt Sen. als met toecomende swaricheden sich selven te quellen? &c.

Seneca.

ADhibe rationum difficultatibus, possunt & dura molliri, & angusta laxari, & gravia scité ferentes minus premere.

Plutarch. in Mor.

TError absentium rerum ipsâ novitate falso augetur, consuetudo autẽ & ratio efficit, ut ea, etiam quæ horrenda sunt naturâ, terrendi vim amittant.

Soo haest men dit ghevvas ontkleet,
Al vvast eerst lief het vvort dan leet.

EEn waterlandtsche Trijn sat laest Ajuyn en schelde,
En klaechde, dat de lucht haer ooghen seer ontstelde,
En rechts te voor (sey zy) heb icker mee ghespeelt,
En doen ter tijdt en heeft dit dinck my niet verveelt.
Dus gaetet, lieve moer (ginck Fijntje daer op segghen)
Met dese, die soo haest haer spillen 't samen legghen,
'T is goet soo lang' men vrijt, maer 't rocxken is nau uyt,
Een reuck daer 't oog af loopt verneemtmen van de bruyt.

Dos est uxoria lites.

VEstibus indutum nil cæpe nocebit ocellis,
Tegmina tollenti fletibus ora fluunt.
Cæpe quod est nobis, teneris hoc uxor ephæbis;
Cum verbis agitur, tum bene constat amor:
Intret Hymen thalomos, sit zona soluta puellæ;
Ibit demissis vir novus auriculis.
Mira vides, uxor quem nunc jubet esse maritum,
Vah! puer est, sed vir, cum puer esset, erat.

Apres la feste, on grate la teste.

L'Oignon lors faict pleurer, quant on le deshabille,
Lors quant un jouvenceau espouse belle fille
Pour assouvir le feu de ses brutaux amours,
Pour quelques bonnes nuicts a force mauvais jours.

SIMVL-

XXVII.

Eos, qui ex incitato juvenilium affectuum impetu fælices matrimoniorũ successus augurantur, toto plerumque cælo errare, dicere non abhorreo. Leves enim istos ac fluctuantes juvenum ardores, & stabile hoc ac venerandum matrimonii Sacrum mutuas sibi operas tradere, vix unquam comperi. Longè quippe alius lascivi istius amoris, alius sane sedati conjugii scopus est; magisque contraria illa inter sese, quàm cognata aut cõjuncta non abs re quis dixerit. Prudẽtes utique usúque edocti, & inter eos Vives, inconsultũ putant eam matrimonio sibi copulare, cui quis in amoribus nimis sese submisit, quámq; Dominã, Heram, Lumen, votorúmque suorum finem, non minus impiè, quám stultè appellare, alliisque amatoriis ac hyperbolicis ineptiis extollere solitus est. Iudicãt enim viri prudẽtes nimiã istam demissionẽ efficere ut mariti dignitatẽ, contracto tandem matrimonio, malè providus adolescens sustinere non possit; Quid tandem? fit facetus iste amator, ridiculus maritus, ut lepidè noster Heynsius.

SY vergrypẽ hen grootelijcx, die daer meynen dattet noodelijck een goet houwelijck moet zijn, alsser twee ghelievekens, die met hittige genegentheyt malcanderen aenhangẽ, te samen comen. Men heeft selden gesien dat schielijcke invallen vande calver-liefde dẽ gesetten standt ende bandt des houwelijcx eenich behulp hebben aenghebracht, maer menichmael het tegendeel. Een ander oogmerck heeft den echten en hechten staet, een andere de swevende en bevende minne. Veel ervarẽ mannen ontraden een Ionckman in houwelijck te versamelen mette gene aende welcke hy sick door quistige beleeftheyt van vryagie al te seer heeft verpandt. Want hoe ist mogelijck (segghen zy) dat yemandt de selve, die hy recht te vorẽ heeft verheven tot sijn Meestresse, Princesse, jae Goddinne (en wat een vleyẽde tonge, vervoert door dwase minne-stuypen, meer weet by te brengen) dat (seggen zy) hy de selve terstont daer nae, als hooft en voocht, sal connen ofte derven heeten en gebiedẽ? en of schoon hy sulcx al dersde bestaẽ, so en is niet te vermoedẽ dat zy, die in so vollen besit is van over al het hoochste woort te voeren, sulcx sal willen lijden of gedooghen, in voegen dat, de dese haer oude vryheyt, dẽ genen sijn nieu-verkreghen recht pooghende voor te staen, uyt sulcx niet anders en staet te verwachten, als van een al te beleefdẽ Vryer, een al te geckelijcken Man.

Sen. Oct.

IVvenilis ardor impetu primo furit,
Languescit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi; ceu levis flammæ vapor.

Ovid. lib. 2. de Remed. Amor.

TVrpe vir & mulier, juncti modò, protinus hostes.

Arist. lib. 2. Reth.

IVvenes ex corporeis voluptatibus, venereis potissimum dediti, earúmque impotentes sunt, & inconstantes; ríśq; quas concupiverunt, fastidiunt: Valdè concupiscunt, sed protinus conquiescunt; quia acutas habent voluptates, non longas, ut ægrotantium fames, & sitis.

EEn wispeltuerich hart, 't welck draeyt naer yder blasen,
Dat machmen (ick bekent) wel stellen by de dwasen;
  Maer die, steech als een muyl, gaet horten teghen God,
  Verschilt van d'eerste feyl, soo veel als dul, van sot.
Maeckt van den noot een deucht, ten helpt gheen tegenstreven:
VVaer ons den hemel drijft, daer moetmen henen sweven,
  Ghevoechelijck te zijn, naer Godes handt ons leyt,
  Al ist verandering', het is ghestadicheyt.

Quo nos numen agit.

PEpetuò varians mens est inimica quieti,
  Sint procul in gyrum quos levis aura rapit.
At nunquam varians mens est inimica saluti,
  Ah valeant, quibus est pectore nata silex.
Mutandum est cum fata jubent, quid stulte lacessis
  Astra? gigantæus quò tibi fastus abit?
Quo te cunque polus vocat, hâc, mortalis, eundum est,
  Vertere consilium, nec levis esse, potes.

Changer propos est du vray sage
En temps & lieu le droit usage.

A Tous les accidens le sage cœur se trousse,
Allons, amys, allons, ou que le ciel nous pousse:
L'opinaistre cœur n'est que facheux tourment,
On peut changer d'advys & demeurer constant.

QVO

XXVIII.

Danda est opera, ex consilio Senecæ, nequid inviti faciamus: nec enim qui jussus aliquid facit, miser est, sed qui invitus. Animum itaque sic componamus, ut, quidquid res exigit id velimus. Nil grave, quod sponte ferimus. Nil durũ, quod sponte facimus. Vt igitur acerbitates multas ac molestias evitemus, consilia ad eventus ac tempora flectenda sunt. Oportet enim tanquam in talorum jactu, ad id quod ceciderit, res suas accommodare, inquit Plato, & quocunque modo ratio id optimum esse dixerit. Tempori enim cedere, ait Cicer. id est necessitati parere, semper sapientis habitum est. Vltimũ enim ac maximum telum necessitas, nec aliud ejus effugium est, quàm velle quod ipsa cogit. Aequum est, mi homo, ut tibi placeat, quidquid Deo placuerit. Concludamus, & dicamus cum Poëta,

Periand. per Auson.

Faxis ut libeat, quod est necesse.

Siet wel toe dat ghy geen dinghen bedwongen en doet, seyt Seneca: want niet den genen die yemant gehoorsaem is, maer wel den genen die tegens sijn danck yet doet, is ongheluckich. 'T is gheraden, als de saken haer na ons niet schicken en willen, dat wy ons schickẽ na de saken. Ons en can niet moyelijck vallen, soo wy 't geerne doen. Ghewilligen arbeyt was noyt pijn: gewilligen last woech noyt swaer. Al ons voornemẽ dient geboogen te werdẽ, nae de voorvallende gelegentheyt. En gelijckmen int verkeer-bert (seyt Plato) na den loop vande steenẽ, de schyven moet uytsettẽ, en sijn spel aenleggen; alsoo moet onsen handel en doen na den loop onses levens beleyt, en t'elckẽ over nieuwe voorvallẽ, nieuwe raetslagen genomen werdẽ. Sick na den tijt te voegen, dat is, de noot plaetse te geven, is wijse luydẽ werck: want Noodt en is niet t'ontwijcken, dan met te willen datse ons ghebiet. 't Is billick, ô mensche, dattet dy behage, dat Gode behaeght heeft.

Terent. Hec.

Istud est sapere, qui ubicunque opus sit, animum possis flectere.

Virg.

Nate Deâ quo fata trahunt retrahúntque sequamur.

Plut. in Lacon.

Leotychilas a quodam, quasi minus constans esset notatus, mutor, inquit, sed pro temporum ratione, non ut vos. Prudentis enim est, pro re natâ mutare consilia: sine causâ autem subinde alium fieri inconstantiæ vitium est.

ALs 't fret 't verborghen wilt gehaelt heeft uyter eerden,
Een die'r niet toe en doet, gaet het Conijn aen veerden.
Den Alchymist ('t is waer) heeft ons veel goedts ontdeckt,
Maer wie van hem wort rijck, van 't voordeel dat hy treckt?
Hy blaeft, en raeft altijt, doch sijn bestoven keuken
Al roocktse dach en nacht, gheeft niet dan vijse reuken:
Den man verstooct sijn broeck, het wijf verblaest haer keurs,
Een ander heeft het nut, en hy de leghe beurs.

Artis tristissima janua.

DUm cogit viverra feras exire latebris,
Mox aliquis prædam, qui nihil egit, habet.
Ingenio penetras imæ per viscera terræ,
Dum malè quærendo, Chymice, perdis opes;
Multa quidem nobis non contemnenda dedisti,
At, miser, hoc nunquam, quod tibi quæris, habes:
Igne licet caleat, caret, ah! nidore culina,
Pyxida tu vacuam, cætera vulgus habet.

D'invention neuve, point de gain a qui la treuve.

QVe sert croupir par tous entrailles de la terre,
Et faire tous les jours aux mineraux la guerre?
Ou rien ne trouveras, ou n'auras point de gain;
Vn autre a le profit, & tu la vuide main.

ARTIVM

XXIX.

SIc vos non vobis fertis aratra boves,

Et reliqui ejusdem sententiæ versiculi in vulgus Chymicorum non ineptè dici poterunt, si ea, quæ ex officinâ istius artis indies prodeunt, consideremus. Ea verò sitne Chrysopœia, id est, ad aurum faciendum efficax, Item ánne exemplis probari possit verè aliquandò hac arte aurum factum esse, nec ne, non est nostri instituti hic inquirere. hæc si quis velit consulat Auctorem Mag. Disq. lib. 1. cap. 5. Illud tantùm hîc dicam, Chymicos quidē multa egregia, humanóque generi planè utilia incidenter, & veluti aliud agentes, in usum mortalium protulisse, plurimos tamen eorum, non modò nihil ex arte istâ compendii fecisse, sed omnibus exhaustos prope cladibus, omniū egenos *facultates suas in fumo, situ, ac pulvere, miserè assumpsisse; idque ipsi Alchymiæ autores & fautores, Geber, Lullus, & alii satis indicant, cum suos monēt ne animis destituantur, quoties oleum & operam perdidisse sese non rarò animadvertunt; sed ex integro Philosophari incipiāt, (ita isti studium Chymicum satis superbè tanquam per excellentiā, nuncupant.) Quid dicam? frustra sapit, qui sibi non sapit.*

INdienmē recht wil insien watter dagelijcx uyt de smisse der Alcumistē voorcomt, mē sal aen de selve dese veerskens van Virgilius wel moghen toepassen.

Dat het Schaepjen wolle gheeft,
Dat de By' om honich sweeft,
Dat den Os uyt ploeghen gaet,
Komt dees beesjens niet te baet.

Ick en wil hier niet treden inde bemerckinge of dese cōste waerachtich gout can voortbrengē, dan niet: andere hebbē daer vā wijt en breet geschreven. Dit wil ick hier alleenlijck aenwijsen, dat wel waer is, dat de Alcumisten wel veel nutte dingen, als in't voorbygaen, hebben ontdeckt: maer de nutticheyt daer vā komt de vinders der selver minst te passe, also meest al wat by henlieden gevondē is, de vinders soo diere heeft gekost, dat vele van henliedē in stof, roock, en stanck haer middelen verblasen hebbende, eyntelick totte uyterste armoede zijn comen te vervallen, ende door het onnoodighe te soeckē, het noodige quijt gewordē zijnde, hebben also vrouwē en kinderen naeckt en bloot of op den dijck, of voor het gasthuys heenen ghestelt.

Mart. Delrio. Disquis. Mag. lib. 1. cap. 5.

ARtem Chymicā, quæ medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror, ut physiologiæ fœtum præstantissimum: inventricem auri potabilis: spiritus enim subtilissimos ex metallis, plantis, gemmisq; educens, quo subtiliora hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet, &c. Intereà tamen hæc ars non convenit nisi opulentissimis; multi enim hac arte depauperantur, & in causâ sunt ut uxores & liberi cogantur indigno quæstu se sustentare, idque vel ipsi chymici scriptores testantur nam Geber; non ergo, inquit, hæc scient a egenti & pauperi convenit, sed potius est illis inimica.

VVEl maecht! u warme handt maeckt dat dees puyt dus kranck is,
En't is de rechte streeck, die huydensdaechs in swanck is,
Ghy biet aen d'arme vorsch u vrientschap, soo het schijnt,
Maer laes! ghy toeftse soo, dats' in u handt verdwijnt.
Geen vier brandt sonder roock, gheen huys valt sonder kraken,
Den hont bast eer hy bijt: merckt hoet de menschen maken,
Hun lach is dreyghement: door heusheyt stortmen bloed,
Int groeten, schuylt een vloeck; wie can zijn op sijn hoed'?

Inimicus amicum cum simulat, inimicissimus est.

VNa fovetque necàtque manus, num virginis hoc est?
Perfida sit, fidei quæ modo pignus erat?
Prævia sunt flammæ, sunt prævia signa ruinæ,
Ante nec offendit, quàm latret, ore canis.
At perimit, dum mulcet homo, ridendo minatur;
Blanda salutantis dextera, virus habet.
Quis vigil, aut sapiens humana pericula vitet,
Cum nullam hic faciant prævia signa fidem?

Le pire tour, soubz pretext d'amour.

CRuelle doucement tu couves la grenoüille,
Mais ceste traistre main d'un meurtre, las! te soüille.
O l'homme malrusé! en tout qu'il faict il ment,
Menace quand il rit, & tue en caressant.

IN-

XXX.

FRaus illa longè acerrima & maximè nocua, quæ bonæ fidei aut amicitiæ specie sese insinuat: Multos ea perdidit, olim & nunc, exemplorúmque plena omnia. Illud insigne, apud Guicciardinum, Petri Medicæi, inquam, simulatione & astu Alexandri sexti miserè circumscripti, de quo hoc tantùm dicā, cū eodem auctore, & ipsis verbis; era nato commune proverbio, nella corte di Roma, ch'il Papa nō faceva mai quello che diceva, & il Valentino non diceva mai che faceva. *Periculosū, me hercue! genus hominum, natum exitio generis humani. Audacter Machiavellus, in sæculi dedecus*, si vede per experientia *(inquit)* ne nostri tempi, principi haver fatto grand cose, chi della fede hanno tenuto poco conto, & chi hanno saputo con astutia aggirare i cervelli de gli homini, & a quello, chi ha saputo meglio usare la volpe, è meglio successo. *Falleris Machiavelle. Platonē audiamus qui Fidem fundamentum societatis humanæ, perfidiam verò ejusdem pestem esse dixit; & Ciceronem, majores eum qui socium fefellisset, inquit ille, in virorum bonorum numero, habendum non putârunt.*

'T Is 't alderschadelickste bedroch dat onder het dexel vā vrientschap weet in te sluypen. 'T vergif is aen niemant beter in te gheven, als aen die gene die het selve voor een geneeſ-dranc aennemen. Van openbare vyandē is te wachten, maer wat raet tegens dese, die met eē gedaente vā vrientschap vermomt, ons aēcomen? 't was licht voor Alexander de seste Paus wesende, en vriendtschap veynsende, Pieter de Medicis te bedrieghen, sonderlinghe dewyle van hem geschrevē wert, *dat hy noyt en dede, 't gene dat hy seyde*, en van den Valentiner, *dat hy noyt en seyde, t'gene hy dede*. Dit is een sorchelijcken hoop, gheboren tot verderf van 't menschelijck gheslachte: en evenwel derf Machiavel wel seggen, dat de Princen van sijnen tijdt, die door veynsen aen andere het hooft hebben weten te verbinden, best gevaren zijn. 'T is raes Machiavel. hoe veel beter spreeckt Plato! Trouwe (seyt hy) is 't grondtstuck van't borgherlijck leven: maer het bedroch loont eyndelick sijn meester.

Plin. lib. 31. cap. 2.

PEriculosiores sunt fontes, qui lympidis aquis blandientes, oculis tamen perniciem afferunt: minus formidandi qui ipsa specie testantur aquas esse fugiendas: ita difficilius vitantur mala, quæ boni prætextu fallunt.

Diog. Laërt.

NUllæ sunt occultiores insidiæ, quàm hæ quæ latet in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum qui palam est adversarius, facilè cavendo vitare potes. Trojanus equus ideo fefellit, quia formam Minervæ mentitus est.

Ydele

HEt wilt-braet dat ick jaech, vervolg' ick met verlanghen,
En dencke staech, daer med', daer med' heb ickt gevangen,
Daer med', daer med' ist mijn: ick sie't als voor mijn staen;
Ick hijgh', ick happ', ick hoop', ick hebbet, 't is ghedaen.
Dit dunckt my telcken weer, maer, alst komt op het grijpen,
Dan ist een handt vol windts, dan zijn 't al leure-pijpen:
'K siet nu, 'k heb te vergheefs, mijn tijt, mijn goet, verquist,
Ick meynd', ick haddet Al, maer siet! 't is *alghemist*.

Spes chymica, vigilantis somnium.

DUm volucrem sequitur, dum spe iam devorat escam,
Dum canis in prædam feruidus ore ruit,
Guttura latrantis, nil tale timentia, fallit,
Séque paludoso gurgite mergit anas:
Ergo miser, prædam studio qui captat inani,
Ora refert solis plena molossus aquis.
Sit canis hîc, fictâ sub imagine, chymicus, hospes,
Spes cui semper adest, res cui semper abest.

Il y à difference, entre espoir & avoir.

LE chien qui semble avoir pris le canart a nage,
Le voit aller au fond, plein de despit & rage;
Pendant que l'Alchymiste espere tout avoir,
Helas! rien ne retient qu'un fol & vain espoir.

SPES

XXXI.

SPei alumnus ſi quiſquam, certè Chymicus, ſive Alcumiſta, nuncupandus eſt. Nam, ſi cui unquam verba dedit lubrica illa Dea, id huic hominum generi contingere, uſus docet. Spem enim magis ipſam, ut Livii verbis utar, quam ſpei cauſam intuentur. Nam quamvis plurimi eò rerū ſeſe perveniſſe conſtanter aliquandò aſſererent, ut jam jam emerſurum fœtum illum aureum, Lapidem, inquam, Philoſophicum pleno ore inclamarent; nihilominus, potiundi tempore in ipſo, tanquam corvi hiantes deluſi, viderunt, non ſine aliorum riſu, ac ſuo luctu, collapſam in cineres facem: Idque licet illis iterum atque iterum contingat, ab incepto nihilominus nō dimoventur, ſed indies novâ ſpe ineſcati, identidem eandem ſerram reciprocare non deſinunt. quid mirum? cum propoſiti iſtam tenacitatem in principiis artis ponat Geber, propoſito laborum præmio, ex Augurelli teſtimonio, ut vel minimâ lapidis parte,

. . . Argentum modò vivum ſi foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum

Dicamus cum Polibio, non eſſe ſapientis præfidere conſtanter in iis, quæ aliter evenire nata ſunt.

INdiender erghens een Voeſterkindeken van Hope te vinden is, ſekerlijck den Alcumiſt moet voor ſulcx ghehouden werden: want aen niemant en heeft oyt deſe glibber-gladde Goddinne ſoo ſeer den honich om den mondt geſtrekē, als aen deſe ſoorte van menſchē, de welcke, ſchoon zylieden hun tē diepſtē menichmael inbeelden tot het hooghſte van haren wenſch gecomen te zijn, en allen oogēblick dien wonderbaren Steen, in ſijn geheele volcomentheyt, voor haer meynen te ſien: even wel nochtans, alſt op een toegrijpen comt, ſo verlieſt ſick veeltijdts haer groote inbeeldinghe als tuſſchen handt en tant, doch wederom, geketelt door (ic en weet niet wat) nieuwe hope, gaen weder en weder aen, nae de leſſe van haren Geber, die voor een grondtſtuck van deſe konſte ſtelt eē onvermoyelijcke halſ-ſterckicheyt, belovende tot loon van alles dien wonderbaren Steen, daer haeren Poëet Augurellus aldus van ſchrijft:

Schoon heel de Zee Quick-zilver waer,
En dat ghy, in haer diepten, maer
Een ſtucxken Steens eens werpen ſout,
De gantſche zee waer' enckel gout.

'T is beter, met wyſe luyden, ſich niet te ſeer te verlaten, op dingen, die gemeenlijck altijdt anders, alſmen meynt, uyt vallen.

Als ghy naer een dinghen tracht,
Hoe de hoop u meer belacht,
Hoe de ſpijt u dieper bijt,
Als het hopen u ontglijt.

Cicero 3. de Orat.

O Fallacem hominū ſpem, fragilémque fortunam! & inanes noſtras contētiones! quæ in medio ſpacio ſæpe franguntur & corruunt; & ante in ipſo portu obruuntur, quàm portum contingere potuerunt.

Franciſ. Guicciard. Hiſt. lib. 4.

PLerumque hominum proprium eſt, quod ratione difficile cognoſcunt, id ſibi cupiditate & ſpe facile fingere.

VVAnneer eē versche roos haer blaykens gaet ontluycken,
De biekens, kleyn en groot, het komter al in duycken;
Maer als haer purper-root verslentst daer henen sijght,
Dan staetse daer alleen, en gheen besoeck en krijght.
VVanneer een stadt of Staet vervalt, en gaet beswijcken,
(Een mensch heeft sijnen tijdt, soo doen oock selfs de Rijcken)
Een yder wijckter af, die haer wel eer verkoos.
Vriendt, soo ghy honich soeckt, vlieght nae de versche roos.

In caducum parietem non inclinandum.

ARcanas procerum technas, & principis artes,
Iuráque regnandi nosse putantur apes:
Floribus hæ nitidis, violísque recentibus hærent,
Languida si qua rosa est, incomitata jacet.
(Sceptra superba labant, sunt & sua funera regnis,
Non homini tantùm stat sua fixa dies.)
Quid tibi cum miseris? fœlicia fœdera quære;
Languida, crede mihi, nil rosa mellis habet.

De rose flestrie nul se soucie.

LA rose qui ià chet, la mouche à miel ne touche;
Mais la gaillarde fleur baisotte de sa bouche;
Voila un traict d'estat: l'abeille nous apprend
Que ioindre ne se faut au prince declinant.

NE

XXXII.

HOmines Politici cum de fœderibus ac societatibus principi vel reipublicæ quærendis ac ineundis, deliberant, eodem ferè modo, quo Photinus coram Ptolomæo contra Pompejum, ratiocinari solent,

Dat pœnas laudata fides, cum sustinet, inquit,
Quos fortuna premit. Fatis accede, Deisque,
Et cole fœlices, miseros fuge.

Orientem solem adorare solet Maxima Belluarum; sic & Magnates. In caducū quippe parietem si quis inclinet, & ipsum ruere, & parietem evertere mutuáque sese ruinâ conficere sæpe compertum est. Certè tam in publicis, quàm in privatis negotiis, quocunque se fortuna, eodem etiam favor hominum sese inclinat, ait Trogus.

Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

In quam domum, inquiunt, vespillones veniunt, signum est funeris; reipublicæ labentis, ad quam fulciendam adhibentur socii debiles, ac miseri; quærunt ii

Qua cum gente cadant.

Societatem autem civilem jam ab initio utilitas concivit, & continet. ait Philosoph.

STaets-luyden, soo wanneermen in bedencken leyt wat verbonden ende vrientschappen voor Princen gheraden zijn, ofte niet: plaghen veeltijdts te reden-kavelen, ghelijck Lucanus schrijft dat Photinus, inden Raedt van Ptolomeus Coninck van Ægypten, teghens Pompeium ghedaen heeft, aldus sprekende:

Wildy helpen dees of gheen,
Die't gheluck nu stoot daer heen,
En vermenghen uwen Staet
Met een, die het qualijck gaet,
Hout voor seker dat sijn val
V mede nederrucken sal,
Dies u aen die zyde stelt,
Daer 't gheluck, en God naer helt.

Den Elephant is niet ghewoon anders, als een rysende Sonne aen te biddē: de Groote volgē den aert van dat groote Gedierte. 'T is sorchelijck op een wanckelbaren muer te steunen, midts men lichtelick den muer soude doē vallē, en selfs daer ōder blijvē. T'sy in gemeene, 't zy in bysondere saken, werwaerts 't gheluck, derwaerts draeyt en neycht haer oock de gunste der menschen. Niemant, die vrientschap soeckt, voecht hem by den ellendigen. Om ōderlinge nutticheyts en voordeels wille woonen de menschē by malcanderen: de eene hāt wast de andere, om datse selfs schoō soude werden: den man neemt de vrouwe, de vrouwe den man, yder om eyghen ghemacx wille. Ende hier in bestaet den bant des Burgherlijcken levens, seydt Aristotel.

Lucan. lib. 8.

. . . . Fatis accede, deísque;
Et cole fælices, miseros fuge.

Lisp. Civil, Doct. lib. 6.

SOcios legi suadeam qui utibiles & viribus, & loci opportunitate, esse possint: nam infirmis aut miseris quid te jungas?

ALs 't Conincxken met vlijt ontrent de Nylsche stranden,
Bedient den Crocodil, en peutert hem sijn tanden,
VVat meendy dat het soeckt des Crocodils ghemack?
Neen, 't heeft wat anders voor; het vult sijn eyghen sack.
Veel roepter hoogh en luyt, *Diane van Ephesen*,
Maer, soo ghy't wel doorsiet, het sal wat anders wesen.
Neemt hier op u ghemerck: die slockt ghelijck een struys,
En sorght niet voor 't ghemeen, maer voor sijn eyghen huys.

Publica prætexuntur, privata curantur.

AEgipti cum pinguis ager, tibi bellua Nili,
Nilus & ipse pater prandia bina dedit,
Regulus ut dentes curet tibi, guttura lustrat;
Scilicet: at saturo ventre recedit avis.
Fana licet jactet Demetrius alta Dianæ,*
Nil nisi privatas pectore versat opes.
Res agis ipse tuas, bone vir, dum publica tractas,
Idque patet, redeas cum gravis ære domum.

* Actor, 19. 35.

A la court du roy, chacun pour soy.

RObijn faict grand devoir, tout pour la republique,
Ainsi le dit il, mais remarquez sa practique,
Vous touverez en fin qu'il soit un vray Trochil,
Lequel s'est engraissy servant au Crocodil.

NON

XXXIII.

Præstat tales, inquit Tacitus, reipublicæ adhibere qui pares negotiis, neque suprà sunt, hebetiores enim, quàm acutiores, ut plurimùm, melius rempub. administrare, multis creditum est. (Tucyd. lib. 3) Obrationes, inter alias, quia multiplici cautione (si malâ fide eos agere contingat) nimisque callidè artes suas tegant, &, specioso reipublicæ prætextu, suas res agant; adeò ut vel emunctissimæ naris homines aut fallaciam non discernant, aut impedire non possint. De talibus Guicciardinus, chi da il cõnsiglio, *inquit*, se non è molto fidele, per ogni piccolo suo commodo, per ogni leggier occasione, drizza spesso il consiglio a quel fine, che piu gli torna a proposito, o di che piu si compiaci. *Dic, quæso, Trochilum dentes Crocodili sedulo, ut videtur, curantem, ventri suo consulere quis nõ credat? ingenui autem isti, & paulum modò supra vulgus, strategemata hujusmodi vel omninò non tẽtant, ingenio suo diffisi, vel non tam cautè, quin facilè detegantur. Bona hic ergo Tiberiana cautio, ille nec eminentes virtutes sectabatur, & rursus vitia oderat; ab optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicũ metuebat. inquit Tacit.*

'T Is best, seydt Tacitus, de soodanighe in dienste vanden Lande te gebruyckẽ, die wel mans ghenoech zijn om haer saecken te verrichtẽ, evenwel nochtans niet al te grootẽ overvliegers: want, gelijck Tucydides meynt, ronde gesellen die maer eenen derm en hebben (ghelijckmen seydt) en die recht uyt, zijn immers soo dienstich totte belevdinghe van 's Landts saken, als de spitsvinnighe hayr-clyvers. De reden daer van is, onder andere, dat dese scherp-vogels, alsse qualijck willen, al te veel kromme sprengen ter handt hebben, om haer loos en boos voornemen voor de oogen vande Gemeente te bewimpelen, als wetende so behendelijck haer eygen voordeelen metten deckmantel van 't gemeene te bekleedẽ, dat selfs de sneechste van allen niet en connẽ mercken waert vast is. Daer, in tegendeel van dien, dese effene en eenvoudighe verstanden ghemeenlijck ofte geen slimme streecken en derven aenrechten, ofte wel sulcx bestaende, werden lichtelijck achterhaelt, en betrapt. So is dan best het gevoelen van Tiberius, die en hielt niet van uytmuytende deuchden, hatende oock soodanighe ghebreecken: vreesende vande beste eygen gevaer, vande quaetste gemeene schade.

Men vindt veel fijn-geslepen gasten,
Soo afgericht om toe te tasten,
Dat al hun doen schijnt voor 't Ghemeen,
En siet! 't is maer voor hun alleen.

Lips. de Const. lib. 1.

Vidimus agrestes sæpe trepidare, & concurrere, & tota facie, cum calamitas ingruit aut tempestas; sed tu, cum deseuit, eosdem sevoca & examina, reperies unumquemque timuisse duntaxat segeti & agellulo suo (& inscia) Mundus universus exercet histrioniam (ait Arbiter) [illegible] personâ patriæ rem privatam curans.

Mich. Montagn.

Quelque personnage que l'homme joue, il joue tousjours le sien parmy.

DEn Eghel, als een kloot, leydt kort in een ghedronghen,
Maer laet een open hol; de Muys komt aenghesprongen,
En huppelt op en neer ontrent des Eghels lijf;
Het schalcke dier leydt stil, al waret doodt en stijf.
Al wat de Muys oock doet, men sietet niet beweghen,
Maer kruypt de Muys int hol, dan nijptets' eerst ter deghen.
Een schalckaert lijt, en mijt; tot dat hy krijght gheloof,
En raeckt hy dan ter slaeghs, soo maeckt hy't al ten roof.

Parva patitur, ut magnis potiatur.

FIt globus, inque globi medio caput abdit echinus,
Et vafer in parvum contrahit ora specum:
Tegmina mus spinosa, peti se nescius, ambit;
Et vagus impunem fértque refértque gradum;
At cæcas ineat latebras, &, non sua, lustra;
Tum demum in prædam promptus echinus erit.
Vt fallat tunc cum pretium putat esse laboris,
Præstruit in parvis fraus sibi magna fidem.

Supporter peu, pour emporter tout.

QVant l'herisson les sauts de la soury supporte,
Ce n'est, que pour ouvrir a ses desseins la porte.
Au fin regnard, quitant de son droit quelque bout,
Iamais ne fie, car c'est pour ravir le tout.

PARVA

XXXIIII.

APposité ad ævum quod vivimus, ad rem quam tractamus, dixisse mihi visus est Guicciardinus, Niuno piu facilimente inganna gli altri, che chi è solito, & ha fama, de non gli ingannare. *Nemo, inquit, faciliùs fallit, atq; ille, qui in famâ est nõ fallẽdi. Idem, sed aliter, Cicero, Totius injustitiæ nulla capitalior, quàm eorum, qui, cum maximè fallunt, id agunt, ut boni videantur. Scorpius, si manu tractes, ludere paulisper videtur, at mox obliquâ caudâ ferit. Qui dolos à dolis incipit, simplex veterator est. Fallacioribus solenne est bonæ fidei actus aliquot præmittere, mox lædere. Qui aucupantur, aut venantur, faciliùs fallunt aves, aut feras, si aliud agentes, hoc est, iter facientes, aut agros colentes id faciant. In capiendis hominibus, idem est. Multis, inquit Cicero, simulationum involucris tegitur, & velis quibusdam obducitur mens hominis fraudulenti; frons, oculi, vultus, persæpè mentiuntur, oratio verò sepissimè. Vigor in gentibus negotiis par, eo acrior, quo somnum & inertiam magis ostentat, Inquit Tacitus. Cave, cave Vulpiones istos.*

NIemãt (seyt Guicciard.) bedriechter lichtelijcker een ander, als den genen die dẽ naem heeft, van niet te bedriegen. De Schorpioenen by yemandt ghehandelt werdende, schijnen eerst wat te spelẽ, maer terstont daer na geven sy een doodelicken steeck. Die sijn bedroch, met bedroch begint, en is in verre nae den slimsten bedriegher niet. Andere, die hier op meer afgeveerdicht en geslepen zijn, senden eenige handelinghen van goede trouwe als voren uyt, eñ spelen daer na eerst haer personagie. Vogelaers ende Iagers vangẽ dan best en meest, wanneerse, als maer slechtelijck voorby gaende, oft eenich landtswerck schynende te doen, 't gedierte onverhoets op het lijf vallen. Int verstricken van menschen, ist al het selve. De meeste schalcken trachtẽ eerst te wege te brengẽ, door eenigẽ schijn van trouwicheydt, datmen hun gheloof gheve, en dan eens haer open siende, ende haren slach waernemende, tasten int vet tot aen de kneukels toe. Int korte, hoe een bedriegher voor min bedriechlijck wert aenghesien, hoemen door hem meer bedroghen wert.

Is eenih mensch voor goedt vermaert,
Die midd'ler tijt is quaet van aert,
Den sulcken, door sijn slimmen geest,
Bedrieght de werelt aldermeest;
Want op een lecker, diemen kent,
Heeft yder een het oogh ghewent;
Maer daer is niemant die hem wacht
Voor een die deughtsaem wert gheacht.

Pers. Satyr. 5.

PEllicul am veterem retines, & fronte politus,
Abstruso rapidam gestas sub pectore vulpem.

Livius.

FRaus in parvis fidem sibi præstruit, ut, cum operæ pretium est, cum mercede magnâ fallat.

Zijn

ALs 't yſer leyt, en gloeyt, int midden vande kolen,
Bevochten van de vlam, en onder 't vier verholen;
Dan buychtment ſoomen wil: maer ſoo ghy 't leſt int nat,
Stracx heeftet, met ghewin, ſijn hardicheyt hervat.
Hoe dwee is ons 't ghemoet als druck en pijn ons pranghen!
Neemt Godt ſijn roede wech, wy gaen ons oude ganghen:
De weelde leyt ons heen tot onſen eerſten ſtaet,
Des menſchen ziel is wel, alſt hem niet wel en gaet.

Superba fœlicitas.

SVnt humiles animi rebus plerumque ſub arctis,
Et rigidos mores fata ſiniſtra fugant:
Res ut læta redit, mens ebria ſurgit in altum:
Optima ſors homini peſſima corda facit.
Anne vides? chalybs miteſcit in igne metallum,
Dum fornax rapidis follibus acta gemit:
At faber hunc tollátque foco, mergátque ſub undas;
Major erit ſubitò, quàm fuit ante, rigor.

L'office & la ſomme, monſtrent quel ſoit l'homme.

LE fer eſt doux au feu, mais hors de la fornaiſe
S'endurcit de-rechef. Quant l'homme eſt en deſaiſe,
Le voilà tout mollet; mais retrouvant ſon heur,
Tu le verras ſoudain tout eſleué de cœur.

SVPER-

XXXV.

QVi necessitate magis, quàm voluntate ad vitæ temperantiam accedunt, quoties nihil est quod prohibeat, relabuntur ad ingenium (ait Halicar.) eáque genuina humanæ naturæ descriptio est: nam sanè bona opera, ait Agathocles, ita demùm necessitate cogente degustamus, quamdiu metus premit; & contrà, ex sententiâ Iosephi, solet insolentia ferè crescere rebus quietis. Vidimus pueros, dum sævit tempestas, sub arbores confugere, ibíque quietè sese continere; serenitate verò subsecutâ aufugientes, ramos arborum per lasciviam avellere: ita & nobis rebus afflictis ad Deum perfugium est, vitia devovemus, vitæ sanctimoniam præferimus: at vixdum afflictio desævit, lascivimus ingrati in Deum, imò & injuriosi, verissimúmque fit illud Poëtæ,

Raræ fumant fælicibus aræ.

DE gene die meer door noot, als door wille een matich leven ter handt trecken, so haest den dwangh wech is, gaen weder den ouden carre-pat in, (seyt Halicar.) sulcx is de rechte afbeeldinghe vanden aert der menschen: want, ghelijck Agathocles seydt, wy doen so langhe wel, als wy in ancxt zijn: en in tegendeel van dien soo de saecken weder beginnẽ wel te gaen, terstont weijckt de dertelheyt weder uyt. De kinderen, terwijlen het onweer raest, loopen onder de boomẽ schuylen, ende onthouden hun daer in stillicheydt: maer soo haest alst moy-weder werdt, scheurense de tacken van de boomen af, en loopẽ daer henen. Den mensch plach in tegenspoet sijn toevlucht tot God te nemen, 'thooft te laten hanghen, als een biese: maer soo haest alst hem beter gaet, het hooft inde windt te steecken, ende als voren sijn oude gangen te gaẽ. 'T is midsdien waer 't ghene den Poët seyt:

Soo lang den mensch is fray en kloeck,
Soo leyt den Godsdienst in den hoeck;
Maer alsmen valt in tegenspoet,
Dan heeftmen God als by de voet.

Virg

NEscia mens hominum fati sortísque futuræ,
Et servare modum rebus sublata secundis.

Terent. Heautont.

Nam in metu esse hunc, illi est utile.

VVIe sou de kleyne Spin doch eenich leet aenbringhen?
VVat soud' de groote slang door haer vergif niet dwinghen?
De Spincop velt nochtans de Slangh wel doot daer heen;
Ghy vraecht, hoe dat gheschiet: aenhoort doch eens de reen.
De Slang leydt inde Son en luyert, op den acker,
Niet passend' op de Spin: de Spinne kloeck en wacker
Treft met haer strael het breyn van 't sorgheloose beest,
Vreest, Vrienden, voor een mensch, die niet een mensch en vreest.

Periculum venit, cum contemnitur.

IM belli noceat cui mollis araneus ictu?
Et quis non rigido tactus ab angue cadat?
Huic tamen incumbens victrix dominatur arachne,
Et vastum tenui perforat ense caput.
Unde fit, ut coluber parvo cadat ictus ab hoste?
Languebat serpens, & vigil hostis erat.
Quàm facilè est struere insidias nil tale timenti!
Est, quod ei metuas, cui metus omnis abest.

Crains ton ennemy, bien que petit.

L'Araigne, bien que soit foible & petite beste,
Rompt neantmoins par fois au grand serpent la teste,
Qui ne redoute rien, est aisement attaint,
Crains pour un tel, Amy, qui rien jamais ne craint.

XXXVI.

MAjores interdum copiæ sternuntur a minoribus, potentiores a debilioribus, ait Halicar. nihil est tam firmum, cui periculum non sit, etiam ab invalido: & leo ipse aliquandò minimarum aviũ fit pabulum, inquit Curtius. Vis rationem? securitas, tam in publicis quã privatis, certissimum calamitatis initium est: Solutè viventes undique patent, & oportuni injuriæ multas occasiones præbent insidiantibus, ait Philosophus. Sæpe etenim & contemptus hostis cruentum certamen edidit, & inclyti populi regésque, perlevi momento, victi sunt, ait Livius. Inimicum sanè quamvis humilem, docti est metuere, ex consilio Senecæ. Metus quippe prudentiam docet; quíque insidias timet, haud facilè in eas impingit. Timor securitatis dux, periculorum præsumptio: metuendo quippe sapiens vitat malum. In ipsâ igitur securitate animus ad difficilia sese præparet, ut contra injuriam fortunæ inter benefica firmetur. Timidi matrem non flere vetus adagium est.

MEnichmael werdẽ groote heyrcrachtẽ van kleyne, machtige, van swacke geslagẽ, seyt Halicarnas. Niet en isser so vast, dat geen gevaer en lijt, ooc van het swacke. De Leeu wert oock selfs wel tot aes van het kleynste gevogelte. Wildy hier van de reden weten? Sorgeloosheyt, soo in gemeene, als eygen saecken, is een seker beginsel van onheyl. Die sonder achter-dencken leven, staen als open, en zijn onder-hevich om gehoint te werden. Verachte vyanden hebben menichmael een bloedigen slach veroorsaeĉt, en machtige vorsten en volckeren haestelijck t'onder ghebracht, seyt Livi. En hierom is een vyandt (hoe gheringe hy oock zy) altijt te duchtẽ. Vreese leert wijsheyt, en die voor laghen beducht is, wert selden betrapt. Achterdencken leyt tot gherusticheyt, onvoorsichtigen hoochmoet tot ghevare: al sorgende ontgaet den wijsen het quaet: Laet ons daerom houden met ons oudt spreeck-woordt: Die niet en sorcht, en heeft geen eere.

Iuvenal. Sat. 6.

NVnc patimur longæ pacis mala, *sævior armis*
Luxuria incubuit, victúmque ulciscitur orbem.

Seneca Agam.

Victor timere quid potest? quod non timet.

Baud. Differt. de Induc.

NVlli facilius opprimuntur, quàm qui nihil timent,
Et imparati sunt ad resistendum.

SOo daer een plompaert quaem, en sagh dees nette dieren
Met konstich naelde-werck het linnen doeck vercieren,
Hy souder stracx in slaen zijn zouteloosen beck,
En roepen overluyt; ghewis de Meyt is geck.
VVant meynt, naedien hy maer alleen siet op het steken,
Niet op den draet die volght, dat zy den doeck wil breken.
Elck die van schamper jock zijn saken wil bevrien,
Een half-voltrocken werck laet aen gheen gecken sien.

Ex fine, judicium.

MIlle foraminibus dum lintea virgo decorat,
Filáque distinctis inserit ordinibus;
Rusticus ista videns, vah stulta puellula! clamat,
Candida ferratâ lintea perdis acu.
Vulnus ut infligat tetricâ cum fronte notâris,
Vulneris auxilium, rustice, nonne vides?
Materiam fatuo risus dedit ille popello,
Qui, cui summa manus deficit, edit opus.

Ne reprens, ce que n'entens.

LOrs quant Margot piquoit le drap de son esguille,
Damætas luy cria! que tu es sotte fille,
D'ainsi gaster le drap: car il ne scait que c'est,
Ne monstre pas au fol un œuvre my-par-faict.

XXXVII.

IN omni re judicandi, ac consulendi principium est, nosse id, de quo consilium institutum est, aut totâ viâ aberrare necessum est, ait Plato. Multa enim quotidiè incidunt in vitam mortalium, quæ, si obiter tantùm inspiciantur, & prout primâ fronte in oculos incurrunt, facilè quisvis damnaturus est; & contrà penitiùs eadem consideranti, ac scopum agentis intuenti, bona ac justa videbuntur. Finis omnia discriminat. Ecce! supplicia quantum a sævitiâ abeunt? sanguis enim ubertim effunditur. Tributa ab avaritiâ? pecunia avidè cõgeritur. Censura a rigore? frænum & modus invitis imponitur. Ab omnibus igitur, cum Lactantio, humanitatis jure postulamus, ut non priùs damnent, quàm universa cognoverint; igitur ut ait ille, in omni re

Iudicium suspende, scopus dum notus agentis.

VAn alle raetslagen, diemé voorneemt, is het begintsel, recht te verstaen de saken waer overmen gesint is raet te plegé, seyt Plato; of anders moetmen noodelick gans en al mis tasten. Daer vallé dagelicx in dit levé veel dingé voor, de welcke van buyté af, en als in het voor-bygaẽ alleen bemerct zijnde, verwerpelic schijné, maer nader ondertast, eñ het oogmerc van dé genen diese beleyt, wel beseft wesende, werden goet en loffelic bevonden. Wat verschilt doch straffe van wreetheydt? nadienmen in beyde bloet vergiet. Wat schattinge van giericheyt? naedien mé in beyde gelt vergaert. Wat bestraffinge van hardicheyt? nadien men door beyde de wederspannige een ghebit inden muyl werpt. Sekerlijck het eynde ontdeckt het onderscheyt van alle dinghen. Wy vereyschẽ daerom van alle menschen, met Lactantio, nae het recht der menschelijcheyt, dat niemant yet en verwerpe voor hy het selve ten vollen heeft leeren kennen.

L. 24. ff. de ll.

INcivile est nisi totâ lege perspectâ, unâ aliquâ particulâ ejus propositâ, judicare vel respondere.

C. Majores de Baptism.

Non debet separari cauda a capite.

VVErpt aen den Hont een ſtuck, hy ſal't terſtont op-rapen,
En ſlockent in ſijn lijf, en naer een ander gapen:
Hy proeft niet eens hoe't ſmaect, tē glijt maer door ſijn keel,
Hy loert altijt nae meer, al komter noch ſoo veel.
Vreck, onverſaed'lijck hart, wat goedts doen u dijn ſchatten,
Midts ghy ſtaech beſich zijt om nae wat nieus te vatten?
Elck die nae vers ghewin gheduerich ſnackt, en haeckt,
Van dat ghewonnen is, niet ſoets met al en ſmaeckt.

Ad nova ſemper hians.

IEjuno dominus cerealia fruſta moloſſo
Objicit, hic avido devorat ore cibum;
Et ſtat hians, aliámque oculos intendit in offam,
Semper & acceptis uberiora petit.
Nos molimur idem; nam ſi cui numine dextro
Eveniant nummi, prædia, cenſus, agri,
Omnia conduntur, petitur nova præda: futuri
Sic deſiderio prodiga vita perit.

Pluſieurs ont trop, nul n'a aſſez.

QVel bien peut avenir a la chiche avarice?
Tout, n'eſt pour aſſouuir, mais pour uourir le vice.
Iette au chien affamè, ſoit tant friant morceau,
Il gloute ſans maſcher, & cherche du nouveau.

XXXVIII.

Est sapientiæ magnitudinisque animi, ait Cicero, quid amiseris, oblivisci; quid receperaveris, cogitare. In utroque contrarium plerumque faciunt homines; parta enim sine voluptate ferè demittũt; amissa autem veris & spirantibus lachrimis deplorant. Pueri, lusoria plurima iis licet dederis, si unum atque alterum modò auferas, reliquis omnibus, per iram ac indignationem abjectis, plorãt. Idem plerisque hominum solet accidere; vel unum aliquod dispendium magna commoda injucunda ac insipida solet reddere. Mobilis ac inquieta est mens hominis, nunquã se tenet, ait Seneca. Optat libertatem servus, civitatem libertus, civis divitias, dives nobilitatem, nobilis regnum, rex in Deorum numerum referri vult, tonare propemodùm ac fulminare cupiens: adeò ejus, quod semel transierit modum, nullus est terminus, ait Epictetus. Optimè Hebræus sapiens, justus sumit cibum, & replet animam suam; venter autem impiorum insatiabilis.

'T Is wijsheydt en groot-moedicheyt (seyt Cicero) watmẽ verlorẽ heeft te vergetẽ, watmen gewonnẽ heeft te gedenckẽ. Dẽ gierigaert doet in beyde regel-recht het tegẽdeel; want verliest hy maer eẽ cleyn deel van 't gene hy alreede gewonnen heeft, hy schreyt tranen met tuyten; niet onghelijck in sijn doen met de kinderẽ, aẽ de welcke schoon mẽ veel poppe-goet en speel-dingẽ heeft gegeven, indienmen maer yet wes haer af en neemt, sy stellent op een kryten, en werpent al daer henẽ. Indien daerentegens den gierigaert staech in winste is, noch ist al niet. Want gelijck een hont met een opẽ kele ontfangt het broot datmẽ hem toewerpt, en 't selve terstont, geheel en sonder smaeck, inslickt, en na het nieuwe loert; insgelijcx al wat hem 't geluc toesent, sluyt hy knap in sijn koffers, wachtẽde al weer op het toe comẽde. Elendige mẽschẽ! de rechtveerdige ((seyt Salo. Pro. 13. 25) eet dat sijn ziele sat wert, maer der godloosen buyck heeft nimmermeer genoech. 'T is konste versaet te werdẽ.

Martial. lib. 12. Epig.

Habet Africanus millies, & tamen captat,
Fortuna multis nimis dat, nulli satis.

Sen. lib. 1. Epist. 2.

Quid refert quantum illi in arcâ, quantum in horreis jaceat? si alieno inhiet, si nõ quæsita, sed quærenda computet: non enim qui parũ habet, sed qui plus petit, pauper est.

Gregor. in Moral.

Ars magna est, satiari.

VVAnneer de Spin int ront ſpreyt uyt haer brooſe netten,
En gaet haer vliech-getou ganſch wijt en breet uytſetten,
Hier ſwiert een Horſel in, daer vliecht een vogel deur,
En elders valt een ſteen, en maeckt noch grooter ſcheur;
Daer is ſtaegh dit of dat ghebroken of ghereten,
En midd'ler tijdt ontgaen de vlieghen deur de ſpleten.
Al die van ongheval en druck wil zijn bevrijt,
Die matighe zijn net, en ſpannet niet te wijt.

In vulnus majora patent.

DVm laxos gracili pede tendit aranea caßes,
Et nimium latè futile pandit opus;
Aut laqueos tecto lapſi rupêre lapilli,
Aut citò prætereuns retia findit avis:
Et modò crabo plagis, modò turbidus ingruit auſter,
Sic aliquâ ſemper parte lacuna patet.
Armamenta ſuæ nimiùm qui pandere ſortis
Aggreditur, ſemper quo feriatur habet.

Qui trop embraße, peu eſtraint.

L'Araigne largement va ſes fillets eſtendre,
Mais voila dechirez ſes lacqs, au lieu de prendre.
Qui, haut en ſes desſeins, ſes rets trop a ouvert,
En s'ouvrant au malheur, au lieu de gain il perd.

IN

XXXIX.

Fortunam, velut tunicam, magis concinnam proba, quàm longam, ait Apul. Magni quippe animi est magna contemnere, ac mediocria malle, quàm nimia, ait Seneca; illa enim utilia vitaliáque sunt, hæc, eo quo superfluunt, nocent. Segetem nimia sternit ubertas. Rami pomorum onere frangũtur, & ad maturitatem non pervenit nimia fæcunditas. Idem animis humanis evenit; eos quippe immoderata fælicitas rumpit, quâ non tantùm in aliorum injuriam, sed etiam in suam vertuntur: fitque iis, quod exiguis statuis solet, quibus imperiti artifices magnas bases subdiderunt, ex quibus magis conspicua redditur earum exiguitas. Pusillo sanè animo munus amplũ, aut opes ingentes additæ, magis imperitiam, animiq; fatuitatem produnt. Stultus gubernator est, qui totos adeò sinus explicuit, ut, si tempestas ingruat, expeditè armamenta contrahere non possit.

VAn Rijcdommen(seyt Apulejus) moetmê oordeelen als van kleederen, ende voor beter houden die ons recht wel passen, als die, te groot zijnde, ons wijt en slorsich om 't lijf hanghen. 't Betaemt een groot gemoet (seyt Seneca) groote dinghen te versmaden, ende liever te verkiesen dat middelmatich is, als dat te veel is: 't eerste is handtsaem en nut, het andere is ohschickelijck door sijn grootte. Door te gulsighen veylheydt werdt het groen coren legherich, ende en can niet rijpen. Door ghewichte van vruchten scheuren de boomen 'T gaet even soo mette gemoederen der menschen: onmatighen voorspoet is oorsaecke van haer qualijck-varen, sulcx dat zy niet alleenlijck aen haer selven, maer oock aen andere hinderlijck werden, niet onghelijck zijnde de beelden die den eenen ofte den anderen onverstandighen Ambachtsman op een al te grooten voet ghestelt heeft, waer door haer kleynte des te meer uyt-muyt. 'T is seker dat kleyne verstanden tot groote Ampten ghevordert, dies te meer haer onverstandt aen den dach brenghen. 'T is een slecht Schipper die 't seyl in voorwindt soo seer uyt ghevierťt heeft, dat hy 't selve, als het noodt doet, niet een reef jen en can inswichten.

Senec. Agamem.

Corpora morbis
Majora patent,
Et dum in pastus
Armenta vagos
Vilia currunt,

Placet in vulnus
Maxima cervix.
Modicis rebus
Lõgius ævum est.

Seneca de Tranq.

Qui multa agit sæpe fortunæ potestatem sui facit, cogendæ in arctũ res sunt, ut tela in vanum cadant. Angustãda sunt patrimonia nostra, ut minus ad injurias fortunæ simus expositi. Magna armamenta pandentibus multa ingruãt necesse est

VDochter, sooghy seght, neemt dickwils haer ghenuchte
In eyers uyt te broen, en seyt dan, voor een kluchte,
Siet vader, dit's mijn kindt, hier ben ick moeder van:
Ghy vraeght wat dit beduyt; u dochter wil een man.
Let vry wel op dat *broen*, denckt op dat *moeder noemen*,
Het een' is enckel hitt', het ander is verbloemen
Van, ick en weet wat, lust. VVel, hout u dochter uyt,
Of seker 't wert een vrou, oock eerse wert de bruyt.

Ex signis futura.

OVa fovet volucrum, tenerisque inserta papillis
Lydia bombycum semina parua gerit:
Hinc veniunt fœtus, hinc se vocat illa parentem,
Hei mihi! ludendo nomina vera petit:
Re cupit esse parens, quæ matris imagine gaudet.
Si sapis, ô pater, hæc signa reconde sinu:
Quin age, quémque voles habeat tua nata maritum;
Quem noles, generum vel dabit illa tibi.

Par les meurs cognoit-on les humeurs.

MArgot ayant au sein couvé un œuf, fretille,
En mere se nommant. Iean marie ta fille,
Vn gendre, qui te plaist, bien tost te faut choisir;
Ou ta Margot prendra mary a son plaisir.

XL.

PAtri, anne nupturiat filia, ſecum deliberanti, teſtimoniis longè petitis neutiquam opus eſt; oculi, ſupercilia, vultus denique totus, ſermo quidam tacitus mentis eſt, ait Cicero, &, ut Poëta,

Ex tacito vultu ſcire futura licet.

Poſthumia, virgo Veſtalis, de inceſtu cauſam dixit, ob ſuſpicionem elegantioris cultus, ingeniúmque liberius, quàm virginem deceret. Vt Livi. & Plutarch. teſtantur. Ex vultu, ex cultu, ex inceſſu, imò & ſermone, qui ſæpe incautis excidit, præjudicialem de moribus totâque vitâ quæſtionem Veteres inſtituiſſe, ſatis patet: Loquere, inquiebat Socrates ad puerum, ut te videam; ſpeculum enim animi, ſermo eſt. Concludam, cum Hieronimo: pro ſigno, inquit, interioris hominis ſunt verba erumpentia; libidinoſum, qui ſua vitia callidè celat, interdū turpis ſermo demonſtrat. Vultu & oculis diſſimulari non poteſt conſcientia, dum luxurioſa ac laſciva mens elucet in facie, & ſecreta cordis, motu corporis ac geſtibus indicat. Plura de indiciis filiæ ad nuptias properantis, vide in quinto ac ſexto Emblemate Libelli noſtri de Officio Virginis in caſt. amor.

EEn vader willende onderſoeckē of zijn dochter het hooft nae't houwē begint te hangē, en behoeft de bewijſ-redenē van ſulcx by ſtoelen en bancken (ſoomen ſeyt) niet te gaē ſoecken, hy en hoeft maer te letten of den doeck na de vryer begint te ſtaen, dat is, hy en dient maer acht te nemē op haer manierē vā doē. De oogen, woorden, eñ het weſen ſelfs zijn als geduerige boden, en ſtilſwygende getuygē des hertē, ſeyt Cicer.

Wt het trecken van de mont
Kent men dickwils 's herten grondt.

Ovidi. Poſthumia, eē van de Nonnē vande Goddinne Veſta, is vā oneere verdacht en beticht gewerdē, alleēlic om haer geeſtige cleedinge wille, en overmits ſy wat vrymoediger vā gelaet was, als ſodanigē maecht wel betaemde. Eenige vāde oude hebbē uyt ymandts uyterlijck gelaet, en inſonderheydt uyt ſijn woorden, over des ſelfs geheele leven wel derven vonnis ſtrijcken. Spreeckt ſeyde Socrates tot dē Iongeling, op datmē ſiē mach wat ghy voor een zijt. S'menſchen reden, is eē ſpiegel ſijns harten. Siet hier van het vijfde en ſeſte Sinnebeeldt in onſe Maechde-plicht.

Lucret. *VT bibere in ſomnis ſitiens cum quærit, & humor*
Non datur, ardorem in membris qui ſtinguere poſſit,
Tum laticum ſimulacra petit, fruſtráque laborat.

Contr. 8. lib. 6.

A*Pud Senecam virgo veſtalis, quia hunc verſiculum ſcripſiſſet,* Fœlices nuptæ! moriar, niſi nubere dulce eſt! *inceſti poſtulatur: & in eam ſic dicitur:* Fœlices nuptæ, *cupientis eſt.* Moriar niſi, *affirmantis.* Dulce eſt, *quàm expreſſa vox! quàm ex imis viſceribus emiſſa! Inceſta eſt, etiam ſine ſtupro, quæ ſtuprum cupit.*

Al ſetm' een puyt hoogh op een ſtoel,
Sy ſpringt al vveder nae de poel.

TErwijl den aep recht op, bykans met menſchen ſchreden,
Ginck op de maet van 't ſpel heel deftich henen treden,
VVierp yemand by gheval wat noten in den hoop,
Den Aep, met dat hy 't ſiet, tijd' haeſtlijck op de loop,
En oft den meeſter ſpeet, en oft hem heeft verdroten,
De Sim loopt vanden dans, en grabbelt naer de noten.
VVat batet of men ſchoon vuyl volcxken brengt ter eer?
De Simme blijft een Sim, en gaet haer ouden keer.

Semper in antiquum ſordida corda ruunt.

SImius è ſilvis mediam perductus in urbem,
Ad cytharam choreas ducere doctus erat:
Jamque ſalit, comitéſque ſimul, ſpectante popello,
In medios ſparſæ cum cecidêre nuces:
Ille videns quod amat, fruſtra indignante magiſtro.
In ſua vota ruit, deſeruitque chorum.
Nequidquam viles animæ tolluntur in altum.
Simia, quidquid agas, ſimia ſemper erit.

Au vilain, honneur en vain.

LE ſinge au lieu d'aller au bal, & la cadence,
Courir apres des noix ſe vilement avance.
Fay grand, tant que voudras, un gueux ou vil cocquin,
Il panchera touſiours a ſon vieil chemin.

XLI.

II, quibus de administris principi eligẽdis diligens tractatus est, inter cætera, bonos bonis prognatos, honestáque familiâ oriũdos præcipuè assumẽdos inculcãt. Fortes quippè fortibus creari, melioréſque melioribus propagari, secundùm naturam putant; Animi vilis in viro principe inditium esse, viles sibi adhibere, inclamant. Magnos libertos certissimum non magni principis argumentum esse, confidenter pronuntiat Plinius. Quid ita? quia fortuna, ut inquit ille, non mutat genus; & difficile omninò insitam homini naturam honoribus superare. Erepent, imò erumpent haud dubiè etiam in mediis sæpe splẽdoribus agnatæ aut innatæ sordes, & identidem aliquâ parte sese exeret plebeja humilitas. Asellum, licet exuviis leonis bestiam hinc inde diligenter obducas, nunquam tam exactè velabis, quin alibi identidem emergent infames auriculæ. Bene ergo Poëta,

DIe haer werck maecken vande Princen voor te schrijvẽ, wat voor Dienaers de selve ontrent haer behooren te ghebruycken, meynen datmen niet dan goede, en van de goede ghekomen, daer toe behoort te voorderen: oordeelende dattet natuerlijck is, datter vrome van vrome hercomen; en dattet een teycken is van een leech ende onvorstelijck ghemoet, flecht en geringh volcxken ontrent sick te lijden. Ten moet gheen groot-moedigh Prince wesen, die een hoop vry-ghelaten Slaven groot maeckt (seydt Plinius.) En waerom dat? groote staten en veranderen niemants geslachte; den ingeboren aert en werdt nimmermeer door eer-Ampten wech-ghenomen, de vilsicheydt sal altijdt hier of daer, selfs dickwils alsser meest eere te kavelen sal zijn, erghens uyt-puylen, ende haer laten sien; want, schoon ghy een Ezel met een Leeuwen-huyt wel ter keure om end' om pooght te bedecken, hoe behendelijck ghy dat oock sult meynen te doen, soo salder noch evenwel hier of daer een Ezels-oore uyt kijcken.

Horat.

NAturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim vestigia victrix.

Menand.

Natura omnibus doctrinis imperat.

EEn welghestelde Luyt, wert als met vreucht, bewoghen,
VVanneer een ander snaer soo hooch wert opghetoghen,
Als hare snaren zijn. VVert yemandt, soo als ghy,
Verciert met goet of eer; weest met u naesten bly:
En, sijdy recht van aert, wilt tot u wel ghenoeghen,
VVanneer 't is tijt en stont, behulpsaem handen voeghen;
Oock dickwils dees of die, van selfs u dienst aenbiet.
Fy blyschap! die ontstaet uyt ander lien verdriet.

Gaudendum cum gaudentibus.

APta chelys tremulo testatur gaudia motu,
Vt sociæ similem sentit inesse sonum.
Barbarus est, si quis mortalia corda flagellat,
Alterius læta conditione, dolor.
Disce tuas lachrimas lachrimis miscere sodalis,
Quisquis es, alterius gaudia disce sequi;
Nec satis hoc, sed sponte juva, sed provehe cœpta,
Et facilem placidis vultibus adde manum.

Au jour de feste, ne fay la beste.

TV verras resiouir du luth la chanterelle,
Lors quant un autre luth en son s'accorde a elle.
Soyez joyeux au cœur, prestez la bonne main
A la commodité & joye du prochain.

CVM

XLII.

Nihil magis in humanum est, quàm ex malo alterius boni aliquid sibi augurari, & nunquam, nisi ex luctu alieno, gaudium sentire. Nihil magis æquum quàm hominem gaudere si benè agi cum homine videat: nihil magis humanum, quàm iniquis hominum casibus homines ingemiscere. Vtque sinistrarum partium ictus redundant in dexteram, ita nos civium nostrorum commodis & incommodis oportet affici. Congratulandum est, inquit Libavius, amicis, cum præclarè cum ipsis agitur; contrà condolescendum est, si dolore afficiantur: nam quibus infortunia civium voluptati sunt, non intelligunt fortunæ casus omnibus communes esse.

O miseros! quorum dolor est, aliena voluptas:
O miseros! inquam, quibus
Risus abest, nisi quem visi movêre dolores.

Daer en is niet min menschelijck, als uyt eens anders quaet, yet goets te verhoopen, en uyt eens anders droefheydt, blyschap te scheppen. Daer en is niet heuscher, als verblijdt te zijn in eens anders blyschap, niet beleefder, als dat een mensche sick verheughe, wanneer het een ander mensche wel gaet: niet menschelijcker, als het suchten vanden mensche, als het een ander mensche teghenloopt. Want ghelijck een slach inde slincker zyde ontfangẽ, oock de rechter zyde des lichaems ontset, Soo behooren wy beweecht te zijn, met den voorspoet of tegenspoet van ons even mensche. En dat soo verre (ghelijck Bernard. seyt super Cant.) dat wy ons meer behooren te verblyden, als onsen naesten een groot, dan als ons selfs eẽ cleyn voordeel aẽkomt. Het welck naedemael betracht moet werden, hoe verre een redelijck ghemoet van haet en nijt moet afwijcken, kan yder eẽ, uyt 't gunt voorschreven is, lichtelijckẽ af nemẽ.

Ach! hoe ellendich is den man,
Die nimmer vrolijck wesen can,
Dan als een ander is beducht,
Of in benautheyt leydt en sucht,
Ach! hoe ellendich is den mensch,
Die als een ander crijcht zijn wensch,
Van spijt zijns herten bloedt verteert.
O Heer! dees plaeg' doch van ons weert.

Bernard. in Cant. Serm. 49.

Gaudendum in bono alieno magno, magis quàm in proprio parvo. Id cum agendum sit, quàm procul a livore debeat recedere æquus animus, facile quivis colliget.

In 's Princen hoff, vvort goudt tot ſtoff.
En ſtoff tot gout, vvee! die'r op bout.

DOdon' u ſeltſaem nat door, ick en weet wat, ſtreken
Can bluſſen uyt dat brant; dat niet en brant, ontſteken.
Segt doch eens, mijn Vernuft, en helpt ons uyten droom,
Leert watter voor een leer, ontſtaet uyt deſen ſtroom.
Dees Coninckliјcke * beeck beelt af de vreemde rancken,
Die veeltijts, ſoomen ſiet, in Princen hoven wancken:
Hier maectmen glans van damp, een Ioncker van een guyt:
En, die eerſt ſchoone blonck, die gaet ſijn keerſjen uyt.

* Ick ſpreke alſo, overmidts deſe beeck Iupiter den Coninck der Goden (ſo de Poeten ſchryven) toegheeygent was.

Fons Dodonæ, aula.

MIra tuis (ita fama canit) Dodona ſcatebris
Proſiliit grajo lympha ſacrata Iovi.
Hæc ſolet accenſos extinguere fontibus ignes,
Nec minus extinctas igne ciere faces.
Regis habet genium, Regi ſacra lympha deorum,
Dodonæ procerum limina fonte madent.
Clara tenebroſis, illuſtribus aula tenebras
Mutat, & alternas gaudet habere vices.

A la court du Roy, grand deſarroy.

VEus tu ſçavoir, Amy, que c'eſt l'eau de Dodone?
C'eſt ce que font couler les Princes de leur throne.
Le roturier vilain ſplendide toſt devient,
L'illuſtre cependant ſon luſtre ne retient.

FONS

XLIII.

Polybius aulicos aſsimiles dixit calculis abacorum, qui & ſecundum voluntatem calculatoris modò obolum æneum, modò talentum valent: cum plerumque, ut videmus, ſuperiores calculi, ſi latiùs ſeſe extendant, ilicò in inferiorem locum redacti, nullo ferè ſint numero. Gaudent plerique principum ſummos imos, imos ſummos reddere, & ſolo nutu quoſlibet aut miſeros, aut beatos efficere. Tota ſanè aulica hæc comitia affectus dirigit, & fato quodam, ait Tacitus, ac ſorte naſcendi, ut cætera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in illos eſt, & ſæpe unius cauſæ diverſi, imò contrarii evẽtus. Alexander pyratam, quod liberius in eum dixiſſet, a conſiliis ſibi eſſe voluit. Ramirus Hiſpaniarũ rex undecim viros nobiles, eâdem ferè de cauſa, gladio percuti juſsit, addito elogio; Non ſabe la volpeja, con quien trobeja. *Paſſus ergo hîc lubricus, & ad lapſũ pronus. quid remedii? nullũ aliud niſi Veterani iſtius,* injurias ferre, gratias agere.

De Hovelingen werden van Polybio vergheleken met reken-penningen, die naer de wille vanden Rekenaer, ſomtijdts ponden, ſomtijts penningen, ſomtijts maer mijten en doen, en veeltijts als de hoochſte leg-penninghen by hem wat te breet uytgeleyt zijn, ſoo kort hy die weder op, en leydtſe in een leeger plaetſe neder. Voorwaer gheheel deſe hoofſche verheffinghe hanght gantſch en al aen den inval vande Princẽ. Want door ſeker heymelijck geluc, oft ongeluck valt der ſelver genegẽtheyt op deſe, en hũ onwille op de gene, en menichmael uyt eẽ en de ſelve oorſake rijſen verſcheyden jae ſtrydighe, werckinghen. Alexander maeckte een Zee-rover tot ſijn Raetſheer, om dat hy vry-uyt, en leppich genoech op hem geſprokẽ hadde. Ramirus daer en tegen dede, om gelijcke oorſake, elf Edelluyden vande beſte des landts, de kop afhouwen, een quinck-ſlach daer by voeghende, *'t Vosje en weet niet met wie het ſpeelt*, ſeyde hy. 'T is dan op deſe padt ganſch ſlibberich om gaẽ, ganſch ſorchlijck om te vallẽ. Wat raedt hier teghens? Geen andere, als die vanden oudẽ hovelinck, dẽ welckẽ gevraecht zijnde, by wat middel hy tot een ſelſaem ding (te weten tot ouderdom) te hove ghecomen was, gaf voor antwoorde: *met onghelijck te lijden, en danck hebt toe te ſegghen.*

Senec. Agamem.

Ivra pudórque
Fugiunt aulas,
Sequitur triſtis
Sanguinolentâ
Bellona manu;
Quæque ſemper
Vrit Erynnis,
Tumidas ſemper
Comitata domos,
Quas in plano
Quælibet hora
Tulit ex alto.

Saluſt. Ingurt.

Regum voluptates ut vehementes, ſic mobiles ſunt, ſæpe ſibi ipſi adverſæ.

Pierr. Math. lib. 2. Nart.

Il faut a la court, comme en pais d'ennemy, avoir l'œil par tout, tourner la teſte a tout ce qui ſe remue jamais on y eſt ſans batement de cœur.

ICk heb, door soete min, mijn lief tot my ghetoghen,
Ick voeghde my tot haer, sy quam tot my gheboghen:
Dies zijn wy twee nu een, en daer en schort niet meer
Als van den ouden boom te scheyden metter eer.
Dees teere spruyt heeft selfs om wegh te zijn verlanghen,
Nu swangher, van de vrucht uyt mijnen schoot ontfanghen,
Kè laet ô oude stam ('t is tijdt) laet ons nu scheên,
Ick mercket, jonck en oudt en dient niet langh by een.

Vxor in mariti domicilium transeat.

Cingat iô myrtus, tegat ô! mea tempora laurus,
En! cubat in nostro dulcis Amica sinu:
Illa meo tandem cum pectore pectora junxit,
Eque meo gremio pignus amoris habet.
Aspice! quæ caris comes usque parentibus hæsit,
Iam patriâ mecum vellet abire domo:
Da veniam genitrix; alii placuêre penates,
Non bene cum senibus læta juventa manet.

Jeunes gens, a leur despens.

VOicy! ces deux sont un; dont ceste jeune branche,
Desià du troncq vieil voudroit bien estre franche,
Gens d'aage sont chagrins, le jeune cœur gaillard,
Il faut a chacun d'eux laisser leur cas apart.

SIT

XLIIII.

T*Ametsi & nuptialis festivitas intervenerit, & factum sit quod novæ nuptæ fieri solet, aliquid nihilominus deesse sibi novi conjuges putant, quamdiu è laribus paternis in domum sponsi nova nupta deducta non sit, ibíque, quod Veteres dicebant, dominium inceperit: Mulierē enim, nisi domo patris exiverit, in mariti potestatem non venire multis creditum est; ídque apud plurimas nationes ita observari, testatur Cypræus tract. de spons. cap. 5. Cum verò plerumque juveniles blanditias recens conjugatorum ægrè ferant morosi senes, non mirum est, si ad plenam matrimonii quasi possessionem maritus novus aspiret, & uxorem (ipsâ minimè repugnante) à parentibus vindicet, ínque domicilium suum transferat. Cui si fortè repugnent, ut fieri solet, novæ nuptæ parentes, lepidè pro sese hunc juris textum inducet:* Arbor eruta, & in alio fundo posita, ubi coaluit, agro cedit: nam credibile est, alio terræ alimento, aliam factam. l. sed si meis tabulis. vers. arbor. ff. de adquir. rer. domin.

OF al schoon de bruyloft-feest ghehouden is, en dat de Bruyt haer morghen-gave ontfangen heeft, evenwel nochtans so schijnt het, als of de Nieu-ghehoude yet wes noch ontbraecke, soo langhe de Bruydt van haer Ouders niet ghescheyden, en in des Bruydegoms huyshoudinghe niet over gegaen en is. Want, ghelijck den quellicken ouderdom der Ionge-luyden soeticheden en sottichedē niet wel en can verdraghen, So en ist niet vreemt dat de Gelieveren haer hof liever op haer eyghen handt soecken te houdē. Veel wyse luyden oordeelē sulcx, uyt goede huyselijcke bedenckinghen, oock verre het beste te zijn, op dat de selve in het huwelijck getredē zijnde, vanden beginne aen, de handt aenden ploech souden leeren slaen, en poot aen (somen seyt) souden leeren spelen. Siet van dit Macrob. 1. Satur. cap. 15.

Soo u dochter dese daghen,
Is gheworden yemandts vrou,
Wilt u niet te seer beklaghen,
Soo u swagher komt ghewaghen,
Dat hy wel verhuysen wou.
Laet de Nieu-ghehoude teeren,
Op haer eyghen kost, en dis;
Dat is doch al haer begeeren;
En sy sullen rasscher leeren
Wat den aert van 't huw'lijck is.

Macrob. 1. Satur. cap. 15.

P*Rimus dies, inquit, nuptiarum, reverentiæ datur, postridiè autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet.*

Beust. de Matr. cap. 66.

M*Aritus potest de jure uxorem suam, quæ sit alibi quàm in domo suâ, vindicare, & ad hoc officium judicis implorare.*

Le Proverbe Francois dit:

N*Id tissu & acheué,*
Oiseau perdu & avolé.

DEn Crocodil(hoe wel maer uyt een ey ghekomen)
VVast tot eē grousaem beest, en doet de menschē schromē,
Rooft, slockt ter zee, te landt, en wert ghestadich groot,
Tot dat den slocker inghe slockt wert van de doot.
Dit is den rechten aert van gierich, en eergierich;
Den desen haeckt nae staet, den dien is altijt vierich
Naer gelt en goedt, tot dat hem treft de laetste pijn:
Hoe yemant grooter is, hoe hy wil grooter zijn.

Non modus augendi.

CVm, crocodile, tibi præcordia vasta replevit
Præda petita solo, præda petita salo,
Crescis, & exiguo quamvis progressus ab ovo,
Exsuperat cubitos bis tua forma novem:
Incrementa tibi non sistit anhela senectus,
Finis & augendi vix tibi funus erit.
Ambitiose tibi, tibi convenit istud Avare;
Scilicet augendi nescit uterque modum.

Chiche jamais riche.

LE corps du Crocodil, bien que la mort le presse,
De devenir plus grand, du jour, en jour, ne cesse.
Qui ont l'ambition ou l'avarice au cœur,
Ne trouveront jamais un accomply bonheur.

AVGEN-

XLV.

QVi naturæ arcana scrutati sunt, Asinas per omnem vitam gignere tradiderunt, nec unquam provectæ adeo ætatis fieri, quin partui partum identidem accumulent. de homine ambitioso simile quid dici posse, nemini, cui id vitii innotuit, obscurum est. Adepti aliquid inexperti boni (ait Thucyd.) semper, propter præsentē ex inopinato prosperitatē, plura sperantes, majora concupiscunt. Notantur hanc ob causam plerique principum, quod nimis effusè, & celeriùs quàm par est, honores, in eos quibus favent, conferant, quos non nisi carptìm ac paulatìm depromere, magis consultum est: idque duplici ratione: primò, ne merces totius diei summo manè, vel circa meridiem exsoluta, reliquum lucis non justo labore, sed ignaviâ, consumendi occasionem præbeat. Secundò, ne quis exquisitis honoribus tempestiviùs decoratus, identidem ad altiora enitens (prout mores sunt ambitionis) tandem majora, quàm par est, audeat, & res novas moliatur. Corrumpuntur enim homines magnitudine honorum, nec cujuslibet est, in rebus tam prolixis, magnam fortunam concoquere, inquit Dio.

DE gene die de geheymenissen der natueren ondersocht hebben, schryvē dat d'Eselinnen (hoe oudt zy oock zijn moghen) altijdt noch jonghen voortbrengē. (En vraechter noch yemant vā waer al de Ezels comē?) Van eergierige menschen yet sulcx ghesejt te connen werden, weten alle de ghene, die den aert van dit gebreck bekent is. Elck (seyt Thucyd.) die eenich onverwacht geluck aencomt, is ghenegen altijt nae meer te trachten. Hierom verloopen hun veel Princen, mits de selve ghemeenlijck te grooten weerdicheden al te schielijck, en veel te vroegh, aē haer Troetelkinderen toevoeghen: de welcke veel beter allenxkens en met tusschen-val van tijde dienden uyt-gegeven, Om verscheyden redenen; ende dat eerstelick; op dat den loon des gheheelen daechs des morghens vroech betaelt zijnde, het overige vanden dach in luyernie niet deurghebracht en soude worden. Ten tweeden, op dat niemant te vroech al te hooge geset zijnde, en altijt (naer de wijse vande eergierige) verder willende gaen, eyndelijck niet hooger dant betaemlijck is, en soude opstijgen, en nieuwicheden ter hant trecken. De menschen (seydt Dion.) werdē veeltijts door te grooten eere diemen hun aen doet, buyten de palen van hun schuldigen plicht wech-geruckt, want voorwaer ten is alle mans werck niet, grooten voorspoet en uytmuytende eerampten te connen verdouwen.

Boët. de Conf. lib. 2.

QVis tam compositæ fœlicitatis ut non aliquâ ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, ut quæ vel nūquam perpetua subsistat.

Senec. Trag. 4.

QVod non potest vult esse, qui nimiū potest.

Horat. Od. 24. Lib. 3.

. . . . . *Scilicet improbæ*
Crescunt divitiæ, tamen
Curtæ, nescio quid, semper abest rei.

Spaert, manneken, ſpaert,
Datter een ander wel af waert.

SOo lang' den Ezel leeft, wert hem den rugh' verſleten,
Door daghelijckſchen laſt: wat diſtels is ſijn eten:
Maer ſteeckt hy eens de moort, ſijn been wert tot een fluyt,
Dat levendich was ſtom, maeckt, nae zijn door, gheluyt.
Als Vaertjen heeft gheſpaert, het Soontjen komt ten leſten,
Dat ſchinckt, dat drinckt, dat klinckt, dat gheeftet al ten beſten,
Dat ſingt, dat ſpringt, dat vingt, dat voghelt, jaecht en viſt,
Ontijdelijck verſpaert, onnuttelijck verquiſt.

Avarum excipit prodigus.

DUm tibi vita manet, miſerandæ ſortis aſelle,
Non intermiſſo membra labore gemunt:
Intereà tribulis & amarâ veſceris herbâ,
Vixque datur gelido fonte levare ſitim:
Sed morere, infœlix, mox tibia feſta ſonabit,
Et tua paſtor ovans ducet ad oſſa choros.
Quærat avarus opes, jam prodigus imminet hæres,
Qui malè congeſtas dilapidabit opes.

De pere gardien, fils garde-rien.

TEs jambes, par travail, te craquent, pauvre beſte,
Et peu apres ta mort ſerviront a la feſte,
Des fluſtes & haut bois. D'un pere eſpargneur,
Sort ordinairement un fils trop gaſpilleur.

AVARVM

XLVI.

A Lutarium piscem cœnũ fodere memorant, Sargum autem piscem, qui eum sequitur, excitatum pabulum devorare. vix aliter in vitâ humanâ sese res habere notatum est: homines nimirum attentos ad rem, qui cœnum fodiendo, id est, vilissimis quibusque ac laboriosissimis ministeriis indies operam dare solent, Sargos sequi, id est, liberos vel hæredes plerumque habere ignavos ac prodigos, qui opes, multo cum sudore vix unciatim collectas, celerrimè diglutiant, nec raro in unius scorti marsupium effundant, atque ita (ut Sen. verbis utar) quidquid longa series multis laboribus, multâ Dei indulgentiâ struxit, id unus dies spargit, ac dissipat,

Longíque perit labor irritus annni.

Benè igitur Sapiens Eccl. 2. 18. Detestatus sum, inquit, omnẽ industriam meam, quâ sub sole studiosissimè laboravi, habiturus hæredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit. Estne quidquam tam vanum? & tandem concludens, Nonne melius est, ait, comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? hoc etenim de manu Dei est.

DEn Seem-visch is ghewoon het slick om te wroeten, maer den visch Sargus (die hẽ veeltijts volght) isser knap by, en slock het aes, dat eẽ ãder opgejaecht en bearbeyt heeft, gierichlijck int lijf. Het gevalt veeltijts so onder den menschen, dat nae een slick-wroetende Seemvisch, dat is, na een deunen en wreckigẽ spaerder, die uyt vuylheyt sijn goet te samen heeft gheraept, volcht een verteerende Sargus, dat is, een quistigen opsnapper, die het verspaerde goet, onnuttelijck door de billen slaet, en dicwils t'eender reyse inden schoot van een hoere of haer dochter uytstort, al wat met moeyte en cõmer in veel jaren by den anderen is versamelt. Den Wijseman heeft dã wel ghesëyt, Eccl. 2. 18. *My verdroot alle mijns arbeyts, die ick onder de sonne hadde, dat ick dien eenẽ mensche latẽ moeste, die na my zijn soude, en wie weet of hy wijs of dul zijn sal?* Eyndelick besluyt hy, seggende: *isset dan een mensch niet beter dat hy ete en drincke, en dat hy sijn ziele wel doe van sijnen arbeyt? jae sulcx sach ick dat van Godes handt comt.*

Horat. Lib. 2. Od. 14.

ABsumet hæres cæcuba dignior,
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimentum superbo,
Pontificum potiore cœnis.

Idem. *SEd quia perpetuus nulli datur usus, & hæres*
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam,
Quid vici prosunt, quidve horrea, quidve calabris
Saltibus adjecti lucani?

DEn Aep, die niet en dient als om de geck te ſcheren,
Gaet met een teghen-aert, de Schilt-pad van hem weren;
En ſchout dat ſedich dier, dat ſtaech blijft in ſijn huys,
Om dattet niet en loopt, als ander wilt gheſpuys.
Een maecht eerbaer en ſtil, bevalt gheen wulpſche gilde,
Ten is, gheen geeſtich dier (ſeyt hy) ſoo ick wel wilde:
Maer hoort, ghy Venus wicht, en vry dees les onthout,
Die ſoetſt zijn om te vry'n, en dienen niet ghetrout.

Apud leves, gravitas vitium eſt.

SImia ſaltatrix, & quæ ſolet uſque vagari,
Non ſecus ac peſtem te, domiporta, fugit.
Laſcivi juvenes mores odêre modeſtos,
Caſtáque veſanus reſpuit ora puer:
Si qua puella loquax minus eſt, ea torva vocatur;
Et pudor, heu! nomen ruſticitatis habet.
Stulte puer; petulans, audax, vaga, garrula virgo,
Sit licet apta foro, non erit apta thoro.

Grave & leger ne loge enſemble,
Chacun requiert, que luy reſſemble.

TV as en grand'horreur les mœurs de la tortue,
Le ſinge eſt a ton gré, qui joue par la rue;
Mais dames, mon amy, trop douces en amour,
En cas de marier ne trouvent pas leur tour.

XLVII.

ADolescentes, ut hodie sunt mores, animum ad nuptias applicare occipientes, nihil ferè minus in puellis, quas ejus rei causâ adeunt, requirere solent, quàm ea quæ in convictu usui futura sunt. Plerumque enim præ cæteris placere solet, si qua aut scitè canere, aut festivè garrire, aut denique bellè se comere noverit. Nec mirum; cum enim fervore ætatis lasciviant & ipsi juvenes, in habentibus symbolum, ut ait ille, facilior fit transitus: Et tamen juvenilia ista omnia, post annum unum atque alterum, cum liberi alendi, aliáque onera matrimonii sustinenda sunt, statim evanescere, ac prorsus diversa, imò & contraria, non sine molestiâ ac dispendio rei familiaris, addiscenda esse, docet usus. Quantò melius, mi Adolescens, oculos animúmq; dirigeres in virginem modestam, ac rei domesticæ, melius quàm saltandi, peritam? quæ licet hoc tempore fortassis juvenilibus affectibus non tam arrideat, atque una aliqua alterius istius generis, sanè tu brevi aliter cẽseas. Eos, qui in alias terras iter instituunt, vestem non pro more regionis, in quâ sunt, sed in quam abeunt, conficere nunquid vides? fac idem, & Vale.

DE domme Ionckheydt, haer ten houwelijck stellende (nae dat nu den loop des werelts is) en vereyscht schier niet min inde dochters, die zylieden ten dien eynde bewandelen, als het gene dat hun inde huyshoudinghe meest van noode is; also dat veeltijts die best singheu en springhen, spelen en quelen, toyen en ployen can, meest van allen wert aẽghehaelt, sonder op het vorder eenichsins te letten. Vlen vliegẽ met ulen, seyt ons spreecwoordt: zy selfs door hitte vande jeucht ydel en licht zijnde, vergapen haer lichtelijck aen de ghene die hun hier in aldernaest by comẽ. En even wel nochtans so haest de opvoedinge der kinderen, ende andere lasten des houwelicx hun op den hals vallen, raeckt ghemeenlijck de Clave-cimbel, en al dat gheteuier aen d'een zyde: en al watmen meest geacht heeft komt minst te passe. Waret niet beter, o soete Ieucht, dese dinghen in wat naerder bedencken te nemen? en hier in te doen, gelijck een voorsichtich man die een reyse nae vreemde landen aenvangt, die sijne kleedinghe niet en maeckt nae de maniere van 't landt daer hy nu is, maer van 't ghene daer hy haest meynt te comen? Letter op.

Die een meys'jen, om haer singhen,
Om haer springhen, heeft ghetrout;
's Zijn voor eerst wel moye dinghen,
Maer als Noot begint te dringhen,
Is de liefde haest verkout.

Horat.

ODerunt hilarem tristes, tristémque jocosi;
Sedatum celeres, agilem gnarúmque remissi.

ALs't ſtael eens heeft gevat des zeylſteens wonder crachtē,
Het roert dan (want het ſchijnt op deſen ſteen te wachten)
Naer datmen roert den ſteen; dees cracht oock niet en flout,
Al ſteltmen tuſſchen beyd' een ſchot van eycken hout.
VVat pooght ghy u Gheweet int duyſter te verſteken?
Sy is, ô menſch, zy is, met Godes handt beſtreken:
Daer is gheen ſchuylen aen; 't is hier van dat ghy drilt,
Oock, als ghy zijt alleen, oock, als ghy niet en wilt.

Amota movetur.

VT tactus magnete fuit (licet aſsis utrumque
Separet) in gyrum flectitur uſque chalybs.
Nec Deus eſt, fateor, nec habet mens conſcia numen,
Huic tamen æthereæ portio mentis ineſt.
Hanc aliquis cæcas pro tempore condat in umbras,
Qui penitùs poſsit tollere, nullus erit.
Pectora noſtra chalybs, divina potentia magnes;
Stare loco neſcit mens, agitante Deo.

Cacher ne fert.

L'Aymant eſt Dieu, l'acier de nous la conſcience
Laquelle n'eſt pas Dieu, mais du ciel la ſemence:
Empeſche qui voudra ſon cours pour quelque temps,
Dieu la tire au travers de tous empeſchemens.

AMOTA

XLVIII.

Qvid hoc monstri est? scit nocens facinus in solitudine, semotis arbitris, in solum aliquem a se commissum: scit cadaver hominis a se occisi altâ terrâ obrutum: scit animum multis simulationũ involucris ab oculis humanis remotum; & ecce! tremit tamen, angitur, pallescit; & conscientiâ mentem anxiam vastat. Vnde hoc? a Deo, inquam, a Deo est, cui peculiare, obstacula removere, mentem movere. Egregiè imperator in l. ult. C. ad l. Iul. Majest. ex quo sceleratissimum quis consilium cœpit, exinde quodammodò suâ mente punitus est.

Continuò templum, ac violati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in somnis ....

Mala conscientia tuta est aliquandò, secura nunquam, ait Seneca. Interest, imò inest, non actionibus modò hominum, sed & animis Deus; &, ut numisma impressam habet principis imaginem; ita homo Dei: eàque, si uspiam, certè in conscientiis hominum quàm maximè elucet.

En animum ac mentem! cum quâ Dji nocte loquuntur.

IST niet gansch vreemt ende seltsaem dat eē misdadighen, wetende dat sijn rabauwerie erghens in een bosch ofte op een heye, ende midtsdien buyten de oogē van alle menschē, by hem is begaen gheweest; wetende dat het lichaem by hē vermoort, wel diepe onder de aerde is geset; wetende dat hy sijn ghedachten in een besloten boesem draecht, Dat hy (seg' ick) evenwel t'elcken op alle voorvallen sittert en beeft, en by naest op het ruyschē vā elck bladt het innerste van sijn ghemoet voelt ommeroeren, en grondtlijck beweghen? Van waer comt dit? ontwijfelijck van niemant, als vande hant Godes selfs, aen de welcke eygē is door allerley beletselen henen te dringen, eñ het binnēste des menschelickē gemoets rontsomme te keeren, en crachtelijck te beroeren. So haest (seyt den Keyser Iustinianus) yemant voorghenomen heeft een schelm-stuck aen te rechten, soo haest heeft hy alreede, in sijn eyghen gemoet, sijn straffe beginnen te dragen.

Wie daer heeft een quaet ghemoet,
Slaept hy, waeckt hy, wat hy doet;
't Quade feyt, by hem begaen,
Comt ghestadich voor hem staen.

Een quaet-doender (seyt Seneca) can somwylē wel vry zijn, maer nimmermeer vry moedich. God is by ende aen den handel ende herten der menschen, en gelijck der Princē gedaente gedruckt is op het gelt, soo Godes beelt in 's menschen ghemoet.

Wanneer een mensch alleen vertreckt,
Of op sijn bedd' leydt uytghestreckt,
Dan wort hy dickwils seer bevreest,
Want Godt spreeckt dan met sijnē geest.

Tertullianus.

Conscientia potest adumbrari, quia non est Deus, extingui non potest, quia a Deo est.

Senec. Epist. 96.

Qvid prodest recondere se, & oculos hominum aurésque vitare? bona conscientia turbam advocat, mala autem & in solitudine anxia est.

ALs Rodope, wel eer Æſopi med'-ſlavinne,
Had gelt en goet by een gheraept, door geyle minne,
Ginck doen een pyramid' oprechten groot en hoogh,
Een koſtelijck ghebou, maer niet, als voor het oogh:
't Quam al van 't ydel oogh, 't oogh haddet al ghegeven;
't Oogh nam het weder al, 't oogh heeftet al verdreven;
Dat qualijck is vergaert, vergaet meeſt ſonder vrucht:
Soo, als den rijckdom komt, ſoo tijd' hy op de vlucht.

Malé partum, malé dilabitur.

COrpore cum Rodope, grajis inviſa puellis,
Turpiter immenſas accumulaſset opes;
Quid tandem? è quæſtu fit pyramis, ardua moles,
Alta cui vaſtus ſidera lambit apex.
Sola viatori ſed quæ modo lumina paſcat,
Nec recreat poſitis corpora laſſa thoris.
Per ſcelus immenſas quid opes cumulaſſe juvabit?
Turpiter è manibus res malè parta fluit.

De meſchant gain, threſor eſt vain.

L'Inſenſé baiſtement d'un haute pyramide
A Rodope en fin rendoit la bourſe vuide,
Laquelle avoit remply un diſhoneſte gain;
Le bien en vanité conquis, ſe pert en vain.

MALE

XLIX.

VT aër, qui summo manè præcociter absorbet nebulam, ferè ingentem pluviam a prandio solet emittere; ita is qui celeriter rem fecit, ac levi brachio lucrum, præsertim injustum, corrasit,

Nunquam divitatis nigrantibus inferet antris,
Nec tenebris damnabit opes . . .

At contra:

Præceps illa manus fluvios superabit iberos
Aurea dona vomens . . . . .

Certissima enim videtur illa juris regula, unumquodque ut colligatum est, ita dissolui. Idque vel in publicis, & rebus principum locum sibi vindicare, tradunt pragmatici. Nulla quæsita scelere potentia diuturna est, inquit Curtius. Nec quisquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit, addit Tacitus. nec abludit Machiavelli illud, Le cose, che si acquistano con l'oro, non si sanno diffendere col ferro.

GElijck de lucht wanneerse smorgens vroech de mist in haest intreckt, veeltijdts op den dach grooten regen placht uyt te geven: alsoo mede yemandt, die eenich onrechtveerdich gewin als in haest heeft ingheslockt, plach het selve veeltijdts onnuttelijck door de vingheren te druypen, en tot geen deech te ghedyen. 'T is een sekeren reghel inde rechten, dat alle dingen ontbonden werden op de wijse gelijckse t'samen geraept zijn. En dese opmerckinghe soo in 's lants als in huys saken veeltijts plaetse te hebben, leert d'ervarentheyt. Gheen macht door schelmerie verkregen can langhe dueren, seyt Curtius. Een rijck by yemandt door oneerlijcke rancken bekomẽ, en wert noyt by den selven eerlijck bedient, seyt Tacitus. Het slaet hier op dat Machiavel seyt; Het gene yemandt met gout verrijckt, en is met yser niet wel te beschermen.

Plaut. Pœnul.

Quod malè partum, malè disperit.

Le Proverbe Francois dict.

BIen acquis par mauvais mestier,
Ne va point au tiers heritier.

ALs ons de huyt van vet, van bloedt de aders swellen,
Dan komen Luys en Vloo 't ghesonde lijf versellen;
Maer als het lichaem sterft, of wel in kranckheyt sucht,
Al dat ghesellschap tijdt in haesten op de vlucht.
Veel maeghschap vindy wel en vrienden als met hoopen,
Soo lang' als het gheluck en kanssen met u loopen,
Maer laet van teghen-spoet eens hooren het ghedruys;
Dan is de vriendtschap uyt, dan isser niemandt 't huys.

Viri infortunati procul amici.

DVm distenta cutis pinguedine, sanguine vena,
Sunt comites homini vermis, & atra pulex:
At simulac lentum mors congelat ægra cruorem,
Neuter adest; nec enim, quo foveatur, habet.
Blandus adulator nitido comes hæret amico,
Lenis honoratam dum vehit aura ratem:
Hunc videas, piceis cum sors tonat atra procellis,
In medio socium deseruisse mari.

Aux pauvres gens, amys ny parents.

LEs pous s'en vont de nous, prevoyants la ruine
De nostre corps; helas! noz gens font pauvre mine,
Quant le malheur nous prend, & laissent nostre huys:
Les malheureux par tout ont guere des amys.

VIRI

L.

MVres ruinam domus naturali quodam instinctu prænoscere, môxque solum vertere re ipsâ Melampum comperisse, &, ipsorum beneficio, salvum abiisse, memoriæ proditum est. Cujus rei fides sit penes auctores. Nobis satis est, similitudine à muribus desumptâ, vulgarium amicitias lectori hîc depictas exhibuisse, quas haud dubiè, cum spe questus ac emolumenti factæ sint, utilitas commutata dissolvit, ut ait Arist. Facilè, ait idem, amicitia ob utilitatem comparata dirimitur, nam utile non idem permanet, sed aliud aliàs efficitur: At ea ne nomine amicitiæ quidem digna est; detrahit enim amicitiæ majestatem suam, qui illam parat ad bonos casus, ait Seneca: nam sinceræ fidei amici præcipuè in adversis rebus dignoscuntur, in quibus quidquid præstatur, totum a constanti benevolentiâ proficiscitur, ait Val. Max. Divitiæ, inquit Salomon Proverb. cap. 19. 4. addunt amicos plurimos, a paupere autem & hi, quos habet, separantur.

DAt de muysẽ, door seker heymelijck ingeven vande nature, den val vã de huysen, daer zy in zijn, cõnẽ gewaer werdẽ, verhalẽ de schryvers eenen Melampum metter daet bevonden te hebben; want sieck te bedde liggẽde, en siende de muysen met groote hoopẽ verhuysen, wiert daer door beweecht mede pack en sack te makẽ, eñ van daer te vertrecken, ontgaende also dẽ val, die hem andersins, so 't scheẽ, soude getroffen hebben. Watter van sy, des gedragẽ wy õs totte waerheyt, genoech sijnde dat wy by de gelijckenisse vande muysẽ, die wãckelbare en vervallige huysen myden, afbeelden de vrienschappen vanden ghemeenen hoop des werelts, de welcke op hope van voordeel begonnẽ wesende, terstõt alst anders gaet, gewoon zijn op te houwen. Goedt maeckt veel vrienden, seyt Salomon. Proverb. 19. vers. 4. Maer den armen wort van sijne vrienden verlaten. Doch de sulcke en zijn den naem van vrienden niet weerdich: want (ghelijck Seneca segt) hy doet de weerdicheydt van de vrientschap te kort, die de selve maer in voorspoet en gebruyckt.

Lucan.

NVlla fides unquam miseros elegit amicos.

Plutarch.

MVscæ in popinis non manent si desit nidor: Et vulgares divitum amici non perseverant si non sit utilitas.

Komt

SOo haeſt de Riſp heeft afgheleydt haer ſwarte vellen,
Vlieght door gheheel het huys, en gaet de menſchen quellé,
Komt ongenoot te gaſt, en om de lichten ſwerft,
Gaet ne[illegible]len in 't bont, en menich kleet bederft.
Als eenich ſlecht gheſel tot eeren wert verheven,
Stracx ſteeċt hy 't hooft om hoogh: elck dient voor hem te bevé,
En denckt niet wie hy was; maer ſteyghert inde lucht,
En die van kleyn, wert groot, maeckt ſich te ſeer gheducht.

Stultitiam patiuntnr opes.

QVæ nigris æruca diu fuit obſita pannis,
Ecce! novæ formam papilionis habet:
Qui prandebat olus vili modò vermis in horto,
Atria nunc regum per laqueata volat;
Infeſtátque dapes, funaliáque ipſa laceſcit,
Inque togis procerum ſordida blatta cubat.
Ex humili fortuna jocans quem tollit in altum,
Omnibus elatâ fronte moleſtus abit.

Il n'eſt orgeil, que de pauvre enrichy.

CE papillon eſtant n'a guere un ver de terre
Aux veſtemens royaux ſe maintenant enſerre.
Iamais ne trouverez un ſi facheux humeur,
Que d'un petit galant monté & grand honneur.

STVL-

VVat wilmen vlieghen verr' en hooch,
't Is dwaes en ydel ons ghepooch,
Al ſtaet ons open zee en velt,
Een yder is ſijn pael gheſtelt,
En als ons lijntjen is ten end,
Dan iſt om niet al watmen rent.

Nulli ſcriptum Proferre diem.
Sen. Herc. Furent.

Nu 't is ghenoech, dies ick beſluyt,
Treckt, Leſer, ſelfs wat goedts hier uyt,
Soo ſal niet al verloren gaen
Den tijt, die ghy hier hebt gheſtaen;
Dan 't dunckt miſſchien u al te ſlecht,
Door kinders te zijn onder-recht;
Neen, neemt gheen dinghen ſoo verkeert,
VVt zotheyt men wel wijsheyt leert.
De Kinder-ſpelen zijn wel eer,
By wyſe lien ghebruyckt tot leer,
En Chriſtus ſelfs heeft die niet wel, *
In ernſt ghebruyckt het kinderſpel?

Dan op dat ick u niet belet,
Gaet uwes weeghs, en draecht wat met;
Acht niet te kindts het Kinder-ſpel.
Maer denckt wat hoogher, en *vaert wel.*

I'Oÿ journellement dire a des ſots de mots non ſots. Montagn.

Pittacus Mytilenus, ex græciæ Sapientibus unus, ad pueros, non niſi cum paribus ludere volētes, remiſit juvenem quēdam de uxore ducendâ ipſum conſulentem.
Diog. Laert.

* Matth. 11. 16. Luce 7. 32.

Lvſus pueriles non omninò contemnendos eſſe, & pondus aliquando habere Romulus & Cyrus, in luſu a pueris reges creati, Septimius Severus index aſſignatus, & alii (quos refert Muret. Var. Lect. Lib. 2. cap. 9) luculenti teſtes eſſe poterunt. Quid plura, mi Lector? omnia humana ludicra & lubrica, nam & ipſa, ut videmus, Ludit in humanis Divina potentia rebus.

FINIS.

L I.

De Bucephalo Alexandri Magni equo memoriæ proditum est, eum, cum nudus esset, equisonem, nihil reluctando, admittere solitum; regiis verò phalaris ornatum, neminem, nisi Regem ipsum, ferre voluisse; in reliquos sæviisse. eodem modò plurimos hominum affici, prudentiores notant. Plerumque videas fælicitatis ac moderationis dividuum contubernium esse, ait Valer. Difficilius est reperire virum, qui bona pulchré ferat, quàm qui mala: illa enim luxuriam & impotentiam multis, hæc verò moderationem adferunt, ait Xenephon. pauci, qui multũ vini ferant; pauciores qui, dulci fortunâ ebrii, non labantur. Magnæ fælicitatis est, inquit Curtius, a fælicitate non vinci. Da mihi circumspectum virum, tamen inter multa obsequia fortunæ, non satis cauta mortalitas. Novi ego duos, quorum alter medicum in famulum, alter ancillam in uxorem sibi assumpserat, ut memoriâ scilicet beneficii magis obsequentes experiretur: falsus est. Ille, quod proprium mendicorum est, ventre curato, nihil curabat; illa, protinus fit fætâ truculentior ursâ; at miser ille dum

Ancillam voluit ducere, duxit heram.

EEn landt (seyt Salomon Prov. 30. 21) wert driederley onrustich, ende het vierde en cant niet verdraghen: een knecht wanneer hy Coninck wert, een zot wanneer hy boodts te sat wert, &c. Een boose vrouwe wanneer die ten Echte genomen wert, een dienst-maecht wanneer die haer vrouwen erfghenaem wert. Men schrijft van Bucephalo, het peert van Alexander de groote, dat het, alst slecht en ongheciert uyt den stal quam, de Stal-knechten toeliet op hem te climmen: maer als het selve met het Conincklijck cieraet kostelijck omhanghen was, en mochter niemandt ontrent comen, als den Coninck selfs. Dusdanich is den aert by naest van alle menschen: arm zijnde, zijn zy kleyn in haer oogen, maer soo haest zy wat beter vermogen, werden zy als onverdraechelijck, ende en willen haer slechte vrienden niet kennen. Ick hebbe wel eer tvvee luyden gekent, den eenen nam eenẽ Bedelaer van de strate, ende stelde hem over zijn saken: den anderen troude zijn Meyssen, beyde om gewilligen eñ nederigẽ dienst van hun te trecken. Wat wasset? den Bedelaer synen buyck besorcht hebbende, liet voorts sio len sorgen, ende so haest hem de kruymẽ begosten te steken, speelde dapperlijck de beest. Het Meyssen des nachts de vrouwe zijnde, en wilde voor al des daeghs het jonghwijf niet vvesen: en steldet so aen dat den goedẽ man zijn hooft kloude.

Soo yemandt brengt een Sloir ter eer,
Sy speelt de Iuffvrou al te seer.

Soo qualijck connen gheluck en maticheydt te samen vvoonen.

Claud.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Seneca.

Fortuna nimis quem fovet, stultum facit.

KINDER-SPEL
GHEDVYT
TOT
SINNE-BEELDEN
ENDE
LEERE DER ZEDEN.

PLerique cum stultis malè dicunt, ipsi sibi convitium faciunt. Sen.

Si quis fatuo delectari se velit; non est ipsi longè quærendus, se rideat. Ex eod.

AVriculas asini quis non habet?

Nullum ingenium magnum sine mixturâ demētiæ fuit. Sen. ex Aristot.

Gall Proverb.

NVl n'est si sage,
Qui parfois ne rage.

ALs ghy aensiet dit Kinderspel,
Ghy lachter om, en doet seer wel;
Maer, lieve vrient, en mercje niet
Dat ghy u selfs hier med' in siet?
En datje buyten u ghedacht,
V eyghen dwaesheyt med' belacht?
Al schijnt et spel, het is een beelt
Van al daer m' in de werelt speelt;
Al 's menschen woelen, en gherel
Is jock, is geck, is kinder-spel.
Niet een hier opter aerd' en leeft,
Die niet sijn kindtsche grepen heeft:
VVie kenter doch soo wysen man,
Die niet ghekoot heeft, nu of dan?
Nu laet uw' ooghen omme gaen,
V kinder-spel sal oock hier staen:
En om te grijpen recht den sin,
VVel aen, ick wil u leyden in.

't Kint

Sinne-Beelden,
eertyts Minne-beelden,
nu gheroalien
tot
Stichtelijcke bedinckingen
EMBLEMATA,
ante quidem Amatoria, nunc verò
in
Sacras Meditationes
transfusa.
EMBLEMES,
des Vanités Amoureuses, traduits
aux
Meditations Chrestiens.
F. Schillemans sculp.

IACOBI CATZII I. C.

SILENI ALCIBIADIS, SIVE PROTEOS,

PARS TERTIA.

AMSTERODAMI,

Ex Officina Typographica Guiljelmi Ianssonij.

ANNO CIƆ IƆ XIX.

Cum Privilegio.

Siet ick legghe u voor een wegh ten leven, ende een wech ten dooden.

ALs t'Brant-hout leyt aen t'vier, het een eynd' sietmē gloeyen,
En die daer ſlaet ſijn hant, ghewis moet ſick verſchroeyen:
Het ander Eynd', waer aen gheen vlam en heeft gheknaecht,
Men ſonder pijn al-om, ghelijck men wil, verdraecht.
Siet daer! ghy Menſchen kint, God heeft u voor-gheſchreven
Het Goet, en oock het Quaet, de doodt, en oock het Leven;
VVel aen, ter wijl ghy meucht, het goede neemt ter hant,
Met Loth naer Zoar vlucht, terwijl dat Sodom brant.

QVA NON VRIT.

PArs Sudis igne caret, rapidis calet altera Flammis;
Hinc nocet, illæſam calfacit inde manum.
Ecce! Bonum Deus, Ecce! Malum mortalibus offert,
Quiſquis es, en tibi mors, en tibi vita patet.
Optio tota tua eſt, licet hinc, licet inde capeſcas;
Elige, ſive juvet vivere, ſive mori:
Quid tibi cum Sodomâ? nihil hîc niſi ſulphur & ignis,
Quin potius placidum, Loth duce, Zoar adi.

ECCLESIASTIQ. 15. 16.

La vie & la mort, le bien & le mal ſont en la preſence des hommes.

TA Vie eſt un Tiſon, d'icy le pourras prendre,
Sans te Bruſler; de lá, ſeras reduit en cendre;
Prens le coſté, ou Dieu eſt gracieux & doux,
Ne touche pas l'endroit, ou bruſle ſon courroux.

QVA NON VRIT.

I

IN peccatoris conversione tria requiri satis decisum est, Verbum nimirum, Spiritum Dei, & Voluntatem hominis. Nec enim ut passiva tantùm voluntas humana consideranda est, sed actionis nonnihil eidem, in primâ animi mutatione, adscribendum esse credimus. Quoties enim aliquis convertitur, Deus opus illud non in invitum, sed in volentem exercet: Atque eo ipso quidem momento, quo fit conversio, Dei gratiâ mediante, conversionem suam vult, is qui cõvertitur. Hinc rectè August. Serm. 15. de Verb. Apost. Qui te creavit sine te, *inquit*, salvare te non vult, sine te. *Et rursus*; Voluntatem nostram, ut bonũ aliquod opus bene faciamus, requiri certum est; atqui eam ex nobis, nostrâ potentiâ, non habemus; voluntatem quippè in nobis operatur Deus. *Ecce enim! eo ipso tempore, quo gratiam Deus largitur, hoc ipsum quoque nobis confert, posse velle, & actu velle recipere.*

IN de bekeeringe des sondaers drie dingen van noode te zijn, te weten, het Woordt Godes geest, ende den Wille des menschen, wert by God-salige mannen in deser voegen, toegestaen: te wetẽ, Dat des menschen wille niet slechtelijck als lijdende, maer ooc als eenige werckinghe in haer hebbende, in de eerste veranderinge des gemoets, haer vertoont. Want so wanneer de mensche bekeert wert, God de Heere en werckt op den selven niet tegens danck vanden selven, eñ als onwillich, maer met zijn danck, eñ als gewillich: in voegen dat, diẽ selvẽ oogenblic dat de bekeeringe aengaet, den genen, die bekeert wert, by middel van Godes ghenade, sijn bekeeringhe selfs ooc wil. En hierom seyt Augustinus seer wel. Ser. 15. de verb. Apost. De gene die u gheschapen heeft sonder u, en wil u niet salichmaken sonder u: eñ wederom, Onse wille van noode te wesen om een goedt werck te doen, is gans vast en seecker. Maer dese selve wille en hebben wy nochtans door eyghen macht niet, noch uyt ons selvẽ: maer de Heere werckt dit selve willẽ. Want siet! ter selver stondt dat God ons sijne genade schenckt, so geeft hy ons met eene dat wy connen vvillẽ, en dat vvy het vvillen metter daet connẽ aennemen.

Wy zijn te vooren doot en stil,
God geeft ons 't roeren en den wil.

DEVT. 30. 19.

Testes invoco hodie cœlum & terram quod proposuerim vobis Vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas & semen tuum.

PROVERB. 14. 16.

LE Sage craint, & se retire du mal; mais le fol s'escarmouche, & se tient seur.

Bidt en u sal ghegeven vvorden, soeckt en ghy sult vinden, clopt en u sal op-ghedaen worden.

VVilt ghy des Bosch-Goddins vrou Echoós stem verwecken?
En van haer zijn ghehoort, en Antwoort van haer trecken?
En veeselt niet daer heen, maer maect een hel gheclanck,
Soo suldy, door het VVout, vernemen haren sanck.
Die wenscht te zijn verhoort, moet hart en stem verheffen:
Gheen flau Ghebedt en can tot aen den Hemel treffen,
Niet climter op tot God, dat maer wast inden mont:
Soo wie dan bidden wil, die bidd' uyt 'shartsen gront.

PSALM. 33.

Clamaverunt justi & Dominus exaudivit eos.

INtensis opus est clamoribus, ut sonet Echo;
Dum strepis exiguo murmure, Nympha silet:
Nympha tacet tacitis, sed surgat ad æthera clamor,
Mox responsa tibi, vel geminata, dabit.
Vota quid effundis summis innata labellis?
Ad tepidas cæli non patet Aula preces:
Tende latus clamore, Deus responsa remittet;
Hîc pia mens, Hîc vox fervida, pondus habent.

IAQV. 5. 16.

La priere du juste faicte avec vehemence, est de grande efficace.

QVI d'une basse voix Echó la Nymphe appelle,
(Qu' attend il dans les bois?) n'aura responce d'elle;
Celuy aupres de qui le zele n'a nul lieu,
Et prie froidement, n'est exaucé de Dieu.

ORA-

I I

Vocem (quam alij aliter describunt) ego, ut admirandum divinæ potentiæ opus, Deo Opt. Max. imprimis dandam, dedicandam, censeo. Tametsi enim, solo mentis ad Deum ascensu, pios non rarò Deum alloqui satis compertum sit, majori tamen energiâ animus fervens, ope vocis, sese exserit, ac in cælum, ut ita loquar, impetum facit; quam si tacitâ solũ cogitatione Deo preces offerat. Quidni enim orationem & rationem (quâ utrâque immensa Dei bonitas cæteris animantibus præstantiores nos reddidit) gratũ Deo sacrificium offeramus? Præsertim verò cum nostra ipsius vox, auribus hausta, animum magis moveat, & (si languor fortè aut diversio) ad Deum veluti reducat. Tria igitur, ad preces ritè offerendas, meritò requirimus, Animum præparatum, nec aliud agentem; Corpus submissum, & ad humilitatem compositum; & Fructum labiorum, id est, Vocem imo cordis penetrali emissam. Quæ si conjungamus, exaudiet procul dubio nos munificus ille Parens, si non ad voluntatem, saltem ad salutem.

De stemme (die den eenẽ aldus, en dẽ anderen also beschrijft) oordeelen wy, als eẽ bysonder werck Godes, sonderlinge aenden selven toe-gheeygent te moeten werdẽ. Want al ist soo dat veel god-salige alleenlijck door het opheven des gemoets, gewoon zijn tot God te biddẽ: evenwel nochtans salmen eẽ vierich gemoet, door hulpe vande stemme met meerder cracht voelen uytbersten, en met grooter gewelt tegens den hemel als eẽ uytval doen, dan off yemant alleenlijck door den gedachte sijn gebeden Gode opdrongẽ. En waerom doch ensouden wy niet met alle de wercktuygen so des lichaems, als des gemoets, den Schepper van beyde, ten bestẽ wy connen, vereeren? waerom en soudẽ wy niet beyde die dinghen, waer door wy van Godt zijn verheven boven andere gedierten, hem eerbiedelijcken opdragen, te weten woordẽ en ghedachten? waerom en sullen wy niet dẽ gheheelen mensche Gode opofferen? sonderlinge na dien ons eyghen stemme, terwylen wy bidden, van ons gehoort zijnde, daer toe dienstich is, om ons sinnen meer op te wecken, en t'elcken als die schijnen te willẽ gaen dwalen, wederom als tot God te brenghen. Wy houden daeromme datter drie dinghen noodich zijn, om wel te bidden, te wetẽ eerst, een wel bereyt gemoet, ledich van alle andere becommeringhe: ten tweeden, een Lichaem gansch en al gestelt tot nedericheyt: ende ten derden de vrucht onser lippen, dat is, eẽ Stemme uyt het binnenste onser herten crachtelijck uytgedreven. Welcke drie dingen indien wy in ons gebet te samen voegen, soo en isser geen twijffel aen te slaen, of God wil ons gewisselijck verhooren, indien niet nae onsen wille, immers t'onsen besten.

PSALM 144.

Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in Veritate.

BERNARD.

Quando fidelis, & humilis, & fervens oratio fuerit, cælum, haud dubiò, penetrabit, unde certum est quod vacua redire non possit.

Sict

Liefde bedeckt veel ſonden.

DE Sim ghevoelt in t'hart een lieffelijck ontſtellen,
Als ſy beſiet haer Ionck of een van haer Gheſellen;
Gheen ingheblooghen neus, gheen lichaem ſonder ſteert
Vertraecht haer ſoete min: 'T is haer al lief en weert.
Dit prijs ick inde Sim, t'is van haer beſte ſtreken.
VVech met dat ſchamper Volck! dat ander Luy ghebreken
Gaet knauwen inden mont, en braken achter ſtraet:
Die Godt met ernſt bemindt, zijn naeſten niet en haet.

DELICTA OPERIT CHARITAS.

Gaudia pertentant tacitum tibi, Simia, pectus,
Dum gremio Catuli membra pudenda foves;
Arcet ab amplexu non te ſine crinibus alvus,
Non ſimæ ante oculos crimina naris habes.
Diſplicet multis, placet hac mihi Simia parte,
Ah! niger eſt, ſi quis pandere crimen amat.
Livida lingua ſile; Vitium tegit ille ſodalis,
Imbuit æthereus, ſi cui pectus, Amor.

PROVERB. 17. 9.

Qui cele le meſſaict, cerche amitiè.

LE Singe ſon Petit, combien que laid, ne laiſſe,
Mais, ſans s'en offenſer, l'embraſſe & le careſſe.
Si de Chreſtien le nom ne veux porter en vain,
Couvrir touſiours te faut les fautes du Prochain.

DELICTA

III.

Penè è Christianæ charitatis penu ductum mihi videtur dictum istud Senecæ; Secretè amicos admone, lauda palàm. *Plerosque tamē homines in contrarium affici videmus, & ex animo dolemus. Laudant secretè, damnant palā; vix enim duos tresve homines simul colloquentes audias, quin statim recensendis aliorum vitiis operam locasse dixeris, ita strenuè, in calumniæ campū hūc Martiū, ut ita dicam, descendunt. Rationem acutè tangit D. Hieronymus,* Malorum, *inquit,* solatiū est, bonos carpere; dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorū. *Agedùm quisquis es, qui maledicendi hoc studium tibi insitum sentis, interroga conscientiam tuam, quid te moveat, verissimam Viri pii sententiam (nec dubito) invenies. Vetus malum est; malus bonum malum esse vult, ut sit sui similis. Nolite judicare, inquit benevolus Servator, & non judicabimini. Tribus modis pravum hoc judicium instituitur, cum bonum alicujus factum in malam partem trahimus, cum malum in pejus, cum dubium in deterius. Ah fuge! & Sapientem audi, Prov. 4. 24. Plura vetat cartæ angustia.*

Soo ghy een vrient berispē wilt, doet sulcx heymelijck: so ghy een vrient prijsen wilt, doet sulcx int openbaer, seyter een Heyden, eñ sulcx comt de Christelijcke sachtmoedicheydt al seer na by; dan het meerendeel doet schier reghelrecht het teghendeel: prijsen zy yemandt, zy doē het int bysonder: lakē zy yemant, zy doen't ten aenhooren schier van een yder. Mē hoort nauwelick twee ofte drie mēschen te samē sprekē, of het schijnt datse haer selven tot het ophalē van eens anders gebreken als verhuert hebben, met so vollen mont spreken zy daer van: De redene van dit heeft dē Outvader Hieronymus seer wel bemerct: T'is, seyt hy, den boosen eē vermaeck dē goeden een cladde na te werpen, en (somen seyt) met haer slippen in d'asschen te sittē, meynende dat, om de menichte der gener die misdoē, hun misdaet kleynder is. 'Tgaeter veeltijts so, de gene die quaet zijn, wenschē dat de goede quaet mochtē werden, om datse haers gelijck souden veel vindē. De koeye, alse vuyl is, slaet geerne haren steert rontsom, om de andere te makē, dat zy is. Dese genegētheyt spruyt uyt eē quade wortel, en dient midsdiē wel uytgeroeyt te werden, eñ in plaetse van de selve de liefde des naesten gheplant. Oordelt niet, op dat ghy niet geoordeelt en werdt, seyt onsen sachtmoedigē Salichmaker. Dit verbodē oordeel wert driesins ghevelt, als men t'goede tē quadē duyt, als mē t'quade tot slimmer trect, allsmen twijfelachtighe ten erchsten uytleyt. Hebdy een Christelick gemoet, wacht van so te oordeelen, en liever laet in alle ghelegentheyt, nae den raedt Salomons, dē lastermont verre van u zijn. Prov. 4. 24.

I CORINT. 13. 5.

Charitas non præsumit malum.

TRIVER. SERM. 2. IN ESAIAM.

SI matres erga fœtus tantâ caritate afficiuntur, multò magis oportet nos erga proximum simili caritate affectos esse; nam spiritus nexus calidiores vehementioresque sunt, quam naturæ.

PROVERB. 17. 9.

Qui cele le meffait cerche amitié.

Dat u de Satan niet en versoecke, om uwe onmaticheyts wille.

HEt moest u zijn ghenoegh, Pan, by het vier te wermen;
VVaerom quaemt ghy te na? en perstet in u ermen;
Al is de liefde goet, te veel baert ongherief;
Men can oock VVijf, en kindt, wel hebben al te lief.
De maet van Echte Min zy, niet de lust, maer reden,
'T is vuyl, het reyne bed in wellust te besteden:
Die sich onmatich draecht in't houwelijcx bedrijff,
Vervalt in hoerery, oock met sijn echte wijff.

NE QVID NIMIS.

PAn, satis est, modico caleat si corpus ab igne,
Quid, miser! in flammas & tua damna ruis?
Omnis amor vehemens, malus est; nimis Uxor amari,
Et Puer, & Genetrix, & Pater ipse, potest.
Omnis in alterius (procul hinc prætextus Amici)
In propriâ nimius Conjuge sordet Amor.
Ni modus, & ratio juvenilibus imperet ausis,
Quisquis es, in propriâ Coniuge mœchus eris.

Et choses bonnes ont leur exces.

AProche toy du feu, mais touche pas la flame;
L'exces d'amour n'est bon, non mesmes en sa femme:
Qui se comporte au lict plus mollement, que fault,
Au milieu d'un Amour sacré se faict Ribauld.

NE

IV.

Res naturâ suâ optimas solo abusu malas fieri, non solum ratio, sed & usus docet. In re conjugali (ut alia sileam) vereor ne, juventutis lubrico prolapsu, plurimùm peccemus, & in ipso matrimonii opere a matrimonii scopo quam longissimè aberremus; Idque specie (ut ait ille) Virtutis, & umbrâ. Porrò cum Deum, id est spiritum purissimum, auctorem matrimonii laudemus, vel eo admonemur, non esse id intemperantiâ ac dissolutâ libidine conspurcandum. Hăc petulantiam Ambrosius gravi quidem, sed non indignâ censurâ notavit, cùm uxoris adulterum vocavit eum, qui in usu conjugali verecundiæ rationem non habet. Sed & aliud esse amasium, aliud maritum agere, etiam ii notârunt, qui Uxorem non voluptatis, sed dignitatis nomen esse voluerunt; Romanos & Ethnicos dico, quorum vel Comici veteres eâ de re sanè judicant, eorum unus,

. . . . . Quæ mulier suum virum (ait)
Volet sibi obsequentem esse, atque diutinum,
Modicè ac parcè ejus serviat cupidini.

Lepidè Erasmus noster, Non provocare, matronæ est; comiter negare, pudoris; obstinatè recusare, perfidiæ.

De redene ende ervarentheydt leert ons, dat oock de aldernutste dingē, door het misbruyck alleen, gantsch en al schadelick werdē. 'T is te beduchtē dat wy in de sake des houwelijcx (om andere dinghen te verswijgen) door de hitte des Ionckheyts ons dickwils vergrijpen, ende van het eynde des houwelijcx, int werck des Houwelijcx selfs, alderverst af dwalen. Wy erkennen God (dat is een gantsch reyn gheestelijck VVesen) voor den insetter van dien staet, en daer door alleene dienen wy afghemaent te werden van het selve met onmatighen lust te besoetelen. Ambrosius heeft de gene die haer hier in verloopē, door eē scherpe, nochtans eygene, maniere van sprekē, overspeelders van haer eygen vrouwen genaemt. De naem van Huysvrouwe is voor eē naem van weerdicheyt, eñ niet van wellust, selfs by de Romeynen, altijts gehouden gheweest: haer Poëten hebbē dies aengaende goede vermaninghen ghegeven, eene van henlieden zeyter aldus:

Vrou, wildy deegh van uwen man,
Ghy dient u soo te stellen an,
Dat u begeeren, en zijn lust,
Noyt t'eenemael en zy gheblust.

De Ghehoude en moeten hun dan niet laten voorstaen, dat hen tegens malcanderen alles geoorloft is, maer een yder handele de Sijne matelijck, ende met een sekere vriendelijcke stemmicheyt, besittende alsoo sijn vat in heylicheyt, nae den raedt des Apostels.

Hieronym. Contra Iovian. Lib. 1. Cap. 30.

Refert Seneca cognovisse se quendă hominem ornatum, qui exiturus in publicum fasciâ uxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horæ præsentiâ eius carere poterat, potionemque nullam sibi, nisi alternis tactam labiis, vir & uxor hauriebant. Alia deinceps non minus inepta facientes, in quæ improvida vis ardentis affectus erumpebat. Origo quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis; nihil autem interest quam ex honestâ causâ quis insaniat,

Allenxkens, *Tot dat Christus een ghedaente in ons crijghe.*

HEt geen ghy in de Schors der Boomen plaeght te snijden,
Can u ghedien tot leer, ten valt niet al besijden:
Dit schrift is teer int eerst, maer toeft een cleyne tijt,
De Schors, en met de schors de Letter, open splijt.
Als God eerst, met sijn VVoort, ons harten comt beschrijven,
Men voelt daer in terstont gheen vast gheloof beclijven:
Maer, siet! een swack begin wert onghevoelijck sterck,
Allenxkens, en met tijt, voltreckt den Geest zijn werck.

Tenera Pietatis principia.

INdimus arboribus, tenui dum cuspide, carmen;
Vix teneram signat parva litura cutem:
Incrementa tamen, vix intellecta, videbis,
Dum peragit tacitis passibus annus iter.
Enthea non hederam Pietas imitatur Ionæ,
Ferre cui patulas nox dedit una comas:
Parva fides primò, crescit sensim, & sine sensu,
Paulatimque sacrum Spiritus implet opus.

EPHES. 4. 13.

Peu a peu, *jusques a ce que croissions a la perfection d'homme en Christ.*

SI tu fais un escrit sur l'abre, ne te haste,
Bien qu'il te semble estroit, le temps l'escrit dilate.
Vertu n'est point d'un jour, & l'œuvre de l'Esprit
En l'ame peu a peu de l'homme s'accomplit.

V

NOn confusè, sed ordinatè in hæc inferiora, agit Deus, nec ab uno extremo ad alterum festinè, sed sensim, progreditur. Non repentino fulgore dies terrarum tractus pervadit, sed, præmisso dubiæ lucis crepusculo, paulatim

...... Medium Sol aureus orbem
Occupat, & radijs ingentibus omnia lustrat.

Non statim, ex intenso frigore, in ardores Syrii præcipitamur; sed, Vere ac tepentis Favonij flatu intermedio, paulatim ad æstivos calores deducimur. Spirituales fideliũ progressus planè hujusmodi. Nunquam, è mediis peccatorum sordibus, ad statum gloriæ suos evehit Deus, sed gratiam mediam interiacit. Vix ullus, ex vitâ insigni scelere contaminatâ, subitò in vitam Christiano nomine dignam immediatè erigitur. Pictura, inquit ille, cæpit primò ab umbris & lineis, deinde Monochromata, mox accessit lumen unâ cum colorum vareitate, donec ad summam artificii pervenit admirationem. Idẽ de homine Christiano jure quis dixerit. Ne igitur animo destituatur Pia mens, si lento, dummodò continuo, gradu ad vitæ renovationem, efferatur. Omne incrementum, etiam latens, credenti salutare est.

GOd gaet niet onschickelijckẽ, maer met order te werc in alle dese nederige dingẽ, niet schielicken van het eene uyterste tot het andere vervallende, maer door middelweghen allenxkens, en als by trappen, van 't eene tot het ander gaende.

Den Doncker van den swarten nacht
Wert niet terstont tot licht gebracht,
Den Dagheraet en morgen-stont
Verthoont vooreerst haer roodẽ mont;
Dan rijst de Son, des weirelts oogh,
En climt allengskens meer om hoogh;
Tot dat ten lesten het ghesicht (licht.
Ons schemert, door haer crachtich

Het gaet met den Geestelijcken voortganck vande Godtsalige ten naesten by mede also. God en plach niemant uyt dẽ stanck der sonden, regelrecht tot heerlijcheyt te verheffen, maer sijn Ghenade, als middelaer, tusschen beyde te stellen. Selden werter yemant uyt een gantsch rau en roeckeloos leven, op een sprongh overgeset in een gesette en Christelijcke sedicheydt. De Godtsalicheyt en verthoont haer van stonden aẽ niet in hare volmaecktheyt, maer wert door dagelijckschen aenwas allengskens tot haer volcomentheyt opghetogen. Een verslaghen Herte en heeft daerom den moet niet verloren te gevẽ, om sijn lancxsaemen voortganck inde Godsalicheyt, so die maer staech eñ geduerich en zy. Alderley aenwas (oock den genẽ die ons ongevoelijckẽ aencomt, en diemen eer gewaer wort geschiet te zijn, als te gheschieden) gedijt een Christelijck ghemoet ter Salicheyt.

2 CORINT. 3. 3.

Epistola estis Christis scripta non atramento, sed Spiritu Dei Vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis.

PSEAUM. 92. 15.

LE juste s'avancera comme la Palme & croistra comme le Cedre du Liban, Estant planté en la maison de l'eternel, &c.

Laet u niet wijs duncken.

DEn Specht wil met zijn beck dē Eycken-boom doorbooren,
Dies loopt hy gins en weer, nu achter en dan vooren,
En ſiet, naer elcken pick, of't gat mocht weſen deur,
En, alſt al omme comt, dan vindt hy reet noch ſcheur.
Kè Specht! u doen is ſlecht, en weerdich om begecken.
Die 't werck hout voor ghedaen, can 't ſelve noyt voltrecken:
Groot-achting van ſich ſelfs verdwijnt meeſt al met rou,
Die meynt dat hy't al is, en wert noyt dat hy ſou.

Arrogantia, Profectus obſtaculum.

NVm penetrent morſus in ſingula vulnera quærit:
Dum nimium roſtro Martia fidit Avis.
Pervia ligna forent, niſi pervia, Pice, putaßes;
Dum ruis hûc illûc, tempus inane volat.
Quî poterit, doctum qui ſe putat eßе, doceri?
Quî ſapiet, qui ſe jam putat eßе ſophum?
Semper inanis erit mens, quæ ſibi plena videtur:
Doctus erat, doctus ni ſibi quiſque foret.

ECCLES. 3. 24.

La preſumption a deceu pluſieurs.

LE Pic auroit bien toſt la fin de ſon ouvrage,
Si de ſon bec n'avoit conceu trop grand courage:
Vn cœur præſumptueux ne fera rien du bon,
Puis qu'il á de ſon faict trop grand'opinion.

ARRO-

ARROGANTIA, PROFECTUS OBSTACULUM.

VI.

MAgis decorum est juvenem discere, quam docere; Seni docere, quam discere. Melius tamen est provectioris ætatis hominem serò discere, quàm in ignorantiâ perpetuâ versari. Nunquam hominem tam exactæ eruditionis uspiam exstitisse, ut amplius nihil addiscere potuerit, ratio demonstrat. Non in vitâ solùm, sed & in ipsâ morte, imò ex ipsâ morte, est quod discatur; præsertim homini Christiano. Odi homines ignavâ operâ, philosophâ sententiâ, aiebat ille. Indocilis sanè est, qui mavult doctus videri, quam esse: Vanus & arrogans, qui aut magna sibi vindicat, quæ ipsi non insunt; vel majora, quam quæ insunt. Vtinam hoc animis omnium insitum! De aliis nunquam malè, de sese nunquam benè loqui, primùm Christiani, alterum Sapientis est.

HEt voeght een Iongelinck beter, onderwesen te werden, als andere te leeren; voor een Oudtman daerentegens passet beter een ander te onderwijsen, als selfs onderwesen te werden; en evenwel nochtans isset beter in sijn ouderdom te leeren, als altijdt onwetende te blijven. Noyt en isser yemandt so volcomen ofte in gheleertheyt, ofte in ervarenheyt geweest, of hy en heeft noch altijt in wetenschap kunnē toenemē. Mē en cā niet alleenlick in dit levē, maer in, en uyt de doot selfs, onderwesen werden, voor al en sonderlinghe een Christelick gemoet. Ick hate alle menschen van veel seggens, en van weynich bedrijfs, zeyder eene vande Oude; Hy en is niet leersaem, die liever heeft gheleert te schynen, als inder daet te wesen, zeyde Bion. Hy is trots en ydel, soo wel den desen, die sick dinghen toeschrijft de welcke hy niet en heeft, als den genen, die sick grooter dingen vermeet als hy can. 'T ware goedt datmen van andere nimmermeer qualick, van sich selven nimmermeer wel en sprake: die het eerste doet handelt Christelijc, die het tweede doet, handelt wijsselijck.

---

1. CORINT. 8. 2.

SI quis existimat scire se aliquid, nondum cognovit quemadmodum eum scire oporteat.

INdocilis est, qui mavult doctus videri quam esse. Bion. apud Laërt. Lib. 4. Cap. 7.

PROVERB. 26. 12.

AS tu veu un homme qui cuide estre sage? il y a plus d'esperãce d'un fol, que de luy.

VERS 16.

LE paresseux s'estime estre plus sage, que sept qui baillent sage conseil.

PET. 1. 5.

VVeest met ootmoedicheyt verciert vvant God vvederstaet den Hooveerdighen.

O Blixems selsaem cracht! Het Sweert springt, als in duyghen,
De Scheê blijft heel en gaeff, om datse weet te buyghen:
Het harde been, dat breeckt, het vleys is niet ontstelt,
De Beurs is onghequest, in brysels springt het ghelt.
Den Blixem is Gods Schicht, des Hemels wonder-wapen:
God werckt, soo als dit Vier, in ons zijn aertsche knapen,
Op een verhart ghemoet sijn gramschap hart ontsteeckt;
VVat onder Godes hant niet buyghen wil, dat breeckt.

Flectere, vel frangere.

SÆpe vel intactâ nummi periêre crumenâ,
Fractus &, illæso tegmine, mucro fuit.
Sæpe cutis totos ruptis tegit oßibus artus,
Cum Deus ex alto Tela Trisculca jacit.
Mollibus indulget, durisque ferocius instat
Fulmen, & ipse facit Fulminis Auctor idem.
Flecte genu: quicunque Deo non flectitur, ille
Plectitur, elatos Numinis ira premit.

Aux humbles gratieux, dur aux orgueilleux.

CEs Iavelins de Dieu, la Foudre & la Tonnerre,
Au Doux ne font du mal, au Dur il font la guerre.
Homme humilie toy, baissant ton haut desir,
Nul est, qui ne s'y rompt, qui ne s'y vout flechir,

V II.

SI quis me interroget (inquit Augustinus) quodnam primum, hominiq; Christiano maximè neceßariũ requisitum sit, Humilitatẽ dicã. Si, quid secundum, idem respondebo. Si de tertio quaerat, dictum repetam. Indicat vir pius basim ac fundamentũ totius philosophiae Christianae in hoc praecipuè consistere, ut debellatâ omni elatione ac superbiâ, ex verâ sui cognitione, unusquisq; sibi vilescat, Deoque creatori sese submittat. Cum enim superbiae veneno primi Parẽtes afflati ac inflati, totam posteritatem nefando contagio infecerint; humilitate eam restitui, & ut in morbis, contraria contrarijs curanda esse, Deum nõ obscurè testatum voluiße, satis constat. Nec mirum, cum & sentinam malorum superbiam esse, etiam ex judicio naturali, antiqui judicaverint. Tarquinium hominem libidine praecipitem, avaritiâ caecum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocaverunt Superbum, & putaverunt sufficere convitium, ait ille. Cõcludamus cũ Nilo, & operam demus ut sit nobis vita excelsa, spiritus humilis. Nihil altũ vult Deus, praeter se; propriũ illi est erecta dejicere, dejecta erigere.

SOo my yemant vraecht (seyt Augustinus) wat de eerste ende noodichste deucht sy voor een Christen mensche, ick sal hem antwoordẽ, Nedericheyt; wat de tweede, Nedericheyt; wat de derde, Nedericheyt. Willende den Godsaligen Man daer mede te kennẽ geven, dat het geheele grontstuck des Christelijckẽ levens insonderheyt daer in bestaet, dat den mensche in sijn gemoedt uytgeroeyt hebbende alle trotsheyt en hoochmoet, ende daer door gebracht zijnde tot ware kennisse en verachtinge vã sick selfs, hy sick inde leechste dweemoedicheyt voor God verootmoedighe. Want naedien't onser aller Vooroudeṙs, door haren verwaenden hoochmoet in voortijden t'onsen verderve leelijck hebben laten ligghen: Soo heeftet den goeden Godt belieft, op de wijse vande ervaren Medecijnẽ, dese sieckte door strijdighe gheneesdrancken wech te dryven. Laet ons dan trachtẽ na een hemelsch en hooch leven, maer naer een nederigẽ geest. De Heere der Heerẽ en wil niet groots, als sijne heerlijckheyt, want 't is hem eygen, de hooghe nederich te maken, de nederighe te verheffen. Den dach des Heeren zeydt Ies. 2. 12. sal gaen over alle het hoochmoedige ende hooge, ende over alle het verhevene, op dat het vernedert werde.

Ghy, die een Christen zijt ghenaemt,
Vraeght, welcke deugd' u best betaemt.
D'antwoort is cort: Voor eerst, en lest,
Is Ned'richeyt u alderbest.

PETR. 1. 6.

HVmiliamini sub potente manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

PROVERB. 28. 14.

O que bien heureux est l'homme! qui se donne frayeur continuellement: Mais celui qui endurcit son cœur tombera en calamité.

Salich is den man die versoeckinghe verdraecht, want als hy beproeft sal zijn, sal hy de croone der heerlijckheyt ontfanghen.

AL gaet ghy 't wit Satijn doorsteken en doorkerven,
Schoon Maghet, even-wel en wilt ghy 't niet bederven,
VVant, siet! soo haest u hant van steken haer onthout,
De wond' is gaeff en heel, de Steke blinckt van 't gout.
O mensche, wie ghy zijt, en toont u niet t'onvreden,
Als God doorwont u hart met druck en swaricheden,
'T is niet tot u verderf: Siet Godes wonder hant
Gheneest, oock alsse quetst; verkoelt, oock alsse brant.

Sanat, quod perculit.

NOn tibi fert animus tua Serica perdere, quamvis
Mille foraminibus Serica, Virgo, notes:
Quod laceravit acus, rutilo mox splendet in auro,
Pulchior ex ipso vulnere Tela redit.
Quos premis, Alme Deus, non opprimis; arrige mentem,
Qui gemis æthereâ vulnera facta manu:
Perfer, erit sanâ cute pulchrior ipsa cicatrix;
Et dabit haud dubiam vulneris Auctor opem.

D'un costé Dieu oingt, de l'autre il poingt.

TV fais au blancq Satin dix mille troux, m'Amie,
De tout celá pourtant ton cœur ne s'en soucie;
L'ouvrage en est plus beau. Dieu par son chastiment
Guarit le cœur humain, sa playe sains nous rend.

SANAT

VIII.

QVod in bysso Virgo acu-pictrix, id in nobis agit Deus. Quem, precor, unquam honoravit magnus ille Opifex, quem non antè oneravit? Quem unquam è suis aut gratiâ spirituali imbuit, aut honore corporali egregiè decoravit, nisi præmissâ, in utroque, insigni aliquâ calamitate? Non antè Patriarcha Iacob opulentus, & ingenti famulitio, tanquam exercitu, stipatus ad suos rediit; quàm solus bacillo innixus in exteras regiones profugus abiisset. Non antè Iosephus regali splendore emicuit, quàm carceris squallore sorduisset. In spiritualibus: nõ antè Paulus impios a morte revocavit, quàm in piorum mortẽ consensisset; Ecclesiam non propugnavit, quàm eam oppugasset; lucem denique Euangelii, nisi cæcus, non vidit. Quid multa? utiles sunt fidelibus afflictiones, etiam animi. Si quando ergo affligi te contigerit, ô Mens pia, corpore, sive animo, in solatiũ tui hoc, aut simile, argumentũ deprome, Deo est propositum me honorare, infamiâ enim afficior: me firmare, quippe debilitor: divitiis me cumulare, in paupertatas angustias detrudor: gaudio me afficere, doloribus cruciandum me tradidit. Nam ut ait.

GHelijck een Maghet met haer borduyrwerck, soo handelt de goede God mettẽ mensche. Wie heeft hyoyt vereert, die hy te vorẽ niet belast en hadde? wie vãde sijne heeft hy oyt tijdelijck of gheestelijck gesegent, die hy te voren in beyde niet en hadde besocht? Den Oudtvader Iacob en is niet eer met vrouwen, kinderen, knechten, maechden, en vee, als met een heyrlegher omringhelt, totte sijne gekeert, voor hy met eẽ staf alleene inde handt veltvluchtich was vertrocken. Ioseph en is niet eer tot conincklijcken glans verheven gheweest, voor hy in't duyster des kerckers was nedergelaten. In gheestelijcke saken: Paulus en heeft niet eer de goddeloose uyt den doodt ghetogen, voor hy inde doot vande Godsalighe hadde bewillicht: hy en heeft voor Godes kercke niet eer gestreden, voor hy die wel heftelijck te vorẽ hadde bestredẽ: hy en heeft het licht des Euangeliums niet ghesien, dan doen hy steke-blint geworden was. Om kort te maken, den Godsaligen strecken selfs hare swarichedẽ, 't zy in ziele of in lichame, gantsch en al ten goede: eñ daerom mach een Christelijck gemoet wel sekerlijck aldus redẽ kavelen: de Heere wil my tot eeren verheffen, en waerom doch? want my werdt oneere aenghedaen. Hy wil my versterckẽn, want ick gevoele mijne swackheyt. Hy wil my verrijcken, want hy besoeckt my met armoede: hy wil my verblijden, want hy treft my met droefheden. Siet daer! een seltsame, doch een vaste, maniere van reden-cavelen vande kinderen Godts.

AVGVST. SVP. PSALM 21.

INtelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem.

Perkin. Tract. de Spir. Desert.

DEi gratia incipit, crescit, perficitur, ut plurimum, per contraria.

APOCALYP. 2. 10.

NE crain rien des choses que tu as à souffrir: Sois fidelle jusques a la mort: je te donnerai la couronne de vie.

Indien u ooghe boos is, soo sal u gheheele lichaem duyster wesen.

'T Is met de Leeu ghedaen, soo ghy maer cont ghewinnen
Het ooghe vande Beest. Den Duyvel dwingt ons sinnen,
VVint hy maer ons ghesicht: de stadt is vol van moort,
Indien des vyandts heyr wort meester vande poort.
'T ooch is der sonden deur; door 't ooch comt ingheftreken,
Nijt, Eersucht, Vuyle lust, en duysent quae ghebreken:
Dus yder die met ernst zijn gheest opstijcht om hoogh,
Van ydelheydt te sien bewaert zijn dertel oogh.

PSALM 11. 9.

Averte oculos meos ne videant vanitatem.

QVi modo liber erat, victis leo servit ocellis:
Quisquis es, a victo lumine, victus eris.
Credite, peccati sunt lumina nostra fenestræ,
Hâc & Avarities, & levis intrat Amor.
Pande fores, subit hostis, & omnia cæde cruentat:
Pande oculos, Satanas cordis in arce furit.
Cura sit, ô, teneri tibi ne capiantur ocelli,
Ni servum vitiis subdere pectus ames.

LVCE 11. 35.

Regarde que la lumiere qui est en toy, ne soyent tenebres.

LE fin-rusé veneur le grand Lion attrape,
En luy gaignant les yeux, d'un voile de sa cappe;
Combien des braves gens sont par leur yeux frappez!
Noz yeux, helas! nous sont fenestres de pechez.

NE

IX.

SErpenti, loco angusto insinuare sese dũ conatur, si caput modò uspiam detur immittere, protinus integro corpori facilis est transitus. Anguis istius mystici caput, id est, primam peccati suggestionem, si admittamus, ilicò ad ipsa cordis penetralia malum procurret. Hîc, & alibi principiis obstandum est: nam quemadmodum scalas quasdam Iacobæas exstare novimus, quibus, tanquam per gradus, in cælum enitimur: ita via est quædam declivis ac prona, quâ lubrico lapsu in perditionem ferimur. Nil adversario nequius; quoties aliquem in scelus aliquod pellicit, non statim formatum, ac suis depictum coloribus id ipsũ proponit, sed à parvis ferè initiis, non tam malis, quàm ad malum insensibili quodam modo vergentibus, rem orditur, atque ita sensim ulterius progrediendo, id quod intendit, patrat. Nemo repentè fuit turpissimus. Davidem in homicidium propellere dum vult, si rectà eò tendat, horrebit vel nomen sceleris bonus rex, Otiũ itaque primò suggerit, ac torporem, mox oculum nequam, hinc adulterium, denique, istis præmissis, ut necessarium infert homicidium. Omne peccatum superbum est, amat asseclam.

ALs haer de Slange door een enge plaetse wil indringẽ, can sy maer het hooft daer in crijgen, het gheheele lijf sal lichtelijck volghen. 'T gaet even soo met de Oude Slanghe, den Duyvel, de welcke ons soo verre opẽ vindende, dat hy maer de begintselẽ der sonde daer in can vesten, hy sal lichtelijck alderley grouwelen daer by voegẽ. Daer is wel een Iacobs-ladder, om opwaerts tẽ hemel te climmẽ, maer daer is mede een nederhellenden wech, leydende ten verderve. Dẽ duyvel, uyt zijnde om yemant te verlockẽ, gebruyct gansch cleyne, en nauwelick yet vã het goede afwijckende begintselẽ, glydende also, ongevoelijcker wijse, allengskens dieper. Hy, willende den David tot een doodtslager maken, berijt hem voor eerst met het sacht toomken van ledicheyt, maer verweckt daer by in hẽ, een crielẽ sin, vuylen lust, overspel, en tẽ laetsten dẽ dootslach selfs, schier als eẽ nootwendich gevolgh van't voorgaende. De sonde is trots van aert, zy en wil niet alleen gaen, sy moet t'elcken den eenẽ laquay of dẽ anderen achter haer steert hebben. Elck dan, die alle sonden niet wil inlaten, moet elck vande selve van eersten af wederstaen. 'T is gevoechlijcker, zeyt den Borgher, een moetwilligẽ gast de deure voor 't hooft te sluyten, als, ingelatẽ zijnde, hem uyt te jagen. 'T is voorsichtelijcker, zeyt dẽ Chrijgsman, des vyants inganck te beletten, als binnẽ landts met hem te oorlogen. 'T is wijsselijck gedaẽ, seyt den Medecijn, de sieckten in haer begintselen te bejegenen. 'T is goet, seyt dẽ Landtman, de schapen voor den dam te schutten. Het beste van alle is, seyt den Christen, de Sonde al in hare gheboorte den necke te breken.

LVC. II. 34.

LVcerna corporis tui, est oculus tuus; si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit, si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tenebræ sint.

NILVS IN SENTENT.

COhibe oculum: cum enim non attenderis, circum volvitur. Munito aures & oculos, per illa enim ingrediuntur omnia tela malitiæ.

Ick begheere te verscheyden vanden lichame, ende met Christo te zijn; want dat is verre het beste.

VVAnneer den Hovenier slaet aen de Peer sijn handen,
En voelt, dats' aē dē Boom hangt als gehecht met bandē,
Maeckt stracx een vast besluyt uyt dees soo stegen jeucht,
Dat hare smaeck is wrang, en tot gheen spijs en deucht.
Die, als de doot zijn Ooft, het menschen vleesch, comt plucken,
Niet volghen wil; maer laet sick als met cracht afrucken,
Roept, door zijn bangheyt, uyt de wrangheyt van zijn hart.
Een welbereyde Ziel verhuyst als sonder smart.

Quod crudum, idem & pertinax,

VIllicus irrigui dum munera colligit horti,
Prodiga maturum sponte dat Arbor onus:
Si qua legi renuunt, ramisque tenacibus hærent,
Scilicet ingrati poma saporis erunt.
Corpora Mors hominum manibus cum vellit avaris,
Mens Bona, ne sævi; sponte sequemur, ait.
Qui negat avelli se posse, Deoque resistit,
Exhibet, heu! crudi pectoris ille notas.

ECCLES. 41. 4.

Ne crains point la sentence de la mort.

SE tient fort aux rameaux quant meure n'est la Pomme;
Le Fruict doux a manger bien aisement l'assomme.
Qui resiste au Destin, & de la Mort a pœur,
Cognoistre faict, qu'il a mauvais humeurs au cœur.

QVOD

X.

Feram avem caveâ inclusam non opus est ut aliquis abigat, vel exire compellat, sed, simulatque cavea aperta est, statim in liberiorem campum avolat. Corporis ergastulo inclusi sumus miseri mortales, purum & apertum aërem, in morte, nobis recludit Deus: quid stamus? Nunquid, cum naulum exigitur, signum est nos in portu esse? Solem oriri quotidiè & occidere videmus, nec turbamur, quia assuevimus, & naturæ hunc ordinem scimus. Quidni idem de vitâ ac morte judicamus? Quid uspiam delectabilius quam animo securo, vel cum Simeone dicere posse, Nunc dimitte servum tuum Domine? *vel cum Paulo*, cupio dissolui, & esse cum Christo? *Tædio vitæ tamē mortē optare, quia vel adversa corporis vel animi patimur, nec animosum foret, nec commendabile. Timidus æque habendus est, & qui mori nō vult, cum opus est, & qui vult, cum non oportet, ait Ioseph. Agedū ergo, mi Christiane, nec tātus sit dolor, qui in mortē te impellat ante tēpus moriēdi, nec tāta voluptas, quæ te detineat, cum est tēpus moriendi. Non eripitur hæc vita, sed interrumpitur, ut meliori reddatur; nō consumitur, sed mittitur ad certiora spiritus.*

T'Is onnodich eenen wilden voghel, die in een hutte opghesloten is, uyt de selve wech te dryven: want, de hutte maer open zijnde, sal van selfs ghenoech wech vlieghen. Wy menschen zijn in dit lichaem, als in een muyte, gevanckelijck henen geset: God heeft ons de doot, als tot een ontsluyter van desen kercker, toebereydet. Wat schrickē wy, als dē verlosser tot ons comt? Het afeyschē vā veerschat, is dat niet eē teyckē dat wy ontrent die haven ziju, daer wy henen poochden? Wy siē de Sonne dach aen dach rijsen en ondergaen, sonder dat sulcx ons eēs verschrict, en waerom dat? overmidts dat wy wetē dat sulcx den gemeenen loop der natueren is. Waerom en oordeelē wy mede soo niet, van ons leven en stervē? Daer en is (mijns oordeels) niet heuchelijcker als, met vollen mont en met eē bereyt gemoet, te mogē seggē ofte met dē oudē Simeon, Nu laet Heere uwen knecht henē gaē in vrede: ofte met Paulo, Ick wensche ontbondē te zijn, om met Christo te wesē. Door verdriet nochtans des levens, ofte om tegenspoet, 't zy dā indē lichaem ofte gemoede, en waret noch cloeckmoedelijc, noch prijselijck om de doot te wenschen. Hy is evē vreesachtich en dē genē die schroomt te stervē, als hy sterven moet, en den genen die sterven wil, als hy niet en moet. Wel aē dan, wie ghy zijt, ghy Christelijck gemoet, laeter geē weedom zijn, die u ter doodt dringe, eer het tijt is, laeter geē wellust wesen die u voor de doot doe eerselen, wanneer uwe tijt ghecomen is.

Ons lichaem wert ons genomen, om een beter te gheven. Onsen gheest wert niet uytgeblust, maer herstelt.

AVGVSTIN.

QVi cupit dissolvi & esse cum Christo, patienter vivit & delectabiliter moritur.

CHRYS. SVPER MATH. 10.

MOrs, munus necessarium est Naturæ jam corruptæ, quæ non est fugienda, sed potius amplectenda: ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium.

Offeramus Deo pro munere, quod pro debito teneamur reddere.

Op

SOo haeſt als maer de Rat het Speck heeft aenghegrepen,
Soo haeſt ſluyt oock de Val, daer ſtaet de Rat benepen:
Al heeftet ſnoode beeſt den roof al in den beck,
Het ſluyten van de Val beneemt de ſmaeck van't ſpeck.
'T is niet ghenoech gheſeyt, dat ſtraf volght na de ſonde,
VVant wie wat quaets begaet, ſtracx en ten ſelven ſtonde,
Dien eyghen ooghenblick, dat hy de boosheyt doet,
Crijght, een gheduerich Grief, een knaghende ghemoet.

Pœna, comes ſceleris.

AH quoties falſæ nos ludit imaginis error!
Mus ſibi dum fingit prandia, carcer adeſt.
Et vorat, & capitur; nec erit mihi dicere promptum,
Quid prius eveniat num ſapor, anne dolor.
Mus peccator homo eſt; Quiſquis mala gaudia carpit
Corpore, quod pectus mordeat, intus habet.
Pœna voluptatis comes eſt, dolor ipſa voluptas;
Impurus nunquam gaudia pura tulit.

PROVERB. 11. 2.

L'orgueil eſt il venu? auſſi eſt venue l'ignominie.

SI toſt que la Soury ronger le lard s'avance,
La voilá prinſe au corps, tout a la meſme inſtance.
Le Crœve-cœur eſt preſt a l'homme qui faict mal:
La peine & le peché marchent d'un pas eſgal.

POENA

IX.

OMnes, quas mundus propinat, voluptates apibus non dissimiles esse, non immeritò dixerim, fronte blandiuntur, Posticâ pungunt, de sese judicent alii, ad me quod attinet, non memini quidquam mihi unquam accidisse, cui voluptatis nomē meritò tribuendum censeam. Vnicus sanè dolor corpus magis afficit, quàm voluptates mille. Quid mirum? semper aliquis dolor voluptati, dolori nulla voluptas inest. Nullum mortalibus gaudium purum est: Tormentum autem, totum tormentum est. Id si verum in doloribus hisce temporalibus ac momentaneis, quanto magis id locum obtinebit in æternis. Hæc si vera, cum particula aliqua corporis affligitur, quanto veriora si corpus universum: si dolor unius articuli, ut puta dentis, intolerabilis nōnemini videatur, quid de exquisito animæ simul ac corporis supplicio cogitandū est? statuamus igitur nullam hîc voluptatem puram esse, vel si uspiam aliqua, certè, nisi in conscientiæ puritate, non inveniri; Nam quemadmodum corpus voluptatum capax non est, nisi benè temperatum, ita nec animus, nisi conscientiâ ritè purgatâ.

T'En is niet ongerijmt, de wereltsche wellusten metten Byen te verghelijcken. alſo de ſelve beyde de ſoeticheyt inde mondt, de de bitſicheyt en bitterheyt inde ſteert dragē. Yder oordeele van ſich ſelvē, wat my belāgt, ick derf ſeggen dat my noyt yet bejegent is, dat te rechten den naem van welluſt mochte gegeven werden. Een eenige droefheyt, gaet ons veel dieperin, als duyſenderley ghenuchten. Iſt wonder? daer en is gheen vreucht, die niet altijts wat onſoets ontrēt haer en heeft: weedom daer en teghens en heeft nimmermeer een ſoete bete, maer is over al haer ſelfs gelijck. Het welcke indien plaetſe heeft in tijdelijcke pyne, wat ſal't zijn vande eeuwighe? Indient plaetſe heeft, in een gedeelte des lichaems, wat ſal't zijn, daer het geheele lichaem te lijden ſal hebben? Indien de pijne van een tant, ofte ander cleyn lit, onlydelijck wert gheacht, wat ſal't zijn daer lijf en ziele geſamentlijck inde uyterſten weedom ſullen ligghen? daer en is dan hier gheen blytſchap te verwachten, die recht zuyver en onvermengt is: ten ware in een oprecht geſuyvert ghemoet: want, ghelijck een onguer en onghezondt lichaem niet bequaem en is om welluſt te pleghen, en in de ſelve ſmaecke te vinden, ſoo mede niet ons Gemoet, indiē het niet geſuyvert en zy, vā doodelijcke werckē.

GENES. 2. 17.

DE ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocunque enim die commederis ex eo, morte morieris.

PROVERB. 11. 21.

DE main en main le meschant, ne demeurera point impuni.

Cost en cleederen hebbende, vvy sullen ons daer mede laten ghenoeghen.

VV Anneer Maetroos maer heeft eẽ pijp Taback gedronckẽ,
Hy suysebolt, en swiert, al waer hy wel beschoncken;
Den Salamander leeft alleenlijck vanden wint,
Den Krekel inden dau zijn voetsel soeckt en vint.
Een weynich spijs, en dranck, can ziel en lijf vermaken:
Elck heeft ghenoech, die maer zijn gierich hart can staken;
Die meest begeert, heeft minst: des wildy zijn gherust,
Vermeerdert niet u goet, maer mindert quade lust.

Sapientis facilis victus.

NAutica Plebs titubat, credas mera vina bibisse;
Quodque bibit, Tabaci nil nisi fumus erat.
Stellio se ventis, se rore Cicada saginat;
Nec minus in silvis hic salit, illa canit.
Quam modico contenta cibo mens æqua quiescit!
Rapa triumphales pavit adusta Viros.
Non augenda tibi res, sed minuenda cupido est,
Delitiis animum si saturare velis.

Cœur content, grand Talent.

LE Matelot est gay beuvant de la fumée,
La Sauterelle au bois se paist de la rosée,
Ton cœur, ton foible corps sera tost assouvi.
Les desreglés desirs si tu mets en oubli.

XII.

SAepe, ut stupendum divinæ providentiæ opus, tacitus mecum miratus sum diversam alimentorum rationem, quam Deus, pro re natâ, mortalibus dispensat. Non rarò operi rustico aut mechanico intentum aliquem, nõ minori delectatione quam stupore, intuitus sum atrum panem cum additamento vilis alicujus obsonii vorantem, tantamque, imò longè majorem, non dico voluptatem inde percipere, verùm etiam multo validiorem a frugali isto prandio consurgere, atque inflatus aliquis, & se vix capiens venter ab innumeris gulæ irritamentis redire solet. Nonne indiès videmus tenuiorum liberos contra injuriam aëris satis malè instructos, parco insuper victu nutritos, pingues esse ac nitidos? Lautiorum contrà filios molliter, & cum curâ, habitos, dubiæ plerumque valetudinis, cùm medicorum pharmacis indies conflictari? Hæc contemplatus, quis nõ exclamet, non pane, sed Dei potentiâ vivere hominem? & propterea superfluum esse, tanto apparatu corpusculum hoc saginare, cui enim id bono, nisi ut mox vermes pinguiori escâ pascamus?

ICk hebbe menichmael, als eẽ sonderlinge werck van Godes goedicheyt, in mijn selfs overleyt de bysondere maniere van voetsel, die des selfs milde hant, yder nae zijn ghelegentheyt, bescheydentlick uytdeylt. Wie en sieter niet met een verwonderende vermakelicheydt hier een Landtman van sijn ploegh, daer een Ambachtsman van sijn handtwerck aflaten, eñ een stuck kasen-broot, ofte andere slechte spijse inde hant nemẽ, ende daer van, niet alleenlijck so meugelijck eten, als of den smaeck van alle leckernyen daer in verborgẽ lage, maer selfs veel beter gehart daer vã opstaẽ, als dese, die van alle costelijcke spijse de volheyt voor hun hebbende gehadt, door het opspannen van haren buyck, beyde kelder en spinde haer ampt schijnen ontnomen te hebben. Wie en sieter niet, met gelijcke bedenckinge, der schameler luydẽ kinderkens dunnekens gekleet, met harde kost gespijst, rontom een kouden heert genoechelijckẽ spelen, ofte vet en welgedaen daer henen springen, daer middeler-tijdt de kinderẽ van de rijcke luyden, met groote kost en sorghe sachtjens en wermkens opgetogen, als ondergeblevene quele-balcxkens deerlijck op dẽ hals werden heen ghedraghen? Moeten wy, dit siende, met vollen monde niet segghen, dat den mensche alleene uyt dẽ broode niet en leeft, maer uyt, ende vande rijcke hant Godes? En 't selve alsoo zijnde, waerom soo seer op den mont gepast, anders dan om de wormen een vetter aes voor te leggen? De bedenckinghe des doots, ghelijckse anderẽ gebreken inbint, soo canse oock stichtelijck gebruyckt werdẽ tot betoominghe vande gulsicheyt.

BERN. DE CONS.

SI, quod Naturæ satis est, replere indigentiam velis, nihil est quod Fortunæ affluentiam petas: paucis minimisque natura contenta est, cujus satietatem, si superfluis velis urgere, aut injucundum quod infuderis, fiet, aut noxium.

PROVEB. 27. 7.

A L'ame qui a faim, toute chose amere est douce.

Dienst-knecht der gherechticheyt is vry van sonde.

ALs ick in't woeste wout hier voormaels sat verborghen,
Het drillen van een blat bracht my in duysent sorghen;
En schoon mijn wilden loop was vry en onbepaelt,
Noch schroomd' ick hier of daer te werden achterhaelt.
Nu ben ick, soo het schijnt, en soo ghy meynt, ghevanghen;
Maer neen, het gaet my wel; 'ken heb niet eens verlanghen
Te worden dat ick was, mijn gheest is nu recht bly,
Die sich ghevanghen gheeft aen God, is dan eerst vry.

Bonorum servitus, libertas.

AD strepitum folii, trepidum me sylva videbat;
Ne caperer, timido pectore semper eram:
Carcere nunc claudor, sed an hoc sit carcere claudi?
Ianua sæpe patet, nec juvat ire foras.
Vincla placent, mihi dulce jugum, mihi carcer amœnus:
Ah! dum vita foret libera, servus eram.
Libertas servire Deo est, huic subdere discat,
Qui tibi servari libera colla velit.

A Dieu servir, est regner.

BIen que je sois captif, si ne suis miserable;
I'ay pris congé des boix, prison m'est agreable:
Sauvage vie a Dieu, tu n'as felicité:
S'assujettir a Dieu, est vraye liberté.

BONO-

XIII.

SI quis mundi voluptatibus etiamnum immersus, fidelium mores ac tetricam (ut videtur) vivendi rationem inspiciat; nil præter ærumnas, dolores, ac veluti ergastuli angustias, meramque captivitatem eam esse facilè pronuntiabit. Quippè, ex sese conjecturam faciens, nil nisi quod oculis, quod auribus, ac abdomini blandiatur, in bonis habendum putat. Aliter censet animus verè pius; ei enim ex dolore gaudiū, ex fletu plausus, ex captivitate libertas, tanquam è limpido fonte, scaturire videtur: Ille in quâvis conditione servitii, liber est (inquit Ambrosius) qui amore non capitur, metu criminis non obligatur, quem non terrent præsentia, qui securus exspectat futura. Servit contrà, quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel mærore dejicitur. Omnis paßio servilis est.

YEmant inde wellustē des werelts verwerret zijnde, die zijn ooghen slaet op het doē vande Godsalige, ende haer strenge maniere van leven (so hy meynt) insiet, laet hem duncken dattet al ongeval, druck ende hertēleet wesen moet, daer in dese luyden harē tijt besteden: ja dat de selve als in eeuwige gevāckenisse gehouden zijn. Want, nae zijn eygen herte oordeelende, meynt datter niet vermaeckelijcx en can ghevonden werden, dan dat de oogen, ooren, en dē buyck aengenaem is, en wel bevalt. Een Godsalighe ziele ghevoelt hier van gheheel anders, want die weet blijtschap uyt droefheyt, herten-lust uyt weedom, vermaeckelijckheyt uyt tranen, en vrydom uyt slavernije te trecken. Dē desen, seyt Ambrosius, is vry, oock in aldetley manieren van dienstbaerheyt, die met geen malle liefde beseten en is, die met dē bant van giericheyt niet gebonden en is, die door vreese van zijn quade daet, t'elcken niet wech gheruckt en wert, dien het jeghenwoordighe niet en verschrickt, het toecomende niet bevreest en maeckt. Hy is daerentegens een rechte slaef, die door vreese ontset wert, die door wellusten vervoert wert, die door begeerlickhedē herwaerts en derwaerts getogen wert; die, of door gramschap vverdt verbittert; of door droefheyt wert neder-ghedreven. Int corte, elcke quade genegentheyt, is als een nieuwe slavernye.

---

2 COR. 3. 17.

VBi Spiritus Domini, ibi libertas.

AVGVST. IN IOHAN.

VIs ut serviat caro animæ tuæ: Deo serviat anima tua: debes regi ut poßis regere.

ECCLESIASTIQ. 6. 24.

MOn enfant escoute, recoi mon propos & ne refuse point mon conseil.

25 Mets tes pieds dedans ses ceps & ton col dedans son carquant.

30 Et ses ceps te seront comme une place forte & ses carquants pour accoustremens honorables.

Die ſonde doet, is der ſonden dienaer.

VVAer heen belaſt gemoet? ghy meucht u loop wel ſtaken,
Denckt niet dat ghy u ſelfs met vluchten los ſult maken;
VVaer ghy u henen keert, waer ghy u leyt, of ſet;
V laſt is aen u vaſt, ghy voert u kercker met.
VViens hart is overſtolpt, met ongheſchicte luſten,
Draecht een gheduerich pack, hoe zoud'hy connen ruſten?
Al wort hy ſchoon ghedient, al is hy Prins of Graef,
Al maeckt hy and're vry, ſoo blijft hy doch een ſlaef.

Impius, & in libertate, ſervus eſt,

IMpia quæ proprio mens pondere preſſa laboras,
Quò fugis? in nullâ pes tibi fixus humo.
Nil fuga profuerit, nam quod fugis, inſtat eunti:
Impia perpetuus mens ſibi carcer adeſt.
Cûi corpus, cûi corda regit malèſuada cupido,
Colla licet jactet libera, ſervus erit.
Nil juvat, heu! latebras animo quæsiſſe nocenti,
Hunc, licet effugiat carcere, carcer habet.

Qui mal vit, ſon mal le ſuit.

VA t'en, ou tu, voudras; ce non obſtant ſans ceſſe.
Ta charge te pourſuit, & ton te fardeau te preſſe.
Cœur plein d'impieté: Encores que tes pas
Sont pleins de liberté, eſclave tu ſeras.

IM-

XIIII.

CErvus sagittâ saucius citato quidem cursu huc illuc vagatur, ac nemora pererrat, At intereà

Hæret lateri lethalis arundo.

Solent mercatores, rebus pessum euntibus, rationum libros plerumque seponere, omniaque removere quæ æris alieni molem ipsis refricant; Sed nec minus mentem excitam curæ lancinant. Vidi aliquando graviter saucios, qui chirurgum tamen admittere recusarent, ne scilicet vulnus tentaret, ac inspiceret; cũ undaret interea omni ex parte cruor. Multi quidem conscientiam vino immergere, jocis fallere, vel peregrinando excutere tentavêre. Frustrà. Vt enim is, qui spinas habet in pedibus, ubique spinas calcat; ita isti animum noxium ac inquietum secum circumferunt, eumque differunt quidem, non tamen auferunt. Vmbra corpus, peccata animum sequuntur, inquit Basil., & manifestas facinorum repræsentant imagines. Quid agitis miseri? ægra mens curanda, non occultanda est.

EEn Hinde met een pijl gheraeckt,
Waer datse loopt, hoe datset maeckt,
Hoe datse rent, door bergh en dal,
Eylaes! 't en baet haer niet met al:
Deschicht, die haer aendoet de smert,
Blijft vast gehecht dicht onder 't hert.

Veel Coopluydẽ, welcker sakẽ qualijck staen, schicken wel hun boeckẽ aen d'een zijde, om daer in harẽ soberẽ staet niet te siẽ, maer wat batet? sy weten't al van buyten, en dragen den hertzeer alreede in haren boesem. Sommige zijn gequetst, en wetẽt wel, nochtãs (door, ick en weet niet wat, cleynherticheyt) en willẽ sy geen wondemeester ontrent haer lijdẽ, connẽ ooc niet verdragẽ dat haer wonde getent werde, om (quansuys) niet te weten hoe diepe die zy; en onderentusschen loopt haer bloet daer henen. Even soo isset gestelt met eẽ quade Gewisse, men wiltse verbergen, maer men en cã niet. Veel zijnder die met herwaerts en derwaerts te reysen, met gaen en keerẽ, met vrolijck geselschap te gebruycken, die soeckẽ als af te slyten, immers in slaep te wiegẽ, ofte wel inde wijn als te verdrencken, maer, ocharmen! te vergheefs, het gene dat hun quelt, is te diepe in hun geplaetst. Die doornẽ in sijn voetẽ heeft, waer hy ooc gaet, hy treter op, en ghevoelt over al de pyne. de schaduwe volcht het lichaem, de sonde het gemoet, seyt dẽ Outvader Basilius, de Gewisse doet eẽ yder siẽ een afbeelt van't gene hy bedrevẽ heeft. Wat soecktmen doch eẽ sondich gemoet hier of daer te verbergen? en (soomen seyt) achter stoelẽ en bancken te steken? Een ongesonde ziele dient geneien, en niet versteken te zijn.

Augustin. Lib. 4 de Civit. Dei.

BOnus, etiamsi serviat, liber est. Malus etiamsi regnet, servus est: nec unius hominis, sed, quod gravius est, tot Dominorum quot vitiorum.

Hieron. Epist. ad Simpl.

Stulto imperare servitus est: & , quod pejus est, quo paucioribus præsit, pluribus dominis & gravioribus servit. Servit enim propriis passionibus, servit suis cupiditatibus, quarum dominatio nec nocte, nec die, fugari potest; quia intra se dominos habet, intra se servitium patitur intolerabile.

Ick

Ick ben het licht der vverelt, vvie my naevolcht, die en sal inde duysternisse niet wandelen.

ICk was eens glibber-glat, ick ginck ghemeenlijck schuylen,
Int grondtsop vander zee, of diepe Modder-kuylen:
Maer doe des hemels glans my crachtelijck bescheen,
Dien ouden vuylen slijm terstont in my verdween.
Nu drijv' ick op den stroom, nu staeck ick al de tochten,
Die ick eens plach te doen met d ander zee-ghedrochten:
Die van Gods heylich vier ter deghen is ghetreft,
Sijn hert uyt 't aertsche slijm en leeghe slijck verheft.

Igne vetor mergi.

CVi modò turpe lutum, mod futilis alga tegebat,
Et modò fœdabat vilis arena caput;
Cùi modò phoca comes, conchisque rigentia cete,
Quantaque sub vitreo gurgite monstra latent,
Ecce! sacræ tumidis ope Lampadis efferor undis;
Perque fretum, salso tutus ab imbre, feror.
Fluctibus eripitur, mergi nequit, altior undâ est
Percaluit sancto cùi semel igne iecur.

PSEAVM. 27. 1.

L'eternel est ma lumiere & ma delivrance: de qui aurai-je peur?

LA fange de la mer m'alloit dessus la teste,
I'estois environné de maint' hideuse beste;
Mais puis que le soleil m'a faict nager si haut,
Du goufre de la mer me maintenant ne chaut.

IGNE

XV.

Solenne est filiis hujus seculi actionibus suis nebulas offundere, ac multis ambagum involucris, densiq; tenebrarum umbraculis, quidquid agunt, involvere; id rei perversæ probabile plerumque signum est: nam malè agentes lucem odisse, Veritatis elogium est. Contra mens pura ac innoxia nihil tegit, imò testes actionibus suis advocat, &, Iobi exemplo, vitæ rationem publicè edere, & veluti humeris, expositam omnibus, ferre non veretur; omnes Menandros ac diverticula refugit, omnes tenebriones ac latebricolas odio habet, &, ut generosus ille Romanus, domū in edito colle, ut ab omnibus non conspici modò, sed & inspici possit, ædificari sibi velit. Si quis ergò, vespertilionum more, nocte intempestâ, operisque tenebrarū (ut Scriptura loquitur) sese adhuc delectari sentit, veræ Lucis radiis necdum illustratū sese esse, non abs re, suspicari poterit: ut verò ab isto vitæ genere abhorreat, audiat imprecationem Esaiæ (cap. 29. 15) & rebus suis applicet; væ (inquit ille) qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consiliū, quorum opera sunt in tenebris, & dicunt quis videt nos? Danda potius opera ut cū Paulo honestè ambulemus, prout in die.

'T Is eē algemeē gebruyck in't bedrijf deses werelts, dat t'elcken alsser eenighe slimme en doortraptē rancken voor handen zijn, mē de selve onder dē duym eñ ter smuyc soeckt te beleydē: in voegen dat de duysternisse schijnt als een vast merckteyckē te zijn, van dingen die niet recht en gaen. Die quaet doet, haet het licht, seyt het Licht des werelts: een oprecht ghemoet daerenteghen is open ende recht uyt: roept als ghetuygen tot alle zijn doen, ende is te vredē het boeck zijns levēs openbaerlijck met Iob, als op zijn schouderen te dragē, haet alle sluyp-sielen en haer linkeryen: wenst met dien rechtschapen Romeyn, dat sijn huys, voor de ooghen van een yder opē soude staē, en als doorluchtich soude wesen. Isser dan erghens yemant, die noch in sick voelt de genegentheyt om sijn sakē in het duystere te beleyden, en niet, als by nachte en ontijde, te vliegen, als den Nachtuyl, ofte Vledermuys, dat hy hem voorseker houde, niet gemeens te hebben, met de klaer-schijnende stralen der waerachtiger Sonnē: maer veel eer met dat droeve Wee, 't welck den Propheet Esaias op de sulcke uytspreeckt cap. 29. 15. Wee, seyt hy, die verborgen zijn willē voor den Heere, haer voornemen te verhelē, en haer doen in't duyster te houden, en spreken wie siet ons? Laet ons liever met Paulo, eerlijck wandelen als in den daghe. Rom. 13. 13.

Die staegh in't duyster leyt en wroet,
Dat is een Linckert, of een Bloet.

Augușt. Tract. 106. in Iohan.

Credere verè, est credere inconcusse, firmè, stabiliter, fortiter: ut jam ad propria non redeas & Christum relinquas.

IONAS 2. 4. 6.

LEs eaux m'ont environné jusques a l'ame, l'abisme m'a enclos tout a l'entour, la rosiere s'est entortillée a mon chef.

Mais tu as fait remonter ma vie hors de la fosse ô eternel mon Dieu.

De glimmende wiecke en sal hy niet uytblusschen.

DOor swackichheyt des vleeschs leyt dickwils in ons leden
Gantsch yverloos 't ghemoet, gantsch lau zijn ons gebeden;
Een droeven roock bewalmt gheheel des hemels vier,
En gheen beweging meer des Gheests en voeltmen schier:
Maer als wy 't helder licht van't Godd'lijck woort ghenaken,
Den roock verkeert in vlam, den Gheest begint t'ontwaken.
Hoe goedich bistu God! al zijn wy meeps en zieck,
Dijn hant en bluft niet uyt d'half-uytghebluste wieck.

Dum spiras, spera.

DVm mihi fax tenuem vix spargit in aëra fumum,
Fax, decor ille mei pectoris, alma fides;
Ad verbi, Pater alme, tui jubar ora reflecto,
Eque tuâ supplex lumina luce peto:
Sponte tui nobis venit obvia flamma favoris,
Flamma, vel extinctas docta ciere faces.
Quanta tua in miseros clementia, Rector Olympi,
Qui moribunda novâ lumina luce beas!

MATTH. 5. 6.

Bien heureux sont ceux qui ont faim & soif de justice: car ils seront rassasiez.

BIen que la chair ait faict a ma foy grande bresche,
Tu n'esteins pas, mon Dieu, la my-esteinte mesche:
Quant je regarde a toy, mon já debil flambeau
S'esclaircit derechef d'un lustre tout nouveau.

DVM

XVI.

CVm vitæ nostræ decursus continuũ peccatorũ seriem præ se ferat, nihil miseris solatii restare, facilè colligimus, nisi Deus quispiam nobis adsit, cui vita cõtinuâ benevolentiæ scaturigine placidè decurrat. Talis autem in omni rerum naturâ solus tu, mitissime Iesu, cujus animum ab omni asperitate alienum quoties intueor, toties extra spem positus sperare tamen audeo. Moysen miracula edidisse legimus, sed Aegyptum afflixisse: Eliam, sed cælum clausisse; Elisæum, sed belluas in pueros evocasse: Petrum, sed homines morte multasse: Paulum, sed Elymæ visum ademisse. Tu verò, qui mel merũ, aut piscium multitndinem in retia egisti, ut cibus largior homini suppeteret; aut aquam in vinum mutasti, ut potus liberior sufficeret: Tu motum paraliticis, visum cæcis, sermonem mutis, sanitatem ægrotis, munditiem leprosis, mentem sanam dæmoniacis, vitam mortuis reddidisti: In nullum tu durus, nisi in Ventos, sed quia ii in homines duri: nisi fortè in Ficum, sed quia fructum nõ ferret: nisi fortè in Discipulos, sed cum pœnas cogitarent. Licet ergo conscientia, peccatorum mole, ingruat, nunquã me desperatio ad laqueum, semper pœnitentia ad Christum evocabit.

NAdemael ons geheele levẽ niet anders en is, als eẽ gestrecte keten van alderley sonden: So hebben wy billlicklijckẽ te dencken, dat voor ons geen troost voor handẽ en is, tẽ zy wy eenich Goddelick wesen opsporẽ, wiens geest in tegendeel niet anders en zy als geheel genade en goedertientheyt. Ende nadiẽ sulcx by dy alleene te vinden is, Heere Iesu, Soo willẽ wy op dy alleene hoopẽ, ooc dan, als wy buytẽ hope zijn. Want siet! niet en is by dy oyt gedaen, of gezeyt, als tot voordeel der menschen. Moyses heeft ('t is wel waer) wonder-wercken gedaẽ, maer Ægypten geplaecht. Elias, maer den hemel gesloten. Elisæus, maer kinderen doen verslindẽ. Petrus, maer menschẽ gedoot. Paulus, maer Elymam met blindtheyt gheslagen. Maer du, Heere Iesu, hebst dyne wonderdaden als van melck en honich doen overvloeyen: Hier hebdy, menichte van visschen inde nettẽ besloten, tot volheyt van spyse: daer, water in wijn verandert, tot overvloet van dranck. De geraeckte hebdy beweginghe, de blinde het gesichte, de stomme de sprake, de siecke gesontheyt, de melaetsche reynicheyt, de besetene goede sinnẽ, de doode 't levẽ geschõcken. Over al zydy dan goedertierẽ geweest, nergens straf, behalvẽ tegens de Windẽ, maer om dat die straf waren tegens de menschen. Behalvẽ tegens dẽ Vygeboom, maer om dat die de menschẽ geẽ vrucht en gaf, behalvens tegens uwe Iongheren, maer om dat die de menschẽ wildẽ straffen. Niemant is dan uwe vyant, als die vyant is vande menschẽ. Midtswelcken, hoe groot mijn misdaden zijn, soo en sal my noyt de wanhope tottẽ bast, maer altijdt de hope tot Christum afleyden.

ESA. 9.

HAbitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est.

BERN. SERM. 7.

SI insurgant adversum me prælia, si mundus sæviat, si fremat malignus, si ipsa caro adversus Spiritum cõcupiscat, in te sperabo, tu arundinem quassatam non franges.

Gheen verblijden, als naer lijden en strijden.

DE Rat waer geern aen 't Speck, zy heeft naer 't aes verlangen,
Maer wil niet inde val, van vrees te zijn ghevanghen,
Soeckt een verkeerden wegh, schout arbeyt en ghevaer,
Maer eyndelijck, och-arm, gaet hongherich van daer.
VVy wenschen wel, 't is waer, met God hier naer te leven,
Maer wie wil in den dwanck van Godes wet sich gheven?
VVat ket'len wy ons selfs? al die begeeren heeft
Te leven als hy sterst, moet sterven als hy leeft.

Ni patiaris, non potiêris.

ESca quidem placeat, sed proxima vincula muri,
Si caveam subeat, triste minantur iter.
Ergo stat, & prædâ tuto parat ore potiri;
At miser impranso musculus ore gemit.
Optat homo velletque thoris accumbere divûm,
Difficili sursum sed piget ire viâ.
Quid salebras, quid vincla times? moriatur oportet
Dum vivit, moriens vivere si quis amat.

MARC. 8. 34.

Quiconque veut venir apres moy qu'il renonce a soy mesme & charge sa croix sur soy & me suive.

CHacun desire és cieux heureusement a vivre,
Ains du chemin estroit la route ne veut suivre,
En vain doncq, ô Soury, esperes tu du lart,
Puis que de la prison ne veux aussi ta part.

XVII.

NVnquam eximium quid facili negotio quis adipiscitur; scientiam laboribus, honores periculis Deum vendere, & difficilia plerumque esse, quæ pulchra sunt, monet vetustum ac venustum adagium: &, ut Plato censet, id quod facilè est, in magnis ac singularibus rebus minimè numerandũ est. Quantò utiq; res melior, ac magis excellens, tantò impẽsius in adquisitione illius illaborandum est. Quid ergo? Christum sperare ausi sumus, & in ipso Summum Bonum, laborem autem ac ærumnas subire detrectamus? Acuit in multis adipiscendi cupiditatẽ obtinendi difficultas, quidni & hîc? montes superamus, rupes pervadimus, valles trãssilimus, ut feras aliquot, sese mutuò insequentes, videamus:

. . . . Manet sub jove frigido
Venator teneræ conjugis immemor.

Maximilianum Cæsarem tanto ardore feram in venatione insecutum memorãt, ut currendo rupem ascenderit, unde postea, nisi ab accolis adjutus, descendere non potuerit.

Vt corpus valeat ferrum patiemur, & ignes: *ferimus secari nos, ac uri, ut miseram hanc vitam paululum protrahamus; Et æternæ fœlicitatis præmium, ullo dolorum genere redimere ambigimus?*

SElden becomt yemant uytnemende dingẽ sonder groote moeyte: God verkoopt wetenschap voor arbeyt, eere voor gevaer, en al wat yet bysonders is heeft altijt zijn moeyelicheyt, seyt het oude spreeckwoort: En hierom meynt Plato, dat gemackelijcke dinghen selden yet voortreffelijcx in haer hebbẽ. Het welcke alsoo zijnde, waerom sullen wy ons dan voor laten staen, dat wy Christum sullen gewinnen, ende in hem het opperste Goet, eñ dat als op ons ghemack, en sonder slach of stoot? In veel dingẽ werdẽ wy opghescherpt, om yet des te vieriger te begeeren, alleenlijc om dattet qualijcken te becomen is, waerom en zijn wy, ten aensiene vandẽ Christelijcken wandel, mede niet soo gheneghen.

Een Wey-man op de jaght ghesint,
En denckt niet eens om wijf of kint.

Men schrijft, dat Keyser Maximiliaen op een tijt, met sulcken vierichegt, eẽ Wilt na jaechde, dat hy in't vervolch van't selve, sich eyndelijck vont op eẽ hooge eñ steyle rotze, vãde welcke hy, eyndelic tot zijn selvẽ gecomẽ zijnde, geen middel en sach om af te gerakẽ.

Dẽ mẽsch õtsiet noch vyer noch sweert,
Om hier te blijven op der eert,
Men saeght hem af sijn been en hant,
Sijn aders werden toeghebrant,
Men giet hem vuyle drancken in,
Vergifticht met een slang of spin;
Wat druck, wat cruys, wat tegbenspoet,
Sal dan verschricken ons ghemoet,
Wanneer men in zijn herte prent,
Dat hoochste goet, dat niet en ent?

---

2 TIMOTH. 2. 5.

QVi certat non coronabitur nisi qui legittimè certaverit, primùm laborantem agricolam oportet de fructibus percipere.

BERNARD. IN QVOD. SERM.

IN hoc mundo, quasi in campo certaminis, positi sumus: qui hîc dolores, aut plagas, aut tribulationes non suscepit, in futuro inglorius apparebit.

SIet herwaerts, wulpsche Ieucht, wat macht den gilt-os baten,
Dat hy een korten tijdt gheleydt wert achter straten,
Met bloemkens opghepronckt? dat hy met soet gheklanck.
Ghetroetelt wert? naedien hy wert gheleydt ter banck.
Hoe kort is 's werelts lust! hoe langh des hels bederven!
O lust berooft van rust! ô doot, ontbloot van sterven!
VVat ramp! wat gaet ons aen? hoe is ons treck soo groot
Tot korte vreucht, waer van de nae-smaeck is de doot?

---

1 IOHAN. 2.

Mundus transit, & concupiscientia ejus.

TAure quid eximiis te cornua nexa corollis?
Quidve juvant agili tympana pulsa manu?
Mox lanius rigidâ feriet tibi colla securi,
Parvaque perpetuâ gaudia nocte lues.
Quid rosa, quid litui tibi, quid, homo, blanda libido
Proderit? & vasto quidquid in orbe placet
Heu! levis & brevis est mundi, vel summa, voluptas,
Et premit emeritum mors sine morte iecur.

De court plaisir, long repentir.

QVe sert au pauvre bœuf qu'on des fleurs l'environne,
Puis qu'un sanglant boucher de si pres le talonne?
Qu'attens tu cœur charnel des voluptez confort?
Helas! de lá ne vient qu'un' immortelle mort.

POST

XVIII.

ORbis terrarum homini tanquā theatrum est, unusquisque ibi nostrûm scenæ servit, comicam hic, tragicam ille personam sustinet: Comicam certè vir bonus; quocunq; enim ille exordio Actū incipit, lepido utique ac festivo fine vitæ fabulam claudit. Tragico cothurno indutus prodit homo nequam: nec personā ponit, nisi cruentus: Actus enim postremus nunquam illi alius nisi funestus ac tristis. Quotiescumque igitur hunc aut istum improbum initio Satrapæ personam sustinere, ac magnum aliquid spirare videbis; contine te, ac suspende paulisper judicium, dum tragico boatu Scena claudatur. Finis distinguit fabulam.

Quis bovem nitidum in pratis luxuriantem dum videt, securim non cogitat? quis taurū sub jugo gementē dū conspicit, macello haud destinatū nō cōcludit? concludamus & nos, Impiorumque fælicitate nihil miserabilius, Bonorū afflictione nihil fælicius esse statuamus, nec enim unquam principia impiorum tam invidenda, quàm exitus deplorandus; nunquam piorum principium tam triste, quàm finis est placidus.

DE wetelt, (zeyter een) is aen dē mensche als een thoneel, yder een heeft daer, als zijn rolle, te spelen, den eenen, in een Bly-endichspel, den anderen, in een Treurspel. Een vroom mans leven heeft de eygenschap van een Comedie, want hoedanich zijn begintsel oock wesen mach, so maeckt hy altijt een vrolick eynde: Den goddeloosen daerentegheń is een recht Tragedie-speelder. Wanneer ghy daeromme eenich werelts kint, ten eersten aenvangen, in heerlijckheyt hooghe siet uytmuyten: schorst u oordeel eē weynich op, ende let op het eynde: noyt en hielter Treurspel op; alleenlic met eē uytcomē, de eygenschap vande Spelen, is meest ghelegen in het besluyt, let daerom wel op het laetste: op't scheyden vande mart (seght ons spreecwoordt) kentmen de Coopluyden. Wie sieter een vettē Os in een wel-begrasde weye, die niet en denckt datse teghens de byle opwast? Wie sieter daerentegens eē beest suchten onder het jock, die niet en merct, dat 't selve niet en is voor het vleesch-huys? laet ons dan besluyten, en seggen datter niet ellendigher en is, als het geluck vande goddeloose; niet gheluckigher, als den tegenspoet der vroomē. Het begintsel van eē booswicht en wordt nimmermeer soo seer benijdt, als zijn eynde beklaeght werdt. De begintselen vāde Godsalige en zijn nimmermeer so verdrietich en beswaerlijck, als haer eynde is sacht en lieffelijck.

AVGVST. IN MATH. 27.

SI haberes sapientiam Solomonis, pulchritudinem Absolonis, fortitudinem Sampsonis, longævitatem Enoch, divitias Cræsi, felicitatem Octaviani; quid prosunt hæc cum tādem datur caro vermibus & anima dæmonibus?

PROV. 7. 21.

ELle l'a flechi par la force de ses douces paroles & l'a enduit par les mignardises de ses leures.

Il s'en va apres elle incontinent comme le bœuf s'en va a la tuerie.

God den onbevveechden Rotſteen, bevveecht het al.

O! VVelck een ſware laſt is't, van Gods aert te ſchrijven,
Voor ons, die als een damp hier opter aerden drijven?
Doch, t'wijl ons kindtſchen mont hier ſoo wat ſtamert of,
Het zy, ô grooten God, het zy, met dijn verlof.
Du biſt de Rots die dit groot Al daer heen condt voeren,
Beſorcht ons, ſonder ſorch, beroert ons, ſonder roeren,
Raeckt alle dinck, en reckt alleenlijck uyt dijn wil,
O wonderbare cracht! die't Al beweecht is ſtil.

Quod movet, quieſcit.

PUlvis & umbra ſumus, deſcribere numen Olympi
Non opis eſt noſtræ; pulvis & umbra ſumus.
Pace tuâ liceat tamen, O Deus optime, de te
Paucula vel blæſo promere verba ſono.
Tu Rupes qui cuncta trahis, qui cuncta gubernas,
Eſt tamen intereà, te penes alta quies,
Nulla ſubit te cura, Pater, tamen omnia curas,
Aſtra Solumquè moves, nec tibi motus ineſt.

IAQV. I. 17.

Toute bonne donation & tout don parfait eſt d'enhaut, deſcendant du pere des lumieres, par devers lequel il n'y a point de variation ny d'ombrage de changement.

VOicy! tout l'univers de ceſte grande Roche
Attiré ſans tirer: quand Dieu ſur nous decoche
Tantoſt ſes dons, tantoſt ſa foudre & ſon couroux:
Le tout mouvant eſt coy, le puniſſant eſt doux.

QVOD

XIX.

NOsnè infinitum, æternũ, ac ineffabile Numen (ex quo, per quod, & in quo omnia, a quo sunt omnes causæ causarum) definiamus aut describamus? nosne homulli futiles, ac nihili, qui necdum culicis aut pulicis corpusculum satis perspeximus? absit, absit. Deus religione tantùm intelligendus, pietate profitendus est, sensu verò persequendus non est; sed adorandus, ait Hilar. Interea tamẽ, ore venerabundo ac humili, de Deo fas est proloqui ea quæ ipse de sese, in libris mysticis, memoriæ prodidit. Nec brevius quidquam aut mirabilius ex immẽso isto Oceano facilè depromat aliquis, hoc elogio, Deum immobilem esse, omnia tamen movere; Deum securum esse, omnia tamen curare; Deum inconcussum esse, omnia tamen quatere. Plura quid addam? quidquid in Deo est, Deus est, inquit Hilar. Melius ergò Deum ex operibus cognosces, &, ut solem non directò, ait Hermes, sed in aquis intuemur, sic Deũ in operibus. Eo si quis se modo ad Deum attollat, ilicò humiliabitur; nec enim fieri potest ut quis Deum cogitare, & eodem tempore elato animo esse possit.

HOe souden wy dat oneyndich, eeuwich, onuytsprekelick wesen Godes, uyt het welcke, door het welcke, en in het welcke alle dinghen zijn, van't welcke de begintselen aller begintselen afdaelen, hoe segh ick, souden wy den aert en eygenschap van't selve recht beschrijven? Wy arme aertwormen, die nauwelijck noch de eyghenschap van een nietige Mugghe ofte Vloo recht ondersocht hebben? Godt is door nedericheyt te verstaen, door Godsdiensticheyt te belijden, niet met onse sinnen op te volgen, maer aen te bidden, zeyt den Outvader Hilarius. Ondertusschen nochtans isset niet ongeoorloft, met eerbiedighen en nederigen monde van Gode te uyten, het gene hy selfs van hem door sijnen Geest heeft laten getuygen. Waer van dit cortelijck, doch grondelijck can ghesey dt werden. Dat hy alle dinghen beroert, selfs onberoerlijck: dat hy alle dingen besorcht, selfs buyten sorghe: dat hy alle dingen beven doet, selfs ghetnsins beweecht zijnde: om cort te spreken, al wat in Gode is, dat is God, eñ goddelick, zeyter een Outvader. Het goddelick wesen dan, is best te kennen uyt zijn wercken, ende gelijck wy de Sonne niet regel-recht, maer in het water aensien en connen, also mede God niet als in sijne wercken, seyt Hermes. Yemandt dan, in voeghen als vooren, sick tot Gode verheffende, sal buyten twijfel sick ten hoochsten vernederen, want wie en soude sick selven niet verachten, ende onder sick nedersygen, als hy op Godt maer en denckt?

PSALM 103. BUCH.

Ille flammantis super alta cœli
Culmina immotum solium locavit,
Et suo nutu facilè universum
Temperat orbem.

Herm. Pœmand. Cap. 11.

OMne motum non in moto movetur, sed in quiescente, & id quod movet, quiescit.

Het en behoort u lieden niet toe, te weten de tijden ofte stonden, die de Vader in sijn eyghen macht ghestelt heeft.

DAt Heylichdom, ô Maeght, hier binnen lagh verholen
VVas u gheseydt, maer, siet! nieusgierheyt deed' u dolen:
Ghy woudet voor u sien, en tasten metter handt
'T gheen u niet en betaemt, en soo quaemt ghy in schandt.
Laet daer des Heeren Arck: des hemels hooghe saecken
En staen ons niet te sien, en staen ons niet te raecken:
Niet soecken is hier best, 't niet weten hier verkiest;
Die soeckt, hier niet en vint: en die hier vint, verliest.

Tegenda non detegenda.

FIda tibi nutrix hâc pixide sacra latere
Dixerat, & satis hoc debuit esse tibi;
Quid tractare manu, quid cernere, virgo, requiris,
Quæque tenere manu, quæque videre nefas?
Sacra Dei reverenter habe; quid fœderis Arcam
Tangis? iô, cohibe stulta puella manus.
In multis nescire juvat, scivisse nocebit,
Sæpe perire fuit, quod reperire vocant.

ECCLES. 3. 22.

Tu n'as que faire de voir de tes yeux les choses secretes.

QVel curieus desir ton pauvre esprit incite,
Pour voir ce que ne dois? trouvant en seras quite,
Ne sonde les secrets, ains mets au ciel ton cœur:
Ne touche de la main a l'Arche du Seigneur.

TEGEN

XX.

VT genus quoddam est stolidæ sapientiæ, ita doctæ ignorantiæ speciem prudentiores notant. Quemadmodum enim omnium rerum, sic & scientiæ quoque intemperantiâ laboramus. Deus melius scitur nesciendo, inquit August. quæque ille occulta esse voluit, minimè scrutanda sunt: nam de Deo, etiam vera dicere, periculosum est. Absit ergò illicita ac otiosa curiositas, sobrius intellectus in omnibus aptior est: reficit quippè animã, nec gravat mentem, inquit ille. Apage mihi cum istis (ut Plato ait) qui satagunt inquirere in ea & quæ supra terram, & quæ supra cælum sunt. O homo, quid miraris siderum altitudinem, & profunditatem maris? animi tui abyssum intra, ac mirare si potes, ait Isid. de summo Bon. Præstat discere ad veritatem, quam ad vanitatem; & in hoc desino.

GHelijcker een aert is van dwase wijsheyt, soo isser mede een soorte van gheleerde onwetentheydt. Want ghelijck den mensche in alle dingẽ onmatich is, so is hy mede overtollich in leerzucht. Men weet God best, met niet te weten, seydt Augustinus, en al wat de Heere voor ons verborghen heeft, en dient niet naegespoort: selfs met waerheyt vã Gode te sprekẽ, is sorchelijck, en niet sonder gevaer. 'T is daerom gheraden alderley nieusgierige neuswijsicheyt te verwerpẽ, een nuchter verstandt, een matige wetenschap is tot alles bequamer, want zy verquickt de ziele, ende en beswaert geensins het ghemoet. Wech dan met de gene die (ghelijck Plato seydt) willen doorgronden en het gene dat boven der eerde, ende het gene dat bovẽ den hemel is. Wat verwondert ghy u, o Mensche, over de dieptẽ der zee, over de hoochte des hemels? Treet inden afgrondt uwes ghemoets, indien ghy kondt, en verwondert u dan, zeydt Isidorus. 'T is ons nutter te staen naer waerheydt, als nae ydelheydt. Niet hoe veel, maer hoe eel: seydt het spreeckwoordt.

BASIL.

ANimi morbus est, malé & superfluè de Deo quærere.

AVGVT. LIB. II. DE ORD.

DEus melius scitur nesciendo.

HILAR. DE TRIN.

DEus religione intelligendus est, pietate profitendus est, sensu verò persequendus non est, sed adorandus.

DEVT. 29. 19.

LEs choses cachées apartiennent a l'Eternel nostre Dieu: mais les choses revelées sont pour nous & nos enfans.

Den desen een reuck des doodts, ter doot: Ende den genen een reuck des levens ten leven.

DEn Pieter-man verweckt in desen mensch verblijden,
Een ander man gheraeckt door hem in bitter lijden?
Niet door des vischs ghebreck, den visch is wel en goet,
'T is 's Visschers eyghen feyl dat hem de pijn aendoet.
V wet, Heer, is oprecht, en al dees vreemde streken
En zijn, niet van u woort, maer 's menschen quae ghebreken:
VVaer 't Bieken honich soeckt, op bloemkens of op kruyt,
Daer zuyght de vuyle Spin, vergiftich voetsel uyt.

ECCLES. 32.

Qui quærit legem replebitur ab eà, & qui insidiosè agit scandalizabitur ab eâ.

PIscis idem genus hùic alimenta benigna ministrat,
Piscis idem genus hùic causa doloris erit:
Cur aliquis piscem pronuntiet esset malignum?
Cum nocet, haud piscis, sed, coce, culpa tua est.
Sancta Dei lex est, fert pagina sacra salutem,
Quo pereat, tamen hinc lector iniquus habet.
Libet apis violas, & aranea libet easdem;
Hæc aconita trahit floribus, illa favos?

Le fol est l'auteur, de son malheur.

DEux prenent un poisson, poisson de mesme sorte,
L'un en sent grand tourment, & l'autre bien s'en porte:
La cause est du malheur la mal-adroite main:
Ta loy est juste, ô Dieu, meschant le cœur humain.

BONIS

XXI.

AB ipso Conditore nihil malum aut turpe, ait Hermes: turpia enim sunt affectiones inhærentes generationi, sicut ærugo æri, sordes corpori; atqui nec æruginem fecit faber, nec sordes auctor produxit, nec malitiam Deus. Scripturam Sacram, ad stabiliendas omnium ferè ætatum hæreses, detorquere omnes videmus; atqui id non scripturæ vitio, sed naturali hominum sive ambitione, sive pravitate fieri, ratio docet. Vultures ad malè olentia corpora, præteritis amœnis ac odoriferis, feruntur; muscæ sana corpora præter volant, ad ulcera properant. Ita isti, claris ac perspicuis Scripturæ locis omissis, obscuris ac dubiis adhærescunt, aut non rarò perversâ interpretatione dubios facere conantur. Imo vero quemadmodum eadem purpura homines delectat, ac ad gaudium provocat, tauros offendit, ac irrîtat ad pugnam: sic ex eodem loco, hic doctrinæ salutaris, ille schismatis ac sectæ occasionem sæpe arripuit. Vnde hoc? verbo dicam: Deus bonus, Scriptura sancta, Homo perversus.

VAnden Schepper en comt niet quaedts, seydt Hermes, want het gene dat inden mensche quaet is, zijn des selfs aengheboren ghenegentheden, hem aenhangende gelijck den roest het yser, eñ de vuylicheydt het lichaem doet, nochtans en is de smit geẽ oorsaecke vanden roest, noch den genen die het lichaem geteelt heeft vande vuylicheyt, noch noch Godt van den quade. Dat de heylighe Schrift tot versterckinghe van alle ketterijen werdt te berde ghebracht, ofte door verdorventheyt, ofte door eergiericheyt der menschen, leert de ervarentheyt. De Giervogels, al wat wel rieckt voorby vliegende, vallẽ op de stinckende en bedorven lichamen. De Vlieghen ghesonde leden verlatende, gaen suygen aen sweeren ende etter-buylen. Veel menschẽ effene en nutte Schriftuer-plaetsen vande handt slaende, nemen genuchte vremde besluyten te smeden, uyt eenighe twijfelachtige ofte duystere redenen. Iae gelijck eẽ eñ het selve purperen-cleet de mensche vervrolickt, de Stieren vergramt en doet rasen; op ghelijcke wijse sal den eenen somwylen Godsalige leerstucken, een anderen schadelijcke Ketterijen, uyt een en de selve plaetse trecken. Wat is hier de reden van? int corte; God is goet, de Schrift is heylich; maer den mensche is verkeert.

Als quaet, uyt goet, ons weder-vaert,
Dat comt uyt ons verdorven aert.

PROV. 8.

IVsti sunt omnes sermones mei, non est in iis pravum quid, neque perversum: recti sunt intelligentibus & æqui invenientibus scientiam.

I CORINTH. I. 18.

A Ceux qui perissent la parolle de la croix leur est folie, ains a nous qui obtenons salut, elle est vertu de Dieu.

De vverelt ghebruyckende, als niet ghebruyckende.

MEn vint een water-beeck, die door de zee comt ſtrecken;
Doch laet met't ſiltich nat, haer ſoetheyt niet bevlecken:
Maer hout ſich onvermengt, en dwingt als met een toom
Haer water, dat het niet vererghere van ſtroom.
De werelt is een zee, wy ſweven door haer baren;
Ey! laet ons ſin en hart van't aertſche zout bewaren,
VVy zijn in s'weerelts ſtroom, wy ſien haer ſnel ghety,
God gheve dat in ons de werelt niet en zy.

Mediis immixtus in undis.

ESſe ferunt, medium qui per mare volvitur, amnem,
Is tamen æquorei nil trahit inde ſalis.
Nos mundi pelagus, nos vaſtum currimus æquor,
Nos tenet in ſalſo Doris amara ſinu;
Omne latus ferit unda, furit celer æſtus arenis,
Ah! quid agat tantas rivulus inter aquas?
Alme Deus, liceat nulla ſalſugine tinctis
Reddere corpus humo, reddere corda tibi!

Bien te bainge, mais ſans meſlange.

LA mer en ce tableau, lecteur, prens pour le monde,
Et gard toy que ſon ſel jamais ne ſe confonde
Avec le fleuve doux de ton eſprit Chreſtien,
Dieu donne, que chacun bien donne garde au ſien.

ME-

XXII.

SEmina ac plantæ, aliunde petitæ, ex qualitate terræ, cui inseruntur, brevi fructus producunt: animalia, in aliam regionem translata, ad genium loci, in quo habentur, indolem formant: Idem nobis ferè accidit: mentem ad verbi divini normam indies nobiscum formamus, & vitæ melioris spem onimo concipimus, at simulatq; in mediâ urbe versari occipimus, ubi nos res hominesq; circumstrepũt, subitò hinc tumultus ac turbas haurimus, & negotiũ nobis, non nostra solum negotia, sed aliena etiam, faciunt. Miseros nos! abripimur, & contagione plerumque insanimus, ecquis enim

...... Cui mens circumflua luxu
Intactum poterit vitio servare vigorem?

Nos tamen adnitamur contra, &, cum bono Deo, Alphæum, mare Siculum subterlabentem sine mixtione undarum, sedulò imitemur; perque levitates ac vanitates hujus seculi transeuntes, iis ne misceamur. at, veluti piscis marinus in salsis undis non salsus, ita nos, ne salsuginem trahamus ex hoc Pelago. Solis radii contingunt quidem terram, sed ibi sunt, unde mittuntur. Vtinam sic animus nobis versetur inter humana, ut adhæreat interea origini suæ, id est, Deo!

EEn uytheemsche plante ofte zaet, hier te lande ghebracht zijnde, verliest seer haest haren eygẽ aert, en voecht sick naer het landt daer in zy geplant oft ghesaeyt wert: vremde ghedierten aerden terstont naer het ghewelte daerse ghehouwen werden, verghetende het landt daer uyt zy gecomen zijn. Yet sulcx gebeurt dẽ mensche schier alle dage, hy oeffent sick in sijn eenicheyt in Godes woordt, maect daer uyt reghels tot een stichtelijck leven, en brenght zijn gheneghentheden als onder een toom, maer soo haest hy uyt sijne innige ghedachtẽ comt, en begint, beneffens andere mẽschen, in de werelt te woelen, terstont cleven hem de omswevende gebreken van andere aẽ 't lijf, en wort door de selve (gelijck door een snel-loopende riviere) wech gheruckt.

Die in de stroom van wellust swemt,
Al is zijn gheest al wat ghetemt,
Of schoon hy op sijn saken let,
Wert, van een anders vuyl, besmet.

Laet ons hier tegens ernstelijck strijden, ende naervolgen de Reviere Alpheus (die midden door de Sicilische zee, sonder sich met de selve te vermengẽ, harẽ loop neemt) Laet ons midden inde ydelheden vande werelt, trachtẽ met de selve niet gemeens te hebbẽ, ende zijn gelijck versche visschen in zoute wateren. De stralen vande sonne schijnẽ wel op der aerdẽ, maer blyven ghelijckewel gehecht aẽ het lichaem van 't welcke sy nederdalen. 'T ware te wenschen dat wy met de menschelijcke dingẽ besich zijnde, ons niet dieper daer in en lietẽ, ofte wy en bleven even wel vast ghehecht, aen onse oorspronck, welck is God. Die ons daer toe sijn ghenaede verleene.

AMBROS. DE VIRG.

DIscite in hoc mundo, supra mundum esse; & si corpus geritis, volitet in vobis ales interior.

PHILIP. 2. 15.

AFin que vous soyez sans reproche & simples enfans de Dieu, irreprehensibles au millieu de la generation tortue & perverse.

Ghy zijt tot vryheyt gheroepen Broeders, ſtaet dan inde vryheyt, alleenlijck dat ghy de vryheyt niet en ghebruyckt tot een oorſake den vleeſche.

DEn Gheeſt ſtijcht na de lucht, het vleeſch, belaſt met ſonden,
Roept ſtaech, 'ken can niet op, ick ben om leech gebonden.
Ey! loomen aerden clomp ghy ſtaet, ick ſiet, ghy ſtaet
Niet anders als Claes-nar ghebonden aen een draet.
Een hant vol vuyl ghewins, wat wints van ydel eeren,
VVat keteling van luſt, ſal dit u hart af keeren
Van s'hemels eeuwich rijck? hoe zijn wy dus verblint?
VVy ſtaen als vaſt gheboeyt, daer niet en is dat bint.

Stultitiâ ligamur, non compedibus.

SPiritus excelſo ſe tollit in aſtra volatu,
At caro, compedibus deprimor, inquit, humi.
Tu quid vincla voces, age, nunc videamus inepta;
Morio vel ſtramen, compedis inſtar, habet.
Vile lucrum, popularis honos, fugitiva voluptas,
Hæccine ſint pedibus pondera juſta tuis?
Prô viles animas! devotaque crura catenis!
vincîmur, neruus nec tamen ullus adeſt.

ECCLES. 10. 2.

Le ſage a le cœur a ſa droite: mais le fol a le cœur a ſa gauche.

L'Eſprit ſouſhaite au ciel ſon noble cœur eſtendre,
Mais ceſt amas de chair au monde ſe va rendre,
Cauſant captivité, eſclave ſe faiſant;
Vn Sot eſt garotté de paille ſeulement.

STV-

XXIII.

QVoties rerum humanarum interior aliqua cogitatio animum mihi subit, non possum non seriò deplorare, imò & indignari, affectuum nostrorum, non inscitiam modò, sed insaniam. Irretitos nos mundi, nescio quibus, illecebris sat scimus, & futile jugum excutiendi ardor nos aliquis interdum invadit: sed irrito plerumque conatu. Quin age, & seriò rem tāgamus. Quid si tota hæc Machina plenâ manu, quidquid in sese delitiarum complectitur, in nos parata sit effundere, qualia tandem aut quanta nobis conferre possit, enumeremus. Honores dabit, inquies; fumi sunt. Divitias; umbræ. Nomen ac famam, aura ac stepitus. Voluptatem denique; fallax prurigo est, primò blandiens, posteà dolens. Et quidem ista omnia deteriores non rarò nos rdediderunt, meliores ferè nunquam. Nec enim aut firmiora latera, aut vita longior, aut mens beatior hinc alicui futura est. Ex adverso, quid si, effusis habenis, in nos sæviat Orbis terrarum, adeò ut

Ruina cæli sidera misceat,

Ingens tamen solatium in præsentium brevitate, in futurorum perseverantiâ.

ALs ick somwylen, met innige gedachten de menschelicke dingē in my selvē overweghe, soo en can ick niet laten droevich, jae gram te werden, over de slofficheydt, jae dwaesheyt, onser gheneghentheden. Wy sien voor de handt dat wy inde wereltsche saken gantsch verwerret zijn, des crijgē wy somtijts goeden wille, om ons daer van t'ontwerren: maer, och armen! wy slabacken telcken in ons goedt voornemen. Wel aen dan, laet ons tegenwoordelijckē eens de sake wat nader ondertasten. Genomen dan dat de gantsche werelt haren schoot als open dede, om ons, met al datse weet by te brenghen, op het vriendelijckste te troetelen, wat zoudt doch al te beduyden hebben? Sy can ons Eer-staten gevē, suldy segghen. Maer wat zijn die anders, als roock? Sy can ons rijckdom toe brenghen. Maer wat zijn die anders als een schaduwe? Sy can ons een heerlijcken naem verheffen. Maer wat is die anders, als een suysende windeken? Sy can ons met wellust vrolijck makē. Maer wat is dat anders, als een bedriechelijcke ketelinghe? Dit alles, maeckt ons veeltijdts slimmer, selden beter. Ten gheeft ons noch langher leven, noch stercker lichaem, noch gheruster ghemoet, maer wel het tegendeel. Of dan schoon de werelt, ons al quame af nemen, watse can en mach, soo sal, in allen ghevalle, voor ons groote vertroostinghe ontstaen, eerstelijck uytte cortheyt vande jeghenwoordighe ellende, ende ten tweeden, uytte lanckduericheyt vande toecomende geluckſalicheyt.

PAVL. ROM. 7. 22.

DEelctor lege Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & capientē me sub lege peccati.

AVGVST. LIB. CONFES.

O Amator mundi! cujus Dei gratia militaris? hic quid nisi fragile, nisi plenum periculis, & per quot pericula pervenitur ad majus periculum? pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana & inania: conferamus nos ad solam inquisitionem eorum que finem non habeant.

Zijne vrienden gheeft hy het al slapende.

DEn Oester leydt en gaept, men siet hem nau beweghen,
De Kock-meeu, om haer aes, op alle waters sweeft:
Sy, die wat vanghen sou, wert onversiens ghekreghen:
Siet! die naer winste gaept, verliest wel dat hy heeft.
Al jaecht den mensch naer goet, wordt dickwils arm en moede,
Hy loopt, hy coopt, hy hoopt, hy clamt, hy damt, en dijckt,
Hy soeckt naer soet gheluck, maer vindt een bitter roede:
Maer uwen seghen, Heer, ons sonder ons verrijckt.

Non labore, sed munificentiâ Domini.

SAxa solent volucres circumvolitare marinæ,
Prædáque dum petitur, non datur ulla quies.
Concha loco non mota, sui non anxia victus,
Nunc bibit, æquoreum nunc spuit ore salem:
Hanc, dum testa patet, rigido petit improba rostro,
Dumque petit, rostro capta remansit avis.
Quos manus alma Dei beat, hos beat absque labore,
Spontè replet placidos præda petita sinus.

ECCLESIASTIQ. 11. 14.

Les biens & les maux, la vie & la mort, la pauvreté & richesses sont du Seigneur.

L'Huystre est tout en repos, sans oncq changer de place:
L'oiseau de mer partout, sans s'arrester tracasse,
Qui rien ne faict, il prend: l'oiseau travaille en vain,
Ce qui nous enrichit, est, Dieu, ta riche main.

NON

XXIIII.

RHombum, & Squatinã, & Rhaiam, & Pastinacam, cum tardissimi sint piscium, sæpe tamen Mugilem piscium velocissimum in ventre habere, piscatores observârunt. Simile in terrâ, & ipsis quidem hominibus contingere, quis non videt? ejus rei rationem si quis inquirat, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium pacem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, cum Sapiente Hæbræo, respondebo. A Deo sanè ista omnia, a Deo sunt. Dei arbitrio expenditur victoria, ait ille, neque ad insolentissimos quosq; illa accedit, sed ad eos duntaxat, ad quos Conditor ille rerũ & Moderator accedere voluerit. Ille quoties suis auxiliari statuit, externis illis plerumque se astringi nõ vult; imò ea aversatur potius, instrumentisque debilioribus magis, quam robustis, juvare mavult. Loquuntur id exempla Gidionis, Ionathæ, & aliorum. Cujus rei illa haud dubiè est ratio, ut, bona, quæ insperata nobis eveniunt, rectà è manu Dei in nos delata intelligamus, eique tãto impensius grati animi victimam offeramus. Eam rationem expressit ipse Deus Iud. 7. 2.

DE Zeeluyden hebben menichmael voor wat vreemts aengemerćt, dat inde roppẽ ende buycken van trage ende lompe visschen dicwils de snelste en rapste overvliegers vander zee gevonden werden. Yet sulcx gebeurt oock niet selden op den aertbodem, en selfs onder de menschen: En de reden daer van is, 't gene Salomon zeydt, Ecclef. 9. 11. Dat ten loope niet en helpt, snelle zijn; tẽ strijde niet en helpt sterck te zijn: ten rijckdom niet en helpt cloeck te zijn, &c. Die en dierghelijcke segeningen dalen alle vanden hemel. Naer dẽ raet Godes (zeyter een) wert de overwinninge uytgemeten, en den segẽ volcht juyst niet die stout en vermeten zijn, maer alleenlijc de gene die het Gode behaecht diẽ toe te schicken. Ten is den Heere niet swaer (zeyde Ionathan, 1 Sam. 18. 6) door vele ofte weynighe te helpen: En veeltijdts, selfs inde meesten noot, behaget Gode de sijne, door kleyne en geringe middelen, uyt het gevaer te trecken: onder andere redenen sonderlinge, op dat den mensche geen stoffe en soude hebben sick selvẽ in sijne verlossinge yet wat toe te schrijven: maer alles regel-recht uyt Godes milde hant soude bekennen ontfanghen te hebben, en dies te meer verweckt soude werden met ware danckbaerheydt sick voor Godt te vernederẽ. Dese reden wert selfs van Gode uytgedrućt. Recht. 7. 2. Israel mochte sick beroemen teghens my, en seggen: Mijne handt heeft my verlost.

SALOM. PROVERB.

BEnedictio Domini divites facit, nec sociabitur iis afflictio.

ECCLES. 9. 11.

I'Ai veu sous le soleil que la course n'est point aux legers, ni aux forts la bataille, ni aux sages le pain, ni aux prudens les richesses, ni la grace aux sçavans.

Ghy die een ander leert, leert ghy u ſelven niet?

DEn VVet-ſteen ſlijpt het mes, en leert de ſweerden ſnyden,
En ſelf ſoo blijftſe plomp en bot van alle zyden.
Broer Claes, ghy wert ghenoemt een Leeraer in't ghemeen,
Maer ſeker't gaet met u, als met des ſlypers ſteen.
VVilt ghy dat uwe leer ghenomen wert ter harten,
Beveſtichtſe met doen, en laet u quade parten:
VVant ſoo u daden niet en paſſen op u reên,
VVat ghy met ſpreken recht, ſtoot ghy, met doen, daer heen.

Docet ipſe docendus.

COs acuit ferrum, gladiiſque reducit acumen,
Attamen hoc, ferro quod dedit, ipſa caret.
Si, dum Sancta doces alios, perverſa ſequaris,
Ingenium cotis, frivole Doctor, habes:
Quæ tu cunque mones, ea denique pondus habebunt,
Conveniant dictis ſi tua facta tuis.
Diſcrepat a monitis cui devia vita ſeveris,
Deſtruit exemplo, quæ monet, ipſe ſuo.

Ne faites point ſelon leurs œuvres, car ils diſent & ne font pas.

O Qu'il eſt mal ſeant, & ne mauvaiſe grace
Vn antre admoneſter & point avoir de trace
De ſes enſeignemens! veus eſtre bon docteur?
Fai tout, ce que du dis, en reformant ton cœur.

DOCET

XXV.

NOnnulli ex iis, qui Arcæ faciẽdæ adhibiti fuerunt, diluvio tamẽ periẽre. Sæpe lixa, qui culinæ operam dedit, nidore repletus minimum comedit. Fieri potest, ut cibi spiritualis administri nec eo ipsi fruantur. Nihil minus ferendum esse arbitror rationem vitæ ab altero reposcere eum, qui non possit suæ reddere. Benè dicta quidem non improbo, benè facta autem longè præfero; præsertim quidem in eo, cui populum docendi grave pondus incumbit. non enim homines tam facilè verborũ doctrinâ ducuntur, quàm operum. rectè facere principem, qui cives suos faciẽdo docet, Antiqui censent. quidni idem de Pastore ac Doctore dicamus? ii, si id non faciant, vitia non solùm concipiunt, sed etiã in civitatem effundunt; plúsque ferè exemplo, quam peccato nocent. Sermo quidem animi interpres est, sed vocalis tantùm; actio verò realis; hãc malim. Magis enim credibile puto ea unumquemque ex animo velle, quæ agit, quam quæ loquitur: ideóque saniores de fide cujusque magis oculis, quàm auribus credunt. Qui benè dicit & facit, omni exceptione major est; duo tamen hæc si separanda sunt, rectè facientem & cætera taciturnum, præferendum judico.

SElfs eenige vande gene die de Arcke hebben helpen timmeren, zijn door de Sondvloet vergaen. Een Cock die de spijse bereyt heeft, eet menichmael alderminst, als vol zijnde vandẽ reucke. 'T can gebeurẽ, dat de gene die ons de geestelijcke spijse voor stellen, selfs daer van geen genut en hebben. Middeler tijt en isset niet min te verdragen, als dat yemant, die redẽ eyscht van eens anders levẽ, van zijn eygen selfs gheene geven en can. Wel te spreken is eẽ loffelick dinck, maer wel te doẽ gaet noch voor: sonderlinge inde ghene, die den swaren last van de Gemeente te leeren op de schouderen gheladen hebben: want het volck en wert niet so lichtelijc tot de deucht geleyt met de leere van woorden, als met de leere vã wercken, De Oude zeyden dat een Prince wel dede, dat hy zijn ondersatẽ met doẽ leerde. Het selve mach, niet sonder reden, tot een Herder en Leeraer des volcx geseyt werden. Want in ghevalle inde sulcke de leere niet beantwoort en wert vande daet, so en sondigen de soodanighe niet alleenlijck ten opsiene van hun selven, maer gieten de feylen uyt over de gantsche stadt, en doẽ meer schade door haer exempel, als door de sonde selfs. De woordẽ diemen spreeckt werdẽ genoemt Tolckẽ van het ghemoet, de daden zijn't noch beter: 't is waerschijnelicker dat yemãt van hertẽ meynt, het gene dat hy doet, als het gene dat hy maer en seyt. De Oude, van yemants geloove oordeelende, geloofden ten diẽ aensiene veel beter haer oogẽ, als haer ooren. Die wel spreect, en met eene wel doet, is eẽ dubbel man: Indiẽ men nochtans dese twee dingen soude willen scheydẽ, so is den genẽ die wel doet, en voorts stille swijcht, noch verre de best te houden.

Chrys. in Lib. de Compunct. Cord.

Docere & non facere, non solum lucri nihil, sed & damni plurimùm confert. Grandis enim condemnatio componenti quidem sermonem suum: vitam verò suam atque operam negligenti.

August. super illud Beat. Immacul.

IVdicet ille de alterius errore, qui non habet in se ipso quod condemnet, judicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne cum de alio judicat, in se ipsum sententiam ferat.

Doot vvaer is u prickel?

DE doodt is aen den mensch, dat aen dees jonghe dieren
Is 't holle momme-tnygh; de kleyne jonghers tieren,
Soo haest zy dat aensien, en vallen in de vlucht:
Maer die wat snegher zijn, die nemen't voor ghenucht.
Soo haest een weerelts kindt de bleecke doodt voelt comen,
'T hart sinckt hem in de schoen, sijn lust is hem benomen:
Maer die dit spoock, in God, doorsiet van alle kant,
En wijcktet niet een voet, maer bietet als de handt.

Mors larvæ similis, tremor hinc;
nihil inde maligni.

ID mors est homini, trepidis quod larva puellis;
Excitat ingentes frons utriusque metus.
Larva fugat pueros, frontem, non terga, videntes;
Ast aliis risum posteriora movent.
Sensibus incurrit cum lurida mortis imago,
Hei mihi! quam multis spes animusque cadit.
At cui terga necis melior doctrina revelat,
Clamat, ades vitæ mors melioris iter.

Le fol s'enfuit, le sage s'en mocque.

COmme, aux enfans, paroist le masque espouventable;
A l'homme ainsi la mort ressemble miserable,
Mais qui, de tous costès, ces monstres taste & voit,
En fin n'y trouve rien qu'espouvanter le doit.

TREMOR

XXVI.

PVdore suffundor quoties homines, solo naturæ lumine illustratos, optimam illam Philosophiam (mortis cogitationem dico) nõ tantùm summoperè coluisse, verùm etiam mortalitati medium unguem ostendisse, comperio. Philippus, rex Macedonum, in mediis aulæ delitiis, Puerum voluit indiès sibi acclamare; Hominem te memento, Philippe. *Aegyptiis, inter epulandum, sceleton convivis exhibere solenne fuit, cum elogio:* Mortui sic eritis. *Hegesias, de Animæ Immortalitate graviter differendo, mortalitatis metum multis adeò excussit, ut spontè ad mortẽ properarent. Calcar mihi addunt homines futuræ fælicitatis ignari, quò ita me componã, ut mortalitatis exuvias animo sé aliquandò deponam. Et videor oculis fixis ac irretortis mortem me aspicere jam nunc posse. Et quidni id faciam? Non mundus, cum hinc decedam, me desideraturus est; plures enim ac meliores incolæ illi supererunt. Non ego, cum moriar, mundum desiderabo; plurima enim, ipso meliora, me exspectant: in hoc ubique ingens est calamitas, extra hunc, summa futura est fælicitas.*

ICk schames my t'elcken als ick bemercke dat menschen, door het ingeven vande nature alleenlijck geleydet zijnde, van het beste deel der wijsheyt (ic segge vã de bedenckinge des doots) niet alleenlijck veel hebbẽ gehouwen, maer selfs dit leven gans weynich hebbẽ geacht. Philips Coninck van Macedoniẽ, midden in de weelde van eẽ dertel hof, hadde een Iongelinck gelast dach aen dach hem in d'oore te comen byten; Philips gedenckt dat ghy eẽ mensche zijt. Die van Ægyptẽ haddẽ voor een ghewoonte, in het vrolijckste van haere maeltijden, een geraemte van een doot mensche te voorschijn te brengen, met een by-reden aende genoode: doot zijnde, zuldy aldus wesen. Hegesias leerde met soodanighen ghewichte vande onsterffelickheyt der zielen, dat hy aen vele, niet alleenlijc de vreese des doots gheheelijck wech nam, maer oock lust dede crijgen tot het sterven. Dusdanige menschẽ, niet wetende vande toecomende gheluckfalicheyt, geven my dagelijcx als een spoor, om dese bedenckinghe my gansch en algemeensaem te maken: Dies verhope ick oock (door Gods genade) de sake daer toe nu ghebracht te hebben, dat ick de doodt onder haer holle oogẽ, sonder my t'õtstellẽ, soude dervẽ aensiẽ. En wat sou my doch van sulcx wederhouwẽ? De werelt (of ick schoon van hier scheyde) en sal my niet eens missen, overmits zy noch inwoonders genoech, en beter als ic bẽ, sal blijven behouden: Ick van gelijcke, en sal de werelt niet eens missen, want veel dingen die beter zijn als zy, sullen my gewerdẽ. Inde werelt is uytnemende ellendicheydt, buyten de werelt onuytsprekelijcke gheluckfalicheyt.

CASSIOD. IN PSALM.

QVis mortem temporalem metuat, cui æterna vita promittitur? Quis labores carnis timeat, quum se in perpetuâ requie noverit collocandum?

PSALM 15. 15.

Toute sorte de morts des bien-aimés de l'Eternel est precieuse devant ses yeux.

PHILIP. 1. 23.

Mon desir tend a desloger & estre avec Christ.

Vrient,

Vriendt', ſoo langh alſt dient.

SOo lang men met ayuyn ſpeelt, ſonder die te ſchellen,
Soo lang iſt al goet dinck, ten ſal 't gheſicht niet quellen:
Maer ſoomen dit ghewas ontbloot, of gaet ontkleen,
Het oogh van tranen loopt, de vriendtſchap is gheſcheen.
Veel menſchen ſchijnen ſoet en ſacht in haren wandel,
Soo langmen met hun drijft niet dan ghemeenen handel:
Maer letter op wanneer hun roxken yemant ſcheurt;
O vrient, men kent gheen vrient dan alſmer erf mé beurt.

Amicus certus in re incertâ cernitur.

SÆpe levi tractare manu ſit cura, viator,
Stringenti lachrimis lumina rubra tument.
Qui facilem laudas, & amicâ fronte ſodalem,
Signa ſodalitii num ſat aperta tibi?
Dum ioca miſcentur, dum luditur inter amicos,
Aſpera qui moveat iurgia, rarus erit.
Damna probant ſocios; tunc cum de jure remittet,
Te cupiente ſuo, reſpice qualis erit.

En partage lict & jambon, cognoit l'homme ſon compagnon.

IOüant avec l'oignon, je ne faiſois que rire:
Mais il me faict pleurer, ſi toſt je le dechire.
l'Amy, quand tout va bien, eſt debonnaire & doux,
Mais, le touchant de pres, le mettras en couroux,

AMICVS

XXVIIII.

Magis moralis, quam Theologici argumenti est carmen huic Emblemati adscriptum; nos id paulò aliter, pro subjectâ materia, hîc interpretemur. Cæpa, levi brachio dũ tractatur, prorsus sensibus humanis innoxia est, durius pressa, mox odore nares ocuólsque offendit. Ita plerosque homines affectos esse accusator ille fratrum, Diabolus inquam, in personam Iobi (licet in eo falsus) callidè inclamat: nunquid, inquit, Iob frustrà timet Deum? nonnè tu operibus manuum ipsius benedixisti? Sed extende paululum manum tuam, & tange ea quæ possidet; mox in faciem benedicet tibi. Ea sanè est naturæ humanæ fragilitas, Deum, dum leniter nos habet, laudamus; si castiget, ilicò voces impiæ, ac murmura. Verissimè Veritas; qui super petrosâ seminatus est, inquit, hic est, qui verbũ audit & continuò cũ gaudio illud accipit, nõ habens autem in se radicem, temporalis est, ac factâ tribulatione continuò scandalisatur. At tu, ne nos inducas in tentationem, Domine, potiśúque nobiscum age ex verbo tuo quod locutus es (in Psal. 89. 32.) Si justitiam meam profanaverint, visitabo in virgâ iniquitates eorum; Misericordiam autem meam non dispergam ab iis.

NA dien het Ghedicht op dit Sinnebeeldt meer op de Seden-leere, als op eẽ Christelijcke bedenckinghe schijnt te trecken: soo sullen wy d'uytlegginghe daer van wat nader brengen tot de stoffe, die wy in dit deel verhandelen. Den Ajuyn maer sachtjens aengeraect, en geeft van sich geẽ quade lucht, maer geperst zijnde, quetst beyde de oogen eñ den neuse vande omstanders. De menschẽ meest aldus genegen te zijn, poocht dẽ lasteraer der Broederen (den duyvel) waer te maken, inden persoon vanden lijdtsamen Iob: Meyndy (seyde hy) dat Iob om niet Godt vreest? ghy hebt het werck zijner handen ghesegent, sijn huys bewaret. &c.. steect u hand uyt, en tastet hem aen, hy sal u seghenen in u aensicht. T'is een swackheyt van veel menschen, dat zy, soo lange hun saken wel gaẽ, God loven, maer als sy eens hart werden aen getast, werpen strax, ick en weet niet wat, lasterwoorden teghens den hemel. Het zaet (seydt den Mondt der waerheydt) dat op steenachtighe plaetsen gezaeyt is, zijn dese, die het woordt hoorẽ, en ontfangen het selve met vreuchden, maer, den tijdt van vervolginghe comende, als gheen wortel hebbende, werden terstont gheergert. Maer, o Heere onsen God, en leydt ons niet in versoeckinghe: maer handelt liever met ons nae uwen woorde, dat du door dijnen Propheet ghesproken hebtst (Psal. 89. 32) Soo sy mijn ghebodt niet en houden, So wil ick hen metter roede te huys soecken, ende hare misdaet met plaghen: Doch mijne genade en wil ick van hun niet wenden.

ISID. LIB. 3. DE SVM. BON.

IN prosperitate incerta est amicitia, nescitur enim an persona an fælicitas diligatur.

PROVERB.. 17. 17.

L'Intime ami aime en tout temps & naistra comme un frere en la destresse.

ECCLECIASTIQ. 37. 1.

IL n'y a point d'amy qui ne die; ie suis ausi de ses amis, mais il y en a tel qui n'est ami que de nom.

3. O meschante pensée d'ou es tu roullée pour couvrir de tromperie toute la terre!

Groote vrede hebbense die uvve vvet lief hebben.

DEn weer-haẽ keert en draeyt; doch vint noch ruſt noch vrede:
Tot hy met windt en lucht treft juyſt de rechte ſnede,
Dan ſtaet hy eerſt gheſet: Den weer-haen is den menſch,
Die loopend' hier en daer ſoeckt naer ſijns harten wenſch;
Maer of hy ſchoon door-rent den gantſchen kloot der eerden,
En vindt gelt, luſt, en eer; 't is al van geender weerden,
Soo hy niet recht en treft den ſtreeck van Gods ghebodt!
De ware ruſt en luſt beſtaet alleen in God.

In Domino quies.

NVlla quies volucri quæ turribus eminet altis,
Ni teneat rectam, cœlitùs acta, viam.
Quærimus in tenebris tranquilli pectoris arcem,
Et, malè, diverſum quiſque capeſcit iter;
Hic ſibi divitias proponit, & alter honores;
Ille voluptati credit ineſſe bonum.
Fallimur heu! ſtatio Deus eſt, Deus una quietis,
Non alibì placidæ commoda mentis erunt.

PSALM 73. 28.

Quant a moi, d'approcher de Dieu c'eſt mon bien.

C'Eſt en vain que cerchons repos par mer, par terre;
Nos paſsions, helas! nous font par tout la guerre:
Du monde les plaiſirs ſont touts trempez en fiel,
C'eſt doncq le ſeul plaiſir ſe conformer au ciel.

IN

XXVIII.

INdex Magneticus nusquam consistit, nisi Septentrionē versus sese moverit, ac in sidus illud polare aciē fixerit. Nusquam animo humano quies, nisi in Deo. Nec enim aut honorum splendor, aut opū abundantia, aut famæ pruritus veram animi tranquillitatem cuiquam præstiterit: ejusque rei vel naturalis ratio hæc redditur: anima infinita atque æterna, in rebus finitis hisce ac momentaneis, ac cum ipsâ symbolum nullum habentibus, solatium ac requiem quî inveniat? Nonne unicuique nostrûm, inter medias sæpe voluptates, cum succurrit quàm fluxa, quàm futilis sit ista delectatio, quam brevi desitura, nausea statim oboritur, ac tædium omnium, quas hîc videmus atque audimus, blanditiarum? torpimus utique plerumque post gaudia, & recordatione præteritorū, futura ejusdem generis pariter vana, non abs re, judicamus. Videmus enim ab omni mortali solatio prorsus nos destitui, cum maximè solatio indigere nos facit extrema necessitas. Hæc cogitanti, cui, precor, non excidat quidquid id est delitiarum, quod humana promittit imbecillitas? quis non efferatur ad veri gaudii auctorem Deum, in cujus dextrâ delectationum plenitudo?

DE Naelde van het Zee-compas en staet niet stille, ten zy die ghedraeyt zy op de Noortsterre. Daer en is gheen ruste voor het menschelijck ghemoet, ten zy het selve sich vast op God stelle. Want noch den glans van hooghe staē, noch overvloet van rijckdom, noch het geruchte van eenen loffelijckē naem onder den menschen, en can ons de ware gerusticheyt des gemoets aenbrengen. En hier toe schijnen selfs natuerlijcke redenen te dienen. De ziele des menschen, als eeuwich eñ oneyndich zijnde, en can in dese tijdelijcke eñ bepaelde dingē, geē ruste vindē. Voelē wy niet yder in ons selfs, soo wanneer wy midden inde wellusten deses werelts swemmen, eñ dat ons dā voortkomt de bedenckinge, dat dit alles niet en is als enckelen roock, die op een oogenblic verdwijnt, dat wy als een walginge en tegenheyt crijgen van alle dat wy hier siē en hooren? Naer tijdelijcke wellust is dē mensche gemeenlick altijt swaermoedich, als oordeelende, dat gelijck dese voorleden blyschap haest is voorby gegaē, dat ooc alle andere die noch aenstaende souden mogen zijn, van gelijcken niet lange en sullen dueren. Insgelijcx sien wy dagelijcx dat ons den troost der menschē dan meest ontgaet, als wy, in den uytersten noot, meest troost vā doene hebbē. Wie, dit bedenckēde, en sal niet een cleynachtinge aencomen, van alles wat hier vermaeckelick schijnt te wesen? Wie (segg' ick) en sal sijnen geest niet verheffen om na te spooren dē Gever van de ware vreuchde, aen wiens rechterhant is blijtschap ter volheyt in eeuwicheydt, ghelijck den Psalmist seyt. Psal. 16. 11.

Ons ziel, een licht dat eeuwich schijnt,
En vint geen rust in't geen verdwijnt.

Math. 11. 29.

VEnite ad me omnes qui laboratis, & invenietis requiem animabuss vestris.

PSEAVME 73.

QVel autre ay-ie au ciel? Ou ay-ie prins plaisir en la terre qu'en toi?

Sy vergaderen ende en vveten niet vvie het krijghen sal.

VVAt lust den armen mensch, met handen en met voeten,
Hier in dit aerden hol, ghelijck een mol te vvroeten?
VVat heeft hy doch, voor al zijn sweet, meer als 't furet?
Een ander eedt het wilt, en hy krijght nau een slet
Eens afghesleten doucx, om mee te zijn begraven;
Dat is den gantschen loon voor al zijn anxtich slaven.
VVel aen, 't is lanck ghenoech ghewroet, hef op u hooft,
En spoort na wilt, waer van ghy noyt kondt zijn berooft.

Quod capis, alter habet.

ECquid adhuc atris caput abdis, homuncio, lustris?
Ecquid adhuc vili pectora condis humo?
Tu viverra tuis, tu mente manúque laboras,
Et mox qui prædâ gaudeat, alter erit:
Alter erit; qui vina cadis depromat avitis,
Vach! dabitur cineri trita lacerna tuo.
Si sapis, ergo putri tandem caput exere terrâ;
Quæque rapi nequeant præmia, disce sequi.

ECCLES. 4. 17.

Lon œil ne voit jamais assez de richeßes, & ne pense point pour qui travaille-ie & prive ma personne de bien?

A Quoy te sert, mortel, par avarice, & rage,
Par peine, par labeur de consumer ton age?
Ne vois tu pas qu'aux tiens ne sers que de furet?
La peine est seule a toy, un autre a le banquet.

QVOD

XXIX.

OCuras hominum ! O quantum est in rebus inane !

Hic tametsi liberis orbus, censum tamen alieno hæredi nutrire non desinit: iste, cum diu parcè vixerit, opibúsq; familiæ congerendis ævum consumpserit, quot filios, totidem cadaver exspectantes vultures circùm sese habens, tandem exspectato fine supremum diem claudit, ac personato fletu nudus in terram abditur. Saladinus, qui Syriam, Aegyptum, ac Africæ bonam partem subegit, vicinus morti, in cogitationem hanc seriò descendisse dicitur, ac proinde supremâ voluntate voluisse, pro omni pompâ funebri, tunicam tantùm interiorem in hastâ sub limem efferri, cum acclamatione: Unum hoc ex Domitore orientis restare. *Est sanè, est, inquit Eccl. 5.12. alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui: pereunt enim in afflictione pessimâ. Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Quid ergo prodest ei, quod laboravit in ventum, cunctis diebus vitæ suæ? Cognovi, inquit idē cap. 3.12, quod non esset melius, quam lætari & benè facere in omni vitâ, hoc enim donū est Dei.*

A*Ch! hoe ydel zijn de sorghen,*
Die dē armen mensch verworghen,
Den desen, al hoe wel sonder kinderē, en laet niet af schatten te versamelen voor een erfgenaem, die hy niet en kent: Dēn genen, kinderē hebbende, midtsgaders lange en veel voor de selve hebbende gesorcht, en heeft menichmael, voor alle zijn sorghen, geen andere vergeldinge, als de sorge van sijne kinderē, duchtende dat hy te lange leven sal: werdende dagelijcx vande selve niet anders besien, dan gelijck een stervende ghedierte, van een gragen Giervoghel: tot dat hy ten laetsten, met ghemaecte ende uytgeperste tranē, naeckt in het diepte der aerdē neder wert gelaten. Saladijn die Syrien, Ægypten, ende een groot deel van Africa t'onder heeft gebracht, gevoelēde zijn tijdt daer te zijn, na dat hy sick selfs ernstelijc in dese bedenckinghe hadde ghegeven, heeft eyndelijck by uyterste wille bevolen, datmen voor de Bare in plaetse van pronck-cleederē, prachtige wapenen, ofte ander Lijckcieringe, alleenlijck zijn hemdērock, aen een lance gehecht, soude omdraghen: met een byroep; Vande Overwinner van Oostē, is dit maer alleen overich. Dat is een boose plaghe, seydt Salomon, die ick sach onder der sonnē: Rijckdom bewaert tot schade diens, die hem heeft: want dē rijckē comt om met grootē jammer. Gelijck hy naeckt van zijns moeders lijf gecomen is, so vaert hy weder heenen. Wat helpet dat hy indē wint gearbeyt heeft? alle zijn leefdage heeft hy in duystere ghegeten, &c. Ick mercke, zeydt den selven, datter niet beter en is als wel doen en vrolijck zijn.

LUC. 12.

STulte, hac nocte anima repetetur a te, quæ autem parasti, cujus erunt?

De imperatore Severo memoriæ proditum est: eum, cum sensim mortem sibi imminere sensisset, linteum, in quo tumulandus erat, per castra conto levatum circumferri, & per præconem edici jussisse; En! ex amplissimis regni opibus, quod unicum Severus imperator secum auferet.

Een broeder die vernedert is, roeme in zijn hoocheydt; En die rijcke is, roeme in zijne verneederinghe; want hy ſal als een bloeme des gras vergaen.

SLuyt in een warme handt een puyt, zy ſal verſticken;
Doet ſulcx aen 't hinnen-jonck, het ſal daer deur verquicken.
Den aertſchen menſch, van Godt verſocht door tegenſpoet,
Beſwijckt, als ſonder trooſt, en ſtracx verlieſt den moet.
Den vromen, door Gods handt ghebracht in bitter lijden,
VVert opgheweckt door tucht, en voelt een ſoet verblijden:
Hoe hy meer wert verdruckt, hoe hy meer crachts verwerft,
VVaer door den vromen leeft, daer door den booſen ſterft.

Bonis, nil niſi bona.

SI foveas, tepido creſcet tibi pullus, in ovo,
Squallida, ſi foveas, rana calore perit:
Mors ranæ calor eſt; pullóque, fovere, favere eſt;
Quod juvat hunc, illi triſtia fata tulit.
Exitium peperit res proſpera ſæpe nefandis,
Fauſta Deum clamant fata favere piis:
Dum punis, Deus alme, malos, perit impia plebes;
Adjuvat, affligit dum tua dextra, bonos.

ECCLESIASTIQ. 8. 5.

Le cœur du ſage cognoiſt le temps & le moyen qu'on doit tenir. Car en tout affaire il ya temps & moyen pour t y conduire, autrement mal ſur mal tombe ſur l'homme.

QVi couve le pouſsin le ſauve, la grenoille
Iamais ſe trouve bien, ſi non, quant on la moille:
Icy eſt bonne & lá mortelle la chaleur.
Ce, dont le juſte vit, mourir faict le pecheur.

XXX.

SAnis, ajunt Medici, omnia sana. Bonis, ajunt Christiani, omnia bona. Si, ut nihil mali tibi eveniat cupis, ut nihil mali in te resideat, cura. Si ut omnia bona tibi contingant optes, ut ipse bonus sis, operam da. Non eô tamen hæc referri velim, quasi Deus nihil nisi læta ac secunda piis immittere soleat, Sed potius quod Deum amantibus ac a Deo amatis omnia in bonum adjumento sint, ex sententiâ Paul. Rom. 8. 28. Leur maux (*inquit Molinæus*) leur devienent biens, leur pauverté corporelle leur est une Deité spirituelle; leur bannissements leur sont fuites de monde; leurs esloignements des honneurs, leur est un aprochement de Dieu; leurs ennemys sont leur medecijns, & les obligent a craindre Dieu; les maladies corporelles, leur sont cures spirituelles; leur mort en fin leur est une entrée en la vie. *Finiamus ergo cum.*

DEn ghesonden, seydt den Medecijn, is alle ding gesont: den goeden, seyt den Christen, is alles goet. Die wil dat hem niet quaets over en come, die maecke datter niet quaets in sijnen boesem en woone. Die wenscht dat hem niet als goedt en soude bejeghenen, die draghe sorghe dat hy selfs al vooren goet zy: Niet datmen hier door verstaẽ moet, dat den Godsaligen niet als voorspoet ende vermakelickheyt van Gode toe wert geschickt: maer veel eer dat alles, beyde goet en quaet, bitter en soet, den Godsaligen ten goede behulpich is, ende eyndtlijck t'sijnen goede uytvalt, nae de troostelijcke leere Pauli Rom. 8. 28. Het quaet (seyt Molineus) dat hun overcoemt, gewert hun tot goedt, haer lichamelijcke armoede ghedijt haer tot geestelijckẽ rijcdom: hun ballinckschappen tot affonderinghe des werelts, t'affetten van haer staten, brenghtse naerder tot God, hun vyanden zijn haer geneesmeesters, en dryvense tot meerder vreese Gods. De lichamelicke siecten zijn hun geestelijcke genesingen. Eyntelijck, de doot selfs is hun een inganck tot het leven: Een en het selve vier, seydt Augustinus, doet het goudt blincken, en de stoppelen roocken: eenen vleghel morselt het stroo, en suyvert het koren. Een en de selve straffe beproeft, en reynicht de Godsalighe: Verwoest daerentegens en verstroyt de Goddeloose, &c.

August. de Civit. Dei Lib. 1. Cap. 8.

SIcut in uno igne aurum rutilat & palea fumat, sub eadem tribulâ stipulæ comminuuntur, frumenta purgantur; nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem præli pondere exprimitur: ita una eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat: malos damnat, vastat & exterminat; unde in eâdam afflictione mali Deum detestantur & blasphemant: boni autẽ precantur & laudant: tantùm interest ne qualia, sed qualis quisque patiatur. Non pari modo exagitatum, & exhalat horribiliter cænum, & suaviter fragrat unguentum.

Ick ellendich mensche! wie sal my verloßen Van dit lichaem des doodts? Ick dancke God door Iesum Christum.

ICk was, och-arm! belaen met grooten angst der zielen,
De hel gaept' achter my, de doodt was op mijn hielen;
Des afgrondts open keel gaf my vertreck noch wijck,
Mijn adem was ten end', ick scheen een levent lijck.
Maer siet, als ick beswеeck, doen wert my cracht ghegeven,
Als ick lagh in de doot, doen quam ick eerst in't leven;
In mijnen diepsten noot, gheraeckt' ick uyt ghequel,
Den wegh ten hemel-waerts, leyt dichte by der hel.

In agone, liberatio.

QVàm propè me stygio nuper Canis ore vorabat!
Quàm propè tartareis faucibus esca fui!
Sulfureo afflabant me guttura panda vapore,
Præque meis oculis nil nisi funus erat.
At Pater omnipotens, mediis mihi portus in undis,
Lassa salutiferis pectora texit aquis.
Mens, age, pone metus; quæ ducit ad æthera calles,
Nescio quid, tristi de Phlegetonte tenet.

2 TIM. 4. 16.

Nul ne m'a assisté en ma premiere defense, ains tous m'ont abandonnées. Mais le Seigneur m'a assisté & m'a fortifie.

LA mort me talonnoit, il ne falloit iá guere,
I'Estois tout englouty de l'infernal Cerbere,
Parmi le fiel amer suis tout confit en miel:
L'enfer faut costoyer, qui veut monter au ciel.

XXXI.

SCeleratos ingenti plerumque improbóque somno frui, ac in utramq; aurem dormire; pios contrà dissidio interno exagitari quid mirum?

Parcere subjectis, & debellare superbos

& principi hujus seculi, diabolo inquam, solenne est. Quamdiu enim Robustus ille possessioni suæ incumbit, omnia ibi placida ac tranquilla sunt: at simulatque fortis fortiori succubuit, omnia in tumultu sunt, cunctáque sursùm, deorsùm agũtur. Quid te excrucias, Mens pia? Non ex peccato sensus peccati est; corruptionẽ tu.m non per corruptionem, sed ex gratiâ percipis. Timor enim Dei codẽ modo vulnerat, inquit Augustinus, quemadmodum medici ferramentum; id putredinem tollit, & videtur quasi vulnus augere; nam dum putredo esset in corpore, minus erat vulnus, sed periculosum; accedit ferramentum medici, minus dolebat illud vulnus, quám dolet modò, cùm curatur. Sed ideò plùs dolet, accedente medicinâ, ut nunquam doleat, succedente salute. Periculosum fortissimis imperat dux. Nunquã impugnari debilitatis est.

TEn is niet te verwonderẽ, al sien wy somwylen de goddeloose gherust, en goedts moedts daer henen gaen: de vrome daerentegen met innerlicke aenvechting .. gequelt te zijn. Niemandt en doet oorlogh... , de ghene die hem onderdanich zijn: den ..vvel en bestoockt niet de gene, die hem alreede de overhant gegeven hebben. Soo lange als dien stercken gewapenden zijn vaten bewaert, soo isset al in stilte: maer als den Stercken van eẽ Stercker bestreden en overwonnen wert: dan ister al in roere. Wat quelt ghy u doch, Godvreesende ziele? Ten is niet vande sonde, dat ghy u sonde ghevoelt: 't is van Gods genade, niet vã uwe verdorventheyt, dat ghy uwe verdorventheyt gewaer wert. De vreese des Heeren, quetst den mensche, seydt Augustinus, op de selve wijse, gelijck de vliem de etterbuyle, zy schijnt wel de wõde grooter te makẽ, maer zy jaechter den etter en dracht uyt, want terwylẽ die vuylicheyt noch in het lichaem lach, was de wonde, 't is waer, wel cleynder, maer veel sorgelicker, zy is veel pynelijcker, nu daer de vliem by comt, als te vorẽ eerder dẽ meester aen quam: maer zy is daerom pijnelijck, terwylẽ datmẽse meestert, om datse niet meer pynelick zijn en soude alsse ghenesen is. Een Veltoverste sendt zijn cloeckste gasten, ter plaetsen daer het gevaer alderheest is. Nimmermeer bestreden te werden is een teycken van swackheyt.

Niemandt treter in't gevecht, met sijn knecht,
Maer met die hem tegen-streven:
Die dẽ duyvel wederstaen, tast hy aen;
Niet die haer tot hem begheven.

IACOB. I. 10.

BEatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam, quam repromisit Deus diligentibus se.

BRADFORT.

SI ad superos iter tendere velis, ad inferos prius navigandum est: cuncta enim Dei opera sunt in mediis contrariis.

De vrouvven dat sy in reynen kleede haer selven vercieren met schaemte ende maticheyt, &c.

GHy klaeght ons, Iaquelijn, en thoont u dus verbolghen,
Dat u staegh, waer ghy gaet, de Venus Ianckers volghen,
En trachten na u eer: wel aen, ick weet u raet;
Leght af u wulpsch ghetoy, doet wegh u geil ghelaet;
Stelt destich u ghebaer. VVy sien ontrent de roosen,
Soo langh die op hun steel aenlockelijcken bloosen,
'T gheflicker van de bien: het dorre bloemken rust:
Daer 't kleet is slecht en recht, daer woont geen dertel lust.

Auferimur cultu.

SCurra pudicitam ne quis tibi voce lacessat,
Consilium poscis sæpe, Tryphœna, meum:
Adsit ubique pudor; castique modestia vultus;
Hac lasciva manus sistitur arte proci.
Multa vagatur apis, denso strepit agmine crabo,
Dum rosa purpureo flore superba nitet;
Condat opes; aliò mox turba molesta volabit,
Et sua mella rosis intemerata manent.

ECCL. 11. 4.

[Ne te glorifie point en parures d'accoustrements, & ne t'esleve point au jour de la pompe

LA fine mouche-a-miel, & le desir lubrique
S'en vont d'un pas esgal, pareille est leur practique;
L'abeille ne s'assit sur langoureuse fleur:
Le fol amour ne touche a ceux d'un humble cœur.

XXXII.

Esto cultu modicus (ait ex antiquis aliquis) sermone facilis, ore probo, animo verecundo. Honestum sanè ei vile est, inquit Romanus Philosophus, cui corpus nimis carum est. Hinc virgines Vestales, elegantiori cultu ac vestitu decoratas, in suspicionem invisæ virginitatis vocatas olim a Romanis fuisse, legimus. Iudicabant enim viri prudentissimi non modò tacitum judicium mentis non satis pudicæ, verùm etiam apertum lenocinium vestibus ineße, quo lascivi juvenum oculi allicerentur, ac in libidinem raperentur; ut enim hederam suspensam vini venalis indicium, ita cultum immodicum pudicitiæ, arbitrabantur. Dicamus ergo, turpe Christiano eße, cum animam habeat, captatare laudes ex corpore.

VVEest (seyt een vande Oude) matich in cleedinghe, ghemeensaem in sprake, heus van monde, eerbaer van herten. Die te veel hout van sijn lichaem, hout weynich vande eerbaerheyt seydt Sen. De Nonné vande Goddinne Vesta werden byde Romeynen in verdachtheyt gebracht van oneere, soo haest de selve eenighe uytwendicheyt in hare kleedinge bestonden te betoonen; want sy oordeeldē dat het uytmuytēde cieraet, niet alleenlijc was een stilswygēde teyken van eē wulps ghemoet, maer selfs een openbare aenlockinge van alle dertele oogē: want gelijck het uythanghen van de veyl.kranssen voor de Herbergen, een teyken is datter wijn te coop is, soo meynden sy dat een uytwendich kleet eē peyl was van veyle eerbaerheyt. Laet ons dan besluyten, dattet voor een Christen niet en voeght eere te soecken uyt de vercieringhe des lichaems, terwylē hy wat anders heeft dat met beter reden by hem behoort verciert te werdē, namentlijck sijne Ziele.

1 PETR. 3.

MVlierum ne sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri.

THEOPHRAS.

MVlier nec alios videre, nec ipsa videri debet, si eleganter ornata utrumque enim ad res inhonestas incitamentum est.

Daer vvandelen vele, vviens God den buyck is, de welcke aerts ghesint zijn.

VVAnneer den Crocodil sijn hollen muyl doet open,
Den Trochilus die comt terstont daer in ghekropen;
En t'wijl het yslijck beest van satheyt rispt en braeckt,
Het voghelken, met angst, sijn tanden schoone maeckt,
Al om een weynich aes: waert niet een soeter leven,
Te nutten slechter spijs, en vry door't wout te sweven?
Den mensch stelt lijf en ziel tot's duyvels vuyl ghebruyck,
En dat (ô schand!) alleen tot dienste van den buyck.

O Prodiga rerum luxuries!

DUm satur, ad fulvas Nili Crocodilus arenas,
Turpiter eructans littora vasta quatit,
Regulus, ore trahens hærentes dentibus escas,
Relliquias pretium vile laboris habet.
Nonne foret melius nulli servire tyranno?
Perque nemus victu liberiore frui?
Turpe ministerium satanæ præstamus, & orbi:
Vah pudeat! solus præmia venter habet.

PROVERB. 9. 17.

Les eaux desrobées sont douces & le pain prins en cachette est plaisant.

AS tu doncq, pauvre oiseau, la bouche si friande,
Que tu vais t'hasarder, pour si peu de viande,
Prostituant ton corps au monstre si hideux?
Qui sert aux appetits, ô qu'il est malhevreux!

O PRO-

XXXIII.

SI, quoties cibum sumimus, non voluptatis potiùs, quam valetudinis negotium ageremus, atque ibi desineret cupiditas, ubi finitur necessitas; sanè nec patrimoniorum exitium culina, nec animorum pernicies foret gula. Avem aliquam (vah dementiam!) millies pascimus, ut semel ab eâ pascamur; quod verò æterni alimento occasionem liberalissimè nobis offert, vix potu frigidæ dignamur. Terram, ac mare scrutamur, ut cibis exquisitis corpus saginemus; ut animæ benè sit, vix aliquis seipsum inspicit. Ecquid homine magis indignum, quàm ventrem, & quæ ventri vicina sunt, tanquam pro Deo, habere? Sapientia in sicco habitat, inquit ille, non in paludibus, ac lacunis. Fundi nimio humore diffluẽtes nil ferè præter bufones, ranas ac hydros generare solent, utpotè frugibus ferendis inutiles. Venter mero æstuans, inquit Hieron. despumat in libidinem. Abstinentiam, ut corpori bonam, laudat Medicus, ut ingenio, Philosophus; ut animæ, Theologus. Si omnibus & singulis benè velimus, ipsa colenda est.

INdien den mensche, ter wylẽ dat hy besich is met eten en drinckẽ, niet meer sijn lusten als den nootdruft, en sochte in te volgen, ende dat de begeerlijckheyt altijts ophielt met den honger: voorwaer hy en soude niet beschadicht werden, noch door de keucken in sijn goet, noch door de gulsicheyt in sijn gemoet. Wat een dwaesheyt! men spijst een vogel duysentmael, al om eens vande selve ghespijst te werden: ende aen het gene, dat ons voor eeuwich soude connẽ spijsen, en weetmen nauwelijcx een koude sop water te wille. Men doorsnuffelt lant en zee om het lichaem met alderley leckernien vet en dick te maken, en middeler tijdt en neemtmẽ nau eens de pyne sijn eygen selfs recht te ondersoecken, op dat de ziele haer rechte bekomste hadde. Sekerlijck hy bethoont hem der zielen onwaerdich te zijn, die meer heeft met sijn lichaem, als met haer op te kousteren. Wat voechter doch eẽ mensche minder als den buyck, ende 't gene den buyck naebuerich is, als voor een God te achten? De wijsheydt (seyter een wijs man) woont in't drooge, niet in poelen of moraſsẽ. Al te vochtighe landen, brengen niet als puyten en padden voort, als onbequaem zijnde tot goede vruchten. Den buyck opwallende van overdadicheyt, werpt niet uyt als schuym van onkuyscheyt. Den Medecijn leert sparicheyt goedt te zijn voor het lichaem: de Wijsgierighe, voor het verstant, de Leeraers der Godheyt voor de ziele. Willen wy alle ende yder vande voorschreven dingen goet doen, laet ons met maten sparich zijn.

Innocent. de Vil. Vitæ Hum.

GVla Paradisum clausit, primogenituram vendidit, suspendit pistorem, decollavit Baptistam: Nabuzaidam princeps coquorum templum incendit, & Ierusalem totam evertit. Balthasar manum contra se scribentem conspexit in convivio, & eâdem nocte interfectus est à Chaldæis.

VVeest nuchteren, VVaeckt; vvant de Duyvel gaet om u soeckende wie hy verslinde.

VV Anneer den Eghel wil het velt van muysen ruymen,
Dan wert hy als een kloot, en leydt soo op sijn luymen,
Int middel van den bol verthoont hy als een kuyl,
Een muysen-hol ghelijck, maer binnen schuylt sijn muyl.
Het muyskens, na sijn aert, heeft vreught in duyster holen:
Dit weet (soo 't schijnt) dit dier, en doet de muys soo dolen.
Den duyvel gaet verspien eens yders lieve sondt,
En lockt den mensch daer deur tot in der hellen grondt.

Objecta movent.

FIt globus, insidias muri dum tendit Echinus;
Et jacet immoto corpore fusus humi,
Os latet in medio, quod dum putat esse cavernam
Musculus, ad socios non rediturus, init.
Cum vitium, quod quisque colit, rex calleat Orci;
Illius objectu pectora nostra trahit.
Lurco cibi capitur, vinosus imagine Bacchi;
Virginis aspectu mota libido furit.

---

2 CORINTH. 11. 3.

Ie crains qu'ainsi que le Serpent a seduit Eve par sa ruse, semblablement en quelque sorte vos pensées ne soyent corrompues.

LE Satan est trompeur, tout d'une mesme ruse,
Dont les sourirs aux champs le Herisson abuse:
Il scait bien quel peché chacun caresse au cœur,
Par lá il nous assaut. O! garde le malheur.

OBIECTA

XXXIIII.

INternas animi cogitationes diabolum non videre, certi sumus, inquit Augustinus; secreta enim cordis ille tantùm dijudicat, ad quem dicitur; Tu solus nosti corda filiorum hominum: *Eum tamen ex indiciis signísque exterioribus naturales hominum inclinationes probè callere, satis perspicuum est; ídque vel ex eo facilè colligitur, quòd tam artificiosè laqueos pro cujusque ingenio norit disponere. Non eodem astu omne genus piscium aggreditur piscator, sed pro palato cujusque escam præparat. Non uno modo avem fallit auceps, sed has fistluâ, illas laqueis, alias visco. Generis humani adversarius uniuscujusque mores, & cui vitio propinqui sint, intuetur (ut verè Ambros.) ac talia homini obijcit, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem; ut blandis ac lætis moribus luxuriam, vanam gloriam, & similia; asperis mentibus iram, superbiam, ac crudelitatem proponit. Quid agimus ut hosti tam callido ac calido resistamus? Certè cum nobis sit colluctatio adversus principes, potestates, adversus spiritualia nequitiæ, adversus arma diaboli, quid restat nisi ut induamus armaturam Dei. Ex consilio Apostoli Eph. 6. 11.*

VVY zijn des seker (seyt Augustinus) dat den duyvel de innerlijcke gedachten des menschen geensins en weet: want de geheymenissen des harten, sijn dien alleenlijck bekent, tot welcken geseydt is; Ghy alleene kent de ghedachten der menschen kinderen. Dat nochtans aen onsen vyant de natuerlicke beweginge van yder mensche, door het uyterlijck ghebaer, bekent is, can selfs daer uyt afgenomen werden, dat hy so doortraptelijck zijn lagen weet aen te leggē, naer eens yders innerlijckste genegentheden. De Visscher en vanght niet alderley visschen, met eenderley aes. Den Voghelaer weet schier elcken vogel met eē sonderlinge grepe te verrassen. 'T gaet mede so met onsen vyandt. Den duyvel (seydt Ambrosius) weet na te spooren tot wat sonde yder van ons meest genegen is, ende daer nae leyt hy zijn lagē aen. Den blymoedighen sal hy ghemeenlijck comen bespringen met vleeschelijcke lusten, ydelen eersucht, ofte diergelijcke sondē: De gene die harder vā aert zijn, met gramschap, hoochmoet, ofte wreetheyt. Wat raedt? sekerlijck nademael wy te doene hebben tegens Overste, tegens Machtē, tegens geestelijcke Boosheden: int korte, teghens de wapenen des duyvels, wat isser beter te doen als aen te doen de wapenen Godes?

Nae ons sinnen zijn gheneghen,
Komt den Duyvel ons beweghen:
Ionck ghesels chap vol van bloet,
Brengt hy wellust in't ghemoet:
Droeve herten komt hy quellen
Met wanhoop, en vrees' der hellen:
Zijdy gram, hy dringt u voort
Tot een dootslagh, of een moort.

GREG. LIB. 29. MORAL.

PRius complexionem uniuscujusq; Adversarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quò ergo adversarius occultis facilè capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat; & quia lætitiæ voluptas proxima est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facilè labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: Et quia timidi supplicia formidant, paventibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæcunque voluerit blandis favoribus trahit.

Ist dat ghylieden de kastydinghe verdraecht, Godt sal u als kinderen aengaen, maer ist dat ghylieden sonder castydinghe zijt, soo zijt ghy dan bastaerden ende niet kinderen.

ALs 't yser leyt in't vier ten maeckt dan gheen gheruchten,
Maer soo ghy lescht den brandt dan suldy't hooren suchten.
Gods volck bedroeft, in vreucht, en vrolijck, in gheclagh;
Belacht dees weerelts druck; beschreyt des werelts lach.
Een hert, dat eertijts was gheduldich in bedroeven,
Treurt, nu 't sich van 't gheluck voelt troetelen en toeven,
En ducht; oft hier sijn deel creegh, als een weerelts gast,
Dies isset met de vreucht des werelts niet ghepast.

In lætis gemit.

IN gemit, in tepidis ferrum dum mergitur undis,
In flammâ, rapido dum calet igne, silet.
Mens pia divinas, sine murmure, sustinet iras,
Quódque gemat, cœli si cadat æstus, habet.
Ergo dolens, suspecta mihi mea gaudia, dicit;
Quid? mea, sancte Parens, portio mundus erit?
Absit; & hîc potius fremat orbis, & Orcus, & æther;
Dum mihi des alio gaudia vera loco.

GAL. 6. 14.

Iá ne m'adviene que je me glorifie si non en la croix de nostre Seigneur Iesus Christ, par lequel le monde m'est crucifié, & moy au monde.

LE genereux acier est coy en la fournaise,
Mais, s'il est mis en l'eau, lamente de son aise;
Le noble esprit Chrestien gay en adversitè
Gemit, comme en suspens, sur sa prosperité.

XXXV.

SVſpecta eſt fidelibus, nec immeritò, hujus ſeculi fælicitas: didicerunt enim Deum ita nobiſcum plerumque agere, ut cum ægris Medici; ii, malo jam inveterato ac incurabili, ad exitium ægrotos vergere dum conſiderant, omnia iiſdem, in quæ appetitus rapitur, dari permittunt; Aliis contrà, quibus jam melioris valetudinis ſpes affulgere cæpit, ſuccos amaros propinant, anxiâ victus ratione coërcent, imò & (morbo interdum id exigente) urunt, ac ſecant. Deus quos ſervatos vult, hos ſtrictè habet, reliquis ut laſciviant, permittit. Pueris inter ſeſe depugnantibus, ſi alterum a ſuper veniẽte aliquo plagis excipi, alterum, impunem dimitti videmus, caſtigantem vapulantis patrem eſſe, optimâ illatione concludimus. Quem Dominus diligit (inquit Sapiens) hunc corripit ac caſtigat, & quaſi pater in filio complacet ſibi, Proverb. 3. 12.

'T Geluck en voorſpoet deſes werelts wert niet ſonder redenen verdacht gehouden by de Godſalighe: want ten is hun niet onbekent dat God de Heere met ons ghemeenlijck alſoo placht te handelen, als de Medecijnen mette ſiecken doen, de welcke, oordeelende de ſiecte ongeneſelijck, en ſiende dat het met den ſiecken wel haeſt mochte gedaẽ zijn, laten opentlijcken toe datmen den ſelven al te eten ende te drincken geve daer hy eenichſins treck ofte luſt toe heeft: aen andere daer en tegens, aen welcker gheſondtheydt zy nu meynen wat ghewonnen te hebben, gheven zy bittere en walgelljcke drancken in, ſchrijven hun ſcherpe ectregels voor, ja vliemenſe en ſchroyenſe ſomwylen, als de ſieckte ſulcx vereyſcht. Godt plachſe t'onder te houden die hy behouden wil, d'andere laet hy int wilde buyten den bocht ſpringhen. Soo wanneerder kinderen onderlinghe pluckhayren, indien wy ſien datter yemandt vande omſtaenders eenẽ jongen uytkipt, ende den ſelven beriſpt, ofte met ſlaghen caſtijt, ſonder ſick den anderen aen te trecken, wy oordeelẽ terſtont met ſeer goet beſluyt, dat den genen die ſlaet den Vader, die gheſlaghen wert, des ſelfs ſone moet weſen. Wie den Heere lief heeft (ſeyt Salomon) die ſtraft hy, ende heeft een welbehaghen aen hem, als een vader aen ſijnen ſone. Prov. 3. 13.

GREGOR. IN MORAL.

SAncti viri cum ſibi ſuppetere proſpera hujus mundi conſpiciunt, pavidâ ſuſpicione turbantur: timent enim, ne hîc laborum ſuorum fructus recipiant: nec timent quod divina juſtitia latens in iis vulnus aſſpiciat, & exterioribus os vulneribus curans, ab intimis repellat.

Vvaeckt ende bidt; op dat ghy niet en komt in versoeckinghe.

SOo haeſt de gladde ſlangh, tot ledicheyt gheneghen,
Leyt ſorgheloos daer heen, int koele gras gheſeghen,
Valt haer de Spin op 't lijf, en eer zy 't wert ghewaer
Soo is haer 't breyn ghequetſt, ſoo is de Spin van daer.
O ſchadelijck vergif, uyt ledicheyt gheboren!
Door dy heeft menich helt ſijn eer en glants verloren.
Draeght ſorghe dat gheen tijt in luyheyt u ontſnapt,
Dat u de helſche Spin niet ledich en betrapt.

Quid dormitis? ſurgite & orate, ne intretis in temptationem.

FRonde ſuper viridi, radiis tepefactus Eois,
Otia dum ſerpens deſidioſus agit,
Ex alto tenui ſe librat aranea filo,
Et colubrum parvâ cuſpide fundit humi.
Otia virus habent, & habet ſors læta venenum;
Delitiis vitiis mentis aperta via eſt.
Sperne voluptatum illecebras, puer, otia ſperne,
Hoſte ſub aërio ni cecidiſſe velis.

D'oiſivité, tout peché.

ASſaillir le ſerpent l'araigne oncques n'oſe,
Si non quant il au bois, ſe laſchement repoſe.
Nul eſt plus aiſement du tentateur ſurpris,
Qu'un tel, qui a les ſens d'oiſivité ſaiſis.

NE

XXXVI.

Vitii aut virtutis animus domus est, inquit Philo: vel, ut Bernard. cor hominis, sicut molendinum, voluitur velociter, &, quidquid imponitur, molit; si autem nihil imponitur, seipsum consumit. Omnia otio deteriora sunt. Lapis nō revolutus obducitur musco. Ferrum, nisi utaris, rubigine consumitur; aqua, nisi moveatur, vitium capit; vestis seposita tinearū fit habitaculum: otiosa mens, vitiorum domicilium. Transivi, inquit Sapiens Prov. 24. 30, agrum hominis pigri, & ecce! totum repleverant urticæ, & maceria lapidum distructa erat. Otiosas viduas notavit Apostolus, 1 Ti. 5, ut verbosas, & loquentes quæ non oportet. Quid plura? Otium nugarum mater est, noverca virtutum, ait Bernard. Nihilque in totâ vitâ adeò bonæ mēti adversum, quàm nihil agere. Apage mihi igitur cū istac peste. Semper aliquid honestæ rei agamus, ne aut Deus, cum nos invisit, aut Diabolus ubi nos tentat, oscitantes & vacuos nos inveniat.

HEt ghemoet des menschen (seydt Philo) is een woonplaetse ofte vande deucht, ofte van ontucht: ofte (ghelijck Bernardus seydt) des menschen herte is als een Molen, het draeyt gestadelijck omme, ende maelt al watter wert ingebracht, maer indiē ment ledich laet, soo verteeret sick selven. Door stilstant vererghen alle dinghen. Een steen, so hy niet dickwils omghewentelt en werdt, is seer haest overloopen van mos en ruychte: Als het yser rust, soo roest het. Stilstaende wateren werden haest stinckende. Opgesloten cleederen crielen van motten ende schieters. Een ydel ghemoet is een herberge van sonden: Eē ledich mensche, des duyvels oorkussen. Ick ginck, seydt den Wijseman, voorby dē acker der luyen, en siet! daer waren enckel netelen op, ende hy stont vol distelen, ende den muyr was neder ghevallen. Prov. 24. 30. De ledige Weduwen beschuldicht den Apostel als clapachtich, ende sprekende dat niet en betaemt, 1 Tim. 5. Int corte, ledicheyt is een moeder van beuselingē, een stijfmoeder van deuchdē. Laet ons dan sorge dragē, dat, en God, als hy ons comt besoecken, en den duyvel, als hy ons comt quellen, ons besich mogē vindē, met eerlijcke oeffeninghen.

Die voor quaet hem mijden wil,
Magh noch ledich zijn, noch stil;
Want ghemeenlijck ons ghemoet
Doet dan quaet, alst niet en doet.

MATH. 13.

CVm autem dormirent homines, venit inimicus, & superseminavit zizania in medio tritici.

HIERON. IN SERM.

ALiquid operis facito, ut te diabolus inveniat occupatum, non enim facile capitur a diabolo qui bono vacat exercitio.

I IEAN. 5. 18.

NOus scavons que quiconque est né de Dieu, ne peche point: mais qui est engendré de Dieu, se contre-garde soi mesme, & le malin ne le touche point.

De droefheyt die nae Godt is, wverckt vreese ter salicheyt.

HEt schijnt dat een die naeyt het linnen doeck wil breken,
Maer maeckt de naeld' een gat, den draet vervult de steken;
Des naeldes scherpe punt('t is waer) en maeckt gheen naet,
Maer opent evenwel den deurganck van den draet.
Den schrick in ons ghemoet, het beven onser sinnen,
Al ist den gheest niet selfs, het gheeft daer van 't beginnen,
En opent ons den wegh die ons daer heenen leyt:
Vrees wederbaert ons niet, maer 't hart daer toe bereyt.

Si non parat, saltem præparat.

LIntea non conjungit acus, dum lintea pungit,
Sed via, quæ tandem lintea jungat, erit.
Nam simulac subjecta chalybs per carbasa transit,
Mox comitem medicum vulneris auctor habet.
Anxietas, quæ mente latet, quæ pectora turbat,
Non est quod nobis corda renata facit:
Illa tamen sternitque viam, reserátque scatebras;
Principium timor est, Spiritus implet opus.

---

2 CORINTH. 7. 11.

Vous avez esté contristez, selon Dieu.

LOrs que la docte main, le drap rompu va poindre,
Ce n'est pas proprement ce que le drap faict joindre,
Mais pour la voye ouvrir. Nos tremblements & pœurs
N'est pas l'Esprit, mais pour nous preparer les cœurs.

XXXVII.

Tremor ac horror conscientiæ, in initio quidem conversionis, idoneus est ad hoc, ut animus verè humulietur, sibique summoperè displiceat; ut ita homo in viâ Domini a timore incipiat, & ad fortitudinem perveniat, inquit Greg. At verò cum ille, quem ligat servitus timoris, ignoret gratiam libertatis; non hîc subsistendum est. Cum audis quod Dominus tuus dulcis sit, ait Vir pius, Fac ut eum diligas: cum audis, quod rectus sit, attende ut timeas; ut amore, & timore Dei legem ejus custodias. Noveris te, ut Deum timeas: noveris Deum, ut æquè ipsum diligas; in altero initiaris ad sapientiam, in altero consummaris: quia initium salutis timor Domini, & plenitudo legis est charitas. Quemadmodū, ex notitiâ tui, venit in te timor Dei: atque ex Dei notitiâ, Dei itidem amor: sic è contrario, ex ignorantiâ tui, superbia; ex Dei ignorantiâ venit desperatio. Bernard. sup. Cant.

Verslaghentheyt des gemoets is wel dienstich int begin vande bekeeringhe, ten eynde den mensche sick recht vernedere, en sick selven gansch mishage: op dat hy also des Heerē wech beginnende met vreese, allencxkens in sterckheyt mach toenemē. Ondertusschen nochtans, nademael den genen, die met de slavernie van de vreese gebondē is, niet en can smakē de genade der vryheyt: So en moetet by de onse daer by niet ghelaten werden. Als ghy hoort (seyter een Godsalich man) dat God goedich en bermhertich is, maeckt dat ghy dien goedē God lief hebt: als ghy hoort dat God rechtveerdich is, siet dat ghy sijn gerechticheydt vreest: op dat ghy alsoo door vreese eñ liefde te samen, naer sijne insettinge moecht wandelen. Kent u selven, op dat ghy God moecht vreesen: kent God, op dat ghy hem moecht lief hebben: in het eene is het beginsel, in het andere de volcomentheydt der wijsheydt. 'T beginsel der saliche ydt is vreese: de vervullinghe des wets is liefde. Gelijck uyt kennisse uwes selfs vreese Godes voort komt: so, in tegendeel van dien, uyt onwetenheyt uwes selfs, comt hoochmoet, ende uyt onkennisse van God, wanhope:

Al is de vrees' een goedt begin,
Men dienter niet te blijven in,
Maer altijt voort en voort te gaen;
Tot wy vast in de liefde staen.

ACT. 2. 37. ET SEQ.

His auditis, compūcti sunt corde & dixerunt Petro & reliquis Apostolis; quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos, pœnitentiam agite & baptisetur unusquisque in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum & accipietis donum Spiritus sancti.

Buyten God gheen versadinghe.

SChoon yemandt aen een Dog werpt veel en groote ſticken,
Hy ſal die, metter haeſt oock ongheknaut, inſlicken,
En gapen naer wat nieus, hoe veel oock datter quaem:
VVant niet, dan dat hy niet en heeft, is aenghenaem.
Dewijl des menſchen hert hier nerghens in can ruſten,
Maer ſoeckt altijt wat nieus, en tracht nae verſche luſten:
Laet dit ons zijn een peyl, en teycken gans ghewis,
Dat ware luſt en ruſt hier niet te vinden is.

Improbis nulla ſatietas.

Dum data fruſta vorat, nondum bene manſa, moloßus;
In nova, ſemper hians, & nova fruſta ruit.
Cum nunquam præſens homini ferat hora quietem,
Nec ſatis id, quod adeſt, pectora noſtra juvet.
Cum deſiderio ſemper gemat ægra futuri,
Atque alıud nobis mens, aliúdque petat;
Hîc patrium non eſſe ſolum, ſedéſque beatas,
Diſcite: ſunt alio gaudia vera loco.

PROVERB. 27. 20.

Le ſepulchre & le gouffre ne ſont jamais raſſaſiés, außi ne ſont iamais les yeux des hommes.

PVis que le cœur humain au chien eſt tant ſemblable,
Que noſtre eſprit touſiours demeure inſatiable;
Faiſons concluſion, que ce qu' a l'homme faut,
N'eſt en ce monde icy, mais eſt logé plus haut.

IMPRO-

XXXVIII.

NEmini mortalium, divinâ providentiâ, tam exactæ fælicitatis gaudia unquam obtigêre, ut non aliquid relictum ei esset, quod gemeret. Hic censu cum exuberet, obscuro loco natū se queritur; ille, majorum stemmate clarus, domesticæ rei tenuitatem detestatus, mallet latere; iste nobilitate opibúsq; conspicuus, cœlibem se queritur; alius amans & amatus conjugióque fælix, orbitatem deflet. Est, cui fœcūdæ uxoris gaudia, aut filiorum luxus, aut filiarum petulātia obnubilat. Denique, quocunque te vertas, ubique, quod cum status tui conditione rixeris, affatim invenies. Quid externa loquor? hoc ipsum corpusculum tuum excute, semper in eo querulum aliquid, & quod te offendat, obvium erit. Quid mirum? homines qui in alieno habitant, semper de aliquâ domicilii parte conqueruntur; idque eâ de causâ, quod domum istam conductitiam, pro arbitrio, instaurare non possint. Idem nobiscum est; nam cum de aliquo identidem membro querulus animus nobiscum expostulat, inquilinos esse, & supellectilem, non loco, ex quo brevi sit emigrandum, sed domicilio perpetuo (quod & frugi paterfamilias hîc solet) aptandam esse sedulò monet.

GEē mensche ter werelt werter, door Godes beschickinge, tot so volmaecten geluck oyt verheven, of hem en werdt altijt yet wat gelaten, 't welck hem quelt. Den desen, rijck zijnde van goederen, beklaecht dat hy van slechte ouders geboren is: den genē, wel van goedē huyse, maer arm zijnde, hadde liever ergens in den doncker van een slecht geslachte te schuylen: Den derden, rijck en edel zijnde, sucht, om dat hy eenich en onghetrout is: Den vierden geluckelijck gehout wesende, treurt alleenlijck door gebreck van kinderen: Men vinter welcker blyschap over haer kindersalige vrouwen wert ingebonden, of door de slampamperie van hun sonen, of door de geylicheyt eñ veylicheyt van haere dochters: Int korte, werwaerts datmen sick went, men sal aller weghen stoffe vinden, om sich over sijne gelegentheyt te misnoegen. Ist vreemt? Luyden die in gehuerde huysen woonen, clagen altijdt van dit of gint deel haerder wooninghe, om redenen dat zy in de selve niet en mogen maken en breken, gelijckmen in eygē doet. 'T is met ons al het selve, 't een of 't ander lidt is staech ontstelt, tot een vast teycken dat wy hier maer huerlingen en zijn. 'T welck alsoo wesende, laet ons dan van soodanighen huysraedt ons selven versorghen; niet die nu in dit huerhuys, maer die hier naermaels in ons eygen en eeuwige wooninghe ons sal te passe comen, ghelijck sulcx (oock hier in dese tijdelijcke dingen) het werck is van een sorchvuldich Vader des huysgesins.

Noyt heeftet yemant hier soo klaer,
Of 't hapert noch al hier of daer.

IOHAN. 4. 14.

OMnis qui bibet ex aquâ hâc iterum sitiet, qui autem biberit ex aquâ quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

PSALM. 16. 11.

SAtietas gaudiorum in conspectu Dei.

Dat ſy vande banden des duyvels ontgaende, ontvvaecken tot ſijnen wille.

T'Is 's vveerelts warre-net dit rondt, dat ghy ſiet hanghen,
Daer weynich breken deur, en veel in zijn ghevanghen.
Den aerdtſchen menſche wert met 's werelts luſt beweeft;
Niet anders dan de Mug in't web der ſpinnen kleeft.
De VVeſp (een moedich dier:) weet door het net te breken.
Die 's hemels glans bemindt, en blijſt in d'eerd' niet ſteken:
De weerelt ſlacht de ſpin; als zy ons heeft verwert,
En met haer raeg beſet; dan bijt zy ons int hert.

Pervia virtuti, ſed vilibus invia.

ESt ſimilis noſtro, quem texit araneus, orbis;
Plurimáque humanæ conditionis habet:
Hîc nocturna culex, obſcœnáque muſca pependit,
Utraque ridendo compede nexa pedes.
Poſteritas crabo acris equi, virtutis avitæ
Conſcius, incurſu debile ſoluit opus:
Carpite iter cæli, quibus eſt cæleſtis origo,
Hæc plaga, nil præter vilia monſtra tenet.

PROVERB. 5. 25.

Il ſera happé par les cordes de ſon peché.

LE monde & ſes filetz nous font icy la guerre,
Il faut monter au ciel ſans s'arreſter en terre:
Arriere lacqs mondains; iamais divin eſprit
Plein d'animoſité ta foible rets ne prit.

PERVIA

XXXIX.

Vitam hominis Christiani transitum esse, ipsumque perpetuum viatorem videri, divini verbi elogia disertè pronuntiant. Non habemus hîc locum permanentem, sed alium exspectamus, inquit Apost. Transire igitur virtutis, hærere alibi ignaviæ est. Gaudet motu animus, Christianus, &, in hoc, cælum sibi cognatum imitatur. In partibus Scythiæ homines quosdam nusquã domicilium figere, plaustro se suaque identidem transferre memoriæ proditum est. Id verè Christianum decet: dolium hoc nostrum, Diogenis more, identidem volutandum est, sistendum raro, figendum nunquã, & nusquam. finge mihi aliquem è regione longinquâ ad patriam properantẽ, in cauponam aliquam lepidam ac facetam incidisse, quæ benignè cum habeat, ac lautè excipiat; hunc eò loci si, tanquam ad Sirenum scopulos, hærentẽ cernamus, non quid excordem ac insipidum jure dicemus? ita sanè: vir fugiens quippe, ut est in Proverbio, non moratur strepitum lyræ. Idem de nobis censeamus. Nec illecebris ac lenociniis suis mundus hospes, aut Caro caupona nos impediãt, quominus in veram illã ac cælestem patriam, velis equisq; properemus. Annue, summe Deus.

Dat het leven van een Christen mensche is als een deurganck, den mensche selfs als een reysende man, werdt ons in Godes woort duydelijck geleert. Wy en hebben hier geen blyvende stede, maer wy verwachten eẽ andere, seydt den Apostel. 'T is dan dapperheyt op dese wech staech aen te treden: 't is onachtsaemheyt ergens te blyvẽ leuteren. Het Christelijck gemoet heeft lust in beweginge, ooc selfs in dat eenige overeencomste met dẽ hemel hebbende. Mẽ hout, dat in Scythia mẽschen zijn, die nergens een vaste woonplaetse stellende, ghestaech huys en huysraet op een wagẽ hervvaerts en derrevvaerts omme-voeren. Yet sulcx betaemt voor al een Christelijc gemoet, yder dient zijn vat (op de wijse van Diogenes) gestadelijck om en t'om te tobbelen, selden te setten, nimmermeer te vesten. Neemt datter yemant, uyt verre Landen, naer sijn Vaderlandt reysende t'eeniger tijdt onder weghe quame ter herberghe, daer hy by den Weert wel en vriendelijck ghetoeft werde, ingevalle hy door sodanich onthael verloct wesende, sijn reyse ginck staken, eñ bleef ter selver plaetse lunderende, soude een yeghelijck daer uyt niet oordeelẽ, dattet dẽ sulckẽ licht ter plaetsen (soomen seydt) daermen de Ossen bolt? ontwijffelijcken jae. Laet ons vry dencken dat wy zijn in dusdanige gestaltenisse. De werelt is ons (so het schijnt) een geneuchelickẽ Weert, ons vleesch eẽ vriendelijcke Weerdinne: laet ons sorge draghen, dat wy, zijnde op de reyse naer ons ware vaderlandt, door de aenlockinge van d'een en d'andere, in onsen goeden wech niet vertraecht en werden.

AVGVST. HVM. 3.

Diabolus non invalesceret contra nos, nisi vires ex vitiis nostris præberemus, & locum ei dominando nobis peccato faceremus, unde nolite locum dare diabolo.

Beter ghemant, als ghebrandt.

GHy broet Sy-wormen uyt, en Eyers van u Hinnen
In uwen wermen ſchoot (wat mooghdy doch beginnen ?)
Noch hebdy ſoo veel op met dat ghy hebt ghebroet,
Dat ghy van't Hinnen-jonck u moeder noemen doet.
Ey, ketelt u doch niet met dees ghemaeckte grillen;
'T is beter metter daet des jonckheydts brandt te ſtillen,
Door huwelijckſchen plicht. Els 't waer u minder ſchant
Int openbaer ghetrout, als heymelijck ghebrandt.

Præſtat nubere, quàm uri.

ET fovet, & calidis pullos educit ab ovis
Phyllis, & , en! matris jam mihi nomen, ait.
Phylli quid hoc ſibi vult, animum tibi prurit imago?
Ach! cui ficta placent nomina, vera juvant.
Ova foves gremio, veros imitantia partus,
Æſtuat in tacito dum tibi flamma ſinu.
Improba nube viro: faciat pejora neceſse eſt,
Si qua ſub inviſâ virginitate gemit.

PROVERB. 5. 18.

Ta ſource ſoit benite & te reſiouy de la femme de ta jeuneſse.

IL vaut bien mieux le corps lier par mariage,
Que ſe bruſler le cœur d'une impudique rage.
Que ſoüilles tu te doncq par plaiſirs contrefaicts?
Veu que peus ſans peché avoir les vrays effects.

MELIVS

XL.

NOn tantùm melius eſſe pronuntiat Apoſtolus nubere, quàm ſcorti ſocietate ſe polluere; verùm etiam melius eſſe aſſerit nubere, quam vri. Ne ergo blandiatur ſibi qui fœmineâ venere non utitur, quùm intrinſecus libidine ardeat. Pudicitiam enim eſſe, conjunctã cum caſtitate corporis, animi puritatem, rectè notatur ex Paul. 1 Cor. 7. 34. Idque reſpiciens, Virginem carne, ſed non mente, præmium nullum manere dixit Iſidorus. Hinc cum donum Continentiæ plerumque non niſi ad tempus a Deo homini cõferatur, tamdiu a nuptiis abſtinere aliquis poterit, quamdiu ad ſervandum cælibatum idoneum ſeſe ſenſerit: at ſimulatque domandæ libidini vires deficere ſibi comperiet, conjugii neceſſitatem a Deo ſibi impoſitam planè intelligat. Et, ne tanquam caſtitati adverſum, id genus vitæ quis damnare audeat, audiat D. Chriſoſtomum: Primus, inquit ille, caſtitatis gradus, Virginitas immaculata; ſecundus Conjugii fides fideliter ſervata. Eſt ergo, vel teſte Chryſoſtomo (qui alioqui nuptiis favere vix ſolet) conjugum caſtus amor ſpecies quædam Virginitatis.

DEn Apoſtel en verklaert niet alleenlijck, dattet beter is te trouwẽ, als in hoererie ſick te verloopen: maer ſelfs dattet beter is ſick ten houwelijcke te begeven, als te brandẽ. Niemant dã en ketele hem ſelven, als of hy wat goets dede, die ſick vã het geſelſchap der vrouwẽ onthout, indiẽ hy middeler tijt inwẽdichlijc van vuyle luſtẽ brant. Maechdelijcke reynicheyt is eẽ 't ſamenvoeginge vande ſuyverheyt des gemoets met een onbevlect lichaem, ghelijck claerlijck af te meten is uyte plaetſe Pauli 1 Cor. 7. 34. Te welcken inſiene ſeyt Iſidorus ſeer wel, dat een maeght indẽ vleeſche, ende niet inden gemoede, gheen belooninge te verwachten en heeft. Maer alſoo kennelijc is dat de gave vã onthoudinge veeltijts alleenlick voor een tijdt den menſche by Gode wert toegelatẽ: Soo iſſet geoorloft, ſick ſo lange vandẽ huwelickẽ ſtaet te onthouden, ter tijdt toe, datmen gewaer wert dat ons de crachten ontbreken om het vleeſch te connẽ betoomen, doch tot ſulcx ons onmachtich gevoelende, mogen wy vryelickẽ wel denckẽ dat ons duydelick van Godes wege wert gelaſt, dat wy ons ſouden ten houwelicke begeven. Doch op dat niemandt deſe maniere van leven, als tegens de ſuyverheyt ſtrijdende, en verwerpe, dat hy leſe eñ hoore den Outvader Chryſoſtomum, Den hooghſten trap (ſeyt hy) van ſuyverheyt, is reynen ende onbeſmetten maeghdom: dẽ tweedẽ, den huwelijcken ſtaet, als den ſelven tuſſchen man en vrouwe eerlijc beleeft wert. So is dan het huwelick (ſelfs nae het ſegghen van Chryſoſtomus, die nochtans over al ten beſten van het huwelick niet en ghevoelt) als een tweede ſoorte van maeghdelijcke reynicheyt.

GREG. LIB. 26. MORAL.

QVi tentationum procellas cum difficultate tolerat, conjugii portum petat: melius enim eſt nubere quam vri.

PROVERB. 5. 2.

POur quoi, mon fils, ſerois tu tranſporté de l'amour de l'eſtrangere, & embraſſerois tu le ſein de la foraine?

De wijle de Satan verandert wort in een Enghel des lichts, soo en dan geen wonder dat sijne dienaers verandert worden, als dienaers der gherechticheyt, der welcker eynde sal wesen nae haer wercken.

DEn Aep, naer 's menschen wijs, gaet mettet hooft verhevé,
En past wel op de maet, van 't spel hem voorgheschreven:
Maer als hy daer ontrent eens Noten wert ghewaer,
Laet sijn begonnen werck, laet spel en meester daer,
En loopt de Noten nae met alle vier de pooten.
Daer gaeter veel te kerck, als Godes huysghenooten,
Die, soo daer hoop ontstaet van eenich kleyn ghewin,
Den Godsdienst en de kerck stracx setten uyt den sin.

O curvæ in terras animæ!

DVm salit ad numeros, erectaque corpora tollit
Simius, huncaliquis jam negat esse feram.
Forte nuces alius medium projecit in agmen,
Vidit, & in prædam bestia stulta ruit,
Nil hominis retinens. Quibus, assuetudine tantum,
Futilis in vano perstrepit ore fides,
His, modici dum spes affulgeat ulla lucelli,
Excidit, heu! fluxæ relligionis amor.

HEBR. 12. 16.

Que nul ne soit paillard ou profane comme Esau qui pour une viande vendit son droict d'ainesse.

LE singe va au bal, portant en haut la teste,
Mais, pour cueillir des nois, se va courber en beste.
Qui leur devotions ne font que pour le train,
Les quitent, aussi tost qu'ils ont espoir de gain.

XLI.

ATalantam, magnæ pernicitatis virginem, in medio cursus certamine, magno conatu ad metam properantem, aurei mali jactu remoratam fuisse ab Hippomene, tradunt Poëtæ: Eodem ferè calliditatis genere miseros non rarò mortales supplantat vafer ac versipellis humani generis Adversarius, quoties aliquem accinctum jam, ac ad vitæ melioris metam properantem alibi conspicit; Protinus enim, objecto aliquo malo Aureo, id est, oblato sive divitiarum splendore, sive honorum gloriâ, sive alio illecebrarum genere, curvas in terram animas de fælici statu deturbat, & ad vetera ac absoleta retrahit. Tigridis impetũ, uno fœtuũ objecto, frangit venator, & belluam ad antrum, unde prodierat, remittit: idem nobis non rarò usu venit. Sæpe rerum fluxarum abdicationem, cælestium amorem, ac desiderium animo concipimus; at vix sacer iste furor in cursu est, cum ilicò, nescio quid, quod animo nostro blandiatur, nobis objicit Diabolus, quo veluti nobis ipsis erepti, in antiquum relabimur. Caveamus, & meminerimus, benè incipere egregium, bene desinere regium esse.

DE Poëten verhalen ons dat Hippomenes de snelle Atalãta, hem nu by naest voorby gheloopen zijnde, met het uytwerpen van eenen gulden appel, so heeft weten te verlocken, dat zy haren loop stremmende, om dien op te grijpen, eyntelijck inde loopbane is verwonnen gebleven. Dierghelijcken treck wert ons menichmael gespeelt vã onsen erf-vyant, dẽ Duyvel; want so wanneer hy gewaer wert datter yemandt sick heeft opgheschort, ofte sijne voeten opgeheven, om te trachten na de Mate van een beter leven: soo weet hy terstont ons eenigen gulden appel van eere, rijcdom, of dierghelijcke lockaes voor te stellen, om ons daer mede uyt den rechten wech te trecken, en alsoo in ons goedt voornemen te vertragen. De Iagers hebben een gewoonte (alsse jonge Tygers uyt haer holen gherooft hebben, ende vande oude in groote snelheyt werden naegevolgt, ontsiende den rasenden yver van't vinnige gedierte) dat zy een vande selve jongen laten vallẽ: het welcke het beest vindende neemt het op, laet af van haer na te jagen, en draechtet weder inden nest: en middeler tijt ontcomen de jaghers met de reste. Even soo gaetet met ons toe: 't schijnt somwylen dat wy zijn uytgegaen om met vieriger herten te loopen dẽ wech onser salicheyt, maer so ons middelertijdt yet, den vleesche aengenaem, by onsẽ vyant wert voorgeworpen, wy nement op: eñ en jaegen niet vorder, maer kruypẽ wederom als in onse oude holẽ. Hier voor staet te wachten, eñ staech in ghedachtenisse te houden, dattet eerlijck is wel te beginnen, maer heerlijck wel te eyndighen.

IOB. 8, 20.

GAudium hypocritæ ad instar puncti: si ascenderit usque ad cælum quasi sterquilinium in fine perditur, & qui cum viderant dicent, ubi est?

MATH. 6. 33.

CErche premierement le regne de Dieu & sa justice, & toutes ces choses vous seront baillées par dessus.

Ghy doet my kondt den wech ten leven, voor u is vreuchde de volheyt, ende lieffelijck wesen tot uwer rechter-handt eeuwichlijck.

MEn siet de snaer van selfs, en niet gheraeckt, beweghen;
Om dat een soete lucht ontrent haer komt gheseghen,
Een lucht, die op haer past, verholen en bedeckt,
Die van een ander plaets onsienlijck tot haer treckt.
Een heymelijck verstant, door een verborghen ader,
Heeft in der vromen hert ons aller herten Vader;
O wonderbare vreucht! al is den mondt als stom,
'T hert juycht van enckel lust, en niemant weet waerom.

Intacta movetur.

CHorda manu non tacta salit, non mota susurrat,
Ut chelys æqualem sentit adesse sonum.
Quanta piis tacitam pertentant gaudia mentem,
Cum Deus, occulto numine, pectus agit!
Non videt assessor, non hos notat assecla motus,
At pia mens intus sentit adesse Deum.
Mortales oculi mortalia gaudia cernunt,
Quæ Deus instillat gaudia, nemo videt.

---

2 CORINT. 4. 18.

Nous avons un poids eternel d'une glorie excellement excellente, quand nous ne regardons pas aux choses visibles ains aux invisibles.

HEureux esprit fidel! qui mesme en ceste vie,
Avec Dieu tout mouvant a grande sympathie.
On oit un luth sonner qui toutefois est coy,
Le juste sent plaisir, & nul ne scait pourquoy.

VERA

XLII.

VEra gaudia ut ex rebus corporeis nō proveniunt, ita nec oculis corporeis conspici poßunt. Animus incorporeus non nisi cognato sibi gaudio, id est, incorporali, afficitur; reliqua, cujuscunque generis oblectamenta, corticem tantùm, id est corpus, contingunt; ad interiores verò animi sensus nunquam penetrant. At pax illa conscientiæ, vitæ æternæ prænuntia, occulto numine mentibus infusa, ineffabili atque incredibili dulcedine tacitum pectus perfundit. Nihil Deo clausum, interest animis nostris, ac mediis cogitationibus intervenit. Amen, Amen, dico vobis (inquit Servator Iohan. 5. 24) qui audit verbum meum, & credit ei qui misit me habet vitam æternam, *id est, ut Paulus interpretatur, pacem cōsciētiæ, ac gaudium in Spiritu sancto, vera futuræ beatitudinis prœludia. Tanta enim fit alacritas animi (inquit Caß.) quanta fuerit consideratio rei, est enim mensura lætitiæ secundùm magnitudinem nuntii.*

GElijck de ware vreucht niet en spruyt uyt lichamelijcke oorsaken, soo en can oock de selve met de lichamelijcke oogē niet werden aengesien. Het onlichamelijck ghemoet en werdt door geen andere blyschap vervrolijckt, als door de sulcke, die gelijckmaticheyt heeft met haren aert, dat is, die in geen lichamelijcke dingen en bestaet. Alle de vermakelijckheden deses levens en gaen niet dieper als inde schorse, dat is, en raken maer het lichaem, eñ en dringen noyt tot in het binnenste onser zielen: Maer die lieffelijcke vrede des gemoets, een voorbode der eeuwiger geluckfalicheyt, heymelijcken door Godes geest in onse herten uytgestort zijnde, vervult ons den gantschen boesem onser zielen met onuytsprekelijcke soeticheyt. Voor Gode en is niet ghesloten, hy woont in onse herten, en swevet midden onder onse innerste gedachtē. Voorwaer (seyt de Heere Christus Iohan. 5. 24) die mijn woordt hoort, en gelooft den genen die my gesonden heeft, die heeft het eeuwige leven, dat is, (ghelijck den Apostel Paulus 't selve uyt leyt) vrede des ghemoets, en blijtschap inden heyligen geest, gewisse voorteyckenen vande toecomende geluckfalicheyt. De Godsalige ghevoelen midtsdien oock in dit leven onbegrypelijcke vermakelijckheydt, want de blyschap die in de ghedachten is, heeft haer groote, naer de ghelijckmaticheyt van de sake diemen bedenckt.

BERNARD. SUPER. CANT.

IEsus, mel in ore, melos in aure, jubilus in corde.

GREGOR. IN MORAL.

Iubilatio dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi potest, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam modis proditur. Illud est verum ac summum gaudium quod nō de creaturâ, sed de creatore concipitur, quod cum acceperis nemo tollet a te.

Den

Den duyvel quelt de Gheloovighe, helpt de Goddeloose.

MEn vondt wel eer een beeck (ist waer dat d'oude schrijven)
VViens droevich nat dē glans der tortsen const verdrijven,
VViens stroom ter selver stont (door, ick en weet wat, cracht)
Een uytgheblusschte keers als in het leven bracht.
Dit was eens afgods beeck, een rechten stroom der hellen:
Den duyvel weet ons noch op desen voet te quellen,
VVant een gheloovich hart hy met de wet verblust,
En stelt het weerelts kindt in Christi bloedt gherust.

Sic rerum inveritur ordo.

FAx lymphis Dodona tuis immersa necatur
Quæ micat igne; nitet, quæ sine luce fuit:
Fons sacer iste Deo, sic pristina credidit ætas,
At Deus hic stygii rex Acherontis erat.
Patrat idem cum fonte suo regnator Averni,
Ordinis inversi gaudet & ille dolis:
Nempe pios rigidæ percellit acumine legis,
Blanditurque malis sanguine, Christe, tuo.

---

2 CORINTH. 2. 11.

Que Satan ne gaigne le deßus, car nous n'ignorons point ses machinations.

DOdone, par ton eau, la mesche tost s'enflame,
Et le flambeau bruslant pert aussi tost son ame.
Le Satan met les bons en doubte, par la loy,
Blandissant les meschans par une vaine foy.

SIC

XLIII.

INter plurimas Diaboli fraudes ac astutias, non infimum locum ea obtinere mihi videtur, quâ verum lumen, id est, fiduciam piorum in Deum rigori legis, tanquam aquæ immersam, extinguere satagit; & contra facem emortuam, id est, impiorum conscientiam igne, ex aquis petito, id est, præposterâ ac perversâ Fide, studet accendere. Sed de his Emblema. In multis aliis adeò magna est vicinitas, ac similitudo veri ac falsi, ut facillimè, vel naturali hominum corruptione, vel machinatione diaboli, alterum loco alterius obtrudi nobis possit. Ex multis exemplis unum habe, sed quotidianũ. Tametsi malum nihil aliud sit, quam defectus boni, persuadet tamẽ sibi unusquisque se viri boni nomẽ implevisse, si malum fortè vitaverit, id est, si nec sicarius, nec fur, nec fœnerator, dici possit; cum sanè multò altius, ut bonus quis dici possit, enitendum sit: amandum quippe est, dandum est, adjuvandum est. Virtutem enim non defectum sed opus esse; non in otio aut quiete, sed in ipsâ actione consistere, nec satis esse malo abstinuisse, at bonnm insuper faciendum esse, in Christi scholâ indies docemur. Securis, clamat Baptista, arbori apposita est, quæ fructus bonos, &c.

ONder andere listighe aenslagen des duyvels, en is gheensins de minste, dat hy het ware licht der geloovige ('t welck is haer vast vertrouwen op Gode, in Christo Iesu) inde strengicheyt des Wets, als in een doodelijck water, soeckt te versmooren: gelijck hy daer entegen den dooden en uytgheblusten fackel, (dat is de afgebrande gewisse der goddeloosẽ) met eẽ vier uyt het water genomẽ, dat is, met een verkeert en averechts geloove, poocht te ontsteken. Doch hier van wert int Sinnebeelt gesproken. In veel andere saken is soodanigẽ grooten naebuericheyt des goets eñ quaets, des waerheyts ende der leugen, dat lichtelijc, ofte door dẽ bedorven aert der menschẽ, ofte door de listicheyt des duyvels, het eene voor het andere ons kan inde hant gestekẽ werdẽ. Van veel exempelẽ isser dit eene. Hoe wel het quaet niet anders en is, als gebreck of dervinge van goet, nochtans laet een yegelijck sich voorstaen, den naem van een goedt man verdient te hebben, so hy sick maer van het quaet en onthout: dat is, so hy misschien geẽ moordenaer, geen dief, geen woeckenaer bevondẽ en wert: daer nochtans, om een goedt man te wesen, al vry voorder gegaen moet zijn. Men moet niet alleenlijck nae laten de ghebreken vooren vermelt, maer in plaetse vande selve lief hebben, geven en helpen. Want de deucht geen gebreck, maer een werck te zijn, niet in ledicheyt, maer in arbeyt ende werckinge te bestaen, wert ons inde schole Christi daghelijcx gheleert. De byle, roept Iohannes den Dooper, is aen den boom gestelt, en die geen goede vruchten en draecht sal uytgheroeyt werden.

GREGOR. 14. MORAL.

HOstis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit: Eos autem pulsare negligit, quos quieto jure se possidere sentit.

Hierom sal de mensche vader ende moeder verlaten ende den vvijve aenhanghen, ende die twee sullen een vleesch wesen.

TEer Spruytjen, jeughdich hout, ghy zijt nu afghetoghen
Van dijnen ouden tronck, ghy hebt nu sap ghesoghen
VVt dese jonghe stam, dies valtet u niet swaer,
Dat ghy dijn eyghen boom moet laten blijven daer.
Die met den soeten bandt van Echte zijt omvanghen,
Ten is voor u gheen tijdt, om ouders aen te hanghen;
V maeghschap en gheslacht, vindt ghy nu al in een,
Ghy zijt een huys, een rijck, een werelt met u tween.

Natam rapis, ô hymenæ, parenti.

RAmulus adiunctâ dum ducit ab arbore succos,
Jam procul a trunco vellet abesse suo.
Ex animo caros deponere disce parentes,
Quæ socio recubas juncta puella viro:
Non oculis genitor, non matris oberret imago,
Solaque legitimi sit tibi cura thori:
Nomina tot tibi cara dabit cumulata maritus,
Hic pater, hic genitrix, hic tibi frater erit.

PSEAVM. 45. 11.

Escoute fille & considere: encline ton oreille & oublie ton peuple & la maison de ton pere.

VA t'en, gentil rameau, prens congé de ta mere;
Pour suivre ton mary; va fay luy bonne chere
Tant du corps que du cœur. Quant on est marié
Laisser là ses parens n'est pas impieté.

NATAM

XLIIII.

Nec insulsa, nec prorsus inutilis est observatio, quam quidam desumunt ex modo excusandi quo (Luc. 14. 16) utuntur ij, qui ad cœnam vocati, ad diem dictum venire detrectant. Primus eorũ, rationes absentiæ allegans, Villã, inquit, emi, in istius ego possessionem mittendus jam nunc abeo, utque apud herum tuum eo nomine me excuses, precor. Alter, Iuga bovũ quinque (inquit) empta sunt mihi, periculum de iis facturus decedo, id ne Dominus tuus ægrè ferat, meis verbis rogabis. Tertius confidentius perorans, & non excusatione (ut videtur) sed justâ defensione nisus, Vxorẽ, inquit duxi, eâque de causa non possum venire. *Actum matrimonii tantùm privilegii habere innuens, ut vel solâ facti allegatione satis superque purgatum se existimet. Magna sanè matrimonii efficacia est, in quo conjuges, vel Deo autore, parentibus sese mutuò præponunt. Graphicè apud Homerum Hector,*

Haud equidẽ dubito quin cõcidet Iliõ ingẽs,
Et Priamus, Priamiq; ruet gens armipotẽtis;
Sed mihi nec populi, nec caræ cura parentis,
Nec Priami regis tantum præcordia rodit,
Quàm me cura tui, coniux carissima, vexat.

Est sanè intimum amicitiæ genus, castus Thorus.

T'Is een leersame, en geẽ onvermakelijcke bedenckinge, die eenige nemẽ uyt de gelijckenisse van't Avontmael, van Christo vermelt Luc. 14, 16. alwaer, so wãneer de knechten uytgingen om de genoode te roepen, den eerstẽ brengende reden by van niet te connẽ comen, seyt een acker gekocht te hebben, eñ dien te moeten gaen besichtigen: den tweedẽ verklaert Kooper bedegen te zijn vã vijf jock Ossen, en de selve te moeten gaen beproeven: voegende beyde een bede by haere redenen, seggende, Ic bidde u doet mijn onschult. Den derden, sprekende met een grover stemme, en vry wat stouter, seydt rondt uyt, Ick hebbe eẽ wijf getrout, en daerom en can ic niet comẽ. Als vast houdende dat een wijf te trouwen eẽ sake is van sodanigen voorrecht, datmen om der selve wille, sonder tegensegghen, seer wel vermach alle andere saken aen d'een zyde te stellen. Voorwaer als wy siẽ dat God beveelt een teere maghet beyde vader ende moeder te verlatẽ, eñ eenen vremden man aen te hanghen, moetmen niet bekennen dat hy 't selve voor alderley vrientschappen stelt? Ic sal, met verlof vanden Leser, hier by voeghen 't gene Hector hier van by Homerum spreeckt.

Ick weet dat Troyen haest en ras
Niet zijn en sal als gruys en as;
Ick weet oock dat mijn Vader sal
Haest comen tot een droeven val;
En dat mijn Broeders lief en weert
Verslinden sal des vyants sweert.
Maer noch mijn Vader, noch sijn schat,
Noch ghy, ô Troyen! schoone stadt,
Perst my soo hart aen mijn ghemoet,
Als ghy, mijn weerde Huysvrou doet.

EPHES. 5. 28. ET SEQ.

VIri debent diligere uxores suas, ut corpora sua, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne unâ.

Laet ons wel-doende, niet vertraghen.

MEn siet den Crocodil, soo langh hy leeft, noch wassen;
Dit dient een Christen-mensch sich selven toe te passen,
En staegh in sijn beroep een hoogher stap te gaen,
Nu 't een ghebreck, en dan het ander te verslaen.
Volght niet Hiskiæ Son, die wert te rug' ghetoghen,
VVegh Son van Iosua, die bleef staen onbewoghen,
Maer volght naer Davids Son, en zijt ghestadigh vlug.
Die niet en vindt, verliest, die stil-staet, gaet te rug'.

Nullum virtuti solstitium.

CRescis, & extremis vel jam, Crocodile, sub annis,
Majus adhuc Nili tollis ab amne caput.
Incrementa decent Christum, tam longa, professos,
Nescius augmenti vir bonus esse nequit.
Nuniades sistat, retrotrahat Hiskia Phœbum,
Dux solymi Vatis sol tibi solus eat:
Ille, velut sponsus thalamo redit, altáque lustrat
Sidera. virtutem non decet ulla quies.

PHILIP. 13. 14.

En oubliant les choses qui sont en derriere, & m'avancant aux choses qui sont en devant, je tire vers le but.

NOn Iosue ton Soleil, non ton Soleil Hiskie,
Mais David ton Soleil, soit guide de ma vie.
Le corps du Crocodil, & du Chrestien l'esprit,
S'augmente, si long temps, que l'un & l'autre vit.

XLV.

NEc oscitatio, nec torpor, sed cura diligens, atque actio continua hominem Christianum decent. Cæli proprium est, animíque ad cælestia properantis, moveri semper, ac progredi. Inque id nisi summâ nitatur opum vi mens pia, facilè impetuoso decursu humanæ corruptionis abripietur:

.. Ac veluti si quis adverso flumine lembum
Qui subigit remis, si brachia forte remisit,
Ecce illũ in præceps prono rapit alveus amne.

Nec utique verè bonus est, qui indies, ut melior fiat, operam non dat. Sæpe nos nobis examinandi sumus, sæpe conscientia velut interroganda est, ecquid profecerimus, ecquid iracundiæ, avaritiæ, ac reliquis vitiis decesserit, ecquid virtutibus accesserit; nisi enim in illis decrementum, in hisce accrementum percipimus, vero divini Spiritus æstro percitos nos esse certi esse nõ possumus. Sanè apud viros pios magnum fluxæ fidei indicium esse solet, non proficere. Quid de externis hisce, déque status nostri conditione futurum sit, haud quidem scimus; nec id quidẽ multùm curandum est: animæ sanè ut indies adiiciam aliquid, in animo nobis, & in votis est. Lumen ad hoc nobis infunde, ô Numen.

GEen ledicheyt, maer eẽ gestadige besicheydt, is het ghene dat eyghentlijck een Christen mensche betaemt. 'T is den hemel, en alle die tẽ hemelwaerts hun spoedẽ, gansch eygen, haer geduerichlijck te bewegen: want indien sulcx niet met alle ernst en werdt betracht (naedien wy inde verdorventheydt der werelt wonen) so sullen wy lichtelijc, door de kracht der selve, als door het aendringẽ vã eẽ nederloopende reviere, wech werdẽ geruckt.

Die tegens stroom sijn schuytjen roeyt,
Dient nimmermeer te sijn vermoeyt;
Want, rust hy maer een kleyne tijdt,
Hy is terstont sijn voordeel quijt:
Midts, t'wijl sijn riemen ligghen stil,
Hy swiert, al waer het water wil;
En wert soo, door den snellen val,
Ghedreven teghens leegher wal.

Hy en is niet recht goet, die vã dage tot dage niet en tracht om beter te werden. Wy dienẽ onse eygẽ ziele menichmael te vragẽ, wat sy, sedert eenigẽ tijt herwaerts, ghevoelt heeft in Godsalicheydt ghevoordert te hebben, watse op de giericheyt, korselheydt, en andere onse gebreken verneemt gewonnẽ te hebbẽ. Want tẽ zy sake wy int quade eenige af breucke, int goede eenigen aenwas, van tijde tot tijde gewaer werden, laet ons vryelijck dencken, dat wy de ware cracht des Gheestes noch niet recht en hebben. Wat ons in het uytwendige sal gewerden, is ons onbekent: Maer wat het inwendige belangt, wy hebbẽ, door Gods genade, vaste hope om tot 't selve vã tijde tot tijde wat goets te sullẽ toebrengen. De Heere, die den wille geeft, geve oock het volbrengẽ.

HIERONIM. AD DEMETR.

SAnctæ vitæ ratio processu gaudet, & crescit: cessatione torpescit & deficit: Quotidianis & recentibus incrementis instauranda mens est, & vivendi hoc iter non de transacto, sed de reliquo metiendum.

Eenen goeden moet is een dagelijcx wel leven.

DEn Harder maeckt een fluyt van Esels flecht ghebeente,
En treckt daer door tot vreught geheel des wouts gemeente,
VVat is van kost of konst ? wat ver ghesochte vreught?
Kost, die niet veel en kost, een billick hart verheught.
VVat stelt ghy Luyt of Veel om blijschap op te wecken ?
Stelt, vrient, en stilt u hart : druck sal u vreught verstrecken :
Een wel ghestelt ghemoedt vindt over al sijn lust,
In alle dinck is vreught, als 't hart maer is gherust.

Æquus animus, commendat omnia.

OSsibus ex Asini fit tibia; silva remugit ;
Exultat saturas dux gregis inter oves.
Ecquid opus lituis ? sibi mens est æqua levamen,
Gaudia de placido pectore sponte fluunt :
Sit casa parva domus, sit fictilis olla supellex,
Hîc etiam sapiens, quo sibi plaudat, habet.
Aula gemit, cytharâ licet aureus instet Iophas,
Caula fremit plausu, dum, Milibæe, canis.

I TIM. 6. 6.

La pieté, avec contentement d'esprit est un grand gain.

TA fluste, gay Berger, n'est que des os des bestes,
Si resiouit pourtant vos gens aux jours de festes,
O grand don du Seigneur traquillité d'esprit !
Le cœur estant en pais un peu nous resiouit.

ÆQVVS

XLVI.

TRia ferè hominum genera nundinas frequentare compertum est, Emptores, Venditores, Spectatores: Duo priores emendis vendendisq; mercibus toto nundinarum tempore occupatissimi, anxiè discrutiantur. Tertium demùm genus benè ac jucundè agit, &, non nisi oculis, cuncta delibans, voluptatem ex omnibus, ex nullo molestias domum refert. Nundiarum, id est, mundi, sive rerum externarum tantùm spectatores Philosophos esse, vult Pithagoras; Christianos, viri boni. Habere opes ac possidere, at non ab eisdem haberi aut possideri, verè sapientis est: id verò unicuique nostrum continuò eveniet, si non ad ambitionem, sed ad necessitatem omnia habeamus. Arridet, etiam hîc, Democriti dictũ, Ille fælicẽ dicebat eũ, qui cum exiguis pecuniis hilaris esset, infælicem, eũ qui inter magnas opes tristaretur. Quid si totum orbem terrarum possideamus, ecquid commoditatis ex tantâ rerum congerie habituri sumus, præterquã ex iis, quæ utendo nostra facimus? de reliquis nihil habituri, præter solũ aspectũ. Atqui voluptatem, quæ ex visu est, æquè de alienis, atque de tuis capere nihil vetat, Qui ad naturam vivit nũquã pauper; qui ad vota, nũquã dives est.

DAer zijn veeltijts drie soortẽ vã menschẽ die de Iaermarctẽ besoeckẽ, te wetẽ, Koopers, Verkoopers, en Gapers. De twee eerste zijn den gantschẽ tijt des Iaermarcts door, elcx int sijne, sorchvuldelijckẽ besich: De derde soorte isser best aen, want, niet als metter ooge alles overloopẽde, draecht van alle dinghen eenighe vermaeckelijckheyt, van gheen eenighe quellinghe ofte stoorenisse nae huys. Pithagoras trect dit tot de Wijsgierighe van sijnen tijt, en noemt die, Begapers vande Iaermarctẽ, dat is, bloote beschouwers vande wereltsche dinghen. Andere Godsalige mannen eygenen sulcx, met beter recht, nu de rechte gheloovighen toe. Goederen te besittẽ, ende vande selve niet beseten te werdẽ, is eẽ werck vã Godsalige wijsheyt. En tot sulcx ware wel te comen. indien wy, niet op giericheyt ende eergiericheyt, maer op nootdruft alleene het ooghe sloegen. Kost en kleederen hebbende, vernoecht u daer mede, seydt den Apostel. Neemt dat gansch de werelt ons eygen ware, wat gemack of genut sal ons uyt sulcken ongemeten hoop goederen ghewerden, anders als 't gene dat vvy door het gebruyc eygentlijck het onse maken? van al de reste en hebbẽ wy niet meer als alleenlijck het ghesichte, eñ 'tselve is gheoorloft, soo wel van eens anders goedt te nemen als van u eyghen. Wat valter te seggẽ? die nae de natuere leeft is noyt arm, die nae de begeerlijckheyt nimmermeer rijcke.

PROVERB. 15.

SEcura mens quasi juge convivium.

PLATO. TIM. CAP. 13.

LAetitia pura in solis animæ bonis invenitur, ideo sapiens in se gaudet, non in iis, quæ circa se sunt.

HEBR. 13, 5.

QVe vos mœurs soient sans avarice, estans contens de ce que vous avez presentement.

Den Goddeloosen vliet, en niemandt en jaeght hem.

DE Schilt-pad' doet den Aep (ô wonder!) voor haer vluchté,
En hoe de Sim meer loopt, hoe zy meer ſchijnt te duchten
Te werden achterhaelt van een ſoo traeghen dier,
Dies s' al omſiende vliet, ontſiende vlam noch vier.
Een menſch, bewuſt van quaet, leeft in gheſtadich beven.
Hy ſucht, hy crucht, hy ducht, hy vlucht, oock niet ghedreven;
Door 't ruyſſchen van een blat verſchiet ſijns hartſen bloet,
Verdrietich is den ſtandt eens goddeloos ghemoet.

Qui vanos pavet metus, veros fatetur.

PReßa ſuæ ſub mole domus teſtudo laborat,
Pulvereámque gravi corpore verrit humum:
Vt videt hanc, fugit, óſque tremens poſt terga reflectit
Simia, nec tutam ſe putat eße fugâ.
Ad ſonitum culicis, motæque ad arundinis umbram,
Impius, & nullo terga premente, fugit:
Conſcia mens ſceleris formidine tota liqueſcit,
Tunc quoque, cum pavidi cauſa timoris abeſt.

Le pecheur, a touſiours peur.

COmbien que ta maiſon Tortue fort te preſſe,
Le Singe neantmoins te ſuit, en grand viſteſſe,
Craingant d'eſtre atrappé. touſiours le bliſtre fuit,
Et nul luy veut du mal, & nul ne le pourſuit.

QVI

XLVII.

VErè malam conscientiam matrem formidinis esse, dixit Chrysost. Horrorem enim individuum impietatis comitem esse, testantur ii, qui indies conscientiæ latebras quærunt, nec inveniunt. Pœnam semper ante oculos sibi versari putant, qui peccaverunt, inquit ille: Hinc fit, ut omnia horreat improbus, etiam minimè timenda, imò & amplectenda; Deum, quòd inimicum sibi; Diabolum, quòd lictorem; semet ipsum, quòd accusatorem sciat, ac sentiat. Viro bono contrà nihil terribile est; non Deus, nemo qui magis juvare velit; non Diabolus, nemo qui minus nocere possit; non conscientia, omnia ibi tranquilla: Horrificum tonitru parentis sui vocem benevolam, metuendum fulmen divinæ majestatis radios, mortem, in vitam meliorem transitum, Dei judicium, finem pugnæ ac ærumnarum appellat: Denique

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Quicunque verè animosus esse desiderat, mentem ut habeat flagitiis purgatam, etiam atque etiam curet.

EEn quade conscientie (seyter een Oudtvader) is een moeder van vreese. 'T is gewisselijck alsoo; want waer een sondich gemoet is, daer is t'elcken, in alle voorvallende saken, een bevende hart, ende een versmachte ziel. Den goddeloosen schrict voor alle dingẽ, selfs oock voor de gene die niet te vreesen en zijn. Hy ontset hẽ van God, want hy is hem vyant: vanden duyvel, want 't is sijn pynigher: van sijn eyghen herte, want 'tis sijn beschuldigher. Den rechtveerdigen daerentegen (gelijck den Wijse-man zeyt) is vrymoedich als een ionck leeu, sittert ofte beeft voor niemant: niet voor God, wanter niemant en is die hem meer wilt helpen: niet voor dẽ duyvel, wanter niemant en is die hem min can beschadigen: niet voor sijn eygen gewisse, want daer is ruste. Dẽ vervaerlijckẽ donder, noemt hy de stemme sijnes hemelschen Vaders: den schrickelickẽ blixem, de stralen van des selfs grootachtsaemheyt: de doot, een doorganck tot een beter levẽ: Gods oordeel, een eynde van strijt en ellendicheyt: en, om kort te segghen,

Al viel de werelt gansch en gaer.
Den vromen schrict voor geen gevaer.

Wilder dan ymandt onvertsaecht, ende goets moets wesen, die reynige zijn herte van doodelijcke wercken.

IOB 15. 21.

SOnitus terroris semper in auribus impii; & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur, circunspectans undique gladium.

IOB. 18. 11.

CIrcumquaque perturbant impium terrores, & disiiciunt eum ad pedes ejus.

PROVERB. 28. 17.

L'Homme faisant tort au sang d'une personne fuira jusques en la fossé sans que aucun le retienne.

Die uyt Godt gheboren is en doet gheen ſonde, want zijn zaet blijft in hem.

VVAnneer den Zeyl-ſteen eens aen't yſer is ghevvreven,
Men vint de cracht des ſteens ſoo vaſt daer aen te kleven,
Dat, al is tuſſchen hun gheſtelt een eycken bert,
Het yſer niet-te-min rondtſom ghetoghen wert.
Als Godt door ſijnen gheeſt ons hart komt als beſtrijcken,
VVie kan dat Godd'lijck zaet uyt ons ghemoet doen wijcken?
Laet woeden duyvel, vleeſch; geẽ tuſſchen-muer, geen ſchot,
Gheen aertſche macht, en ſcheyt der vromen ziel van Godt.

Om̃nia ſpiritui pervia.

VT ſemel impertit chalybi ſua munera Magnes,
Cum Magnete ſuo, ſe movet uſque chalybs:
Haud objecta moram faciunt huic ligna metallo,
Ne ſeſe lapidis vertat ad ora ſui.
Cum ſemel eſt imbuta Deo gens cœlitus acta,
Inque ſuâ Chriſti ſymbola mente gerit,
Se, licet opponat vaſto cacodæmon hiatu,
Se ſacrata, Deo corda movente, movent.

ROM. 8. 34.

Qui nous ſeparerá de la dilection de Chriſt?

LE fer touchè d'Aymant ſe tourne avec ſa pierre
Bien que ſoit loing de là, bien que priſon l'enſerre.
Qui eſt marqué de Dieu, & porte au cœur la foy,
Ne quite la vertu, par peine ny eſmoy.

OMNIA

XLVIII.

ANima (licet corporis ergastulis inclusa, licet vario tempestatum æstu, in hoc mundi Euripo, indies circumacta) nunquã tãto mortalitatis torpore obruitur, quin in eam irrepat nonnunquam, imò irrumpat æternæ fœlicitatis aliquis radius. Anima sanè Dei imagine insignita, similitudo quædam est, & imago æternitatis, sempiterna quippè illa, & nũquã desitura cæli gaudia, etiam in fragili hoc corpusculo prælibare nos posse, imò & debere, clara divini verbi elogia evincũt. Quicunque enim æternæ fœlicitatis præmia desiderat, huic primus ejus gradus etiam hic calcandus est; éque peccati sordibus ad animi puritatem, vitæ renovationem, reconciliationem cum Deo, ac conscientiæ pacem etiam in hâc vitâ trãseundum est. Quicunque enim habet partẽ (ut Iohan. Apoc. 20. 6.) in resurrectione primâ, in hoc secunda mors non habet potestatem. Hoc ipso die, inquit Christus ad Sachæum, salus huic domui contigit. Fælicem te Sachæe! cui Salvator præsens præsenti veridico ore salutem asseruit. Fælices omnes! quorum spiritibus Spiritus Christi idem dictat.

DE ziele, a! hoe wel inde kercker deses lichaems besloten, alhoe wel door menichvuldige becommeringe, inden drayboom deses werelts, dagelijcx herwaerts en derwaerts gedreven, wert evenwel niet belet, nu en dan, in sich te ghevoelen als een straelken vande eeuwige gheluckfalicheyt. Een ghemoet verheerlickt met den beelde Godes, is als een afbeeldt ende gelijckenisse vander eeuwicheyt. De begintselen vande eeuwige welstant, oock in desen broosen lichame, gevoelt te mogen, iae te moeten werden, wert ons indẽ woorde Gods genoechsaem aenghewesen: een ygelijc die de selve hier naemaels wenscht te mogen smaken, moet daer van den eersten trap betreden, selfs hier in desen leven, rysende uyt de verdorventheyt der sonde, tot de vernieuwinghe des levens in ware heylicheyt eñ gerechticheyt, versoeninge met God, door Iesum Christum, en vrede met sijne ghewisse. Die deel heeft (seyt Iohannes Apoc. 20. 6.) inde eerste opstandinge, in desen heeft de tweede doot geẽ macht. Heden (seyt Christus tot Sacheum) is salicheyt geworden desen huyse. Gheluckighe Sachee! aen wien de mondt der waerheyt, selfs met den mõde, salicheyt heeft verkondicht: gheluckich zijnse, die nu door Christi Gheest dese ghetuyghenisse aen haren gheest zijn ghevoelende.

TERTVLIAN. AD MARTYR.

ETsi corpus includitur, etsi caro detinetur in carcere, omnia spiritui patent. Vagare spiritu, spaciare spiritu, non stadia opaca, non porticus longas proponas tibi, sed illam viam quæ ad Deũ ducit. Quoties eam deambulaveris toties in carcere non eris. Nihil crus sentit ni neruo, quũ animus in cælo est. Totum hominem animus circumfert, &, quo vult, transfert.

Oordeelt niet naer het aensien.

ALs yemant komt ghereyst, en siet de Pyramijden
Opstijgend' inde lucht, als met den hemel strijden ;
Hy meynt, van verr', het zy eens grooten Conincx hof,
Maer als hy 't wel besiet, dan woonter niet dan stof.
Hoe dickmael slaet hy mis, die oordeelt naer het wesen,
Der menschen hart en is int voorhooft niet te lesen :
Siet! Galba wert doen eerst des rijcx onweert gheacht,
Als hy gheklommen was tot keyserlijcke macht.

Fronti nulla fides.

PYramis, excelso dum vertice sidera pulsat,
Spectanti saxo versicolore placet;
Quàm, procul attonito dum conspicit ore viator,
Exteriora videns, interiora probat;
Vt tamen accessit, quæritque ubi nocte quiescat,
Nil præter cineres hîc habitare videt.
Ah quoties homines extrinseca fallit imago!
Dignus eras regno, rex nisi Galba fores.

Tel semble sage en apparence, qui fol est en quinte essence.

QVi voit la Pyramid' en l'air bien haut s'estendre,
Pour un chasteau tout plein des chambres la va prendre,
Mais crie tost apres, ô bastiment trompeur!
Nul ne se fie au front, pour bien juger du cœur.

FRONTI

XLIX.

LEge Moisaicâ prohibitum fuisse legimus vestem, promiscuè ex lanâ linóque contextam, induere: per lanam simplicitatem; per linum malitiam ii, qui allegorice ista hujusmodi interpretantur, intelligi volunt: vestis quippè quæ ex lanâ linôque contexitur, linum interius celat, lanam exterius demonstrat. Vestem ergo ex lino & lanâ gestare, dicitur is, qui intrinsecus cautelas malitiæ operit, foris simplicitatem, veluti ovinam, ostendit. Apagè mihi cum istûc hominum fæce. Quisquis, inquit August., videri appetit, quod non est, Hypocrita est: Simulat enim justum, nec exhibet; ostendítque in imagine, quod non habet in veritate. Quid agis miser? odit te mundus, quod pium credat; odit te Deus quod impium sciat. ¦atque ita utrique odiosus, in neutro tibi præsidium est. Vna nihilominus animi ac oris discrepantia Deo grata est, si vultus nimirùm sit humilis; si animus in cælum ac meditationes divinas sit elatus.

VVY lesen, nae de wet Moyses, verbodē geweest te zijn een cleet te draghen, 't samen vermengelt met lijnen en wolle. De gene die dusdanighe saken tot gelijckenissen ende leerstucken ghewoon zijn te trecken, meynen dat door de wolle, eenvoudicheyt, door het lijnen, argelisticheyt moet verstaen werden. Want (seggense) een laken, geweven van lijnen en wolle, heeft het lijnē van binnē, ende verthoont de wolle van buyten: In voeghen dat den sulcken mach geseyt werden eē kleet te draghen van lijnen en wolle, die uytwendich schijnt onnosel als eē Schaep, zijnde middeler tijdt inwendich vol bedriechelijcke rancken. Wech met dien aert van menschen. Elck die wil schynen dat hy niet en is, (seydt Augustinns) is een beveynsde, want hy gelaet hem rechtveerdich, als hy verre van daer is, verthoonende een ghedaente, niet ghemeens hebbende met de daet. Wat maeckt sulcken mensche? De werelt die haet hem, om datse meynt dat hy Godsalich is: God haet hē, om dat hy weet, dat hy't niet en is: zijnde dan hatich voor beyde, en vint hy hulpe noch troost, by d'een noch d'ander: daer is evenwel noch eene soorte van verscheydentheydt tusschen ghelaet en gemoet Gode aenghenaem, te weten, als het ghelaet nederich is, het ghemoet verheven en opghetogen in Goddelijcke beschouwinghen.

I SAM. 16. 8.

HOmo spectat quod est ob oculos, Iehova spectat quod est in animo.

AVGVST. DE PAST.

TEmerariis judiciis plena sunt omnia, de quo desperamus subitò convertitur, & fit optimus; de quo multum præsumpseramus, deficit & fit pessimus, nec timor noster certus est, nec amor.

PROVERB. 31. 30.

LA grace trompe, & la beauté s'esvanovit, mais la femme qui craint l'Eternel será celle qui será louée.

Vvy en hebben niet inde vverelt ghebracht, 't is openbaer dat vvy daer niet en connen uytdraghen.

ALs't lijf helt naer der aerd' en totten val ons huysen,
De Luys verlaet ons vleesch, ons wooninghe de Muysen:
Vint haer de Spin te zijn vast aen een swacke muer,
Sy stracx verhanght haer net aen't huys van haer ghebuer.
Als ons de doodt seydt-op het huer-huys van dit leven,
Al wat ons eerst hinck aen, dat gaet ons dan begeven;
Daer leyt dan, siet! den mensch alleen bang' en bedroeft,
Des werelts troost vergaet, als 't hart meest troost behoeft.

Mortalibus morientes destituimur.

FIla ruinosis abrumpit aranea tignis,
Omnis ab exanimi corpore vermis abit.
Nos miseros! homini quidquid, dum vivit, adhæret,
Hoc hominem, simulac mors venit atra, fugit.
Cessat honos, abeunt, qui te coluêre, sodales;
Cumque tuo finem funere munus habet:
Omnia morte ruunt: cum res opis indiga nostra est,
Hei mihi! tum vastus nil opis Orbis habet.

ECCLESI. 5. 15.

Comme il est sorty du ventre de sa mere il s'en retournera nud, s'en allant comme il est venu, & n'emportera rien de son travail, auquel il a employé ses mains.

TOus les sourys s'en vont, quand l'edifice tombe,
Les pous nous vont quiter, quant on nous met en tombe,
He! monde ton solas s'envole, & n'est que vent;
Quant nous, plus que iamais, faut du solagement.

MOR-

L.

Distinguit amicos extremitas. Sæculi gaudia, ac terrena fælicitas, eodem quo Medici modo, ægrum, quum extrema patitur, ac mediâ morte jam natat, deserunt; quum tamen majori, quàm unquam, solatii subsidio, in isto temporis articulo, misero sit opus. Ecquid igitur futilibus istis adhæremus, aut inhæremus? ad Christum nobis perfugium sit, ille & cum dolor vret in lectulo, & cum mors sæviet in agone, & cum putredo ingruet in sepulchro, & cum Iustitia Dei exercebitur in judicio, suis haud dubiè affuturus est. Exclamemus igitur confidenter cum regio Vate, Psalm 73. 25. Te cum habeã nil equidẽ moror cælum, & terram; tametsi enim corpus ac animus deficiat mihi, ac liquescat; tu nihilominus semper solatium ac portio mea, mi Deus.

DEs menschens uyterste onderscheydt des selfs vrienden. Tijdelijcke vreuchden eñ 't gheluck deses werelts handelen met ons, ghelijck de Medecijnen met de siecken doen, die de selve, alsse beginnen te zielbraecken, daer laten, ende gaẽ hun sweechs: daer nochtans den armen mensche, in die gestaltenisse, de meeste hulpe en troost van noode heeft. Het welcke alsoo zijnde, wat gaet ons dan aẽ, om in dese nietighe dinghen soo gansch bekommert te... besichlijcken te woelen? Laet ons tot den Heere Christum ons toevlucht nemen, en aen hem onsen tijdt besteden: hy, en als de pyne ons treffen sal op ons bedde, en als de doot over ons woeden sal in onse verscheydinge, en als de verrottinghe ons overvallen sal in het graf, en als Godes gramschap opbrandẽ sal in het oordeel, hy (segh' ick) sal de sijne over al, en t'aller stont, by wesen, ende de ghewisse handt bieden. Laet ons dan vrymoedelijck uytroepen, met David in den Psal. 73. 25. Wanneer ick slechts u hebbe, soo en vrage ick niet naer hemel en aerde: wanneer my ooc lijf en ziele versmachtede, soo zijt ghy doch, God, alle tijt mijns herten troost, ende mijn deel.

AVGVST. DE NATVR. ET GRAT.
VBi sunt qui ambiebant currum potestatis? Vbi insuperabiles imperatores? Vbi sunt qui conventus disponebant & festa? Vbi equorum splendidi nutritores? Vbi nunc vestes & ornamenta peregrina? Vbi joci: & lætitiæ? Vbi exercituum duces? Vbi Satrapæ & Tyranni? Nonne omnes pulvis & favilla? Nonne in paucis versibus eorum vitæ patet memoria? Memento itaque Naturæ ne extollaris.

Siet

Siet! ick maecket al nieu.

EEn romp, gheen dier ghelijck, een maeckſel ſonder weſen,
Is aen het hoogh ghebou des hemels nu ghereſen,
Met vleughels wit verciert, en ſiet van boven of,
Hoe dat den aertſchen menſch hier leydt en wroet in't ſtof.
Siet wat verandering! die Chriſti naem wil draghen,
Moet ſijn verdorven aert gheheel en al verjaghen,
En werden ſoo vernieut, herſchapen, en herbout,
Dat hy van d'eerſte romp of ramp ganſch niet en hout.

Ecce! nova omnia.

TRuncus iners Æruca fuit, nunc alba volucris
Ambroſium cœli carpere gaudet iter:
Anteà vermis erat, mutatio quanta, videtis;
Corporis antiqui portio nulla manet.
Veſtis, opes, habitus, convivia, fœdera, mores,
Lingua, ſodalitium, gaudia, luctus, Amor,
Omnia ſunt mutanda viris, quibus entheus ardor;
Terrenæ decet hos fæcis habere nihil.

---

2 CORINT. 5.

Soyez nouvelle creature.

CE papillon n'avoit jadis façon de beſte,
Mais monſtre maintenant des aiſles, pieds, & teſte,
Comme animal formé, dreſſant ſon vol en haut.
Changer toi, ô Chreſtien, de tout en tout il faut.

ECCE

LI.

VIri pij, dum hominis Christiani excellentiam describunt, non hominem tantùm a bestiâ differre asserunt, quantũ homo spiritualis a carnali. Id si verum est, quid mirum si Scriptura, & ejusdem Administri indies tantopere nos aamoneant, ut hominem istum veterem, totũ & integrum, cum omnibus attributis, ac qualitatibus exuamus? Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras (inquit Ezech. cap. 18. 33.) & facite vobis cor novum & spiritum novũ. Serpentes, cum senectutem exuunt, cutem integram deglubere, memoriæ proditum est; adeò ut exuvias viator conspiciens, integrum sese serpentem videre existimet; idem sanè in nostri renovatione exigit Deus. Difficile ac durum id esse, quis non fateatur? At sanè regnum cælorum vim patitur (ait Salvator) & violenti rapiunt istud. Tria tantummodò vestimentorũ genera sunt piis, Aut in veste nigrâ tis lugendum, aut in rubrâ persecutio toleranda, aut in niveâ triumphus agendus. Nihil referre putemus, cujus coloris sint vestes, quas hîc gerimus, dummodò tandem veste niveâ conspicui, in æternum cum Christo gaudeamus. Annue Summe Deus.

EEnighe Godsalige mannen, beschryvende de sonderlinge uytnementheydt van een recht Christẽ, verklaren datter niet so grooten onderscheyt en is tusschen een beest, ende een mensche; alsser is tusschen onsen verdorven aert, en een recht Christelijck eñ vernieut gemoet. Het welcke alsoo zijnde, soo en isset niet te verwonderen dat wy dagelijcx so ernstelijck werden aenghemaent, door de ghene die ons Godes woort uytdeelen, om diẽ ouden mensche, met sijnen geheelen aert en eygenschappen, gansch en al te verleggẽ. Doet van u alle overtredinghe (seydt den Propheet Ezechiel. cap. 18. 33.) daer ghy mede overtreden hebt, maeckt u een nieu herte, ende eenẽ nieuwen geest. Men hout dat de Slangen, nu verout zijnde, haer huyt geheel eñ al uyttrecken, in voegen dat een reysende man het verworpen vel in sijnen wech siende liggen, niet beter en weet, of hy en siet een geheele Slange. In gelijcker voegẽ diende onse oude huyt gansch ende al afgestroopt, en de vernieuwinge in al ons doen en laten inghevoert te zijn. Dat het selve gansch beswaerlijck is, wetẽ wy alle: maer het rijcke der hemelẽ wert ingenomẽ by de geweldige 'Tis met de ware Christgeloovige alsoo gestelt, datse ofte rouwe moeten dragen, in een swart kleet: ofte vervolginge lijdẽ in een root-kleet: ofte verheerlict sijñ in een wit kleet. Wat leydter aen hoedanich ons kleet hier zy, als ons maer hier naermaels mach gewerden die witte kleedinge, duerende inder eeuwicheyt? Daer ons toe helpe den eeuwigen ende eenigen God, door sijnẽ lievẽ Sone Iesum Christum in eeuwicheyt ghepresen. Amen.

---

2 CORINTH. 5. 17.

SI quis sit in Christo nova sit creatura, vetera transierunt, ecce! nova facta sunt omnia.

EPHES. 4. 22.

DEspouillez le vieil homme, quant a la conversation precedente, & soyez renouvellés en l'esprit, revestus du nouvel homme.

DANIEL 12. 2.

Die onder der aerden ligghen en ſlapen ſullen opvvaken.

ALs ons beſchijnen ſal dien grooten dagh des Heeren,
Den booſen vol van ſtraf, den goeden vol van eeren,
Den vromen, die nu leydt int graf doodt uytgheſtreckt,
Sal van ſijn diepen ſlaep dan werden opghewecktt;
Hy die maer was een worm in dit ellendich leven,
Sal werden van der aerd' ten hemel opgheheven,
Een wit kleet ſonder vleck hem die daer henen lagh,
Sal werden aenghedaen. Vvel koomt ghewenſchten dagh.

Æternitas!

CVm ſuprema dies rutilo graſſabitur igni,
Perque ſolum ſparget fulmina, perque ſalum;
Protinus erumpet gelido pia turba ſepulchro,
Et tolletur humo, quod modò vermis erat:
Hic, cui ſquallor iners, cui pallor in ore ſedebat,
Veſte micans niveâ conſpiciendus erit.
Alma dies optanda bonis, metuenda profanis,
O ades, & parvum ſuſcipe Chriſte gregem.

IOB. 19. 25.

Dans ma chair je verray mon Dieu.

BIen que je ſois enclos en ceſte ſepulture,
Vn jour m'eſveillerá; car ceſte mort ne dure:
Vn jour m'eſleverá en haut de ces bas lieux,
Des ailles me donnant pour m'en voler aux cieux.

ÆTER-

IOHAN. 5, 28.

Nolite mirari hoc quia venit hora, in quâ omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui autem mala, in reſurrectionem judicii.

AVGVST. IN SACH.

REſurgent Sanctorum corpora ſine ullo vitio, ſine ullâ deformitate, ſine ulla corruptione, in quibus quanta facilitas, quanta fælicitas erit!

SCHOONÆVS EX D. HYERONIMO.

SEu vigilo intentus ſtudiis, ſeu dormio; ſemper
Iudicis æterni noſtras tuba perſonat aures.

FINIS.

Volghen tot vullinghe vande ledighe plaetſe, ſommighe ſtichtelijcke bedenckinghen.

Æſtivæ nives, hybernæ roſæ.

VEel Elefanten buyck, met honghers noodt beladen,
Kan eenen Boſch alleen met zijn ghewas verſaden;
Een kleyne water-beeck haer brandich dorſtē bluſt,
De bloemkens en het gras is 't bedde van haer ruſt.
Des werelts rijcken ſchoot, den grooten kloot der eerden,
De ſnel-gheſwinde lucht, de zee van grooter weerden,
'T wert al rondtſom doorſocht, doorloopen, en doorgrondt,
En noch en kan het niet voldoen eens menſchen mondt.
Men heeft des Somerdaeghs, in ijs en ſnee behaghen,
Men wou den ſtueren vorſt wel Rooſen leeren draghen:
Is 't vleeſch in overvloet, naer viſch is datmen haeckt;
En niet, dan datmen niet en kan bekomen, ſmaeckt.
Het leven is den menſch niet om de ſpijs ghegheven,
Maer ſpijſe dient ghenut tot onderhout van 't leven.
VVech dan verkeerde luſt: den buyck is haeſt verſaet.
Laeft, u mijn ziel, met ſpijs die nimmermeer vergaet.

Quod

MEn hoeft geen meerder *cracht* in handen, leden, ſinnē,
Als om ſijn eyghen zelfs te connen overwinnen:
Den menſch, wie dat hy zy, en dient geen meerder *goet*,
Als om, met God, in ruſt te ſtellen zijn ghemoet.
Ten waer ons niet van nood naer meerder *vreught* te jaghen,
Indien een yder kond' zijn eyghen gheeſt behaghen.
Gheen *wetenſchap* is nut, wat leertmen jaer aen jaer?
Als om ſijn eyghen ſelfs te kennen ganſch en gaer.
VVat looptmen dan ſoo verr', en ſweeft met alle winden?
Al watmen buyten ſoeckt, is binnen ons te vinden:
Vriendt wildy weſen *ſterck*, *rijck*, *vrolijck*, en *gheleert*,
En ſoeckt niet hier of daer; maer u tot uwaerts keert.

Naſcentes morimur.

ONs leven is hier niet als ſieckten en kranckheden,
Verſwackend' elcke reys des lichaems brooſe leden:
Elck ſieck zijn is den menſch ghelijck een kleyne doot,
En ſtout ons vaſt al heē na Charons ſwarten boot.
Moet dan des menſchen vleeſch hier eens int graf bederven,
Soo laet ons metten gheeſt gheduerichlijcken ſterven.
Om wel te ſterven iſt, dat yder menſche leeft,
Om wel te leven iſt, dat 't leven ons begheeft.

Malo gaudere, malum pessimum.

EEn gruwel zijn voor God, ons ſonden en ghebreken;
Maer gruwelijcker iſt, daer in te blyven ſteken:
Noch ergher doet den menſch, die vrolick daer in leeft;
En in zijn quaden wech, een welghevallen heeft.
Maer op der ſonden padt zijn dees wel verſt ghekomen,
Die hun met vollen mondt, der booſer ſtreken roemen.
Kan ick van ſonden niet vry houden mijn ghemoet,
Om dat ick ben een menſch beſtaend' uyt vleeſch en bloedt,
Van vaſt int quaet te ſtaen, van't ſchandelijck verblyden,
Van des te draghen roem, wil ick my immers myden,
Midts dat ick ben een menſch vernieut door Chriſti ſoen.
Du gheefſt my Godt den wil, ô gev' oock het voldoen.

Nunquam erit fœlix, quem torquebit fœlicior.

IN blyſchap wil ick niet ſoo hooghe zijn gheſeten,
Dat ick daer deur mijn God ſou comen te vergeten.
'k En wil ooc niet ſoo verr' in laten druck en rou,
Dat ick mijn eyghen ſelf daer door vergeten ſou.
Ick merck dat niemandt is door voorſpoet ſoo verheven,
Dat hem, naer ſynen wenſch, hier alles wert ghegeven:
Ick ſie oock dat geen menſch ſoo ongheluckich leeft,
Die niet ſoo dit ſoo dat tot ſijn gheriefen heeft.
VVel dan, wat gaet my aen? waerom iſt dat ick wenſche
Te zijn van beter ſtaet als is mijn even menſche?
Het beſt en hebdy niet, oock niet het quaetſte lot;
Verneught u dan, mijn hart, en danckt den milden God.

Votum

At is doch *kruyt* of *ſpruyt*, als wy aenſien de dieren
Die krielen door de lucht, door velden en rivieren?
En wederom, wat is een domm' of ſtomme *beeſt*,
Als ons komt in den ſin des menſchen hooghen gheeſt?
VVat is den *menſch*, als wy 't groot *aertrijck* gaen bemercken?
VVats 't aertrijck ſoo wy 't oogh ſlaen op des hemels wercken?
VVat is den *hemel* doch, als ons ghemoet aenſiet
Hem die *kruyt*, *beeſten*, *menſch*, *aerd'*, *hemel* ſchiep uyt niet?
Niet, om ſich ſellefs wil, wil ick dan eer bewijſen;
Maer alle dinck in God verwonderen en prijſen,
En God in alle dinck. ô God, ſtuert mijn ghedacht
Dat, buyten dy, mijn ziel voortaen gheen dinck en acht.

FINIS.

IACOBI CATZII I.C.

MONITA

AMORIS VIRGINEI
SIVE
OFFICIVM PVELLARVM
IN CASTIS AMORIBVS,
Emblemate expreſſum.

MAECHDEN-PLICHT,
Ofte
AMPT DER IONCVROVVVEN,
IN EERBAER LIEFDE,
aenghewesen
door
SINNEBEELDEN.

AMSTERODAMI,
Ex Officina Typographica Guiljelmi Ianſſonij.
Anno CIↃ IↃ CXIX.
Cum Privilegio.

Extract uyt de Privilegie.

DE Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, hebben gheconsenteert ende gheoctroyeert, consenteeren ende Octroyeren midts desen *Ian van der Hellen* Boeckdrucker der Stadt Middelburch, dat hy voorden tijdt van ses Iaren naestcomende alleene inde Vereenichde Nederlanden sal moghen drucken ofte doen drucken ende uytgeven seker Boeck gheintituleert *Silenus Alcibiadis, sive Proteus humanæ vitæ Imaginem, Emblemate Trifariam variato oculis subjiciens*, behelsende *Officium Puellarum in Amoribus*. Ghestelt in Ghedichten van drie tal en, te weten: Nederlandts, Latijn ende François. Verbiedende alle ende een yeghelijck deser Landen Ondersaten binnen den voorsz tijt van ses Iaren, 't voorsz boeck (in't gheheele oft ten deele, in't groote ofte kleyne, ofte in eenighe Spraecke, hoedanich die zijn) nae te drucken ende te verkoopen, ofte elders naeghedruckt inde Vereenichde Provintien te brenghen, om te verkoopen, sonder consent vanden voorsz *Ian vander Hellen*, Opte verbeurte vande naeghedruckte Exemplaren, ende alsulcke somme van penninghen, als blijct by de brieven van Octroy daer van verleent. In 's Gravenhaghe den 17 April, 1618. Onderteeckent

C. Aerssens.

ICk *ondergheschreven hebbe ghetransporteert, ghelijck ick transportere by desen aen* Willem Iansz *Boeckdrucker tot Amsterdam, alle het recht dat my competeert uyt het Privilegie by de Groot Mogende Heeren Staten aen my verleent, hier boven ghementioneert.*

Actum tot Middelburgh den 21 *Augusti* 1619.

Hans vander Hellen Boeckdrucker.

AENDE

Eerbare, Achtbare, Conſt-rijcke

IONCK·VROV

ANNA ROEMERS

DEN Hemel heeft ghebaert; van daer is af-ghecomen
Een Dier, een heerlijck Dier, dat wy een Menſche noemen;
Een Dier, der dieren vorſt; een wonderbaer ghebou,
Wiens hooch-verheven gheeſt ſweeft over man en vrou.
Wat roeptmen over al; Het moet, het ſal, hem rouwen,
Die yet meer drucken wil int loſſe brein der vrouwen
Als ſlechtelick de naeld' te paren metten draet,
Off hoemen mette ſpil en ſpinrock omme-gaet?
Wat roeptmen over al, dat aen het vrou-ghellachte
Gheleertheyt veeltijts brenght verkeertheyt int ghedachte?
Wat roeptmen over al, dat Maechden wijs en clouck,
Bevlecken int ghemeen den maechdelijcken douck?
Coom, ſeght my doch, waerom en ſal een Maecht niet vatten,
Soo wel als ghy off ick, van wetenſchap de ſchatten?
Is dan het Manne-volck ſo hooch, en clouck van aert?
Dat al de wijſheyt zit ghedooken inden baert?
Woont al des werelts gheeſt juyſt inden geeſt der mannen?
En is dit gheeſtich volck van gheeſticheyt verbannen?
Wat maecktmen ons al wijs! ghewis, dit aerdich Dier
Heeft, ruym ſoo diep als wy, zijn deel in s'hemels vier.

Wie heefter oyt ghehoort, dat dwaeſheyt waſt door reden?
Off dat de weerde Deucht verſlimt des menſchens ſeden?
  Wie heefter oyt ghehoort, dat wijſheyt brenght ten val?
  Swijght ſtil verkeerden Hoop: ten ſluyt doch niet met al.
Wel aen nu, wie ghy zijt, door-ſnuffelt al de Maechden,
Die oyt den ſnellen loop van Pegaſus na-jaechden,
  Hoe dat ghy't heft off leght, hoe veel ghy ſoeckt, off leeſt,
  Geen iſſer oyt gheleert, en geil met een gheweeſt.
Ghy brengt my Sappho voort: maer Sappho, wiens ghedichte
Noch huyden is bekent, is niet geweeſt de lichte
  Die Phaon, Venus wicht, oneerlijck heeft bemint,
  Maer een, die tucht en eer ten hooghſten hadt beſint.
Dan neemt dat ghy miſſchien off deeſ' off geen mocht weten,
Die, door der mannen liſt, haer ſelven hadt vergheten,
  Daer teghens wederom ſtell' ick een grooter ſchaer
  Van Maechden, wel-gheleert; en niet te min eerbaer.
Wie ſal ick noemen eerſt? V *Theia*, wiens ghedichten
Noyt voor den hoogen ſang Homeri wilden ſwichten,
  Een Maecht nau twintich iaer als u de bleecke doot
  Ginck leyden, metter haeſt, nae Carons ſwarten boot?
Sulpitia van u mach 't Vrou-gheſlacht wel roemen,
Want Martialis ſelfs derf u wel *heylich* noemen;
  Al is hy een trou-want van Venus dertel hoff,
  Noch uyt een vuylen mont perſt reynicheyt haer loff.
Cleobuline coom, u moetmen hier oock prijſen,
Cleobuli gheſlacht, een van de ſeven wijſen,
  Na dat u ſijnen naem, en deucht u vader gaff,
  Droecht ghy u maechdom me, maer niet u loff, int graff.
Sal onder deſ' u Spruyt *Pitagora* niet weſen,
Die naer haers vaders doot in ſijne School' quam leſen,
  En ſtaend' op ſijnen ſtoel, ginck brenghen aenden dach
  Wat Thales oyt bedacht, en Plato ſchrijven mach?
Denckt offer nu een Maecht vol ſchoonheyt, deucht, en eeren,
Hier in een Hooghe-ſchool de jeucht beſtont te leeren,
  En ded' al-daer haer leſſ', en met een ſoeten mont
  Van conſt, en hooghe leer ontſloot den rechten gront,
Wat zy het hooghſte Goet, hoe datmen moet in-binden
De tochten des ghemoets; Off wat de ſnelle Winden,

En

En Sneeu, en Hagel baert; waer aff het Aertrijck heeft;
Waerom de zee haer ſtroom, by beurten, neemt en gheeft,
Wat toe-loop ſouder zijn om ſulcken leſſ' te hooren?
Die ſtem ſoud' aen de jeucht vry dieper gaen in d'ooren,
Dan offer erghens ſaet' een Grimmert, 't hooft ghefronſt,
Neuſ-wijs en, ſoo hy meynt, groot-vader vande conſt,
Een Grimmert, ruych-ghebaert, die, door een hevich cryten,
Doet daveren de ſchool, en dwinght de lucht tot ſplyten,
Spreeckt, even als een Prins, en hout als voor ghewis,
En dat ſijn woort, een wet; ſijn plack, een rijck-ſtaf is.
De cleyne Borgery zit in gheſtadich beven,
De vreeſe neemt haer meer, als neerſticheyt can gheven.
Maer ſacht wat mijn Vernuft! 't is wat te verr' ghegaen,
V radt glijt buyten ſpoor, kieſt weer de rechte baen.
Phenomone van u moet ick al me vermelden,
O vinſter van 't ghedicht, bequaem tot loff der Helden!
Corinna, gheeſtich dier, ghy dient hier oock ghetelt,
Ghy wert in Griexſchen rijm voor Pindaro gheſtelt.
Maer wat beweecht ons doch, in over-waelſche boucken,
Den wijt-vermaerden loff der Maechden op te ſoucken?
V wil ick maer alleen, tot vaſtheyt van mijn woort,
V wil ick maer alleen, u ANNA brenghen voort,
V ANNA, helder licht van al deeſ' ſoete ſcharen,
In welck' een eerbaer hart, en wetenſchap hun paren,
Wie ſal niet roepen uyt, die by u heeft verkeert,
Een Maecht can eerbaer zijn, en niet te min gheleert?
Ghy wert ghenoemt, 't is waer, de thiende vande Neghen;
Dien prijs coomt u wel toe, maer noch iſt niet ter deghen;
Ghy wert ghenaemt, 't is waer, de vierde vande Dry,
't Waer elders veel gheſeyt, hier coomtet noch niet by.
Brenght al u gaven 't ſaem ghy drie-mael vier Goddinnen,
Noch ſuldy niet te veel op deſe Maghet winnen;
Want, ſiet! wat u ghetal can hebben int ghemeen,
Heeft Pallas uyt-gheſtort in deſe Maecht alleen.
Als ANNA ſcherſen wil, Thaleia moet haer wijcken,
Men mach haer in het ernſt met Cleio verghelijcken;
Ick ſegghe meer, door haer, door haer wert voort-ghebracht,
Daer heel den Maechden-berch noyt op en heeft ghedacht.

Ionck-vrou, doen ghy my laetst, doen ghy my ginckt vermaken,
Nu met gheleerden jock, en dan met hoogher ſaken,
Wat ſoeter dach was dat! het ſcheen dat, my te ſpijt,
De Son haer reys volbracht in al te corten tijt.
Ghy ginckt tot ons ghenucht een nieu beſteck verſinnen,
Te weten, hoe een Maecht haer dragen moet int minnen,
En waer de leſte pael van eer en ſchaemte ſtaet,
Waer over nimmermeer een ſedich hart en gaet.
V voor-ſtel dacht my goet: hier door quam my te vooren
Dat ick dees ſelve ſtoff wel eertijts had vercooren
Tot oeffening' des gheeſt; dies ginck ick na-der-hant,
En ſocht mijn out ghedicht, tot ick het weder vant:
Het lach daer in een hoeck, niet verre van 't verroten,
Begraven onder 't ſtoff, bevochten vande motten:
Ick nam het by der hant, verweckt als vande doot,
En nu, met u verloff, leg' ick't in uwen ſchoot.

SIet! *ANNA* ſpreeckt hier meeſt, een Maghet wel ervaren,
Om al der Maechden eer int minnen te bewaren,
Siet! *Anna* wijſt voor-by, wat tucht en eer vercleent:
En dubt niet inden naem, ghy zijter mee ghemeent.
Siet! *PHYLLIS* ronden cout beelt ons hier aff de Dieren,
Die om des Liefdes toors nu eerſtmael comen ſwieren,
En prijſen wel haer glans, doch kennen niet haer cracht,
Dat ſoetlick-ſotte Volck, dat ſott'lick-ſoet Geſlacht,
Die Duyven ſonder gal, deeſ' half ontlooken Rooſen,
Die, naer een dellu-ſien, nu wat beſtaen te blooſen,
Van deſe nieuwe jeucht is *Phyllis* ons een beelt,
Als ſy met vollen mont niet, dan van trouwen, queelt.
Wel aen, *Ionck-vrou*, wel aen; ontfanght u eygen wetten,
Die ghy tot het beſtier der Maechden-rey gingt ſetten,
En plackſe voor de deur van Venus hooch gheſticht,
Op dat een yder Maeght magh weten haren plicht.

J. C.

CORT BEGRYP
Van 't gene in dese T'samen-sprake, over de MAEGHDE-PLICHT, verhandelt wert.

BEdenckinge op het huwelijck, ende of tet geraden is te trouwen, Sinneb. 1. 2. eñ 3.

Gheen vryaje lichtveerdelijck, ende sonder voor-weten van Ouders aen te vanghen. Sinneb. 4. ende 7.

Offet betamelijck is voor een Ionck-vrou, uyt eyghen beweginghe, haer ouders aen te porren om ten huwelick besteet te werden. Sinneb. 5.

Dattet een goet Vader des huysgesins toe-staet den houbaren tijt sijns dochters waer te nemen, ende tijdelijck daer in te voorsien; ende of, by ghebreke van dien, de dochter selfs daer in yet vermach. Sinneb. 6.

Lichtelick ende in haeste sick te laten bewegen tot eenich huwelijck, mitsgaders sick selfs daer toe voorderen, sorghelijck voor jonghe dochters. Sinneb. 8. ende 9.

Goede huwelijcksche gheleghentheden niet lichtveerdelick van de handt te slaen. Sinnb. 10. ende 11.

Of, ende hoe verre een jonge maeght haer huwelijck selfs vermagh te bevoorderen, ende aen te drijven. Sinneb. 12. ende 13.

Bedenckinge, of een Vader vermagh met sijn dochter te vryen sonder op-sprake, of cleynicheydt: ende by wat middel sulcx ghebeschieden can ter mintster quetsinghe. Sinneb. 14. ende 15.

Aen-merckinghe, int voor-by gaen, op de hoedanicheyt van de cleedinghe van jonge dochters. Sinneb 16. ende 17.

Weyger-const *bevallijck ende voorderlijck int stuck van vryaje, ende wat mate daer in te houden.* Sinneb. 18. 19. ende 20.

Groote vryheyt in 't vryen schadelijck. Sinneb. 21.

Schoone woorden, ende hooghe beloften des vervoerden Minnaers, sonderlinghe tot ontucht hellende, voor verdacht te houden. Sinneb. 22.

On-aerdige, ende on-heuse Kacke-lackers hoe te bejeghenen. Sinneb. 23.

Kennisse voor Liefde: *ende het ongemack van het tegen-deel.* Sinneb. 24.

Offet betamelic is voor eē Ionge dochter tot tijt-verdrijf yemant aē te houdē, eñ voor cort-wijl onderlinge met Iong-mans te scherssen, ende jocken. Sinneb. 25. 26. 27. eñ 28.

Offet geoorlost is voor Ionge dochters yet te schencken aen Iongh-mans, ofte yet van de selve t'ontfanghen. Sinneb. 29. 30. ende 31.

Speel-

LOF-DICHT

TER EEREN VANDEN

HOOCH-GHEELEERDEN

D. IACOB CATS.

Op sijn

MAECHDEN-PLICHT.

EEN die onlangs heeft gestreken,
In't vvel-spreken,
Prijs en eer in Themis *hof,*
Heeft Apollo *nu verheven,*
En ghegeven,
Oock in't rijmen grooten lof.

Hy heeft langh en veel ghestreden,
Met sijn reden,
Voor het recht en billicheyt;
Maer nu gaet hy Phœbo *vieren,*
En vercieren
Onse jeught met zedicheyt.

Om de Maeghden dan te stichten,
Ginck hy dichten
Dese Ionghe-Dochters-plicht;
En, met koddich T'samen-spreken,
Gheeft hy streken,
Daer vermaeck en leer' in licht.

D'een is jonck, en onbesneden,
In haer seden,
VVat te dertel tot de min;
D'ander rijp, van deucht en jaren
Tracht te paren,
Meter Eer, en Ouders zin.

't Js onnoodich meer te soucken,
Geyle boucken,
Valentijn, of Amadijs,
ANNA *sal u beter leeren,*
't Heusch verkeeren,
Door haer deuchsaem onder-vvijs.

Themis *moet haer Tael-man geven,*
Deftich leven,
Om sijn uyt-spraeck, vol gevvicht.
Phœbus *moet, met Lauren-croonen,*
Hem beloonen;
Om sijn Gheest, en aerdich Dicht.

AEN IONCK-VROV ANNA ROEMER VISSCHERS.

ANNA *Roem* van onse tijden,
Boven 't Nijden:
Eer van 't prachtich *Amsterdam,*
Numen uyt u moet gaen *vissen*
De ghewissen
Van de deucht, is *Momus* gram.

L. PVETEMANS. D. M.

** EER-

OP DEN

MAECHDEN-PLICHT,

VANDEN

HOOGH-GHELEERDEN HEER IACOB CATS. I. C.

IEucht die eerst na uw's gelijcken,
Om end' om begint te kijcken,
Slechte Duyffjens, sonder gal,
Hoort wat ick u segghen sal.
Wildy dijne jonghe dagen,
End' dijn liefde niet beclagen,
Leert in tijts wat goet en quaet,
In het minnen omme-gaet;
Leert in tijts met rijpe reden,
In Cupidoos paden treden;
Dats de cunste, dats de slach,
Daermen op betrouwen mach.
Minners connen listich veynsen,
Anders spreken, anders peynsen:
In het minnen leyt ghevaer,
Yder neem zijn slaeghen waer.
Hondert Minners, vijftich gecken,
Hondert woorden, vijftich trecken,
Hier de hemel, daer de hel,
Vind'men in het Minne-spel;
Hierom moetm' int minnen wesen,
Halff vol hoop, end' halff vol vresen,
Niet te heet, end' niet te cout,
Niet te blood', end' niet te stout,
Niet te veyl, end' niet te grillich,
Niet te stuurs, end' niet te willich,
Niet te wijs, end' niet te zot,
Niet te schalck, end' niet te bot:
Aff-gheveerdicht end' gheslepen,
Op veel trecken, end' veel grepen,
Op het locken, end' 't gheveley,
Op het lacchen, end 't ghe schrey,
Op de praetjens, op de pronejens,
Op de ooghjens, op de loncjens,
Op het wesen sonder schijn,
Op het suchten sonder pijn,
Die daer gaet, can flicke-floyen,
Die daer zit, can aerdich toyen,
Och! het minnen is so soet,
Alsmen 't wel van passe doet.
Wilj' hier van zijn onder-wesen,
Neemt dit Boeck, end' willet lesen,
Neemt dit Boeck, dat op een lijst,
Al de vremde streken wijst;
Minners volghen, minners vluchten,
Minners hopen, minners duchten,
Minners bitter, minners soet,
Minners quaet, end' minners goet,
Minners raden, minners gissen,
Minners raken, minners missen,
Minners swackheyt, end' ghewelt,
Wert u hier voor oogh' ghestelt.
Ionghe Ieucht die van u ooghen,
Zijt verraden, end' bedroghen,
Comt te samen, maeckt een dans,
Comt te samen, vlecht een crans,
Crans van Myrthen, en Laurieren,
Om het hooft van CATS te cieren,
CATS met hert en sinnen eert,
Die *met reden Minnen* leert.

IAC. LVTT. I. C.

AEN-

TOT

ALLE BELASTE

MET

MAEGHDEN-SORGHE.

O *Vders*, *Vooghden*, *Vrienden*, *Broeders*,
Maeghden-hoeders,
Eer-bewaerders van den Douck,
Als ghy Dochters wilt besteden,
Souckt u reden
Nerghens, als in desen Bouck.

Weduw'-vrouwen, eerbaer herten,
Vol van smerten,
Die nu zijn moet vrou en man,
Hebt ghy Dochters jonck van jaren,
Teere Waren,
Hier is, dat u helpen can.

Maeghden die nu crijght behaghen,
Om te jaghen
In des liefdes jeughdich velt,
Om niet buyten's weegs te dwalen,
Hout de palen
U in desen Bouck ghestelt.

Iongh-mans die den crijgh der minnen
Wilt beginnen,
Eer ghy treed' in dit ghevecht,
Leert, hoe ghy dees teere Dieren
Dient te vieren,
Dit is 't Boeck van 't *Maegde-recht*.

Naso heeft wel in sijn leven,
Veel ghe schreven,
Hoemen mint, en wert gevrijt;
Maer veel dinghen, die wy lesen,
Zijn mis-presen,
Als onnut in onsen tijt.

Naso door sijn geyle streken,
Leert ghebreken
Daer een eerbaer hart om sucht:
Maer dit Bouxken soet in leere,
Vol van eere,
Geeft ons *wijsheyt met 'ghenucht*.

Dat de Maeghden wel bestieren
Haer manieren,
Is voor d'Ouders wonder soet:
Datse door een eerlick trouwen
Werden Vrouwen,
Is voor heel de weerelt goet.

Beyde dees soo groote saken
Can hy smaken,
Die dit Bouxken vraegt om raet.
Het zy dan by alle menschen,
Die daer wenschen
Dattet wel op 't Aertrijck gaet.

J. A. F.

ELOGIUM

IN

AMORIS VIRGINEI MONITA

CL. AMPLISSIMI DOCTISSIMQVE VIRI D. IACOBI CATZII. I. C.

AEQuoris undisoni verrunt qui cærula tonsis,
Næ grandibus caput periclis offerunt :
Nunc etenim Hippotades, ferventis & arbiter undæ,
Aut brevia Syrtesque, aut Charybdis imminet ;
Intentant præsens modo monstra natantia lethum,
Eructat absorpta ubi physeter æquora :
Quæ, nisi sollicitâ Typhis subvenerit arte,
Quassata nigris transtra mergant fluctibus.
Sunt hæc dira quidem ; multò at graviore procellâ
Rates amantium impetit trux Cypria.
Litora quot conchas, tot habet fera spicla Cupido ;
Totque ægra curis ossa amantis æstuant.
Quis mille illecebras nescit, quis tincta veneno
Quæ clàm medullas sauciant tela intimas.
Hinc rabies animi in vitium pronissima flecti,
Ac cæcus ardor instat, haut constans sibi ;
Spemque metumque inter dubii suspiria cordis,
Repulsaque illinc, dedecus, & infamia;
Mors etiam : quæ vos Pyrame & Babylonia Thisbe,
Ah triste fatum ! uno ense & horâ perculit.
Sic visum Veneri : sic tabo spicula tingit
Cupido, melle & felle fæcundissimus.
Ecce autem, Phœbi magnum patris incrementum
Alto coruscam collocat pharum specu
CATZIUS, *atque catè didens fugienda petendis,*
Commonstrat aditum saxa per Caphareа.
Quare illi meritò imperium gens mollis amorum
Et ultrò positis sceptra defert fascibus ;
Auxiliumque uni, ac vitam debere fatetur,
Amoris & salutat AEsculapium.

L. M. P.

I. Liræus.

IN-LEY-

FLOS, MIHI DOS.
mÿn Poem
bloem
VNA VIA EST.

VVAPEN-SCHILT.

Alle Eerbare Maeghden toegheeygent.

WY leven in een tijdt, dat yder een sijn Wapen
Weet, na sijn eyghen sin, van hier of daer te rapen:
Den desen voert een Leeuw, of Arent in sijn velt;
Den genen heeft een Stier in sijnen schildt ghestelt.
De Wapens zijn vervult met alle vreemde beesten:
Vraeght yemandt waerom dat? soodanich zijn de geesten
Van dese, die den naem, en niet de daet, vereelt:
Zy draghen haren aert in Wapens afghebeelt.
Maer t'wijl aen dees en geen een Wapen wert ghegeven,
Waerom en werdter noch gheen Wapen toegheschreven
Aen u, ô 's Werelts oogh, ô Maeghdelijck gheslacht,
Die in des Minnaers hart soo edel zijt gheacht?
En isser gheen Heralt, die, nae den eysch van saken,
En na u sachten aert, een Wapen weet te maken?
Die voor een wreeden Leeuw, of voor een fellen Stier
V schick' een Schaepjen toe, of noch een soeter dier?
Neen, tot op desen dagh en heeftmen niet vernomen,
Dat yemandt, hier int landt, of elders is ghecomen,
Die, voor Cupidoos sael, of Venus hoogh ghesicht
Heeft tot der Maeghden eer een Wapen opghericht:
Het staet dan noch te doen. Dorst ick my onderwinden
Te wesen een Heralt, of Wapens uyt te vinden;
Het beeldt, dat ghy nu siet hier voor u ooghen staen,
Dat soud' ick voor een Schildt de Maeghden wijsen aen.

GHy siet een Druyven-tros, met koelen dauw behanghen,
Wiens aenghenaem ghesicht een yder doet verlanghen;
Een Tros, niet nu of dan ghegeesselt van de windt;
Niet, hier of daer, ghesoolt van eenich dertel kindt:
Een Tros, daer noyt de Sonn' heeft vinnich op ghesteken;
Maer die, bedeckt met Loof, haer stralen is ontweken;
Een Tros, aen wie noch Spreeuw, noch hart-ghebeckte Mus
Heeft in de Druyv' ghedruckt een al te diepen kus.

Een Tros, daer noyt een Worm is tusschen inghekrópen,
Daer noyt een geele Bye de jeught heeft uytghesopen:
Een Tros, die noyt een Seug' met kruypen heeft gheschent,
Daer noyt een stoute Vliegh' haer beck heeft ingheprent.
Een Tros, daer noyt een Spinn' haer raegh heeft om ghetoghen,
Daer noyt een vuyle Sleck haer dracht heeft opghespoghen;
Een Tros, daer noyt een Muys, daer noyt een snoode Rat,
Int duyster van de nacht, haer deel van heeft ghehadt.
Een Tros, noyt aen de muyr door wrijven afghesleten,
Noyt onder haere schors van Mieren uytghegeten;
Een Tros, die noyt soo hart ghespannen heeft ghestaen,
Dat haer door groote jeught het sapjen is ontgaen.
Een Tros, door val, noch stoot ghebersten noch ghereten,
Aen wien noyt kern' en is ontvallen door de spl. ten,
Een Tros, die noyt een Holm oneerlijck heeft bedot,
Van buyten niet gheblutst, van binnen niet verrot.
Fen Tros, daer noyt een mensch met vinghers op en druckte,
Daer noyt vermeten handt een druyfken van en pluckte;
Een Tros, een gaven Tros, noch vers en onbevleckt,
Noch met sijn aerdich waes van alle kant bedeckt.

DE Cranskens, die ghy siet rondtsom het Wapen sweven,
Is Ving-koort, wel te recht de Maeghden toe-gheschreven;
Een Kruyt, van sachten aert, ghedweech en soet ter hant,
Leert, Maeghden, aen u kruyt sacht wesen van verstant.
Een kruyt, dat nimmermeer placht in de lucht te swieren;
Dat is ghesyt, ô Maeght, weest zedich van manieren:
Een kruyt, dat altijdt kruypt, en noyt en stijght om hoogh;
Om dat soo dient te zijn der maeghden eerbaer oogh.
Een kruyt, wiens jeughdich loof geen Vorst en can doen wijcken,
En laet geen Vorst, ô Maeght, u weerde maeghdom strijcken.
Een kruyt, dat hoemen't teelt, nochtans geen zaet en heeft,
Tot teycken, dat een Maeght aen niemandt yet en geeft.
Een kruyt, wiens aerdich blat alleenlijck wast by paren,
Leert, Maeght, voor een alleen u soete jeught bewaren.
Een kruyt, dat dickwils bloeyt, maer noyt int zaet en schiet,
Thoont elck wel soet ghelaet, schoon Kindt, maer hoogher niet.

Een

Een kruyt, beyd swack en recht; een kruyt bequaem te hechten
Aen 't bedde van de Bruyt, om kroontjens af te vlechten,
Een kruyt, dat niet en buyght, als metter handt gheleydt,
Peynst, Maeghden, by u selfs, waer toe dit werdt ghesseydt.
Een kruyt, wel met een bloem, doch sonder reuck bevonden.
Wegh Muscus, Ambre-grijs, wegh rieckend' kruyt, ghesonden
Van Pegu of Ternas, of ander vreemt ghewest,
Een maeght die niet en rijckt, die rijckt wel alder-best.
Een kruyt, dat haet de sonn', en wast al meest ter zijden,
't Is rechte maeghden aert het oogh van 't volck te mijden.
Een kruyt, dat van sijn ranck wel licht sijn wortel maackt,
Maeght, set u voeten vast: u losheydt werdt ghelaeckt.
Een kruyt, seer nae ghelijck, maer minder, als Laurieren,
Weest vrouwen in verstant, en Maeghden in manieren.
Een kruyt, wel vroegh ghebloeyt, maer nimmermeer bevrucht,
Een ding verblijt een Vrou, maer is der Maeghden sucht.
Een kruyt, wel zonder zaet, allijck-wel niet verschoven,
Maer, om sijn aerdich blar, ghewilt in alle hoven;
Al zydy niet te rijck, schoon Maeght, hebt goeden moet,
Een seghen-rijck verstant gaet boven gelt en goet.
Een kruyt, een recht ghewas, al wertet niet ghedwonghen,
Voor al, schoon Kint, voor al, wacht u voor kromme spronghen,
Een kruyt, een aerdich kruyt, dat in sijn teere bloem
Stelt alle sijnen lof, heeft alle sijnen roem.
Wel aen, ghy broose Waer, teer Goetje, swacke Dieren,
Leert hier van uwe jeught in eerbaerheydt bestieren,
V eertjen is u goedt, u Bloemken is u al,
Ach! 't is met u ghedaen, soo dat komt tot een val.

VRaeght ghy, wat my beweeght aen Maeghden te besteden
Een Wapen met een Druyv'? siet hier, int kort mijn reden:
Al wat aen u, of my, in desen Tros behaeght,
Dat is, of dient te zijn, ontrent een ware maeght:
En wildy sulcken een sien af-ghebeeldt nae 't leven,
Soo leest wat van de Druyv' hier vooren staet ghesschreven;
En wordy dan ghewaer, dat alles op u past,
Soo staen u saken wel, soo gaet u maeghdom vast.

Merckt dan, en overweeght eens alles int byſonder,
Al ſpreeck ick van een Druyv', daer ſchuylt wat anders onder;
  Want wat hier vooren ſtaet, ſoo't recht werdt overleyt,
  Heeft alles in een Maeght een heymelijck beſcheyt.

MAer wat ſal't eynd'lijck zijn? zoud' yemandt moghen ſegghen,
Sal beyde Druyv' en Maeght dan ledich blijven legghen?
  Soo niemandt is ghelooft haer vrucht te taſten aen,
  Soo moeten Druyv' en Maeght in onghebruyck vergaen.
Niet ſoo: daer is een wegh, om deſe vrucht te raken,
Om, met een volle mondt, van hare vrucht te ſmaken;
  Dat is, dat is den wegh, om haer te raken aen.
  Siet ghy wel aen den Tros een aerdich ſteeltjen ſtaen?
Dat is den rechten wegh; en ſoeckt gheen ander weghen,
Soo ghy wilt gaen te werck, als eerbaer luyden pleghen,
  Dat is den rechten wegh, om dat ghewenſte pant,
  Te grijpen ſonder vleck, te raken ſonder ſchant.
Maer om u, die dit leeſt, niet langher op te houwen,
De Druyf-tack is een Maeght, haer Steeltjen is het Trouwen;
  De handt, die naer de Tros, met heuſche vinghers taſt,
  Is, Luſt tot eerbaer Min, die niemandt en verraſt.
Wel aen dan, wie ghy zijt, grijpt deſe weerde panden
Niet plompelijcken aen, met onghewaſſchen handen;
  En ſchoon ghy krijght u wenſch, hout even-wel noch maet;
  Want, ſelfs de beſte ſpijs' te veel ghegeten, ſchaet.
En ghy, ô teere Maeght, voelt ghy u Troſjen rijpen,
Soo latet op ſijn tijdt, en by ſijn Steeltjen grijpen;
  En als een eerbaer handt u ſoete vruchten pluckt,
  Seght dan, met vollen mondt, het is my wel gheluckt.
In tijdts, met Vrienden raedt, in Echten-ſtaet te treden,
Dat is den beſten voet om Maeghdom te beſteden,
  Want die haer ſonder ſmert in eerbaer liefde draeght,
  Al werdtſe ſchoon een Vrou, ſoo blijftſe doch een Maeght*.

*CHRYSOSTOMVS.

HEt huvvelijck is een tvveede ſoorte van Maeghdom; te vveten, ſoo vvanneer het ſelve eerlijck tuſſchen man ende vrouvve, beleeſt vverdt.

INLEYDINGHE
Tot de t'Samen-ſpraeck tuſſchen *Anna* ende *Phyllis*,
roerende den MAEGHDEN-PLICHT.

T*Ervvijl dat* Phyllis,*groen van*
jeught,
Int minnen ſtelt haer meeſte vreught;
Doch vol van onbedachte vvaen,
Miſt nu en dan de rechte baen;
Coomt Anna, *rijper van verſtant,*
Haer ſaken nemen by der hant:
En, overmits ſy al voor dien
Het doen van Phyllis *had door-ſien,*
Neemt,op eẽ tijt,haer ſlag eens vvaer,
En gaet verthoonen het gevaer, (valt,
VVaer in een maegt vvel licht ver-
Die veel met iong-mans jockt en malt.

Hier tegens bint dan Phyllis *in,*
Dan vveder Anna *ſeyt haer ſin.*
Jck,by geval,niet verr' van daer
Aenhoord' al vvat dit ſoete paer
By beurt' hier op te voorſchijn bracht;
Dies nam ick voor,in mijn ghedacht,
Door Sinne-beelden en ghedicht,
Te vvijſen aen der Maegden-plicht,
Ghy, die dit leſen vvilt met
vrucht,
Beelt u geen dingen in ter vlucht;
Al ſpreeckt oock Phyllis *met beſcheyt,*
Het is u beſt dat Anna *ſeyt.*

ARGVMENTVM.

A*Nna*, rudem juſti dum *Phyllida* ſentit amoris,
Et paphijs vacuum pectus habere dolis,
Fræna nimis laxas petulantibus, inquit, ephebis;
Eſt opus vt monitis erudiare meis.
Virginis officium caſtique Cupidinis artes
Nos amor, & brumæ ter docuêre novem.
Me duce carpe viam, ne te malus auferat error,
Dedaleâ Veneris regia fraude latet.
Talia dum memorant, alternaque carmina dicunt,
Non procul a thalami limine, dicta noto.
Phyllis amore novo, ſtimuliſque agitata juventæ,
Incipit ingenuo ſic prior ore loqui.

Ten heeft gheen aert
Voor 'tis ghepaert.

Sans mariage,
N'a courage.

PHYLLIS.

ICk sagh dees daghen op een deck,
Tvvee duyfkens spelẽ bec aen beck;
Hier door ontstont in mijnen sin
Een soet bedencken op de min:
Siet! (dacht ic) hoe Gods vvonder macht
Elck dierken paert in sijn gheslacht;
Elck voelt en voet sijn eygen vier,
Elck vrijt, en trout, op sijn manier;
Geen isser dat geen lief en heeft:
't Lieft al, oock selfs dat niet en leeft.
Den Dadel-boom vertreurt haer jeught,
Men sieter aen noch vrucht, noch (vreught,
Tot sy ten lesten by haer vint
Haer vveder-paer, dat sy bemint,
Dan grijpt dẽ boom eerst als een moet,
En geeft haer vrucht in overvloet.
Dringt liefde door het quastich hout,
Is 't slijm der visschen niet te kout,
Zijn vvilde voghels niet te snel,
Zijn vvreede dieren niet te fel
Om elck te paren naer hun aert,
VVat doet den mensch dan onghepaert?
Voelt leeu en beer dees soete pijn,
VVat sal't van teere maeghden zijn?

Non, nisi nupta, viget.

PHYLLIS.

DVm geminas nuper, per tecta paterna, columbas
Conspicio dulci iungere rostra sono,
Palmaque forte subit, sterili miserabilis vmbrâ
Suspirat socium dum procul esse marem,
Moxque, vel aspectu cari propiore mariti,
Ridet, & agricolam fertilitate beat;
Alma Venus, dixi, *moriar nisi nubere dulce est!*
Et loquor, & tacito pectore serpit amor.
Arboribus suus ardor inest, sua flamma volucri,
Æstuat vmbrosi per iuga montis aper,
Cæruleo quod amet, non desit in æquore pisci,
Cur fugiat teneras sola puella faces?

NON,

NON, NISI NVPTA, VIGET.

I.

Lucret.

O Mne adèo genus in terris, hominumque, ferarumque,
Et genus æquorum, pecudes, pictæque volucres,
In furias ignemque ruunt.

Montagn. lib. 3. de Essais. cap 5.

T Out le mouement du monde se resout, & rend a cest accouplage; c'est vne matiere infuse par tout, c'est vn Centre, ou toutes choses regardent.

Soo haest ghetrout,
Soo haest berout.

Au jour d'huy marié,
demain marri.

ANNA.

GHy spreeckt hier van, 'k en vveet niet hoe,
Het schijnt, ghy zijt u maeghdom moe;
VVant, naer ick aen u mercken can,
Soo vvout ghy mee vvel aen de man.
VVel! meynt ghy dan dat heyl en rust
Juyst in der mannen slippen rust?
En dat gheheel het echte bed
Met rooskens is bestroyt, beset?
Ghy dvvaelt: ten gaeter niet soo breet;
Maer hoort, dit is het recht bescheet:
Al vvat des menschen hart vervvacht
Js hoogh en groot by hem gheacht,
Maer alsment heeft, dan ist als niet:
Men socht genucht, men vint verdriet,
Dit is van outs alsoo 't ghebruyck.
Den echten staet gelijckt een Fuyck,
Indien-men grijpt den rechten sin,
Al vvatter uyt is, vvilder in;
En vvatter in is, vvilder uyt:
Het meyskẽ vvenscht te zijn de bruyt;
Een jubben, van sijn eerste vlucht,
Leyt, om een vvijf, gestaech en sucht:
En veel-tijts is-men nau ghetrout,
VVanneer-men 't hooft vvel deerlijck clout.

Infectum petitur, piget peracti.

ANNA.

ERgo maritali dare te juvat ora capistro?
Idque rosas, demens, & melimela putas?
Si miseris superest mortalibus vlla voluptas,
In gremio torvi non latet illa viri.
Nassa tori vinclis, & squammea turba juventæ,
Si memini, priscis assimulata fuit:
Libera vimineos gens certat inire recessus,
Capta parat toto corpore nixa fugam.
Conjugium votis nova virginis expetit ætas,
Inque torum pueri prima libido ruit:
Vix tamen illa viri gremio calet, ille puellę,
Cum piget, & vacuos optat vterque lares.

INFECTVM

INFECTVM PETITVR, PIGET PERACTI.

II.

Diog. Laërt.

SOcrates juvenes cælibes, & nuptias ambientes, ſimiles eſſe piſcibus dicebat, qui ludunt circum naſſam & geſtiunt inire, contra qui jam incluſi ſunt, exire.

Theodec.

SImiles ſunt ſenectus & nuptiæ,
Vtramque enim conſequi deſideramus,
Poſtquam vero nacti ſumus triſtamur.

Onghelijcke

Ongelijcke aenghesichten maken de vreught.

Le fuseau ne peut bien aller, Ou que lon n'oit barbe parler.

PHYLLIS.

WEyt niet soo breet, 't is al maer praet,
Te trouvven is den besten raet:
VVie trouter niet, vvie blyfter maegt;
Die haer ten lesten niet beclaecht?
De maechdom is een lastich pack,
Dat niet en baert als onghemack.
Ick vvas laetst op een hoeff ghenoot,
Daer Enden svvommen inde sloot,
En, na de Pachter ded' verclaer,
Soo vvarent vvijfkens alle gaer:
Men hoorder vreucht, noch bly geschal,
Men sacher gheen ghenucht met al,
Elck dreefer stil, en treurich heen,
Maer, mits eē VVertel daer verscheen,
Soo reeser strax, door heel den poel,
Een hees ghequeeck, en bly ghevvoel.
Ick sie, als vader reyst van huys,
Dat 't onsent niet en blyft, als cruys;
Mijn moeder is niet vvel ghesint,
Ons keucken-meysen nayt, off spint;
Gheen roock, off reuck, comt vanden heert:
Geen huys is vroylijck sonder vveert:
Dus houd' ick vast, dat aen den brouck
Hangt al de vreuchde vanden douck.

Familia innupti manca.

PHYLLIS.

ANna, licet genus acre virûm, thalamosque lacessas,
Me tamen vrit Amor, me tamen vrget Hymen.
Este procul vidui morosa silentia lecti,
Non mihi virginitas, nomen inane, placet.
Tota cohors Anatum, volucris si mascula desit,
Languet, & obscuro murmure stagna secat:
Adde virile decus, facies venit altera rerum;
Totaque festivis plausibus vnda sonat.
Cum peregrè pater est, friget focus; anxia mater
Luget, & ancillæ, pro dape, pensa ferunt.
Barba domus columen: me me iuvat esse mariti:
Triste, cubans vacuo bella puella toro.

FAMILIA

FAMILIA INNVPTI MANCA.

III.

Cypræ. Tract. de Sponſ. cap. 11.

VIrginitatis jugum nemini imponito, *inquit Egnatius antiquus Theologus; verè jugum, quod ne virgines Veſtales quidem, olim Romæ, ferre potuerunt, quas tamen ſolum quinquennium a nuptijs abſtinere, & ſacrum ignem cuſtodire oportebat: cujus rei Rhea Sylvia, Romuli & Remi mater, Tucia, Minutia, Oppia, Floronia, Opimia & aliæ, in hiſtorijs notæ, teſtes eſſe poſſunt.*

Montagn. Lib. des Eſſais 3. cap. 5.

IE *trouve plus aiſé de porter vne cuiraſſe toute ſa vie, qu'vn pucellage.*

Hout den brant,
In den bant.

Ny bassement,
Ny laschement.

ANNA.

NV sie ick claerlijck, dat ghy haet
Ons soeten, vryen, reynen staet.
VVel aen dan, nu ghy immers wilt
Gaen treden in het groote gild',
Ten minsten eer dat ghy begint,
Met rijp gemoet, u wel versint,
En tracht met reén te binden in
V kalver-liefd' en dertel min:
Betoomt u jeugt met goet bestier,
Ghelijck den Cuyper doet sijn vier,
Die 't selve met een yser dwingt,
Soo, dattet niet ter aerd' en sinckt;
Maer doetet branden recht en hoogh.
Ghy, doet niet op u eyghen oogh,
Maer, voor het eerst, u moeder seyt
Al wat u op het herte leyt,
Die sal u saeck met beter gront,
Dan uwen vader maken cont;
En, inghevál ghy zijt bequaem
Om van een vrouw te dragen naem,
Soo sal uw's vaders wijsen raet
VVel sorghe draghen, t'uwer baet,
Om u te vinden uyt een man,
Die 't huysghesin besorghen can.

Da vincula flammis.

ANNA.

COnjugij si, virgo, tibi tam dira cupido,
Huc saltem placidâ non nisi mente veni.
Flamma nimis vehemens, quam feruida suscitat ætas,
Legitimi tædis non erit apta tori.
Arte faber strictisque faces moderatur habenis,
Vt magè jungendis flamma sit apta cadis.
Hujus ad exemplum, rapidos compesce furores,
Turpiter, huc illuc, ne tuus ignis eat.
Ante cave Veneris præbere clientibus aures,
Quam sit propositi conscia facta parens:
Illa patri referet, cui res erit ardua curæ,
Illius arbitrio stetque cadatque gener.

DA VINCVLA FLAMMIS.

IIII.

Cic. 1. Offic.

H*Omines tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportet.*

Cypræ. Tract. de Sponsal. cap. 3.

T*Vtores, id est, siue Pater, siue Auus, siue Frater puellas antiquitus despondere solent, idque optimo iure & hodie receptum est; cum ob alia, tum ob sexus fragilitatem & verecundiam: vnde apud Euripidem Hermione cum eam vxorem peteret Orestes, Patris est, inquit, mea tractare sponsalia, non meum.*

Men can't verstaen,
Oock sonder slaen,

Se faict entendre,
sans parler.

PHYLLIS.

DEes uvven raet vought noch betaemt (schaemt',
(Mijns oordeels) niet der maeghden
Als yemant maer van trouvvẽ spreect,
Een eerbaer root ons heel ontsteect:
VVie sal't dan zijn, die seggen can,
Knap Moer, siet uyt, ick vvil een man?
't Gebreck der maeghden is een saeck,
Die vvilt verstaẽ zijn sonder spraeck.
Of schoon het Uyr-vverc niet en slaet,
VVanneer de VVijser maer en gaet,
Men onderscheyt, oock sonder slagh:
De uyren van den gantschen dagh:
VVanneer een maeght so hooge vvast,
Dat haer des moeders heuycke past,
Off coomt tot jaren dry-mael ses,
Dit zy u, vader, voor een les,
Dat aen u dochter vvat ontbreeckt,
Hoe-vvel sy niet eẽ vvoort en spreect.
Denckt vry, dat haren fieren tret,
Denckt dat haer douxken vvel geset,
Zijn als de VVijsers van de smert
Die haer van binnen schuylt int hert;
Denckt vry dat aen een rijpe maeght,
VVat hapert, schoon sy niet en claeght.

Indice non sonitu.

PHYLLIS.

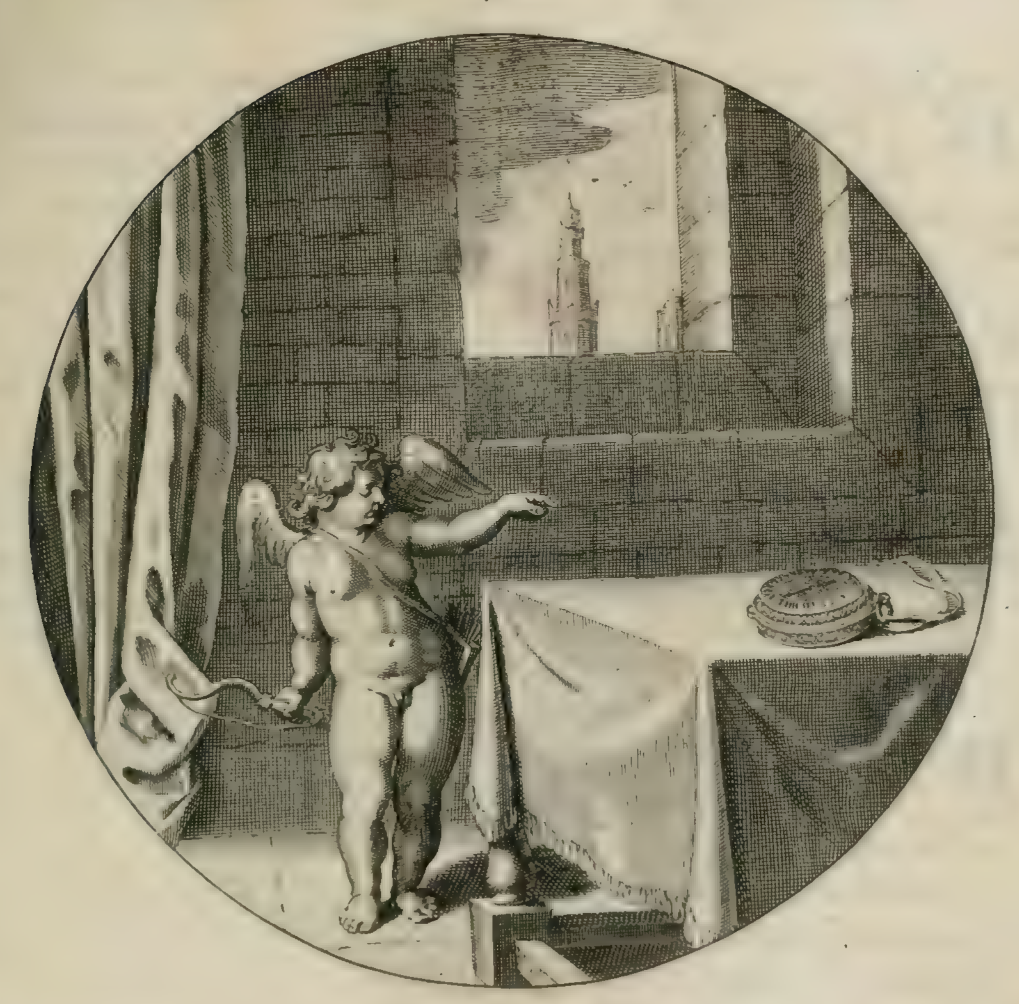
TVne velis clarâ me poscere voce maritum?
Non faciam; pudor hoc, virginitasque vetant.
Virgo tribus lustris vbi tres super addidit annos *
Nonne sat est? quid me dicere plura jubes?
Aspicis Automaton, celeres quod denotat horas,
Et gracili longum dividit axe diem,
Murmura nulla ciet; sed quid velit, indice monstrat:
Quam decet ingenium virginis istud opus!
Virgo licet taceat; pro virgine nubilis ætas
Exigit, & patrem, vel sine voce, monet:
Ora petunt, roseæque genæ, tumidæque papillæ;
Soluitur in tacitas tota puella preces.

* Ex Aristot. sententia Lib. 7. Polit. Qui mulieres optimè elocari putat circa ætatem annorum octodecim.

INDICE

INDICE NON SONITV.

V.

CVlpandus est pater, qui filiæ, tumidâ jam virginitate, de marito non prospicit, unde recte Egnatius antiquus Theologus, matura virgo, inquit, rugas aniles ne exspectet, quæ patrem, ut viro locetur, tacité etiam rogat: hinc bene

Claud.

NVbilis interea maturæ virginis ætas
Vrgebat patrias, suspenso principe, curas.

Sy dient verplant
In ander lant.

A fille meure,
Mary de bonn' heure.

PHYLLIS.

ALs ghy dees teeckens voor siet gaen,
't Js tijt u die te trecken aen,
Ghy Ouders; let dan op u stuck,
Off u ghenaeckt groot ongheluck.
VVanneer des vvijngaert jonge loot
Nu voeden can haer eyghen schoot,
Mits datse vvortels heeft soo goet
Schier als haer eyghen moeder doet,
Den hovenier, die dit vernam,
Snyt stracx de plant van d'oude stam,
En geeft haer ruym't, en meerder lant.
Och! had mijn vader dit verstant,
En dat ick op een ander bed,
Van dese plaets, mocht zijn verset!
Mijn jeugt soud', als een veylich cruyt,
Aen elcken cant sick breyden uyt.
Het dient verset, her-plant, gescheen,
VVant binnen 's jaers maeckt tvvee van een.
Maer na-de-mael mijn vader niet
En tracht te heelen mijn verdriet,
Soo dunckt my best, tot mijn gherief,
Dat ick my selfs verkies' een lief:
Een, die my dit laetst heeft gheraen,
Seyd', 't mocht na rechtē vvel bestaen.

Colonia aliò ducenda.

PHYLLIS.

PAlmes humi ſimulac popriâ radice tenetur,
Hæc alio nobis vitis alenda loco eſt
Vinitor exclamat; jam jam dabit ipſa racemos,
Vt dabitur laxo luxuriare ſolo.
Sunt mihi quæ poſſunt geminos nutrire papillæ,
Quique valent partum ſuſtinuiſſe ſinus:
Et mea virginitas roſeo teſtata colore *
Me jam, non matris, ſed jubet eſſe viri.
Omnia ſigna mihi, quæ nubilis exigit ætas,
Sed queror officij non meminiſſe patrem.
Me juvat ergo rudis partes ſupplere parentis,
Id mihi, vel ſcripto jure, licere ferunt.

* Modeſta alluſio ad Tertulliani dictum, qui demum licitum fuiſſe ſcribit, penes Iſraël, virginem nuptui tradere poſt conteſtatam ſanguine virginitatem.

COLONIA

COLONIA ALIO DVCENDA.

VI.

Filia quidem quæ annum ætatis 25. excessit, si sine Patris consensu jungatur matrimonio exhæredari de jure non potest, cum sibi Pater imputare debeat quod, opportuno tempore filiæ de marito, sibi de genero non prospexerit: atqui cum Phyllis nostra annum modo duo-devigesimum agere se professa sit, ridicula est puellulæ ad nuptias properantis legis detortio, rebusque suis applicatio.

Raet na daet Coomt te laet.	Apres le faict Ne vaut ſouhait.

ANNA.

HEt ſloot ſoo vvat dat ghy eerſt dreeſt, (cleeſt,
Maer dat ghy leſt ſeyt, hanght noch
Denckt u het ſeggen al te coen,
En vviljet ſonder ſegghen doen?
Ghy dvvaelt: dit ſtuc is ouders vverck,
En ghy nochtans, na dat ick merck,
VVilt varen voort in minnen-praet,
Oock ſonder eens te vragen raet.
Het gater beſt daer int begin,
Der vrienden raet en rijpen ſin
Al ſulcken ſaeck vvel over-vveeght,
Al eer-men minne ſet off pleeght;
VVant na-der-hant te vragen raet,
Dan iſt ghemeenlick al te laet.
Aen-merct doch eens de VValviſch-vangh,
Ontrent de Groene-lantſche ſtrangh,
Dat beeſt ſijn ſtuck niet eer beſeft
Voor't ſcherp herpoen hē heeft getreft,
Dan iſſet eerſt-mael dattet vliet,
Maer al ſijn vluchten baet dan niet,
Sijn quael is dan te vaſt geſet, (met.
VVant vvaer het ſvvemt het voertſe
Siet! dus vergaet dien grooten vis,
Om dat ſy eerſt niet ſchou en is.

Sera poſt vulnus cautio.

ANNA.

QVæ prohibet dixiſſe pudor, feciſſe licebit?
 Verbaque cum fugias facta probare potes?
Nulla puella ſapit, quæ præbet amantibus aurem,
 Dum neſcit generum quem velit eſſe parens.
Ducimur alloquio, quo nos vocat ardor amantis,
 Vtque redire juvet poſtea, nulla via eſt.
Sera fuga eſt Ceti, quem cuſpis adunca fefellit,
 Cum faciles aditus bellua ſtulta dedit.
Difficile eſt vncos removere Cupidinis hamos,
 Vt ſemel in tenero corde reſedit amor.
Ergo parens quid ames deliberet, ante calores,
 Arbitrium cæpti nullus amoris habet.

SERA POST VVLNVS CAVTIO.

VII.

Cypr. de Sponſ. cap. 6.

SI dignitatis, decori, & honeſtatis ratio habenda eſt, in nuptijs contrahendis convenientius & decentius eſt, ſi parentes filias ſuas viris deſpondeant & ſuis verbis mancipent, quam ſi ipſæ ſuâ oratione inverecundè ſeſe alterius poteſtati ſubyciant.

Ovid.

SEd, quia delectat Veneris decerpere flores,
Dicimus aſſiduò, cras quoque fiet idem:
Interea tacitæ ſerpunt in viſcera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.

Haeſtighe ſpoet
Is ſelden goet.

Tout gaſte
Qui trop haſte.

ANNA.

De trou-ſucht is een ſlim gebreck,
Tē lijt noch uytſtel, noch vertrec;
Het comt ſoo't vvil, het gaet ſoo't mach,
Van raet of reden gheen ghevvach;
VVant 't meyſken, met dees coorts bevaen,
VVil met den ruyter dolen gaen.
Nochtans te licht'lick jae gheſeyt,
VVort al te ſvvaerlijck na beſchreyt.
Ghy, vveeſt niet ſchootich in de min,
En ſchoon ghy vvilt, hout u vvat in;
VVeet dat een haeſt-bereyde maeght
Selfs aen den minnaer niet behaeght:
VVant crijgt hy licht'lic dat hy ſocht,
Hy vreeſt terſtont te zijn bekocht;
Oock vvaer de vrijſter is te vlug,
Daer gaet den minnaer licht te rug.
Een die het Spit draeyt al te ras,
VVent al veel eer de ſpijſ' in d'as,
Als hy 't gebraet maeckt gaer en goet.
Te veel gehaeſt, en maeckt geen ſpoet.
Dus al die venus Spit om vvent,
En vvenſcht een goet en ſpoedich ent,
verhaeſt u niet, dat is u beſt,
Die ſick verhaeſt, coomt alderleſt.

Serius perficit, qui nimis properat.

ANNA.

Nil properare juvat, properando fugabis amorem,
Odit amans promptas in ſua vota manus.
Non placet huic hominum generi ſine ſanguine palma,
Quodque cupit, ſubito non cupit eſſe ſuum.
Cum, domino culpante moras, cita cæna paratur,
Lixa vafer lento tunc rotat orbe veru;
Quoque minus properat, magis hoc rubet igne ferina,
Quæ celeri rapitur turbine, cruda manet.
Si qua veru doctâ verſare Cupidinis arte
Virgo velit, tardas debet habere manus.
Si properas properare cave; mora calcar amanti eſt:
Quæ properat, Veneris dulce retardat opus.

SERIVS PERFICIT, QVI NIMIS PROPERAT.

VIII.

Ovid. 3. Fastor.

N*Vbere si qua velis, quamvis properabitis ambo,*
Differ, habent parvæ commoda magna mora.

Seneca.

M*Ora omnis odio est, sed facit sapientiam.*

Gheboden dienſt is onweert.	Le veneur ne prend Ce que ſe rend.

ANNA.

EEn Vogh'laers ſtrick, en een die mint,
Zijn, na mijn oordeel, eens gheſint;
VVant ſoo een velt-hoen, of faiſant,
Coomt neer-gevallen in den bant,
Als oftet vvoude zijn ghevaen;
De ſtricken blijven open ſtaen:
Maer als het hoen her-treckt ſijn clau,
Soo vvert het loſſe garen nau;
En ſpringt den voghel op en neer,
Dan nijpt den draet dies noch te meer;
Doch ſoo ſy vveder ſtremt haer loop,
Terſtont ſoo loſt haer oock de knoop.

Dit is der minnaers rechten aert,
VVat ghy hun biet, 't is al onvvaert;
Het viſken vliet 't ghevvorpen aes,
Noyt goedē vvey-man grijpt den haes
Daer hy ſtil in ſijn legher ruſt,
Den arbeyt vvet des jaghers luſt;
Hy vangt geen vvilt, (het vvaer hem ſchant)
Dat hem van ſelfs coomt in de hant:
Door moeyte ſmaeckt het minnen-ſpel,
En 't tvveyg'rē vougt de meyſkēs vvel;
Doet van de minn' vier, pijl, en pijn,
De minn' en ſal gheen minne zijn.

Quod licet ingratum eſt.

ANNA.

AD laqueos dum ſponte venit, nil vincula ſtringunt;
Quæque capi cuperet non capietur avis:
Sed dare terga paret, tunc denique fila coibunt;
Atque iterum quoties hæc ſtetit, illa labant.
Si qua prior petijt, dignam tulit illa repulſam:
Turpe petens mulier, turpe puella rogans.
Si qua capi gaudet, fugiat; fuga dulcis amanti eſt,
Acrius illa docet poſcere, ſi qua negat:
Pectora difficilis flagrantius vrit amica,
Baſia luctanti rapta dediſſe juvat.
Grata viris magis eſt fera, cum fugit ocyor euro,
Quam proſtrata ſolo cum jacet ante canes.

QVOD LICET INGRATVM EST.

IX.

Petron.

NOlo quod cupio ſtatim tenere,
Nec victoria mî placet parata.

Facit huc illud Senecæ.

PVdet congredi cum homine vinci parato, ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi, & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur.

Grijpt als't tijt is.	Qui ne faict quant il peut, Ne faict quant il veut.

PHYLLIS.

'k EN hou doch niet van dit gesegh,
Gevvis ghy vvijst my van de vvegh:
Hoe? vvilt ghy dat ick segghe neen,
VVanneer ick ja van harten meen?
Sal onsen mont (is dat gheraen?).
Geduerich naer het vveygh'ren staen?
Of magh een Jonck-vrou gapen niet
VVanneer-men haer de lepel biet?
Neen, dat en vvas my noyt gheleert;
Verkeken kans niet vveer en keert:
Een die in min vvenscht goeden spoet,
Moet doen gelijck het Meeutjen doet,
Die 't vis jen, als't sich bloot begeeft,
En op het vvater leyt en svveeft,
VVel happich vat, ter rechter tijt,
Al-eer het visken haer ontglijt.
Met vlijt te passen op sijn stuck,
Dat is de moeder van't gheluck.
Die aen-gheboden dienst versmaet,
VVilt dickvvils vvel alst is te laet.
En voor een maeghet dit gheval
Js vvel den meesten spijt van al;
Dies als de vinck is in het net,
Soo dienter gheenen tijt verlet.

Occasio premenda.

PHYLLIS.

ANna, quid hoc sibi vult? quænam sua gaudia demens
Abnuat? atque, animo quod petit, ore neget?
Præteritos votis frustra revocabit amores,
Dura nimis juveni si qua puella fuit.
Dum favet, & læto ridet Venus aurea vultu,
Quæ bona fert, avidâ sunt capienda manu.
Cauta Fulix, summo dum ludit in æquore piscis,
In prædam celeri dexteritate ruit:
Ista verecundis avis est imitanda puellis,
Mollia qui captat tempora, victor abit.
Fronte capillatum magno cole numen honore,
Hoc tu si fugias, te Venus ipsa fugit.

OCCASIO

OCCASIO PREMENDA.

X.

Livius.

SI in occasionis momento, cujus prætervolat oportunitas, cunctatus paulum fueris, nequicquam mox omissam quereris.

Procopius.

REerum humanarum momenta in occasionis perceptione consistunt, nam si per ignaviam quis fortunam paratam neglexerit, cum suâ culpâ ab eâ deseratur, nequaquam illam, sed seipsum, accuset.

Quaem't,
Ick naem't.

Tel refuſe,
Qui apres muſe.

PHYLLIS.

HOort doch, vvat my coomt int ghedacht,
Ick hebb' onlangs gehoort de clacht,
Van een, ons vvel bekende, maeght,
Niet leelijck, maer ſoo vvat bedaeght,
Die by een Rooſken haer gheleeck,
En ſprack, ghelijck als ick nu ſpreeck.
Als eerſt dat jeughdich purper-root
Quam puylen uyt mijn teeren ſchoot,
Doen ſtont ic vaſt op mijnen ſteel,
VVie my genaeckte vvas te veel;
Ic ſchrabd', ic prickt', ic quetst', ic ſtack,
Een yders hant die aen my track:
Maer doen mijn jeught en glans ver-dvveen,
Viel ick, nau aen-geraeckt, daer heen:
Ach! die met een beleefde hant,
Tot een bemint en vveerdich pant,
Voor deſen niet vvou zijn geplucht,
VVord' nu met voeten onder-druct,
Ay my! die eerst-mael niet en vvou,
VVat iſt dat ick nu niet en ſou?
Te vveſen vveyg'rich, prat, en ſteegh,
En dee noyt jeughdich meyſken deegh,
VVant als den rimpel coomt int vel,
Indien het quaem, ſy naemet vvel.

Virginitatis honos, virginitate perit.

PHYLLIS.

DVm Roſa flore novo, folijſque recentibus halat,
Invida ſpinoſo cortice tecta latet;
Quin, pueri, cohibete manus: rubus aſper in illâ eſt;
Qui legit hanc tenero pollice, vulnus habet:
Mox tamen illa dabit patulo ſe flore videndam,
Et fluet, & duro ſub pede preſſa gemet.
Dulce puella procis primæ ſub flore iuventæ,
Hoc demùm lepidus tempore gaudet amor.
Si qua diu virgo eſt, vix virgo videtur amanti;
Quæque dies partem virginitatis habet.
Dum novus ergo vigor præſtat dare nomen Amori,
Sæpe puella negat, quod dare vellet anus.

VIRGI-

VIRGINITATIS HONOS VIRGINITATE PERIT.

XI.

Montagn. lib. 3. cap. 5.

L'Amour ne me semble proprement & naturellement en sa saison, qu'en l'aage voisin a l'enfance, & la beauté non plus.

Ronsard.

L'Aage non meur, mais verdelet encore;
C'est l'aage seul, qui me devore
Le cœur d'impatience atteint.

Vanck door dwanck. | Voila que prend Sans semblant.

ANNA.

GHy gheeft my oorsaeck, door u reên,
Om hier vvat dieper in te treên.
Nu, op dat ghy my recht verstaet,
Soo stell' ick u dit voor een maet,
Een jonc-vrou vougt, na mijn bevroen,
Alleen het lijden, niet het doen,
Dus set u meeuken aen d'een zy,
Het grijpen staet gheen maghet vry,
Sy moet vervvachten (al ist pijn)
Tot datse mach ghegrepen zijn.
Gheen vincke-net en coomt ons toe,
VVy moeten vvesen als een Vloe,
Die, schoon sy is een vvarre-net,
Staet echter vast, en blijft gheset,
Tot dat den voghel daer in springt,
En haer tot vanghen als bedvvingt.
Al isset schoon ons sin en vvil,
Noch dientmen sick te houden stil,
Tot dat den ghenen die ons mint,
Als met ghevvelt ons over-vvint,
En dat der vrienden vvijsen raet
Ons drijft als tot den echten staet.
Ons net moet vanghen sonder schijn,
Den voghel moet den vogh'laer zijn.

Non nisi mota capit.

ANNA.

ALtius, vt video, maris hoc mihi marmor arandum est,
  Ergo libet laxo pandere vela sinu.
Si dedicisse juvat partes in amore puellæ,
  Instruat hæc oculos, virgo, tabella tuos:
Rete vides, non quod manibus vafer attrahit auceps,
  Sed quod avis motu deprimit ipsa suo:
Capta sit, an capiat, vix, qui videt ista, viator
  Dixerit, in volucrem lina coäcta ruunt.
Virginis effigies sit vt hæc in amoribus opto
  Ne cadat, impulsu quin cadat acta proci,
Pande plagas, licet hoc, sed non tamen attrahe casses,
  Si sapis, hîc auceps præda sit ipsa sibi.

TANTVM

NON NISI MOTA CAPIT.

XII.

Gloſſ. ad l. pen C. de Sponſ.

MVltæ, inquit, puellæ propter verecundiam annuunt potius, quam loquuntur inter deſpondendum, maximè præſentibus parentibus, ne videantur ambire ſponſum, *quod virginibus indecorum eſt. Et Baldus notat naturâ inſitum eſſe mulieribus tacere, præſertim cum de ipſarum nuptijs agitur. Et virginalis maximè verecundiæ eſſe traditur ad mentionem nuptiarum erubeſcere, juxta illud:*

Quale coloratum Tithoni conjuge cælum
Subrubet, aut ſponſo viſa puella novo.

Siet waer ick ſtae,
En zeylter nae.

A moy la monſtre,
A toy la rencontre.

ANNA.

TOt noch vvat naerder onder-
richt
Van jonge maeghden ampt en plicht,
Soo merckt het vier der Bakens aen,
Die 's nachts ontrent den oever ſtaen,
De deſe vvijſen vvel in zee
De ſchippers aen een goede ree,
En doen als blijcken voor ghevvis
Dat daer ontrent een haven is;
Maer 't ſtaet alleen de ſchippers toe,
't Zy dan van ebb', off vvel van vloe,
Te trachten na 't ghevvenſte lant:
Het Baken vvijckt niet van de cant,
Maer geeft alleenlijck als de loos,
En laet het roeyen voor maet-roos.
Ghy mooght vvel thoonen, metten
ſchijn,
Dat ghy zijt Clopje noch Bagijn,
V cleet en vveſen niet te ſtraf
Mach daer vvel vvat ghetuyghen af:
Stelt u dan vvel beroup'lick voort,
Maer clampt dē vryer niet aen boort;
En om geen minnen oyt en peyſt,
Tot dat men u ter eeren eyſt;
Hier hebdy 't hooghſte, na mijn leer,
Dat vvy vermoghen metter eer.

Monſtrat, non ducit.

ANNA.

ME propiora tibi dare ſi documenta requiris,
Hæc cape, nec caſtis plura licere puto.
Nocte Pharus vaſtum radios diſpergit in æquor,
Vt ratibus monſtret per vada qua ſit iter.
Flamma quidem portum denuntiat eſſe propinquum,
Nulla tamen nautis obvia flamma venit.
Nauta tuum eſt dare vela notis, mare tundere remis,
Falleris, exſpectas dum ferat Ignis opem.
Si facies comitem te perneget eſſe Dianæ,
Cultus & à Veſtæ clamet abeſſe focis, *
Hoc ſatis eſſe reor: vocet ignis ad oſtia puppem,
Optatos ſtudeat nauta ſubire ſinus.

* Virgines Veſtales ſi mundiori cultu vterentur, viros, non ſacra, curare credebantur ideoque ſacris abſtinere iubebantur, vt de Minutia veſtali tradit Livius & alij.

MON-

MONSTRAT, NON DVCIT.

XIII.

Cypr. de casib. matrimonial. Cap. 3.

OMninò circumspectam, in casibus matrimonialibus, virginem esse oportet, ne aut sese obtulisse aut pro sexus decore nō satis verecundè egisse videatur, vt ne incō modum, quod Icasiæ nobili & eruditæ virgini olim contigisse legimus, ipsi eveniat: ea enim, cum Theophilo imperatori Constantinopolitano adeò placeret, vt jam jam Malum aureum in fidei conjugijque pignus ei porrecturus videretur, ob promptius responsum rejecta, præ animi ægritudine, cœnobio se manci pavit.

Als't qualijck wil,
Soo ſit ick ſtil.

Quant l'oiſeleur ne prend
De rien faict ſemblant.

PHYLLIS.

INdien't dan niet en magh beſtaen,
Dat haer een maegt ſou biedē aen,
Soo laet doch immers vveſen goet
Dat ſulcx haer vader voor haer doet.
VVaerom doch vrijtmen niet ſo vvel,
Met ons, als met een jongh-gheſel?
Veel hebben dit vvel eer betracht,
En daer is door te vveegh ghebracht
Dat vrijſters, nu bedaeght en out,
Naer eyghen vvenſch zijn uyt-gehout.
Veel tamme vryers gapen niet,
Voor datmen hun de ſpijſe biet.

Dan dit al dient vvel met verſtant,
Behend'lick, door een derde hant,
Beſteken, en ſoo ſtil beleyt,
Dat niemant merc' het recht beſcheyt:
Niet anders dan den Vogh'laer doet
VVanneer hy ſick tot vanghen ſpoet,
Die ſit met tacken dicht beſet,
En ſtelt een Roer-vinck in het net,
En hout daer op ſijn oogh-ghemerck,
Tot op het eynde van het vverck;
En ſoo den vang niet vvel en vvil,
Hy duyckt int loof, en ſvvijght al ſtil.

Niſi præda, quieſcit.

PHYLLIS.

CEdo, nocet ſi virgo procis ſe deferat vltrò,
Tu tamen id patri nonne licere putas?
Crede mihi, tardis id calcar amantibus addit,
Sunt quibus oblatâ virgine cæpit amor.
Sponte Duci phrygio natam pater ipſe Latinus
Obtulit, oblatam troicus Hoſpes amat.
Hæc tamen, hæc alijs tractanda negotia mandet,
Si ſapit, & doctâ ſe tegat arte pater:
Per tacitas melius geritur res iſta latebras,
Aptius in multis hic movet, alter agit.
Sic ave fallit avem, rerum velut inſcius, auceps,
Nec minus occulto retia fune trahit.

NISI PRÆDA, QVIESCIT.

XIIII.

APud veteres parentes, filias ſuas viris non petentibus vltrò detulerunt, neque ſe præter decorum facere exiſtimarunt. Saul Davidi filiam obtulit, 1 Reg. cap. 18. *Alcinous Vlyſſi, apud Homerum; Latinus AEneæ, apud Virgilium; Chremes Pamphilo, apud Terentium; Megacles Piſiſtrato apud Herodotum, Darius Alexandro apud Zonaram, & alij.*

Eer voorts tē gaen,
Beproeft de baen.

Sans bien fonder
N'y faut aller.

ANNA.

TE gaen uyt vryen met eē maegt,
Is (na mijn dunckt) te veel ghe-vvaegt,
VVant dat ghy dit soo meynt te doen,
Dat niemant sulcx en sou bevroen,
Voorvvaer, daer toe en is geen kans,
De vveerelt is te slim al-thans,
Tot kinders toe ist al door-trapt,
Hoe dat ghy't maeckt gy vvert beclapt;
En soo den aenslagh coomt tot niet,
Dan staetmen daer vvel slecht en siet,
En d'arme vrijster vvert begeckt,
Dat haer tot pijn en na-deel streckt.

Ghy, die yet sulcx vvilt vanghen aen,
Verneemt eerst hoe u saken staen,
By hem, met vvie ghy dit begint,
Off hy oock tot u is ghesint;
En vindy daer gheen groote lust,
Soo hout dan vry u hooft gherust.
De Vos, hier in bedacht en vvijs,
En neemt geen reys' aen over 't ijs,
Off leyt voor eerst daer op sijn oor,
En merckt hy dan, door het ghe-hoor,
De schors vant ys te zijn te cranck,
Soo neemt hy elders sijnen ganck.

Tentanda via est.

ANNA.

ARs tua cauta quidem, sed non secura pericli,
Tunè putas tutos posse latere dolos?
Falleris, infœlix, corrupto vivimus ævo;
Fraus apud astutos nec latet vlla diu,
Adde quod oblatâ vix gaudeat vllus amicâ,
Quippe recurva cibis æra subesse timet.
Dum Priamus natam nuptum dare tentat Achilli,
Nil agit, & tristi fronte repulsus abit.
Nil pater hîc tentet, nisi nota sit antè voluntas,
Illius, in tacitâ quem tibi mente petit;
Auribus explorat glacialia marmora vulpes,
Quæ nisi firma satis, callida sistit iter.

TENTANDA VIA EST.

XV.

DArius filiam Alexandro, Priamus Achilli, Alcinous, Vlissi, dum non satis circumspectè deferunt, frustrà fuerunt: nihil hîc, nisi exploratò, tentandum prudentiores censent.

Te vollen lamp, Verkeert in damp.	Deſpence N'avance.

ANNA.

NAdien der maeghden dracht en kleet,
Jnt minnen med' heeft ſijn beſcheet,
Soo dunct my goet, eer vvy gaen voort,
Hier van te roeren med' een vvoort.
Jck hou dan veel van net en cuys,
VVegh met de geen die achter huys
Gaen ſlonſſen vuyl en ongebult:
'k En geef nochtans geen minder ſchult
Aen deſe die door rijck ghevvaet,
Vervvecken yders ſchimp en haet.
Ghy doolt, ſo ghy door coſt'lick gaen,
De jong-mans meent te locken aen,
Des Salamanders cracht verdvvijnt,
VVanneer de ſonn' te helder ſchijnt,
Het bruyne vveder maeckt hem groot,
Veel olijs is der lampen doot.
Ghelooft dat liefde van al-thans,
Vergaet door al te grooten glans,
Gheloof dat al te moyen maeght
De vryers dickvvils van haer jaeght;
Jck kenner, die door coſt en pracht,
Zijn in haer maeghdom als verſmacht:
Dus vvie ghy zijt gaet niet te fray,
De liefd' is cranck, den tijt is tay.

Nimio ſplendore fatiſcit.

ANNA.

PAucula de cultu, quia pars quoque cultus amorum,
Accipe virgineis juſſa tenenda choris.
Culta placent lepidis (modus hic tamen adſit) ephebis,
Mundicijs ſatis eſt ſi foveatur amor:
Optat amans dare dona tui potiora parentis,
Cum poſito cultu virginis, vxor eris;
At tibi colla videns regalibus abdita gemmis,
Gratia quæ noſtri muneris, inquit, erit?
Vidi ego nobilior quêis veſtis abegit amantes,
Territa gemmarum luce juventa fugit.
Lampadis immodico ſic diſperit ardor olivo,
Sic nimio languens ſtellio ſole jacet.

NIMIO

NIMIO SPLENDORE FATISCIT.

XVI.

Cicero.

A*Dhibenda est autem munditia non odiosa, neque exquisita nimis, tantumque fugiat agrestem & inhumanam negligentiam.*

Cato Cens. apud Ammian.

C*Vi cultus magna cura, virtutis incuria est.*

Eerſt al te net,
Daer na een ſlet.

De fille trop nette,
Femme deffaicte.

ANNA.

't IS dan, gelijck ghy ſelfs vvel ſiet,
Voor ons het meeſte voordeel niet,
Het zeyl te ſetten in den top,
En ons te ſeer te proncken op.
Het manne-volck, ghelooftet vry,
VVeet, immers alſoo vvel als vvy,
VVat onder ons al omme gaet;
Dit hoord' ick onlangs aen den praet
Van ſeker out, en eerlijck man,
Als hy ſijn reden dus began.
De Perſe-boom, vvanneer die bloeyt,
Iſt ſchoonſte dat in hoven groeyt,
Soo lang haer bloem is nieu en vers;
Maer gaet doch eens beſien de Pers,
VVanneer haer bloeyſel valt en ſpeent,
Sy ſtaet verlept, verſlonſt, verqueent,
En ſieter uyt 'k en vveet niet hoe.
Dien boom paſſ' ic dees meyſkens toe,
Die ſtaegh, met ee͂ vervveenden ſchijn,
Soo aerdich op-geſtreken zijn:
VVant vrijſters altijt even net,
Soo haeſt ghetrout, ſoo haeſt een ſlet.
En ſoomen daghelijcx ſiet, en vint,
Die dickvvils ſpiegelt, ſelden ſpint.

Culta nimis fit fœda ſitu.

ANNA.

VIr gravis, in cœnâ patri dum nuper adeſſet,
Protulit hæc animo dicta notata meo.
Perſica cum florent, nihil eſt formoſius illis,
Sordidius contrà, flore cadente, nihil.
Fit plerumque ſitu, fit ſquallida ſordibus vxor,
Excoluit formam ſi qua puella nimis.
Pergit, & ornandi quo tanta licentia? dixit,
Quis furor eſt, totos ſe coluiſſe dies?
Forma nocet miſeris nimis ambitioſa puellis,
Anxia de cultu, vix erit apta thoro.
Cura cui vultus, incuria ſæpe mariti eſt,
Quæ ſpeculo gaudet, non amat illa colum.

CVLTA NIMIS FIT FOEDA SITV.

XVII.

Vives de Chrift. Fœmin. lib. 1.

NOn ſplendebit veſtis, at nec ſordebit: non erit admirationi, ſed nec faſtidio. Mundus muliebris, nominatur earum ornatus quo mundicies ſignificatur, non artificium vel opulentia.

Idem eod. Loc.

IN veſtibus præcipiendum eſt, ne ſint delicatæ, aut precioſæ nimium; ſed ſine ſordibus, ſine labe. Neſcio quemadmodum mundicies animi corporis gaudeat mundicie.

Wt water, brant.	A poinct nier C'eſt convier.

ANNA.

WAnneer't na mijnen ſin ſou gaen, (ter raen
VV oud' ic elc een ſijn doch-
Soo, op te trecken, dat een man
Noch veel daer aen verbet'ren can.
En ſien vvy niet, vvanneer een maeght
Al heeft gehadt dat haer behaeght,
Dat dan haer man, vvat hy ooc geeft,
Van haer geen danck met al en heeft?

ALs nu ten leſten coomt den tijt
Dat ghy ter eeren vvert ghevrijt,
Dan moeter neerſtich zijn ghevvacht,
Van u te thoonen al te ſacht,
Off al te quiſtich van ſijn gunſt;
Glooft, dat heel der minnen kunſt,
Beſtaet, en, als verborghen, leyt
In 't vveyg'rich vveſen met beſcheyt.
En vveet ghy niet dat 't Calck ont-ſteeckt,
VVanneerder natticheyt op leeckt?
Als vvy zijn voor een tijt beroofſt
Van Phœbi ſtrael, en gulden hooft;
So hy dan vveer verthoont ſijn ſchijn,
Sijn glans dunct ons veel ſchoōder zijn.
Bint in u gunſt, de minn' vermeert,
Een die vvel vveygert, eyſchen leert.

E frigore feruor.

ANNA.

SI tibi forte parens, vt ames, laxavit habenas;
Iamque tuo juvenis captus amore gemit;
Igne licet caleas, ne ſit manifeſtus amanti,
Quid placidâ ſemper fronte videnda venis?
Aurea lux Phœbi, poſt nubila, gratior orbi eſt;
Dulcior a rapidis quæ ſtrepit aura notis,
Ardor abit, flacceſcit amor, torpetis amantes,
Dum nimium vobis ſtulta puella favet.
Viva ſuperfuſis calx fervet, & æſtuat vndis,
Et ſimili flammas excitat arte faber.
Diſce negare, viget Puer aliger arte negandi,
Dura placent Veneri, vulnere creſcit Amor.

E FRI-

E FRIGORE FERVOR.

XVIII.

Boët. 21.

Gratior est apium magè labor,
Si malus ora prius sapor edat;
Gratius astra nitent, vbi notus
Desinit imbriferos dare sonos;
Lucifer vt tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.

Seneca.

Morbum esse scias, non hilaritatem, semper arridere arridentibus, & ad omnium æstimationem ipsum os quoque diducere.

Ghelief kens kijven
Doet liefde beclijven.

Des amants les noisettes
D'amour alumettes.

ANNA.

AL rijster nu en dan een vvoort,
Dat onderling' uvv' minn' ver-
stoort,
Ten is geē noot, vveest niet besvvaert,
't Is van de soete minn' den aert,
Dat, als geliefkens vverden gram,
Haer dan vermeerdert liefdes vlam.
Siet! die eē meester-spronc vangt aē,
Plagh eerst vvat achter-vvaert te gaē,
En strax daer na, met meerder cracht,
Springt over delven, over gracht.
Slaet voorts u oogh op Venus kint,
VVanneer hy sijnen boogh op-vvint,
Hoe dat de pees meer coomt benéen,
Hoe datse snelder schiet daer heen.
VVat vvaters in de smis ghedaen
Doet stracx de vlam noch hooger gaen.
En als den vvijngaert vvert gesnoeyt,
Dan, meer als oyt, van vruchten
vloeyt.
Door kijven, pruylen, en gheclagh,
VVert liefde stercker alsse plagh.
VVel aē, dā sonder schroom of vrees;
Set vry den minnaer op de pees;
En, om te proeven sijn ghedult,
Bestraft hem somtijts sonder schult.

In amore mendax iracundia est.

ANNA.

RIxa licet subeat, nihil est, mihi crede, pericli;
Mira loquor, tenero lis in amore valet.
Incedens numerat vestigia pauca retrorsum
Histrio, cum doctâ fortius arte salit.
Quoque magis neruum retrotrahit ipse Cupido,
Altius hoc pueros missa sagitta ferit.
Prævia pugna duces, lis prævia jungit amantes
Arctius, idque sui Cypria Martis habet.
Adde quod & calidas incendere profuit iras,
Vt videas quantâ bile tumescat amans.
Ira dabit juvenem patulo tibi corde videndum,
Vix aliquis mentem, cum subit illa, tegit.

IN AMORE MENDAX IRACVNDIA.

XIX.

Ovid.

QVæ modo pugnabant jungunt sua rostra columbæ,
Quarum blanditias verbaque murmur habent.

Plaut. Amphitr.

IRæ interveniunt, rursus redeunt in gratiam,
Verum iræ si fortè eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum si reversum in gratiã est,
Bis tanto amici sunt inter se quam prius.

Seneca.

AMans iratus multa mentitur sibi.
Concordia fit carior discordiâ.

Die hart ſnuyt, bluſt uyt. | Trop eſmoucher eſteint.

PHYLLIS.

GHy gaet te hart in dit gheval,
U voorſtel ſmaeckt my niet met al:
VVant vvilmen deſen vvegh in-gaen,
Ons rijck en ſal niet langhe ſtaen.
VVie doch, die bloet in aders draeght,
En ſou niet haeſt zijn vvegh ghejaeght,
Soo ick my ſtelde naer u reên?
Eylaes! de liefde viel daer heen.
Gheen menſch en ſal my maken vvijs,
Als datter vier ontſtaet uyt ijs,
Off datter minne ryſt uyt tvviſt,
Voorvvaer ghy hebt u hier vergiſt.

Des liefdes rijck is ſacht en ſoet,
Het vvert door vrientſchap aengevoet,
't Cleyn Venus kint is al te teer
Voor dees u al te harden leer;
't Js meeps en tangher, naeckt en bloot,
Ten can niet draghen ſulcken ſtoot;
t' Js op gecoeſtert in een lant
Daer niet dan rooſkens ſtaen geplant;
't Draeght vvel een toortſe 't ſoete Dier,
Maer niet van onuytbluſlijck vier.
Nijpt niet te ſeer, de keers gaet uyt
vvanneer-men die te harde ſnuyt.

Si nimis emungas, extinguitur.

PHYLLIS.

DVra nimis tua juſſa puto; Venus aurea clamat
  Mitia Matthiacas regna decere nurus:
More Sabinarum frontem caperare ſeveram
  Et niſi dura loqui ſi qua puella velit,
Illa fero teneros procul ore fugabit amantes,
  Et melius duri militis vxor erit.
Molliter idalijs recubare ſuëtus in vmbris
  Non didicit Veneris triſtia ferre Puer.
Adde quod & fragiles tantum gerit ille ſagittas,
  Adde quod æternas non habet ille faces.
Si nimis emungas, perit ignis, & æmula ſoli
  Flamma tenebroſo preſſa vapore jacet.

SI NIMIS EMVNGAS, EXTINGVITR.

XX.

Proverb. Salom. cap. 30.

QVi nimis emungit, elicit ſangui-nem.

Ovidius.

SEd miſcenda tamen Venus eſt ſecura timori,
Ne tanti dotes *non putet eſſe tuas.*

'tIs niet te vree
Met d'hooghste tree.

Qui se faict brebis
le loup le mange.

ANNA.

SEt vry den minnaer sacht en soet,
Soo crijgt hy vvel van pas de voet
Om met verlof te vvesen geck,
En u te treden op den neck.
Een vryer slacht de Climme-boon,
VVant, off om dit gevvas al schoon
Lanck rijs, en hooghe staken staen,
Jndienter maer can raken aen,
't Is al ghenough, het veyle cruyt
Climt langs de stock tot boven uyt,
En dan noch, op sijn eyghen plucht,
Maeckt nieuvve crullen in de lucht.

Indien-men liet een minnaer treen,
VVaer clom den stoutē gast niet heen?
Schoon hy vercreegh sijn volle vvil,
Noch sal sijn gheest niet vvesen stil,
Hy gaet dan melden door het lant,
Sijn liefkens gunst, sijn eygen schant.
Ghelooft dat hedens-daeghs de jeught
VVel seggen derft: Ten is geen vreugt
Dat yemant coomt tot sijn bejagh,
Indien-ment niet vertellen magh.
Dies vvacht u, eerbaer Maget, vvacht
Van u te draghen al te sacht.

Quàque est via nulla, feruntur.

ANNA.

DIc age blanditias, fer basia, funde falernum,
Sparge rosas, avidis da melimela procis;
Protinus infœlix (nec enim modus vllus amanti est)
Protinus audaci sub pede pressa gemes.
Est Faba quæ, gracili modo fas hæsisse bacillo,
Pergit in aërias ambitiosa vias,
Nec tetigisse sat est fastigia summa Faselo,
Vlteriùs gyro luxuriante ruit.
Exit in immensum temerarius ardor amantum,
Et quamvis toleres plurima, plura petunt:
Nec satis his vel totus amor. Sua furta sodali
Si narrare nefas, non placet ipsa Venus.

QVA-

QVAQVE EST VIA NVLLA FERVNTVR.

XXI.

Vives. lib. 1. de Christ. Fœm.

I*Llud ne admonenda quidem Virgo ne ridenti arrideat, quod plane non sit nisi vel ab impudicâ vel ab amenti. Ne sinat se vellicari, vel lascivius tangi, mutet locum, & abeat, si aliter vitare non possit.*

Eedt van die mint
Licht, als de wint.

Promesses d'amour par constume,
Sont legeres comme la plume.

PHYLLIS.

V Segghen magh misschien vvel eer
Gebeurt zijn, maer denct nimmermeer
Dat seker jongh-heer, die my vrijt,
Sulcx doen sou willen my te spijt;
Jck vvaer sijn ziel, sijn hart, sijn sin,
Soo ick hem dede gunst van min,
Hy my verlaten? vvat een struys.

ANNA.

M Aer zydy noch soo slechten duys?
Hoe, lieve kint, en merck je niet,
VVanneer de vvint ruyst door het riet,
Hoe dattet buygt, en stuypt, en nijght,
Ja als tot aen der aerden sijght?
Nochtans en hout den vvint nau op,
Of't steeckt vveer inde lucht sijn cop.
Die vrijt is dvvee, ghelijck een kint,
Maer na-der-hant ist al maer vvint.
Soo langh de bye haer strael behout,
Soo vlieghtse vroylijck door het vvout;
Maer als sy yemant steeckt of straelt,
Haer eerste lust en cracht die faelt.
Soo haest de bruydt is in de schuyt,
Zijn al de schoon beloften uyt;
En als het vvil'ken is gheschiet,
Dan gaet de vrientschap haest te niet.

Quid juret non curat amans.

ANNA.

HInc neque pollicitis, neque tu moveare querelis,
Nec gemitu faciat cor tibi molle puer;
Nonne vides? tremit acta noto, similisque precanti,
Dum spirat, tremulum flectit arundo caput;
At simul ac desævit hiems, assurgit in altum;
Nullaque supplicij signa prioris habet.
Crabo rasas ac mella colit, dum spirula condit,
Cum ferit, amissâ cuspide, fucus abit.
Supplicat omnis amans, & dat bona verba puellæ,
Dum negat, & calidas respuit illa preces;
At fremet, & teneræ conuitia dicet amicæ,
Vt semel optatâ gaudia nocte tulit.

QVID IVRET NON CVRAT AMANS.

XXII.

Pierre Matthieu.

H*Enry troisieme, Roy de France, fut esperduement amoureux de ma Dame de Chasteau-neuf, il y avoit quelque promesse par escrit,* mais les sermens qui se font sur des autels de plume, s'en vont au vent.

Ergo

Igne furens juvenis teneræ quod jurat amicæ,

In vento, & rapidâ scribere oportet aquâ.

Stroyt zout Het flout.	Reſponſe ſevere Raillart faict faire.

ANNA.

DOch om dit onghemack t'ont-
gaen,
Dient ghy u dus te ſtellen aen,
Soo haeſt daer yemant met ſijn kout,
Gaet buyten ſchreef, of vvert te ſtout,
Bevvijſt terſtont, met ſtuer ghelaet,
Dat u ſijn doen niet aen en ſtaet:
Dien ſnooden hoop en laet niet af
Dan alſmen vinnich is, en ſtraf.
De Sleck, dat vvalghelick gheſpuys,
Soo ghy't laet cruypen door het huys,
Beſvvaddert beyde ſteen en hout,
Maer ſtroytet vuyle dier met zout,
Het crimpt in een, en het vergaet,
En al ſijn ſlijm, als ijs, ontlaet.
Ghezoute reden met verſtant,
Betoomen dertel tong' en hant.

PHYLLIS.

ICk vveet noch al veel beter raet,
Om vryte vveſen van dit quaet,
Daer van ghy vooren ded' vermaen,
Dat is, den coop haeſt toe te ſlaen.
Hoort maeghden, ſoo ghy zijt beducht
Voor oneer of voor quaet gherucht,
Voor haet en nijt, of clappery,
Neemt haeſt een man, ſoo zijdy vry. ✶

✶ Apuleius. Luxuria puerilis pedicis nuptialibus alliganda eſt. Matrimonium enim tutiſſimus eſt juventutis portus, vt ait Plutarch.

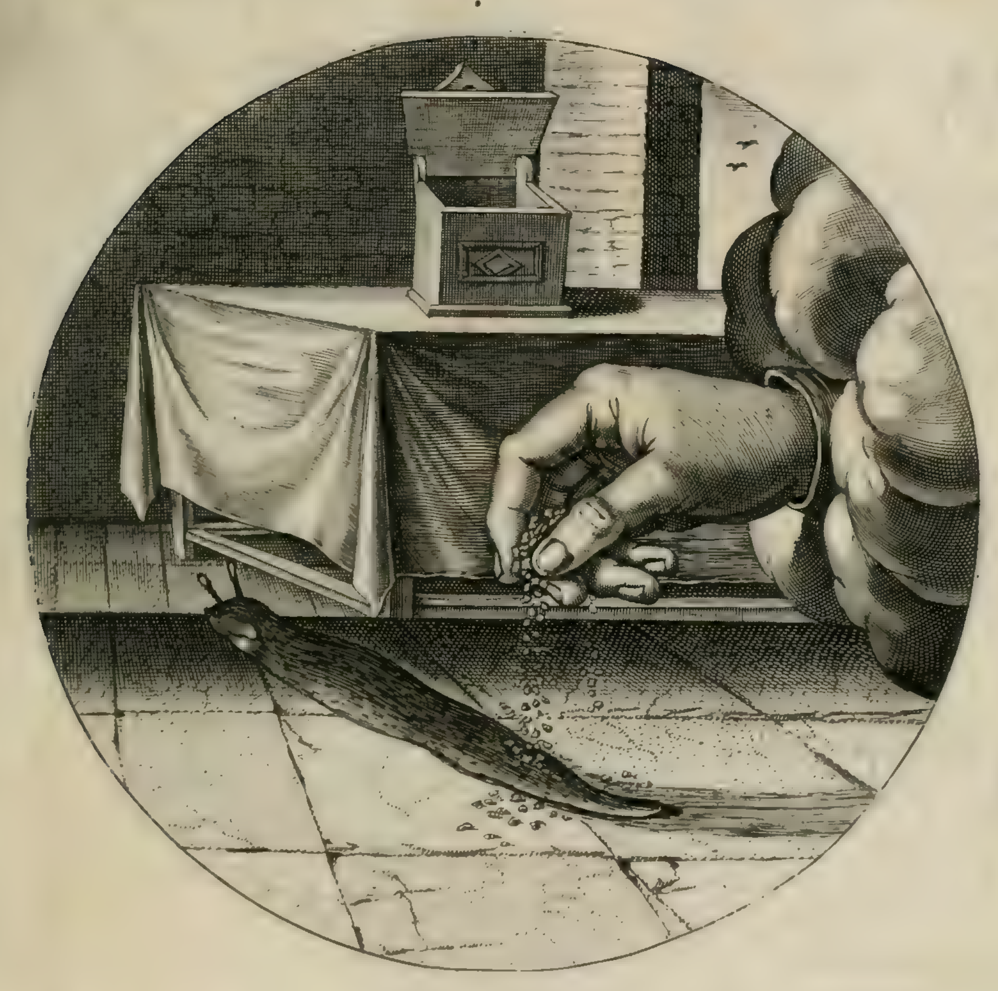
Sale tange, liqueſcit.

ANNA.

VT ſine labe fluat primi tibi temporis ætas,
Auris ad obſcœnos ſit tibi clauſa iocos,
Hi, pubes laſciva parat cum bella pudori,
Prima dionæi tela nepotis erunt.
Ergo vbi nequitias aliquis, voceſue pudendas
Auſus erit ſtultâ garrulitate loqui,
(Arridere nocet) vultus oppone ſeveros,
Et matronali verba timenda ſono.
Serpere ſi patiare, notat piger atria limax,
Soluitur in liquidas qui ſale ſparſus aquas.
Voce tona, nec parce minis, dum ſcurra iocatur;
Protinus impuro deſinet ore loqui.

SALE TANGE, LIQVESCIT.

XXIII.

Plutarch. in lib. quomodo ex inimic. &c.

Posthumia, quod solutior in risu esset, & liberius cum viris confabularetur, in crimen incestus vocata est, quam eo crimine innoxiam Spurius Minutius Pontifex maximus admonuit ne sermonibus levioribus, quam viveret, vteretur.

Salom. Proverb. c. 25. v. 23.

Ventus Aquilo dissipat pluvias, & tristis facies linquam detrahentem.

D'onbeſochte D'onbedochte.	Qui happe ſans qu'il taſte Aiſement ſe gaſte.

ANNA.

WIlt ghy u dan tot huvv'lijck ſpoen (ſchoen? *Ghelijck met kouſen en met* *Neen, niet alſoo; maer zijdy vvijs,* *Eer dat ghy ſvvellicht, proeſt de ſpijs,* *Off anders 't mocht u qualijck gaen.* *Merckt hoemē vangt de domme Craen;* *Veel huyſkens van belijmt papier* *Bereyt den vogh'laer voor dit dier,* *En deckt den gront met lieflick aes,* *Dan coomt den vogel, ermen dvvaes!* *En valter in, met heel de cop,* *Dies vvert de ſpijſ' haer tot een ſtrop.*	*VVant, mits 't papier haer cleeſt om 't hooft,* *Soo vvortſe van t'gheſicht berooft,* *En van het leven corts daer naer.* *Aldus, ſiet! coomt hy int gevaer* *Die metter haeſt ſijn dinghen doet.* *Ghy dan u ſaken vvel bevroet,* *En gaet met ſchoenen als van loot:* *De huyden-daeghſe jeugt is ſnoot,* *Door-trocken, ſlim, gheſlepen, vals;* *Dus, eer ghy mint, let vvel op als,* *VVant een die ſuypt, al-eer hy proeſt,* *Verbrant ſijn tongh, en ſtaet bedroeſt.*

Fallimur ignotis.

PHYLLIS.

IVdice me præſtat tædas celerare jugales,
Conjugium ſtatio fida pudoris erit.

ANNA.

AT patet inſidijs levis & properata voluntas,
Decipitur propero qui vorat ore cibum.
In ſcrobe tecta latet viſco maculata papyrus,
Cum palamedæam ruſtice fallis avem,
Delitię volucrum medio jacet eſca cucullo,
Quam properans roſtro dum malè captat avis,
Mox oculos lento premit illita carta veneno:
Ridet, & in prædam læta caterva ruit.
Fallitur, & totam fit fabula juſta per vrbem,
Credulus ignoto ſi quis amore perit.

FALLI-

NVLLA REPARABILIS ARTE.

XXVIII.

Ovidius.

Læſa pudicitia eſt, deperit illa ſemel.

. . . . *Famam ſervare memento,*
Quâ ſemel amiſſâ, poſtea nullus eris.

Dion.

P*Vdicæ eſt non modo vt ne quid peccet, ſed ne ſuſpicionem quidem vllam turpem de ſe præbeat.*

Een maeght die ſchenckt,
Haer eertjen crenckt.

Fille qui donne,
S'abbandonne.

ANNA.

VOor eerſt en iſt gheen maeght gheraen
Of yet te gheven, of t'ontfaen,
VVant dat het gheven ons onteert,
Dit ſelfs men uyt de keucken leert.
Als 't vet al ſtil ſmelt in de Pan,
De cock verlieſt dan niet daer van,
Maer vverpt de Pan vvat vets int vier,
Soo rijſter ſtrax een groot ghetier,
En door het vet dat buyten vvalt,
Het vier plat in de Panne valt.
Een die aē minnaers yet geeft vvegh,
Die draeght hen op het vol gheſegh,
VVant dit's haer ſeg gen; geeftſe vvat
Sy ſal oock geven meer dan dat.
Een maegt die aen een Iong-man geeft,
Laet haer al nemen vvatſe heeft,
Dus geeft niet vvegh, het vvaer u val,
VVant geef je vvat, ſy nemen 't al.
Oock iſt van outs een Vrijers-cunſt,
Haer roem te draghen van de gunſt,
Die haer d'een Jool' of d'ander biet,
Tot 's minnaers vreught, en haer verdriet.
Ghy, ſoo ghy hout van mijne leer,
Hout 't huys u gift, ſoo houdj' u eer.

Donare, eſt perdere.

ANNA.

ERgo verecundis ſit cura, laborque puellis,
Turpia ne poſſit garrula fama loqui.
Hîc ego, quos deceat ſcopulos vitare, docebo;
Tu mea non duro dicta reconde ſinu.
Principiò tibi turpe puta dare munus amanti,
Sit procul a caſtâ virgine larga manus.
Is cui parua dabis, credet maiora daturam;
Pauca licet dones, cætera ſumet amans.
Adde quod oſtendens cuiuis tua munera, dicet,
Hæc dedit ardoris pignora ferre ſui.
Ignis, vbi paulum pinguedinis eijcit olla,
Irruit, & totas depopulatur opes.

DONARE,

DONARE, EST PERDERE.

XXIX.

Vives lib. 1. de Chreſt. Fœm.

N*Ihil mulier viro det; fœmina enim quæ dat, ſe dedit.*

E*T ratio eſſe poteſt, quod ille qui donat creditur captare velle benevolentiam ejus, cui donat; juxta illud Martialis:*

Dum me captabas, mittebas munera nobis.

Des pennings reden klinckt beſt.	Argent Ard gent.

ANNA!

NIet vvegh te ſchencken valt ons ſacht,
VVant na-de-mael ons broos geſlacht
Heeft,als voor eyghen, dit ghebreck,
Dat vvy vvat carich zijn, en vreck;
Soo valtmen door't ontfangen eer,
Als vvel door milde zijn te ſeer.
Hoe menich-mael iſt my een ſpijt,
Als ick door-lees den ouden tijt,
En vinde t'elcken vrouvv' en maeght,
Door giften van haer eer ghejaeght;
't Schijnt 't is gevvonnen off gheſchent,
Al-vvaer het gout maer comt ontrent.
Het gout dringt door een ſtale deur,
Het Gout ſtelt cracht en vvacht te leur;
VVant ſchoon men't al beſet en ſluyt,
Noch ſluypter in dit looſe cruyt.
Leght in Quick-zilver loot, of tin,
Gheen ſlechte ſtoff en raeckter in:
Peauter, yſer, coper, ſtael,
Het blijfter buyten al-te-mael;
Alleen het gout mach binnen ſtaen,
Dat vvort met open ſchoot ontfaen;
Alleen het Gout, alleen het Ghelt
Is't middel-punt daer't al na helt.

Auro omnia pervia.

ANNA.

NIl dare ſponte ſubit, magis accipiendo perimus;
Noſter avaritiæ crimina ſextus habet:
Hinc ſumus imbelles, quæque omnia tela repellat,
Protinus,accepto munere, victa jacet.
Argenti natat æs ferumque per æquora Vivi,
Sola ſubit niveos aurea maſſa ſinus.
Quo nequeat penetrare chalyps, admittitur aurum;
Teſtis erit Danaës turris ahena mihi.
Cede chalyps, aurum de virginitate triumphat;
Heï mihi vis fulvo quanta colore latet!
Fortè pudicitiam ferro dedit vna, ſed auro
Innumeræ patulos exhibuêre ſinus.

AVRO

AVRO OMNIA PERVIA.

XXX.

Cic. Orat. 5. in Verr.

Nihil est tam sanctum quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit.

Dij, pudor, alma fides vni succumbitis auro.

Mich. Verinus.

Vnera ne capias, vncus latet hamus in escâ,
Nulla carent visco munera, virus habent.

Een maeght die neemt, Haer eer ontvreemt.	Qui prend, Se vent.

ANNA.

Laet u dan gout, off diamant,
By niemant steken in de hant.
Den Oester vvert niet quijt sijn vis,
Soo lang' als sy ghesloten is,
En gift noch gaven in en laet,
Maer als haer schelp eens open staet,
En dat alsdan de loose Creeft,
Als cax, yet vvat haer schenct, of geeft,
Een keytjen vverpend' in haer schel,
Soo rijster strax een deerlijck spel,
VVant, mits den Oester niet en magh
Haer schelp toe-sluyten alsse plagh,
Door dien de key haer dat belet,
Soo vvertse deerlijck af-ghe set.
'kEn seydet niet dees heelen dagh,
VVat dat het gheven al vermagh.
VVanneer eē meyskē vvat ontfangt,
'kEn vveet niet vvatter niet en vvangt:
Die geeft, doet alles vvat hy vvil,
Die neemt, verdraegt, en svvijgt al stil;
Sy roupt haer moeder niet om help,
Sy sluyt niet eens haer open schelp,
Maer laet den ghever al 't ghesegh,
VVat souse doen? de clem is vvegh.

Amator cum dat, rapit.

ANNA.

Cura sit ergo tibi, si sit tibi cura pudoris,
A donis avidas abstinuisse manus.
Nonne vides? vt nudus Amor (sic pingitur aptè)
Nil præter pharetram, telaque pauca gerat:
Nil pretium quo condat habet. Deus odit amantes
Qui veneris turpi munere, munus emunt.
Non adamas tanti est, non gemma, nec aurea torques,
Non tyriæ vestes, vilis vt esse velis.
Injectos admisit hians quia Concha lapillos,
A Cancro patulæ diripiuntur opes.
Muneris accepti mens conscia mollis amanti est,
Nullaque pro casto bella pudore gerit.

AMATOR

AMATOR CVM DAT, RAPIT.

XXXI.

Seneca.

B*Eneficium accipere, libertatem est vendere.*

Ovid. 3. de Art.

I*Lla potest vigiles flammas extinguere Vestæ,*
Et rapere è templis Inachi sacra tuis,
Et dare mista viro tritis aconita cicutis,
Accepto Venerem munere si qua negat.

Die jockt,	La fille qui le ieu commence,
Die lockt.	Eſt digne de cotte-vette en france.

ANNA.

WAt cleyns coomt my noch int ghedacht', (geacht.
Daer op nochtans wel dient
Veel tacke-teylens, hant-gheſpel,
Veel terghens aen een jonck-gheſel,
VVat ſteken in ſijn cleedt, off bedt,
Dat heefter veel ghebracht int net.
Als 't meyſkẽ vverpt met groen, of nat,
Dat is geſeyt: Coomt ſoolt my vvat.
O 't is een ſorghelijcke vreught,
Te jocken met de dertel jeught! (pas)
'k Sagh laetſt (en 't coomt hier nu te
Een meyſken door het groene gras,
Gaen plucken bloemkens hier en daer,
Daer in ſy vvert een Bye ghevvaer.
Het ſoete kint had' ſpelens luſt,
Dies liet ſy 't beeſjen niet in ruſt,
Sy greept, ſy neept, vvaer 't liep, off vveeck,
Tot datſ' int leſte creegh een ſteeck.
Doen riepſe deerlijck: Fel ghedrocht,
Eẽ maegt, die maer vvat ſpels en ſocht,
Js door u prickel ſoo ontſtelt,
Dat haer teer maeghdẽ-vleeſkẽ ſvvelt.
Door ſpel verjaecht men vvel verdriet,
Ten dient nochtans de meyſkens niet.

Virgo ludendo læditur.

ANNA.

PArua videbuntur, quæ nunc dabo juſſa, puellis;
Parua quidem fateor, ſed tamen apta legi.
Fronde levi juvenes jactoque laceſſere malo
Conveniens caſtis moribus eſſe nego.
Flore latebat Apis (res hîc ea digna relatu eſt)
Hanc videt, & tenero pollice virgo petit;
Nec mora, nec requies: tandem ferit illa puellam:
Huic tumet infeſtâ cuſpide læſa cutis.
Virgineam quid crabo manum petis improbe? clamat,
Ludimus, & mens te lædere nulla fuit.
Dum pueros luſu laſciva puella laceſſit,
Sæpe tumor vexat corpora, ſæpe timor.

FALLIMVR IGNOTIS.

XXIIII.

Paul. Cypręus.

ANceps in connubio via est, quarum altera ad miseriam ducit, altera ad fælicitatem; itaque triusquam te in viam des, non minus sollicité deliberandum est quam Herculem in bivio constitutum fecisse legimus. Si enim semel in connubio malè ceciderit alea, non est quod arte corrigas, est enim ex ijs in quibus (quod dici solet) non est bis peccare.

Seneca.

HOnestius est, cum judicaveris, amare; quam cum amaveris, judicare.

 Begonnen,

Begonnen, is half ghewonnen:
Te spraeck staen, is half gedaen.

Chasteau qui parle, & fille qui escoute,
sont de facile composition.

ANNA.

Soo ghy dan t'een'gher tyt bevint
Dat dees of gene, die u mint,
Onvveerdich is te zijn u deel;
Soo scheyter af gants en gheheel.
En denckt niet in u dom ghemoet,
Ick mach vvat hooren desen bloet,
Het sal doch gaen, hoe schoon hy fluyt,
Het een oor in, het ander uyt:
VVant denck je dit, soo lijdy last,
Het oor te leenen, hout dit vast,
Dat brengter menich aen den bry
Die al vvat snegher zijn als ghy.

VVanneer een minnaer t'onsvvaert keert
Al vvat hy aerdichs heeft geleert,
En paert een lieffelick ghelaet
Met kuskens, jock, en soeten praet,
Voorvvaer de ratte raeckt aen 't speck.
Tervvijl de Quackel roert sijn beck,
Den Quackelaer sijn Quackel-been,
Soo raeckter eynt'lick tvvee by een.
VVanneer door eenich oorloocks-treck,
Een slot, of schans coomt in gespreck,
Of dat een maeght aen 't hooren raeckt,
Ghevvis de pays is haest ghemaeckt.

Habet venenum suum blanda oratio.

ANNA.

SI te fortè nepos aliquis, non dignus amari,
Ambiat, a castâ sit procul ille domo.
Nec veniat, quamvis mens est tibi ludere tantùm,
Sæpe vel in lusu capta puella perit.
Ingenij dum quidquid habet depromit amator,
Miscet & alterno mollia verba sono,
Amplexuque dato luctantia basia carpit,
Basia virgineis insidiosa choris,
Corda subit sensim non intellecta Dione,
Perque sinum tacitis passibus errat Amor.
Dum canit, inque vicem sua carmina fistula reddit,
Non exspectatis cassibus hæret avis.

HABET

HABET VENENVM SVVM BLANDA ORATIO.

XXV.

Vives livre 1. de la femme Chreſt.

T*V ne dois non plus donner d'audience aux attrayantes & douces paroles des amoureux, qu'a l'enchanteur; il te dira que tu es belle, gracieuſe, ingenieuſe, &c. &, peut eſtre, n'es tu rien de tout cela. Quoy plus? qu'il mourra s'il n'en a la jouiſſance: c'eſt là que le mal le tient, Adviſe bien que tu ne ſoys priſe par ſes paroles.*

Een kusjen is maer een af-veeghen.

Baiser de bouche,
Au cœur ne touche.

PHYLLIS.

Bey sachtjens vvat! dit luyt te straf.
Men seyt geen oude vryers af,
Voor datmen vveet een nieuwe kans;
Dat zijn de streken van al-thans.
Oock heeft u deunheyt niet om 't lijf:
Hoe? machmen niet voor tijt-verdrijf
Een soete kouter drie of vier
Aenhouden, naer des Hofs manier?
En ofmen al vvat scherst en geckt,
Ons eer vvert daer niet med' bevleckt:
En ofmen kust, vvat isset dan?
VVat na-deel heeft een maeght daer van?
't Is enckel beusheyt, geen bedroch;
Al vvatmen geeft, dat houmen noch.
Als 't Byeken op de bloemkens gaet,
Versamelen sijn honich-raet,
Het lieve-coost, en kust het cruyt,
En treckter vvas en honich uyt,
En even-vvel, gelijckmen siet,
Ten schaet de teere bloemkens niet.
Als eenich dinck ons niet en schaet,
En midd'ler tijt een ander baet,
Magh dat by yemant van bescheyt,
Met goede reden zijn ontseyt?

Quod dedit, id retinet.

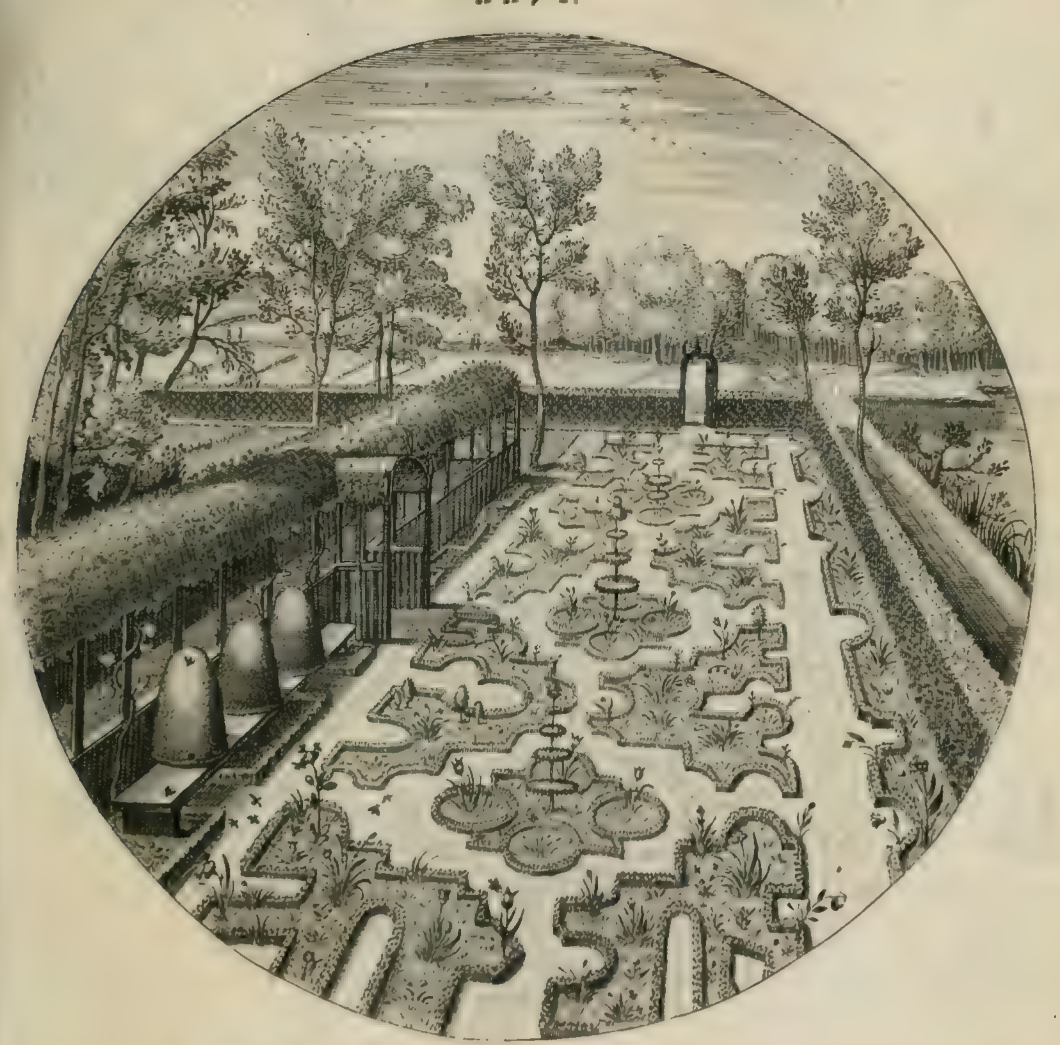
PHYLLIS.

CVr neget amplexus, & abhorreat oscula virgo?
Non pudor his, rosei non perit oris honos;
Basia virgineis quis credat obesse labellis
Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?
Libat Apis violas, & basia figit achanto,
Oraque plena favis in sua tecta refert;
Non tamen hinc violæ, non hinc marcescit achantus,
Vtque fuit, roseus perstat vtrique color.
Virgo, notas juvenis quas presserat ore protervo,
Abluit; & facies, quæ fuit antè, redit.
Si licet opposito de lumine sumere lumen,
Invida cur juveni basia virgo neget?

QVOD

QVOD DEDIT, ID RETINET.

XXVI.

Ex Græcis Epig.

QVid Satyrise tumes? res aiunt oscula inanes,
Et facie ablutâ tolluntur & oscula sputo.

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest.

IL y a des filles qui font gloire d'avoir des amoureux, desquels elles prenent, leur passetemps, en les venant & martyrant: mais les rets qu'elles tendent, ne sont moins pour prendre elles mesmes que les hommes, auquels elles en veulent.

Eer Is teer.	Qui la tafte La gafte.

ANNA.

OM dat het hof yet laet, of doet,
En achtet daerom quaet, noch goet.
Voor tijt verdrijf hout niemant aen,
VVant minn' en vvil geē gec verftaen.
VVat aengaet dat ghy voorder fecht,
Dat luyt (mijns oordeels) al te flecht;
Hoe? meyndy dat het mal gheraes
Van dees of geen, van Pier, of Claes,
Een eerbaer maghet niet en fchaet?
Gheloof tet niet, ick fegg' u jae't.
Js ergens yet, of broos, of teer,
Ghevvis het is der maeghden eer.

Eylaes! vvy fijn foo meeps en vvack,
Ghelijck een verfchen Druyven-tack:
Gaet handelt eens den fchoonften tros,
Terftont fal heel dien foeten blos,
Dat aengenaem, dat aerdich blau
Verandert zijn in duyfter-grau:
VVant vvaer-men maer een vingher fet,
Daer is van ftonden aen een fmet.
Ons eer is teer, ons vervv' is fijn,
S'en mach niet veel gehandelt zijn.
Al, die ons anders maken vvijs,
Zijn loos en boos, vvy broos, als ijs.

Vel tactu perit omnis honos.

ANNA.

BAfia nil teneris data poffe nocere puellis,
Nil tactus cupidi blanditiafque proci,
Haud mihi quis vano perfuadeat ore poëta;
Tactus, & ipfa latens bafia virus habent.
Purpureos digitis, Hofpes, ne tange racemos,
Tractari manibus non amat ifte color.
Ifte color, color effe recens, decor integer uvæ,
Intactę genium virginitatis habet.
Sint procul amplexus, procul ofcula, dulce venenum,
Ah! faciunt longas preffa labella notas.
Vtquè domum rediens faciem lavet vndique virgo,
Altior in tacito pectore menda latet.

VEL

VEL TACTV PERIT OMNIS HONOS.

XXVII.

Vives.

N*Ihil eſt famâ & exiſtimatione fœminarum tenerius, aut magis injuriæ obnoxium; vt non immerito videri poſſit de araneæ tenui filo pendere.*

Plaut. in Epi.

N*On nimis poteſt*
Pudicitiam ſuæ quis ſervare filiæ.

Eens ontſet,
Noyt weder net.

Du blaſme la trace
Iamais s'efface.

ANNA.

GHy dan, vveeſt niet alleen beſchaemt,
Yet vves te doen dat niet betaemt,
Maer ſchaft oock af, en achter-laet
Al vvat maer ſchijn en heeft vã quaet:
VVant, in-gevall' eens onſen naem
Een quade clap-mart over-quaem,
Schoon die oock vviert bevonden vals,
Eylaes! het cleeft ons aen den hals.
VVanneer de Noot eẽ ſchelp verlieſt,
Hoe datmen ſouckt, hoe nau men kieſt,
Hoe datme't maeckt, daer hapert vvat,
Hoe datme't ſtopt, daer blijft een gat.
Een yder magh vvel zijn beducht
Te comen in een quaet gherucht,
VVant treft ons eens de ſchamper nijt,
Hoe datmen ſick dan vvacht, of mijt,
't Js al om niet, men is ghevvont
Daer van men noyt en vvert gheſont.
Nu, om hier van te zijn behoet,
Soo vvaer het, mijns beduunckens, goet
De feylen hier te vvijſen aen,
VVaer door veel maeghden haer ontgaen.
VVel, Phylli, ſiet ick gae u voor,
Ghy, zijdy vvijs, let op het Spoor.

Nulla reparabilis.

ANNA.

NOn vitium tantum, ſed quæ vitioſa videntur,
Hæc quoque, ſi ſapias, hæc quoque, Virgo, fuge:
Nec ſatis eſſe puta quod ſis tibi conſcia recti,
Tunc quoque cum mens eſt integra, fama perit.
Saucia Nux aliquâ ſi parte putamina perdat,
Poſtea, quidquid agas, ſemper hiatus erit.
Si pereat miſeris ſemel integra fama puellis,
Læditurve ſacer virginitatis honos;
Tu licet inde velis famæ ſarcire ruinam,
Non iterum veniet qui fuit ante decor.
Obducas licet vſque cutem, manet vſque cicatrix;
Vtque tegas, ſemper vulnera vulnus habent.

VIRGO LVDENDO LÆDITVR.

XXXII.

Virg.

M*Alo me Galatea petit, laſciva puella,*
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.

Idem.

A*Ddit ſe ſociam, timidiſque ſupervenit Ægle,*
Ægle Naiadum pulcherrima, iamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit,
Ille, dolũ ridens, quo vĩcula nectitis, inquit,
Carmina quæ vultis cognoſcite, carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit.

J Veel

Veel op de ſtraet, Licht op de praet.	Trop en rue, Toſt perdue.

ANNA.

NOch voughtet qualijck onſen ſtaet
Gheduerich drillen achter ſtraet;
Ten is een maeght oock niet gheraen
Veel in de deur of venſters ſtaen.
Jn maeltijt, bruyloft, ſpel of feeſt,
Altijt te zijn een van de meeſt',
Of vvel na Domburgh veel ghery,
En daer te ſluypen aen d'een zy,
Al ſonder yemant van ontſicht,
My dunckt dat ſtaet al vvat te licht.
Den ouden Meeſter van de min
Is in dit ſtuck van and'ren ſin,
En vvilt dat ſijne Maghet ſal
Gheduerich trip'len over al;
Maer, laet hem ſeggen vvat hy vvil,
Het vought een maeght te vveſen ſtil.
Dus, vvildy zijn van goeden lof,
Soo blijft in huys, hout daer u hof:
En vvacht tot ghy daer vvert geſocht,
VVaer' meeſt gheveylt, vvert minſt vercocht.
Het is een ſpreeck-vvoort over al,
De beſte koeyen vintm' op ſtal.
En,'t Schaep dat door de Doornē gaet,
Geſtaegh yet van ſijn vvolle laet.

Raro vaga virgo, pudica eſt.

ANNA.

NOn ego laudârim Naſonis vbique libellos,
Ille vagos cupiat virginis eſſe pedes:
Ille Nurus latias curvis errare theatris
Iuſſit, & in medio crura movere foro.
Iudice me, caſtas mos dedecet iſte puellas,
Iudice me, non eſt virginis iſtud opus:
Per fora turpis Amor furit, & Venus; eſte, puellæ,
Eſte domi, vobis eſt ſacer iſte locus.
Nec facilè a ſpinis innoxia vellera ſervat,
Per vepreta vago dum pede fertur ovis,
Nec facile ingenui retinet monumenta pudoris,
Sæpe dionæo juncta puella gregi.

RARO VAGA VIRGO PVDICA EST.

XXXIII.

Greg. Nasian.

MVlierum ornamentum est, morum probitate & elegantiâ florere, domi, vt plurimum, manere; labijs, oculis, genis, vinculum inijcere, pedem limine non admodùm frequenter efferre.

Vives lib. 1. de Fœm. Christ.

DE la fille qui se tient a la maison, personne ne peut rien dire, de celle qu'on voit hanter les compagnies, chacun en dict sa ratellée, & sont divers les propos qu'on tient d'elle, selon la diversité des jugements des hommes qui la taxent.

Alſmen't ſluyt
Dan berſtet uyt.

Quant on le ſerre
Il va par terre.

PHYLLIS.

WIe heefter doch ſoo harden vvet (gheſet?
Ons maegden tot eē dvvanc
Jſt niet veel beter datmen ſiet
VVat datter hier en daer gheſchiet,
Dan datmen ſit in huys en ſuſt,
En laet verroeſten ſijn vernuft?
Hoe! ſal dan noch een houbaer maeght
Met t'huys te blijven zijn gheplaeght?
Jſt niet ghenoegh in ſchool ghevveeſt,
De ſchool-vrou, en haer plack gevreeſt?
Laet doch een maecht vvat vroylijck zijn,
VVāt haer genaect haeſt nieuvve pijn,
De ſorgh' vant huys, den dvvanck des mans,
En alle jaer een kint bycans.
Dat yemant binde ſlaef of beeſt,
Maer niet der vrouvven eelen geeſt:
Dan ofmen ſchoon al vrouvven bint,
VVat iſſet meer als enckel vvint?
VVijn, ſonder lucht, leyt ſtaegh en vvoelt,
En dickvvils maer de kelder ſpoelt.
Een maeght gehouden aen een block,
Is voor de ſtal-knecht off de kock.
Het vrouvven-vleys is ſeltſaem cruyt,
VVant bintmen't in, ſoo berſtet uyt.

Si premis erumpit.

PHYLLIS.

ERgòne perpetuis damnata puella tenebris
Debeat æternùm delituiſſe domi?
Sit ſatis imperio duræ gemuiſſe magiſtræ,
Et ferulæ molles ſuppoſuiſſe manus:
Nunc animis vigor eſt, & nos jubet vrbe vagari
Mobilis, & toto qui volat orbe, Puer.
Nec ſera profuerit; Venus oſtia pandit amanti,
Cum gemit ad clauſas mæſta puella fores.
Carceris impatiens vult libera colla Cupido,
Tu quoque colla pater libera Liber amas.
Servando nova muſta, perit ſervando puella:
Mitia regna mero, virginibuſque placent.

SI PREMIS ERVMPIT.

XXXIV.

Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 4.

Nec custodiri, ni velit, vlla poteſt.

M. Montagn.

L*A nature, en ſes operations, ne ſoufre rien de contrainct; car ſi vous arreſtez le cours d'vne riviere, elle ſe deſbordera & gaſtera tout; le feu enfermé, comme on voit ès mines, ſera crever & peter la terre, tenez vne femme ſerrée, tant que voudrez, ſi fera-elle vn ſaut en rue, malgré voz dents, s'il luy en prend envie.*

Soomen't dwingt, 't ontspringt:
Soomen't perst, het berst.

Tropeau penible a garder,
Sont filles prestes a marier.

PHYLLIS.

DEnckt dattet met de meyskens gaet,
Als met Carstaingen, diemen braet,
VVanneermen die vvat opens gheeft,
Dan isset datme'r deegh van heeft;
Men draeghtse dan heel van den heert,
Tot op de tafel van den vveert;
Maer laetse toe, en ongesneên, (heen.
De keest berst uyt, en sprinckt daer
En ofmen dan al deerlijck siet,
'tGunt datmē souct, en vintmen niet.
VVanneer een maget somtijts magh
Haer vinden by een soet ghelagh,
Al-vvaer de jeugt en 't jonghe bloet,
VVat vvasemt uyt des herten gloet,
Sy vvacht dan af, met goet gedult,
Tot datse vvert tot vrou ghehult:
Maer soo vvanneer een vrolijck hert,
Gheduerich op-ghesloten vvert,
Soo dattet moet met droeven sin,
Des jonckheydts tochten croppen in,
Eylaes! dat doet de maeght soo vvee,
Dats' al-te-met vvel berst in tvvee,
Dies hoeftse, schoon sy vvert de bruyt,
Geen fijncoord', of geen maegde-cruyt.

Difficilis servatu, tumida virginitas.

PHYLLIS.

CAstaneas non antè nuces torrete, puellæ,
Quam pateat tenui vulnere fissa cutis:
Si qua fuit, solido quæ cortice sustinet ignem,
Dissilit, & rauco tecta fragore quatit.
Torua verecundo quę pectora claudit amori,
Quas Veneri pœnas, quas dabit illa sibi!
Æstuat, & calidam nequit exhalare juventam,
Clauditur æternùm si qua puella domi:
Mox tamen erumpens laxis bacchatur habenis,
Plusque retenta diu flamma fragoris habet.
Vidi ego, quod licitis erat impenetrabile flammis,
Turpiter obscœno pectus amore rapi.

DIFFICILIS SERVATU, TUMIDA VIRGINITAS.

XXXV.

Egnatius antiquus Theologus.

PEriculosa est possessio puellæ, & servatu difficilima, cui virginitatis jugum impositum est.

Id quod Tacitus de populi, idem de puellarũ moribus non ineptè aliquis dixerit : Nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem.

Twee even geck
Eeuwich gebreck.

Tel foureau,
Tel cousteau.

ANNA.

DEn vrouwen-dwanck houd' ick voor quaet,
En weet dat sluyten niet en baet,
VVant is een vrou eerbaer en goet,
Het sluyten is ten overvloet;
En ist misschien een lichte schuyt,
Soo ist verloren wat men sluyt.
Dan wy zijn in een lant (God danck)
Daer niet en is dees vrouwen-dwanc.
Laet ons maer zijn niet al te vry,
Dat ons dit voor-recht blijve by.

PHYLLIS.

MAer na-de-mael ghy my ghebiet,
Een yder een te hooren niet,
VVie sal ick dan best trecken aen?

ANNA.

OM u in desen wel te raen,
Begheeft u tot een wijsen man,
Die u tot leytsman dienen can:
VVant mits ghy noch zijt jonck en groen,
Is aen u vry wat veel te doen, (hant,
Dus neemt gheen slecht-hooft by der
Of ghy blijft beyd' in onverstant.
VVant van een keerse sonder vlam,
Noyt ander keerse licht en nam.
En daer de naeckte zijn hun tween,
En connen noyt malcand'ren cleen.

Cascus Cascam.

ANNA. NOn mihi propositum est vinclis arcere puellas,
Sola vagos fuerat mens inhibere pedes.
PHYLLIS. At cuivis aurem dare me tua jussa vetabant
Anna, vir ergo mihi qualis habendus erit?
ANNA. Nube gravi, mea Phylli, viro cui mascula virtus
Mente dionæos expulit antè jocos;
Nube viro, cui dia Themis, cui ridet Apollo;
Ille tibi, vitæ per vada, pandet iter:
Nam si fortè rudi, rudis ipsa, jugère marito,
Qui thalami subeat munia, neuter erit.
Iunge duas, vtcunque voles, sine lumine tædas;
Semper erit piceâ nocte sepulta domus.

CASCVS

CAECVS CAECAM.

XXXVI.

Mart.

. . . . *Quid dentem dente juvabit*
Rodere? . . . .

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest.

Y*L n'y a chose de quoy on doiue estimer vn mary a choisir, si non pour son bon esprit: le contentement de mariage consiste au devis du mary & de la femme, mais quels devis, quelles raisons, quel entretient aura vn lourdaut sans sens & sans cognoissance des affaires du monde?*

Goet Bouck-man, Quaet Douck-man.	Bon estudiant Maigre amant.

PHYLLIS.

SVVyght hier van stil, ghy hebt gheen kans,
'k En hou van vvijf', of vijse mans;
Dat volck van vvetenschap en konst
Draegt eeuvvelijck het hooft gefronst,
Als zijnde van de Zeyl-steens aert,
Die sick alleen met dinghen paert
Van svvare stof, en groot gevvicht,
VVant anders niet hy op en licht.
Dat volck is met gheen spel ghepast,
Maer vvoude staegh vvel zijn belast
Met groote saken svvaer van stof,
Het hooft dat hangt hun veel na 'thof,
En, om al-daer te schijnen clouck,
Sit eeuvv'lick met de neus int bouck;
En d'arme vrou is niet gheacht,
Maer leyt alleen den gantschen nacht;
Of coomt de man misschien te bedt,
Noch brengt den suffaert boeckē met,
En maeckt soo van dat teere lijf
Een leßenaer, en niet sijn vvijf.
VVat my belanght, ick vvil een man,
Die niet dan spel en jock en can,
En niet int hooft en heeft met al,
Dan hoe hy my believen sal.

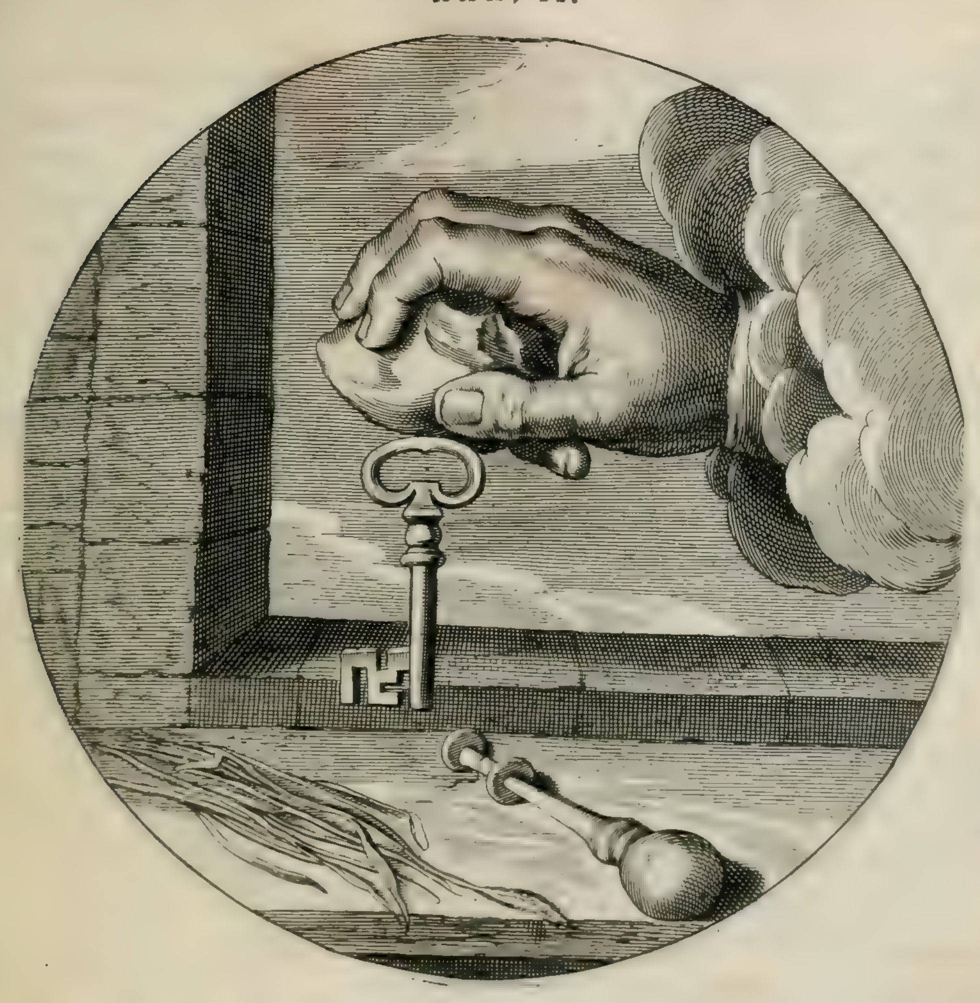
Id curat, quod pondus habet.

PHYLLIS.

TVnè sophum toruâque aliquem de stirpe Catonis
In tenerę cupias virginis ire sinus?
Tunè virum quem luce forum, quem nocte libelli
Sollicitant, thalamo posse vacare putas?
Dum volet ille sui defendere jura clientis,
Iura tori nullus, qui tueatur, erit.
Ingenium Magnetis habet Toga, pondera rerum
Attrahit, & faciles nescit amare jocos.
Iura tori, non jura fori, mihi discat amator,
Non ego solliciti tangor amore viri.
Hunc volo, qui facilis, qui nil, nisi basia, doctus;
Hunc volo, cui nostro nil sit amore prius.

ID CVRAT, QVOD PONDVS HABET.

XXXVII.

Vives lib. de Offic. Mariti'
cap de discip. Fœm.

M*Eminerimus infirmum esse sexum illum naturâ suâ, & vt non corpore, sic neque animo posse gravia semper sustinere, ideo vtendum non raro remißionibus & refectionibus curarum, vt jocis & narrationibus eorum quæ amicis, & vicinis contigerunt, modo absit curiositas, &c.*

Montagn. lib. 3. des Essais cap. 5.
C'est trahison se marier, sans s'espouser.

Soo lang' alſt moy weer is. | Plaiſir d'amour, de paille le ſeu, Ne durent qu'vn peu.

ANNA.

SAl dan u huvv'lick zijn geſticht
Op eē aelvveerdich Venus wicht,
Die niet en vveet te brenghen by,
Als ſpel en liſſe-laſſery,
En die, al-vvaer verſtant gebreeckt,
Niet dan met ſchand' en ſchaemt en ſpreeckt?
t'Is ganſch ghemiſt, meynt ghy't alſoo;
De calver-liefd' is vier van ſtroo,
Dat eerſt vvel hevich brant, en ras,
Doch vvert terſtont tot ſtof en as.
De Venus-janckers, en haer ſpel,
Gelijcken 't beelt van Memnon vvel,
Dat, als de ſonne daer op ſtont,
Een hel gheluyt gaf uyt ſijn mont;
Maer, als de Sonn' haer ſtrael vertrac,
Dan niet een enckel vvoort en ſprac.
Soo lang men ſingt, en clinkt, en queelt,
Soo lang men jockt, en pijpt, en veelt,
Soo lang men ſpelen rijt, en kuſt;
Soo lang duert 's Venus-janckers luſt:
Maer is de feeſt voor-by ghegleen,
Den blutten gaet dan druypen been.
Mijns oordeels, iſt den beſten man,
Die ſtemmich is, en jocken can.

Facetus amator, ridiculus maritus.

ANNA.

PEctore (quis furor eſt?) tu nil niſi baſia volues,
Munia cum ſacri ſunt obeunda thori?
Fœda faceſſe Venus! res eſt veneranda Maritus:
Turpe voluptatis nomen abhorret Hymen.
Non aliquis (mihi crede) nepos, Veneriſue ſatelles
Aptus erit caſtæ ſceptra tenere domus;
Memnonis effigiem, plerique ſequuntur amantes,
Sole micante boant; hoc abeunte, ſilent.
Dum tuus ille Paris primo furit actus amore,
Baſia mille feres, baſia mille dabis;
At ſimulac ſtolidi deferbuit æſtus amantis,
Protinus emeriti militis vxor eris.

FACETVS AMATOR, RIDICVLVS MARITVS.

XXXVIII.

Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 25.

QVemadmodum ignis in palea vel leporinis facilè ſuccenditur pilis, atque ocyus idem reſtinguitur, contabeſcitque; niſi robuſtior materia fuerit admota: ita momento evaneſcere novorum conjugum amorem, forma ſolum corporis conciliatum, niſi bonis præfultus, ac prudentia coälitus, radices miſerit altius.

Vives livr. 1. de la Fem. Chreſt.

CEs amours tant eſchauffees trois ou quatre jours apres les noçes, tournent ordinairemēt en riottes, & viennent quelques fois aux coups de poings, avant que le pain de noçes eſt failli.

Wat Venus vought, dat ſcheyt de klippel.

Qui ſe marie par amours
A bonnes nuits & mauvais jours.

ANNA.

MEn vint een viſch die Cephael biet,
Die niet ſoo lief, als vier en ſiet,
Dit vveet den Vißcher, en ſijn maet,
En, daerom als hy viſſchen gaet,
Een fackel op ſijn ſchuyte ſet ;
Die is hem beter als een net :
VVant als den vis verneemt het licht,
Set daer op ſterlings ſijn gheſicht,
En voorder treckt hy ſick niet aen,
Hoe dattet met hem ſal vergaen,
Maer ſpringt int ſchip, eylaes! ſijn graf,
VVant 'tloopter deerlick met hem af.

Jck hebb' van langher hant gheleert
Dat een die haer ten houvv'lijck keert,
Niet anders hebbend' in de ſin
Als ketelingh van ſotte min,
En d'een of d'ander vijſe-vaes
Die ſchijnt te zijn in Pier, of Claes,
Brengt meeſtēdeel, in plaets vā vreugt,
Met onminn' over hare jeugt,
En raeckt alſoo in druck eer-langh ;
VVant, als de jonckheyt neemt haer gangh,
VVat blijfter anders als berou?
Een blijde bruyt, een droeve vrou.

Stultos dolor vrget amores.

ANNA.

DVm Cephalus nimio rutilæ facis ardet amore,
Luminaque in caro lumine fixa tenet,
Non piſcatores, humilis non roſtra carinæ,
Non acui cultros in ſua damna videt.
Dum Dominę frontem, dum ſideris inſtar ocellos
Reſpicit inſano captus amore puer,
Aut humeros barbamque ſui miratur amantis,
Aut levibus gaudet ſtulta puella iocis,
Omne latet vitium, nihil vlteriora morantur;
Solaque ſi liceat baſia ferre, ſat eſt.
Cum Venus inſanos tentigine iungit amantes,
Separat infauſtum ſæva Megæra torum.

STVL-

STVLTOS DOLOR VRGET AMORES.

XXXIX.

Plutarch.

VT Circe non fruebatur ijs, quos verterat in sues, aut leones: Sed Vlissem sanum vltrà omnes dilexit; ita, quæ veneficijs (addo, lenocinijs juvenilibus) *nactæ sunt maritos, insuavem plerumque cum ijs vitam agunt ob dementiam.*

Montagn. lib. 3. de Essais cap. 5.

IE ne voys point de mariages qui faillent plustost, & se troublent, que ceux qui s'acheminent par beauté, & desirs amoureux: il y faut des fondaments plus solides, ceste bouillante allegresse n'y vaut rien.

't Inwendich blijft.	Apres la fleur Dure l'odeur.

ANNA.

WAnneer het steunsel van de min
Gheset is, uyt een malle sin;
Op schoonheyt, of des jonckheyts glans,
Hoe haest, eylaes! verkeert die kans!
Alsulcken liefde moet vergaen,
Soo haest den ouden dagh coomt aen;
VVant daer het gront-stuck sinckt, of vvijckt,
Het boven-vverck al med' besvvijckt.
Om dese reden, vvat ghy doet,
En neemt geen slecht-hooft om sijn goet.
Jn echten staet coomt, t'elcker uer,
Als-nu het soete, dan het suer,
Jn voorspoet dient ghehouden maet,
Jn droefheydt houft-men troost en raet:
Neemt ghy een Jubben om sijn ghelt,
In beyde suldy staen verstelt;
Maer soo ghy kiest een goet verstant,
Dat reyckt u over al de hant.
Als gelt en schoonheyt vvijckt ter zy,
De vvijsheyt blijft den menschen by.
Als in de Roos het purper-root,
En schoonen glans is dor, en doot,
Den soeten reuck, 't invvendich goet,
Js dan noch dat haer achten doet.

Pulchrorum etiam autumnus pulcher.

ANNA.

AMbrosium latè rosa, tunc quoque spargit odorem
Cum fluit, aut multo languida sole jacet.
Stultus amor formæ est, labatis, veniente senectâ,
Non secus ac putri sub trabe sidit opus.
Adde quod & febres minuunt, & cura decorem;
Et totidem causis cessat amare puer.
Firmius ingenium est, ipsisque nitescit ab annis,
Et causas pro se mille favoris habet.
Non tibi canities veteris festigia flammæ
Auferet, aut rugæ finis amoris erunt,
Si jungare viro, cui mens, magis ore, refulget;
Illa vel extremos perstat ad vsque dies.

PVLCHRO-

PVLCHRORVM ETIAM AVTVMNVS PVLCHER.

X L.

Ovid. Trist. 3. Eleg. 7.

. . . . . *Nil non mortale tenemus,*
Pectoris exceptis ingenijque bonis.

Val. Max. lib. 7.

V*Nicæ filiæ pater Themistoclem consulebat, vtrum eam pauperi, sed ornato; an diviti, sed parum probato, collocaret; cui is, malo, inquit, virum pecuniâ, quam pecuniam viro indigentem.*

Ionck by out,	Ieune fille au vieil,
Heet by cout.	Qu'on appreſte le cercueil.

ANNA.

Doch midd'ler tijt, op dat ghy meught
Oock vruchten trecken van u jeught,
Gheen ouden man u gheven laet,
Noch om ſijn ghelt, noch om ſijn ſtaet,
Een kalen cop, of grijſen baert
Dient met geen jeughdich dier gepaert.
't Js beſt te trouvven ſijns ghelijck,
Ionc met vvat joncx, en rijc met rijck:
VVant ſoo ghy trout een ouvve jan,
Hy lijckt u vader niet u man;
Dees trou is maer van trou een ſchijn,
Ghy ſout ghetrout een vveduvv' zijn;
Of coomter eens miſſchien een vrucht,
Alſt lang genough ſal zijn ghecrucht,
Eer dan het kint can vveſen groot,
Soo is den ouden vader doot:
Of crijghdy kinders ſoo vvat meer,
Soo ſlaetmen tvvijffel aen u eer.
Schoon 't Clim den ouden boom bevvaſt,
Hy iſſer doch niet mee gepaſt; (touſt,
VVant t'vvijl hem 't Clim omhelſt en
Den dorren ſtam ſtaet als bedrouſt,
En als de Clim op 't ſchoonſte ſpruyt,
Dan gaet den ouden droogaert uyt.

Male juncta fatiſcunt.

ANNA.

SI qua tui tibi cura, ſeni ne nube, puella,
  Ne jaceas viduo frigida nupta thoro.
Si qua tibi veniet, veniet tibi poſthuma proles;
  Cuique negat cari mors genitoris opem.
Aut, ſi fortè patri numeroſior exſtitit hęres,
  Garrula quod de te fama loquatur habet.
Labitur intereà teneri tibi floſculus ævi,
  Dumque gemis, vitæ pars melioris abit.
Cur hedera annoſam complexibus implicat vlmum?
  Vę miſeræ! perit hæc, cum magis illa viret.
Illa quidem ramos abit ambitioſa per omnes,
  At ſiccis arbor ſtat miſeranda comis.

MALE

MALE IVNCTA FATISCVNT.

XLI.

Vives liv. I. de la Femm. Chrest.

ON doit avoir respect a l'aage, a fin qu'il ne soit moindre qu'il est requis a vn pere de famille, qui a femme & enfans a gouverner, & qu'il ne soit aussi si grand qu'il ne puisse suffire a gouverner, laissant vne femme veufe chargée des petits enfans orphelins.

Kinderen Hinderen.	Enfands Tourmens.

ANNA.

GEen vvevvenaer met kinders trout,
Ten zy, ghy schamel zijt of out:
Die moeder vvert, noch zijnde maegt,
Ghemeenlijck haer altijt beclaeght.
Het is een dinc gants svvaer om doen,
Eens anders kinders op te voen;
Hoe groot ghy zijn mooght van gedult,
Noch heeft de stief-moer al de schult.
En of den bruyd'gom al sijn bruyt
Yet pooght te maken vooren uyt,
Als tot vergelt van haer verdriet,
Den goeden man vermagh het niet:
VVant, schoon hy u vvel heeft gesint,
Ghy mooght maer deelen als een kint.
Soo yemant op een jonghe stam
Een grooten tack te Inten quam,
Met half volvvassen freuyt belaen,
De vrucht verdrooght, en moet vergaen,
Oock sterft de Int in corten tijt,
En 't boomkē vvert sijn croontjē quijt:
Dies vveet ick niet, vvie van de dry
Heeft 'tquaetst, of 'tbest vā sijnder zy.
Een Inte, die geen vrucht en heeft,
Al verr' de beste vruchten gheeft.

Conjugum dissidia, privigni.

ANNA.

CEdite Privigni; nunquam bene virgo noverca est:
Quid tibi cum viduo, bella puella, viro?
Donet Hymen socij communia pignora lecti,
Illa tibi pignus virginitatis erunt.
Ingentem tenerâ quid figis in arbore ramum
Inviso quem jam pondere mala gravant?
Poma caduca fluent, calathis indigna coloni,
Inque pari damno ramus, & arbor erit.
Si sapis, arboribus ramum, sine prole, marita,
Poma sub autumnum sic magis apta feres.
Quin age, dum viridi turgent in cortice gemmæ,
Nil, nisi communes, arbor adoptet opes.

CONIV-

CONIVGVM DISSIDIA PRIVIGNI.

XLII.

Eurip. in Andro.

NVnquam duplicia conjugia laudavero mortalium,
Nec binos matres habentes liberos.

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest.

IL y a des peres, si mal advisez, qu'ils estiment a leur fille devoir estre bon mary, un chacun qui leur semble bon gendre: & par ainsi ils ne regardent bien souvent si non aux richesses, noblesse, ou ce qu'ils estiment leur devoir estre profitable, & non les choses qui sont convenables a la fille.

Met soet te spreken
Is 't hart te breken.

Tout par
amour.

PHYLLIS.

DAt ghy my leert voor 't alderlest,
Js, mijns bedunckens, verr' het best.
Nochtans soo vvou mijn vader vvel
My gheven aen een out ghesel,
Alleenlijck om sijn ghelt, en goet,
Maer 't is gansch teghens mijn gemoet.
VVat raet nu, liev', om dit t'ontgaen?

ANNA.

STelt u noch stuer, noch bitter aen,
VVeest heus van monde, zijt niet straf,
Om hem yet vves te dringhen af:
VVant sulcx te doen, is deugt, noch eer,
Oock soo vermagh de heusheyt meer
In dese saeck, en over al,
Als eenich onbeleeft gheral.
't Eerbiedich spreken is u nut,
Dat is het maeghdelijck gheschut,
Dat is den hamer, en de cracht,
VVaer door eẽ steenich hart versacht.
Hoe stijf ghy den Pijn-appel stoot,
Hy hout ghesloten sijnen schoot,
Nochtans soo sal hy open gaen,
Soo ghy hem stil by 't vier laet staen.
Al-vvaer gevvelt niet op en hecht,
Dat brengt beleefstheyt vvel te recht.

Vis omnis abesto.

PHYLLIS.

IAm tua jussa placent: auri tamen actus amore
In thalamum genitor me jubet ire senis.
Ecquid agam? nec enim mihi tota pecunia tanti est,
Vt vetuli conjunx principis esse velim.

ANNA.

SI pater indigno te subdere colla marito
Fortè velit, nullâ vox tibi lite sonet.
Virginis arma preces: rigidum prece flecte parentem,
Non aliâ durus vincitur arte pater.
Quod truculenta nequit, frons hoc prędstabit amica,
Obsequium, non vis, pectora dura trahit.
Pinea verberibus nux inconcussa resistit,
Illa tamen placido victa calore, patet.

VIS OMNIS ABESTO.

XLIII.

Claud.

. . . Peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit.

Horat. 3. Car. 4.

Vim temperatam dij quoque provehunt
In maius; ijdem odère vires
Omne nefas animo moventes.

Een is ghe-
nough.

Vn m'est
assez.

ANNA.

ALs ghy nu in dẽ staet gaet treên,
Daerom ghy God lang hebt ge-
beên,
En, dat u vader tot u seyt,
Dees is van God u toe-gheleyt;
Siet hier, mijn Kint, dit is u deel:
VVel aen, ghy, vougt u dan geheel,
Om, die het is, te laten in
Tot 't middel-punt van uvven sin.
En volgt hier in den handel van
Een vvel-ervaren Boomgaert-man,
Die, om sijn Int te doen ghedien,
Gedoogt gheen tacken van ter zien,
Maer vvatter buyten d' Jnte spruyt,
Dat treckt hy af, en roeytet uyt.
Hy ißer oock vvel mee ghepast,
VVanneerder maer een Int en vvast.
Ghy med', om vvel te zijn verheelt,
En laet u gunst niet zijn verdeelt.
Dies al de jong-mans, u bekent,
Gheheel uyt u ghedachten sent.
V vrienden med' en eyghen bloet,
Oock vry vvat uytter harten doet:
En vveest oock selfs in dit gheval
Met uvve moeder niet te mal.
Al vvat met veel eerst vvas gemeen,
Behoort nu toe aen een alleen.

LEert tot des echten staets be-
stier,
Noch dit van onsen Hovenier;
Die, als de tacken zijn ghevelt,
Al-eer hy noch sijn Inte stelt,
Berooft het Boomken van sijn top.
Ghy mee, doet vvegh u eyghen cop,
VVanneer ghy crijgt een ander hooft,
En uvven boesem dan berooft
Van alles dat ter syden aen,
VVt eyghen sinnen coomt ter baen.

NOch steeckter vvat in d'Intery,
Dat niet en dient gegaen voor-
by.
Hoe vvel de stam geeft al de jeugt,
VVaer door den heelen boom verheugt,
Het schijnt nochtans dat al de vrucht
Heeft van de Jnt haer sap en sucht;
VVant al vvat datter groeyt, en vvast,
Is maer alleen aen d' Jnte vast.
Geeft alle tijt u man de eer,
Al brengdy schoon misschien vvat meer
Tot baet', en 't huvv'lijcx onderstant,
Als hy, dien ghy neemt by der hant.

Een vrouvve die te ſegghen plagh,
Van my coomt al den heyl'ghen dagh,
Al vvatter ſvvemt is mijne vis,
En vveet niet recht, vvat huvv'lic is.
Soo haeſt als 't lichaem is ghemeen,
En heeft het vvijf gheen goet alleen.
VVant ſiet ! 't is aller volcken leer,
Soo vvie een man neemt, crijgt een heer.

DVs langhe ſprack dit lieve Paer:
Doch *ANNA* wert, ſoo 't ſcheen, ghewaer
Dat eenich menſch daer was ontrent;
En daer me was haer praet ten ent.

1.

Sufficit vnus.

ANNA.

IAm ſumus in portu, ſoluendaque zona puellæ eſt;
Hîc quoque, de multis, pauca monenda mihi.
Inſitor agnatos exſcindit in arbore ramos,
Omnis adoptivum germen vt humor alat.
Funditùs illa vagos animo deturbet amores,
Germina legitimi ſi qua caloris amat.
Protinus vt junxit tibi tæda pudica maritum,
Vnicus ille tibi mente fovendus erit.
Non congerro vetus tua poſtmodò tecta frequentet,
Nec juvet, innuptæ qui comes ante fuit.
Anxia nec matris, nec ſit tibi cura ſororis;
Alterius ſuccos ne bibat alter amor.

2.

FAllor? an occurrunt hîc plura notanda puellis,
Quas ſocio primùm fœdere iunxit Hymen.
Quæ proprijs quondam vergebat in aëra ramis
Planta, peregrinâ non niſi fronde viret:

Vertice truncato, iam non ſua, germina monſtrat,
  Quodque ſuum non eſt, ſuſtinet arbor onus.
Arbitrio, nova Nupta, tuo deſiſte moveri;
  Certa tibi vitę norma maritus erit.
Ille dabit leges, quas non averſa ſequêris;
  Si ſapis, his ſuccos pectoris adde tui.
Obſequium ſint regna tibi; parendo gubernas:
  Senſibus alterius diſce, puella, regi.

3.

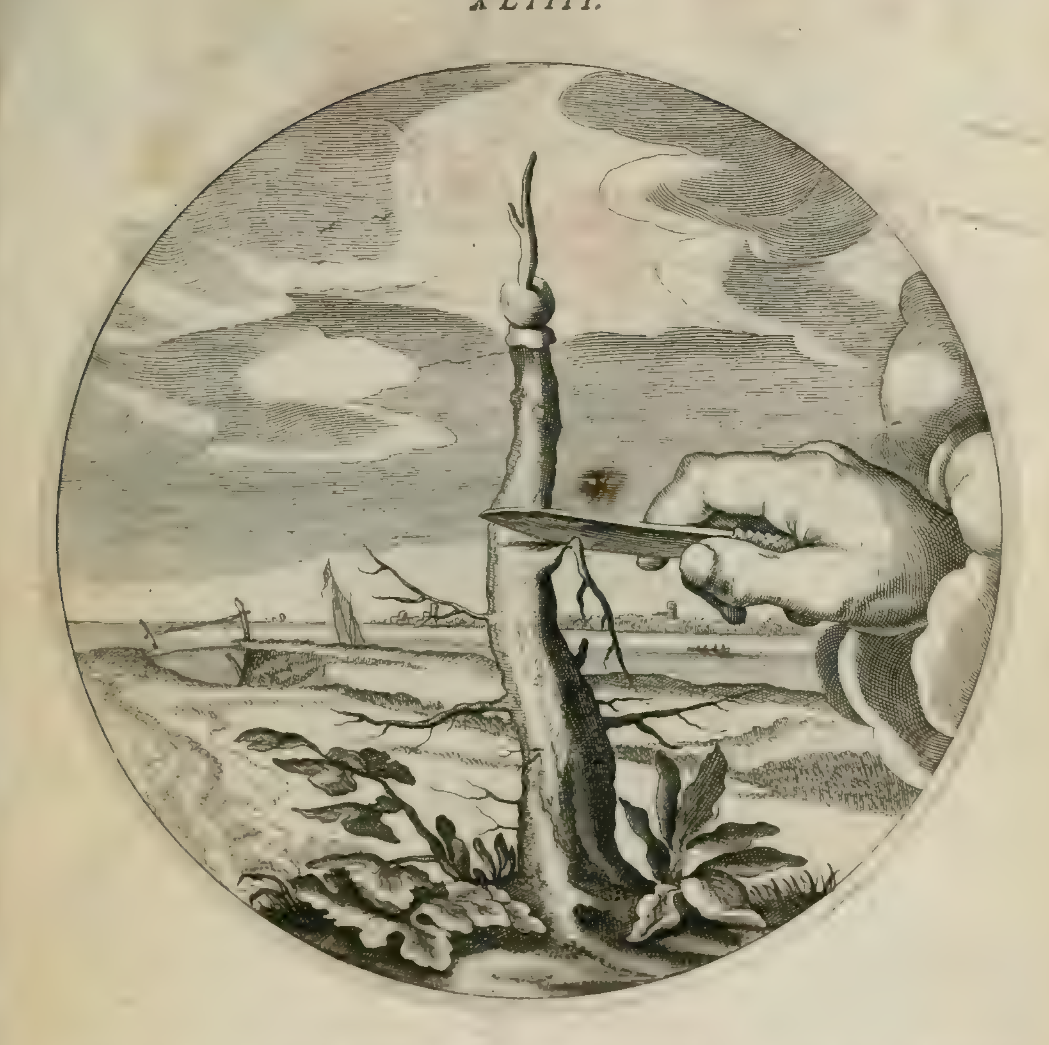
PLus habet Inſitio, memori quod mente recondas,
  Inſere pręceptis hæc quoque, Nupta, tuis.
Cedit honor ramis, ſucci tamen arbor origo eſt;
  Et decus hoc, ex ſe quod dedit, alter habet.
Si fortaſſe tuâ rutilent a dote penates,
  Arcula cum modico ſit gravis ęre viri,
Pone ſupercilium, bona nec tua laudibus effer;
  Inque viri lateat nomine tota domus.
Turpiter, Hæc mea ſunt, mulier furibunda reclamat,
  Ah! nunquam proprias fœmina jactet opes.
Lex dominos rerum pronuntiat eſſe maritos,
  Idque viri juris, quâ patet orbis, habent.

PLura locuturas ſtrepitus, quem fortè ciebam,
  Terruit; Anna, prior dum capit aure ſonum,
Hîc aliquis latet error, ait, ſatis iſta, ſuperquè.
  Dixerat, & roſeo deſijt ore loqui.

SVFFICIT

SVFFICIT VNVS.

XLIIII.

Vives lib. 1. de Christ. Fœmin.

Conjugium præcipit debere mulierem existimare maritum sibi esse omnia, omnibusque caris nominibus vnum succedere: quod sibi Hectorem esse ait, apud Homerum, probissima Andromache:

I.

Tu mihi, tu solus pater es, materque verenda,
Tu dulcis frater, tu gratus ad omnia conjunx.

Seneca.

2.

Seneca.

Caſta ad virum matrona parendo, imperat.

3.

Plutarch. in pręcept. Matrimon.

COmme en vne coupe, ou il y a plus de leau que du vin, nous l'appellons Vin neantmoins : auſsi la maiſon & le Bien doit touſiours eſtre nommé du mary, encore que la femme en ait apporté la plus grande partye.

Liet.

ONS Gespeel wil enckel trouwen,
Wat mach 'tMeyske over gaen?
Sy en can, noch wil, verstaen,
Dattet haer wel mocht berouwen:
Neen, by haer en is geen schroem,
't Is al boter totten boem.

Wat ist doch van Venus-jancken?
Suchten, duchten, nacht en dagh,
Geen vermaeck, als met geelagh,
Hopen, vreesen, duysent rancken,
Al des liefdes pijlen zijn
Drie van vreughde, ses van pijn.

Jongh-mans laet u niet verblinden,
't Is soo breet niet, als men seyt.
Die sijn stuck wel over-leyt,
Sal in corten stont bevinden,
Dat noyt man soo wel en trout,
Off hy vint yet dat hem rout.

Gaedy gelt en goet bejaghen,
Ghy, die sels niet rijck en zijt,
Cleyne liefde, groot verwijt:
Dickwils suldy moeten draghen,
Dats' u op den necke trapt,
't Is haer schijve dieder clapt.

Zijdy rijck van ghelt en landen,
En verkiestdy dan een Lieff,
Juyst alleen na u gherieff;
Noch en zijn't gheen vaste banden,
Want soo haest sy is u vrouw',
Springtet 't geckjen uytte mouw'.

Soo ghy niet en hebt ten besten,
En ghy trouter een, als ghy,
Och! dat's enckel slaverny
Van den eersten totten lesten.
Slappe beurse, weecken moet:
Wie can winnen sonder goet?

Trouj' een Schoone; duysent vreesen
Doen u beven als een riet,
En wat plaegh en vreestmen niet?
Sieckten, Outheyt, vreemde Meesen,
Vreemde winden in u zeyl,
Schoone vrouwen, trots off geyl.

Is u Lief mis-maeckt van wesen,
Soo ist t'uwent altijt nacht:
En daer toe het heel gheslacht
Can van niemant zijn ghepresen,
't Moet doch leelick zijn, of vuyl,
Want een huben broet een uyl.

Soo u Wijff verstaet haer saken,
Boven 't spin-wiel, off den douck;
Strax soo grijpse na den brouck,
Want sy wil de meester maken:
Gaedy wat te verr' off naer,
Strax soo grijps' u by den haer.

Hebj' een Vrou die dickwils kindert,
Isse jaer op jaer bevrucht,
Yder kint, een nieuwe sucht.
Yder Craem u goetje mindert:
Cleyne kinders, noyt verlost:
Groote kinders, groote kost.

Is u Vrou beset int spreken,
Strax so neemtse 'thoochste woort,
En soo coomts' u daechs aen boort;
Och! het hooft dat dunct u breken.
'tWijff dat constich spreken can,
Is een plaghe voor de man.

Is een wijff wel op haer koten,
Die wil danssen nachten lanck,
Trots op haren fieren ganck,
Menich man heeft dit verdroten,
Menich man bleeff in ghequeel,
Dat sijn vrouwe liep te veel.

Is u Vrouken sacht van wesen,
Spreecktse woorden hoonich-soet,
Laffe spijs' en is niet goet,
Cost die bijt is meer ghepresen.
Soo het schaep is soet van staen,
Yder coomter suyghen aen.

Wegh met liefdes malle treken:
Watmen hoort, off watmen siet,
Oock het best, is maer verdriet.
Waer toe voughmen twee gebreken,
Yder mensche, wijs off geck,
Heeft ghenough aen sijn gebreck.

Juvenal. Sat. 6.

NVllane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fæcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni,
Crinibus effusis bellum dirimente, Sabinâ,
Rara avis in terris nigroque simillima cygno.

Teghen-

Teghen-liet.

WAt mocht ons Gespeel bewegen
My het trouwen aff te raen?
Neen, 'k en can dit niet verstaen,
Want ten coomt my niet gheleghen,
Eensaem, sonder vrucht, of vreucht,
Door te brenghen al mijn jeucht.

Lieve-koosen, soetjens quelen,
Minne-clachten vol ghenucht,
En soo menich lieven sucht,
T'samen paren, vruchten telen,
T'samen groyen tot een stadt,
Denckt wat frayer dinck is dat!

Nu wel aen, voucht u tot trouwen
Wie daer bist een rap ghesel:
Waerom vreesdy voor ghequel?
Daer en is gheen aert van vrouwen,
Die niet haer vermaeck en heeft,
Soomen reden plaetse gheeft.

Als een Calis trout een rijcke,
t'Ian! die isser dan wel aen;
Hy mach ledich wand'len gaen,
Hier wat gapen, daer wat kijcken,
Goet verovert mette min
Is voor al een soet ghewin.

Soo daer, een uyt reyne minne,
Neemt sijns minder by der hant,
Dat gaet wel! een rustich quant
Kiest voor gelt een schoon vriendinne
Die in vrientschap over-stort,
Wats' in rijckdom quam te cort.

In-ghevall' een goet ghesellе,
Die't niet al te breet en gaet,
Een verkiest naer sijnen staet,
Dat hy sich te vreden stelle:
Wat geeft cloeckheyt om het goet?
T'samen winnen is soo soet.

Soo sick ymant gaet verbinden,
Met een schoon en gheestich Dier,
Is dat niet een hemel schier?
Nerghens is doch yet te vinden,
Daer het ooch soo soet op speelt,
Als op een schoon vrouwen beelt.

Is u Lief mismaeckt van leden,
Soo ghy maer gebruyckt verstant,
Het en is u gheen mishant,
Moeg'lick isse goet van zeden,
Isset niet: de schad' is cleen,
Sy is dan voor u alleen.

Heeft u Wijff soo wat vant malle,
Rekent dat voor gheen ghebreck:
't Is gheen kermis sonder geck.
Treurt doch hierom niet met alle,
Die wat malt, hout best haer jeucht;
Vrouwen sotheyt, mannen vreucht.

Is u Vrou soo out van jaren
Datse niet en kindert meer,
En bedroeft u niet te seer:
Siet! nu moechdy spelen varen,
't Huys en laetje gheenen last,
Sonder kinders, liever gast.

Is u Lief niet wel ter talen,
Valt haer tonghe traech off crom,
En ontset u daer niet om;
't Sal haer aen gheen spreken falen,
Noyt en walt mans onghemack,
Dat sijn wijf te luttel sprack.

Iſſe crepel u beminde,
  Rekent dat voor gheen belet,
  Veel die prijſen dit int bed',
't Is u by-ſlaep, niet u winde.
  Sy en loopt om prijs, noch winſt;
  Goede vrouwen loopen minſt.

Heeft u Lief ſoo quae manieren,
  Datſ' u groet met norts gedruys,
  Siet! nu leerdy, binnens huys,
Ander luy ghebreken vieren.
  t' Gaet u wel, dat ghy die deucht,
  Soo gevouch'lick leeren meucht.

Liefde wetet al te voughen,
  Liefde neemtet al voor goet,
  Liefde maeckt van bitter ſoet;
Liefd' is moeder van ghenoegen,
  Liefde is vindſter van gherief;
  Noyt en vontmen leelijck Lieff.

Bona de malis elicere, ſapientis eſt.

---

32. q. verſ. ſi vxorem.

SI vxorem quis habeat ſterilem, ſiue corpore deformem, ſiue debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel ſurdam, vel ſi quid aliud ſiue morbis, doloribus, laboribuſque confectum, & quidquid (exceptâ fornicationis cauſâ) cogitari poteſt vehementer horribile; pro ſocietate, fideque maritus ſuſtineat.

Corrigenda, & Notanda.

Pag. 3. æquorum. l. æquoreum. Pag. 6. Cum peregrè pater eſt &c, Tranſpone & l Cum pater eſt peregre &c Pag. 10. Supet addidit. l ſuper addidit. Pag 13, Detorſio, l, detortio. Pag 24 Dediciſſe. l. didiciſſe. Pag. 44 Crabo raſas, &c. l. Crabro roſas ac melia colit, dum ſpicula. Pag. 52. Achanto. anchantus l. acantho. acanthus. Pag 53 Satyriſe l Satyriſce. Pag. 54. eſſe l. iſte. Pag. 56, Nulla reparabilis. Adde, arte. Pag. 60. chalyps, l chalybs Pag 64 crabo, crabro. Pag. 66. eſſe, l. eſte. Pag 80. labatis, l labat is. Ibid. feſtigia, l. veſtigia. Pag. 90. Si fortaſſe tua, &c. Malint: Si fortaſſe tuo niteat domus aurea cenſu. Pag. 49. Raillart faict faire, l. taire. Pag. 4. heylen ruſt / l. luſt.

HARDERS-CLACHTE.

Aende
Eerbare, Seden-rijcke, Seghen-rijcke
IONCK-VROV
CATHARINA van MVYLVVIICK.

OP een ſoete Meye-nacht
Daphnis op ſijn Lief je dacht;
Al was heel de kudd' in ruſt,
Slapens hadd' hy geenen luſt,

Opte wegh was gheen gheril,
Vee en honden laghen ſtil,
En de voghels al-te-mael;
Maer alleen de Nachtegael,

O 's Nachts

's Nachts te singhen wel ghewent,
Sat, en fluyte daer ontrent.
Daphnis sagh de zilv're maen
Droevich aen den hemel staen,
Hy ging dwalen, by haer licht,
Buyten alle mans ghesicht,
Tot hy vont een eenich velt,
Daer hy sick heeft neer-ghestelt,
Daer hy met een tranen-vloet
Wt ging storten sijn ghemoet.
Hy began sijn droevich werck
Int gheweste van Grijpskerck,
Aen het zuyden van het Dorp,
Niet veel verder als een worp,
Daer een Hoeve staet gheboort
Met haer boomgaert zuyd en noort,
En den Dool-hof in het west,
Daer het fruyt is alder-best;
Note-boomen op een ry
Staender neghen, en daer by
Is ter zijden af een kant
Dicht met dooren-haegh beplant.
Hier sat Daphnis, vol van min,
Vol van ongherusten sin,
Hier began hy sijn beklagh,
T'wijl hem niemant hoord' of sagh.
Galathea, gheestich dier,
Oorsaeck van mijn eerste vier,
Orsaeck van een vasten bant,
Die mijn hart aen u verpant,
Als ghy, met een soeten lach,
My komt bieden goeden dagh.
Soete meysjen, aerdich dinck,
Soeter als een distel-vinck,
Soet van singhen, en van praet,
Soet van wesen, en ghelaet,
Soet, maer dickwils op een uyr
Weder uytter-maten suyr.
Somtijts macker als een lam,
Somtijts felder als een ram;
Somtijts swack, ghelijck een riet,
Somtijts stijf, ghelijck een spriet;
Somtijts broofer als een glas,
Somtijts tayer als een was;
Somtijts straf, ghelijck een stier,
Somtijts dwee, ghelijck een pier;
Somtijts bitter, als een gal,
Somtijts honich over al;
Somtijts vriend'lijck, als een rhee,
Somtijts stuyr, ghelijck de zee;
Somtijts ziltich, als de vloet,
Somtijts weder suycker-soet;
Somtijts vrolijck, somtijts stil,
Altijts, soo ick niet en wil;
Eeuwich teghen my ghekant,
Altijt naer een ander lant,
Eeuwich teghens my gheset,
Altijt op een ander bedt.
Hoe ghestaegh heb ick geschreyt!
Sedert dat ghy hebt gheweyt
Inde velden van Dijshoeck!
Sedert hebt ghy uwen doeck
Op een ander wijs ghestelt
Als de vrysters van het velt;
Sedert draeghdy aen u huys
Kanten, als een Kivits kuyf,
En een wronge hart en stijf,
Hangt u, als een g'reel, om 't lijf;
Sedert hebt ghy uwe kraegh
Onder-stut, als met een schraegh;
Sedert hebt ghy uwen tret
Op een ander wijs ghefet,
Als Lycoris rap te voet,
Of als Amarillis doet.
't Gaet nu anders als het pleegh,
Doen ick met u kennis kreegh.
Sedert

Sedert ghy het hoofſche vrien,
Tot Dijſhoeck' eens hebt gheſien,
En de ſtreken van de ſtadt,
Sedert heb ick uyt ghehadt:
Sedert noemt ghy my een loer,
En een klunten, en een boer,
En een blutten, en een kluts,
Al, om dat ick juyſt mijn muts
Niet ſoo Steets kan nemen of;
Al, om dat ick in het ſtof
Niet can ſchraven, g'lijck een hoen
Inde miſ-put plagh te doen;
Al, om dat ick zeeus en ront
Spreke Iuffer uyte mont,
En niet drayen can mijn re'en
Als de linckers van de ſte'en.
Maer, al ben ick plomp en ſlecht,
Immers ben ick vroom en recht,
Immers iſſer niet een maeght
Die haer over my beklaeght,
Dat ick met een ſlimmen keer,
Oyt ontfutſelt heb haer eer;
Dat ick draghe mijnen roem
Van haer maeghdelijcke bloem,
Dat ick, onder ſchijn van trou,
Yemant heb ghebracht in rou;
Dat ick yemandts ſwaer verdriet
Heb verandert in een liet.
Deſe mijnen vromen aert
Was u voormaels lief en waert,
Want ghy ſeydet, dat het lant
Iuyſt vereyſcht een ront verſtant.
Maer, och-armen! dat's ghedaen,
Al u rontheyt is vergaen,
Sedert dat ghy kennis hadt
Met de quanten van de ſtadt.
Eertijts was ick wel gheſien
Als ick u maer aen quam bien
Soo wat kleyns, eens Herders-gift,
Verſche kees van room gheſchift,
Of een geele keeſ-roffoel,
Of een palingh uytte poel,
Of een ſcherp-ghetande ſnoeck,
Of wat moſſels van Dijſhoeck;
Altemets een jongh faiſant,
Vruchten van ons eyghen lant,
Eyghen queeckſel, eyghen goet,
Hier in Zeelandt uyt-ghebroet.
Dan van Souburgh een meloen,
Of van Botting' een kappoen;
Dan een wafel diep gheruyt,
Wel gheſuyckert en ghekruyt,
En met boter vet ghedroopt,
In mijn ſnuytdoeck vaſt gheknoopt,
Die te Domburgh was ghemaeckt,
't Heugt my noch, hoe datſe ſmaeckt.
Leſt-mael greep ick een lampraes,
En daer toe een jonghen haes;
D'eene, daer hy lagh en ſliep,
D'ander, ſoo hy voor my liep
Over een begraeſde wey,
Soete beeſjens alle-bey:
Stracx ſoo ſeyd' ick, Deſe twee
Zijn voor u, ô Galathee.
Noch heeft yemant my gebracht
Groote karſen, vroech van draght,
Deſe werden nu gheplant
In mijn alder-beſte lant,
En, terwijl ick ſpit en delv',
Segg' ick ſoetjens in mijn ſelv',
Spaert dit boomtjen, Keerſe-dief,
D'eerſte vrucht is voor mijn lief.
Somtijdts quam ick tot u tre'en
Met wat dun-ghewolde queen,
Somtijts met een aertichock,
Of een vroeghen abricock,

Als ick bracht een voghel-neſt,
Dat beviel u alder-beſt;
Want ghy hadt ſoo veel te doen,
Om de beeſjens wel te broen,
Datj' ontſloot u witte borſt:
Die nu(dacht ick)die eens dorſt!
Die eens mochte metter handt.
Maer waer loopt mijn los verſtant?
Ach! hoe klapp' ick uyt en in?
't Schijnt, ick ben berooft van ſin.
Maer indien ick nu begonſt
Haer te bieden mijne jonſt
Met ſoodanigh kleyn gheſchenck,
Sy(ghelijck ick vaſt'lijck denck)
Soude,met een trots ghemoet,
Alles treden metten voet.
't Is als gheenen tijdt ghele'en,
't Soete Dier was doen te vre'en,
Haer te ſpieg'len in de zee,
Als de ſtroom lach ſtil en dwee,
Niet gherimpelt van de wint,
Gh'lijck-men die wel ſomtijts vint.
't Gaeter nu al anders toe,
Sy is 't ſtille water moe,
En werdt alle daegh ghehult,
In een glas rondtſom vergult,
Spieghel noemt-men't in de ſtadt,
Hier van wertſe trots en prat,
Wantſe ſiet meer alſſe plagh,
Meer alſſ' in het water ſagh:
Watſe geeſtichs by haer heeft,
Watter erghens aen haer leeft,
Wat haer wel ſtaet, weetſe vry
Immers alſoo wel als wy.
En dat helder ſtralend' licht
Van haer lodderlijck gheſicht,
En dien lieffelijcken mondt,
Schoonder als den morghen-ſtont,
En dat hayrken ſacht ghekrolt,
Datter om haer voor-hooft rolt,
Is haer al te mael bekent,
En wel diep int hooft gheprent:
Dies ontſtaet in haren ſin,
Minnaers haet, en eyghen min.
Gaet, ô weerde Galathee,
Spieghelt weder in de zee.
Die tot dit eerſt oorſaeck gaf,
Wenſch ick, tot verdiende ſtraf,
Dat ſijn Lief, van ſacht en ſoet,
Trots en moedigh werden moet;
Datſe, naer een ſoete min,
Krijghen moet een ſtuyren ſin.
Hoe diep leydt hy my int hooft,
Die my van mijn Lief berooft!
't Schijnt dat alle ſijn ghelaet,
Eeuwich voor mijn ooghen ſtaet.
Hy, met noch ſijn twee of drien,
Was aen 't ſtrande comen rien;
Daer ſagh hy mijn Galathee,
Sooſe dreef het jonghe vee;
Stracx begon de dertel quant
Haer te grijpen by der hant,
Haer te ſenden int ghemoet,
Een beveynſden ſteedtſchen groet:
Goedē dach,ſchoon Harders kint,
't Alder-ſchoonſte datmen vint,
Ghy moet weſen(ſoo ick acht)
Van der Nymphen eel gheſlacht,
Of van Pales huyſgheſin,
Of wel ſelfs een Wout-Godin,
Want u weſen en ghelaet
Treckt gheheel na 't hemels zaet.
Meer en kond' ick hooren niet,
Midts hy van de plaetſe ſchiet;
En gheleyde mijn Vriendin
Nae ſijn eyghen luſt en ſin:
't Scheen

't Scheẽ sy woud' int eerst niet gaẽ,
Maer het was terstont ghedaen;
Al ghelietſ' haer wat ghestoort,
Even-wel soo gingse voort:
't Scheen al watse vocht en street,
Datſ'et maer in 't jocx en deed'.
Siet! daer sat ick doen en keeck,
Als een poel-snep, op een kreeck,
Root vã gramschap, bleeck van nijt,
't Oogh vol tranen, 't hart vol spijt.
Gaedy dan? wel! gaedy he'en,
Galathea? gaedy tre'en?
Gaedy moytjens hant aen hant,
Met dien onbesuysden quant,
Die ghy gansch'lijck niet en weet
Wie hy is, of hoe hy heet?
Onbedachte Galathee,
Waerom zijdy nu soo dwee?
Waerom valdy nu soo soet,
Voor een onbekenden bloet?
Daer ghy staet, ghelijck een muyr,
Steegh en spytich, norts en stuyr,
Als een Harder, of sijn maet,
U versoeckt, met heus ghelaet,
Om met hem te willen gaen,
Daer de schoonste linden staen?
Harders Kint, indien ghy 't wist,
Hoe een maget haer vergist,
En hoe qualijck dattet past,
Met soo afghérichten gast
Sick te geven op de baen,
'k Weet, ghy soutet niet bestaen.
Maer of ick was drouv' of bang,
Galathea ging haer gang.
Dies soo klam ick op de kruyn
Van den alder-hooghsten duyn,
Om te sien, met harten-rou,
Dat ick wel niet sien en wou.
Sy gingh henen nae de strant
Verghesellschapt mette quant,
Die haer dickwils gaf een kus,
Slimmer als een kriele mus.
Hy gheleyde Galathee
Van den oever in de zee,
Dies soo rees den zouten stroom
Vry wat hoogher als den zoom
Van haer op-gheschorte kleet.
Is dat niet een schoon bescheet,
Datmen soo een teere maeght
Plompelijck int water draeght?
Datm'een vryster met ghewelt,
Midden in de baren stelt,
Tot de golven grof en groot
Swalpen over haeren schoot?
Tot den vreeselijcken vloet,
Brengt een schrick aẽ haer gemoet?
Tot haer kleet is vuyl en nat?
Is dat heusheyt van de stadt?
Eynd'lijck als de wulpsche lust
In het water was gheblust,
Ging een yder van de strant,
En verkoos het drooghe lant.
'k Meynde, 't spel was doe ghedaen,
Maer het ging doe eerst-mael aen.
Strax wiert daer mijn weerde Pant
Om-ghetobbelt in het zant,
En dan weder om ghewent,
't Dertel spel en nam gheen ent.
't Steets ghesellschap, uytte ste'en,
Is, al waeret buyten re'en:
Even soo, ghelijck een beest
Dat ghebonden is gheweest,
Wertet eens ghelaten los,
't Loopt als rasend' in het bos.
Doen en mocht ick langher niet
Staen begapen mijn verdriet,

Dics soo ging ick nae de kant
Van de krom-ghebooghde strant.
Daer began ick mijn gheklagh,
G'lijck een droeve minnaer plagh;
Daer beschreef ick mijnen stant,
Met een rijsjen in het zant,
Eerst, een vast-ghesette min,
Doen, een wanckelbaren sin;
Dit was ick, en Galathee.
Onder-tusschen quam de zee,
Als ghelaten uytten toom,
Swalpen met een groven stroom,
Verre boven haer ghemerck,
En verpletterd' al mijn werck:
Siet! daer ging mijn soete min
Dryven heen ter zee-waert in.
Nydich Water, bitter Nat,
Segg' eens waerom doedy dat?
Waerom neemdy mette vloet,
Mede niet mijn droef ghemoet?
Maer koom, segg' my, soete Beck,
Soudy oyt wel zijn soo geck,
Datje wout dijn weerde hant
Stellen tot een eeuwich pant,
Aen een proncker trots en prat,
Aen een Ioncker van de stadt?
Neen, 'k en loovet nimmermeer
Datje dees of geen ter eer
Laten sout een rustich quant,
Sterck van leden, kloeck ter hant,
En sout stellen u ghemoet
Op het meepse Steets ghebroet.
Ach! ten zijn maer halve mans,
Recht ghesélschap, om ten dans,
Om te kermis, of ter feest
Speel te leyden haren geest,
Nut alleen tot dertel spel,
Sacht van handen, dun van vel,
Noyt gheoeffent, noch beproeft,
Daermen manne-kracht behoeft.
Dit papiere volcxken gaet
Loncken, proncken, achter straet,
Niet alleenlijck aen de voet,
Maer aen handen oock gheschoet,
't Schijnt zy draghen hun te koop,
Fy! van dien verwijfden hoop.
Ick heb knousten in de hant,
Dat is sauce voor het lant,
Dat 's een lantsert, dat's een helt,
Iuyst gheboren tot het velt.
Ick sou licht een stuyren ram,
Alst my maer int hooft en quam,
Met mijn harde vuysten slaen
Dat hem 't hooren sou vergaen.
Ben ick bruyn? wat isset dan?
't Is de verwe van een man.
Al die woonen op het velt,
Dienen soo te zijn ghestelt.
Kiest-men niet de swarte pruym
Voor haer bloeysel, wit als schuym?
Denckt u niet het bruyne lant
Beter als het witte zant?
Ben ick ruygh, en dick ghebaert?
Dat's een peyl van stercken aert:
Ick en ben des niet beschaemt,
Dat is rechts dat ons betaemt.
Al het ciersel, en de schat
Van den boom, dat is het blat;
Wat is frayer aen het peert,
Als sijn maen', en langhe steert?
Onse schapen zijn gheacht,
Om haer woll', en ruyghe vacht.
't Velt is eerlick, door het kruyt,
Mannen, door een ruyghe huyt.
Ick en weet niet watje let,
Datje hart en sinnen set,

Datj'e

Datj' u ſelven laet verraen,
Door het praten, door het gaen,
Door het proncken, en het tre'en
Van dees popjens van de ſte'en.
Schoon men gaeter fray ghekleet,
't Iſſer daerom niet te breet.
Schoon men ſtrijckter moy en net,
't Iſſer daerom niet te vet.
Schoon ſy gaen, gheſtickt, ghekant,
Aen den hals, en aen de hant,
Schoon haer kraeghj' is fijn en wit,
Denckt niet datter veel op ſit.
Eertijts, en oock huyden noch,
Zijn de ſteden vol bedroch,
Niemandt, hoe beſet of vroet,
Is daer vry van banckeroet:
Treffen ſulcke ſlaghen dan
Dees of geenen goeden man,
Die gheen ſtoot can weder-ſtaen,
't Is al med' met hem ghedaen.
Watter handelt, vent, of koopt,
Is ſoo onder een verknoopt,
Alſſer yemant breeckt de koord',
Stracx moet oock een ander voort.
Dit bejeghent nimmermeer
Yemant, die niet al te ſeer
Mette gelt-ſucht is beſmet.
Die ſijn herte niet en ſet
Op het ſorrich-vuldich goet,
Crijght, of ſpeelt geen banckeroet.
Die in weynich ſtelt ſijn luſt,
Is ſeer weynich ongheruſt:
Maer die 't nette ſpant te breet,
Vint of hier, of daer, ſijn leet.
Die ſijn ſchaepjens 's avonts telt,
Alſſe comen uyt het velt,
En hy vint ſijn vol ghetal;
Die en vraeght dan niet met al
Wat des grooten Koopmans hooft
Van den ſoeten ſlaep berooft;
Hy en vreeſt niet, dat ſijn ſchip
Mocht verzeylen op een klip;
Dat ſijn waren, hier of daer,
Mochten comen in ghevaer;
Dat een roover, met ghewelt
Mochte nemen ſchip en gelt;
Dat ſijn ſchipper is een dief,
Datmen ſijnen wiſſel-brief
Mochte laten onbetaelt.
Denckt! hoe een die leyt en maelt
Op dees dinghen, nacht en dagh,
Wijf, en kint vermaken magh.
Die int lant ſijn woon-plaets ſtelt,
En behoeft nau eenich gelt,
En behoeft niet, om het goet,
Te beſmetten ſijn ghemoet,
Of te hanghen in een ſchael
Eere, ziel, en al-te-mael.
Wt de vruchten van het lant
Valt hem alles in de hant,
Want des aertrijcx milden ſchoot,
Schenct hem wat hy heeft van noot
Tot ſijn cleeding', ende ſpijs,
Dat de ſtadt al ſtelt op prijs;
Waerm' in ſtadt ſijn gelt voor biet,
Gheeft het milde landt om niet.
Wilj' een hemd', of lijnen kleet,
Fijn gheſponnen, wel ghereet,
Wit ghebleickt ghelijck de ſnee,
Iae! als ghy, ô Galathee,
Steeckt gheen handen in de tas,
't Komt al van ons eyghen vlas.
Wilj' een zieltjen of een keurs,
Gaet oock daerom niet te beurs,
Spreeckt alleen de ſchaepjens aen,
Die rontſom ons weyden gaen,

Hare

Hare dick ghewolde vacht
Heeft de middel en de macht,
Om ons tegen 's winters leet
Te bedecken met een kleet.
Wilj' een leetje van een lam?
Of de beyers van een ram?
Wilj' een bockjen, of een geyt,
Die noch by de moeder leyt?
Wilje 't sweef'rick van een kalf,
Of een schenckel, heel of half?
Wilj' een vetten schapen bout,
Voor den roock, of voor het zout?
Ghy en hoeft niet eens te gaen
Daer de schamper Quanten staen,
't Zy in vlees-kraem of in Hal,
Sent maer yemandt nae den stal,
Die daer slachtet, keelt, en vilt,
Ghy hebt alles watje wilt.
Wilj' een quackel, of patrijs,
Of een val-duyf, uyttet rijs?
Wilj' een vette jonghe duyf,
Of een Kivit, met sijn kuyf,
Wilj' een Snepje lang ghebeckt,
Of een Smientje dick ghespeckt?
Of een Lijster, of een Vinck?
Of een ander lecker dinck?
Onder-werpt u gheen ghekijf
Van een leppich hoender-wijf,
Die wel graeu en leelijck siet,
Alsmer niet ghenoegh en biet.
Met een netjen, met een strick,
Met een uyltjen, op een krick,
Met een booghje, met een buys,
Mette spreeu-pot aen het huys,
Mette slagh, of voghel-lijm
Op de mishoop, in den rijm,
Met een weynich kruyt en loot,
Vangt-men vogels kleyn en groot.

Soo't u lust, met verschen vis
Te vercieren uwen dis;
Wat behoefdy reuck, of stanck,
Van een vis-wijf, of haer banck?
Hier werdt vis ghenoech ghehaelt,
Diemen, sonder gelt, betaelt,
Sonder ghelt, en met ghenucht
Pluckt-men hier des waters vrucht.
Karper, Brasem, Baers, en Snoeck,
Is te vanghen met een hoeck,
Wilt niet wesen, mette Roe,
Neemter dan een nettje toe,
Of een diep-ghetande schaer,
Of een scherpen ellegaer:
Daer med' stictmen vetten ael,
Goede kost voor 't middagh-mael.
Als-men maer een fuyckjen set,
's Avondts eer-men gaet te bedd',
Schoon men slaept dan wel gherust,
's Morghens vindt-men sijnen lust,
's Morghens treckt-men uytet slick
Fijne Paling, armen dick.
Is dat niet een goedt gherief,
Datmen, by sijn soete lief,
Loon van trouwe min ontfangt,
T'wijl het net een visje vangt?
Wilje keese, groen ala gras,
Keese geel als maeghde-was,
Die beneffens Parmesaen
Magh op Heeren tafels staen?
VVilje keese sacht en dwee,
VVit als nu-ghevallen snee?
VVilje keese jong of out?
VVilje boter geel als gout?
VVilje stremmelis, of saen?
Soete taerten, lecker vlaen?
Room, ghewelt met geel van ey?
Melck, gherechten veelderley?

't VVort

'tWort den huyſman al beſtelt
Zonder koſten, zonder gelt.
Laet het volckje van de ſtadt
Haer vry drincken vol en zat,
Of in ſchralen duytſchen wijn,
Af-ghedreven van den Rijn;
Of in 't luttich Spaens ghewas,
Datter ſtaet en brandt in't glas;
Of in't roſſche Franſche nat,
Daer in yder, 'k weet niet wat
Weet te menghen, daer in elck
Onſe honich, onſe melck,
In vermeyert en verplengt;
Of (dat wel het meeſte krenckt)
In de wijnen, diemen brant,
Niet dan vuylheyt, niet dan ſchant,
Of in Seck', of Malveſey.
Ick ben mette verſche wey,
Mette zoete zeeuſche Mé
Immers alzoo wel te vré,
Als met koſtelicken wijn,
Hoeſe mach gheheeten zijn.
Wey verſoet de ſtramme borſt,
Wey verſlaet den heeten dorſt,
Door de wey en ſal het hooft
Van verſtant noyt zijn berooft,
Noch de lever zijn verhit,
Noch oock peuckels root en wit,
Staen in't aenſicht over al,
Hier een bergh, en daer een dal.
D'ongheneſelijcke pijn
Van het quaſtich flerecijn,
En ſoo menich ſwaer ghebreck,
Nemen in gheen huys vertreck,
Daermen vindt, by wijf en man,
Voor de wijn, de mellick-kan.
Dan, al treft ons ſieckt' en pijn,
Ganſch het landt is medecijn;
Het gheſonde ſchapen wey,
Vers ghedroncken in de Mey,
Doet den landtſman groot gherijf,
Want het jaeght hem uytet lijf
Watter, int gheheele jaer,
Is vergadert, hier of daer.
Iſſer yemandt, in de ſtadt,
Van een heete koorts ghevat,
Of van ander quael ontſtelt,
Stracx ſoo looptmen naer het velt,
Om een wortel, om een kruyt,
Dat hier aen de weghen ſpruyt,
Dat hier aen de dijcken waſt,
En daer niemandt op en paſt;
Noyt en werter yet ſoo ſlecht
By den Apothekers knecht,
Wt het velt in ſtadt ghebrocht,
Of ten werdt wel dier verkocht.
Eenigh ſpruytjen uyttet zant,
Wt een hollen dellif-kant,
Wttet ſlick, of ſchorr' ghehaelt,
Wert ten dierſten daer betaelt;
't Schijnt het wert dã eerſt bequaem
Alſment geeft een vreemden naem,
,t Schijnt het crijcht dã eerſt ſijn prijs,
Alſmen dees en geen maeckt wijs
Dattet van het Mooren-landt,
Of den Barbariſche ſtrant,
Dattet van den Indiaen
Herwaerts komt ghedreven aen:
't Dunckt de ſlechte luyden beſt,
Wat ons geeft een vreemt geweſt.
Maer wanneer ick gae beſien
Al de malle ſchilderien,
Al den huyſraet, al de koſt,
Daer de beurs in werdt gheloſt,
Daer den hooghmoet van de ſtadt
In verquiſt ſoo grooten ſchat,

Dan verhef ick boven al
Bosschen, beemden, bergh, en dal,
En der velden schoon cieraet,
Dat ons op gheen ghelt en staet.
Laet u ooghen en u sin
Van de stadt niet nemen in,
Soo ghy 't wout maer recht besiet,
't Steetsche pralen gelter niet.
Als de gerste dijnt op 't velt,
Gh'lijck het water rijst en helt;
Als het bloeysel van het vlas
Thoont sijn hemels blau ghewas;
Als het geel-gebloemde zaet
In de gulde velden staet;
En sijn reucke, machtich soet,
Ons komt vlieghen int ghemoet;
En dat hier of daer een wey
Speelt, 'met groente, tusschen bey.
Seg, wat heeft Tapitsery,
Of het goude leer hier by?
Ick en sal u niet benien
Al de sotte pronckerien,
Daer de Iuffers van de stadt
Mede zijn soo trots en prat,
Als dit aenghenaem ghesicht
Mijn bedroefden sin verlicht.
In de stadt is menschen kunst,
In de velden Godes gunst;
Pluym-ghedierten die daer speelt
Door de tacxkens, die daer queelt,
En, met stemmen reyn en soet,
Vwen grooten Schepper groet,
Die dē landtman 'smorgens vroech,
Schenct een deuntjē aen de ploech;
Die, met sangh, het swaer ghewicht
Van een reysend' man, verlicht;
En den minnaer, die hem quelt,
Doet verquicken in het velt;
Seg my doch, wat is de luyt?
Wat is al het vreemt ghetuyt,
Dat in steden maeckt gheklanck,
Vergheleken by den sanck,
By de soete stem en tael
Van den fieren Nachtegael?
Van dat kleyn, dat aerdich dier,
Dat met kracht van soet ghetier
Komt bewijsen, dat in hem
Is de woon-plaets van de stem?
Dat met deuntjens ons vereert,
Die hem nerghens zijn gheleert,
Als ontrent sijn eyghen nest;
Wilde sangh is alder-best.
Ist niet wonder? oock de sangh
Heeft de stadt gebracht in dwangh;
Wat daer yemandt doet, of laet,
Moet ghelchieden op de maet:
Alle dingh, hoe los en vry,
Is ghestelt in slaverny,
Ons natuyr, en vryen sin
Is in steden een slavin.
Niemant daer sijn hongher blust,
Als hem honghert, alst hem lust,
Neen, den buyck (al valtet suyr)
Moet daer passen op sijn uyr.
D'arme steets-man sit en vast,
Tottet klock en Koster past:
't Schijnt wanneer de klocke slaet,
Dat de maegh dan open gaet:
En wanneer de klocke swijght,
Datter niemandt hongher krijght.
Schoon of yemandts heete maegh
Voor de tijdt wiert hol en graegh,
Oft hem leet is, oft hem spijt,
Hy moet wachten op sijn tijt.
Hoe gheluckich is het lant!
Daermen t'elcken snijt een kant,
Daer

Daer den mensche sijn natuyr
Niet en bindt aen klock en uyr;
Daermen in de hamme snijt,
Daermen in de worsten bijt,
Daermen t'elcken gaet te gast,
Alsset buyck en maghe past.
Eetm' in stadt int open-baer,
't Schijnt als offet schande waer;
Eet-men vooren in de vloer,
Yder schelt u voor een boer;
Eetm' een stickjen uytter hant,
Dat is noch al meerder schant.
Seg eens, watje beter weet,
Als dat yemandt drinckt en eet:
Even-wel de stadt besnijt,
In het eten, plaets en tijdt.
Moetmen gaen, by nacht of dagh,
Daermen niemandt senden magh,
Dat natuyrlick vrye werck
Heeft al med' een seker perck;
Daer is(ick en weet niet wat)
Eenich vuyl besloten gat,
Daer van onder vuylen damp
Gans den buyck vervult met ramp,
Daer de lucht gheheel onreyn,
Neemt van boven in het breyn,
Naer dees onghesonden stanck
Neemt een yder sijnen ganck.
Hier en isset niemandt schant,
Mis te draghen op het landt;
En wy houden voor ghemack
Datmen dit verdrietich pack,
Datmen dese swaren last
Lossen magh, al waer het past;
Sonderlinghe daer het groen
Ons bequaemen dienst can doen:
Kruyt en bladers vol van jeught,
Doen van onder groote deught,
Beter als, nae stadts manier,
Doet het oudt vermust papier.

ALs de steetsche jonghe-lien
Nu of dan uyt spelen rien,
Erghens naer een fray gheweest;
Iuyst als 't spel is op sijn best,
En dat eenich jeughdich paer
Meynt te wand'len hier of daer,
T'wijl de sonn' nu leegher daelt,
En niet meer soo heet en straelt,
Dan komt daer de voer-man aen
Roepen: Hey! 't is tijdt te gaen,
Eer de stadt haer poorten sluyt,
Haestje wat; de poort-klock luyt.
Ach! des voer-mans hees gheschal
Bolt den minnaer niet met al,
't Is hem spijt, en groot verdriet,
Dat den plompaert hem ghebiet
Af te breken sijn ghenucht:
Maer het is om niet ghesucht;
Arme vryer! hy moet voort.
Alsmen dan komt voor de poort,
Maer een ooghen-blick te laet,
Dat de klock niet meer en gaet,
Siet! daer staet-men dan verstelt,
En men moet met louter ghelt,
Tot des Sluyters groot ghewin,
Door de poorten dringhen in:
Niemandt raeckter in de stadt,
Als gheschoren, en gheschat.
Als ghy nu al binnen zijt,
Noch en zydy niet bevrijt
Van den nauwen steetschen dwang;
Want een ander klock, eer lang
Komt u segghen, metter daet,
Datje ruymen moet de straet.
Daer is 't baken weer verset,
Want den minnaer wert belet

Door de ſtraten van de ſte'en
Met ſijn Liefte mogen tre'en:
Wilt ghy even-wel noch gaen,
Soo komt daer een Schout ter baen,
Die de minnaer met ſijn lief,
Licht ſou grijpen voor een dief.
Hier ſeyt u de Schilt-wacht, *sta*;
Daer de Ronde, *qui va lá*;
Elck wil weten, wie ghy zijt,
Is dat niet wel fray ghevrijt?
Siet u yemandt van de wacht,
Daerje doet u minne-klacht
Aen een glas, of voor een ſcheur
Van een venſter, of een deur,
Die verhaeltet voor een klucht,
En des morghens is 't gherucht
(Schoon het is u ſpijt of leet)
Door de gantſche ſtadt verſpreet.
Hoe gheluckich is het velt,
Daer gheen minnaer is ghequelt
Mette Schilt-wacht, en haer ſpien,
Groot beletſel van het vrien!
 Zijdy 's morghens op-gheſtaen,
Om te lande-waerts te gaen,
Erghens daer de zaeck vereyſt;
't Is om niet, al watje peyſt,
Wãt hoe wel ghy vroech daer he'en
Op u reyſe meynt te tre'en,
Soo de poort-klock niet en luyt,
Niemandt kander in of uyt:
Och! daer ſtaet-men dan en ſiet,
Huyv'rich, nuchter, vol verdriet,
Vol verlanghens, ongheruſt,
Tottet eens den Koſter luſt.
 Noch is in de ſtadt een klock,
Dat 's te ſegghen, noch een jock,
Die, wanneerſe klipt of luyt,
Yder een doet kijcken uyt;
En dan looptmen met ghedruys
Nae de puye van't Stadthuys:
Daer leeſt yemandt uyt een brief
Yder een ſijn ongherief,
Wet en Raedt, ſeyt hy, ghebiet
Datter niemandt as en giet
Erghens op des Heeren ſtraet,
Tot de vuyl-carr' omme-gaet.
Is dat niet een nauwen dwanck,
Datmen moet dien vuylen ſtanck,
Datmen houden moet ſijn as,
Tottet vuyl-carr' komt te pas?
 Maer 't is noch het meeſte quaet,
Als in ſtadt de trommel ſlaet,
Dan moet yder met gheweer
Gaen de ſtraten op en neer,
Iuyſt nae dat ghebiedt, en ſeyt
Een, van wie ghy werdt gheleydt;
En, ſoo ghy maer eens en hit,
Niet te houden u ghelit,
Daer ſal u een vent beſtaen,
Tuſſchen hals en hooft te ſlaen
Al, daer hy beſt raken kan:
Iſt niet ſpytich, dat een man
Al ſijn huyt vol ſlaghen krijght,
En noch blijd' is dat hy ſwijght?
 Als dit ſpel nu is ghedaen,
Meyndy dan te bedd' te gaen?
Neen; men moet dẽ gantſchẽ nacht
Over-brenghen op de wacht.
Schoon ghy hebt een jonghe vrou,
Die't wel liever anders wou,
Even-wel ghy moet gaen tre'en
Dickwils met verkleumde le'en,
Op de veſten van de ſtadt:
Cruypje ſomtijdts in een gat
Daer het roockt, ghelijck een keet,
Dan gaen noch u ſaken breet.

Hier

Hier med' is hy niet ghequelt,
Die daer woont int vrye velt.
Swaen mijn hondt, en sijn gheslacht,
Houdt voor my soo goeden wacht,
Dat ick sonder sorghen magh
Slapen, tot den lichten dagh.
Nochtans sluyt ick maer mijn deur
Met een wortel, of een leur.
Wilje weten, wat ick maeck
Als ick nu en dan ontwaeck?
Dickwils peyns' ick op mijn lief,
Noyt, of selden, op een dief.
Te verhalen al 't verdriet,
Datmen in de steden siet,
Sou te lang zijn: over al
Krielt de stadt van ongheval.
Soo ghy timmert huys, of schuyr,
Nevens uwen buyr-mans muyr,
Elcke kamer, yder deel
Is ghewis een nieu krakeel;
Of u muyren staen te hoogh,
Naer dat peylt u buyr-mans oogh,
Of het vallen van den drop
Leydt en maelt hem in den kop;
Of hy drijft dat u ghesticht
Komt te dichte by sijn licht;
Niemandt bouter inde stadt,
Of daer hapert altijdt wat.
Wat een vryheyt heeft het velt!
Yder bout daer, nae sijn gelt;
Niemandt, watje maeckt of breeckt,
Isser, die u teghen-spreeckt.
Na-ghebuyrschap is een pack
Vol van twist en onghemack;
Is u buerman dol of dwaes,
Ghy moet lijden het gheraes;
Slaet hy nu of dan sijn wijf,
Ghy moet hooren het ghekijf;
Leydt sijn hinne maer een ey,
't Huys dat dreunt u van't geschrey,
Hout hy eenigh woestich dier,
't Hooft dat splijt u van 't ghetier.
Wederom; zijt ghy te mal
De ghebuyren hooren't al:
Zijdy gram, of kijfje wat,
Stracx so weet-men't door de stadt;
Noodje nu of dan een gast,
Daer werdt oock al op ghepast,
Want den geur van u ghebraet,
Werdt gheroken op de straet.
Isser dan noch erghens yet,
Datmen niet en hoort of siet,
Een klappeye van een meyt
Sal't niet laten ongheseyt,
T'elckens, alsse vroegh en laet,
Hier of daer ghebuyren gaet:
Of is 't meysjen heus van mondt,
(Datmen nochtans selden vondt)
't Kindt, dat by de buyren dwaelt,
Of aldaer wert aen-ghehaelt,
Seyt, met ongheveynst ghemoet,
Al wat Vaertj'en Moertje doet.
Wie en hoorter gheen ghekijf
Van sijn buyr-mans stout jongwijf?
Om een strootje, dat de meyt
Erghens in de weghe leyt,
Om wat asschen, om een goot,
Die voor-by haer deure vloot,
Heeft u dienstmaecht seug' en hoer,
En stelt heel de buyrt' in roer.
Heeft u buyr-man ratt' of muys,
't Is een plaghe voor u huys,
Boter, keese, speck, en graen,
Alles moet dan houden aen;
Selfs u lijnwaet, oock het best
Raeckt wel in een ratte-nest;

En die 't ſijn is afghehaelt,
Wert met ratte-ſtront betaelt.
Iſſer in de buyrt' een Kat,
Ganſch u hof is maer een pat;
Waſter erghens kruyt of blom,
't Slim ghedierte looptet om,
Watje poot, en watje zaeyt,
Eer het waſt, iſt al ghemaeyt.
Soo u buyr-man hout een hont,
Die noch maecktet veel te bont;
Iſſet dan een haſe-windt,
Dat is 't ſlimſte datmen vint.
Watter aen den viere ſtaet,
Watter op den rooſter braet,
Watter voor u werdt bereyt,
(Daer en baet gheen ſneghe meyt)
Watter is van ſoeten geur,
Daer med' gaet den linckert deur:
Keert de Cock maer eens ſijn hooft,
Ganſch den heert is ſtracx berooft,
Al de potten zijn gheleeght,
Al de ſchotels zijn gheveeght.
Alſmen dan gaen eten ſal,
En men vindter niet met al,
Stracx ſo werptmen 't arm jongwijf
Duyſent vloecken naer het lijf.
Maer tot danckbaerheyt van als,
Zijn de pryen wel ſoo vals,
Datſe laten van haer pis
Al-waer netten huyſraedt is.
Maer al wierd' ick heel den nacht
Om-ghevoert met dit ghedacht,
En dan noch een dagh daer toe,
Tot ick ware mat en moe;
Noch en zoud' ick het ghetal
Van't verdriet en ongheval,
Dat een ſtadt in haer beſluyt,
Niet ten vollen drucken uyt.
Nu ick gae nae mijn gheweſt,
Maer dit ſegg' ick, voor het leſt,
Tot u weerde Galathee,
Voeſter-vrouwe van het vee,
Soo ghy u in ſtadt begeeft,
Ghy meught grouwen datje leeft,
Duyſent dinghen, dit en gint,
Moetje leeren als een *kint*;
Ghy moet weder ſchole gaen,
Of iet noyt en hadt ghedaen.
Meynj', om datje gheeſtich zijt,
Datje wel in korten tijt
Steetſche grepen leeren ſout?
Neen. Het ſteetſche volckjen hout,
Schoon men is van goedt verſtant,
Dat een vryſter uyt het lant,
Of ſ' al moytjens pronct en prijckt,
Altijdt nae den derrinck rijckt.
Lieve, denckt doch op de ſpijt
Van het leppich ſteets verwijt;
Volgje niet eens yders ſin,
Stracx ſal't weſen, fy boerin!
Rechte ſloire voor een ſlouff,
Erghens op een buyten-houf;
Labbe-ſoete van het lant,
Packt u nae den dellif-kant.
Alſſer yemandt is ghepaert
Met een onghelijcken aert,
Steets met boers, en hoofs met rōt,
Noyt en was daer goeden gront.
Blijft daerom, blijft in u wijck,
Bout en trout met uw's ghelijck,
Net met kuys, en mors met vuyl,
Valck met valck, en uyl met uyl.

IOnckvrouw, *ick send' u van Grijspkerck*
Een Harders-klacht, een boere-werck,
Want als wy zijn int boeren landt,
Soo zijn wy boeren in verstandt,
En als wy gaen door't vrye velt,
Werdt ons den gheest oock vry ghestelt;
Al schuttet Daphnis *uytte mou,*
Niet, als den Haechschen Minnaer sou,
Ey lieve! gheef den Boer verlof,
Hy kan gheen streken van het hof.
Al woont misschien een goedt ghesel,
Maer in een hut' of op een stel,
Al is hy rondt, ghelijck een cloen,
Noch weet hy schoone voor te doen,
Indien de wespe vande Min
Hem leydt en prickelt inde sin.
Ghy siet dan hier een vryers aert,
Ghy siet wat 't samen dient ghepaert;
En wat niet wel en voeght by een,
Oock kondy mercken int ghemeen,
Dat niemandt hier ter werelt leeft,
Die niet zijn onghemack en heeft;
En weder dat een billick mensch,
In kleyne dinghen vindt zijn wensch.
De rest is jock, en dient wel meest
Tot kort-wijl van een droeven gheest;
Doch, onder jock, schuylt somtijdts wat
Dat dienstich is, te zijn ghevat.
Ick bidd' u, Ionckvrou, *voor't besluyt,*
Koom herwaerts aen, koom noch eens uyt,
Koom ons besoecken op het landt,
Ick sal u leyden metter handt,
Waer onsen Daphnis hem onthiel,
Als hem dit Claegh-ghedicht ontviel.

FINIS.

SELF-STRYT
dat is,
Krachtighe beweginghe van
VLEES ende GHEEST.
Poetischer wijse voorghestelt, inde persoon ende op de gheleghentheyt van
IOSEPH
Ten tijde hy van Potiphars Huys-vrouwe wiert versocht tot
OVERSPEL, Door I. Cats.
Het Vleesch begheert teghen den Gheest, ende de Gheest teghen het Vleesch. Dese staen teghen malcanderen. Galaten 5. 17.

SELF-STRYT,

DAT IS

Crachtighe bevveginghe van Vlees en Gheeſt, poëtiſcher wijſe verthoont in den perſoon ende uytte gheleghentheyt van *Joſeph*, ten tijde hy by *Potiphars* huyſ-vrouwe wiert verſocht tot overſpel.

MITSGADERS

Schriftmatighe beſchrijvinghe van de heymeniſſe ende eygenſchap des Chriſtelijcken *Self-ſtrijts*, met corte verclaringhe op de ſelve.

Door *J. CATS.*

TOT MIDDELBURGH,

Ghedruckt by *Hans vander Hellen*, voor *Jan Pieterſz van de Venne*, woonende op den houck van de nieuwe Beurſe, in de Schildery-winckel, Anno 1620.

Met Privilegie.

Extract uyt de Privilegie.

DE Staten Generael der vereenichde Neder-landen hebben gheconſenteert ende gheoctroyeert, conſenteren ende octroyeren mits deſen *Ian Pieterſz van de Venne*, Conſt ende Bouck-vercooper binnen Middelburgh, dat hy voor den tijt van vier jaren naeſtcomende alleene in de vereenichde Provintien ſal moghen drucken, doen drucken, ende uyt-gheven, ſeker Bouck, geintituleert, *SELF-STRYT, dat is, Crachtighe beweginghe van Vlees en Geeſt, poëtiſcher wijſe voor-geſtelt in de perſoon ende op de geleghentheyt van Ioſeph ten tijde hy van Potiphars huyſ-vrouwe wiert verſocht tot overſpel.* Verbiedende alle ende een yghelijck in-gheſetene van deſe Landen, het voorſz Bouck binnen den voorſz tijt van vier jaren int geheele ofte ten deele, int groote ofte int cleyne naer te drucken, ofte elders naer-g[illegible]kt in de voorſz vereenichde Neder-landen te brenghen om vercocht te werden, ſonder conſent van den voorſz *Ian Pieterſz van de Venne*, op pene van verbeurte van deſelve na-ghedruckte exemplaren, ende alſulcke ſomme van penninghen als blijckt by de brieven van Octroy daer van verleent.

Ghedaen ter vergaderinghe van de Hooch-gemelte Heeren Staten Generael in 'sGraven-hage den 16. Mey, 1620.

Was onderteeckent, *E. van der Marck* v[t].

Ter ordonnantie van de Hooch-gemelte Heeren Staten Generael

C. Aerſſens.

AEN DEN RECHT-SIN-NIGEN LESER.

DEs menſchen leven (gelijck een Out-vader ſeer wel geſeyt heeft) is als een middel-pu[illegible]ſſchen den uyt-nemenden ſtaet der Engelen, ende het woelen der onvernuftighe ghedierten. In ghevalle de menſche ſick laet vervoeren van de in-vallen ſijns vlees, hy werdt ghelijck ghemaeckt den dieren op den velde. Indien hy daerentegen, door de crach-ten des gheeſt, de luſten des vlees over-wint, hy werdt verhevẽ tot de heerlijcheyt der Engelen. Siet daer, Menſche, uwe geſtalte. Ghy ſtaet om een beeſt, ofte om een Enghel gelijck te werden. Het vlees aen d'eene zijde boogt u neder-waerts, ende woude u wel ſijns gelijcke makẽ: de geeſt van d'ander zijde treckt u op-waerts, ẽn raet u tot het tegen-deel.

Alia (inquit) vita pecornm, alia homi num, alia angelorum; vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, id eſt, ſola terrena quærit; vita angelorum ſola cœleſtia: vita hominum media eſt & inter vitam angelorum, & vitam pecorum. Si vivit homo ſecundum Carnem, pecoribus coniungitur; ſi ſecundum Spiritum, angelis ſociatur. August. in Iohan. Ser. 18.

Aen-ſiet hier dien wonderlijcken ſtrijt die wy in onſen boeſem geduerichlijck omme-dragen, de welcke ons niet en verlaet, ſoo lange wy ons ſelven niet en verlaten. Twee heyr-crachten ſtaen binnen ons tegen den anderen gekant, tuſſchen de welcke ſom-wijlen crachtige velt-ſlagen, dick-mael vinnige ſchermutſingen, nimmermeer geſetten vrede ghevonden wert. Is niet des menſchen leven (ſeyt Iob) een

geduerighe crijch op aerden? Maer hoe maken wy't al in dese gheleghentheyt? Och-armen! daer wy, mits den ghedurigen aen-val onser vyanden, wel behoorden gestadich op onse hoede te wesen, ende (ghelijck de gene doen, die in de heetste ende ghevaerlijckste plaetsen op de schilt-wacht staen) dapper in de wint te sien. Soo werden wy menich-mael al geeuwende, ende halff slapende, door den eersten aen-stoot van de lichte peerdē, dat is, door het alder-geringste gespuys onser vyanden, verrast, daer henen geloopen, eñ schandelijcken onder de voeten getreden. Waer van indienmen (ghelijck het behoort) de oorsaken recht onder-soecken wil, men sal bevinden dat die geheel en al de selve zijn, de welcke, in ghemeene oorloghen, menich-mael eenighe, andersins treffelijcke, Crijchs-overste den slach doen verliesen, te weten, Onwetentheyt, ende Cleyn-achtinghe sijner vyanden. Wy hebben (soo wy somtijts meynen) nu eenige goede gronden des godsaligen levens in ons geleyt, ons verbont met Gode vernieut, ende een vast voornemen, van voortaen wel te doen, ons selven voor-gestelt. ende daer op in onse eenicheyt som-wijlen in bedenckinge comende, schijnen ons soo wel gesterckt te vinden, dat onse gheest by in-beeldinghe, ende noch (soomen seydt) verre van de man wesende, den vyandt wel derff aenjuychen, ende, al tergende, uyt-eyschen, niet anders dan gelijck dien dappere gast *Ascanius* doet, by den Poëet Virgilius, aldus moedichlijck trotsende:

Hostem contemnere semper contemptoribus exitiosum. Thuan. lib. 41. histor. pag. 856.

Virg. 4. Æneid. *At Puer Ascanius medijs in vallibus acri Gaudet equo, iamque hos cursu iam præterit illos, Spumātemq; dari, pecora inter inerti, votis Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.*

Een hert te jaghen is te slecht,
'k En ben geen man, voor dat gevecht,
Ick wensche datter leeuw off swijn
In dese jacht mijn deel mach zijn.

Maer

Maer als wy dan comen daer't te doene is, ende dat ons
de vyant, vry onghelijck ſtercker als wy ons lieten voor-
ſtaen, op het lijff coomt vallen, ſoo ſinckt ons veel-tijdts
(ſoomen ſeyt) het herte in de ſchoenen, ende wy ſtaen daer
ſlecht henen en ſien, al en hadden wy noch tanden om van
ons te bijten, noch handen om ons te verweeren. Werden-
de mitſdien niet dan al te wel gewaer, dattet een gants an-
dere ſaecke is, in de ſchaduwe van onſen wijngaert ofte
vijghe-boom, ghemackelijck ſittende, alleen met de ghe-
dachten oorloghe te voeren, als in der waerheyt onder den
roock, ſtoff, ende het gewoel van een dadelijc gevecht ſich
in-gewiggelt te vinden. Wel aen dan, wy ſien het gebreck,
laet ons over-legghen wat raet hier tegens te ſchaffen zy.
Twee dingen hebben wy (mijns oordeels) van noode. Eer-
ſtelijck, een innerlijcke kenniſſe van onſen vyant, met over-
legginghe hoe loos en boos hy, hoe voos en broos wy, in *Magna victoria*
duſdanighen ghelegentheyt, bevonden werden. Ende ten *pars eſt, cum hoſte*
tweeden, goeden voor-raet van wijs eñ godſalich beleyt *noto bellum gerere:*
mitſgaders crachtige wapenẽ, daer tegens gereet te hebben, Eraſ. tract. de
gelijck ons die ſtrijtbare helt Paulus genoechſaem de ſelve Præpart. ad.
middelẽ, in deſẽ gevalle voor-ſchrijft. Wat het eerſte point, Mort. *De ſpiritua-*
te weten de kenniſſe onſes vyants, belangt, dient voor *li hoc conflictum a-*
eerſt ernſtelijck over-woghen dat het Vlees met ſijn mede- *gens.*
helpers, vry geen katte en is (ſoomen ſeyt) om ſonder hant- *Eph. 6. 12.*
ſchoenen ghevangen te werden; de oorloghe, die het ſel-
vige ons aen-doet, gheen krijch daermen (gelijck 'tſpreeck-
woort is) met blauwe erweten ſchiet: Ende daeromme
houden wy, dat ſy hun taſtelijck vergrijpen, die in deſen
gevalle meynen, dat het *vlees* hier niet anders en zy, als ſoo
eenich plomp, wan-ſchapen, ende zouteloos gewoel on-

 ſer

ser uytterlijcker sinnen, buyten de palen van alle redelijckheyt, onbesuystelijcken henen springende; neen, de sulcke ketelen hun selven datse lacchen. Ghewisselijcken ons vlees, dat is, de verdorven aerdt in onse zielen, en is soo bot en groff niet, ghelijck-men ons poocht wijs te maken: sy can haer selven, ghelijck haer meester ende mede-helper doet, seer wel veranderen in een Engel des lichts. Daer is ghewis, daer is groote cracht van dwalinge ontrent, ende veel steenen des aen-stoots; sy weet haere walghelijcke pillen wel deghelijck te vergulden, haer bitter wormkruydt dapperlijck te suyckeren, haren scherpen anghel meesterlijck te bedecken, ende met een lieffelijck aes van aenghenamen schijn ons van het stuck te leyden: Ghewisselijck de kinderen deser weereldt zijn immers soo voorsichtich in hare geslachten, als zijn de kinderen des lichts.

Rom. 8. 7. Colloss. 2. 8.

Paulus, een man in gelijcke voor-vallen sonderlinghe ervaren, oordeelt in sulcker voughen van den vleesche, dat hy aen het selve nu *verstandt*, dan *vernuft* is toeschrijvende. Ende elders daer in vorder tredende, verclaert duydelijck dat wy desen strijt niet en hebben slechtelijcken tegens *Vlees* en *Bloet*, ofte swacke menschen, maer tegens de *Vorstendommen*, teghens de *Machten*, tegens de *Gevveldighe deser vveerelt*, *die in de duysternissen deser eeuvven heerschen*, *teghens de Boose Gheesten die in de lucht svveven*. Wt alle welcke lichtelijcken aff te nemen is; wat voor mede-standers, ende aen-stokers onse verdorven aert is hebbende, ende dien volghens hoe grootelijcx sijne listicheden te duchten zijn.

De woorden op de voorsz plaetsen gestelt in den Grieckschẽ text, zijn tot bevestinge deser saecken crachtich ende bedenckelijck, doch by gebreke van Griecksche letteren hier niet by gevougt.

Dit aldus gheweten, ende by ons rijpelijck over-woghen

ghen zijnde, soo behoorden wy onse slaperighe ooghen uyt den droom der weereltscher becommeringhen op te wecken, om neerstighe wacht over ons selven te houden. Ende ghelijck de Velt-overste in de ghemeene crijchvoeringhe, hare middelen van teghen-stant pleghen aen te legghen, naer dat sy lieden verstonden hare vyanden ghestelt te zijn; alsoo insghelijckx (dewijle de Christelijcke eenvoudicheydt al mede hare gauwicheyt heeft, immers, sonderlinghe in desen, behoort te hebben) ons selven, naer dat wy de eyghenschappen onses vlees bevinden, tot teghen-weer te schicken. Ten welcken aensiene hier in op-merckinghe dient te comen het tweede point hier vooren gheroert, te weten de voor-raet van wapenen, die ons in desen van noode is, om staende te moghen blijven in den boosen daghe, ende in de ure der duysternisse. Waer in niet beter en is te betrachten, als aen te trecken de gantsche wapen-rustinghe by den Apostel Paulo, ter plaetsen vooren gheroert, bescheydentlijcken aen-ghewesen, namelijcken den Gordel der waerheydt, het Pantsier der rechtveerdicheydt, de schoenen der voor-bereydinghe des Evangeliums des vredes, den Schilt des ghcloofs, den helm der salicheydt, ende het Sweert des gheestes, welck is het woort Gods. Siet daer een recht-schapen crijghs-knecht, recht aff-gheveerdicht om de scherm-slaghen des vleesches te versetten, ende de vierighe pijlen des Satans uyt te blusschen. Eph. 6. 22.

Wy beyde de voorsz bedenckinghen (te weten de kennisse onser verdorventheyt, ende den weder-stant teghens de selve) houdende voor hooft-stucken des Christelijcken

levens; hebben, t'onser oeffeninge, uyt de Bibelsche schriften ghecoren de gheschiedenisse van den tucht-lievenden Ioseph, om in ende door het voor-schrift van den selven een volmaeckt aff-beelt van den Christelijcken *Self-strijt*, met een heerlijcke overwinninghe daer op gevolcht, ons selven ende anderen voor te stellen, ende alsoo te leeren alle onse gedachten ghevanghen te nemen (als den Apostel spreect) tot de ghehoorsaemheydt Christi. Dan alsoo dese zedighe Ionghelinck als een spieghel der eerbaerheyt ende onthoudinge by de heylige Schrift ons wert voor-ghedragen, soo en hebben wy de wulpsche in-vallen des vleesches niet hem, maer de Vrouwe van Potiphar, in dese onse oeffeninghe willen toe-schrijven, doende mitsdien aen de selve spelen de rolle van onsen verdorven aert, ende aen Ioseph gevende den persoon van den Gheest. Ende al isset schoon soo, dat wy, om redenen voor-seydt, desen onsen strijt hier verthoonen in twee bysondere persoonen; soo sal nochtans de gunstige Leser de saecke in dier vougen gelieven op te nemen, als off de selve strijt tusschen Gheest en Vlees in den boesem van Ioseph alleen ware voor-ghevallen; ghelijck wy dan weten, dat ons dese strijt by Godes woort wert aen-ghewesen als in een ende de selve mensche bestaende. Evenwel nochtans om den aert van den *Self-strijt* wat naerder by te comen, soo hebben wy aen het eynde van dese bedenckinge onsen Ioseph voor-gestelt (doch in sijn eenicheyt, ende in het aff-wesen sijner vrouwen) als off hy soo eenigen strijt ende swacheden des vleesches in hem hadde gevoelt, (al-hoe-wel Moses, die van alle dingen cortelijck maer de hooft-stucken gewoon is aen te roeren, daer van niet en vermaent) niet meenende den heylighen

2 Corinth. 10. 5.

De Christelijcke *Self-strijdt* bestaet eygentlijck in eenen mensch, hier nochtans in twee verscheydē persoonen aengewesen, om redenen. metten verstande niet te min, ende in der daet maer voor eene te houden.

lighen man eenichſins te cort ghedaen te hebben, dat wy den ſelven niet buyten alle beweginge ende ongevoelijck, als een block, maer in eeniger maten beroert hebben verthoont: jae in teghen-deel van dien, achten hem dies te meer eere ghegeven te hebben, als oordeelende ſijn overwinninghe, naer voor-gaenden ſtrijt, des te heerlijcker te weſen. Gelijck ons oock niet waer-ſchijnelijck en dunct, dat Ioſeph teghens de ſoet-vleyende ende dagelijckſche becoringhen van ſoo een jonge, ſchoone, hooſſche, liſtighe, ende gants aff-gherichte vrouwe (als de ſelve waerſchijnelijck mach werden geoordeelt geweeſt te zijn) ſick in aller vougen alſoo ſoude hebben gedragen, ghelijck de Heere Chriſtus tegens de verſouckinghe des Satans heeft gedaen, dat is, ſonder eenighe de minſte ontſettinge ofte beweginghe van den natuerlijcken menſche: maer met *Hieronimo* ende andere Out-vaders gevoelende datter jae ſelf-ſtrijt in hem zy geweeſt, doch met uyt-nemende crachten van teghen-weer. Laet ons (ſeydt de ſelve *Hieronimus*) eens gaen bedencken wat voor een ſtrijt dien eerbaren Ionghelinck heeft uyt-geſtaen. Sekerlijck ten dunckt my ſoo wonderlijck ende vreemt niet, datter dry jongelingen in den brandenden oven van weghen den Coninck van Babilonien geworpen zijnde, ongequetſt ende niet geſchent daer uyt zijn ghecomen, als dit wonder-ſtuck; te weten, dat die wonderbare Iongh-man van de onkuyſſche ende geyle vrouwe wel by de taſſeelen is aen-gegrepen, doch evenwel niet en heeft connen op-gehouden werden, maer ſijn kleet verlatende, is haer ontvloden. Gewiſſelijck gelijck de dry

Cogitemus quantum certamen ſuſtinuerit Iuſtus ille. Non enim tam admirabile (ut mihi videtur) in fornace regis Babilonij eſſe tres pueros, & illaeſos permanere, & nihil ab igne pati, ut admirabile hoc & rarum quod admirabilis ille iuvenis retinetur veſtibus a pollutâ illâ & laſciuâ, & non detinetur; ſed & veſtibus relictis a manu ipſius reſilit. Sicut tres pueri ſuperna freti gratiâ igne praeſtantiores viſi ſunt: ita & ille in continentiae certamine, magnâ conſtantiâ magno supernoque auxilio muniebatur, neque enim, dextrâ Dei non cooperante, tantum potuiſſet certamen certare, & a retibus libidinoſae mulieris effugere. Hieron. in cap. Geneſ. 39. Homil. 62.

jongelingen op de Goddelijcke genade ſteunende, voor het vier onwinnelijck zijn ghebleven, ſoo heeft oock Ioſeph in den ſtrijt der onthoudinghe, mette hulpe van boven, in manhaftighe ſtantvaſticheyt vol-hert. Want Godes hant niet mede werckende, ſo en waſt niet mogelijc, uyt het nette der door-trapter vrouwen ſich t'ontwercken, ende alſo t'ontcomen. Wy zijn dan des voor-nemens gheworden den *Self-ſtrijt* tuſſchen Gheeſt en Vlees, onder de perſoonen van *Potiphars* huyſ-vrouwe ende *Joſeph*, Poëtiſcher wijſe aen onſe lantſ-luyden in haer eygen tale te verthoonen. Daer toe dies te meer aen-gheleyt zijnde, overmits dat in den woorde Gods deſe twee, te weten Vlees en
Galat.5.18. Geeſt, uyt-druckelijcken als onderlinge campioenen te velde werden gebracht, geheel naer de gewoonte der Poëten, die de menſchelijcke genegentheden, als weſentlijcke perſoonen, gewoon zijn den leſer voor oogen te ſtellen. In den eerſten perſoon, verthoonende het Vlees, pooghen wy aen den leſer te laten ſien de wanſchapen in-vallen die onſe verdorven aert op gelijcke gelegentheden, tot vorderinge ſijnes voor-nemens, ſoude mogen te berde brengen; op dat alſoo ons vlees met ſijn eygen verwen zijnde aff-ghemaelt, een ygelijck daer uyt mochte gewaerſchout zijn, hoe argeliſtich ende door-trapt de vleeſchelijcke luſt zy, om haer ſaecken ſchoone voort te doen; op dat wy, ſulcx wetende, in tijdts goeden voor-raet mochten becomen van crachtighe bedenckingen tot weder-ſtant van haer af-gherichte liſticheden. Derhalven ſoo verſoecken wy ſeer ghedienſtelijck van den gunſtigen Leſer ſich ter ſaecken van dien niet te willen ergheren. Want naer dien wy voor hadden t'on ſer waerſchouwinge de verdorventheden des vleeſches, ſulcx als die

in der daet zijn, ende als naer het leven, aff te ſchilderen: Soo heeft ons ghedacht, dattet noch t'onſen voornemen, noch oock den Leſer dienſtich conde zijn, in ghevalle wy het Vlees ſlechtelijcken, ſlappelijcken, ende ſoo maer effen daer henen hadden doen ſpreken; alſoo yemant het ſelve, naer ghelijckmaticheyt van ſoodanighen ſoet-voericheydt, aff-metende, ende ſich dat by in-beeldinge niet hooger voor-ſtellende, lichtelijck ſoude comen te ſtruyckelen, ſoo wanneer hem des ſelfs verdorventheden in haer eygen gedaente, ende ghelijck die in der waerheyt zijn, ſouden moghen beſtoken. Niet ongheelijck die ghene die den vyant hun als ſwack ende geringhe hebbende laten in-beelden, ende dē ſelven, ten tijde als de ſlach ſal aen-gaen, veel machtigher bevindende, als ſy hun van den aen-beginne hadden laten wijs maken, dadelijck, door ſoo onverwachten gheval verſlaghen zijnde, den moet verloren geven, ende van vreeſe (ſoomen ſeydt) in hare ſchelpen cruypen. Ofte ghelijck ſommighe Vorſten die, door de aff-beeldinghe van eenighe Princeſſe, verlockt, ende als verleckert zijnde, ſeer lichtelijck een aff-keer van de ſelve comen te crijghen, ſoo wanneer ſy nader-handt de ſelve ſchoonder in ſchilderie, als in der daet bevinden; uyt redene dat ſy lieden tegen de feylen, die het bedriegelijck pinceel eerſt hadde verbloemt, ende nu door het leven naectelijcken werden ontdeckt, gheenſins en zijn ghewapent, ofte op haer voor-deel en ſtaen. Hier by gevought dat de jegenwoordige beſchrijvinghe van het loc-aes der vleeſchelijcker dertelheden ſeer ghevougelijck ſal connen dienen voor een touts-ſteen aen alle die gene die luſt hebben hun ſelven in het perck van den Self-ſtrijdt daghelijcx te oeffenen, om alle de by-vallen

ende aenlockende omſtandicheden, die Moyſes cortelijck ende bedectelijck aen-wijſt, ende wy (nae den aert der Poëſie) wat breeder uyt-meten, by ſich ſelven te overweghen, ende daer uyt te oordeelen off hy ſterckte ghenouch heeft om gelijcken aen-ſtoot te connen weder-ſtaen; indien ja, ſich in den Heere te verheugen, ende den ſelven ten hoochſten te dancken van ſijne ghenade; indien neen, in naerder achtinge te nemen waer hen de ſchoen dwingt, ende ſulcx ontdeckt hebbende, gheduerichlijcken metten gebede tot Gode, om meerder verſterckinghe, aen te houden. Deſe ende dier-ghelijcke andere beweegh-redenen hier (cortheyts halven) niet aen-gheroert, hopen wy dat den billicken leſer niet alleenelijck ſullen vernoughen om alle ſteenen des aen-ſtoots uyt den wege te leggen, maer ſelfs oock ſullen op-wecken om met de dertele in-vallen des vlees ſijn profijt te doen, gelijc het niet vreemt en is dat de deuchden ſelfs de gebreken haer tot voor-deel weten aen te legghen, ende de ſelve tegens haren aert hun ten goede te doen gedyen, mits al voren haer doende aff-leggen hare gewoonelijcke cleederen, mitſgaders haer beſnijdende aen hayr ende nagels, gelijck in de Wet bevolen wert datmen aen de
Deut.21.12. hethitiſche vrouwen, die in den crijghe gevanghen waren, ſoude doen, al eer die tot wijven ende in by-wooninge aen te mogen nemen. Het welcke des te meer alſoo uyt-vallen ſal, wanneer de goet-gunſtighe Leſer ſal gelieven het ooge te ſlaen op verſcheyde exempelen der heyliger Schrift, in de welcke het geſpreck, ende de maniere van ſeggen gemeenelijck wert gevoucht naer den aert ende ghelegentheyt van
Pſalm.14.1. Pſalm.53.2. den gheenen die ſpreeckt. David ghebruyckt goddelooſe reden, maer in de perſoon van goddelooſe. Salomon

ſpeeckt

ſpreeckt lichtveerdelijck, maer in de perſoon van een lichte vrouwe: Iob onbeſuyſdelijck, maer in de perſoon van Epicuriſche dwael-gheeſten. Ezechiel oneerelijck, maer aff-beeldende de geeſtelijcke hoererie. Niemant en brenghe dan hier tot deſe onſe oeffeninghe andere ooren, als tot de ſchriftuer-plaetſen te vooren aen-gheroert. Hier is een hoff daer lelyen en diſtelen, daer vergiff-wortelen ende gheneeſ-cruyden, daer alſſem ende honich-korven niet verre van den anderen ſtaen. De Reden-cavelaers leeren dat ſtrijdighe dinghen, d'een teghen d'ander gheſtelt, meer uyt-muyten. D'ervarentheydt thoont dat het vier in de geſtrengſte coude meerder hitte geeft; de hoveniers bewijſen dat rooſelaer by ajuyn, loock, ende andere ſtinckende cruyden op een en het ſelve cruyt-bedde geplant zijnde, rooſen van uyt-nemender reucke voort-brengt: inſgelijcx dat Bitter uytte ſchouwe genomen, geleyt en geſpreyt ontrent den wijngaert, menichte van ſoete druyven veroorſaeckt. Int corte, wat kalck werter heet, als door cout water? wat dadel-boom verheft ſich, als door ghewichte? wat driakel iſſer crachtich, als daer ſlanghe-vlees en adderen-vergiff in vermengt is? Siet, Vrienden, tiſſer alſoo met ons gheſtelt, dat de weertſte deuchden, ſelfs van onſe ſnootſte ghebreken, moeten gheholpen werden. Wy bidden u, recht-ſinnighe Leſer, ghevoelt aldus, ofte op diergelijcke wijſe van deſe onſe Bedenckinghe: ende indien ghy ſulcx doet, ghewiſſelijck ghy ſultſe ſonder aen-ſtoot, ende niet ſonder vrucht leſen. Sonderlinghe indien ghy de ſpreucke Pauli, Rom. 8. 6. (die wy tot dien eynde hier vooren int hooft hebben doen ſtellen) geſtadelijck in alle voor-vallen ende in-vallen u aen het herte leyt, geſtadelijck

Proverb. 7. 15. 16. &c.
Iob. 22. 15.
Ezech. 16. 15. 25.

Rooſen by ajuyn ende loock gheplant, vermeerderen in reucke. *Theophraſt. Siet het Lant-bouck van Baptiſ. Port.*

in-dachtich zijnde *dat het verstant des vlees is de doot, maer dat het verstant des gheests is het leven, ende vrede.* Aengaende den tweeden persoon, daer in verthoonen wy de eyghenschappen des Geestes, met een gheheel anderen aert van wapenen ten crijghe toe-gherust, over al reghel-recht strijdighe gronden legghende tegens de gene die het Vlees te vooren hadde int spel ghebracht, den selven voet daer in houdende die Moyses cortelijcken aen-wijst by Ioseph ghebruyckt gheweest te zijn; te weten eens-deels genomen uyt de *Burgherlijcke Redelijckheydt*, anders-deels uyt *Goddelijcke Bedenckinghen, Siet* (seydt hy) *vvat in den huyse is heeft mijn heere onder mijne handen ghegheven, soude ick dan sulck een groot quaet doen, ende teghens God sondigen?* Ghy jongelinghen dan die in uwe bloeyende jeucht som-wijlen hier en daer door de vleyende tongen wert aen-gesocht tot ontucht, antwoort als hier Ioseph doet: Ghy teere jonck-vrouwen (dewijle toch, ghelijck eene van d'oude seer wel gheseyt heeft, meest ydere Bersebea haren David, ende yder David sijn Bersebea heeft) als ghy met de pluymstrijckerie van onkuysheyt, by den eenen off den anderen Venus-jancker, wert ghestreelt, zijdy jonck ende niet seer ervaren om sijn scherm-slagen te versetten, Hier zijn u wapenen. Ende al isset soo dat dese onse tegenwoordige oeffeninghe maer en schijnt te wercken op de sonde van onkuysheyt, de middelē evenwel, die hier tot intoominge des vleesches werden gebruyckt, zijn voor het meerderen-deel ghemeen, ende connen ghevoughelijck tegens alderley aert van aen-vechtinghe t'onser versterckinge vruchtbaerlijcken werden aen-gheleydt. Het welck in gevalle by yder van ons met oprechticheyt des herten in de vreese des Heeren

De beweech-redenen Iosephs in sijnen self-strijt, sijn tweederley, te wetē Burgerlijck, ende Geestelijck.

ren ernstelijc werde betracht, wy en hebben niet te twijf-
felen aen een goede ende geluckighe uyt-comste.

Wy hebben sonderlinge de geschiedenisse Iosephs tot de-
se oeffeninge vercoren, overmits wy in de selve vinden een
uytnemende exempel van crachtige weder-stant jegens de
vinnige invallẽ des Vleesches. David nu al redelijc wel be- 2 Sam.5.4.5.
daecht, ende daer toe gehuwelijct, eñ mitsdien al-reede ver- 2 Sam.2.2.
sien van de hulpe, by Gode tot verschooninge van de men-
schelijcke swackheydt in-ghestelt, die hy oock niet spaer-
lijck, maer vry ruym genouch was gebruyckende, als bene-
vens sijn getroude vrouwen niet weynich by-wijven heb- 2 Sam.12.8.
bende, siende een-mael van sijn dack, om dẽ avont, eens an- 2 Sam.11.2.
ders mans wijf, eñ mitsdiẽ nauwelijc becoort zijnde in ee-
ne van sijn vijf sinnen; sy by hem, niet hy by haer versocht
werdende, ende mitsdien onseker van de uyt-comste, moe-
tende onder-tusschen een derden tot hulpe nemen, ende aen
den selven sijn vuylicheyt ontdecken, mitsgaders uyt oor-
sake van oneere in den selven ghehouden wesen, stort van
den eersten aen-stoot daer henen. Ioseph daerenteghen een
jongelinck, in de hitte sijner jeucht, geenderley behulp tot
sijne swacheyt hebbende, niet behouvende te versoucken,
maer selfs geduerichlijck versocht werdende, ende dat van
de ghene die macht hadde te gebieden, aen-geloct door ge-
legentheyt van tijt en plaetse, mitsgaders door vaste hope,
niet alleenlijc van niet geweygert te werden, maer selfs van
groote vergeldinge ende toe-comende weldaet; eyntelijck
zijnde gevercht en geterght gelijckelijck in alle sijn vijf sin-
nen, staet evenwel, ja blijft staende als een rotz-steen mid-
den int ghewoel van de baren. Iuda, een ouwer broeder
van desen Ioseph, siende Thamar aen den wegh sitten,

ſelfs met gedeckten aen-geſichte, is inſgelijcx ter neder ghedreven, uyt in-beeldinge alleenelijck, ſy ware daer geſeten om luſt te pleghen. Loth, ſonder gheſichte, in het duyſtere des nachts, ende deuſicheyt van dronckenſchap, ſijn dochters ontrent hem gevoelende, is onbeſuyſdelijck wech geruckt. Ioſeph daerenteghen, door ſonderlinghe cracht des Geeſts, heeft met uyt-nemende cloeckmoedicheydt, Vlees en Bloet, Ieucht en Vreucht, jae het gantſche heyr der verdorventheden, niet alleenelijck verwonnen ende over-meeſtert, maer gheketent, geboeyt, ende als gevanckelijck ten thoone ghevoert. Voor beſluyt: wat een voortreffelijcke man (ſeyter een Out-vader) was Ioſeph! die, voor een ſlave vercocht zijnde, vry is ghebleven; ghemint zijnde, niet ghemalt en heeft; ghebeden zijnde, niet verbeden wert; ghegrepen zijnde, ontvloden is.

Magnus vir Ioſeph! qui venditus ſervile neſcivit ingenium, adamatus non adamavit, rogatus non adquievit, comprehenſus aufugit. Ambroſ. lib. de Ioſeph cap. 5.

Wy hebben goet gevonden deſe onſe oeffeninge liever by gedichte te doen, als anderſins: Eenſdeels om dat de om-ſtandicheden, ende by-naeſt de gantſche ſake, ons tot de poëſie ſcheen aen te leyden. Anderſ-deels om dat de ſonderlinge bewegingen, die haer in deſe gheſchiedeniſſe verthoonen, met beter aert na de poëtiſche maniere vã ſchrijven, ſcheen verhandelt te connen werden. Want ghelijck het gheluyt door de engte van eenich trompet ofte ſchalmeye veel ſcherper uyt-ſchettert, als off het in de opene lucht los daer henen wierde uyt-gheblaſen: ſoo dunckt ons dat ſoodanighe beweeghelijcke in-vallen, ghedwonghen ende ghedronghen zijnde in de nauwe reghels der Dicht-conſte, met meerder cracht uyt-berſten, ende dieper dringen in de ooren ende gemoederen van de toehoorders ende leſers, dan off de ſelve met een wye ende ongedwon-

Clariorem ſonitum reddit ſpiritus noſter, cum illum tuba per longi canalis anguſtias tractum potentiore noviſſimè exitu effundit. Cleanthes apud Senecam epiſt. 108.

gedwonge maniere van schrijven daer henen ware gestelt.

Eyntelijck hebben wy geoordeelt dienstich te zijn voor d'eenuoudige de middelen ende bewijs-redenen, van wegen het Vlees by gebracht (alsooder som-wijlen verscheyden in een gespreck vervatet zijn) met cijfer-letteren op de cant aen te teyckenen, ende wederom, daer de selve by den Geest beantwoort werden, met gelijcke cijfer-letteren den Leser aen te wijsen. Als by exempel, neemt dat *Sephyra* in een gespreck (dat is, met een gevolch sonder datter *Joseph* tusschen spreeckt) dry, vier, ofte meer redenen voor-stelt, daer door sy *Joseph* soeckt te verkoelen, soo hebben wy elcken middel in haer gespreck met een cijfer-letter aen-geteeckent, te weten den eersten met de cijfer-letter 1, den tweeden met 2, ende soo vervolghens: ende wederom op elck punct, soo tselve by Ioseph wert beantwoort, op de selve order de cijfer-letters daer by ghevoecht: sulcx dat yemant ghelesen hebbende het voorstel van *Sephyra*, ende willende weten hoe het selve ten deele ofte int geheel by *Joseph* wort teghen-gesproken, die en behoeft maer te letten wat ghetal datter op de cant staet, ende soucken dan in de antwoorde van *Joseph* op het selve getal de weder-legginge.

Dese oeffeninghe, gunstighe Leser, die ons de langhe ende verdrietighe avonden des voor-leden winters som-wijlen cort ende vermakelijck heeft doen schijnen, senden wy u als tot een Mey-gifte. In gevalle u de selve soo lieffelijck niet en dunct, als de vriendelijcheyt van dese maendt wel vereyst, so rekene dat de stuerheyt haerder geboorten toe, eñ handeltse middeler tijt als de byen op dese tijt de bloemen doen.

Suygh over al den besten sin,
Gelijck de bye, niet als de spin.

Ende hier mede Vaert wel. In Middelburgh desen 8. Mey, 1620.

CORT VERHAEL

Van de gheschiedenisse voor-ghevallen tusschen *Joseph* ter eenre ende *Potiphars* huys-vrouwe ter anderer zijden, gelijck de selve van woorde tot woorde by Mose wert voor-ghestelt Genes. 39.

Met bescheyden aen-wijsinghe hoe ende tot wat plaetse yder lidt der selver in dese bedenckinghe wert verhandelt.

Ende

Ende het gheschiede na dese gheschiedenisse dat syns heeren vvijf haer oogen op hem vvierp. *pag. 6.*

Ende sprack, Slaept by my. *pag. 61. en 62.*

Hy weygherde het haer.* *pag. 63. eñ volg.*

* Op de verbreydinghe deser woorden loopt ghenoechsaem dese gheheele oeffeninghe.

Ende sprack tot haer, Siet mijn heere neemt hem geenes dincx aen voor my, vvat in den huyse is, ende alles vvat hy heeft, dat heeft hy onder mijne handen gedaen; ende heeft niet soo groot in den huyse dat hy voor my verhouden heeft, sonder u daer in ghy syn vvijff zijt. *pag. 39.*

Hoe soud' ick dan nu een sulck quaet doen, ende teghen den Heere sondighen? *pag. 8. 9. eñ 44.*

En sy dreef sulcke vvoorden teghen Joseph daghelijcx. *pag. 13.*

Doch hy en hoorde haer niet dat hy by haer sliep, *pag. 64. eñ volg.*

Noch by haer vvare. *pag. 41.*

Het gebeurde op eenen dach dat Joseph int huys ging syn vverck te doen, ende gheen mensche van den ghesinne des huyses vvas daer by. *pag. 1.*

Ende sy greep hem by syne cleederen, ende sprack, Slaept by my, doch hy liet het cleet in haerder hant, ende vloot ende liep ten huyse uyt. *pag. 104.*

Doen sy nu sach dat hy syn cleet in hare hant liet, ende haer ontvloot, riep sy het gesinne in den huyse, eñ sprack tot hen: Siet hy heeft ons den hebreeuschen man hier in ghebracht dat hy ons te schande make, hy quam tot my hier in ende vvilde by my slapen, soo riep ick met luyder stemmen. *pag. 70.*

Ende doen hy dat hoorde dat ick een geschrey maeckte ende riep, doen liet hy syn cleet by my ende vloot, ende liep uyt, &c. *pag. 104.*

***

Ver-

VERHAEL

Van de geschiedenisse voor-gevallen tusschen Ioseph *ter eenre ende* Potiphars *huys-vrouwe ter anderer zijden, gelijck* Flavius Iosephus, *Ioodsche History-schrijver, de selve beschrijft in het derde capittel des tweeden Bouckx van de Outheyt der Ioden.*

POtiphar een Egyptisch man, die Pharaonis overste Keucken-meester was, cochte Ioseph van de coop-luyden, ende hy hielt hem eerlijck ende wel, ende liet hem in de vrye consten neerstelijcken oeffenen, ende versorchde hem met eten ende drincken rijckelijcker als andere knechten: jae sette hem ten laetsten een overste over sijn huys-houdinge. Ende Ioseph nam dese goet-dadicheyt met danck aen: doch so en vergat hy om sijnen jegenwoordige nedrigē staet niet sijne aengeboren deuchtsaemheyt maer bewees metter daet dat wijsheyt onder tegenspoet niet en beswijckt, somen die anders recht, eñ niet alleen ter tijt des gelucx gebruyct.

Ende sijns heeren wijff om sijner behenicheydt, ende schooner ghedaente wille, wert met liefde teghens hem ontsteken, ende liet haer voor-staen dat hy lichtelijck soude te beweghen zijn wellust met haer te plegen, wanneerse maer haren wille hem openbaerde, ja dat hy oock voor een groot gheluck soude achten, wanneer sijns heeren vrouwe hem daeromme aen-sprake. Doch sy oordeelde hem meer na sijnen tegenwoordigen staet, als na d'oprechtheydt sijns edelen aerts: ende hier op ontdeckte sy hem hare begeerte, ende verchde hem om by haer te slapen. Maer Ioseph die sloech haer dat aff, ende hielt voor een groote schande, haer in sulcker saken te wille te zijn, welcke tot groote schande, ende na-deel van den goeden man zijnen Heere soude dienen. Daer toe vermaende hy haer oock van haer boos voor-nemen aff te staen, ende seyde, dat hy haer in sulcke sakē nimmermeer te wille en soude zijn: datse aff soude leggen de hope van tot haer voornemen te geraken, ende dat sy sulex doende hare boose begeerten lichtelijck souden doen vergaen: hy wilde liever lijden al wat lijdelijck is, dan haren wille te vervullen. Ende hoe-wel een knecht hem teghen de wille sijner vrouwen niet en behoort te setten, soo is nochtans dit werck soo schandelijck, datmen sich sulex niet en behoorde te onder-winden.

Na

Na dat haer dit alſoo ontſeyt was, ſoo is ſy noch te vieriger geworden, eñ meende evenwel Ioſeph en ſoudet haer niet weygeren; mits welckẽ alſoo de onbehoorlijcke liefde niet op en hielt, ſo verſocht ſy't ten anderen mael aen hem, op hope datſe hem tenleſten meynde daer toe te brengẽ. Als daer nu eẽ hooge feeſt voor handẽ was, het welcke ooc de vrouwen plegen te houden, ſoo heeftſe haer tegen haren man gelaten als offe cranck ware, ende begaff haer aen een ſtille ende heymelijcke plaetſe, ende ſochte daer door oorſakẽ ende gelegentheyt om Ioſeph te gewinnen: Ende als ſy hem alleen bevonden hadde, ſprack ſy hem aen met veel ſachte ende ſchoone woorden, meer als oyt te vooren, ende ſeyde: Het ware veel beter geweeſt, dat ghy van den beginne aen mijn begeeren niet en haddet aff geſlagen, maer na mijner beliefte my te wille geweeſt, aen-geſien ick vrouwe van den huyſe ben, ende my door uwe liefde ſoo gants hebbe in-nemen eñ over-winnen laten, dat hoe-wel ick hier de vrouwe ben, nochtans ghenootſaect werde u te comen vleyen. Is nu eenige wijſheyt in u, ſoo ſuldy my noch huyden te wille zijn, ende wederom vergoeden, wat ghy voor-maels uyt onverſtandt verſuymt hebt: Iſt u daeromme te doen gheweeſt, dat ghy wilt ghebeden zijn, ſoo doe ick nu dat ſelve veel vlijtiger als oyt te voren, want ick my daerom ſieck ghemaeckt hebbe, ende uwe liefde hooger geacht, dan alle vreuchde deſes feeſt-daechs. Soo ghy voor-maels gedacht hebt, dat het my niet ernſt en is gheweeſt, ſoo hebt ghy nu lichtelijck te bekennen, dat ick niet bedrieghelijcker wijſe met u gehandelt en hebbe, aen-gheſien ick in mijn voornemen beſtandich blijve. Daerom ſoo moochdy nu de aen-ghebodene wellulten gebruycken, ende haer, die u ten hoochſten lieft, te wille zijn, het welcke u in andere ſaecken oock nut ende goet zijn ſal; anders ſoo moet ghy mijne toornicheyt ende onghenade verwachten, wanneer ghy u dijne vermeynde cuyſheyt liever laet zijn, als mijne gunſte. Dat ſuldy oock ſekerlijc weten, dat uwe eerbaerheyt weynich helpen ſal, wanneer ic u by mijnẽ man verclage, ende ſegge dat ghy my hebt willen vercrachten: ende wanneer ghy ſchoon met waerheyt omme gaet, ſoo ſal nochtans Potiphar mijne woorden meer gelooven als de uwe.

Maer Ioſeph en liet hem door al deſe woorden (dieſe ooc met tranen beveſtichde) gheenſins beweghen, noch met dreyghementen verſchricken, dat hy ſijne cuyſheyt licht achtede, ende haren wille

 dede:

dede:maer bleef bestendich, ende wilde liever alles lijden ende verdragen, dan oneerlijckheyt met haer doen, ende dat vol-brengen, daerom hy naemaels in een seker verderven comen mochte. Vermaende haer wat haer ampt was, eñ wat de echte plicht eñ getrouwicheyt vorderde: ende seyde dat haer aen sulcx meer behoorde gelegen te zijn, dan aen snoode eñ verganckelijcke wellufte, daer op altijt van wegen des vol-brachten wercx, rouwe ende leetwesen volcht, ende daer van de schade niet wederom te rechten is. Soo moeste sy ooc altijt in sorge staen, dat de gedaene schande niet uyt en quame: so sy doch daerentegen de liefde ende by-wooninge hares mans, stil ende sonder schande gebruycken conde, ende daer by voor God ende de menschen, een vreedsamige ende vrolijcke Gewisse mochte behouden. Dattet ooc veel beter ware dat sy by haer eere bleve, eñ hem als eenen trouwen dienaer in aller onderdanicheydt sijn werck doen liet, dan dat hy wetenschap hebbe van hare schande eñ oneere, als daer inne mede deel hebbende. Dat het ooc veel beter zy, eener goeder Gewissen, ende der eerlijcker wercken hem te vertroosten, dan, na dat de sonde gheschiet is, te vergeefs te hopen datse verswegen soude blijven.

Met dese ende dier-gelijcke woorden vele, soo gedachte Ioseph deser vrouwen de oneerlijcke liefde te benemen, ende haer van haer boos voornemen wederom op den rechten wech te brengen: maer sy hielt hoe langer hoe heftigher aen. Ende nademael sy met woordē by hem niet en conde verkrijgen, eñ voorder geen middel en wiste om hem daer toe te brengen, so sloech sy de hant aen hem, ende wilde hem met gewelt dwingen dat hy harē wille doen moeste. Als nu Ioseph yverende voor zijn eere, uyt de camer spranc, eñ den rock, daer by sy hem hielt, achter hem liet, so verdroot het haer seer dat sy ghemist hadde, ende moeste in vreesen staen, dat haer man sulcke boeverie van haer soude vernemē, so nam sy voor haer Ioseph valschelijck voor Potiphar te beclaghen, ende haer alsoo aen hem te wreken van weghen sijnes hoochmoets: ende dachte als een listige vrouwe, dat het haer profijtelijcker ware, eer te claghen als hy: Daeromme soo sat sy gants droevich ende onlustich. Ende hoe-wel alle hare droeffenissē daer uyt was comende, datsē hare dertelheyt met Ioseph niet en hadde connen volbrengen, soo geliet sy haer doch alsoo, als quame alle haren onwil ende toornicheyt daer henen, dat hy harer vrouwelijcke eere hadde willen benemen ende berooven.

Als

Als haer man nu wederom thuys quam, ende van weghen harer treuricheyt verschricte, ende de oorsake harer bedroeffenisse wetē wilde, soo ving sy aen over Ioseph te claghen, ende seyde, Och lieve man! ghy en zijt niet weert dat ghy leven soudet, wanneer ghy uwen schandelijcken knecht niet sijn wel verdiende straffe aen en dedet, als die ghesocht heeft uwe echte bedde te bevlecken, ende al schoon vergheten heeft op welcker wijse hy in u huys gecomen is, ende wat groote weldaden ghy hem hebt bewesen; eñ in plaetse dat hy altijt danckbaer teghen u hadde behoort te zijn, soo heeft hy hem aen u echte bedde versondiget, ende een sulcke schande op een vier-dach, ende dat in u aff wesen, met my willen volbrengen, waer uyt wel te mercken is, dat hy sijnen schijn geheel ongelijc is, ende dat hy tot noch toe maer eene gheveynsde eerbaerheyt ghehadt en heest, aen-ghesien hy u als sijnen heere heeft moeten vreesen: ende dat hy nu also stout geworden is, dat is al u schult, om dat ghy hem den toom so los gelaten hebt, veel meer dan hy aen u verdient heeft, ende dan hy self heeft derven hopen: want als hy ghesien heeft dat ghy hem al u goet vertrout, te regheren bevolen, ende hem over de alder-outste knechten gheset hebt, soo heeft hy gemeynt dat hy oock recht en macht hadde sijn dertelheyt met u huys-vrouwe te drijven. Tot meerder versekeringhe van hare beschuldinghe, soo thoonde sy oock den mantel, den welcken hy hadde moeten verlaten, als sy hem soo hart versochte.

Potiphar liet hem door des wijfs weenen bewegē, geloofde 'tgene sy seyde, ende aen hem oogen-schijnelijck verthoonde, ende gaf de liefde sijnes wijfs so veel toe, dat hy de saken vorder niet en ondersochte; prees sijn vrouwe dat sy haer eerlijck gehouden hadde, gaff den Ioseph onrecht, ende wierp hem inde gevanckenisse, daer inne men de boos-doenders plach te leggen. Ende het geviel hem oock selve wel, dat hy een sulcke vrouwe hadde, ende gaff haer dat loff ende de ghetuyghenisse, datse eerlijcken ende vromelijcken aen hem ghehandelt hadde.

Ioseph beval sijn sake God den Heere, ende en was niet beswaert hoe dat hy hem verantwoorden soude, ende de gansche handelinge van den aen-vang totten eynde vertellen; maer leet de gevangenisse ende dat ghewelt met gedult, ende trooste hem daer mede, dat God de Heere d'oorsaecke sijns lijdens, ende de waerheyt selfs bekent ware: wiens goedicheyt eñ voor-sorge hy oock daer na metter daet heeft gespeurt.

CORTE TAFEL
Der dingen in dese Bedenckinghe verhandelt.

Eer-sucht

G.

H.

I.

Ioseph

O.

P.

Q.

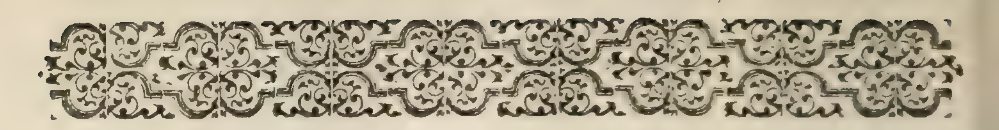
R.

S.

Venus

Druck-feylen.

In de Voor-reden pag. 3. in margine, De spirituali hoc *conflictum*, leg. *conflictu*. In de Voor-reden in de leste pag in de 11. lin. *verkoelen*. leest *verlocken*: ter selver plaetse in de 24 lin. *hebben*. leest *heeft*: ter selver plaetse in de 27. lin. *syner* leest *haerder*. pag. 2. lin. 18. die *u bidt*, leest *hem bidt*. pag. 3 in marg. *a scrificium* leest *sacrificium*. pag 28. lin. 10. *Die cost by dees geen*, leest *cost by dees en geen*. p 48. l. 19. Den blixem *schieter uyt*, leest *schietter uyt*. pag. 52 lin 19. *kamanck* leest *kamant* p. 53. l 18 *besterven*. leest *besterven*. p 54 l. 19. en is *niet recht* verheucht, leest *neyt recht*. &c. Zijnder eenige andere cleyne mis-stellinghen, die gelieve den Leser selfs te beteren.

PEL. AD DEMETRIADEM

Van Joseph schrijende,

seydt aldus:

DE Iongeling wert by sijn vrouwe begeert, en evenwel tot geen begeerlijckheyt verweckt; hy wert ghebeden, en niettemin ontvliet. Dat eerbaer herte en conde noch door de cracht der bloeyender jeugt, noch door de groot-achtsaemheydt van haer die hem aensochte, in eenighen deele tot ontucht werden vervoert; want niet alleene door het aen-lockende ghesichte, maer genouchsaem met dadelijcke om-helsinge van een vrouwe getercht zijnde, heeft evenwel geen vrouwe begeert.

SELF-STRYT
DAT IS
Crachtighe bevveginghe van
VLEES ENDE GHEEST,

Verthoont inde persoonen van *Joseph*, ende *Potiphars* Huys-vrouwe, als hy by de selve wert versocht tot overspel.

INLEYDINGHE.

ALs Potiphars Gemael, door veelderhande lagẽ, *Genes. 39. 11.*
Had nu en dan geprouft aẽ Ioseph voor te dragẽ Het gebeurde op eenen
Den brant van haer gemoet, en datse sonder vrucht dagh, dat Io-
Nu dickwils had geclaegt, en menichmael gesucht; seph in het
En geeft daerõ nochtans den moet noch niet verloren, huys ginck om syn werc
Maer hebbend' in haer self bequamen tijt vercoren, te doen, ende
En met een slimmen treck versonden haer ghesin, geẽ mensche van dẽ gesin-
Spant, beyd' in lijf en geest, haer gantsche crachten in. ne des huy-
Gelijc een machtich vorst, die met vergeefsche tochten ses en was daer by.
Een wel gelegen schans nu meermael heeft bevochten, *Captans solitu*
Biet al sijn knechten op, en, met een nieu ghewelt, *dinẽ & ad Io-*
Wil meester syn van als, off sterven in het velt, *sephum sollici*
Soo gaet het Wijf te werck. Sy hadde waer-genomen, *tandum oppor tunitatem, e-*
Een plaets, daer t'sijner tijt, de Iongman had te comẽ, *amque nacta supplex blan-*
En alsse daer alleen sagh haren Joseph staen, *dicijs eum ado*
Vingh, met een soeten lach, aldus haer reden aen. *ritur.* Ioseph. lib. 2. Ant.

 Iud, cap. 3.

* Sephyra.

* Alſoo noemen wy hier Potiphars huyſvrouwe, ende nadien wy geenen naem van haer by de Oude en vinden, ghebruycken wy den deſen, by eenighe Nieuwe ſchrijvers ('k en weet niet van waer) aen-ghenomen.

HOe langhe, moedich Quant, ſalt uvven trots behagen
Dat ick mijn herten-leet voor u ſal comen clagen?
Voor u ſal dach aen dach verſchijnen, met ootmoet,
Gelijckmen voor een Prins, off voor de Goden doet?
Hoe dat mijn brandich hert in hooger luſten ſteygert,
Hoe dat u koel ghemoet, met meerder crachten vveyghert,
En ſtoot my voor het hooft: dies gaen vvy druypen heen,
Ghelijck een vryer doet, die loopt een blauvve ſcheen.
Woont dan in uvven gheeſt ſoodanich vvreet begeeren,
Dat ick met lancſaem vier allengſkens moet verteeren
Mijn bloet, mijn eelſte bloet, dat om mijn herte drijft,
En maer om uvvent wil noch in ſijn aders blijft?
Bedenckt eens vvat ghy doet. " Ten is gheen gunſt te noemen,
" Als yemant met geprach een vveldaet moet becoemen;
" VVant datmen langhe tijt met ſmeecken heeft verſocht,
" Al crijghment ſchoon om niet, tis dier ghenoech ghekocht.
" Wil yemant vollen danck, van ſijne gunſt ontfanghen:
" En late die u bidt niet al te ſeer verlanghen,
" Den ſulcken is alleen goet-aerdich en beleeft,
" Die haeſt verbeden vvert, en tijdelijcken geeft.
Hoe meuchdy, ſteenich Hert, hoe meuchdy langher ſtreven
Om aen de groene jeught den breydel los te gheven?
Hoe meughdy my ſoo lang met droefheyt ſien vervult?
En met een ſteghe ſin miſbruycken mijn ghedult?
Wat leyt u gheeſtich breyn, van 's avonts tot de morghen,
Gheduyrich om-ghevoert met veelderhande ſorghen?
VVaer toe den vryen loop van uvve blijde ſin
Ghehouden in bedvvang, ghevveyghert aen de min?

Hoe cander eenich ding de jonckheyt beter voughen,
Als hy een aerdich dier te soecken sijn vernoughen?
Te spreken mont aen mont, te leyden hand aen hand,
Een, die haer gantsche vreucht aen u alleen verpand?
„ 1. *Het is een eyghen aert, een yder aen-gheboren* a,
„ *Te laten sijn ghemoet door Minne-lust bekoren:*
„ *Gheen menschen hert soo dom, soo onbeleeft, en koel,*
„ *Dat niet en kiest een lieff, dat niet en soeckt een boel.*
„ *Het is een eyghen aert, ghestort in alle dinghen,*
„ *De botten van de jeught met crachten uyt te dringhen,*
„ *Gheen lant soo onbewoont, gheen soo verwoeste kust*
„ *Daer niet en gaet in swang de soete minne-lust.*
Als in de Lente-tijt de Sucht om voort te telen b
Daelt van den hemel aff, en coomt op aerden spelen,
Het kruyt rijst uyt de gront, door hare soete lucht,
En uyt het kruyt de bloem, en uyt de bloem de vrucht.
Waer dese nieuwe Ieught haer eens coomt neder setten,
Daer wert het gantsche lant ghekroont met violetten,
Met myrten, en camil; het schijnt dat alles leeft,
Wat hare soete geur maer eens bespoeyt en heeft.
Indien ter selver stont haer vocht bestaet te raken
De boomen van het wout, des winters drooghe staken,
Grijs van de koude rijm, kael van de felle wint,
Stracx is het dorre velt het schoonste datme vint.
Gaet Teel-sucht door het bosch? de rouwe dieren springhen:
Door-wandeltse de lucht? de wilde voghels singhen:
Ghenaecktse maer de strant, al het beschubde vee
Blaest bobbels in de schuym, en huppelt op de zee c.

a *Hinc viri ac fœminæ coniunctionem, Naturæ a Scrificium* (sic) *ritè appellavit Aristot. lib. 1. œconom. & Plato, Omnes proprio quodam naturæ instinctu incredibili perpetuitatis desiderio, ait teneri. in Conuiu. Sen. de Amor.*

b Dat de Poëté in de volgende eeuwen, ende lange na de tijden van Ioseph, met de namen van Venus en Cupido hebben willen te kennen gheven, noemen wy hier in eenvoudighe rondicheyt, als sprekende in de tale van dien ouden tijt, *Sucht om voort te teelen.* Gelijck oock de voor-neemste wijs-gierighe de liefde niet anders seggen te wesen als lust tot voortbreydinge sijnes aerts.

c *Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. Nam ius istud non humani generis proprium est, sed omnium animalium, quæ in cœlo, quæ in terrâ, quæ in mari nascuntur. Hinc descendit maris & fœminæ coniunctio, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus etenim cætera quoq; animalia istius iuris peritiâ censeri.* Iustinian. Inst. lib. 1. Tit. 2. in pr.

Becruyptse dan den mensch, vvat maeckt hy cromme sprongben!
Al lagh hy plat ter neer, hy vvert om hoogh ghedronghen:
Hy oeffent sijn verstant, al is hy plomp en rou,
Al is hy luy en traegh, de hant gaet uyt de mou;
Al is hy maer een kluts, hy leert beleefde streken,
Al is hy dom en stom, de liefde doet hem spreken:
Wat dienter meer gheseyt? „ Niet eer voor datme mint
„ Verschijnt den soeten dagh, die jeught en vreught begint.
„ Al vvatter manne-cracht voelt in sijn jonghe leden,
„ Helt, mette gantsche tocht van sijn gheneghentheden,
„ Naer desen soeten brant; en tracht, van hier off daer,
„ Te locken in sijn net een gheestich vveder-paer.
Hoe groot is u gheluck, dat boven ander lieden
De lieffelijcke min u coomt haer gunste bieden,
V maeckt haer bont-ghenoot! u, die, om haer genucht,
Vers.39.1. *V levens dagen lanck, niet eens en hebt ghesucht.*
Ioseph werdt aff-ghevoert in Ægipten. 2: *Van dat, uyt svvarte nijt, u broeders dy verkochten,*
En 't Midiaensche volck naer 't rijck Ægipten brochten,
Van doen ben ick u vrou, en Potiphar u heer;
Vers. 1. *Een man, die niet en acht als vvint van ydel eer:*
Potiphar eē Ægiptisch man, Pharao nis Hoff-meester. *Genegen tot het hoff, en vorstelijcke saken,*
Genegen om altijt tot hoogher staet te raken,
Een hooft van groot beslach, een ongerusten aert,
Die, om geacht te zijn, noch lijff, noch leven spaert.
Al eer den Dageraet des morgens haren vvagen
Met roosen heeft bekleet, haer peerden in-geslaghen;
Al eer de Morgen-sterr' haer glants laet dalen neer,
De man is uytten bed, de man is in de vveer
Eer yemant vant ghesin: hy doet hem licht ontsteken,
En gaet alleen syn hooft, met lesen, sitten breken,

Blyft

Blyft in een diep ghepeys, soeckt, overdenckt, en schrijft,
Tot hem den hoogen dach tot hooger sorgen dryft;
Dan gaet hy naer het hoff betreen de groote salen,
Daer niet dan swaren last en moeyten syn te halen,
Hier blyft hy in den raet, tot hem de gantsche kop
Roockt, als een oven-damp, en drayt gelijck een top:
Van daer flucx naer de Prins, hier moetme weer de sinnen
Gaen setten op de pees, en op een nieu beginnen
Te leggen oor aen hooft: hier ist de beste man,
Die, mette besten aert, den Coninck streelen can. a
T'is noch al niet ghenoech; dan gaet hy voorts besorgen
Cost voor het hof-gesin, voor heden ende morgen;
Soo datter niet een uyr is van den gantschen dach,
Daer hy met vry gemoet syn adem halen mach.
,, *Ellendich hovelinck, een slaef van alle slaven,*
,, *Die naer eens anders treck geduerich hebt te draven,*
,, *Die niet een beet en nut, als op eens anders smaeck,*
,, *Laet daer des hofs beslach, en doet u eygen saeck.* b
Als Potiphar aldus van eersten tot den lesten,
De handen heeft vol wercx, de kop vol muyse-nesten,
De sinnen vol gepeyns, Ick, syn vergeten wijf,
Wensch, voor soo hoofschen man een ander tijt-verdrijf.
Ick wensch (en naer my dunckt soo heeftet vry syn reden)
Niet in den slaep alleen myn nachten te besteden,
Ick wensch, nadien de man soo staech int hoff moet syn,
Hem by des Coninckx bed, een ander in het myn.
Wien ick hier toe verkies, dat heb ick u voor desen,
Geluckich jongelinck, tot meer-mael aen-gewesen;
Myn oog en deerlijck sien heeft u voor eerst geseyt,
Wat voor een heeten brant in my verborgen leyt.

a *Secretioris aulæ arcanum est regibus, non directò & fatuè, sed salsè, & admixtâ quadam amabili mordacitate, blandiri; quod egregiè Crœsum erga Cambysem præstasse testatur Herodotus.* Ita censet Plutarch.

b *Ad alienum dormiunt somnum, ad alienum comedunt appetitum.* Sen.

Vers. 7. Ende het geschiede na dese geschiedenisse dat syns Heeren wijff haer oogẽ op hem wierp.

„ *Wanneer een vierich hert ghevoelt sijn eerste vvonden,*
„ *De sinnen zijn verstroyt, de tonghe leyt ghebonden,*
„ *De gheesten zijn bekayt, en van de vrees ghevat,*
„ *Het oogh, alleen het oogh spreeckt, ick en vveet niet, vvat.*
Ick vveet, ghy hebt ghesien mijn over-zijdsche loncken,
Voor-loopers van de min, voor-teeckens, ende voncken
Van innerlijcken brant; Jck vveet, ghy hebt ghelet,
Waerom ick nu en dan u riep ontrent mijn bedt.

Qui amore vinciuntur, vinctam habent linguam, ut non audeant hiscere. Plaut.

Jck vveet, ghy hebt al lang, oock eer ick heb ghesproken,
Als metter hant ghevoelt al vvat my heeft ontbroken;
Noch heeftet u behaeght, dat ghy u soo gheliet,
Als off ghy niet met al en vvist van mijn verdriet.
Vont ick u eenich staen, off erghens neer gheseten,
Daer niemant ons bedrijff en hadde connen vveten,
Ghy vloot in haesten vvech, by-naest eer ghy my saeght,
Al offje van de plaets met svveepen vvaert gheiaeght.
5. *Hier door is my de gheest soo hevich aenghedronghen,*
Dat beyde schaemt en vrees van my syn vvegh gesprongen b;
Dies heb ick my vercleent, uyt liefde, tegen recht,
Te bieden mijne gunst, te bidden mijne knecht c.
Maer off ick mijnen brandt al niet en heb gesvveghen,
Soo can ick evenvvel u sinnen niet bevveghen;
Want vvat ick heb ghesucht, ghesproken, en gheclaeght,
Ghy latet henen gaen, als offjet niet en saeght.
6. *Can dan mijn innich vier, mijn loncken, suchten, spreken,*
Jn u vervrosen gheest gheen soete lust ontsteken?
Voorvvaer, devvijl u hert door vvoorden niet ontlaet,
Soo sal ick vorder gaen, en comen totte daet.
Maer neen. ick houdet vast, ghy sult u laten raden,
En onser beyder jeught met soete lust versaden,

b ··· *Heu! non revocabilis unquam Cessit ab ore pudor.* Val. Flacc. *Bene de talib⁹ Senec. lib. de vit. beat. cap. 12 Quod unum habent in malis bonum, perdunt peccandi verecundiam.*

c *Vna hac in re blanditur, ac supplicat, quæ in cæteris imperabat.* Pel. ad Demetri.

Wel

Wel aen dan, vrolijck Hert, en speelt niet meer de beest.
Ontrent een aerdich lijff, en dient gheen stuere gheest.

Joseph.

WAt gaet u aen Me-Vrou, my wederom te prouvē,
En, door een nieuw versoeck, u dienaer te be-
drouven?
Ick ben, met ziel en lijff, voor u, en uwe man;
Maer sulcken quaet te doen, Ey lieve! swijghter van.
Ghy hebt, in u alleen, dat hondert ander menschen,
Wt gantscher herten gront, van Gode souden wenschen;
Ghy zijt een edel bloem, een peerle van een vrou,
Alleenlijck (watje doet) blijft uwe man ghetrou.
„ Off wel een soet gelaet, beleeftheyt van manieren,
„ Bevallickheyt van spraeck, een jonge vrouw vercieren;
„ Indiense midd'ler tijdt haer eere draeght te coop,
„ Soo isset min als niet, met al den gantschen hoop. *a*
Ghy, van so grooten huys, van vorstelijcken bloede,
Van lijf so over schoon, soo hooghe van ghemoede;
Ghy huys-vrou van een heer, veel meerder als een graef,
Te worden tot een boel van een gheringhe slaef! *b*
Een by-sit van u knecht! wat soudy gaen beginnen?
Waer glijt u broos gemoet? waer gaen u domme sinnen?
Hoe? sal het eel vernuft, de woonplaets van de deught,
Nu werden overheert van uwe kriele jeught? *c*
Sal dijnen hooghen gheest, een richtsnoer vande reden,
Een ziele vande ziel, een moeder vande zeden,

a *Ornet prudentiā verecundia, quodque præcipuum in fœminis semper fuit, cunctas in te virtutes pudor superet, inquit* Hieron. ad Colantiā. lib. 2. Epist. 20.

b *Adulterium cum servo Sordidius, apud veteres, appellatum fuit; cum sola cohabitatio cum servo servitute coërceretur. Videri enim in servitutem consensisse quæ servo sese conjunxisset, inquit* Tacitus.

c *Hortabatur ipsam ut morbo suo repugnaret. Officij quoque sui ipsam monebat, jurisque conjugalis ac consuetudinis, jubens hujus majorem, habere rationem quam momentaneæ libidinis.* Joseph. d. loc.

Een voester vande tucht, nu werden uyt-ghebluſt,
Door op-geheven ſchuym van onbeſuyſde luſt?
Al, wat u leyt int hooft, en zijn maer vijſe droomen,
Maer tochten vande jeught, ghy ſultſe licht betoomen,
Indien ghy (ſoo't betaemt) met uwe feylen twiſt,
„ Een brant, die eerſt begint, wert lichtelijck gheſliſt.
„ Wie ſich van vuyl bejagh wil houden ongeſchonden,
„ Moet heftich weder-ſtaen 'tbeginſel van de ſonden;
„ En, van den eerſten aff dat hare wortel ſpruyt,
„ De tacken neder-ſlaen, de ſchoten roeyen uyt.
„ Want ſoomen niet en ſtremt des ſondes eerſte ſtuypen,
„ Soo ſalſe door den menſch, gelijck een kancker, cruypen,
„ En waſſen in de ziel tot een geſette ſtam: *a*
„ Dus ſchut (gelijckmen ſeyt) de ſchapen voor den dam.
„ Wie dadelijck bedwingt des jonckheyts ſotte grillen,
„ Can, ſonder groot beſlach, ſijn herte weder ſtillen,
„ En werden dat hy was; dies iſt de beſte ſin,
„ De tochten van de luſt te dempen int begin. *b*
Dan ſchoon ghy waert geneygt (dat niemant ſal gelooven)
Door een ſoo corte vreucht u eer te laten rooven,
Soo hebdy lijckewel den rechten man niet veur,
Maer clopt, in dit gheval, voor een verkeerde deur.
Soud ick mijn eerbaer lijff, mijn weerde vat, beſitten
In uyt-ghelaten drift van onbeſchofter hitten?
Soud ick, door vleeſch en bloet vervoert, gelijc een beeſt,
Mijn tochten voeden aen, en bluſſchen uyt den geeſt? *c*
Sal een van Abrams ſtam, die Godes heylich weſen
Wt al den woeſten hoop des werelts heeft gheleſen,
Een Conincklijcke Vorſt, een uyt-vercoren pant,
Gaen werden tot een ſlaef van vleeſchelijcken brant?

a Als de begeerlijckheyt ontfangē heeft, baert ſy de ſonde, ende de ſonde als ſy volbracht is, brengt de doot voort, *Iacob.1.15.*

b *Aſſueſcat animus ſollicitâ per vigiliq; cuſtodiâ diſcernere cogitationes ſuas, &, ad primum animi motum, vel probare, vel improbare, quod cogitat; vt bonas alat, malas ſtatim extinguat.* Pel. ad Demetriad.

Verſ. 8. en 10. Hy weygerde het haer, eñ en hoorde haer niet, dat hy by haer ſliep.

c Soude ſulcken man als ick ben, vlieden? ſeyde de goede Vorſt Nehemia. *Neh.6.11.*

Verſ. 9. Hoe ſoude ic dan nu ſulcx groot quaet

Sal

Sal een van Abrams ſtam, een ſone der ghenade,
Een eerſt-gheboren helt uyt Goddelijcken zade,
Gheheylicht tot zijn volck, en, voor der aerden gront,
Ghecoren tot ſijn erf, geſtelt in ſijn verbont, *
Sal ick tot vuyl bejach ghebruycken deſe leden,
Daer in het reyn verbont des Heeren ſtaet gheſneden?
Sal ick, op eenen dach, verlieſen ziel en eer?
Dat wil de goede God gehenghen nimmermeer.
1. Maer wat een vreemt beſluyt! God heeft in alle dingen
Geſtort een ſeker cracht, om voorts te willen bringen
Een maeckſel zijns gelijck: dus pleecht onkuys bejach.
Ghy ſiet, tis al te claer, dat dit niet zijn en mach.
Wat poocht u liſtich hert, door aff-gerichte ſtreken,
Vuyl koper onder gout ons in de vuyſt te ſteken?
Wy werdent al gewaer: ghy dwaelt, gewis, ghy dwaelt,
Daer is geen vuyle luſt van Gode neer-gedaelt.
Tis waer dat onſe God heeft van den aen-beginne,
In menſchen ende vee geplant de ſoete minne:
Tis waer dat onſe God tot allen heeft gheſeyt,
Wert, door een vruchtbaer zaet, op aerden uyt-gebreyt.
Maer als de eerſte menſch uyt ſlijck was voort-gecomen,
Heeft God den ſelven menſch een weder-paer genomen,
Vleeſch, van ſijn eygen vleeſch; been, van ſijn eygẽ been:
En heefter by gevoecht; *Ghy tvvee en zijt maer een.* (a)
,, Het lieffelijckſte ſoet, dat eerbaer herten wenſchen,
,, Is maer een enckel paer van twee geliefde menſchen;
,, Een derde, wie het zy, en paſter niet met al,
,, Al waermen mint, en meent, is twee een vol getal. (*b*)
,, Tis God, die man en wijff, als met ſijn eygen handen,
,, In reyne min verplicht, en hecht met vaſte banden

doen, ende teghen God ſondighen.

* *Nota. Deſe tvvee corte reghels zijn miſ-ſtelt, ende behooren te ſtaen in plaetſe van de tvvee naeſt-voor-gaende corte.*

a Ex *Adamo ceſta ſeparatur in fœminam, rurſumque, quod diviſum fuerat, nuptijs copulatur.* Hieron.

b *Perfecta amicitia inter pares, inter binos* Ariſt. Eth.

Myn beminde en is maer eene. *Cant.* 6. 8.

„ Dit onverscheyden paer: Tis God, die 'techte bedt
„ Heeft met sijn eyghen merck versegelt en beset. *a*
„ Wie schent des Heerē werc? gewis, tē waer geē wonder,
„ Dat God met vlammich vier, met blixem ende donder,
„ Met allerley ghevaer d'echt-schenders over-viel,
„ En dempte metter daet haer God-vergheten ziel.
„ Wie Godes tempel schent, die wil God weder schenden,
„ Aff-nemen alle gunst, den seghen van hem wenden,
„ Vervullen meer en meer (ghelijckmen dickmael siet)
„ Het lijff, met vreemde quael; de ziele, met verdriet.
„ God is een reyne geest, van onbevleckter ooghen,
„ Hoe soud dat suyver Licht dien vuylen brant gedoogen
„ Vant onbesuysde vleesch? hoe soud des Heeren straff
„ Oyt van de bouven gaen, van hoeren laten aff?
„ God woont in onsen gheest, de gheest in onse lijven;
„ Wie salder vuyle lust in Godes huys bedrijven?
Wie salder voor het oogh van sijnen grooten God,
Verachten sijn bevel, vertreden sijn ghebodt *b*?
2. Tis waer, gelijc ghy segt, mijn heer heeft gantsche dagen
Een pack van swaer ghewicht op sijnen hals te draghen;
Maer dat daerom sijn vrou mach slaen van achter uyt,
En is, na mijn verstant, gheen redelijck besluyt.
Hoe? sal een sunich man met gantscher herten woelen
Tot voorstant van sijn huys, en 'twijff haer lusten koelen?
Sal yemant, nacht en dach, sijn crachten spannen in,
En sijn aelweerdich wijff verslempen het ghewin?
Sal Potiphar int hof naer hooghe staten jaghen?
Ghy in u eyghen huys u eer te coopen draghen?
Hy vrient zijn van de Prins? en ghy van uwe knecht?
Me-vrou (met u verloff) dit hevet al te slecht.

a God heeft niet veel, maer eene vrouwe gescha-pen: ende den manne bevolen den wijve, ende niet de wijven, aen te hanghen. Soo is dan dese eerste insettinge des houwelijcx alleen maer van eene man ende eene vrouwe, Gen. 2. 24. Ende al ist dat Moses dese woorden stelt by Adam ge sproken te zyn, soo werden noch tans de selve by Christo (Matth. 19. 6) Gode toe-geschreven, waer uyt men verstaet dat Adam aldaer door Gods inge-ven, ofte door eē nē Prophetischē geest ghesproken heeft. Siet *1 Cor. 6. 16. Eph. 5. 31. Faukel. in notis.*

b Noli peccare, nam Deus videt, Angeli astant, Diabolus ac cusabit, Conscientia testabitur, infernum cruciabit.

Laet

„ Laet yemant buytens huys, ſijn hert en gantſche leden,
„ En wat hy can en weet, in ſijn beroep beſtedē, (bont,
„ Soo't midd'ler tijdt de vrou maeckt binnens huys te
„ Daer is geen pompen aen, het ſchip moet in de gront.
„ Wat baet een neerſtich man? geen winſt en cander veſtē,
„ Indien het dertel wijff haer ſelven geeft ten beſten:
„ Alwaer een kriele vrou haer geylen ſchoot ontſluyt,
„ Daer is gheen houwen aen, 'twil al ten huyſen uyt.
„ Al wat een man vergaert, dat can een wijff verſtroyen;
„ Al wat een man verſpaert, dat can een wijff vermoyen;
„ Al wat een man bejaeght, al is de winſte groot,
„ Dat can een hitſich wijff doen ſmeltē in haer ſchoot.
„ Laet yemant, waer hy wil, tot hooghe ſtaten comen,
„ Speelt ſijn ghemael de beeſt, tis uyt met al ſijn roemen:
„ Wat iſſet van de mans? haer eer, en gantſch bedrijff
„ Hangt aen het ſnootſte deel van eenich dertel wijff.
„ 3. Te ſwijghen mette tong, te ſpreken metter oogen,
„ Zijn ſaken, int ghemeen, die niet te veel en dooghen:
„ Dies wie daer is recht uyt, en van een goeden gront,
„ Die ſwijghe metter oogh, en ſpreke mette mont.
Te ſien op u gheſicht, het oogh daer op te ſetten,
Gheſtaech op u ghelaet te loeren en te letten,
Is uwer maechden werck; die zijnder toe gheſet,
V oogh is haer een peyl, u woort een vaſte wet.
Een knecht, in teghen-deel, heeft ſijn gheſicht te keeren,
Al waer hem wijſt en ſtiert de goede wil ſijns heeren;
Die moet ſijn baken zijn, in alles wat hy doet,
Die is de vaſte ſter, daer hy naer zeylen moet.
Dit heb ick ſoo betracht; mijn heere ſalt ghetuyghen,
Ick wil tot aller ſtont na ſijn bevelen buyghen;

Verſ. 10. Hy en hoorde haer niet dat hy by haer ware.

Maer met een los ghebaer te loeren op me-vrou,
Ick weet dat ſulcx mijn heer niet wel bevallen ſou.
Wat mach u over-gaen, u oogh te laten ſchieten
Op dinghen, die u luſt doch niet en mach ghenieten? (*a*)
Wert u het weelich vleys gheprickelt van de jeucht,
Gaet, daer ghy ſonder ſchant u luſten boeten meucht.
Ghy had u vant begin behoort te weder-houwen
Met ſoo een kriele ſin u dienaer aen te ſchouwen,
En doen ghy wiert gewaer een vonck van deſen brant,
Te keeren u gheſicht, te toomen u verſtant, (*b*)
Ghy weet, off weetjet niet, ghy dientet wel te weten,
Dat Eva, 'teerſte wijff, haer eerſt-mael heeft vergheten
Door haer nieuſ-gierich oogh, dat heeftſe wech geruckt,
En ons, haer deerlijck zaet, tot in de doot gedruckt. (*c*)
,, Het oog, alleen het oog, can gants den menſch ontruſten,
,, Het is een open deur, een in-ganck van de luſten;
,, Die, ſonder goet beleyt, die venſters open doet,
,, Crijcht, lichter als hy meynt, eẽ dief in ſijn gemoet. (*d*)
4. Tis waer, ick heb ghetracht met alle vlijt te mijden,
Op dat u los ghemoet my niet en vont ter zijden
In camer off prieel; ick weet te wel, ick weet
Hoe licht dat ſich de menſch in eenicheyt vergeet.
,, Ghelooftet: eenich zijn heeft al te groote crachten,
,, Het can ('k en weet niet hoe) vervoeren ons ghedachten,
,, En wecken op een vier, al waret ſchoon ghebluſt;
,, Een heymelijcken houck, een hol van quade luſt. (*e*)
,, Soo haeſt de brooſe menſch, alleenlijck met ſijn beyden,
,, Sich erghens neder ſet, hy laet hem licht verleyden:
,, Dus wildy zijn verloſt van dees broot-droncke pijn,
,, Soo neemt geduerich acht om niet alleen te zijn. (*f*)

a *Quid tuum malum, ô mulier, tam intentè intueris? quid illô tam crebro vagantia lumina iacis, quid ſpectare libet, quod manducare non licet?* Bernard. de Humil grad. q.

b *Vt ignis, ubi fœnũ aut culmum arripuerit, ſine mora ſimul ac materiam attigerit, flammam lucidam accendit; ita ignis concupiſcẽtiæ ſimul ac per oculorum intuitũ formam elegantem attigerit, animũ ſtatim exurit.* Aug. in Pſal. 123.

c *Hauſit virus periturα, & perituros paritura.* Bernard

d Indien u ooghe boos is, ſoo ſal u geheele lichaem duyſter zyn. Mat. 6.22. *Innocens intuitus aſpectu fit nocens.* Greg.

e *Nemo eſt ex imprudentibus qui relinqui ſibi debeat.* Senec.

f *Solitudo eſt quæ etiam virum fortẽ præcipitat in reatũ.* Pet. Bleſ. Ep. 9.

g *Magna pars peccatorũ tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat.* Senec.

Loca ſola nocent, loca ſola caveto. Ovid.

Heeft

Heeft Lust u Schaemt en Vrees geraden wech te stieren,
Soo hebdy wech gejaecht al wat u soud vercieren;
,, Want off al schoon een vrou met gout behangen gaet,
,, Tis al maer waterverw, ontbreect haer dit cieraet. (g)
,, God heeft, en eerbaer Root, en Angst, met bleyke kaken,
,, Bevolen nacht en dach ontrent een vrou te waken:
,, Dies als het vrouwe-volck die schutters niet en acht,
,, Soo is haer teere schoot een poorte sonder wacht. (h)
Noch oog, noch clachtich woort, can uwẽ aenslach stijvẽ,
Dus, wildy zijn geraen, soo latet daer by blijven:
Want hoe ghy vorder gaet, en onbesuysder malt;
Hoe dat u dwaes gebaer my t'elcken min bevalt.
Wel aen dan, voor besluyt, en laet de malle stuypen
Van d'onbedachte jeucht niet verder u becruypen;
,, De lust wert int gemeen met drouve pijn besuert:
,, Tis ver het beste geck, dat niet te lang en duert.

g *Verecundia insigne mulierum decus & ornamentum.* Annæ. Robert.

h *Duo animi a Deo dati custodes, Pudor & Timor.*

Les plus courtes follies sont tousiours les meilleures. Gall. Proverb.

Sephyra.

AL hebdy mijn versouck nu meer-maels aff-gheslaghen,
De moet is even groot; ten sal my niet vertraghen:
Jck ben noch die ick vvas. ,, 'tZy datmen jaecht, off mint,
,, (Ick vvetet noch van outs) die aen-hout, overvvint.
,, De key vvert van den drop allengskens uyt-gegeten,
,, Het stael vvert door de lucht, en metter tyt versleten:
,, Al valt den eycken boom niet juyst ten eersten slach,
,, Hy buycht sijn steyle kruyn op 'teynde van den dach.
Ghy vveet, ick ben de vrou; dies mach ick u ghebieden,
En vvat my vvel bevalt dat moet voor al geschieden:

Vers. 10. Eñ sy dreeff sulcke woorden teghen Ioseph dagelijcx.

Vers. 1.

Ghy zijt, uyt craeht van koop, in mynen dienst gheset;
U lijff coomt u niet toe, myn wil is u een wet.
Een vrou en can gheen dinck haer knecht te vooren leggen,
Dat hy aen haer bevel, met reden, mach ontseggen.
Vol-coom dan mijn gebodt. En waerom soudy niet?
Al wat ons eygen is, staet onder ons ghebiet.
U gantsche lijff is myn, ick machet ja bederven,
Jck machet (soo ick wil) een wreede doot doen sterven a:
En mach, ick naer myn sin, besteden het gheheel;
Soo mach ick, des te meer, ghebruycken yder deel.
Ten staet u gheensins vry u teghens my te setten,
Ten sy dat ghy met een springt buyten alle wetten,
En deses lants ghebruyck; naer aller volcken recht
Doet yder, wat hy wil, met sijn ghekochte knecht b.
Het had u wel ghevoecht, indien ghy my voor desen
Had liefd', als u vriendin, en eer, als vrou, bewesen:
Maer dit is nu voor-by, dien mis-slach is geschiet,
En hoopt maer, zijdy wijs, d'een feyl op d'ander niet c.
3. *'tHeeft u misschien gedacht, dat al mijn voorich woelen*
Alleenlijck heeft gedient, om u den pols te voelen;
Alleenlijck, om te sien hoedanich dat ghy waert,
Maer neen; en acht my niet van soo beveynsden aert.
Jndien u dat belet, ghy moocht u vry verhoeden
Te dragen in den gheest soodanich quaet vermoeden,
Ghy cont, wanneer ghy wilt, vernemen metter daet,
Dat beyde lijff en ziel voor Joseph open staet.

Potiphar cocht hem van de Isma-ëliten die hem aff-brachten.

a De heeren van lijff-eyghene off gecochte slaven, hadden recht over de selve van leven en doot.

In *potestate, inquit* I*mperator, sunt servi dominorũ quæ quidẽ potestas iuris gentium est, nam apud omnes peræq; gentes animavertere possumus dominos in servos vitæ necisq; potestatem fuisse l. 1. vers. 1. ff. de his qui sui vel. alien.* I*ur. sunt.*

b *Ex iure gentium, quod omni humano generi commune est, bella orta sunt, & sequutæ captiuitates & servitutes, ait Iustinian. Inst. lib. 1. Tit. de Iur. nat. vers. ius autẽ.*

c *Satius quidẽ erat primis precibus non repugnantem cedere, idq; vel dignitati precantis deferre, vel amoris vehemẽtiæ, quâ cogente, oblita me Dominam, ad tam abjecta verba descendi. Sapies tamen si vel nunc cedas & prius erratum corrigas. Si prius diffidebas, non tentari te malitiosè certo argumēto colligere potes, quia in eadem voluntate persto, quare, &c.* Ioseph. d. loc.

Daer

Daer wert op desen dach, voor mannen ende vrouwen,
Te Memphis op het slot, een groote feest gehouwen,
U heer is derwaerts aen, en meest het gantsch gesin:
Maer ick, die niet en acht als uwe soete min,
Ick heb den gantschen dach als sieck te bed gelegen a,
Om, voor een hoossche feest, met u mijn vreucht te plegen:
Mijn heer stont heden op, ick bleef alleen te bedt;
Tis evenwel noch pijn, noch koortse, die my let:
Gesontheyt maeckt my sieck b. " *Een vreemden aert van wonden*
" *Heeft jeucht en weelich bloet de menschen toe-ghesonden,*
" *Die woelen ons aen 'thert: haer eygenschap en cracht*
" *En heeft noch (soo my dunckt) geen mensche recht bedacht:*
Voor my, ick spreke ront. 'ken weet niet van haer wesen,
Dit weet ick al te wel, dat ghy my cont genesen,
En dat mijn koorts hier in van ander koortsen schilt,
Sy moet geholpen zijn alleen van die sy wilt.
4. *Coomt Potiphar in huys, ick settet op een stenen;*
Coomt Joseph daer ontrent, mijn weedom is verdwenen.
Mijn lijf is sonder pijn: maer 'therte leyt en jaecht.
Ick ben gesont en sieck, al naer het u behaecht.
Wel aen, geneest mijn quael, vervult mijn soet verlangen;
Wat laet je mynen gheest aldus in twijffel hangen?
Wel op, en schept een moet; jaecht in het open velt,
Daer al het jonge bloet sijn hoochste vreuchden stelt.
5. *Laet varen diep ghepeys, en voucht u tot verblijden;*
Tis niet soo grooten quaet, een druyfken van ter zijden
Soo stil te plucken aff, dat selfs den eygenaer
(Die noch genoech behout) dies niet en wert gewaer?
Wat mach u trots ghemoet veel op u vaders roemen c?
Ten isser niet soo breet: ick hebbet al vernomen.

a De geschiedenisse deser saken wert vã Iosepho in het 3. Cap van sijn 2. Bouck, van de oudtheyt der Ioden verhaelt, so, als wy de selve op den naem van SEPHYRA hier in-voeren, ghelijck de Leser ter selver plaetse sien can.

Ægritudinem ad hoc finxi, & festi lætitiã tuæ consuetudini posthabui Ioseph. d. loc

b *Quo magis sani sumus, hoc magis libidinis æstus in sanis.* August.

c Dit wert voort gebracht tot weder-legginge van dat Ioseph te vooren sich ghe-seydt hadde van Abrahams stam te zijn, ende mitsdien, &c.

Ick weet, soo vvel als ghy, al vvatter is geschiet,
't Lant, daer u vader vvoont, en is soo verre niet. (d)
Ick sie, ghy gaet den gang van al de vreemdelingen,
Die van haer vaders huys vertellen vvonder dingen,
En alsmen dan de saeck eens onder-tasten sal,
Soo vintment slecht genoech, off dickmael niet met al.
6. *Wat! heeft dien grooten Vorst, uyt vvien ghy zijt gesproten,*
Niet sijn manhaftich zaet vvel elders uyt-gegoten?
Niet Agar, sijne maecht, bezijden aff bedeckt,
En, buyten echte trou, den Ismaël vervveckt?
Een maecht van dit gevvest (e) *, heeft Abram soo bevallen,*
Dat hy, nu out en grijs, van nieus bestont te mallen, (f)
En vviert, als vveder jonck: siet vvat een soeten aert
Van vrouvven, oock van outs, het rijck Ægipten baert.
7. *Maer vvieder svvijgt, off spreeckt, ghy moocht dit stuc niet drijvē,*
V vader Jacob selfs, slaept by verscheyde vrijven,
Schoon Lea vvas sijn vrou, de man en had geen deech,
Tot dat hy in den arm sijn lieve Rachel creech:
En noch vvast niet ghenoech. Tvvee lodderlijcke maechden,
Die, op haer vrouvven vvoort, haer soeten maechdom vvaechden,
Verversten sijnen lust: quam Silpha dese nacht,
Soo vvert, de naeste reys, hem Bilsa toe-ghebracht.
Wat vvildy dat ick seg? besiet u gantsche steden,
Waer hout hem doch een man met eene vrou te vreden?
Den echten bant vvel eer maer over tvvee ghestreckt,
Is, door den langen tijt, nu vvijder uyt-gereckt.
Dat God tot Adam sprack, en vvert niet meer gehouvven.
Siet! Lamech heeft van outs aen tvveederhande vrouvven (g)

d Memphis, ten dien tijde de hooft-stadt van Ægipten, alwaer de Coningē haer hoff hieldē, en was maer ontrent 50. mijlen van Hebron, daer Iacob woonde, alhoewel Augustinus schrijft vā 300. mijlen, het welcke een misgreep is, want hoe souden de broeders van Ioseph het coorne so verre met hare ezels gevoert hebben, sonder het selve op den wech te verteeren? *Merc.*

e Agar, een Ægiptische maegt, Genes. 16. 1. Eenige meynē datse by Pharao aen Abraham was geschoncken, ten tijde hy Sara, door Gode vermaent zijnde, wederom gaff. *VVill. ad cap. 16. Gen. vers. 3.*

f Dit is het lasterlijck ghevoelen vande Manicheé, die Abraham ende d'ander Outvaders bekladden mette smaet van dertelheyt, ende vleeschelijcke begeerlijckheydt in het stuck van de by-wijven: doch werden van August. treffelijc weder-sproken, *lib. 16. de Civitate Dei*. Siet hier naer in de Antwoorde van Ioseph.

g Lamech is d'eerste geweest die het veel-wijvich houwelijck heeft in-gevoert, nemende op eene mael te wijve Ada ende Zylla, Genes. 4. 9.

(Eer

(Eer Adam noch ontsliep) sijn heeten brant ghesliſt,
En Adams harde rib al doen in tvveen gespliſt. h
Een yder (soo ick hoor) neemt veel off luttel vrouvven,
Na dat hy met sijn haef can eerlijck onderhouvven.
Js dit al niet genoech? soo denckt op uvven Loth,
Die, met een vuylder luſt, ging buyten het ghebodt.
En vvie doch heefter oyt des hemels svvareplagen,
Om soo een soet bedroch in lijff off goet ghedraghen?
Soeckt, vvaer ghy soecken vvilt, daer is noch ſtraff, noch vvet,
By God, off by den mensch, op't overspel gheset. i
9. en 10. *Jndienmen overslaet den loop van onse tijden,*
Men siet onechte luſt met losse toomen rijden,
En draven over 't velt: let op het gantsche lant,
Het overspel, is spel; echt-braecke, sonder schant. k
Ten is niet lang geleen, dat Pharo dede vieren,
Den aen-vanck sijner Croon, na 't prachtich hofs manieren,
De Princen al-gelijck, den adel cleyn en groot,
Was, door het gantsche lant, tot dese feeſt genoot.
Mijn Heere vvas gelaſt, om ernſtelijck te letten
Hoe dat men yder een ter tafel moeſte setten,
Naer eysch van sijnen ſtaet. Hier vvaerdy med' ontrent,
En ick had al den dach het oogh op u gevvent.
Mijn plaets vvas boven aen, daer meeſt al princen saten;
Ick hoorde dees en geen eerſt heußelijcken praten
Van al des vverelts loop, maer, na den derden dronck,
Sprack yder over hoop, soo dat de sale clonck.
Hier ondervvont hem een vant overspel te spreken,
En hieldet maer voor jock, en noemdet hoofsche ſtreken
Cort-vvijlich voor de jeucht: en spotte mette geen,
Niet, die het quade doet, maer die het heeſt geleen. l

h *Vnam coſtam in duas divisit.* Hier.

i *Notam adulterij non puniti non solũ ævo tam antiquo, sed & Romanorum reipub. ante Auguſtum quidam inure re non verentur. de Romanis contrariũ asserit Æro d. Rer. iud. lib. 7. cap. 4. de Hebreis etiã tempore Iosephi vide quæ ipse respondet.*

k *Antiquum & vetus eſt alienũ, Poſthume, lectum Concutere atq; Sacri Geniũ contemnere fulcri.* Iuvenal. Sat. 11.

l Belleforeſt beclaegt hem, op sekere plaetse, dat te synen tijde, de saken, in eenige, selfs Chriſten hoven, so verre verloopen waré, dat het overspel niet anders als voor een hoofsche geeſticheyt gerekent en wiert: Ende dat het slimſte van al is (seyt hy) als de sake int openbaer coomt, soo wert, de gene die het ongelijck lijt, meer bespot, als hy die het selve doet uyt welc leelick misbruyc de gewoonlijcke schimp namen, van Hoorendrager, Kouckouck, ende dierghelijcke, ghesproten zyn. Vaſte merck-teyckenen van de verdorventheydt der eeuwe.

Hy vvas (gelijck my docht) een van die schamper gasten,
Die vvonder zijn geneycht een yder aen te tasten:
Hy stroyde ganck op ganck veel rancken in de griel,
Daer van ick, hier en daer, een streeck off tvvee onthiel.
'k En vveet niet hoe het coomt, dat naer eens anders vruchten
Wy, met een dieper lust, verlangen en versuchten
Als naer ons eygen goet: 'ken vveet niet vvat ons jaecht,
Dat ons eens anders vee, meer als het ons behaecht. (a)
,, *Geen mensch en heefter treck te drincken uyt rivieren,*
,, *Die, met een quistich nat, voor onse deuren svvieren.* (b)
,, *Waerom vvert nutte spijs somvvijlen niet ghesocht?*
,, *Tis al te cleynen ghelt daerom sy vvert gecocht.*
,, *Set yemant aen een boom vol lieffelijcke peeren,*
,, *Al vvat niet hooch en hangt, en sal hy niet begeeren:*
,, *Men acht geen leech gevvas, al isset noch soo goet,*
,, *Het fruyt smaeckt alder-best, vvanneermen klimmen moet.*
Set in het hoender-kot een vat vol kooren-granen,
Ghy sult u eygen aert sien in den aert der hanen,
Want schoon het dertel hoen mach eten met ghemack,
Noch schraeftet in de stoff, en laet den vollen back.
,, *Wat scherp is in de mont, dat doet de spijse smaken;*
,, *Tis peper, zout, azijn, die goede sauce maken,*
,, *Geeft kinders soete koeck, en vrouvven nieuvven most,*
,, *Wat op de tonge bijt, is rechten manne-kost.* (c)
,, *De snoeper vint vermaeck, vvanneer hy lecker beten,*
,, *Ontfutselt aen de kock, mach in het duyster eten;*
,, *En soo ghy vraecht, vvaerom hy dese kueren doet,*
,, *Hy segt, met vollen mont, gestolen broot is soet.* (d)
Int cort, hy vvist soo veel hier op by een te halen,
Dat my een krielen droom int hooft bleef liggen malen

a *Quidquid domi est, vile est.* Senec.

b *Assiduum omne, in fastidium vertitur.* Senec.

c *Infanti melimela dato, mihi fun dat avitum Consulibus priscis condita testa merum.* Martial.

d *Dulce pomum, ubi custos abest.* Plutarch. Erot.

Sy (*te vveten het ontuchtich vvijf*) spreeckt totten dwasen, De ghestolen wateren zyn soet, ende het verborghen broot is noodelijck. *Prov. 9. 17.*

By-naest

By-naest de gantsche nacht; dies vverd ick doen gevvaer,
Dat ick meer als de cost gedragen had van daer. e
Hier leerd' ick alder-eerst het overspel vercleenen,
En dacht, T'is niet soo quaet, gelyck de luyden meenen;
„ Al isset vry vvat vuyl 'tgunt datmen drinckt off eet,
„ Wat schatet aen de mensch vvanneer hy't niet en vveet?

e *Est aliquid præter vina quod inde petas.* Ovid.

Joseph.

1. HOut op, het is ghenoech. Laet aff van my te quellen,
Al woet de gantsche zee, een rotz is niet te vellen;
Want naer een lang gewoel, wert anders niet verrecht,
Als dat een driftich schuym, is eynde vant gevecht.
„ Den besten raet van al, om sonden te beletten,
„ Is van den eersten aff een vast besluyt te setten,
„ En met sijn eygen hert te maken een verbont,
„ Van noyt een vinger breet te wijcken aen de sond.
Ick ben van God geleert, met vleesch en bloet te strijden,
Niet voor een reys alleen, maer staech en t'allen tijden,
Tot dat de boose schoot vant schadelijcke zaet,
Vertreden van de gheest, niet weder op en gaet. *a*
Dit heb ick soo betracht, en daer op wil ick wercken,
Ick weet, de goede God sal my hier in versteercken,
Ten eynd ick staende blijff, en trede mette voet
Al watter voor gewoel ontstaet in mijn ghemoet.

a Die volstandich blijft tot den eynde sal salich werden. *Matth. 24. 14. Apoc. 2. 10.*

2. Tis waer, ghy zijt de vrou: daer voor wil ick u kennen,
Mits dat ghy kent u man, en niet en tracht te rennen
Daer ongetoomde jeucht, en quade lust gebiet.
En spreeckt niet al te breet, ghy zijt u eygen niet.

Schoon u dit ſpel behaecht, mijn heer is niet te vreden,
Ghy zijt meeſters van my, niet van u eyghen leden,
  Niet van u eyghen ſchoot, noch van u eygen eer.
  Ghy zijt (ick kent) mijn vrou, maer Potiphar u heer.
En nademael ghy weet de rechten uyt te leggen,
Soo bid ick u, me-vrou, vergeet doch niet te ſeggen,
  Dat, naer het ſelve recht, ,, eens yder echte wijff
  ,, Is vrou van haren man, niet van haer eygen lijff.
Begeerdy metter daet u woort te ſien volbringhen,
Ghebiet, wat eerlijck is, en niet als goede dingen,
  Want ſoo u ſnoot bevel met recht en reden vecht,
  Soo ben ick buyten dwang, al ben ick uwe knecht.
,, Gheen ſlaef en is ſoo ver in dienſtbaerheyt verbonden,
,, Dat hy behouft te ſtaen ten dienſte van de ſonden;
  ,, Dies alſſer heer off vrou yet ſchandelijcx gebiet,
  ,, Een knecht, doet vollē dienſt, ſchoon hy en doetet niet.
,, Ghy dwaelt, indien ghy meynt, dat yder mette ſaken
,, Die ſtaen in ſijn ghebiet, mach alles doen en maken
  ,, Naer dattet hem gevalt. geē menſch heeft dit geſach,
  ,, Dat hy vercregen goet tot quaet gebruycken mach.
,, Daer is het gantſche lant ten hoochſten aen gelegen,
,, Dat yder een ſijn goet, door wettelijcke wegen
  ,, Vercrijg en oock bewaer : dat is het rechte wit,
  ,, Waer op een yder menſch al, wat hy heeft, beſit. *b*

b Intereſt reipublica ne quis re ſuâ malè vtatur.

Me-vrou, onthout dit woort, ghy ſulles u bedancken,
,, Ghebruyckt te geener tijt u knecht tot quade rancken,
  ,, Off anderſins indien ghy deſen raet veracht,
  ,, Al wat ghy hem ghebiet ſal weſen ſonder cracht.
,, Als yemant, die u dient, u eere moet bewaren,
,, Soo moochdy ſijnen hals met geenen dienſt beſwaren

Als

„ Als die hem wel bevalt; off ſoo ghyt anders doet,
„ Hy ſal u goeden naem vertreden mette voet;
„ Hy ſal door al de ſtadt, op wegen ende ſtraten,
„ Noch ſlimmer als het is, van uwen handel praten.
„ Dus ſoo ghy zijt geneygt om wel te zijn ghedient,
„ Maeſt noyt van uwen knecht u heymelicken vrient.
3. Ick heb in mijn gemoet geen luſten willen voeden,
Maer niet (gelooftet vry) uyt eenich quaet vermoeden.
Daer is geen menſchen ſchrick die heerſt in deſen geeſt,
Ick ben voor mijnen God, en niet voor u, bevreeſt. *c*
4. Dat u geſonden mont weet voor u man te hijgen,
En is niet al te pluys; ghy mochtet beter ſwijgen.
„ Tis menichmael geſien, dat die den ſieckaert maeckt,
„ Wert, met een ware plaech van Godes hant geraeckt.
5. Hoe los rolt uwen praet! ick bidde, „ leert u wachten
„ Het ſchendich overſpel ſoo lichten ſaeck te achten,
„ Denſt dat een ſnoode boef ſteelt aen een eerlijc man.
„ Dat hy, ſijn leven lanck, niet weder geven can.
„ Ick ben genoech geleert, dat onder alle ſonden
„ Die 'smenſchen hert begaet, geẽ vuylder wert gevonden
„ Als drift vant dertel vleys; maer 'tſlimſte noch van al,
„ Is yemants echte vrou te brengen tot een val. *d*
„ Het onbeſchofte rot van al de vuylicheden,
„ Als tweedracht, haet, en twiſt, gaet buyten onſe leden,
„ En ſcheyt hem van de menſch, wanneer hy die begaet,
„ Alleen de booſe luſt als binnen ons beſtaet: *e*
„ Die cruypt door gants het lijff van hoofde totte voeten,
„ Men voeltſe door het merch en al de beenen wroeten,
„ Gheen zenuw ſtater ſtil, en niet een eenich deel
„ Is in den gantſchen menſch, dat blijft in ſijn geheel.

c *Timor Domini, ianitor animi.* Bernard.

d De Heere bewaert de onrecht veerdige, tot den dach des oordeels, om geſtraft te werden; doch aldermeeſt de gene die na dẽ vleeſche wandelen in onreyne begeerlicheden, 2 Petr. 2. verſ. 9. 10. *Nous mangeons bien & beuvons* (diſt quelque vn a ce propos) *cõme les bestes; mais ces ne ſont pas actions, qui empeſchent les offices de noſtre ame. Mais ceſte-cy, a ſcavoir celle de la quelle nous parlons icy, met toute penſée ſoubs le ioug, abrutit & abeſtit par ſon impetuoſité toute la Theologie & Philoſophie qui eſt en Platon. par tout ailleurs vous pouvez garder quelq; decence, ceſte-cy ne ſe peut ſeulement imaginer que vitieuſe ou ridicule.*

e 1 Corint. 6. 18.

f Overſpel is een groote ſonde: Hoe ſoude ick ſulck een *groot* quaet doen, ſeyde Ioſeph, Gen. 39. 9. ja behelſt in ſich ſes andere ſonden, Te weten,
1. Overtredinge van Gods gebodt.
2. Schendinghe des Houwelijcx.
3. Beſmettinghe des lichaems.
4. In-voeringhe van verkeerde kinders.
5. Ontvreemdinge van wettighe erffeniſſe:
6. Verweckinge van Godes gramſchap over landen en ſteden.

g Te weten dat God te vooren geſprokē hadde, aennopende de eerſte inſtellinge des houwelijcx. Gen. 2. 24.

,, Soo haeſt als dit vergiff coomt over ons gecropen,
,, Ons crachten ſtaen bekayt, ons gheeſten zijn verſopen,
,, Wy liggen gantſch en gaer in vuylicheyt verſmacht,
,, Wy ſmelten in de ſond, ons lijff is enckel dracht.
Sal ick dan in den arm een overſpeelſter vaten,
En zijn, met lijff en ziel, van mijnen God verlaten?
Sal ick gaē jagen na mijn ongeſchickte luſt,
En makē mijnen geeſt bedroeft en ongheruſt?
Sal yemant Ioſeph ſien in overſpel ghevonden,
Een pomp van alle quaet, een goot van alle ſonden,
Van vuylheyt en maras, daer in de ſlimmen aert
Van allerley vergift, te ſamen is ghepaert? *f*
Neen, dat en mach niet zijn, 'k en cant in my niet vinden,
,, Tis beter door den gheeſt de tochten in te binden,
,, Te houden in bedwanck het onbeſuyſde bloet,
,, Te kieſen voor de luſt een onbeſmet ghemoet.
6. Laet aff eens anders doen hier voor den dach te halen,
,, Exempels gaen te los, en menſchen connen dwalen.
Wy ſtaen op Godes woort, (*g*) dat is een vaſte wet,
,, Dat moet ons richt-ſnoer zijn, dien regel is gheſet.
De daet van Abraham can t'uwer baet niet ſtrecken,
,, Men mach geē eygen vuyl met yemants feyl bedecken. *h*

h Off ſchoon by eenighe ſchrijvers het ghebruyck der by-wijven, mitſgaders het veel-wijvich huwelijck der Ertz-Vaderen, op verſcheyden manieren wert verſchoont, ende als gheoorloft wert voor-geſtelt. 1. Ofte als voor de Wet gheſchiet zijnde, ghelijck *Ambroſ. lib. 1. de Abrah. cap. 4.* ende *Durandus, in ſententia. 4. cap. 33.* meynen. 2. Ofte door heymelijck in-geven Godes, gelijck het gevoelen is van *Perrez. in cap. Gen. 16. diſp. 1.* 3. Ofte om datter ſekere verborghene geheymeniſſe door is voor-gebeelt geweeſt, daer van gheſproken wert *Gal. 4.* naer de meyninghe *Ambroſ. lib. 1. de Abrah. cap. 4.* 4. Ofte om meerder voort-teelinge van kinderen, als aengeweſen wert door *Auguſt. lib. 3. de Doctrina Chriſt.* 5. Ofte om dat ſulcx doen ter tijt wert geſeyt gebruyckelijc geweeſt te zijn, mede naer de meyninge *Auguſt.* ter ſelver plaetſen. Soo is nochtans (onſes oordeels) voor het geſontſte gevoelen te houden, dat ſulcx in de Ertz-Vaderen zy geweeſt een menſchelijcke ſwackheyt, nochtans alſoo dat de ſelve hier in niet en ſondichden tegens haer gemoet, maer alleenlijc uyt onwetentheyt, als ſulcx ten diē tijde haer by Gode noch niet geopenbaert zijnde. Ende al iſſet ſo dat God het ſelve niet uytdruckelijc en heeft verooꝛloft, ſo iſſet nochtans ſulx; dat God door eē goedertieren eñ vaderlicke oog-luyckinge in ſtilheyt ſulx geradelijc in de ſelve heeft voor-by gegaen, gelijc den Apoſtel in een andere gelegentheyt ſeyt, dat God de tijden der onwetentheyt over-ſiet, Actor. 17. 30. *VVillet. ad 15. cap. Gen. Num. 5.*

Hy heeft gheen anders vrou, geen anders trou besmet,
Gheen valschen erfghenaem in yemants goet geset;
Hy heeft door vuyl bejach sijn Sara niet bedrogen,
Maer is door haer beleyt tot dese daet bewoghen; (*i*)
Hy heeft door krielen brant sijn nieren niet verhit, *k*
't Wt-breyden sijnes volcx was sijn voornaemste wit.
7. Wat brengdy Iacob voort, en dierghelijcke saken?
Ten dient niet om het stuck der vrouwen goet te maken;
„ Heeft God het manne-volck een voor-recht toe-ghestaen,
„ De reden wijstet uyt, ten gaet geen vrouwen aen.
„ Wil yemandt met een wijff verscheyde mannen paren,
„ Geen moeder heeft de macht een seker kint te baren;
„ Geen kint en cander zijn, dat eenich seker man,
„ Met billick onderscheyt, sijn vader noemen can.
Des can u loos beleyt niet een exempel geven,
Dat oyt Hebreeusche vrou, door vuyle lust ghedreven
Haer onbevleckten schoot, haer trou en rechter-hant
Meer als aen eenen man, voor desen heeft verpant.
Heeft Sarah oyt geseyt, tot Abrahams bedroeven,
'k En crijch by u geen kint, ick wil het elders proeven?
Wy weten al dat neen: noyt wasser eerbaer mont
Die sulcke woorden sprack, veel min de daet bestont.
Is Rachel, schoon belust om kint te mogen dragen,
Haer leven oyt vervoert tot sulcke snoode vlagen?
Wy weten al dat neen: noyt heefter echte vrou
By ons soo wijt gereckt de banden van de trou,
8. Wat moochdy van den Loth vol-mondich comen spreken?
Ick weet, een vroom gemoet heeft mede sijn gebreken;

i *Voluntatem illius, non voluptatem suam implevisse; accepisse, non petyisse.* Hy heeft betracht niet sijn eygen lust, maer sijns wijfs begeerte; hy heeftse (*te weten Agar*) van haer ontfangen, niet ge-eyst. *August. lib. de Civit. Dei. cap. 15.*

k *Castius utebatur* (scili. Abraham) *plurib⁹, quā nunc unâ*, inquit August. & tandem cōcludendo *ô virū viriliter faminis utentē! Coniuge temperanter, ancillâ obtemperanter, nullâ intemperanter.* Hy gebruyckte, *seyt Augustin.* met meerder tucht veel vrouwē, alsmē nu eene doet; *ende eyndelijck besluytende*, O wat een voortreffelijckē man (*seyt hy*) die de vrouwen mannelijck wilt te gebruycken, sijn huysvrou soberlijck, sijn dienstmaeght gehoorsaemlijck, gheene onmatelijck. *lib. 16, de Civit. Dei. cap. 25.*

En als het ſondich zaet maer crijcht een cleen begin,
Dan cruyptet voort en voort, en wortelt dieper in.
In Loth en was geen luſt, (*l*) ghy ſullet noyt beweeren,
Dat in den goeden man was eenich quaet begeeren.
God ſelfs is ſijn getuyg, want, om ſijn vromen aert,
Wert hy, een eenich man, uyt al het lant geſpaert.
Hy had voor hem gheſien de vreeſſelijcke voncken,
Waer door, en huys, en hoff, en vee, en menſch verſoncken:
Noch had hy na-der-hant vermiſt ſijn weerde vrou,
Hier door lach ſijn ghemoet verſopen in den rou;
Om welcken ſwaren druck van hem te doen verſchuyvē,
Nam hy tot ſijn behulp het ſoete ſap van druyven,
Doch mits hy wat te veel dronc van het crachtich nat,
Is ſijn vervoerden geeſt van dronckenſchap gevat.
Hier in heeft Loth gefaelt, dies heeft hem God geſlagen
Met deuſicheyt van breyn, en onbeſuyſde vlagen,
Met dofheyt van verſtant, ſoo dat hy niet en wiſt
Waer in hy, door den dranck, ſick ſelven had vergiſt.
„ Wanneer de ſwacke menſch tot ſonden wert gedreven
„ Beſijden wil en weet, dat wil hem God vergeven;
„ Hy die ons herten kent, als vader van den gheeſt,
„ Let op des menſchen wil, en weegt die alder-meeſt:
„ Maer met geſlagen raet, en voor-bedachte ſtreken,
„ Te rennen na den brant, daer voor is niet te ſpreken:

l Daer wert verſcheydentlijc gevoelt van de ſake van Loth, waer van het gheſontſte is, na de meyninge Caietani: *Loth omnium ignarum neſciviſſe univerſam rem geſtam & omme hoc opus perfici poſſe impedito rationis vſu.* Dat Loth ganſch niet en heeft gewetē watter geſchiet was, eñ dat ſoodanige ſaken (ſchoon het ghebruyck des verſtants in dē menſche wert belet) echter connen wordē volbracht Doch *Chryſoſt.* eñ andere voeghen daer by, *Divinâ diſpēſatione factū eſſe, vt ſic vino gravaretur Loth, vt omnia ignoraret. Alij, non tam vino fuiſſe obrutum, quàm propter intemperiem divinitùs percuſſum ſpiritu ſtuporis.* Dat hy door Goddelijcke beſchickinge ſoo ſeer metten wijn is beſwaert geweeſt, dat hy van alles niet en heeft geweten. Andere, dat hy niet ſoo ſeer door den wijn is over-vallen gheweeſt, als om ſyne onmaticheyts wille van Gode is geſlaghen met den geeſt van dommicheyt, ende ongevoelijckheyt: waer by eenighe voegen, dat hem ſulcx te meer is over-gecomen ter oorſake van ſyn ongeloove, overmits hy den Engel, eerſt op den berch, ende daer naer tot Zoar, over ſyne behoudeniſſe niet geloofte en hadde. *Villet.* Hoe het zy, *Decepit Loth ebrietas, & quem Sodoma non vicit, viva vicerunt, vritur ebrius flammis mulierum, quem ſobrium ſulphurea flamma non attigerat.* De dronckenſchap heeft Loth bedrogen, ende de wijn heeft verwonnen den genen die Sodoma niet en heeft connen overwinnen, droncken zynde is hy door vlammen der vrouwen verbrant, die, als hy nuchteren was, de ſulpheren vlamme niet en heeft geraeckt, gelijck ſeer wel hier op aen-gemerckt heeft *Hieron.* Tis daerom noodich, ſich te voegen naer het ſeggen des Apoſtels, *Eph. 5. 18. En drinckt niet droncken in vvijn, vvaer in overdaet is, maer vvert vol des gheeſtes.*

„ Te

„ Zijn jeucht te hitsen op,de lust te voedē aē, (bestaen.
„ Dat can, noch voor den Heer, noch voor de mensch
Ghy hebt,en tijt,en stont,u saken t'overlegghen,
Noch springdy buyten spoor,en laet u niet geseggen,
Loth wist niet wat hy ded', vermeestert van den wijn,
Ghy siet, en kent het quaet, wat sal u onschult zijn?
„ 9. Ghy dwaelt,indien ghy meynt dat God de vuyle vatē
„ Vol onbeschoften brant,heeft sonder wet gelaten,
„ En sonder rechte straf. de wetten van de trou
„ Zijn juyst op eenen dach geschapen mette vrou. *a*
Des Heeren reynen geest haet alderley gebreken,
Maer laet sijn grammen moet noch boven al ontsteken
Op overspels bedroch, en slaet met swaerder hant
Den uyt-gelaten tocht van desen vuylen brant.
Heeft niet de boose lust verweckt de felle baren,
Die over 'thoochste sop der bergen zijn gevaren,
Tot boven in de lucht? was niet het gantsche lant
Om deser sonden wil,een water sonder strant?
Heeft God van mensch en vee yet anders willen sparen,
Als eenich cleyn getal van wel-gevoechde paren?
Al 'tander vuyl gespuys,den ongetrouden hoop,
Is met de felle vloet gebleven in de loop.
Is dit noch niet genoech,ick wil u vorder leeren:
Het is wel eer gebeurt,dat Abram quam verkeeren
Hier in des Conincx hof,met Sarai sijn ghemael,
Al-waer hy wert getouft, met vriendelijck onthael,
Om sijnder vrouwen wil,die hy sijn suster noemde;
En als geheel het hoff van hare schoonheyt roemde,
By Pharao den Vorst, wert sijn verdwaelde sin
Door geyle lust geraeckt,ontsteken van de min.

a De insettinghe des huwelijcx gelijck die geschiet is *Gen. 2. 24* verbiet by noodelijc gevolch het overspel; want twee menschen een vleesch zynde, houden op van sulcx te wesen, so haest eene van beyde, met een derde eē vleesch wert.

Gen. 6. 4. ende Gen. 7. 14.

Doch als de jonge Prins de vrou had laten halen,
Liet God op gantsch het huys van uwen Coninck dalen
Een ongehoorde plaech, een onbekende straff, *a*
Tot hy aen Abraham sijn vrouwe weder gaff.
Plaecht God een grooté vorst, die maer ter goeder trouwé
Heeft lust tot yemants wijf, wat voor een swaer benouwé
Wil comen op een slaef, wil vallen op een knecht,
Die, met op-setten wil, sijns meesters eer bevecht?
Als Abraham daer naer tot Gerar was getogen,
Heeft God den Vorst aldaer (al was hy schoon bedrogen)
Niet in den droom bestraft, en metter doot gedreycht, *b*
Om dat sijn krielen geest tot Sarai was geneycht?
Siet wat gestrenger woort! Abimelech sal sterven:
Noch wil ick boven dien het gantsche lant bederven,
Indien ghy niet terstont de vrouwe weder sent,
Gelijckghy die bequaemt, gaef, suyver, ongeschent.
God wil dan (soo ghy siet) gheen overspel verdraghen,
Ten can oock nimmermeer een eerlijck man behagen:
De Vorst van Gerar selfs, heeft met een vollen mont
Het overspel verclaert te zijn een groote sond: *c*
En soo ghy drayt het oogh ontrent de vette weyden
Daer Iacob en sijn volck een machtich vee geleyden,
Ten can te gheenen tijdt by yemant zijn ghetoogt,
Dat Hebron sonder straf het overspel gedoogt.
Was Thamar niet by-naest int duyster graf gesonden,
Om datse buyten echt met kinde was bevonden?
Voorwaer, ten had geweest door het vercregen pant,
Sy ware voor een hoer ghewisselijck verbrant. *d*
En denckt niet in u selfs, dat Iuda dese wetten
Wt eyghen sin bestont om Thamars wil te setten,

a Ende de Heere plaechde Pharao met groote plaghen, ende syn huys om Sarai Abrams wijfs wille. *Gen. 12. 14. 15. &c.*

b Siet daer, ghy zijt des doots om des wijfs wille. *Gen. 20. 3.* Soo ghyse niet weder geeft, wetet dat ghy des doots sterven moet, ende alles wat uwe is. *vers. 16. 17.*

c Wat hebbe ick aé u gesondicht, seyde Abimelech tot Abram, dat ghy een sulcke *groote sonde* woudet op myn rijcke brenghen? *Gen. 20. 9.*

d *Genes. 38. 24.* Thamar werdt voor een overspeelster beschuldicht, ende by Iuda des doots weerdich geoordeelt, als belooft zynde met Selach sone van Iuda, ende mitsdien als om overspel. *Villet. 38. cap. Gen. vers. 24.*

Hy

Hy was noch hoochste macht, noch rechter vā het lant,
Hy moest een uyt-spraeck doē, na dat hy wetten vant. *e*

e Al meynen eenighe dat Iuda een wet maeckte, ende dit vonnis uyt-sprac als een Vorst, Rechter, ofte wel als een hooft van den gesinne; soo wert nochtans voor de gesontste uytlegginge gehouden, sulcx geschiet te zyn naer de wetten van den lande, eñ niet naer eenich nieu recht by Iuda alsdoen in-ghestelt, om vele redenen hier te lanck om verhalen. siet *Merc:* ende *Iun.* op dese plaetse.

Maer waer toe dient u toch 'texempel onser vrouwen?
Indien ghy't recht begrijpt, ghy sulter niet van houwen:
Dat Sarah haren man, dat Rachel heeft ghedaen,
Is gants een ander streeck als ghy hier poocht te gaen.
Ghy elders eenich deel van uwen man besteden,
Die metten gantschen man u niet en hout te vreden!
Ghy, uyt beleefde gunst, te wijcken van u recht,
Die oock uw's heeren deel wilt geven aen de knecht!
Ghy aen u man een vrou beneven u te schencken!
'k En loovet nimmermeer, ten is oock niet te dencken;
Waer pleecher doch een wijf, wiens hert in lustē weyt,
Het voor-recht van de vrou te geven aen de meyt?
11. Wat poochdy 'tuwer baet hier in het spel te bringen
De rancken van het hof, den praet van hovelingen?
Den clap die dees en geen met ongeschict geral,
Wt-snabbelt in de wijn? ten sluyt doch niet met al:
Wat! sal het dertel hoff aen eerbaer herten gheven
Het richt-snoer van de tucht, een regel van het leven?
,, Neen, neen, wie naer het wit van goede zeden, schiet,
,, Verkeere niet te hoof, de deucht en woonter niet.
,, 'tGehoor van dwaes gheral, en zouteloose reden
,, Besmet een vroom ghemoet, verkeert de goede zeden,
,, Verweckt een krielen sin, geeft spooren aen de sond;
,, O! wacht u eerbaer oor, wacht voor eē vuyle mont.

· · · *Exeat aulâ Qui volet esse pius* Luc.

Boose reden bedervē goede zeden. *1 Cor. 15.33*

Maer wat een slimmen hoop, die vreuchde stelt in saken
Niet soet, maer soet geacht, om datse bitter smaken!
Het moet eē seldsaem spoock, eē vreemt gebroetsel zijn,
Dat rust stelt in gevaer, en blyschap in de pijn:

Labuntur nitidis scabrisque tenacius hærent.

Wech vliegen,ſlim geſpuys,die niet als in de ſweeren,
En vuylen etter-dracht u ſelven cont geneeren ;
 Wech egels, die gheen ſmaeck en vint, als in het bloet;
 Wech ezels,die geſtaech in diſtels leyt en wroet :
Prijſt ons geen dingen aen,beſwaerlijck om becoemen,
Des ſomers killich ijs,des winters verſche bloemen.

Hiberna rosa, æstiva nives.

 „ Wie,met gemeene coſt,ſijn honger niet en bluſt,
 „ Die heeft een ſnoepers keel vol ongeſonde luſt.
Waer iſſer oyt een wraet,ſoo hol en graech,gevonden,
Die koſt,by dees geen bequalſtert en geſchonden,
 Slockt,ſonder kieſheyt,op ? wie cruypter in een bedt
 Daer 'tlijnwaet is verfoolt, de dekens zijn beſmet ?
Een ander heeft den dauw uyt deſe roos getogen,
Een ander heeft het waes van deſe druyf gheſoghen,
 Een ander heeft geſmaeckt 'tvergult van dit gebraet;
 Voor ons en blijfter niet,als dat een ander laet.
„ Is yemant ſieck van jeucht,en wil hy zijn geneſen,
„ Sijn hulp behoort een maecht,geē anders vrou,te weſen:
 „ Dien crancken dient eē cruyt vers uyt den hof gepluct,
 „ Niet by eens anders hant te vooren uyt-gedruct.
„ Daer twee met reyn gemoet,en onbevlecte lijven
„ Te ſamen zijn gevoucht,om eeuwich ſoo te blijven,
 „ Tot dat de bleecke doot haer vaſte banden ſcheyt,
 „ Is ergens rechte luſt,ſoo iſſet daer geleyt.
„ O wat een ſoet vermaeck,daer in de jonge jaren,
„ Twee herten,eens geſint,te ſamen comen paren !
 „ En hebben,int gebruyck vant onbevlecte bedt,
 „ Dit voor een vaſten trooſt; *God heeftet in-gheſet.*
„ Maer als een dertel wijff,geneycht tot alle ſchanden,
„ Gaet aen een vreemden pol eens anders goet verpanden,

„ Dat

,, Daer is gheen lust met al: men vint gheen rechte vreucht,
,, Daer yemant sijn vermaeck af-sondert van de deucht.

Sephyra.

MAer vvat een sotten clap! ghy meucht u tochten laven,
En vvy, ellendich volck, en zijn maer arme slaven,
Geboren (soo ghy meynt) ten dienste van de man,
Die dickmael ons besouckt, als hy niet bet en can.
,, *1. Tensluyt (mijns oordeels) niet, dan, als de gheest der mannen*
,, *In vvellust henen svvemt, de vrouvven te verbannen*
,, *Van allerley vermaeck: de vreucht, gelijck de pijn,*
,, *Dient in het echte bed gemeen en een te zijn.*
Wanneer een eerlijck man syn dochter gaet besteden,
Wat is syn rechte vvit, en sijn voornaemste reden?
Ist niet om dat de maecht, syn lust, syn vveerde kint
Sou sachtjens zijn getouft, en lieffelijck gemint?
Ist niet, om dat de man des vvinters strenge nachten
Sou, met beleeft onthael, vercorten en versachten?
En met een soet beleyt, en door een sacht gebiet,
In-brengen vreucht en lust, verjaghen het verdriet?
,, *Mijns oordeels, is de trou van eersten aen gevonden,*
,, *Ten eynde man en vvijf in eenen knoop gebonden*
,, *Van d'een en d'ander zijd', sou dragen eenen last,*
,, *Van d'een en d'ander zijd', sou vvesen even vast.*
,, *Wie desen staet begint, behoort syn* jonge *leden,*
,, *Syn* jeucht, *en gantsche cracht, geheelijck te besteden*
,, *Tot alderley vermaeck van syn vercoren lief,*
,, *En vvie dit niet en doet, gevvis het is een dief;*

Castor lege dura vivunt mulieres, &c. Syra apud Plaut.

Sic mares fœminis iunguntur, vt, imbecillior sexus præsidium mutuâ societate sumat. Quint. declam. 368.

Nuptiarum bonũ, infirmitatis remedium, humanitatis solatium. C. Nuptias 27 quest. 1.

,, *Hy steelt de vrou haer recht, sy moetet ja besueren,*
,, *Indien hy sijn vermaeck soeckt buyten sijne mueren:*
,, *Off soo hy buytens huys met sorgen breeckt sijn hooft,*
,, *Soo is sy binnens huys van alle vreucht berooft.*
,, *Dies stel ick voor een vvet, en vry niet sonder reden,*
,, *Dat elck gehoude man, van boven tot beneden,*
,, *Geheel en onverdeelt, is voor de jonge vrou,*
,, *En vvie soo niet en doet, en doet niet soo hy sou.*
Waer dat de man bestaet sijn echten bant te slaecken,
Daer crijcht het vvijff de macht haer mede los te maken,
Waerom doch moet de vrou geheel zijn voor de man,
Wanneer hy int geheel voor haer niet zijn en can?
2. *Ick laet mijn heer sijn hoff, en vvat hem mach gebeuren,*
Maer sal ick, jonge vrou, myn soeten tijt vertreuren
In eentelick gepeyns? sal myne groene jeucht,
Geheele dagen lanck, gaen quelen sonder vreucht?
Vers. 1. *Neen, neen, dit vveelich hert is anders van gevoelen,*
En meynt den heeten brant van sijne lust te koelen
Meer als met eygen stroom: ,, *alst brant is in de stadt*
,, *Men blust de snelle vlam met alderhande nat.*
Mijn heer vvas met sijn ampt meer als ghenoech beladen,
Hy moest geheel het hoff met spijs en dranck versaden,
En vvatter voor den disch des Conincx vriert bereyt
Was al van syn bedrijff, en onder syn beleyt.
Noch vvasset niet genoech. a ,, *Eer-sucht en kent geen palen,*
,, *Al vveytse noch soo breet, noch vviltse verder dvvalen:*
,, *Soo haest des menschen hert vvijckt uytte middel-maet,*
,, *Soo isser lust noch rust hoe verre datmen gaet.* b

a Potiphar eē Ægiptisch man, Pharaonis Hof-meester ende Camerlinck.

b *Eius quod semel transierit modum, nullus est terminus.* Epictet.

De ampten van Potiphar werdē by de Over-setters op verscheyden wijsen vertaelt. Sommighe noemen hem Overste van des Conincx lijff-schutters; Andere, des Conincx Velt-overste; Eenige, eene vandes Conincx Vorsten. Wy, in onse tale schrijvende, hebben de gemeene over-settinge van onse tale gevolgt, eñ onse bedenckinge daer na geschict, hē mitsdien bemerckende als Hofmeester eñ Camerlinck.

Den

Den eerſten Camerlinck vvas, dees voor-leden dagen,
Door onvervvachte pijn int bedde neer-geſlagen;
Een dulle raſery, met ſchralen longer-hoeſt
Bracht tyding aen de man dat hy verhuyſen moeſt:
Doen ſach een yder uyt, en quam van alle houcken,
Den ſiecken, daer hy lach, met drouven ſchyn verſoucken,
Maer blijde van gemoet: elck dacht om eygen baet,
Een loerter op het goet, een ander op de ſtaet.
V Heer, de minſte niet van deſe graghe gieren,
Wiſt, met een hooſſchen treck, het ſchip ſoo vvel te ſtieren
Ontrent den grooten Vorſt, dat hy de plaets vervverf,
Een dach vvel acht off thien eer dat de ſiecken ſterf.
Nu gaet hy met ſyn ampt belaſt en over-vallen,
En op ſyn eygen huys en paſt hy niet met allen,
De camer van den Prins beſlet ſyn heelen geeſt,
Daer is hy ſtaech ontrent, daer vvoont hy alder-meeſt.

Verſ. 6. Eñ hy nam hem geenes dincx aen.

„ Tis al te grooten ſaeck des Conincx vrough-gedachten,
„ Gelijck een milden dauvv, des morgens in te vvachten,
„ Wanneer de ſoete ſlaep ſyn ſorghen heeft verjacht,
„ O! dat is in het hoff voor al de vetſte jacht;
„ De Coninck, vvel geruſt, heeft dan ſyn beſte ſinnen,
„ Dan iſſer op een uyr meer gunſt by hem te vvinnen
„ Als anders vvert gedaen door al de gantſche vveeck,
„ De voor-baet by een Prins is verr' de beſte ſtreeck. a

a *Matutinum, vel recreatum a curis principem tentare commodiſſimum videtur.* Car il y a en la Cour (auſsi bien comme en l'amour) l'heure du Charettier, c'eſt a dire, heureuſe rencontre d'occaſion. *l'Autheur du Traicte de la Court.*

Dit maeckt de man my vvijs, en loopt dan voor den dage
In haeſten naer het hoff, en ſchoon ick ſucht off clage,
Schoon off ick vley, off kijf, hy laet my daer alleen;
Wat dunckt u moet een vrou dit al verdragen? neen.
Neen ſeker, laet hem gaen, my is dan recht geboren;
En hy, door quaet beleyt, heeft ſyn gheſach verloren,

Want mits hy (soo't betaemt) my niet en jont syn lijff,
Soo houd ick my voortaen niet voor syn echte wijf.
Sal ick, verlaten vrou, alleen soo lange nachten,
In dese ruyme koets, van koude schier versmachten,
Verkleunen van de vorst, doch branden van de min,
Het eene mettet lijff, het ander mette sin?
Sal hy des Conincx bed des avonts gaen besorgen,
En niet te min den Prins gaen groeten alle morgen?
En ick, syn eygen wijff, verquelen myn gemoet,
Des avonts ongedeckt, des morgens ongegroet?
Neen, dat en dient my niet; 'k en salt oock niet verdragen,
Al souder al de stadt, en gantsch het hoff van wagen.
,, Die altijt besich is ontrent een anders bedt,
,, Geeft oorsaeck dat syn vrou op ander mannen let.

Joseph.

1. MEynt dan u slim beleyt, soo tastelijcke vlecken
Noch metten schijn van recht en reden te bedecken?
Tis (na my dunct) te plomp; besiet, ten hangt, off cleeft,
Al wat u loos vernuft hier op gevonden heeft.
Sal dan een dertel wijff, met onbeschofte vlagen,
Vermogen haren noot aen dees off die te clagen,
Soo haest een eerlijck man haer onversade lust,
Iuyst, soo het haer belieft, niet t'aller stont en blust?
Sal dan een dertel wijff haer knecht gaen openbaren
Al wat in eenich deel haer coomt te weder-varen
Van haren lieven man? ô neen, ,, De bed-gordijn
,, Moet in een eerbaer huys dicht toe-gesloten zijn.

,, Gheen

„ Gheen derde, wie het zy, en macher comen gapen
„ Daer echte man en wijff op haren leger slapen,
„ De heymenis vant bed, het soetste van de trou,
„ En dient niet op-gehaelt, als tusschen man en vrou.
Ick heb van over lang een soete spreuck gelesen,
Die, voor het echte bed, een richt-snoer dient te wesen,
„ 'tZy dat u lief off leet int houwelijck geschiet,
„ Gehoude, zijdy wijs, en segget niemant niet. *a*
2. De man is heer en voocht. sal hy de lust der vrouwen,
Iuyst, soo het haer belieft, in-volgen? ongehouwen.
„ Maeckt tusschen man en wijf, ick bidde, maeckt verschil.
„ Dat al de vrouwen zijn, is om der mannen wil. *b*
Indien ghy soeckt den wech om hier in niet te dolen,
„ Denct, dat een eerbaer wijff moet zijn gelijc een molen;
„ Die nu off nimmermeer haer rasse vleken roert,
„ Dan alsse van de wint wert crachtich om-gevoert.
„ De saken van de vrou zijn juyst alsoo gelegen,
„ Sy moet uyt eygen sin haer roeren, noch bewegen,
„ Maer wachten op haer man, en werden om-gedrayt
„ Al na dat sijn gebaer, off stil, off harde wayt.
„ Sit uwe man en ducht, met sorgen over-vallen,
„ Stelt deftich u gelaet, ten is geen tijt om mallen.
„ Hebt staech het oogh op hem, dit is der vrouwen wacht;
„ Weest drouvich, als hy treurt; en vrolijc, als hy lacht. *c*
En offet schoon geviel, dat in gemeene dingen,
In saken van het huys, de mannen haer ontgingen;
Sou juyst daerom het wijff stracx op haer eygen hant,
Ontbinden hare trou, en springen uytten bant?

a Les aigreurs & douceurs de mariage se cachent entre les sages. Montag.

b *1 Corinth. 11. 9.*

c *Si le mirouër faict un visage triste & morne a un qui est ioyeux & gay, ou au contraire riant & enioué a quelque un qui est melancholique, il est faux & ne vaut rien: Aussi est une femme mauvaise & importune, qui faict la refrognée quand son mary a envie de se iouer a elle: ou a l'opposite, qui veut rire & iouer a luy quand elle voit son mary en afaire & bien empesché, car l'un est signe qu'elle est fascheuse, l'autre qu'elle mesprise les affections de son mary.* Plutarch. au traicté des precept. de mariage.

Neen, dat is ongerijmt. ,, Alleen door ſlimme vonden
,, Van ſchendich overſpel wert deſen knoop ontbondē: a
,, En, heeft de vrou geē ſchult, (b) ſy mach, ooc evē dan,
,, Niet vallen in den ſchoot van eenich ander man;
,, Maer moet int openbaer eerſt van den eerſten ſcheyden,
,, En zijnde vry geſtelt, een tweeden man verbeyden;
,, Off (dat noch beter is, en dat ick liever wou)
,, Haer levens dagen lanck haer ſpenen van de trou.
Maer ghy (wat gaet u aen?) ghy wilt niet om de feylen
Verlaten uwen man, maer tuſſchen tween verdeylen
'tGebruyck vā uwen ſchoot: en voor eē wettich ſcheen,
Dunckt u de beſten raet, te nemen twee voor een.
Wie can, uyt dit beworp, niet metter daet bekennen
Dat uwe domme jeucht poocht buyten ſpoor te rennen,
En tracht, met ſlim beleyt, te vinden uyt een ſchijn,
Daer onder ghy vermocht met eer een hoer te zijn?
Wy ſien dan het bedroch. Dies houfdy niet te meenen,
Dat Ioſeph ſal de hant tot ſulcken ſchant-vleck leenen.
Ick gaen ſoo crommen wech? gelooftet, nimmermeer.
Ghy zijt mijn weerde vrou, maer God mijn over-heer.

a Adulterio itaque diſſoluitur matrimonij vinculum. Matth. 5. 31. & 19. 9. At quæritur anne vxori adverſus maritum ius petendi divortium competat, quod ex ſententiâ Paul. 1 Cor. 7. 4. ſatis apparet, idque defendit Auguſt. de Adult. con. lib. 2. cap. 8. & Hieron. 23. 32. q. lib. ſent. 4. Quamvis de iure civili lege Iulia aliter cautum ſit l. 1. C. ad. l. Iul. de adul.

b Nocenti enim perſonæ rarò & non niſi ſummâ cautione novæ nuptiæ permittendæ. admonenda enim ſedulò vt, ſi fieri poſſit, lugere & cœlebs manere malit, quam coniugium repetere in quo tam malè ſe ſe geſſit. Innocentem perſonam non abſque Eccleſiæ & pij Magiſtratus veniâ ad alia vota convolare laudabile eſt, ſi continere ſeſe non poſſit. B.

Sephyra.

EN dunckt u dan mijn recht niet ſwaer genoech te wegen,
Ten minſten pleecht genucht, om dattet is gelegen,
En dat mijn coele man een ander geeft den voet
Om aen ſyn wijf te doen, 'tgunt dat hy niet en doet.
Voorwaer (ſoo ghy't beſeft) hy voecht ons ſchier te ſamen
Als met ſyn eygen hant: wy mogent ons wel ſchamen,

Ego vero occaſionē tam optatam, tam inſperatam amitterem? tum ego pol verè is eſſem cui aſſimulabar. Cherea apud. Teren.

Indien

Jndien soo schoonen kans, soo vvel gelegen tijt,
Ons vruchteloos ontspringt, en vreuchdeloos ontglijt.
Hy heeft ontrent den Prins, en in de hoofsche saken
Geleyt zijns herten vreucht, gestelt syn gantsch vermaken:
Jck ben in dit palleys alleen, den gantschen dach,
Wat ißer in de vvech, dat ons beletten mach?
Hy heeft genoech te doen, met hier en daer te draven,
Te reysen, als gesant, aen Princen ende Graven;
Te letten op sijn stuck, dat gheene mensch, als hy,
Soo diep in's Conincx gunst, van gants het hof en sy.
Tis hem de meeste vreucht, naest by den Prins te treden,
En, van 'tgemeene volck, te vverden aen-gebeden;
Tis hem de meeste vreucht, dat gants Ægipten-lant
Als drayt op synen duym, en hangt aen syn verstant.
Tis hem de meeste vreucht, te sien veel duysent menschen,
Die, niet als syne gunst, van gantscher herten vvenschen;
Die hangen aen syn oogh, en voelen geen verdriet
Wanneer hy over dvvers maer eens op haer en siet.
Hy leeft en svveeft int hoff, hy leyter als te vetten,
En, off hy somtijts schijnt vvat op sijn huys te letten,
Soo is hy niet te min (vvat staen vvy doch bevreest?)
Wel metten lijve thuys, maer buyten mette geest.
„ Die van den hoofschen pracht syn herte laet bevvinden,
„ Hoe licht is sulcken mensch vvat op de mouvv te binden?
„ Die nimmer thuys en is, als somtijts by geval,
„ Hoe licht is sulcken een te leyden van de vval?
Wie sal doch sulcken kans, soo goet, en vvel gelegen,
Soo verre van gevaer, het herte niet bevvegen
Te grijpen het geluck, te nemen syn gerief?
„ Alleen een open deur maeckt menich-mael een dief.

Sæpe familiaritas implicavit, sæpe occasio peccandi voluntatem fecit. Isidor. Soliloq. lib. 2.

 Dan

Dit coomter dan noch by, dat onder al de knechten,
Hy niemant acht bequaem syn saken uyt te rechten
Als uwen cloecken geest: geen dinck en staet hem aen,
Dan, als hem wert geseyt, dat ghy het hebt gedaen.
Hy is op u versot, hy can geen quaet-vermoeden
Van Ioseph (hoeter gaet) in synen boesem voeden:
Al saeg hy voor syn oogh u jocken met syn vrou,
Hy salt noch evenwel slaen in de beste vou.
Besiet, wat lecker beet, wat kans hier is voor handen,
Grijpt maer, het is gedaen. Ghy cont niet, sonder schanden,
Versuymen het geluck dat tijt en stont u biet.
„ Die eens syn kans verkijckt, staet naermaels slecht en siet.

Joseph.

AL schijnt, en plaets, en tijt, u volle gunst te thoonen,
„ Gheleghentheyt, me-vrou, en can gheen quaet verschoonen:
„ Al gaetet al na wensch, al lachen uyr en stont,
„ Daer is gheen tijt bequaem te vallen in de sond.
„ Gaet over-leyt u stuck met alle, die daer weten
„ Den loop van son en maen, de rayen der planeten,
„ Noyt daelter uyt de locht soo aenghenamen dach,
„ Dat yemant sijn ghemoet ten quade geven mach.
„ Geleghen plaets en stont, can geenderhande saken,
„ Die quaet zijn uyt der aert, tot goede dingen maken:
„ Tis waer, de kans verloopt; 'tgheluck is glat en ras,
„ Maer quaet te richten aen coomt nimmermeer te pas.
Al isset dat mijn heer moet nu en dan vertrecken,
Dit moet my, dies te meer tot sijnen dienst verwecken.

„ Daer

„ Daer wert eẽ meerder trou vã meyt en knecht vereyst,
„ Als meester ofte vrou is ergens uyt gereyst:
„ Een dienst-boe, wie het zy, die maer en plach te poogen
„ Sijn dingen wel te doen, ontrent sijns meesters oogen,
„ Dien acht ick voor een guyt. Een, die dẽ Heere vreest, *Ephes.6.vers.6.*
„ Al wert hy minst gesien, hy quijt hem aldermeest.
„ Wil yemant sijn gesin eens op de preuve setten, *Philip.2.vers.12.* Ghy lieden zijt gehoorsaem geweest, niet alleene in myne tegẽwoordicheyt, maer ooc in myn aff wesen.
„ En op het gants bedrijff van sijne knechten letten,
Wil yemant met verstant sijn boden onderscheen,
Die lette, wat sijn volck maeckt, alsset is alleen.
Ick ben, door Gods beleyt, van Hebron wech genomen,
Door Gods beleyt, als slaef, hier in het lant gecomen,
Ick weet, dat God vereyscht, dat ick met ware trou,
In mijn geheele doen my neerstich quijten sou.
Al was ick int begin veracht, en sonder eere,
Noch was mijn slecht bedrijff geacht by God den Heere,
Noch seyd ick tot my selfs, Dit is voor nu mijn lot,
Al dien' ick Potiphar, noch dien' ick mijnen God. *Colloss.3.23.24. Ephes.6.6.*
„ Oprechtheyt des gemoets, in alderhande staten,
„ Is Gode lieff-getal: die sal ick niet verlaten,
Die sal my, hoe het gaet, wat God my over-sent,
In dit eenvoudich hert geduerich staen geprent.
Dan schoon ick maer en saeg op menschelijcke reden,
Maer op des werelts loop, en burgerlijcke zeden, *Vers.5.6.*
Noch waer het al genoech, om desen vuylen brant
Te setten uyt den sin, te wijsen van der hant.
God heeft mijns heeren huys met alderhande segen
Genadelijck bespoeyt, als met een milden regen,

Eñ van dien tijt aen doen hy hem over sijn huys eñ alle sijne goederen ghesettet hadde, segende de Heere des Ægiptenaers huys om Iosephs wille: Ende het was enckel segen des Heeren in alles wat hy hadde, te huys ende te velde, daerom liet hy't al onder Iosephs handen.

Alleen om mijnent wil: God heeft sijn jonge vee
Vermeerdert op het velt, sijn schepen in de zee,
Sijn vruchten op het lant; sijn knechten in de woning,
Sijn renten in de stadt, sijn staten by den Coning:
Hy is int hoff geacht, bemint van yder mensch,
Gelieft van sijn gesin, 'tgaet al na sijnen wensch.
En tis hem wel bekent. Hy heeft met clare reden
My dickmael aen-geseyt, en menich-mael beleden,
Dat God, om mijnent wil, hem sijn genade sent,
Dies heeft hy't over my met danckbaerheyt er-kent;
Hy heeft my toe-betrout sijn innerlijckste saken,
Tis goet, al wat ick doe, 'k en macht niet qualijck maken,
Ick mercket, dach aen dach, dat hy my heeft gesint,
Niet als een vreemde slaef, maer als een eygen kint.
Ick hebbe volle macht van alle dinck becomen,
Ghy zijter maer alleen, ghy zijter uyt genomen,
Dies als ick dit palleys buyg' onder mijn gebiet,
Ick volge sijn bevel, maer u en raeck ick niet:
Daer eyndicht mijn bevang, dat zijn de leste palen,
Daer gheen vermeten voet mach over comen dwalen,
Geen hant mach roeren aen. Ghy zijt alleen, ghy zijt
Aen Potiphar den vorst geheylicht en gewijt.
Moest ick niet zijn een guyt, een schuym van alle boeven,
Soo ick den goeden man soo leelick ginck bedroeven,
Soo ick, door erge-list, bracht in gewisse schant
Sijn alder-weertste schat, sijn alder-liefste pant.
Moest ick niet zijn een wicht vervreemt van alle reden,
Een eer-vergeten slouff, een vyant van de zeden,
Soo ick stiet van der hant, met een soo slimmen keer,
De gunst van Potiphar, den segen van den Heer.

Vers.4. Eñ sijn heere sach dat de Heere met hem was, wãt alles wat hy dede dat liet de Heere geluckelijcken voort-gaen door hem, eñ hy settede hẽ over sijn huys, ende alles wat hy hadde dat settede hy onder sijne handen.

Het

Het ware voor gewis my beter niet te leven,
Als vyantſchap voor gunſt,en quaet voor goet te geven:
O neen! ick heb een ſchrick van liſt,en valſchen ſchijn,
„ Die veel wert toe-betrout, en mach niet ontrou zijn.
Wat ſoud het ſchamper hoff, en gants Ægipten ſeggen?
Wat ſoud ick voor een ſmaet op al het maegſchap leggen,
Wat ſchande ginck ons aen, indien ick my ſoo diep
In dertelheyt vergreep, in overſpel verliep?
Is dit die fraye quant van Abraham gheboren?
Is deſe van het volck dat God heeft uyt-vercoren?
Is dit die moye knecht, dien Potiphar ſoo prees,
En boven al 'tgeſin ſoo grooten eer bewees?
Van hier beſneden hoop! ten is niet ſonder reden
Dat ghy een deel verlieſt van uwe geyle leden,
By-naeſt,ter ſelver ſtont als ghy op aerden leeft,
Onweerdich datmen dy noch yet gelaten heeft.
Mijn heer heeft my geſet om maechden ende knechten
Te houden in bedwanck,te wijſen en te rechten,
Te leeren haren plicht; mijn heer heeft my geſet,
Om hier in huys te zijn een richt-ſnoer ende wet:
Sal ick als hoochſte macht,ſal ick een rechter weſen,
Om yder,wiër feylt,ſijn leſſe voor te leſen?
Sal ick aen yder een beſchrijven ſijnen loop,
En weſen midd'ler tijt de ſlimſte van den hoop?
Sal ick zijn in de weer met roeden ende ſtocken,
Soo haeſt als meyt en knecht maer eens te ſamen jocken?
En ſal ick midd'ler tijt, vol ſchande, vol ontrou,
Geyl weſen,als een bock,en ſlapen by de vrou?
„ Wanneer een over-hooft is rou en ongebonden,
„ Den aen-ſtoot,die hy geeft,is erger als de ſonden,

Verſ.8.9.
Hy ſprac tot haer; Siet mijn Heere en neemt hẽ geenes dincx aẽ voor my, wat in den huyſe is, eñ alles wat hy heeft, dat heeft hy onder mijne handen ghedaẽ, ende hy heeft niet ſo groot in den huyſe dat hy my verhoudẽ heeft,ſonder u daer in ghy ſijn wijff zijt.

„ Die sonde, die hy doet, is maer voor hem alleen:
„ Den aen-stoot die hy gheeft verspreydt hem int ghemeen.

Ick bid u, edel vrou, wilt uwe lusten keeren:
Ten vougt geen vreemde knecht het reyne bed sijns heeren
In ontücht aen te doen, ten past geen slechten bloet,
Sijns meesters weerste schat te treden mette voet.

Sephyra.

CAn ick u harden cop door reden niet belesen,
Laet immers dan de gunst, door my aen u bevvesen,
Tot gunst u vvecken op. „ men siet in menich man,
„ Dat vveldaet brengt te vveech, dat reden niet en can.
„ Wel-doen is als een kalck, dat hart op hart can bouvven,
„ Dat, met een vast verbant, can vrientschap onderhouwen.
„ Die, voor ontfangen gunst, geen gunste vveder geeft,
„ Dien acht ick gantsch en al onvveerdich dat hy leeft.

Vers. 2. Ende de Heere was met Ioseph dat hy eē geluck salich man wert, ende was in sijns Heeren des Egiptenaers huyse.

Al zijdy voor een slaef in dit palleys gecomen,
U vryheyt (soo ghy vveet) en is u niet benomen,
En dat door mijn beleyt: ghy siet dat u dijn Heer
Heeft vvonder seer besint, en ick vvel noch soo seer.
Wy trecken u, om strijt, tot ons voornaemste saken,
Hy, tot een groot beslach; ick, tot een soet vermaken;
Soo dat ghy hier in huys geen meerder quaet en vint,
Dan dat ghy al te seer van beyden vvert bemint.
Hy leyt u saken op, om nimmermeer te rusten,
Ick leg u niet te voor als vreucht, en soete lusten;
Hy geeft u staech bevel syn dingen acht te slaen,
Ick, dat ghy niet een sier als my sout trecken aen.

Tis dach aen dach te doen, dat ick u com ontmoeten,
Dat ick u com besien, dat ick u com begroeten,
Dat ick, met diep gesucht, ootmoedich voor u sit,
Gelijck een jonck gesel een stege vrijster bidt.
Soo haest vvy zijn alleen, ick geef u soete namen,
Die, niet een vreemden knecht, maer mijnen man, betamen:
Indiën ghy, hier off daer, u selven in vergist,
Ick nemet aen voor goet, al vvat ghy hebt gemist.
Dat Ioseph is gesien by vorsten en by heeren,
Die in het machtich hoff van Pharao verkeeren,
Dat Ioseph door de stadt by yder is geacht,
Is door mijn gunstich vvoort alleen te vveegh gebracht.
Ontstater in het hoff een nieuvve snuf van cleeren,
Ghy vverter med' verciert, al (soo het schijnt) ter eeren
Van Potiphar, quansuys om dat ghy met hem gaet,
Maer neen, de rechte gront is anders in der daet.
Tis my een groot vermaeck dit huys te sien betreden
Van soo een geestich quant, verciert met rappe leden,
Gesont, moy in den dos, en cierlijck toe-gerust,
Dat voet mijn jeuchdich oogh, en ketelt mijnen lust.
Is ergens yet te doen, daer drinck-gelt is te vvinnen,
Ick gae van stonden aen den besten voet versinnen,
Om t'uvver baet alleen te trecken het verval,
Een ander sieter op, en Ioseph strijcktet al.
Is ergens aen mijn heer een goede maer te dragen,
Soo haest ick maer en vveet het vvil hem vvel behagen,
Soo geef ick u den last: een tijding van verdriet
Is voor een slechten bloet, vvant die en dient u niet.
Als Potiphar, off ick, vereeren aen de slaven
Een nieuvve-jaer-geschenck, off diergelijcke gaven,

Vers. 4. Alsoo dat hy genade vant voor sijnen heere, dat hy *sijnen* dienaer wert.

Ghy hebt met al den hoop u deel int openbaer,
Maer crijgt dan noch van my het beste nieuwve-jaer.
Valt ergens yet te doen, dat mijne camer-maechden,
Soo machtich zijn als ghy, indien sy't maer en vvaechden,
Ghy vverter toe versocht: en niet en isser goet
Dat Joseph niet en seyt, dat Joseph niet en doet.
Waer toe dit lanck verhael? ghy zijt met goede daden,
Alleen door mijn bestier, van alle cant beladen,
Vervult, en over-schut; maer seg, vvaer is mijn loon?
,, Als d'een hant d'ander vvast, soo zijnse beyde schoon.
Can yemant, die hem mint, met schijn van reden haten?
Can yemant, die hem volgt, verachten en verlaten?
En stooten voor het hooft? can yemant metter eer
Een vrouvve seggen aff? 'k en loovet nimmermeer.
,, Leert u de heusheyt niet, int burgerlijcke leven,
,, Goet voor ontfangen goet, en gunst voor gunst te gheven?
,, Leert u de reden niet, voor al, ontfangen deucht
,, Te brenghen vvederom met vvoecker ende vreucht?
Ondanckbaer als ghy zijt; voor duysent goede saken,
Die ick, uyt enckel gunst, u hebbe laten smaken,
En crijgh ick (vvat ick doe) niet eene vvederom.
Hoe is dit fraye lijff soo onbeleeft, en dom?
Tot huyden op den dach zijn al mijn soete lagen,
Als door een snelle vvint, int roode meir ghedragen;
Mijn heus en soet begin, mijn claegelijck besluyt
Gaen u het een oor in, het ander vveder uyt.
Ick heb u over lang te hove doen verkeeren,
Ten eynde ghy aldaer sout goede zeden leeren, a
Maer heus en hoofs gebaer en heeft in u geen val,
Want, nu het coomt te pas, en vveet je niet met al.

a *Iosephum in domo Putipharis habitum liberaliter, & disciplinis ingenuorum eruditum fuisse testatur.* Ioseph Antiq. Iud. lib. 2. cap. 3.

Maer

Maer neen, ick gae te ver, ick had my schier vergheten,
Al vvat ghy doet en laet, coomt niet van niet te vveten;
Ten schort maer aen den vvil; ghy cont indien ghy vvout:
T'is maer een vijse sin die Joseph vveder-hout.

Joseph.

„ DEr hoeren goet onthael, is als vergulde pillen,
„ Die blincken wel int oog, maer doen het lichaem swillen,
„ Doen walgen mont en keel, gelijc een vuylen dranck,
„ Doen crimpen buyck en maegh, en scheyden met een stanck.
Dit werd ick nu gewaer. S. *Wat spreken uvve sinnen?*
Wat mijmert uvven geest, en over-leyt van binnen
Yet dat ick niet en hoor? vvat deckt ghy dijnen gront?
Spreeckt, als ghy pleecht te doen, spreeckt lustich uyt den mont.
Hoe heeft aen uvven geest dit mijn gespreck bevallen?
Hoe vindy u bevveecht? *J.* By waerheyt, niet met allen.
S. *Wil dan u harde geest voor gunst geen gunste bien?*
J. 'k En can in al u doen geen gunst met allen sien.
S. *Comt dat van vvel te doen? soo macht my vvel verdrieten.*
J. Dat siet op eygen baet, en mach geen weldaet hieten. *a*
S. *Wat isset dan gevveest dat ick u heb gedaen?*
J. Niet, als vermomt bedroch, om my te locken aen.
Wanneer het listich aes wert aen de vis gegeven,
Dat soet is in de mont, maer brengt hem om het leven,
Keurt yemant dat voor gunst? sou dat ooc weldaet zijn?
Me-vrou, ghy siet wel neen, t'is dodelijck fenijn.
V gift is maer vergiff, doet wech u slimme streken,
Ick can met meerder stoff van ander weldaet spreken:

a Ille qui totus ad se spectat, & nobis prodest, eo loco mihi est, quo qui opimos boves saginat, ac defricat. multum (ait Cleanthes) a beneficio distat negotiatio. Sen. de Benef. lib. 6.

Ghy maeckt uyt uwe gunſt een vleeſchelijck beſluyt,
Ick wil in tegendeel aldus gaen roepen uyt.

Verſ. 9. Hoe ſoud ic ſulck quaet doen, ende teghen den Heere ſondighen?

Sal ick dien goeden God, die uyt mijns broeders handen,
Die uyt den diepen cuyl, en uyt de wreede banden,
Die uyt des doots gevaer, dat voor my was bereyt,
Heeft, in een goeden ſtaet, als metter hant geleyt,
Sal ick dien goeden God moetwillens gaen vergrammen?
En halen op mijn lijff de vreeſſelijcke vlammen
Van ſijnen drouven vlouck? ſal een ſoo corten vreucht
Beſwaren mijn gemoet, becladden mijne jeucht?
Sal ick, eylaes! ſal ick, alleen tot 'svleeſch behagen,
Den rijcken ſegen Gods van mijnder zielen jagen,
En gaen ſoo quelen heen? ſal ick, eylaes! ſal ick
Verlieſen 'teeuwich goet in eenen oogen-blick?
Can vriendelijck onthael een danckbaer hert verwecken,
Om alle ſucht en gunſt tot eenich menſch te ſtrecken,
Waerom ſal ick aen God niet geven dit gemoet,
Die my in allen deel een hooger gunſte doet?

Sephyra.

WAt heeft den grooten God met u off my te ſchaffen?
Ons wweldoen baet hem niet. Hy onſe ſonden ſtraffen!
Hy letten op den menſch! hy wwerden droef off gram!
In wwiens verheven geeſt noyt menſchen tocht en quam!

Goddeloosen inval van Epicuriſche ende vleeſchelicke menſchen, ſoo als die na den aert der ſelver werden voor-geſtelt by den Propheet Iob. *cap. 22. verſ. 12.*

T'is raes. Al wwat men ſeyt van Godes ſwware plagen,
Is maer om 'tſlechte volck een ſchrick int lijf te jagen,
En om het wwoeſte grau, de kluntens van het lant,
Met wwaen van ſotten angſt te houden in den bant.
God wwoont in 'shemels troon, en boven alle ſterren,
Wat ſou dien hoogen Geeſt hier onder comen wwerren
Ontrent een aerden clomp? wwat leyt hem aen de menſch?
Hy heeftet al in hem, ſyn beelt, ſyn eygen wwenſch.

Wat

Wat ſou dien grooten vorſt, dien vader van de lichten,
Die noyt begrepen macht, de menſchen comen richten
Hier in dit leege dal? Wat ſou dat hooch gemoet,
Doch letten op een vvorm, die in der aerden vvroet?
Hy vvandelt in de lucht, en boven alle vvolcken,
Hoe can hy, door den damp, het krielen van de volcken
Aff-meten metter oogh? den hemel is te groot,
De vverelt, maer een punct; het aertrijck, als een cloot.
Dit is een heeren huys, vol camers, vol vertrecken;
Bequaem om, vvat men doet, voor yder een te decken;
Mijn ſpeel-hoff is verciert met menich dicht prieel,
Bevlochten na de cunſt, daer niet een eenich deel
Geeſt toe-ganck aen de ſon. Oock vveet ick duyſent vonden,
Is yemant in de vvech, die vvert van kant geſonden,
En loopt dan ver genoech alleen op mijn gebiet,
,, Wat vveet de ſlimme jeucht, vvat vint de liefde niet.
,, Wie heeft ſoo ſnegen oogh die ſich vvil ondervvinden
,, De luſten van de min door liſten uyt te vinden?
,, Wat can in teghen-deel de jeucht en haer bejach
,, Niet brengen op de baen, en halen aen den dach?
Van dat den krielen brant mijn ſinnen quam beſloken,
En heeft my noyt bedroch, off ſlim beleyt ontbroken,
Soo dat ick voor de vuyſt, al die ick vvil, bedriech;
,, Voor een die minnen vvil, een leugen, off een vliech.

Ioſeph.

HOe meyndy ſoo bedect u rancken uyt te voeren,
Dat niemant, wie hy zy, u parten ſoud beloeren,
Door-gronden u bedroch, u boevery verſtaen?
Me-vrou, ghy zijt verdoolt; het ſalder anders gaen.
,, Sou God niet alles ſien? ſou Godes ooge ſlapen,
,, Die alles watter ſiet, in allen heeft geſchapen?

a *Oculum in te non intendit suum, qui tuum fecit?* Aug. de verb. Dom.

,, Sou God niet alles sien, een schepper vant gesicht,
,, Een heere van de son, een vader van het licht? *a*
Speelt u oneerlijck spel in hoven en prieelen,
Maeckt in de duyster nacht u camers tot bordeelen,
Schuylt onder 'truyge looff, duyckt in het groene gras,
Bewimpelt u bejach met alderley gewas,
,, Des Heeren snel gesicht, noyt moede van te waken,
,, Siet, van den hemel aff, al wat de menschen maken,
,, Siet binnen ons gemoet; niet soo verholen kot
,, Dat buyten sluyten can het dapper oogh van God. *b*
,, Leent van den Dagheraet sijn snel-gheswinde pennen,
,, Om tot den uytter-kant vant woeste meir te rennen,
,, Vliegt aen des werelts ent; eer ghy daer comen cont,
,, Heeft Godes rassen geest u wegen al door-gront.
,, Tis niet met al, me-vrou, in onder-aertsche kuylen,
,, Off onder 'tswarte cleet van Duysterheyt te schuylen,
,, De nacht is dach voor God, de doncker is hem licht,
,, Noyt wasser yet bedeckt voor Godes hel gesicht.
Ghy wout wel aen den Heer alleen den hemel geven,
Om in dit aerden hol, naer uwen wil, te leven,
Maer, lieve, watje dicht is droom en enckel spot,
Ten gaet niet (soo ghy meent) met onsen grooten God.
Leer, onbedachte mensch, leer uwen schepper kennen,
Leer met besetter hert, en ootmoet u gewennen
Te spreken van den Heer: hy is geen menschen kint,
Die sich alleen en al op eene plaetse vint. *c*
,, God is geheel om hooch, en niet te min beneden,
,, God is op eene tijt in hondert duysent steden,
,, Volcomen, onverdeelt, in wesentlijcke daet;
,, Noyt vlieter mensch vā God, die niet tot God en gaet. *d*

Psalm. 94. 8. 9. Eccles. 23. 25.

b *Parietibus oculi hominum submoventur; Divinum autem numen nec visceribus submovetur, quominus totum hominem perspiciat ac norit.* Lactant.

Psalm. 139. 5.

Psalm. 139. 6.

c *Solius Dei est in duobus locis, & per totum mundum in eodem momento inveniri.* Athan. q. 26. ad Antioch

d *Deus totus oculus, quia omnia videt: totus manus est, quia omnia operatur: totus pes est, quia ubique est,* Augustin. sup. Psal. 120.

,, God

„ God is niet als gesicht, hy straelt deur alle dingen,
„ God is geheelijck hant, wat can hy niet volbringen?
„ God is voet gants en gaer, hy wandelt over al.
„ Waer is soo snegen mensch die hem bedriegen sal? *e*

e Deus Sphera, cujus centrum ubique, circumferentia nusquam. Emped. *Intra omnia, nec inclusus; extra omnia, nec exclusus.* Hildebert.

„ Al haddy schoon de macht, al naer u eygen wenschen,
„ Te leyden om den thuyn het duyster oogh der menschen,
„ Ten waer, verdwaelde ziel, ten waer voor dy geẽ baet,
„ Nadien ghy voor den Heer, ontdect en open staet.
„ Off schoon een dertel kint soo listich stelt de bancken,
„ Dat niemant van de jeugt verneemt sijn snoode rancken,
„ Noch isset niet met al, indient de meester siet,
„ Hy ist die roed en plack heeft onder sijn gebiet.
„ Wat leyt ons aen de mensch? Laet ons maer overwegen
„ Hoe vreesselijck het zy te vallen uyt den segen
„ Van onsen grooten God: te vallen in de hant
„ Van hem, die met een wenc beroert het gantsche lant; *Psalm. 18. 8.*
Op wiens gebodt alleen de rotsen neder-sijgen,
Het woeste meir verschiet, de stuere winden swijgen, *Apoc. 6. 14.*
Den hemel druypt van angst, en geeft een tranen-vloet,
Niet anders, dan gelijck de swacke mensche doet.
Wanneer hy totte zee maer eens begint te seggen,
Hier sal de felle vloet haer stoute baren leggen, *Ier. 5. 22. Psal. 18. 8.*
De strande steuyt den drift van hare grijse stroom,
Gelijcmẽ dwingt eẽ peert, dat schuymbect op dẽ toom.
Hy doet den swevel-damp, gelijck een regen, vlieten;
En can, met vlocken viers, de landen over-gieten,
Roeyt groote steden uyt, drijft neder totten gront,
Al wat sijn swacken arm heft tegens sijn verbont.
Hy spant, voor peerden, in de vleugels van de Winden,
De Doncker is sijn wech, die niet en is te vinden,

1 Corinth. 2. 6. Der wolcken snellen drift, die langs den hemel rent,
  Is van den aen-begin de wagen die hy ment.
De Donder is sijn stem, als die coomt uyt-gevaren
Dan dreunt het gantsche wout, soo dat de hinden baren,
Psalm. 29. 9. En werpen op den wech een on-volwassen vrucht.
  De bergen springen op, het laege dal versucht.
Der Eng'len groote schaer, sijn boden, en gesanten,
Om-ringen sijn caros, en dienen voor trauwanten,
  Een schoone ruytery van hondert duysent man,
  Wiens onghemeten cracht geen mensch begrijpen can.
Psalm. 68. 18. Een ysselijcken roock, vermengt met swarte vlammen,
Schiet hem ter neusen uyt, wanneer wy hem vergrammen,
  En steygert in de lucht, soo dat het gantsche velt
  Sijn groene loof verschiet, en van den angst versmelt.
Hy thoont van boven aff sijn teyckens in de wolcken,
Als pest, off dieren tijt, off honger, dreycht de volcken,
Ios. 10. 12. Sonne staet stille tot Gibeon, ende de Mane in het dal Ascalon.
  De peerden van de Son, de wagen van de Maen,
  Moet deysen op sijn woort, off stille blijven staen.
Den blixem schieter uyt, met dicht-getackte stralen,
Esai. 38. 8. En coomt, off op een rots, off hoogen torren dalen,
  Die storten dan daer heen, soo dat der aerden gront
  Een steyle diept' ontsluyt, en opent haren mont.
Het duysent-verwich licht van sijne regen-bogen,
Wert, als een schoon verwelf, rontsom de lucht ghetogen
  Soo haest hy dat gebiet, en neemt een vaste stant
  Rechts tegens, daer de son, met heete stralen brant.
Hy stiert rontsom den cloot veel hondert duysent sterren,
Die altijt seker gaen, en nimmermeer en werren,
  Hy kent haer groot getal, en crachten al te saem,
  Hy roept, en spreecktse toe, elck by haer eygen naem.

Hy

Hy deckt, met ſuyver ſnee, als met een dichte wolle, *Pſalm. 147. 17.*
Der velden naeckten ſchoot; hy treckt een harde ſcholle
Rontſom het driftich nat; hy ſent den Zuyden Wint
Die weder al het ys in corter ſtont ontbint.
Hy over-ſchut het lant, met veelderhande plagen,
Hy weckt, als uyt den ſlaep, de ſchrickelijcke vlagen
Vant grondelooſe meir, en drijft, als metter hant,
De ſchepen in de gront, de menſchen aen de ſtrant.
Den grooten Walle-vis, en ander zee-gedrochten,
Verſtroyt hy hier en daer, met vreeſſelijcke tochten,
Tot dat de doode romp vant onbelompen vee,
Maeckt, ergens daer het ſinckt, een eylant in de zee.
Wie, die God maer en noemt, en ſal niet neder-ſijgen?
En al ſijn leden door een diep verſchricken crijgen?
Wie, die maer eens en denckt, wat God, en waer hy is,
En wert niet cout, als ys; en ſtom, gelijck een vis?
„ Wel aen dan, weerde vrou, drijf herwaerts u gedachten,
„ Wilt naer geen aertſche luſt, maer naer den hemel trachten,
„ Daer woont de rechte vreucht, geſuyvert van gebreck,
„ Die niet met al en heeft van deſen aertſchen dreck,
„ Geen na-ſmaeck van berou, geē wrougen van de ſinnen,
„ Geen mengſel van verdriet. Wy, om te mogen winnen
„ De croon, die voor de ziel hier boven wert bewaert,
„ Behooren hier beneen te temmen onſen aert.
„ Gelijckmen 'tſachte was ſiet voor den viere vlieten,
„ Soo moet de vuyle luſt uyt onſen geeſt verſchieten
„ Soo haeſt men denckt op God. Een heylich overlegh
„ Verſterckt een ſwack ghemoet, en drijft de ſonden wech.

Sephyra.

K'é laet een kale cop op Godes diepe vvetten,
Met innich overleg, ſvvaer-hoofdich ſitten letten,
En quellen ſynen geeſt; dan iſset tijts genoech:
Dit ons te dringen op, is immers al te vroech.
Wat vvil het jonge bloet ſyn lieffelijcke nachten
Beſteden in gepeyns, verſlijten in gedachten?
„ Een jong-man droef en vvijs, een ouden bly en geck,
„ Dat achtmen vvel te recht in beyde voor ghebreck.

„ Die in ſyn jonckheyt koot, en houſt hem niet te ſchamen;
„ De jeucht is metter vreucht als man en vvijf te ſamen,

„Haer vvit en gants beleyt, is niet als enckel spel;
„Haer namen en haer doen die rijmen even vvel.
Sy zijn te vvonder eens, te vvonder vvel te vrede,
Alvvat den eenen vvil, dat vvil den and'ren mede;
Daer is in langen tijt geen man en vvijf gepaert,
Van soo gelijcken slach, en soo gelijcken aert.
Ieucht heeft tot synen dienst gecoren dry lackeyen,
Iock, altijt even bly; Spel, meester in het reyen;
En Iacht-sucht lichte-voet, tot herte-vanck gesint,
Meer, diemen in de stadt, als in de bossen vint.
Vreucht heeft van heurder zijd' gelijcke camenieren,
Sang, met haer gladde keel; vrou Weelde, quaet om stieren,
En Snoep-lust, buycx vriendin, die liever haren deuyt
Geeft aen het rijpe vleesch, als aen het groene freuyt:
Siet vvat een geestich volck, en vvat al soete dingen
Brengt ons de jeucht aen boort. Mijn hert begint te springen,
En vvert met nieuvve lust begoten, elcke reys
Als ick haer soet bedrijf, haer rancken over-peys.
Wy zijn in volle cracht, int groenste van ons leven,
Ghy telt, na dat ick raem, geen tvvee-mael thien en seven, a
En ick niet vvel soo veel; vreucht is de jeucht een eer.
T'is nu de tijt van lust off t'is nimmermeer.
Wat vvil een vrolijck hert sick selven liggen quellen,
En Godes hooch beleyt in syn gedachten stellen?
Juyst nu de soete jeucht haer meeste cracht ontsluyt,
T'is al om niet geseyt, de jonckheyt moeter uyt:
De jonckheyt eyscht haer recht. Laet oude suffers treuren,
Die, mits haer vijse cop, geen lief en mach gebeuren:

Poëtische beschrijvinghe van de vleeschelijcke vermakelijckheden der derteler jonckheyt, aff-gebeelt door het houwelijck van *Ieucht* en *vreucht*.

a Het blijckt by vergelijckinghe van verscheyden plaetsen deser geschiedenisse, dat Ioseph ontrent de 27. jaren out is gheweest als hem Potiphars wijff tot hare lust versochte; hy was 17. jaer out als hy een herder des vees werdt by sijne broederen; waer na hy corts in Ægipten werdt gecocht, heeft ontrent 10. jaren by Potiphar geweest, ende daer naer ontrent de 3. jaren in hechtenisse geweest, in vougen dat hy 30. jaer out was, als hy voor Pharao ghebracht wert om sijnen droom uyt te legghen. Dit alles can duydelijck aff-genomen werden uyt Genes. 37.2. ende 41.1. ende 41.46.

Laet leven in verdriet, en prangen syn gemoet,
Een, die niet gaen en can, als metten derden voet.
Wy beyde zijn gesont, vvy beyde jonck van jaren,
Wy beyde groen en svvack, en lustich om te paren,
Wy beyde vol van jeucht, vvy beyde, soo gestelt
Dat ons geen meerder last, als minne-lust en quelt.
Wel op dan, vrolijck hert, vvat vvildy lange duchten?
Waer toe dit diep gepeys? tis nu geen tijt om suchten,
Siet, Weelde, Iock, *en* Spel *coomt naer u toe-gegaen,*
En biet, met bly gelaet, u gunst en vrientschap aen.
„ *Het soete minne-spel en sal u niet meer vougen,*
„ *Als u den ouden dach met rimpels sal beplougen,*
„ *Ach! tis van alle dinck het slechtste datmen vint,*
„ *Wanneer een oude grieck hem 'tminnen ondervvint.* b

b *Amare iuveni fructus, crimen seni.* Senec.

Wel aen, laet ons Natuyr, de moeder aller dingen,
De crachten onser jeucht ten soeten offer bringen;
Haer priesters zijn vvy selfs, mijn camer is haer kerck;
Haer autaer is mijn bed: vvel op, en tijd te vverck.
„ *Eylaes! den ouden dach, kamanck, en grijs van haren,*
„ *Coomt, eerment recht bedenckt, ons op het lijff gevaren,* c
„ *Pluckt rooskens, jonck gesel, eer u de jeucht ontduyckt,*
„ *Wat niet te lang en duert, dient des te meer gebruyckt.*

c *Ob repit non intellecta senectus.* Iuvenal.

Wat stady noch en pruylt? vvat vvildy langer sparen
De mey van uvve jeucht, de lente van u jaren?
„ *De jonckheyt vliegt daer heen, de tijt gaet haren keer,*
„ *En die eens vvert gevelt, eylaes! en is niet meer.*

Ioseph.

GHy raet, met cleen bescheet, dat ick mijn jonge leven
Sou met een lossen toom tot wellust over-geven,

Ghy

Ghy meynt, tis al te vrouch te dencken aen de ziel.
Maer ſeg, off my de doot in haeſten over-viel,
Hoe ſout dan met my gaen? ,, En wie doch heefter brieven
,, Dat hem dit bleecke ſpoock in deſen ſal believen?
,, Wie heefter vaſt beſcheet, hoe lange ſijnen bal
,, Int ſtrobbelige velt des werelts rollen ſal?
Ghy meynt, om dat de doot ons haeſt comt over-vallen,
Dat yemant des te meer in luſt behoort te mallen;
Maer neen. Met u verloff, ghy maeſt een quaet beſluyt,
V voor-ſtel (ſoo my dunckt) brengt ander reden uyt.
Een knecht, die van ſijn doen haeſt reden heeft te geven,
Sal die tot vuyl bejach te meer zijn aen-gedreven?
De Reden ſeyt ons neen. Een net en effen ſlot
Behout ons in de gunſt van menſchen en van God.
Bedenckt, mijn weerde vrou, hoe veel gebloosde wangen
Wy voor ons oogen ſien met dellu-wit bevangen,
Met drouvich bleyck beſlaen; hoe menich roodē mont
Beſtervet in der haeſt, al ſcheen hy noch geſont.
,, Hoe menich trots geſel, coomt 'smorgens uyt-geſprongē,
,, Die, eer de ſonne daelt, wert in het graf gedrongen;
,, Hoe menich wacker oogh wert 'savonts toe-gedaen,
,, Dat, ſchoon de morgē coomt, geen mens ſiet open gaē.
,, Wy ſien het dach aen dach, en tis voortaen geen wonder,
,, De ſon gaet aen de menſch wel op den middach onder; *a* Spaert uwe boete niet dewijle ghy noch ſondigen cont, vertoeft niet vroom te worden, ende en wacht niet met de beteringhe uwes levens tot in de doot, *Syr.* 18.
,, En watter hier en daer gebeurt aen eenich man,
,, Denckt vry, dat u en my dat oock gebeuren can.
,, Het is dan beſt geraen, te letten op ſijn ſaken,
,, Om ſonder ſijnen weert geen rekening te maken,
,, De jeucht en is maer roock; dies acht ick alder-beſt,
,, Te houden elcken dach, als off hy waer de leſt. *a*

,, Wy brengen voor den Heer het vetſte van de rammen,
,, Het gaeſite van den ſtal, het beſte van de lammen;
,, Des wijngaerts nieu gewas, het eerſte van het velt
,, Wert jaerlijcx, wel te recht, voor Gode neer-geſtelt. b

b Het offer der eerſtelingen ooc voor de wet gebruyckelijck geweeſt te zijn, blijckt *Gen.* 4. 3.

,, Sal yemant dan de giſt, het grontſop ſijner jaren,
,, Sijns levens ſlechſte deel voor ſijnen God bewaren?
,, Sal yemant aen het vleeſch op-dragen ſijne jeucht,
,, En brengen voor den Heer dat niet met al en deucht?
,, Een romp vol ſware quael, van buyten en van binnen,
,, Een hooft dat ſchudde-bolt, een deel verſufte ſinnen,
,, Een lam off creupel been, een lijff vol flerecijn;
,, Wech, wech; den nutten tijt dient uyt-geſocht te zijn.
,, God in de jeucht geſocht, laet hem voor ſeker vinden;
,, Hy wil dan ſijnen geeſt aen onſen geeſt verbinden,
,, Maer die des Heeren woort in tijts geen acht en ſlaet,
,, Clopt dickwils aen de deur, wanneer het is te laet.

Sephyra.

Verſ. 7. Ioſeph was ſchoon ende ſijn van aengeſichte.

Pulchrior tamen (vt bene Auguſt.) in luce cordis quam facie corporis.

DIt paſt doch niet met al op onſe groene jaren.
'tBedencken aen de doot, maeckt niet als grijſe haren;
Wie hier op leyt en maelt, en is niet recht verheucht;
Wech met dit ſvvaer gepeys; leeſt, tvvijl ghy leven meucht.
,, Verdriet coomt tijts genoech, vvat hoeft men van te vooren,
,, Met angſtich overleg, een blijden geeſt te ſtooren?
,, Die voor toecomend' quaet geduyrich leyt en ſchroomt,
,, Is droevich als hy't denckt, en droever als het coomt.
Doch vviër pruylen vvil, van u iſt niet te lijden,
,, De ſchoonheyt is van outs gevvoon met tucht te ſtrijden,
,, Sy helt naer ſoete luſt, off anders lijt gevvelt,
,, Al vviltſe blijven ſtaen, ſy vvert daer heen gevelt,

Sy

„ *Sy vvert uyt een geruckt door smeecken en gebeden,*
„ *Sy vvert van alle cant bevochten en bestreden,*
„ *Dies geeft sy't eynd'lick op. Maer ghy, al zijdy schoon,*
Wat ick u strijck, off streel, ghy achtet niet een boon,
Ghy slaetet in de vvint, en laet my gantsche dagen
Verslijten in getreur, en achter u gaen clagen,
Maer, lieve, tis genoech; doet desen stuyren geest
Verhuysen uyt u lijf, en vvoonen in een beest.
Laet plompaert en syn maet, laet onbelompen boeren,
Laet kluntens hart gehuyt, de bloedig oorloogh voeren,
Off volgen haren ploech. Een aerdich jonck gesel,
Dient nergens beter toe, als tot het minne-spel.
Laet hoofden grijs en grau, laet kale-coppen sorgen,
Laet eer-sucht gaen te hoof, van 'savonts totten morgen,
Laet al dat vijse volck, geneycht tot hoogen staet,
Met Princen omme-gaen, en sitten in den raet.
Wie datter stuerheyt voecht, u voechtse niet met allen;
U past een soet gelach, u dient een geestich mallen,
Een Joffrou op den schoot, een deuntjen in de vvijn;
Gheen jonck en geestich lijff mach sonder liefde zijn.
Waer toe is schoonheyt nut, dat vvild' ick vvel eens vveten,
Sy brengt geen vruchten voort, men cander niet van eten,
Tot spitten dientse niet, tot plougen onbequaem,
Tis maer een schrale vvint, tis maer een bloote naem, *Indigna est pigro forma perire situ.* Ovid.
Indienmen niet en mach vvat vreuchde van haer trecken;
En die dit niet en doen, en acht ick maer voor gecken:
Haer vrucht is niet als vreucht, daer steeckt niet anders in,
De schoonheyt is onnut, behalven totte min.
„ *Al is de purper roos op haren steel gebleven,*
„ *Noyt van een jeuchdich dier in haren crans gevveven,*

„ *Noyt van een lustich quant vereert aen sijn vriendin,*
„ *Eylaes! haer schoonen glans vergaet dies niet te min:*
„ *Men sietse dach aen dach als na den regen gapen,*
„ *Sy doet haer blaykens op, en soeckt den dauvv te rapen,*
„ *En vvertse niet gelaeft, haer gloeyen moet vergaen;*
„ *Alleen de dorre knop blijft op het steeltjen staen.*
VVaer toe vvil doch de jeucht de teere schoonheyt sparen?
Sy eet haer selven op. Alleen de bloote jaren,
Alleen de snelle tijt verteert haer schoonen glans;
Dus jong-man, zijdy vvijs, versuymt geen goede kans.
Ben ick op u verlieft, ick seg (al salt u spyten)
Ghy zijter oorsaeck van, ick machet u vvel vvyten.
VVie siet een aerdich lyff, verciert met clouck verstant,
Die niet met een en voelt een innerlijcken brant?
VVie sieter voor syn oogh de vvater-beken springen,
Die syn verdorde keel van drincken can bedvvingen?
VVie, svvart van hongers noot, siet spyse voor hem staen,
Die stracx niet hant en tant en vvenscht daer in te slaen?
Wijn, in een suyver glas met reynder hant, geschoncken,
Wert, met een meerder lust, van yder een gedroncken:
Al is de spyse goet, en constich toe-bereyt,
VVat ist, indiense niet in reyne schotels leyt?
Besiet vvat vreemder dinck, alleen met stille svvygen
VVeet schoonheyt over al by yder gunst te crygen,
S'en heeft geen prysens noot, sy doet haer selven voort,
De schoonheyt is gevvilt, al spreecktse niet een vvoort. a
Wat is een leelick mensch, by schoonheyt vergeleken?
'tZyn roosen altemael vvat schoone luyden spreken.
Al vvat een aerdich quant coomt uytte mont gevloeyt,
Schynt met een soeten dauvv van honich-raet bespoeyt.

a *Formosa facies muta commendatio est.* Sen.

Het

Het ſy in vvyſen raet, het ſy in boertich mallen,
Wat ſchoone luyden doen, dat heeft een vvel-gevallen,
„ Al is de vveerde Deucht in yder lief-ghetal,
„ Deucht in een aerdich lijff, gaet verre boven al. b

b *Virtus, quæ in colore aliquo modo cernitur, excitat mirabiles amores sui.* Plato.

Ioſeph.

HOe woudy dan, me-vrou, van twee ghebloosde kaken,
En van een ſoet ghelaet een hoeren-ſpiegel maken?
Sal dan het dertel vleys ſijn luſten ſteken aen
Soo haeſt een aerdich lijf coomt hier off daer ghegaen?
Neen dat en mach niet zijn. „ Des Heeren reyne gaven
„ En zijn niet in de menſch om vuylen brant te laven,
„ Maer om te ſijner tijt te ſchencken aen een maecht
„ Die niet, als tucht en eer, in haren boeſem draecht.
„ Niet om in kriel bejach een cleyne tijt te ſpelen,
„ Maer om door echte trou ſijn even-menſch te telen.
„ Soo dient een jeuchdich lijff te werden aen-geleyt:
„ Een ſchoone man beloont der maechden eerbaerheyt.

Maritus pulcher, pudicitiæ virginalis premium. Cypr.

Ick bid u, edel vrou, en laet de ſnelle ſtralen
Van u verdwaelt geſicht, niet op my neder-dalen
Met keteling van luſt; maer als ghy Ioſeph ſiet,
Soo neem in u ghepeys een knecht, en hooger niet.
„ Ten is geen eerbaer hert, dat, met de daet te mijden,
„ Meynt dattet eerbaer is; al wie daer lonckt ter zijden
„ En ketelt ſijn gemoet, met heymelijcken brant,
„ Beſoetelt voor den Heer ſijn innerlijck verſtant.
Sou midd'ler tijt mijn jeucht u brandich hert ontruſten?
Sou dit mijn lichaem zijn een ſpoor tot quade luſten?

Matth. 5. 28.

Dat ſneed my door het hert. Gewis ick wou veel eer
Dit aenſicht gants en al gaen maken tot een zeer;
Mijn oogen, ſtijff van dracht; mijn lippen, niet als cloven;
Mijn tanden, ſwart als peck; mijn handen, niet als roven;
Mijn hayr, door ſweet en ſtoff gebacken onder een,
Soo dattet gheene kam ſou connen onder-ſcheen:
Ick ſal in mijn geſicht met rouwe nagels varen,
'k En wil noch teere neus, noch roode wangen ſparen,
Ick wilt ſoo ſtellen aen, dat yder, die my ſiet,
Sal voelen in ſijn hert, geen luſten, maer verdriet.
Doch zijdy ſoo geſint om ſchoonheyt na te jagen,
„ God is de ſchoonheyt ſelfs; ſtelt daer u wel behagen;
„ De Heer is niet als licht, als glans, en hellen dach,
„ Meer als oyt menſch begreep, off menſchē ooge ſach.
„ Ach! tis een nietich dinck, dat wy hier Schoonheyt noemen,
„ Daer op de werelt ſtoft, daer van de vrouwen roemen,
„ Neemt wech een enckel vel, al wat daer onder leyt
„ Is niet als drouve ſtanck, en rechte vuylicheyt.
„ Soo haeſt een ſchrale lucht, het ſteunſel van ons leven,
„ Een damp, een cleyne wint, is uyt de mont gedreven,
„ Soo haeſt God aen de menſch maer eens de neus en ſluyt,
„ Dan iſter med' gedaen, dan heeft de ſchoonheyt uyt.
„ Dan leyt de lege ſchors van yder een verlaten,
„ Dan wert de doode romp gedragen achter ſtraten,
„ En in het graff gedout; dan leyt het nietich dier,
„ Door-geten van de worm, door-loopen van de pier,
„ Begraven in de ſtanck, becropen van de ſlanghen,
„ Bedeċt met enckel ſtoff, met vuyle ſlijm behanghen,
„ Siet

„ Siet daer u herten-luſt in eenen oogen-blick
„ Niet als ongueren reuck, en yſſelijcken ſchrick.
„ Went, lieve! went het oogh van al dees ydelheden,
„ Die by den dwaſen menſch geacht zijn hier beneden,
„ Stier uwe domme jeucht, daer u de deucht gebiet,
„ Daer zijn geen dingen ſchoon, dan diemen nieten ſiet. 2 Corinth. 4. 18.
Ghy doch en ſoeckt niet ſchoons, u wandel cant bewijſen,
Ghy ſoeckt den grouwel ſelfs vol ſchrickelijck affgrijſen,
Ghy ſoeckt het vuylſte ſpoock dat oyt eē menſche vont,
En wildy't al in een? me-vrou, ghy ſoeckt de ſond.
„ Indien een clouck pinceel, met diepen en verhoogen,
„ Dit monſter, door de conſt, naer 'tleven conde tooghen,
„ En ſtellen ons voor 'toogh ſijn grouſaem beelt, voorwaer
„ Wy liepen uyt ons ſelfs van ſchrick, en grooten vaer.
„ Brengt, wat een menſche can ontſetten en beſchamen,
„ Brengt, al wat grouſaem is, in eenen clomp te ſamen,
„ Wat ſpoocken datmen vint, wat monſters datmen ſiet,
„ Al watter leelick is, en is ſoo leelick niet
„ Als 'tgene dat ghy ſoeckt. Maer tis te lang gebleven,
Tis tijt my wederom tot mijnen dienſt te geven;
Met oorlof, ick vertreck: „ ten gaet niet, ſoo het ſou,
„ Wanneer de knecht te lang hout ſprake mette vrou.

Sephyra.

1. *ET lieve! noch een woort, en gaet u niet verbergen,*
Al wat ghy tegen-ſtreeſt, en dient maer om te tergen
Den brant van mijn gemoet. Een in-gedwongen vier
Berſt dies te ſelder uyt, met donder en getier.

Illam verò repulſa magis etiam accendebat. Ioſeph. loco ſupra citato.

Coom, spreeck eens uytte borst; van vvaer doch mach het comen
Dat u aelvveerdich hooft soo ver is in-genomen,
Van al dit svvaer gepeys? vvaer hebdy doch verkeert,
Noyt mensch heeft hier in huys svvaer-hoofdicheyt geleert.
Ick sie dat al de knechts zijn vol van criele tochten,
De maechden, los genoech; gevvis, indien sy mochten,
Het souder slordich gaen. Ghy jong-man, ghy alleen
Blijft, in dit sacht onthael, gelijck een harde steen.
Wat maelt u in de kop? vvat mach u vveder-houvven?
Wat maeckt, in u gemoet, een vveer-sien van de vrouvven?
Een aff-keer van de vreucht? vvat ist dat u ontbreeckt,
Waer door u vijs ghepeys soo tegen liefde steeckt?
Ghy vvoont hier in een huys, voorsien van alle dingen,
Men maeckter goede chier, men hoorter lustich singen,
Men sieter geen verdriet, maer spel en enckel jock;
Schier niemant van de knechts is besich als de kock.
Waer vont men oyt palleys daer al de boden speelden
Soo vry, als hier in huys? voorvvaer een huys van vveelden,
Een huys vol herten-lust, vol alderhande goet,
Daer yder vveelich is, en svvemt in overvloet.
Mijn tafel is verciert met alderhande vvijnen,
Met vvilt-braet, en geback, met brem van vvilde svvijnen;
Dit isser maer alleen dat my ten hoochsten spijt,
Dat ick niet vvilts en heb, en ghy niet vvilt en zijt.
En evenvvel nochtans, al vvaermen placht te bancken,
Daer sietmen int gemeen het spel der minnen vvancken;
,, Want die aen tafel sit, verheucht met soete vvijn,
,, Hoe can die sonder lief int bed gelegen zijn?
,, Gemack maeckt dertel vleys; vvie heefter goede dagen
,, Die met gedoken hals de vveelde can verdragen?

Quidam interrogatus quorũ esset maxima occupatio in aulâ? respondit, Coquorum. Richter. Ax. hist. 16.

Per voluptatem facilius vitia subrepant. Sen. Ep. 7

Een

„ Een buyck, vol goede spijs en lieffelijcken dranck,
„ Soeckt vvaer den overvloet mach nemen haren ganck.
Die, in sijn groene jeucht, getoeft van schoone vrouvven,
Weet, met een koelen moet, sijn lust te vveder-houvven,
Die droevich sit en siet, vvanneer hy drinckt de vvijn,
Dat moet een dommen bloet, off rechten droomer zijn.

Venter mero æstuans despumat in libidinem. Hieron.

2. Een droomer zijdy doch, een slecht-hooft suldy blijven,
Can u mijn heus onthael tot geen vermaken drijven.
Het droomen heeft u eerst (gelijck ghy ons vertelt)
Wt uvve broeders gunst, en vaders huys gestelt;
Indien ghy niet en poocht u droomen naer te laten,
Ghy sult in dit gevvest u op een nieu doen haten
Van my, en al 'tgesin; door my, van uvven heer;
Dus, Joseph, zijdy vvijs, en vveest geen droomer meer.
De vvijn heeft op een uyr, dat ses-mael hondert jaren
In Noach van te voor noyt conden openbaren,
Ontdeckt en bloot gethoont: hoe sal haer soet fenijn
In dit u jeuchdich lijff gants sonder crachten zijn?

Ad unius horæ ebrietatem nudat femora quæ per 600 annos sobrietate contexerat. Hieron.

Waerom en can 'tgemack op u soo veel niet vvercken
Als op een ander mensch? vvy svveven op de vlercken
Van soete lust, soo haest die op ons neder-stort:
Wat let u, meer als ons, vvat ißet dat u schort?
Mijn leger is verciert met costelijcke spreyen,
Die 'trijck Ægipten-lant alleene can bereyen,
Gevoert met zijden-bont; mijn camer vol tapijt,
Maeckt, door haer schoonen glans, een drouven geest verblijt:
Myn gantsche ledekant ruyckt na de soete cruyden,
Die ons van verre sent het heete lant van zuyden:
Myn lakens zijn vol geur, en niet een eenich deel
Dat niet en heeft de reuck van balsem en canneel.

Aen-lockende gespreck der lilli ger Vrouwen tot ten dwaesachtigen Iongelinck, beschreven door *Salomon Prov. 7. 15. &c.*

Wat

Wat valter meer te doen, als in de ſachte pluymen
Te cruypen, ſonder vrees, en daer te liggen luymen,
Te ſvvemmen in genucht, te bluſſen onſe vlam?
Wat ſtady noch vertſaecht? het beck is van den dam.
Mijn man gaet alle daech (gelijck vvy beyde vveten)
Nu by de Coningin, dan by den Coninck eten,
Nu by den jongen Prins, dan by een ander heer,
Wy hebben 'thuys alleen, coom aen, vvat vvildy meer?
Coom aen, en voor beſluyt, vervoucht u na mijn camer,
Waer toe hier lang geſtaen? vvat houfdy bijl off hamer?
Roer dry-mael aen de klinck, en blijf een vveynich ſtaen,
En clop dan noch een reys, de deur ſal open gaen.
Laet dat u looſe zijn, en coom daer op ghetreden
Met onbeſchroomden geeſt, vvy ſullen ja beſteden
Een uyrken tvvee off dry, in luſten van de jeucht,
Veel hebben dit gevvenſcht; ghy zijt alleen die meucht.
Wel aen, coom daer ick ſeg, en ſonder meer te vragen
Gaet in, en ſluyt de deur. vvy hebbent vvel te vvagen,
Daer alles vvat vvy ſien ons lockt tot ſoete ruſt.
„ Een bed vol rijck gevvaet, een vvoon-plaets van de luſt.

Joſeph.

Sicut mercator de falſo panno oſtendit emptori neque medium, neque finem, ſed caput tantùm: ſic diabolus, qui peccati mercator eſt, oſtendit fatuo peccatori ſolùm delectationẽ culpæ, non medium, id eſt, remorſum conſcientiæ, nõ finem, id eſt, pœnam gehennæ. Bonavent.

1. GHy heft my veel te hooch den loff van uvve camer,
En gaet hier in te vverck, ghelijck de looſe cramer,
Die wel het ſchoonſte deel van ſijne Waer ontdeckt,
Maer laet aen niemant ſien al watter is bevleckt.
Ghy poocht my, door de luſt, tot uwen wil te crijgen,
Maer 'tquetſen van de ziel, dat condy wel verſwijgen:
Ghy ſtelt my voor het oogh, vermaeck van dertel ſpel,
Doch laet on-aen-gheroert de pijnen van der hel.

Dies,

Dies, hoe dijn gladde tong de lusten weet te prijsen,
Noch can in mijn gemoet geen lust tot lusten rijsen,
Want schoon de geyle vreucht is soet in uwen sin,
Ick vinder evenwel veel bitterheden in:
Als icker maer op denck, mijn hert begint te beven;
Dit staet in mijn gemoet, als met een pen, ghe schreven,
„ Die soecken hun vermaeck ontrent eens anders wijff,
„ Die spelen met haer ziel, en sollen met haer lijff.
„ De vreese van de man, wiens eere wert genomen,
„ Moet t'elcken voor gewis de linckers over-comen
„ Die soucken vuyl bejach, haer gantsche bloet verschiet
„ Op 'truyssen van een blat, op't drillen van een riet;
„ Sy schricken voor een beelt, sy beven voor de mueren,
„ Sy houden voor verdacht, en vrienden, en gebueren;
„ Ach ongerusten stant! wie datter coomt off gaet,
„ Haer crachten zijn beroert, haer herte leyt en slaet.
„ De sneghen yver-geest bespiet met hondert oogen
„ Sijn wijff en haren pol, om niet te zijn bedrogen,
„ En soo hy nu off dan haer eens betrappen mach,
„ Ghewis haer beyder lijff en is maer eene slach.
Nu denct, off uwe man maer een-mael creech vermoeden
Van dit oneerlijck spel, wat beul, wat felle roeden,
Wat galge, kruys, off rat, wat uyt-gesochte pijn
Sou voor een snoode slaeff genoechsaem connen zijn? *a*
Wat sou den fellen loop van sijne gramschap stillen?
Hy sleypte my daer heen, om levendich te villen,
Hy greep my by den hals, en metten eersten steeck
Sneed van mijn leden aff al wat een man geleeck. *b*
Hy stack my aen een spit, en liet mijn lichaem braden,
En dede met het vlees sijn honde-kot versaden;

a *Adulterium in servo acerbius punitum fuisse apud Veteres, vide apud* Ærod. lib.8.rer. jud.cap.19.

b Die maniere van doen, van outs in Ægipten gebruyckelijck geweest te zijn, getuycht *Diod. Sicul.*

Apud Ægyptios adulteros damno virilitatis multatos fuisse testatur Diodorus Siculus.

. . . . *Quin etiam illud*
Accidit ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferro. Horat.

 Int

Int corte, watter oyt voor ſtraffen zijn bedacht,
Die ſouden, t'mijnder pijn, dan werden voort-gebracht.

Noch weet ick, ſou de man ſich ſelven niet bedaren,
Maer, tot een meerder wraeck, 'tgeraemte doen vergaren,
En brengen wederom de leden over een,
En maken voor me-vrou een ſetel van het been,
Een ſetel, ſoo bereyt dat ghy geheele dagen
Sult ſitten in het riff, als mette doot beſlagen,
Een ſetel, ſoo bereyt, dat ſchoon al ben ick doot,
V ongeluckich lijff ſal ruſten in mijn ſchoot;

Gelijck hier voren pag. 50. de vleeſchelicke der telheden der onbeſuyſder jonckheydt by *Sephyra* op het lieffelijckſte zijn voor-geſtelt, tot aenlockinge der ſelver, ſoo wert hier in tegendeel de uytcomſte van vuyle luſt op het grouwelijckſte verthoont, om door de yſſelijckheyt der ſtraffe, de leelickheyt van de daet aen te wijſen; ende hier om hebben de Lieff-hebbers der Schilder-conſte, beyde de voorſz in-vallen elck met een byſondere Plate uyt-ghebeelt.

Sal

Sal ruſten ? niet alſoo ; wat ſal u ruſte geven,
Die niet, als tot verdriet, en ſult op aerden leven ?
Sult leven ? niet alſoo ; hoe cander leven zijn,
Daer niet en is als doot, en doodelijcke pijn ?
Dit vel, en watje ſiet mijn aengeſicht bedecken,
Sal u, rampſalich wijf, dan voor een maſke ſtrecken ;
Wat ſchrickt u hert, me-vrou? het is de rechte vont
Om dan noch met u lieff te ligghen mont aen mont.
Dit hooft-ſcheel ſal u zijn een kop om uyt te drincken,
Om met een eeuwich leet u vreuchden te gedincken,
Dit hayr, dat ick nu draegh, ſal, naer des hofs gebruyck,
Aen uwen kalen cop dan weſen een paruyck ;
Mijn huyt, als leer bereyt, ſal gántſche dagen hangen,
Daer u ellendich lijff ſal eeuwich zijn gevangen,
En 'tſal op ſulcker wijs vaſt weſen aen 'tgebou,
Als offet metten arm u noch omhelſen wou.
Maer als de drouve nacht coomt uytter zee gereſen,
Dan ſal het ſelve vel u deckſel moeten weſen,
En ſoo ghy vraeght, waerom dit alles wert gedaen?
Denckt wat ghy nu verſoeckt, ghy ſullet wel verſtaen.
Wat ſoud ick, arme menſch ! in dit verdriet beginnen,
Die noch een wreeder beul ſou dragen in de ſinnen,
Die noch een ſwaerder ſmert ſou voelen in den geeſt ?
„ Een hert, bewuſt van quaet, dat pijnicht alder-meeſt.
Doch ſchoon ick wiert betrapt, en op het feyt bevonden,
En ſoo van ſtonden aen int duyſter graff geſonden,
Gelijck in dit geval niet ſelden wert gedaen,
Denck, hoe mijn ſaken dan voor Gode ſouden ſtaen.

Tis eertijts by vele volcken gebruyckelijck geweeſt, dat een man ſijn wijff in overſpel bevonden hebbende, de ſelve ſelfs vermocht te ſtraffē ; tot welcken eyndē hy onder andere haer het hayr op de kam, ende gheheel kael dede aff-ſcheeré. *Cypræus tract. de ſponſ. cap. 5.* die de redenē, waerom ſulcx geſchiede, geleerdelijck verclaert. *In adulteros ſectione capillorum, inter alias pœnas, animadverti ſolere, antiqua exempla ſatis monent.* Vid Gell lib 4.cap. 3. *Egregiè* Tacit. de Mor. Germ. *Pauciſſima in tam numeroſâ gente adulteria : quorum pœna præſens, & maritis permiſſa : acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem viam verbere agit.*

Qualis quisque hinc exierit suo novissimo die, talis invenietur in novissimo die seculi. Augustin,

,, De boom blijft even soo ghelijck hy is gevallen,
,, De mensch, gelijck hy sterft. Wee hem! die in het mallen,
,, En midden in den brant, daer in hy leyt en wroet,
,, Braeckt uyt, met eene swalp, sijn leven en sijn bloet.
,, Soodanich als de mensch heeft aff-geleyt sijn leden,
,, Soodanich sal de mensch voor Godes oordeel treden:
,, Soodanich als de mensch daelt neder in het graff,
,, Soo rijst hy op in vreucht, off tot verdiende straff.
Hoe suldy, dertel vlees, voor Godes throon verschijnen,
Die leefdet, als een mol; en storft, gelijck de swijnen?
Hoe sal u naeckte ziel dan voor het oordeel staen,
Als 'tbouck van u Gheweet sal werden op-ghedaen?
Hoe sullen, int gericht, u naeckte leden beven,
Wanneer u gants bedrijff sal voor u staen geschreven?
En voor den grooten God sal over zijn gebracht
Al wat ghy hebt gedaen, en wat ghy hebt gedacht?
Hoe suldy, dertel vlees, hoe suldy connen dragen
De schrickelijcke stem, die u sou neder-jaghen
Int diepste van de poel, een woon-plaets van ellent,
Een sterven sonder doot, een pijne sonder ent?
,, Benautheyt in den geest, amechticheyt der zielen,
,, Versmachtheyt int ghemoet, sal yder een vernielen
,, Die na des werelts loop hier in den vleesche leeft,
,, En met een boosen wil aen aertsche lusten cleeft.
2. Ghy noemt my slecht en bot. Wat isser aen gelegen?
Eenvoudich en oprecht zijn al des Heeren wegen.
Ghy segt my smadich aen dat ick een droomer ben;
Maer weet, dat ick voor al geen hooger naem en ken.
Het mach aen u, me-vrou, en wie het wil, mishagen,
Ick sal dit voor een croon op mijnen hoofde dragen,

En

En loven des den Heer: hier door ben ick gewis
Dat Godes weerde Geeſt in mijne wegen is.
„ Al coomt een diepe ſlaep van boven aff gheſegen,
„ Wanneer dit ſwacke lijff daer henen is gelegen,
„ De ziel, ons weertſte pant, 'tonſterffelijcke deel,
„ En ſluymert nimmermeer, maer blijft in haer geheel.
Door droomen in der nacht, en wonderbaer geſichten,
Werd ick in my ghewaer den Vader vande lichten,
En als een ander menſch int bedde leyt en wroet,
Dan coomt dien hoogẽ geeſt, en ſpreeckt in mijn gemoet;
Ontdeckt, met claer beſcheet, wat my, en ander lieden,
Wat gantſche landen deur, na deſen ſal geſchieden:
Dies danck ick mijnen God; want geen ſoo grooten eer,
Als wat gebeuren ſal te weten door den Heer.
Al ben ick uyt mijn lant, door droomen, wech gedreven,
Ick ſal eens wederom, door droomen, zijn verheven;
En die my deſen ſmaet nu hebben aen-gedaen,
Die ſullen na-der-hant my comen bidden aen,
My bieden met ootmoet, en tranen, en geſchencken;
En ſiet! ick wil oock dan het quade niet gedencken,
Noch wreken mijn verdriet, maer met een ſacht gemoet
Haer thoonen alle gunſt, gelijckmen broeders doet.

Corpore dormiente anima insomnis agit. Hippocr. de Inſomn.

Corporum somnus est, sicut & mors: anima quieti nunquam succedit. Tertull. cap. 25. de Anim.

Sepe maiori fortunæ locum fecit iniuria.

Hiraclitus dixit, Vigilantibus vnum communem esse mundum; sopitos in suum quemque decedere.

DAn neemt dat ick vermocht, met veynſen ende liegen,
Het altijt wacker oog van yver-ſucht bedriegẽ,
Wat raet dan voor my ſelf? wat trooſt voor mijn ghemoet?
Wat uyt-comſt voor de worm, die in my leyt en wroet?
„ Iſt niet een wonder ſtuck? des ſondaers eyghe ſinnen
„ En zijn in dit geding met geen geſchenck te winnen,
„ Sy roepen recht en wraeck. noyt hert bewuſt vã quaet,
„ Kreech, in ſijn eygen hoff, een vonnis t'ſijnder baet.

Quid prodest non habere conscium, habenti conscientiam? Lactant Inſt. lib 6. cap. 24. ex Senec.

Mala conscientia delictorum nostrorum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer, ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa damnat. Bernhard.

,, Pooch al u linckerny int duyster wech te steken,
,, Graef in een diepe kuyl u schandelijcke streken,
,, Verdonckert u Geweet: al pijndy't noch soo seer,
,, Ghy wiechtse wel in slaep, maer dootse nimmermeer.

Deum primo mentes sceleratorum terrere, antequam puniat. Cypr.

,, God sal, door sijnen geest, int holste van de nachten,
,, Met ongewoone schrick beroeren u gedachten,
,, En wecken op u ziel, en halen aen den dach
,, Al wat van langer-hant daer in verborgen lach.

Conscientia cuiusque propria certū est testimonium iudicii Divini. Richter. Ax.48.

Wat soeckty vast bescheet van Godes eeuwich wesen?
,, Ghy connet, domme mensch, in uwen boesem lesen,
,, Ontsluyt maer eens u hert, stracx suldy zijn ghewis
,, Dat God in uwe ziel, en in den hemel is.
,, Soo haest een dertel wicht maer op en hout van mallen,
,, Stracx coomt een drouf berou op sijn gewrichten vallen,
,, En knaegt hē aen de ziel, door-wandelt vlees en bloet,
,, En set hem nacht en dach een prang aen sijn gemoet.
,, Wie sucht niet in sijn hert, wanneer voor-lede lusten,
,, Door wroughen van den gheest, den gantschen mensch ontrusten?
,, Soeckt vreuchde, soo ghy wilt, noyt isser sondaer bly,
,, Noyt is een quaet gemoet van binne-cortsen vry.
,, Gae nu, gae dijnen gang, doe vry des vlees behaghen,
,, W't een soo corten vreucht ontstaet geduyrich knagen,
,, Een pijn-banck voor de ziel, een innerlijck ellent,
,, Een worm die niet en sterft, een geessel sonder ent.
,, Indien ghy weelde soeckt, en wilt in vreuchden swemmen,
,, Wel aen, verdwaelde mensch, maect uwe lust te temmen,
,, Betoom u dertel oogh, en trede metten voet,
,, Het onbesuysde vier, dat ketelt u gemoet.

,, Wat

,, Wat ist van 'swerelts vreugt? de jeucht is haest verdwenē,
,, En met de snelle jeucht gaet oock de vreucht daer henen,
,, En als den corten dach ten avond is gegaen,
,, Wast vreuchde, wast verdriet, het isser med' gedaen.
,, Wel-doen is herten-lust: sick selven t'overwinnen,
,, Dat is een hemels dau, die over onse sinnen
,, Gheseghen uytte lucht, doet alle quael vergaen,
,, Daer is geen meerder lust als lust te weder-staen.
,, O noyt vol-presen vreucht, gherustheyt der Ghewissen,
,, Wie van gesont verstant, wie soud u willen missen
,, Voor al dat by den mensch geacht is alder-meest?
,, Al wat ons recht vermaeckt, coomt uyt een reynen gheest.

Aurea hic sententia Iosephi. Satius esse conscientiæ rectè factorum, quam peccati latebris fidere.

Sephyra.

IS dan de gunst te swack om mijn beleyt te stijven,
Soo moet ick dese saeck op ander gronden drijven.
Ick weet, dat menich peert niet eer en plach te gaen,
Voor dattet sich de spoor voelt in de lenden slaen.
,, *Hoor Joseph, als een vrou soo hooch begint te branden,*
,, *Dat haren raet besluyt haer eere te verpanden*
,, *Aen yemandt diese mint, en dattet haer mis-luckt,*
,, *Soo wertse van de spijt als buyten haer geruckt.*
,, *Sy spout dan vier en vlam, sy vint verscheyde streken,*
,, *Om aen haer besten vrient haer leet te mogen wreken,*
,, *Sy loopt den gantschen dach uyt-sinnich en verwoet,*
,, *Om ergens, waerse can, te koelen haren moet.*
,, *Hoe soeter dat de wijn int eerste wert bevonden,*
,, *Hoe dat hy suerder is, wanneer hy is geschonden:*

Amici qui sese mereri omnia præsumunt, si quidquam non extorserint atrociores sunt ipsis quoque hostibus. Aurel. Victor.

Oneerlijcke lief-de licht veran-derlick in bitteré haet: exempel in Ammon en Thamar. 2 Sam. 13. 15.

,, Van aff-geseyde min blijft veeltijts niet met al
,, Als doodelijck vergiff, en uyt-gespogen gal.
Dit hangt u over 'thooft, soo ghy de soete nachten,
De panden myner gunst, moet-willens sout verachten:
Hout seker, dat soo haest ghy die sult seggen aff,
Voor u sal zijn bereyt meer als gemeene straff.

Aut amat aut odit mulier, nihil est tertium. Senec.

Ons tochten int gemeen gaen boven alle maten,
Daer is geen middel-wech; wy lieven, off wy haten.
Ghy dan, die niet met al tot lieven zijt gesint,
Weet, dat van deser uyr mijn haet op u begint.
Ick seg u d'oorloogh aen. Al wat ick can bedencken,
Om u van alle cant te schaden en te crencken,
Al wat my lijff en ziel in list off cracht vermach,
Dat sal ick metter daet gaen brengen aen den dach.

a *Malo consilio fœminæ vincunt viros.* Sen.

Al waer een vinnich hert tot quaet wert in-gespannen,
Daer is het vrouwen breyn veel cloucker als de mannen, a
De daet die wijstet uyt: Tot alle snoot bedrijff,
Tot allerley bedroch, niet slimmer als een wijff.

Si meæ gratiæ castitatis opinionem præferes, nihil ea te juvabit, mihi crede, si ad maritum te deferam, & de stupro me appellatam dicam. Ioseph.

Is ergens, waer het sy, een quade streeck bedreven,
Die sal, door myn beleyt, u werden aen-gewreven,
V werden in-gebrant. Wat datje doet off seyt,
Het sal tot u bederf al werden uyt-geleyt.
Maer dit is niet genoech; ick derf al hooger spreken,
Ick sal myn eygen vuyl (dat syn de rechte streken)
V comen tijgen op; en seggen stout en stijff,
Dat my de Joodsche slaef wilt dringen op het lijff.

Vers.14. Hy heeft ons den Hebreischen man hier inghebracht, dat hy ons te schande make.

Ick ben nu op de loop, myn gantsche sinnen hollen,
Daer is geen houwen aen, mijn tochten moeten rollen
Al waer de spijt ghebiet. Voor my en is gheen rust,
Tis wraecke wat ick roep; off wel, ghewenste lust.

,, Wan-

„Wanneer een moedich hert in engte vvert gedrongen,
„Dan coomtet, meer als oyt, met crachten uyt-gesprongen,
„En kiest een open lucht. Noyt heefter mensch bedacht,
„Wat door de leste noot can vverden uyt-gevvracht:
Jck wil, ick sal, ick moet dit stuck ten eynde brengen,
Al soud ick aerd, en zee, en vier, en lucht vermengen,
En storten over hoop. Al zijdy noch soo prat,
En seydy dry-mael neen, en dry-mael boven dat,
Noch sal ick verder gaen, en doen gelijck de slangen,
Die, alsse mettet hooft zijn ergens in gevangen,
Haer vveeren mette steert. Alst immers vvesen moet,
Ghy sult u schamper Neen, betalen met u bloet.
Het moeter nu op staen, ick bender op gebeten,
„De boosheyt hangt aen een, gelijck dees goude keten
„Van boven tot beneen met schakels is gehecht:
„Sond is een trotsich dinck, noyt ginget sonder knecht.
„Wie eens het quaet begint, die moetet vorder vvagen:
„Wie schijn van onschult soeckt, dient alder-eerst te clagen;
„Want die met vollen mont eerst luyde roepen can,
„Al ist een rechten boef, het schijnt een eerlijck man.
„Die eens is in-gegaen de streeck van slimme vvegen,
„En mach om geen bedroch off leugens zijn verlegen;
„'t Moet al, 't moet op de baen, om niet te zijn begeckt;
„Wat dienter veel geseyt? quaet dient met quaet bedeckt.
Wanneer een grammen moet, en macht om uyt te voeren
Te samen zijn gepaert, vvat canse niet beroeren?
Sy breeckt al vvatse raeckt, gelijck een donder-slach;
Hoe Joseph, vreesdy niet? ghy vveet vvat ick vermach.
Denckt hoe u saken staen? mijn man sal my ghelooven,
En u van stonden aen van alle goet berooven,

Vbi semel deerratum est in praeceps pervenitur, adeò maturè a rectis ad prava, a pravis ad praecipitia pervenitur. Paterc. hist. lib. 2.

Scelere velandum est scelus. Senec. Hippol.

Meis verbis majorē fidem habiturus est Petephres, quam tuis, quantumlibet tua veriora fuerint. Ioseph.

Doen ſteken in een kot, ſoo doncker als de nacht,
Daer nimmer gulde ſon off mane vvert verwacht.
Daer ſal een vvreede beul, met ongeboorde pijnen,
V lichaem taſten aen, u geeſten doen verdvvijnen;
Daer ſal een vvreede beul, een onbeſchofte guyt,
V grijpen by den hals, u cleeren trecken uyt,
V douvven op de banck, u jonghe leden binden,
V, door ſijn vvreede conſt, on-menſchelijcken vvinden,
En recken yder lidt van hoofde totte voet,
Gelijckmen 'tſachte vvas ontrent den viere doet.
Daer ſal een vvreede beul, met naelden ende ſpellen
V ſteken in het lijff, u moede ſinnen quellen,
V houden van den ſlaep, en al den langen nacht
Wt-mergen uvve jeucht, verteeren uvve cracht.
Daer ſal een vvreede beul u lijff vol vvaters gieten,
En ſpringen op u buyck, en vveder uyt doen ſchieten,
Int corte, vvatmen vint tot vvreede pynen nut,
Dat ſal, op u alleen, dan vverden uyt-geput.
Coomt yemant van het volck u ondertuſſchen vragen,
Waerom u jeuchdich lijff dees ſtraffe moet verdragen,
Seg dan ghelijck het is: Om dat een ſchoone vrou
My boot haer ſoete jonſt, en dat ick niet en vvou.
O ſoutelooſen clap! vvie ſal u niet begecken?
Wie ſal niet voor een clucht u dvvaſe daet vertrecken,
En ſeggen over-luyt: „Het is een rechten bloet
„Die vrolick mochte zijn, en ſtietet mette voet?
„Te rechte, na my dunckt, te rechte moet hy treuren,
„Die geen vermaeck en neemt, vvanneert hem mach gebeuren:
„Te rechte lijdt hy pyn, die, naer een ſoet verſoeck,
„Gaet, als een rechte nurck, ſtaen pruylen in den hoeck.

Dus

Dus suldy mette spit gants deerlijck zijn gesmeten,
Hoe vvel ghy vant gebraet noyt beet en hebt gegeten ;
Dus suldy van den boer in dilve syn geruckt,
Schoon datj' in synen meet noyt peul en hebt gepluckt.
,, Een boosvvicht om misdaet geknevelt en ghebonden,
,, Denckt, hier is nu de straff van myn voor-leden sonden ;
,, Dies slaet hy op syn borst, en lijttet met gedult :
,, Maer tis onlijdelick, te lijden sonder schult.
,, Tis noch een aert van troost, oock midden in het suchten,
,, Te peynsen op de vreucht, te dencken op genuchten ;
,, Te halen op de lust van syn voor-leden tijt,
,, Maer onverdiende straff is al te grooten spijt.
ALs nu de langhe pijn u t' herte sal door-snyden,
Dan suldy op het lest uyt vvee-moet noch belyden
Al vvat de Rechter vraegt, al ißet noyt geschiet,
En dan is al u eer en goeden naem te niet.
,, Wat is van grooten roem? vvat van een eerlijck leven,
,, Wanneermen voor een guyt vvert na de doot gedreven?
,, Wat is van goede loff, vvanneermen coomt ten val?
,, Alst eynde niet en deucht, en deuchter niet met al.
Het vlees is al te svvack. en laet u niet bedrieghen ;
Al sydy sonder schult, de pyne doet u liegen :
,, Hoe menich eerlijck man, hoe veel onschuldich bloet,
,, Verneemtmen hier en daer, dat Lijden lijden doet?

Etiam innocentes cogit mentiri dolor. Senec.

Gae nu, gae, slechten bloet, kies voor een jonghe vrouvve,
Voor vreuchde, voor vermaeck ; ondanck en svvaren rouvve,
Kies droefheyt, voor genucht ; kies haet, voor soete min ;
En vvee, voor herte-lust ; en schade, voor ghevvin :
Kies, voor een teeren arm, en voor snee-vvitte handen,
Te sitten in den stock, te liggen in de banden ;

Kieſt voor een bed van dons, voor dekens van damaſt,
Te ſitten op een rat, te hangen aen een baſt.
Kieſt voor een ſoeten ſlaep, onmenſchelijcke pijnen;
De prangen van den beul, in plaetſe van gordijnen;
Kieſt voor een ſoet gevvoel, een jammerlijck getreur;
Ach! tuſſchen dit en dat is al te grooten keur.
Ach! tis een beter greep, een jonge vrou te lieven,
En my en uvve jeucht met eene te gherieven,
Als vvel te bluſſchen uyt, door enckel onverſtant,
Dat in u leyt en ſmoockt, en in my leyt en brant.
Ghy ſiet ſoo menich menſch, by-naeſt ſyn gantſche leven,
Met een bepeckte planck door alle vvaters ſvveven,
En vvagen lijff en ziel, alleen om cleyn gevvin,
Maer ghy, indien je vvout, vvaert rijcke door de min.
Nuick u gun myn bed, ſoo condy licht bedencken,
Dat ick u alle dinck vvil daer-en-boven ſchencken;
Soo haeſt ghy maer en vvenckt, off opent uvven mont,
Soo ſallet uvve zijn, al vvat ghy vvenſchen cont.
Onthout my deſe les. Can yemant eens geraken
Te jagen in het velt van dubbel lijnne-laken,
Het iſser med' gedaen: het Wilt, *het tamme* Wilt
Hangt ſynen Jager aen, en vverter ja gevilt.
,, *Soo haeſt een echte vrou is, buyten echt, ontloken,*
,, *De gelt-ſack heeft een gat, de ſpaer-pot is gebroken;*
,, *Daer is in haren naem noch gout, noch ſchoon juvveel,*
,, *Off hare lieve pol becoomt het beſte deel.*
,, Wat *vvildy dat ick ſeg? Die yemant heeft gegeven*
,, *Den ſleutel van haer eer, die ſchenckt hem daer beneven*
,, *Den ſleutel van de kas daer ſy haer gelt in doet.*
,, *Gemeenſchap in het bed, gemeenſchap in het goet.*

Neque mulier amiſſâ pudicitiâ alia abnuerit. Tacit.

En hebdy noyt gehoort dat goet by een te rapen,
Te vverden tot een vorst, alleen met by te slapen,
Is d'alder-soetste vvinst, en lieffelijckste vont,
Die oyt een geestich quant syn leven lanck bestont?
Indien ghy maer en vvout myn soete lust behagen,
Soo soudy, voor een boey, een goude keten dragen;
Ghy sout voortaen niet meer met dienen syn gequelt,
Maer op een vryen voet noch heden zijn gestelt:
Ghy creecht, al vvat ghy vvout. Ick soude schier off morgen
V in des Conincx hof een goeden staet besorgen,
Al naer u eygen vvensch. Ghy siet doch dach aen dach,
Wat ick by mynen man, by by den Prins, vermach.
Ick selve, vvaer het noot, ging vvel den Coninck spreken,
Ick vveet dat my aldaer geen gunst en sal ontbreken:
Dus, Joseph, hebdy lust tot Vryheyt, Goet, en Eer;
En doet maer dat ick seg, en stracx ghy zijt een heer.

Joseph.

HOe meyndy dan met cracht my tot de lust te drin-
ghen? (ghen; *a*
Me-vrou, ghy zijt verdoolt, „ Geen liefde laet haer dwin-
„ Sy gaet maer daerse wil. Noyt heeftet goeden aert
„ Dat met bedwongen sin te samen is gepaert. *b*
„ Al drijft schoon bleykẽ angst de mensch tot vreemde sakẽ,
„ Noch canse niet met al ontrent de liefde maken.
„ De liefde, vry van aert, en past op geen gebiet.
„ De liefde, wat je dreycht, en vreest de vreese niet. *c*
Ghy dient, met beter gront, u saken t'overleggen.
Ey liev'! en hebje noyt het spreeck-woort hooren seggen:

a *Non extorquebis amari.* Claudian.

b *Omne coactum tragicum habet exitum.* Bald. ad.l. neque ab initio C. de nupt.

c *Blanditiis non imperio fit dulcis Venus.* Senec.

,, Al is de vrijster steech, noch wertse wel de bruyt,
,, Maer wil de vryer niet, soo is de vrientschap uyt.
,, Geen man en wert vercracht. Tē ging hem noyt ter degē
,, Die yemant met gewelt tot liefde wou bewegen.
,, Noyt joech hy met vermaeck, of hadde goeden vang,
,, Die honden op het wilt ded' loopen door bedwang.

Stultitia est venatum ducere invitos canes. Plaut.

Ghy dreycht my (soo het schijnt) met veelderhande plagen,
Indien ick niet en wil u quade lust behagen;
Ghy sult my (soo ghy segt) berooven van mijn eer,
En maken my verdacht int oogh van mijnen heer.
Noch dit beweecht mijn hert. Soud ick! soud ic betrachten
Dat my een mensch gebiet? en midd'ler tijt verachten
Gods noyt-vol-presen Wet? so moest mijn deusich hooft
Van hersens zijn ontbloot, van reden zijn berooft.
Sal ick een mensch ontsien? sal Ioseph moeten vieren
Een wispeltuyrich wijff, het swackste van de dieren?
Een wanckelbaer ghestel? een haest-gebroken vat?
Neen, dat is ongerijmt. Mijn God, verhoede dat.

Non potuit extorquere, quod voluit imperare. Ambros. lib. de Ioseph. cap. 5.

Laet comen watter wil; laet alle spotters rasen,
Laet swarten achter-clap met volle kaken blasen
Haer doodelijck vergiff; laet kinders, man, en wijff,
My spouwen op het hooft, en treden op het lijff.
Al word ick van de smaet van alle cant besprongen,
Gebeten van de nijt, gesteken van de tongen,
Al schiet de schimp haer dracht, de spijt haer bitter gal;
Des werelts schand off eer beweecht my niet met al.
,, Die in sijn eygen hert onnoosel wert bevonden,
,, Trotst, mette clare maen, het keffen van de honden,
,, On-schult vreest geen gevaer. Een onbevlect gemoet
,, Spot met de schamper nijt, schopt clappers mette voet,

,, Vreest

„ Vreest pijn, noch wreede doot. Laet al des werelts beulen
„ My vallen op het lijff, en t'samen comen heulen
„ Alleen tot mijn verderf. Heb ick een suyver hert,
„ Ick blijve wel gemoet, oock midden in de smert.
Al word ick uyt-gereckt, ghegeesselt, op-gehanghen,
Gevilt, van een gescheurt, met vreesselijcke tanghen,
Gedroopt met vierich peck, gebraden, en geroost,
Geworpen op een rat: siet hier een vasten troost,
Off God sal al de pijn van mijnen halse drijven,
Off God sal in de pijn mijn swacke leden stijven,
En geven sulcken cracht, dat midden int gewoel
Ick (spijt der beulen hert) geen pijn met al en voel.
Indien dan yemant vraecht, Waerom doch lijt den desen?
Soo ick noch spreken can, dit sal mijn antwoord wesen:
Om dat hy liever hadd' te sterven in de pijn,
Als in oncuysche vreucht sijn leven lanck te zijn.
Maer soo mijn vrome daet noch een-mael wert geweten,
(Gelijck een eerlijck stuck doch niet en wert vergeten)
So wenscht' ic dat mijn heer my gund een weynich aerd,
Daer nu en dan een been mocht werden in vergaert
Van mijn verdorde rif. Noch wenscht' ick daer beneven,
Dat boven op het graf dit veers mocht zijn geschreven:
Hier onder leyt een knecht, die quam in swaren rou,
Om dat hy had te lieff syn Eer, syn Heer, syn Vrou.
Daer is een seker Dier, bekleet met schoone vellen,
Dat, soo het yemant gaet ter aerden neder-stellen,
En spreyter modder om, gelijck een ronden dijck,
Soo datter geenen wech en is als door de slijck,
Het sal daer blijven staen, en liever liggen sterven,
Als door den vuylen mis sijn bont te sien bederven. a

Wanneer ick slechts u hebbe, soo en vrage ick niet naer hemel ofte aerde, wanneer my ooc lijff en siele versmach tede, so zijt ghy doch God alle tijt mijns herten troost, ende mijn deel. *Psal. 73. 25.*

Mavult acerbissima quaq; sufferre, quam oblatis perfrui Ioseph. d. cap. 4.

a *Essendo la propria natura dell' Armellino di patir prima la morte per fame & per sete, che imbrattarsi, cercando di fuggire, di non passar per la brutto, per non macchiare il candore e la pulitezza della sua pretiosa pelle.* Paulus Iovius Dialog. dell' Imprese Militari & Amorosi

Malo mori, quam pollui.

Och off dit reyne dier, by eenich conſtich mens,
Waer op mijn graff gemaelt! dat waer mijn derde wens.
Ick ben van ſulcken aert, ick ſal de doot verkieſen
Eer dat mijn eerbaer lijff zijn reynheyt ſal verlieſen.
Ick wil veel eer, ick wil, in ſtucken zijn gereckt,
Als, door onkuys bejach, mijn jeucht te ſien bevleckt.
Meynt yemant dat de vreucht van ſijne geyle nachten
Sal in ſoo droeven ſtaet vervullen ſijn gedachten,
En laven hem de ziel int midden van de ſtraff?
Hy dwaelt, gewis hy dwaelt, het loopter anders aff.
Tis waer, een reyn gemoet dat ſonder ſchult moet lijden,
Krijcht, midden int verdriet, een voor-ſmaeck vã verblijdẽ:
Maer die om quade daet vervalt in ſwaer ghequel,
Voelt, boven alle pijn, de pijne van der hel.
Mijn geeſt op God gegront, die ſal my laten prouven
Het leven in de doot; dien wil ick niet bedrouven,
Niet wijſen van der hant, niet maken ongeruſt,
Noch om gedreychde ſtraff, noch om beloofde luſt.

Waer de gheeſt des Heeren is, daer is vryheyt. *2 Corinth. 3. 17.*

Bonus animus et iã inter anguſtias fortunæ avitæ nobilitatis retinens.

Maluit liber criminis mori, quam potentiæ criminoſæ conſortium eligere. Ambroſ. lib. de Ioſeph. cap. 5.

Sephyra.

NU can ick over u met volle mont getuygen
Dat Ioſeph liever heeft te breken, als te buygen:
Nu ſie ick metter daet, en claerder als den dach,
Wat in een hoofdich menſch een harde cop vermach.
Wat iſt van deſen Geeſt ſoo t'elcken te gewagen?
Syn tochten in de menſch en zijn maer ſinne-vlagen,
In-vallen van de maen, caſteelen in de lucht,
Onweerdich (na my dunckt) dat yemant daer om ſucht.
Tis ſuyſeling van breyn, die met een mottich weder
Ons deuſich hooft beſwaert, en ſijgt in haeſten neder.

Wanneer

Wanneer den oosten vvint den drouven hemel claert;
Hierom beangst te zijn! tis niet de pijne vvaert.

Joseph.

WAt roerdy van den Geest met onbeschofte strekẽ?
Ick bid u, swijchter van, off leert eerbiedich spre-
ken.
Ten is geen vijse sin, gheen gril, geen deusich hooft,
Maer yet dat vlees en bloet, in geenen deel gelooft.
„ Gheen wint en wert gevat, in webben van de spinnen,
„ Geen vreuchde van den Geest in vleeschelijcke sinnen.
„ Den uyl en vleder-muys zijn haters van het licht;
„ De son en is niet goet, als voor een goet gesicht.
De Gheest is ons een pant, by Godes hant gegeven,
Een troost, een heylich merck, in onse ziel geschreven;
Een leyts-man onser jeucht, het roer van ons gemoet,
Die onse gangen stijft, en voor den val behoet.
De Geest is hellen glans, waer door ons herten glimmen,
Een onbesweke leer, waer dat mede wy climmen
Tot onsen grooten God, waer mede dat wy gaen
Tot boven in de lucht, veel hooger als de maen.
Brengt suycker, honich-raet, en watmen soet mach namen,
Brengt sang, en snaren-spel, brengt alle vreucht te samen,
„ Een straeljen, dat de Geest ontrent ons herten schiet,
„ Maeckt al des werelts lust, min, als een enckel niet.

De natuerlijcke mensche en begrijpt niet de dingen des Geestes. 1 Cor. 2. 14.

Sephyra.

D*Aer is, na dat ick hoor, voor my niet uyt te rechten,*
Off ick moet desen geest eens hestich gaen bevechten;

Want vvat ick breng ter baen, en vvat ick op u vvin,
Dat steeckt het nortsche dinck uvveder uytte sin.
Jck ben met vollen haet op desen Geest gebeten,
Jck moet van al syn doen vvat naerder reden vveten,
Maer eerst, vvat is het Vlees? *J.* Des menschen eyghen aert.
S. *Wat noemdy dan den Gheest?* *J.* Dat ons daer voor bewaert.
S. *Is Vlees ons eyghen aert? en vvildy dat versteken?*
Wel aen, ick ben gesint hier naerder van te spreken.
Ick vvil voor onsen aert de saeck eens nemen aen.
J. Dat heeft u gladde tong voor desen al ghedaen.
Al wat ghy hebt gheseyt, dat heb ick soo ghenomen,
Al waer het van het Vlees in eyghe daet ghecomen;
Dies, als ghy kennen wilt het Vlees, en sijn beleyt,
En vraecht niet hier off daer, ghy hebbet al geseyt.
S. *Nu vveest ghy dan de Geest, met al u svvare lasten,*
En laet ons eens de saeck vvat dieper onder-tasten,
Wat sluytet, dat ghy segt, dat yder met syn bloet,
En met syn eygen vlees geduyrich strijden moet?
De vrede vvert de mensch ten hoochsten aen-ghepresen,
En daermen altijt kijst hoe can daer vrede vvesen?
Daer staech een vinnich hert is veerdich om te slaen,
Hoe can daer eenich deel naer soete liefde staen?
,, *De liefde moet voor al van onsen geest beginnen,*
,, *Daer leyt haer eerste gront. Wie can een ander minnen,*
,, *Die bitter, als een gal, met op-ghesetten raet,*
,, *Syn eyghen vlees bevecht, syn eygen leden haet?*
Wie isser oyt gevveest, vvie isser noch te vinden,
Die, met soo engen bant, syn lusten vvist te binden?

Gelijck

Gelijck ghy strenge Geest ons poocht te doen verstaen?
Neen, tis maer rasery, ten cander soo niet gaen.
„ Ghesegghelijck te zijn, gevoughelijck te wesen,
„ Dat is een schoone deucht, van yder hooch gepresen,
„ Dat is de rechte greep om t'huys, en over al,
„ Waer datmen coomt off gaet, te wesen lieff-getal.
„ Een die met reden weet te nemen en te geven,
„ Naer tijt en stont ghebiet, de sulcke weet te leven;
„ De sulcke weet den streeck, en ver den besten voet,
„ Hoe datmen metter eer by menschen woonen moet.
„ Die naer des werelts loop syn saken weet te voegen,
„ Vint yders goede gunst, en eygen wel ghenoegen,
„ Maer eeuwich over-dwers te liggen in de sack,
„ Is voor een yder mensch een lastich onghemack.

Joseph.

DAer wert (gelijck ghy segt) van vrede veel gelesen,
Maer eendracht mette sond', soud' dat de vrede wesen
Die God ons wijst en prijst? can duysternis en licht,
Can water ende vier te samen zijn verplicht?
„ Can yemant, wie hy zy, can yemant raetsaem vinden,
„ Sich met een dooden romp aen een te laten binden?
„ Can yemant fris en fray, vol levens en gesont,
„ Gaen ligghen hooft aen hooft, en voughen mont aen mont
„ Met eenich stinckend kreng, een lichaem sonder zielen,
„ Vol ysselijcken stanck, daer uyt de maden crielen,
„ Gelijckmen, hier en daer, siet ligghen op een rat?
„ Die mette sonden heult, doet vuylder dinck, als dat.

Sal yemant in ſijn huys een vuylen boef gehengen,
Die ſijn beminde vrou tracht om haer eer te brengen?
Sal d'Overheyt een guyt, geneycht tot moort en brant,
Met vreden laten gaen, en dulden in het lant?
Sal yemant in ſijn cleet het broetſel van de ſlangen,
Vol doodelijck vergif, al ſoetjens laten hangen,
En gaen ſoo druypen heen? neen, neen, het echte wijff
Staet met een lichte koy geduerich in ghekijff.
„ Geſeggelijck te zijn, en laet u niet bedriegen,
„ En is niet ons vernuft in ſlaep te laten wiegen,
„ Na dat een yder wil, en is niet onſen ſin,
„ Van yder een die ſpreeckt, te laten nemen in.
„ Tis ſacht te zijn van aert, de reden plaets te geven,
„ Te ſtellen Godes wet tot richt-ſnoer van ſyn leven,
En, ſoo ghy deſe wech geſint zijt in te gaen, (daen.
Spreeckt maer een enckel woort, ons twiſten heeft ghe-
Den aep om-helſt ſijn jonck, dat al ſijn leden kraken,
Soo dattet ſteeckt de moort, zijn dat niet moye ſaken?
De moeder langt een mes, en geeft het aen haer kint,
Dat quetſtet totter doot, is dat niet wel gemint?
Een yder, ſoo ghy weet, doet ſijnen wijngaert ſnoeyen,
En laet het gulſich hout niet al te weelich groeyen,
Dit ſchijnt wel vreemt int oogh, maer wie en weter niet
Dat wat den ſnoeyer doet, om beters wil geſchiet?
Wy ſien den medecijn met gloeyend' yſers branden
Den deſen aen het been, den genen aen de handen,
En evenwel nochtans is alle man bekent,
Dat, van het gants beleyt, geneſen is het ent.
De plaeſter, wiens gebruyck is tegens het vervuylen,
Smert, alſſe wert geleyt op ſeer en etter-buylen,
Maer

Maer ſoo die wert gebruyct ontrent de gave huyt,
Men wert niet eens gewaer het bijten van het cruyt.
Ghy roept, u woort hart, 'k en can het niet verteeren;
'tGebreck is in u ſelfs, ghy zijt vol booſe ſweeren,
„ De ſalve van den Geeſt, die u de pijn aen-doet,
„ Waer u een herten-luſt, hadt ghy een gaef gemoet.

Sephyra.

HOe deerlijck is de ſtant, van die een ſtrijdich woelen
Van innerlijck gevecht gheduerichlijck gevoelen!
Hoe deerlijck is de menſch, die eeuwich ſyn verſtant
Vint over hoop geſtelt, en teghen een gekant!
Du geefſt, geſtrenge Geeſt, ons groote ſtoff om clagen,
Du legſt ons packen op, die niet en zijn te dragen,
Du dringſt en dwingſt den menſch te vliegen naer de lucht,
En ſiet! den aerden clomp leyt in het ſtoff en ſucht.
„ Een Rijck, hoe rijck en groot, moet nootelick vervallen,
„ Als burgerlijcke crijch ſit binnen op de wallen;
„ Geen ſteden zijnder vaſt, geen huyſgheſin beſtaet,
„ Daer innerlijcke twiſt geduerich omme-gaet.
Hoe ſal dit cleyn begrijp, ons boeſem, ons gemoeden,
Ons hert een hant-breet groot, van binnen connen voeden
Een onderling gevecht, een innerlijck ellent,
Een tweedracht ſonder ruſt, een oorlogh ſonder ent?
„ Eylaes! wat is de menſch? een wint, een roock, een waſem,
„ Een ſchaduw ſonder lijff, een damp, een lichten aſem,
„ Een miſt, een ſchrale lucht, een teer, een nietich vat,
„ Een brooſen aerden-pot, een, icken weet niet wat.
Ghewis, indien ghy wilt dit crancke maeckſel dwingen
Met ſoo benauden praem, het moet aen ſtucken ſpringen

Al vvatter is ontrent, en bersten met getier,
Gelijck het aertrijck scheurt, van op-gedreven vier.
Wat vviltmen dat de mensch sich selven sal vercrachten?
Bestrijden syn gemoet, bevechten syn gedachten?
Slaen met syn eygen geest, en voeren alle tijt
In desen cleynen romp een innerlijcken strijt?
„ Al vvatmen Mensche noemt, is van een vrou gecomen,
„ Die door een vleyers tong soo haest vvas in-ghenomen,
„ Die door een schoone vrucht soo licht'lijck vvas bekoort;
„ Wy zijn van vrouvven aert, vvy vallen door een vvoort.
Al vvat van katten coomt, dat is ghesint te muysen,
Wie can syn eygen hert, syn vvesen doen verhuysen?
Wie can syn eerste gront, syn oorspronck, syn begin,
Verjagen uyt haer plaets, en setten uytte sin?
Iob. 10. 10. *Wy zijn van vveecke stoff, in geyle lust gevvonnen,*
Sap. 7. 2. *Gemolcken als de melck, als kaes, by een geronnen,*
Ghedragen in een buyck, door sogh, en pap ghevoet;
Met sanck in slaep gevviecht; Int corte, Vlees en Bloet.
Wat vvil dit cranck gestel sich selven dus beklemmen,
En met soo nauvven dvvanck sijn domme sinnen temmen?
„ Sijns vvillens meester zijn is al te grooten vvensch:
„ Om lust te vveder-staen, niet svvacker als de mensch.

Ioseph.

VErbloemt my, soo ghy wilt u lust met schijn van reden,
Ick salder evenwel, ick salder tegen treden:
En schoon ghy brengt ter baen u crachten in geheel,
Noch sal ick regel-recht staen in het teghen-deel.

Geluckich

„ Gheluckich is de ziel, die, door een hevich ſtrijden,
„ Het doodelijck vergif van ſonden weet te mijden;
„ Gheluckich is de ziel, die door geſlagen twiſt,
„ Den uyt-ghelaten brant van hare tochten ſliſt.
„ Daer is een goeden twiſt, daer is een heylich kijven,
„ Daer is een reynen haet, daer is een heylſaem drijven;
„ En wederom daer is pays, liefde, ſtilte, vreucht,
„ Die onſen geeſt bedroeft, en niet met al en deucht.
„ Tis geen verdorventheyt, dat ons verdorventheden
„ Ons wrougen aen de borſt, en dringen op de leden:
„ 'tGhevoelen van het quaet coomt uyt een goede gront,
„ Dat wy ons ſonden ſien, en coomt niet van de ſond.
Al dunctet u ſoo vreemt, al quetſtet u gedachten,
„ Ick ſegge dat de menſch hem ſelven moet vercrachten,
„ Ick ſegge dat de menſch ſijn oogen, hant, en voet
„ Moet van hem ſcheyden aff, indient hem hinder doet.
„ Ick ſegge dat de menſch ſijn aengenaemſte ſonden,
„ Sijn ſoetſte troetel-kint, hoe ſeer aen hem gebonden,
„ Sijn alder-liefſte vreucht, ſijn luſt, en eygen ſin
„ Moet ſetten uytter hert, off heftich binden in.
„ Ick ſegge dat de menſch ſijn innerlijckſte weſen,
„ Sijn aen-geboren aert, hoe ſeer by hem gepreſen,
„ Hoe vaſt aen hem gehecht, hoe diep in hem geplant,
„ Moet ſtellen in bedwanck, en legghen aen den bant.
„ Al wat hy heeft gelieft, dat moet hy leeren haten,
„ Al wat hem heeft behaecht, dat dient hy na te laten,
„ Ach! mochtet met my gaen, als ick van herten wens,
„ Ick vluchted' uyt my ſelfs, 'k en bleef niet meer eē mens.
„ Wat hangen wy aen d'aerd', en lieven aertſche ſaken?
„ Wat ſoecken wy in d'aerd' ons leven en vermaken?

„ Wat is het aerts gemoet met d'aerde ſoo ghepaſt?
„ Waerom is onſen aert ſoo in der aerden vaſt?
„ Al wie den hemel ſoeckt, moet van den hemel ſpreken,
„ Moet tot den hemel gaen, moet door den hemel breken,
„ Moet naer den hemel ſien. Wat dienter veel gheſeyt?
„ Ten is gheen effen baen die totten hemel leyt.
„ Ick weet, des menſchen hert is vol verkeerde ſtreken,
„ Ons alder-beſte daet heeft even haer ghebreken,
„ En niet te min nochtans can yemant in den geeſt
„ Behouden vaſten trooſt, en blijven onbevreeſt.
Ick weet, dien grooten Helt, de Vrede-vorſt ſal comen,
Ick heb van nu aff aen van ſijnen dach vernomen,
En in den geeſt geſien; ick heb in mijn gemoet
Den Soon alreets om-helſt, gekuſſet, en gegroet:
Ick heb van nu aff aen, ick heb geſien van verre,
Een licht, een wonder licht, een ongewoone ſterre,
Een ſtrael van hellen glans, voor Zabulon bereyt,
Een fackel voor het volck dat noch in duyſter leyt.
Wat heeft den Hemel voor! wat ſal ons weder-varen!
Een Maget is bevrucht, en ſal een Sone baren,
Een kint, een wonder kint, wort Iſrael gejont,
Wiens naem is eeuwich God, Vorſt van het nieu ver-(bont.
Hy was vol ſwaren druck, van alle man vertreden,
On-weert, veracht, ont-eert, verwont in al ſijn leden,
Hy loet op ſijnen hals, met een bewogen hert,
De ſmaet van onſe ſchand, de pijn van onſe ſmert.
Hy was van God geplaecht, met veelderhande wonden,
Hy droech op hem alleen de ſtraff van al de ſonden,
Door ſijn geleden ſmert, en diep-geveurde ſtraem,
Zijn wy den grammen God ghewoorden aengenaem.

Alle deſe zyn in den geloove geſtorven, ende en hebben de belofte niet ontfangé, maer ſy hebbenſe van verre geſien, eñ gelooft, ende ghegroet. *Hebr. 11. 13.*

Iohan. 8. 56. *Pſalm. 2. 6.* *Eſa. 9. 1. 2.* De comſte van den Meſsias is door de Propheten des ouden Teſtamentes bynaeſt met alle omſtandicheden voor-ſeyt gheweeſt. ſyn ontfãgeniſſe. *Eſa. 7. 14.* ſyn geboorte. *Eſa. 9. 6.* ſyn lijden. *Eſa. 53.* ſyn doot. *Eſa. 11. 9.* ſyn opſtandinghe, ende ſyn eeuwich rijck *Eſa. 61.*

Wy

Wy ſweefden hier en daer door onbekende dalen,
Ghelijck de ſchapen doen,die ſonder herder dwalen,
Maer hy,door ſijnen geeſt, en Goddelijck beleyt,
Heeft ons van nu aff aen een beter wech bereyt.
Hy heeft,gelijck een lam ter ſlacht-banck wech-gedreven,
Off als 'tonnooſel ſchaep den ſcheerder op-gegeven,
Geſwegen als hy leet, geleden met gedult,
En met een ſtillen mont gedragen onſe ſchult :
Hy is, om onſent wil, voor het gericht gecomen,
Om onſent wil van hier in angſten wech genomen,
Hy was van alle cant om onſent wil verdruckt,
Ten leſten uyt het lant des levens wech geruckt.
Maer als ſijn weerde bloet tot ſoen ſal zijn gegeven,
Dan ſal ſijn zaet gedyen, en door hem eeuwich leven,
Want nademael ſijn ziel droech arbeyt ende pijn,
Soo ſal des Heeren wil in hem volcomen zijn.
Wel aen dan, ſwack gemoet, hoe ligdy dus gebonden
Aen u verdorven aert, en aen-geboren ſonden ?
Ghy zijt in vuyle luſt gewonnen, ick bekent,
Maer God heeft deſe quael van uwe ziel ghewent.
Hy geeft ons ſijne gunſt, die ons leert overwinnen
Den onbeſuyſden wil van ons verdwaelde ſinnen,
Hy reynicht ons gemoet, en ſtijft de ſwacke ziel,
Die anders elcke reys in ſonden neder-viel.

Door de comſte Chriſti hebben alle gheloovighe belofte van Vergevinge der ſonden, Verlichtinghe des verſtants, Vernieuwinge van wille. *Actor. 5. 31.*

Sephyra.

NU vverd ick uyt myn ſin. Can u dan niet bevvegen ?
Iſt noch al even na, en noch al niet ter degen ?
Iſt altijt van bedvvang, en eeuvvich van verdriet ?
Wy hebbens al genoech, t'is al het oude liet.

Al vvatje denckt en spreeckt, zijn toomen, boeyen, zeelen,
Neus-prangen, en bedvvang, muyl-banden, en gareelen,
Al vvatje roept en krijt, is bint, hout-in, betemt,
Dvvingt, over-heert, betoomt, druckt-neder, steuyt, en stremt,
Strijt, pluck-hayrt, vecht, en slaet. Wat *onbeschofter streken,*
W*aer hoorder oyt een mensch soo vvreeden aert van spreken?*
Ghy dringt ons (soo het schijnt) de boeyen aen het been,
En vvatter van u coomt, dat treft gelijck een steen.
Nau-siender, Knorre-pot, Grijspens, Genucht-verdrijver,
Hert-knager, Trane-vrient, Svvaer-hoofdich Hayre-klijver,
Muyt-maker, W*erre-geest, Breeck-spel, Verdriets-gesant,*
Ziel-pijnder, Bulle-man, Rust-hater, Dvvinghe-lant;
'k En can, 'ken vvil, 'ken sal; vvat moochdy liggen rasen,
En breken ons den cop met al u vijse-vasen?
'k En can, 'ken vvil, 'ken sal; vvat datje doet off laet,
Staen onder u gebiet, off volgen uvven raet.
De Ieucht begeert haer recht: en vvie can dat beletten?
Voorvvaer ghy zijt te cranck u tegen haer te setten,
,, Die met te nauvven toom de soete jonckheyt dvvingt,
,, Maeckt dat haer vryen aert gants buyten banden springt.
J. Nadien het u belieft, met aff-gerichte streken,
Als in den naem vant Vlees tot mijnen geest te spreken,
Soo laet my weder toe, behoudens u ontsach,
Dat ick, als in den Gheest, u antwoort geven mach.
S. *Neen, Ioseph, dit geral, en is maer tijt verloren,*
Ick svveere by mijn trou, en seg u van te voren,
Indien ghy mijn versoeck nu geen gehoor en geeft,
Ghy meucht, gevvis ghy meucht, vvel grouvven datje leeft.
Onthout dit leste vvoort. Maer vvie sal oyt gelooven
Dat Joseph synen staet van vvel-vaert sal berooven

Om,

Om, ick en vveet niet vvat? neen, ken ick synen aert,
Hy sal vvel beter doen, indien hy sick bedaert.
Ghy vvert, myn soetste vrient, door al' omstandicheden,
Tot vreucht en heyl genoot, getogen en gebeden,
Vermach ick yet op u, ick bidde, neem het vvaer;
Neem u gheluck ter hant, en hoet u voor gevaer.
Daer menich edel man, de bloem van dese landen,
Sich vvenschte, voor altijt, te mogen aen verpanden,
Te houden voor syn deel, te kiesen voor syn vrou,
En eenen soeten nacht te coopen met de trou;
Dat Potiphar met pijn, met bangicheyt van sinnen,
Met angst, met groot gevaer, met vierichlijck te minnen,
Met gantsche dagen lanck ontrent myn huys te gaen,
Met dickvvils al den nacht voor myne deur te staen,
Met commer, met ootmoet, met smaetheyt te verdragen,
Met sorge, met verdriet, met veelderhande lagen,
Ten langen lesten creech, ja creech ter nauvver noot;
Dat (seg ick) coomt u self gevallen in den schoot,
Dat volgt u vvaer ghy gaet, met jnnerlijck verlanghen,
Dat speelt ontrent u net, en vvenscht te zijn gevangen,
Dat geeft u syne gunst, en opent u de baen,
Die al de hoofsche jeucht vvel hadde vvillen gaen;
Dat hangt u om den hals, dat coomt tot u gevloden,
Dat kleeft u aen het lijff, en vvert u aen-geboden,
Niet om te zijn u vrou, maer om te zijn u lief,
Niet tot een praem van trou, maer slechts tot u gerief.
Ghy moest vvel zijn een block van alle vreucht versteken,
Hart-neckich, onbeleeft, van heusheyt aff-ghevveken,
Van mensch'lijckheyt vervreemt, ghy moest vvel zijn een Jan,
On-vveerdich om den naem te dragen van een man;

Ghy moest ja zijn een kluts, een ſul, een koelen-troever,
On-terdich als de zee, en doof gelijck den oever,
En kout gelijck een vis, en bitter als de vloet;
Ghy moest ja zijn een deyn, een ongeſouten bloet,
Indien ghy, houte-claes, ſoo ſoeten brock vermuyldet,
En vloot wanneer ick roep, en ſtont alleen en pruyldet,
Wanneer myn vierich hert u ſyne ſmerten claecht;
Neen, dat en mach niet zijn, de kanße dient gevvaecht.
Wien ſoud' een ſoeten lach niet innerlijck becooren?
Wien ſoud' een geeſtich oogh niet door het herte booren?
Niet drucken in het merch? vvien ſoud een jonge blom
Niet rucken van den vvech, en drijven om en om?
Wie ſoud' een boertich jock, een ſoet en geeſtich mallen
Niet metten eerſten ſtoot in luſten doen vervallen?
Wie ſal, vvanneer ick ſpreeck: Ghy zijtet die ick meen,
Wie ſal, met ſtuer gelaet, voor antvvoort ſeggen, Neen?
Wie ſal een teeren arm, daer in hy leyt gevangen,
En die, gelijck een klis, blijft aen ſyn ſchouders hangen,
Onvveerdich rucken aff? vvie ſalder van hem ſlaen,
Een jonck bevallich Dier, dat hem comt bidden aen.
Waer toe dit lang verhael? tis lang genoech geſproken,
Tis lang genoech het hooft met dit en dat gebroken;
Tſa Joſeph, voor beſluyt, ick gae nu vvat ter ſy,
Maer ſal van ſtonden aen u vveder comen by;
Bedenckt u midd'ler tijt, en ſpeelt niet meer den vyſen,
Ghy cont nu ſoo ghy vvilt, u eygen vonnis vvijſen,
V eygen rechter zijn: ghy hebt in uvven ſchoot
V vvel-vaert en bederf, u leven en u doot.

Aut præſentem voluptatem elige, & amanti obſequere: aut odium meum & vindictam. Ioſeph. d. cap.

Nu

Joseph.

NV geltet u, mijn ziel, nu gaetet aen u leven,
Ghy ſiet met wat een cracht het wijff wert aen-gedreven
Tot dulle raſery, ghy ſiet aen haer ghelaet
En vreeſelijck ghebaer hoe dat u ſaecke ſtaet,
Sy doet al watſe can, ſy proeft met alle crachten,
Met allerley ghewelt, te ſwacken u ghedachten,
Te krencken dijnen Geeſt; dies brengſe voor den dach
Al watter eenichſins haer ſake ſtijven mach.
Dan ſoecktſe my den luſt met bidden in te prenten,
Dan coomtſe my aen boort met felle dreygementen;
Dan weder met geſmeeck, dan weder met ghewelt,
Wie ſoud in dit geval niet werden neer-ghevelt?
Met wat een ſchoonen glans, met wat een ſchijn van redē,
Met wat een ſlim beleyt, wert eerbaerheyt beſtreden?
De wech is glibber-glat: Een die niet vaſt en ſtont,
Sou licht, in dit geval, ontſincken ſijnen gront.
Hoe wert mijn wanckel hert rontom en om gedreven!
Hoe wertet neer-gedouwt, en weder op-geheven!
Het draecht, eylaes! het draecht, al wat het dragen can,
Het ſuyſe-bolt en ſwiert, gelijck een droncken man.
Mijn Eva poocht my ſtaech haer appel aen te prijſen,
En comt my t'elcker ſtont, als met de vingher, wijſen
Nu haren ſchoonen glans, dan haren ſoeten ſmaeck,
Maer ſiet! het is de doot, ſoo ick de vrucht genaeck.
Het ſal, indien ick eet, ick weet, het ſal my rouwen,
Noch ſoect mijn dertel vlees, 'k en weet niet wat, te brouwen,

Noch loopt de ſnoepſter heen, en wilder eten van,
Maer du, mijn weerde Gheeſt, thoont datje zijt de man.
Maer niet als Adam ded', die ging het wijff gelooven
Meer als den grooten God, en liet ſijn ziel berooven,
Om, ick en weet niet wat, van haren hoochſten wens.
Oneyndelijcke God, hoe wanckel is de mens!
De werelt, is de zee; de winden, onſe feylen;
Het ſchip, ons dertel vlees; ons ſinnen, zijn de zeylen;
Dus varen wy daer heen, en als wy zijn in noot,
Dan iſſer aen het boort noch ancker, noch piloot:
Wanneer een cranck gemoet wijckt voor de felle baren,
Dan coomt de ſnelle vloet noch hooger op-gevaren;
Wanneermen ſtilte ſoeckt, dan rijſter meer getier,
En dat ons trooſten ſoud is oly in het vier.
Als ick mijn heeten dorſt een weynich meyn te coelen,
Dan coomter meerder brant in mijn gewrichten woelen;
Mijn ſmakelooſe mont vint meer als honich-ſoet,
Dat niet als enckel gal en ſmaeckt aen mijn ghemoet.
Ick ben nu rechts geſtelt, gelijck de luyden plegen,
Die twijlen ſy te bed, vol droomen, zijn gelegen,
De nacht-maer over-valt, en (ſoo het ſchijnt *a*) verraſt
Hun dunckt dat haer de borſt met bergen is belaſt.
Sy ſuchten in den ſlaep, ſy wercken, ſweeten, hijgen,
Om dit geweldich pack van haren hals te crijgen,
Sy roepen ſonder ſtem, en woelen in de pijn,
Maer, naer een langen ſtrijt, ſy blijven datſe zijn.
Ick ben, gelijck een menſch die door de woeſte baren,
Coomt, met een ſnelle wint, in haeſten aff-gevaren,
En ſchoon hy tegen 'tſchip ſijn raſſe gangen roert,
Wort echter met de ſtroom te zee-waert in gevoert.

a De nacht-maer is eē ſieckte ſpruytende uytte verſtoptheyt van de achterſte deelen der herſſenen, waer door het ſchijnt datmen onder eenich groot gewichte ſmoort, ofte geworcht wert.

Quibus viſcido humore affectæ obſtructaque ſunt cerebri partes poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomno. Galenus hunc morbum Ephialten, Latini Incubum; Hiſpani la Peſadilla, Galli la Coquemare vocant. Mart. Delrio Diſquiſiton. Mag. lib. 4. c. 3. q. 6.

Ick ben nu rechts gestelt, gelijck mijns Vaders Moeder,
Doe sy mijn Vader droech, en Esau sijnen broeder,
En door een tegen-aert van dit oneenich paer,
Wert, als een groot gevecht, in haren buyck gewaer.
Ach wat een vreemden crijch! wat voor eē seldsaem woelē
Ruyst door mijn gants vernuft! ick spreke van gevoelen.
Ach wonderbaer gevecht! daer twee van eender dracht
Staen tegens een gecant uyt al haer gantsche macht:
Ach vreeselijck gheval! ick hebbe my te wachten (ten,
Niet voor een vreemt gewelt, maer voor mijn eygen crach-
Mijn boesem is het krijt, mijn hert een open velt,
Daer twee, gereet te slaen, in wapens zijn gestelt.
De Wet (a) leert mijn ghemoet dit sondich wesen haten,
Mijn lust wil evenwel de sonde niet verlaten:
Ick wensche met den Geest den rechten wech te gaen,
Maer siet! 'taelweerdich Vlees wil na de slimme baen.
Ick ben gesont, en sieck; ghenesen, en verloren:
Ick lev', en ick ben doot; ick sterv', en wert geboren;
Nu stercker als een reus, dan wederom verflout,
Nu blooder als een das, dan weder machtich stout.
Ick lacch', en ben bedroeft; ick brand', en ick vervriese;
Ick stae, en val daer heen; ick win, en ick verliese;
Ick hake na genucht, gedreven van de jeucht,
In tranen evenwel leyt my de meeste vreucht.
Wie heeft sijn leven oyt soo vreemden stuck ghelesen?
Mijn siecte wort, eylaes! door sieck te zijn ghenesen,
Door cranck te zijn gheheelt; ick werde ja ghesont,
Niet door eē soet onthael, maer door eē versche wond.
Ick drijv', en werd ghejaegt; ick stoot, en werd gheslagen;
Mijn weertste deel van al en can my niet behagen;

Beschrijvinghe van den Tweevoudigen Mensche, dat is, van de strijdige gheneghentheden van Vlees en Geest, in de ziele woelende van de welcke Paul. *Rom. 7. 14.*

a Niet de Wet Mosis (welcke Mosis eerst 65. jaren na Iosephs doot is geboren, in voegen dat de wet op dē berch Sinai eerst is gegeven na dat de kinderen Israels 430 jaer vreemdelinghen waren geweest in Ægipten, *Exod. 12. Gal. 3.* welcken tijdt gerekent te moeten werden niet van dat Abraham is gaen woonen in Ægipten, maer van dat hy eerstelick vertrack van Haran, bewijst *Carion* in sijn Tijt-rekening *lib 2.*) maer de oorspronckelijcke Wet op de insettinge des houwelicx by Gode vercondicht *Gen. 2. 24.*

Ick ben mijn eygen slaef, ick diene mijnen knecht,
En die my naest bestaet, is die my meest bevecht,
Die treckt my hier en daer, die ruckt my op en neder,
Die drijft my hooch en leech, die sleurt my gins en weder;
Die brengt my daer ick was, en prijst my weder aen,
Al wat ick rechts te voor had uytten sin gedaen.
Wat baet my slot off deur? mijn vyant is van binnen,
En dat my meest ontstelt, woont in mijn eyghe sinnen,
Al werd ick nu en dan verheven van der eerdt,
Dat my den loop belet sit op mijn eygen peert.
Nu ben ick wat verquict, dan wederom beswecken;
Nu ben ick voorts ghegaen, dan achter-waerts geweken;
Nu voel ick soet vermaeck, dan weder suer gequel;
Nu klim ick in de lucht, dan dael ick in der hel;
Nu ben ick als een prins, stracx weder niet met allen;
Nu stae ick als een rots, dan ligg' ick neer-gevallen;
Nu Ia, dan weder Neen; nu woest, dan weder stil:
Mijn hert is ebb' en vloet; 'k en weet niet wat ick wil.
Wat dienter meer geseyt? mijn boesem can niet vaten
Mijn grondeloos gepeys, 'k en weet niet waer te laten
De tochten van de lust. Al wat het ooghe siet,
En wat het Vlees begeert, en wil de Reden niet.
Wat ben ick voor een dinck! hoe swaer om aff te malen!
Wat spoock woont in mijn ziel! wie can het recht verhalen?
Half quaet, half goet, half dwaes, half vroet, half mensch, half beest,
Half cloeck, half cranck, half recht, half manck, half Vlees, half Gheest.
Wat raet in dit gevaer? ick wil gaen neder-knielen,
Voor mijnen grooten God; en hem van gantscher zielen

Gaen

Gaen roepen my ter hulp; Hy is, die in den ſtrijt
Ons gheeft een mannen hert, en voor den val bevrijt.
Hy iſt die cracht verleent, en ſtijft ons ſwacke leden,
Wanneer wy tot hem gaen, met ſmeecken en gebeden,
„ Geen ſonde coomter oyt ſoo hart gedrongen aen,
„ Is God ons toe-verlaet, haer prickel moet vergaen.
Wel aen, tis meer dan tijt tot Gode ſick te geven,
Ten eynde my den gheeſt niet werde wech gedreven.
Wel aen, mijn God, mijn heyl, mijn trooſter in de noot,
Geef dat ick mach beſtaen in deſen harden ſtoot.
Geef dat ick gants het rot van deſe ſlimme tochten,
Waer door mijn arme ziel wert deerlijck aen-gevochten,
Met cracht mach drijven uyt, en treden mette voet,
En dy mach dragen op een onbeſmet gemoet.
Ick ben, eylaes! ick ben gants deerlijck wech geſoncken,
In kuylen vol ghevaer, ick ligge ſchier verdroncken
In ongeſonden ſtanck vant grondeloose ſlijck;
Indien ghy niet en helpt gewis, ic ben een lijck.
Wat iſſet van de menſch? ſijn alder-beſte gronden
Zijn als een dreckich cleet, bevleċt met vuyle ſtonden,
Sijn deucht en hoochſte tucht, is maer een dorre blat,
Eylaes! wat is de menſch meer als een aerden-vat?
Sijn ſinnen, en met een den loop van al ſijn leven
Wert door het ſondich vlees, als door een wint, gedreven,
Int grondeloose meyr, van 'swerelts woeſte baen,
Wel op en ſtae ons by, off, Heere, wy vergaen.
Mijn voeten zijn geſtelt op glibber-gladde paden,
Ick ben van alle cant bevochten van den quaden,
Mijn luſt gaet buytē ſpoor, mijn joncheyt ſpeelt de beeſt,
Coom dael op ons, ô God, met dijnen reynen geeſt;

Biddet (ſeyt de Heere Chriſtus) op dat ghy in geen beſoeckinghe en coomt. *Luc. 22. 4. Matth. 26. 42. Marc. 14. 38.*

Pſalm. 69. 3.

Eſa. 63. 6.

Coom dael op mijn ghemoet, ic wachte met verlangen,
Coom ſtijf mijn ſwacke leen, coom onder-ſtut mijn gan-
ghen,
Coom recht ons weder op, en hoet ons, Heer, voor ſchant,
Breng heyl aen mijn gemoet, en ſtercke mijn verſtant,
Deut. 32. 2. Laet druppen dijne leer, ghelijck een ſoeten regen,
Laet vloeyen, als een dauw, dijn Goddelijcken ſegen
Op ons benauden geeſt, bevochtigh ons gemoet,
Verquick ons dorre ziel, door dijnen milden vloet.
Du hebſt my, goede God, ſoo menich-mael voor deſen
De wonderlijcke cracht van dijne gunſt beweſen,
Dies wil ic eeuwich zijn, en blijven dijnen knecht,
O! laet mijn ſwack gemoet beſtaen in dit gevecht.
Zy doch ſoo ſoet en goet om ons te helpen ſtrijden,
Als 'tvleys is boos en broos, om naer de luſt te glijden,
Zy doch ſoo ſeer geneycht, om ons te houden ſtaen,
Als ons verdorven aert ons neder poocht te ſlaen.
'kEn bid om geen gewin van ſteden of landouwen,
'kEn poogh geen hooch paleys, tot aen de lucht te bouwē,
'kEn eyſch geen grooten naem, geen gelt, geen hoogen
ſtaet,
Om over al te zijn getroetelt achter ſtraet;
Ic wenſch een eenich dinck, en dat uyt gantſcher ſinnen,
Ic wenſch mijn eygen hert te mogen overwinnen,
Maeckt my tot mijnen ſlaef, maeckt my mijn eygen mens,
Geef my my tot een buyt. dat is mijn hoochſte wens.
Nu recht dy, op mijn ziel, God neycht tot uwe clachten
Sijn goedertieren oor: Ic voele meerder crachten,
Ic voel een ſoeten dauw, ic voel een ſeldſaem werck,
In droefheyt werd ic bly, in crancheyt ben in ſterck.
Gall. 2. 22.

Wel

Wel op dan, mijn ghemoet, neem waer den rijcken ſegen
Die op u neder-daelt, gaet uwen Heylant tegen,
Recht op u ſlappe knien; God ſpreeckt tot uwen ſin,
God clopt aen u ghemoet; wel op en, laet hem in.
Wat blijft de vuyle luſt noch in u herſſen malen?
Ick voel een ander vier op mijn gewrichten dalen,
Ick voel een nieuwen geeſt, een meer als menſchē cracht,
Die, tot mijn onder-ſtant, van boven wert gewracht.
Ghelijck de nieuwe moſt, (die, eer hy is verlaten,
Leyt, met een groot gewelt, en worſtelt in de vaten,
Nu over hoop ghevoert, dan weder neer gheperſt,
Tot naer een lang ghewoel, het ox-hooft open berſt)
Coomt, met een ſnel gedruys, nu los en onbedwongen,
Gebortelt uyttet vat, en in de lucht geſprongen,
Soo dat des kuypers gaſt, can hooren aen de clanck,
Dat nu het edel nat is buyten ſijn bedwanck.
Soo gaetet metten Geeſt: nu leyt hy ſchier verdwenen,
Dan grijpt hy weder moet, nu valt hy plat daer henen,
Dan rijſt hy weder op, tot dat hy met gewelt,
Door Godes hant geſtijft, ten leſten hout het velt,
Ten leſten baert ſijn cracht, en hooger als de bergen,
Gaet, als een dapper helt, de gantſche werelt tergen,
Grijpt, met een ſtout gemoet, ſijn tochten by de cop,
Stoot dertelheyt daer heen, en ſitter boven op.
Wat reſter nu te doen? ſal dit mijn hert bewegen,
Dat haer me-vrou verthoont ſoo ſeer tot my genegen?
Sal haer uyt-ſinnich vier my drijven totte min,
Off ſal het zijn een toom om my te binden in?
Wat iſſer vuylder dinck, als dat een wijff gaet veylen
Haer ſchoot, haer eygen vlees? en coomt met volle zeylen

Van uyt-gelaten drift op yemant dringen aen,
Haer eygen coppelerſ', haer eyghen roffiaen?
Wat monſter is een wijff, die, als de criele teven,
Door ſchaemteloofen brant daer henen wert gedreven,
En ranſt de mannen aen, en eyſcht met ſtout gebaer
Dat, off ſy't al begeert, noch beſt geſwegen waer?
Wat heb ick menich woort van aen-ſtoot moeten dragen?
'kEn ben ſchier nimmermeer vant geyle wijff ontſlagen,
Want met dat hare man ſijn hooft maer eens en went,
God geve waer ick ben, ſy vint haer daer ontrent;
Sy coomt, en maect een praet, en vol van hoere treken,
Lonct met een brandend' oog, haer weſen ſchijnt te ſprekẽ,
Sy ſucht, en ſiet my aen; ſy coomt my int gemoet,
Sy grijpt, en kuſt mijn hant; wat weet ick watſe doet?
Fy onbeſchaemden aert! fy eer-vergeten rancken!
Die niet, als in een kot van vuyl bordeelen, wancken;
Voor welck een onverlaet, hoe rau en ongheſchict,
Van ganſcher kelen walcht, van ganſcher herten ſchrict.
Die aen de criele jeucht haer hittich dorſten laven,
Doen winſte met haer lijff, en nemen gelt en gaven,
Maer dit oneerlijck wijff, vergect, 'k en weet niet hoe,
Biet my haer eygen vlees, en noch geſchencken toe.
„ Een ongebonden ſchroef, al heeft hy ſchoon behagen
„ In maechden op te doen, en vrouwen na te jagen,
„ Sal ſtremmen ſijnen brant, indien een hitſich wijff
„ Coomt, met een ſtout gebaer, hem dringen op het lijff.
Sal dan een zedich hert niet aller wegen haten
Een wijff, geheel geneycht haer eygen man te laten,
Een wijff, vol geylen brant, die met een criele ſin
Een ſlaef, haer eyghen knecht, wil dwingen totte min?

Het

„ Het beste vrou-cieraet noem ick een zedich wesen, Ezech.16.13.
„ Een neer-gheslaghen oogh, daer schaemt is in te lesen,
„ Een aensicht, dat rontom door eerbaer root ontsteeċt,
„ Oock als een echte man van reyne liefde spreeckt.
„ Ach! tis een vuyl bejach naer ander luyden wijven
„ Den uyt-gelaten tocht van sijnen lust te drijven,
„ Fy! die een dertel hant slaet aen de reyne trou,
„ En metst een vreemden steen op ander luy gebou.
Ick terd' u, dertel Vleys, wat soudy, slim gebroetsel,
Mijn Geest, door u bejach, berooven van sijn voetsel,
Mijn ziel van haer vermaeck; mijn sinnen van haer rust;
Neen, daer en is geen kans, u vier is uyt-geblust,
V prickel is verstompt, u banden aff-ghesleten,
V tochten wech gejaecht, u jeucksel uyt-gebeten,
V vlam, is maer een roock; u colen, enckel as;
Ick ben een ander mensch, als ick te vooren was.
Ravotster, Tafel-vliech, Nacht-liefster, Buyck-goddinne,
Mont-speelster, Weelde-kint, Sluyp-ziele, Schende-minne,
Tucht-haetster, Schote-bol, Cort-hielde Glibber-voet,
Geck-scheerster, Lichte-koy, Sleep-lende, Labbe-soet,
Wat coomdy my aen boort, met u vervaerlijck dreygen?
'k En passer niet meer op, 'k en ben niet meer u eygen,
Ghy sult na desen tijt, 'tzy datje wilt off niet,
Ghy sult van nu voortaen staen onder mijn gebiet.
Ghy sult u snoode drift, en roeckeloose streken,
Ghy sult u dullen loop na-laten en verbreken,
Ghy sult, onstuymich wicht, ghy sult van nu voortaen
Geen cromme sprongen doen, geen quade wegen gaen.
Ick ben voor mijnen God, met vast beraet, getreden,
Ick heb om sijne gunst uyt al mijn hert gebeden,

Ick heb met mijnen geest gemaeckt een nieu verbont,
Niet meer te willen zijn een slave van de sond.
Ick heb, in grooten ernst, een dieren eedt gesworen,
Dat my geen vuyle lust voortaen en sal becoren,
Dat my geen criele sin, geen ander slim gebreck
Sal onder sijn gebiet, doen buygen mijnen neck.
Ick ben met mijn gesicht, voor al mijn levens dagen,
Iob. 31. 1. Getreden in gespreck, en vastelijck verdragen,
Dat mijn vermeten oogh geen maecht off schoone vrou,
Met keteling van lust, voortaen beloncken sou.
Ick heb van mijn gehoor wel ernstelijck bedongen,
Niet meer te laten in 'tgesmeeck van gladde tongen,
Verleydsters van de jeucht: Ick heb mijn dertel hant
Met onbewogen tucht versegelt en verpant.
Ick heb aen mijn gemoet wel hooch en dier bevolen
Dat my dit weelich hert niet meer en werd ontstolen;
Ick heb mijn wilt gepeys met palen vast geset,
Dat my geen dertel wijff sal locken in het net.
Ick heb van mijne stem een hoogen eedt genomen,
Dat geen lichtveerdich woort my uyt den mont sal comen,
Ick poogh met al mijn cracht te houden in den toom
Int waken, mijn gepeys; int slapen, mijnen droom.
Ephes. 6. 12. Ick heb van alle cant mijn wapens aen-getogen,
Om van het snoode vlees niet meer te zijn bedrogen,
Mijn schilt is vast Geloof, mijn sweert des Heerē Woort,
Mijn helm is Godes heyl, en dus soo gaen wy voort.
Al quame nu me-vrou met smeecken en gebeden,
En vulde mijn gehoor met al de soetste reden
Die oyt een hoeren tong haer leven heeft geleert,
Noch soud ick van de lust niet werden over-heert.

Continens est, qui continet se ab externâ lasciviâ, sed non sine dolore. Intus enim cupiditatum flammis vexatur, sed nolens volens sese continet. Paræ. ad cap. Gen. 39. Num. 9.

Al quame nu me-vrou, en moede van te vleyen
Ging prouven mijnen Geest met jammerlijck te schreyen,
Ging thoonen hare cunst met hijgen en gesucht,
Noch bleef ick onbeweecht,off steldet op de vlucht.
Al quame nu me-vrou van stonden aen getreden,
En stelde voor mijn oogh haer lodderlijckste leden,
Ontsloot haer teere borst, en leyde voor my bloot
Al watter schuylen mach in haren geylen schoot;
Al brachtse voor den dach veel gaven en geschencken,
En wat een listich wijff noch vorder can bedencken,
Wanneer haer brandich hert met lusten is verblint,
Noch sloech ick al haer doen en seggen in de wint.
Al vielse my te voet, ick (sonder yet te mijden)
Indien ick niet en cond haer leden over-schrijden,
Sou trappen op haer lijff, en met een snellen tocht
My maken uytte weech, ten besten dat ick mocht.
En off sy metter hant mijn cleet bestont te vaten,
Om my te houden staen; Voorwaer ick sout haer laten:
En off sy kreet van spijt, en maecte groot geluyt,
Alst immers wesen moest,ick streeck ten huysen uyt.

Sephyra.

HIer coom ick wederom, nu sal ick haest bemercken
Off Ioseph is een mensch, off een van dese sercken
Gehouwen uyt een rots: nu sal ick eens besien
Off Ioseph sijn geluck moet-willens sal ontvlien.
Wel aen, volmaeckte ziel, schoon boven alle schoone,
Mijns herten soete wensch, myn hoop, myn vreucht, en croone,
Mijn heyl, myn toe-verlaet, myn troost, myn hoochste rust,
Mijn liefde, myn vermaeck, myn licht, myn diepste lust.

O vvinckel van verstant, ô gheest in als bedreven,
O adem myner ziel, ô voetsel van myn leven,
O vonck van mynen brant, ô sleutel van myn hert,
Die lang gebeden zijt, en noyt verbeden vvert,
Ick maen u op de gunst van myner hant ontfangen,
Op u beleefden geest, op myn bedroeft verlangen,
Op u me-vveerdich hert, op myn ontsteken bloet,
Op uvven sachten aert, op myn ontstelt ghemoet,
Op u begaefde ziel, van yder een gepresen,
Op mynen heeten brant, op u bevallick vvesen,
Op myn bedruckt gepeyns, op u vermaerde deucht,
Heb deerenis met my, en myne groene jeucht,
Heb deerenis met my, en dese teere vvangen
Met tranen (soo ghy siet) om uvvent vvil behangen,
Heb deerenis met my, en desen drouven geest,
Die niet als u en lieft, en niet als u en vreest,
Heb deerenis, ick bids, met dit verdrietich suchten,
En met den drouven stant van myn ellendich duchten,
Heb deerenis, ô vrient, met een verliefde vrou,
Die buyten uvve gunst geen ure leven vvou,
Heb deerenis met my, 'k en cant niet langer herden,
Ick sijge plat ter neer, vvat salt van my gevverden?
Ick sterve daer ick gae, heb deerenis met my,
En maeckt een treurich hert eens van syn qualen vry.
Ghy siet myn droeff gebaer, ghy siet myn tranen rollen,
Mijn oogen vol verdriets, myn kaken op-gesvvollen,
Mijn geest vol minne-brant, ghy siet myn herte slaen,
Hoe condy noch soo koel, soo stille blijven staen?
Hoe condy, Jonger helt, hoe condy noch gelaten,
Dit lijff, voor u gemaeckt, te grijpen en te vaten,

Te drucken aen u hert, te heelen myn verdriet.
Maer wat ick claech, eylaes! ick sie, ten baet my niet;
Ick sie, al vvat ick doe, ten can u niet bevvegen,
Ghy staet, gelijck een klip int vvoeste meyr ghelegen,
Die niet een sier en vvijckt. O onbevvoghe rots,
Off ick al schoone spreeck, ghy blijft al even trots;
Ghy blijft al die ghy vvaert. Jck svveer u by Osiris,
Ick svveer u by de Cat, dat ons soo vveerden dier is,
Ick svveere by den Bock, en by de Crocodijl,
En by den claren stroom van onsen rijcken Nijl,
By Jsis, Seraphis, en vvatter is gheboden,
Te vieren hier int lant, by al de grootste Goden,
Ick svveer u by myn ziel, en myn verliefden schoot,
Off heden zijdy myn, off heden zijdy doot.
Het licht van desen dach, dat moet, en sal my gheven
Off 't eynde van myn lust, off 't eynde van u leven,
Het gae my soo het vvil, ick moet noch heden zijn
Off midden in de vreucht, off midden in de pijn.
Verstaet vvat ick u seg. Ghevvis ick sal my vvreken,
Off 't sal myn listich hert aen slim beleyt ontbreken.
Wat raes ick? tis geen noot, sou Joseph seggen, Neen?
Hy vvil maer eens besien off ickt van herten meen.
Hy cropt syn tochten in, tot op het alder-leste,
„ De brant en vvil voor eerst int jeuchdich hout niet veste,
„ Maer als het groen gevvas het vier eens heeft gevat,
„ Soo isser aen den heirt gheen heeter brant als dat.
Soo salt met Joseph gaen. Wel hebdy voor-ghenomen
In d'alder-hoochste trap myn brant te laten comen,

De Ægiptenaren hebben van alle tijden overtollich gheweest in de ydelheyt van haren gemeyndē Godſ-dienst, in voeghen datse niet alleenlijck Osirim, Isim, Serapim, aff-gestorven menschen, maer oock Catten, Hondē, Wolven, ende Crocodillē, God delijcke eere hebben aen-gedaen, in voughen, dat soo yemant eenige van dese gedierten doode, ooc onwetende, hy dadelijc wiert om-ghebracht: ghelijck t'anderen tijden een borger van Roomen, een Catte by ongeluck gedoot hebbende, van de gemeente is verscheurt geweest; het welcke *Diod. Siculus* verhaelt selfs gesien te hebben.

Sacerdotes Ægyptij Nilum Ægypti dominum antiquitus agnovêre, neque quidquam aliud eum esse, quam nihil aliud alluvionis uliginem. Pier. lib. Hier. 34. cap. 4.

Soo iſt dan nu ghenoech; tis nu de diepſte noot,
Tis nu de jongſte ſlach, tis nu de leſte ſtoot.
Al vvaerdy van een beeſt int vvilde vvout geſpogen,
Al haddy vvreede melck uyt leeuvv off beir geſogen,
Al vvaerdy van een draeck in rotſen op-gevoet,
Noch ſou myn deerlijck ſien bevvegen u gemoet;
Wel aen dan, *laet my doch yet van u gunſt vervverven,*
Ick bids u. J. Denctet niet. S. *Ké vougt u.* J. Liever ſterven.
S. *Nu Ioſeph!* J. Schaemje wat. S. *Ach mocht ick.* J. Zijdy mal? (ſal.
S. *Ey lieve!* J. Naerder niet. S. *Om-vang my.* J. Ick! 'k en
S. *Ghy ſult nochtans niet gaen.* J. Wat ſal u dan ontbreken?
S. *Blijft noch een vveynich ſtaen, ick heb u vvat te ſpreken.*
J. Tis al genoech, me-vrou, daer is geen ſpreken aen.
S. *Maer vrient, ick heb u vaſt, ghy cont my niet ontgaen.*
J. Iſt geck? S. *Nu coom eens hier.* J. Ghy ſult mijn mantel ſcheuren.
S. *Coom hervvaerts.* J. Niet alſoo. S. *Ick ſal u blijven ſleuren*
Tot dat ghy my gelieft, het ſy u lieff off leet.
J. Alſt immers weſé moet, neemt daer, en hout het cleet,
Ick ga ter deuren uyt. S. *Gevvis het ſal u rouvven,*
Ior, Zepho, Thinna, Gos, helpt deſen booſ-vvicht houvven,
Coom help, tis meer dan tijt, loopt als tot moort en brant,
Ick lijd hier in myn huys onlijdelijcke ſchant.
J. Wat onbeſchaemder wijff! hoe wil dit ſpeeltjen enden?
S. *Helpt mans, en maechden help, een ſlave vvil my ſchenden,*
Een onbeſchofte guyt, van Hebron hier gebracht,
Die coomt my ranſſen aen, op dat hy my vercracht.
Loopt mans, en maechden loop, coomt haeſt hier in getreden,
De boef is vol van brant, en bloot van alle reden.

Concupiſcitur a Dominâ adoleſcẽs, nec ad concupiſcentiam provocatur; rogatur & fugit: caſtum animum nec ætas adoleſcentiæ permovet, nec diligentis autoritas: non aſpectu ſolum, ſed ipſo pæne complexu provocatus a fœminâ, fœminam non concupivit. Pel. ad Demetriadem.

J. Wat

J. Wat af-gherichte list! Ick hoore door het huys,
Ick hoor van alle cant gedommel en gedruys;
Een yder is verbaest, een yder coomt geloopen.
Nu sal het listich wijff veel leugens tsamen hoopen,
En doen een groot beclach, om my te tijgen aen,
Al wat haer vals bedrijff heeft tegen my bestaen.
Het cleet, dat ick terstont liet in haer handen blijven,
Sal haer door-trapt bedroch niet weynich connen stijven,
Wat raet nu, lieve God? wat raet doch gaet my aen?
Waer loop ick, arme mensch? wat dienter nu gedaen?
,, Hoe rolt het los geluck? hoe gaen des werelts saken?
,, Tis roock, tis enckel wint al wat de menschen maken,
,, Haer voorspoet, eer, en staet, haer hoochst-geachte goet
,, Gaet schielijck op en neer, ghelijck als ebb' en vloet.
Ick was noch desen dach in hoogen staet verheven,
Nu lig ick in het stoff, van boven neer-ghedreven,
Nu lijd ick sonder schult een schandelijcken val,
Onseker wat voor ramp my over-comen sal.
Wat treck ick nu ter hant? sal ick, gelijck een hennen,
Gaen bidden om genaed, en mijne schult bekennen?
Neen, neen; heb ick de lust, tot heden, aff-gewent,
Ick wil volstandich zijn, en blijven totten ent.
Hoe? gaen wy dan te hooff, om daer de loose trecken,
En al dit slim beleyt, mijn heer te gaen ontdecken?
Neen, holla! niet alsoo; een huys gerust en stil
Dient in geen twist gestelt, om mijner rusten wil.
Wat staeter dan te doen? sal ick my binnen geven,
En daer, voor yder een, al wat sy heeft bedreven
Vol-mondich storten uyt? Noch dat. Tis ongeraen
De feylen van de vrou voor knechten uyt te slaen.

Cleyne Self-strijt, ofte strijdige overlegginge Iosephs, wat by hem te doene stont, na dat hy van sijn vrouwe ontvloden, ende sijn cleet in haer handen ghelaten hadde.

Wat dan ? ſal ick in haeſt gaen loopen uytten lande?
Ick vluchten als een guyt ! dat waer te grooten ſchande.
Tis beter watter coomt te lijden met gedult;
Die blijft, is vroom geacht; die vlucht, die geeft mé ſchult.

Een wech-geloopen ſlave, al en draecht hy niet mede, is evenwel een dief, want hy ſteelt ſich ſelven.

Servum fugitivum ſui furtum facere, aſſerit Imperator Diocletianus *in l. 1. C. de ſervis fugit. Et ibi D. D. de pœnis fugitivorum.*

Oock als een ſlaef beſtaet van ſijnen heer te loopen,
Die moetet metten rug off metten hals becoopen;
Off alſt ten beſten gaet, hy raeƈt aen meul' off plouch;
Al is hy ſonder ſchult, de vlucht is ſchults genouch.
Wat is dan ons beſluyt ? tis tijt hier op te letten.
Ick ſal niet eenen ſtap, niet eenen voet verſetten,
Ick ſal hier wachten aff, al wat in dit geval
De goedertieren God my over-ſenden ſal;
Ick heb op God betrout, in God heb ick begonnen,
Met God den ſtrijt beſtaen, door God de luſt verwonnen,
Van God wacht ick het ent. Wat pas ick op de ſmaet?
„Wie can het qualijck gaen, die ſich op God verlaet ?

Wie is oyt te ſchande geworden die op God gehoopt heeft ? Syr. 1.

HOe ſal ick dy, ô Heer, ten vollen connen dancken,
Die my hebt los gemaeƈt van al des werelts rancken,
Mijn oogen van geſchrey, mijn joncheyt van de noot,
Mijn voeten van den val, mijn ziele van der doot;
Dy, Heer, zy loff en danck, dijn naem wil ic belijden,
Pſal. 144. Du hebſt mijn ſwacken arm geweldich leeren ſtrijden,
De vingers mijner hant ten crijge toe-geruſt,
Du biſt mijn hoochſte wens, mijn trooſt, mijns herten luſt.
Ick wil van nu voortaen den loop van al mijn leven
Aen Godes reyne wet geheelijck over-geven,
En maken al mijn doen ootmoedich en oprecht.
Du maer, ô reyne Geeſt, verſtercke dijnen knecht.

EYNDE.

SINNE-BEELT,
De heymenisse ende eyghenschap des Christelijcken
SELF-STRYTS
Alle self-strijtbare Lesers, door gemeynsame ghelijckenisse, bescheydentlijcken aen-wijsende.

Gunst en Cunst-halven
TOE-GE-EYGENT
De Eerbare, Const-rijcke, loff-weerdighe
JONCK-VROV
JOHANNA COOMANS,
Weerde Huys-vrouwe van de Heer Iohan vander Meerschen, *Rent-meester van de Edele ende Mogende Heeren Staten van Zeelandt.*

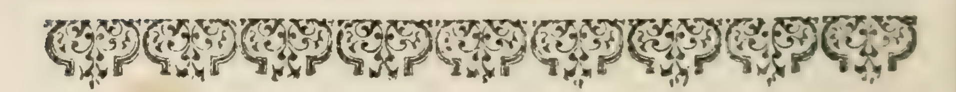

TOT MIDDELBURGH,
Ghedruckt by *Hans vander Hellen* , voor *Jan Pietersen van de Venne* , woonende op den houck van de nieuwe beurse, inde Schildery-winckel, Anno 1620.

2 Corinth. 10. 4.

De vvapenen onſes crijchs en zijn niet vleeſchelijck.

Achtbare, VVeerde, Beſcheydene IONCK-VROV

En yder heeft gemeent, tot op den dach van heden,
Dat Pindi *groenen berch niet mochte zijn betreden*
Als metten teeren voet van een geleerde maecht,
Aen vvie een geeſtich bouck, meer als een man, behaecht;
Maer u verheve gheeſt, een ſpoor voor al de Zeeuvven,
Een licht van u geſlacht, een cierſel deſer eeuvven,
Thoont, dat de Maechden-berch aen vrouvven toe-ganck gheeft,
Wanneer haer eerbaer hert de vvare trou beleeft.
Ghy, in het reyne bed van uvve Man gelegen,
Cont Pindus *en* Pernas *, cont* Helicon *bevvegen,*
Dat u haer ſteyle cruyn ſoo grooten eere biet,
Als oyt aen jonge maecht voor deſen is geſchiet.
Thalia *vvas geſtoort, en vvouder tegen ſeggen;*
Maer hoorde, met beſcheyt, haer reden vveder-leggen,
Soo dat Apollo *ſelf, met al de Maechden, ſach*
Dat oock de reyne trou voor maechdom ſtrecken mach.
Ghy dan, ſyn gunſt-genoot, hebt metter daet geſongen,
Niet rancken van de jeucht, niet Venus *cromme ſprongen,*
Maer ſang van beter ſtoff, een liet van Mirriam,
Dat niet uyt aertſche tocht, maer van den hemel quam.

Ghy queelt gheen dertel min; maer liefde van de Vader,
Ontſteken in de Soon, des vvare liefdes ader;
De ſucht, die ghy beſchrijft, treckt op het ſoet geclach,
Waer van de vvijſe Soon van David maeckt gevvach. *

* Hooge-liedt Salomonis.

Al vvat u voor gedicht coomt uytter pennen ſchieten,
Sien vvy, met groot vermaeck, als enckel honich vlieten;
En voelen, uytten loop van haren ſachten vloet,
Wat voor een ſoeten aert daer vvoont in u gemoet.

Cierlijcke Laure-crans, met eer-biedige loff-dichten, geſondé aen *Ionck-vrou Iohanna Coomans* door de Conſtrijcke *Anna Roemers*, Anno [illegible]9.

Hierom is u te recht de Laure-crans gheſonden,
Door maechdelijck beleyt gevlochten en gebonden,
Tot noch een vaſter peyl, dat niet alleen een Maecht,
Maer dat oock Echte Trou aen Helicon behaecht.
Op yder Lauren-blat in deſe Crans ghevveven,
Staen, met gemalen gout, de namen uyt-geſchreven
Van Geeſten onſer eeuvv, en van den ouden tijt,
Waer van ghy, Zeeuſche Bloem, de minſte niet en zijt.
De Maecht, die haer gedicht laet aen den Amſtel klincken,
Ging u verheven geeſt met deſe croon beſchincken,
Nie[illegible] haer eygen naem, maer uyt gemeene gunſt
Van Phœbi ſoete ſchaer, Beminners van de Cunſt.
Hoe can ons eygen lant, hoe can doch Zeelant ſvvijghen,
Nadien ghy ſulcken loff in Hollant cont vercrijghen?
Ionck-vrou, neem dit gedicht, en houvvet voor een pant,
Dat oock de Zeeuſche cuſt can achten het verſtant.

J. CATS.

SINNE-BEELT,
Openende de heymenisse ende rechten aert des Christelijcken *SELF-STRYTS.*

AEnschout dit (*a*) Boeren-tuych, van buyten en van binnen,
Het eene metter oogh, het ander mette sinnen;
Want soo ghy dit gesicht een leersaem herte biet,
Ghy sult hier connen sien 'tgunt datmen niet en siet.

Van

Van buyten ſtaetet ſtil; van binnen is gherommel,
Niet anders, dan gelijck het raſen van een trommel,
  Als in het vlacke velt twee legers comen ſtaen,
  Ten crijge toe-geruſt, en veerdich om te ſlaen.
'tGeruchte wert verweckt, door twee verſcheyde ſaken,
Die int beſloten vat ſich onderling genaken,
  En ſtorten onder een. De ſmakeloose ſtroom
  Leyt midden in het vet, en bobbelt in den room.
Hier uyt ontſtaet de crijch. Sy dringen in malcander,
Nu drijft het een om hooch, dan wederom het ander;
  Nu wert de room verdruckt, dan weer het ſchrale wey;
  Men twijffelt aen het ent, de prijs hangt tuſſchen bey
Onſeker wiens hy is; tot dat ten langhe leſten
De room, na groot ghewoel, aen een begint te veſten,
  En ſchoonder, als hy was; en geelder, als een gout,
  Verbetert door het ſlaen, met cracht het velt behout.
Maer ſchoon hy boven drijft, noch moet hy echter lijden
Dat cabbeling van melck, dat ſchuym, van alle zijden,
  Dat ſpoeling van het vat hem over al bevleckt;
  Tot dat een hooger hant hem uytter leechten treckt,
Hem ſpoelt met claren ſtroom, maeckt ſuyver boven maten,
Zout, tegens het verderff, bewaert in ſijne vaten,
  Verſegelt met ſijn merck, ten leſten ciert, en croont;
  Soo wert die overwint, na langhe ſtrijt, gheloont.

Wil yemant, met verſtant, het woelen en het wercken
  Van Water ende Room wat naerder over-mercken,
  Die ſie de gantſche ſaeck met aendacht naerder in,
  En treck' uyt ſlechte ſtoff niet al te ſlechten ſin.
De Keerne zy de Menſch (b). De cracht, die woelt van binnen,
Beelt aff den ſwaren ſtrijt van goed' en quade ſinnen. c

De

De Room verthoont den Geeſt; het ſchrale wey de Luſt:
Dees twee ſtaen tegen een (*d*), en woelen ſonder ruſt.
Ontwaeckt hier, domme menſch, en leert u eygen wonder,
De Geeſt is niet alleen (*e*), het Vlees is niet byſonder;
Haer crachten zijn vermengt, en over al gemeen,
Sy liggen in de ziel gedommelt onder een.
Ghelijck het ſchemer-licht, juyſt eer de roode morgen
Brengt weder aen de menſch ſijn dagelijckſche ſorgen,
Sweeft om het woeſte ront, niet duyſter, niet te claer;
Geen nacht off dach alleen, maer nacht en dach te gaer.
Soo gaet het oock met hun. Van wit en ſwart verſcheyden,
Zijn tſamen wit en ſwart, en ſweven tuſſchen beyden;
Ghelijck het water doet, wanneermen heet en kout
Giet in het ſelve vat, en door malcander brout.
Wel aen, daer rijſt gewoel, het gaeter op een vechten,
Een yder brengt ter baen ſijn onvertſaechde knechten,
En kantſe tegen een (*f*). Het Vlees is toe-geruſt
Met roeckelooſe Ieucht, en ongetoomde Luſt,
Met uyt-ghelate Iock, met onbeſchaemde Nachten,
Met Dronckenſchap, en Spel, met benden van Gedachten,
Vol van des weerelts Vreucht, met Achter-clap, en Haet,
Met Leugens, Twiſt, Bedroch, en ongeſchicte Praet.
De Geeſt treet in het perck, om-cingelt met Gebeden,
Met Godes heylſaem Woort, met ſtichtelijcke Reden,
Met Ootmoet, Sachten Aert, Bekentenis van ſchult,
Met Liefde, met Geloof, met Hope, met Gedult.
De ſlach gaet heftich aen, daer rijſt een dapper woelen;
Het ſchijnt dat Vlees en Geeſt als door malcander ſpoelen,
Soo dat de felle tocht, en onbeſuyſde loop
De crachten van de ziel (*g*) doet rollen over hoop.

Ten lesten wert de Geest, na veelderhande wonden,
Na veelderley gevaer, in meerder cracht ghevonden
  Als immer van te voor; en na soo grooten slach,
  Is vaster als hy was (*h*), en schoonder als hy plach,
Nochtans niet sonder vleck (*i*): want ongherijmde tochten
Van vleeschelijcke lust, en ander snoo gedrochten,
  Staen noch in hem ghehecht: en, schoon hy houtet velt,
  Noch wert hy menich-mael van quade lust gequelt;
Tot dat de groote God sijn hant laet neder-dalen,
En coomt hem, door de doot, hier van der aerden halen,
  Verplaetst hem in sijn rijck, doet wech den aertschen draff,
  Verheerlijckt lijff en ziel, en wascht de feylen aff.
Gheluckich is de mensch, geluckich boven maten,
Die God de gunste doet om dit geluck te vaten;
  Gheluckich is de mensch, die hier in desen tijt
  Oprechtelijcken campt, en wettelijcken strijt:
Onsterffelijcke glans, en Conincklijcke croonen
Staen by den Heer bereyt, om sulcken ziel te loonen;
  Te loonen, maer uyt gunst: ons beste doen is quaet,
  Het heyl, dat ons geschiet, en is maer uyt genaed;
Ghenaed om God den Soon. Het Lam voor ons geslachtet
Dat heeft de vreucht bereyt, by yder een verwachtet
  Die Godes heylich merck in sijner zielen draecht,
  En door den lieven Soon den Vader heeft behaecht.

O Neyndelijcke Cracht, noyt recht begrepen Wesen,
  God Vader, Sone, Geest; die, boven al geresen,
  Woont in u eygen self; coom stercke dijnen knecht,
  Als Weerelt, Vlees, en Bloet, en Duyvel hem bevecht:
Coom, leer ons swacken Geest soo op der aerden strijden,
Dat wy, na desen tijt, deel hadden int verblijden.

Dat voor dijn heylich volck voor eeuwvich is bereyt,
Daer dese romp en ramp mach vverden aff-geleyt.

Corte verclaring eeniger dingen.

[a] *Aenschout dit Boeren-tuych*] De Leser en gelieve hem niet te stooten, uyt oorsake dat, in een soo voor-treffelijcken ende gewichtigen sake, als is de *Christelijcke Self-strijt*, by ons ghebruyckt werdt een Sinnebeelt ofte gelijckenisse, genomen van eē slecht huys-mans gereetschap, het welcke wy een *Keerne* noemen, dewijle de heylighe mannen Gods, de gantsche schrift door, ja de Heere Christus selfs, als een sonderlinghe vermakelijckheyt schijnt genomen te hebben, de gelijckenissen by hem gebruyct (selfs in saken de salicheyt betreffende) te ontleenen van dingē der lants-luydē; daer nochtans eē yder meer als kennelijc is, dat hem (die de wijsheyt des Vaders is) geen andere stoffe en conde ontbrekē; spreken de mitsdien van zayen, mayen, planten, in-ougsten, ende dier-gelijcke: insgelijcx, van alderley huys-luydē tuych, als van schueren, dorsch-vloeren, wannen, sickels, wijn-perssen, coren-maten, vlegels, eñ by-naest van alles wat den lant-bouw aen-gaet; ja som-wijlen soo diepe in soodanige af-geleendē maniere van spreken sich in-latende, dat hy uyt-druckelijcken sijnen hemelschen Vader, den on-eyndelijcken ende onbegrijpelijcken God, een Lants-man; ende sich selven, die daer is des Vaders even-beelt, den Wijn-stock is noemende. *Iohan. 15. 1.*

[b] *De Keerne zy de mensch*] Hier mochte billichlijcken gevraecht werden, in ende op wat persoonen dese strijt is vallende? waer op dient voor antwoorde, Dat de selve plaetse grijpt in den weder-geboren mensche, meerder-jarich zijnde. Want wat de minder-jarige kinderkens der gheloovige aen-gaet, off wy schoon de selve (volgens het woort des Heerē) het rijcke der hemelen aen-rekenen, als in Christo gerechtveerdicht ende geheylicht zijnde, na-de-mael nochtans de selve gheen werckelijcke sonden en connen begaen, soo en connen sy oock desen inwendighen strijt niet gevoelen; dewijle de selve in dadelijcke werckinge is bestaende. Belangende de on-weder-geborene, alhoewel de selve een seker tegen-streven tusschen herte en gewisse nu en dan gewaer werden, soo en vinden sy lieden evenwel noyt in haer den rechten aert des Self-strijts,

daer van wy hier gewagen, ende is derhalven het onder-scheyt tusschen hun, ende den weder-geboren gheheel merckelijck: De natuerlijcke mensche in dusdanige gelegentheyt gestelt zijnde, siende alleenlijck op uytterlijcke dingen, te weten, straffe ofte belooninghe van menschen, wenscht ende woude wel, met al sijn herte, dat de sonde gheen sonde en ware, ja datter noch Wet noch God met allen mochte gevondē werden, daer middeler tijt sijn Gewisse in tegen-deel van dien hem over-tuycht eñ tegen hem uyt-roept, dat sonde ja sonde zy, eñ datter beyde een God ende een Wet des selfs gevonden wert. Dusdanighe strijdighe in-vallen hadde Pilatus, als wanneer hy door getuygenisse sijner Gewissen wel eē sekeren schrick ende aff-keer hadde van den Heere Christum te verwijsen, ende evenwel nochtans (om het volck te behagen) gaff hem over om ghecruyst te werden. De natuerlijcke mensche siet alleenlijck op menschelijcke redelijckheyt, ende als hy sijn saken daer toe gebracht heeft, dat sijn in-vallen daer mede eenichsins over een comen, soo meynt hy den strijt gewonnen, ende alles wel verricht te hebben. De weder-gebore mensche daer en teghen, in alles alleenlijck het ooghe hebbende op de eere Godes, meynt niet met allen uyt-ghericht te hebben, ten zy dat hy sijn wille brenghe onder den woorde Gods, ende tot dat hy sijne gedachten gevanghen hebbe genomen tot de ghehoorsaemheyt Christi, ghelijck den Apostel spreeckt *2 Corinth. 10. 5.*

[c] *Van goed' en quade sinnen*] T'is de pijne weert een weynich acht te nemen wat Vlees en Gheest in desen te segghen is; alsoo sommighe menschen, niet gheheel grondelijck hier over bericht zijnde, lichtelijck eenighe vreemdicheden in hare hersenen daer over souden sineden, verliesende alsoo de vrucht, die andersins in dese bedenckinghe sich aen-biet. Vele meenen (om het grover ghevoelen van andere, om cortheyts wille, hier voor-by te gaen) dat *Vlees* hier niet anders en is als dat grove ende gantsch onbelompen deel vande menschelijcke verdorventheyt, regel-recht strijdende teghens reden en billicheydt, ende dat mitsdien de *Geest* soude zijn dat edelder ghedeelte, van de bewegingen onser ziele, wesende het redelijcke Vernuft. Dan het is in beyde misghetast. Want den Geest een ende tselve te maken met de menschelijcke bescheydentheyt, ofte met het redelijck vernuft van God almachtich de menschen in-ghestort, tot onder-scheyt van andere ghedierten, is aen de Geest veel te cort gedaen; dewijle hy vry hooger moet gaen, ja menichmael teghens het menschelijck vernuft heeft te strijden, dewijle het

verstant

verstant des vleesches is vyantschap tegen God, gelijck den Apostel ge-tuycht *Rom. 8. 7.* Wy seggen daeromme dat de Geest hier niet anders en is als *sekere heylige hoedanicheyt, door Godes Geest uyt-gewracht in het verstant ende wille des menschen; het Vlees, een in-gheboren verdorventheyt ende aen-genegentheyt in de ziele tot de dingen die teghens Gods wet zijn strijdende.* Ick hebbe lust (seyt Paulus *Rom. 7. 22.* tot bevestinghe van beyde) aen de wet Gods, naer den inwendigen mensche, maer ick sie een ander wet in mij-ne leden, *de welcke strijt* tegen de wet mijnes ghemoets, ende my der wet der sonden, die in mijn leden leyt, gevangen maeckt.

[d] *Dees twee staen tegen een*] Tis aen-merckens weerdich, dat desen strijt niet en bestaet uyt naeckte in-beeldinghe, ofte menschelijcke in-vallen; maer dat de selve wesentlijck, eygentlijck, ende in ware daet ghesch iet; gelijck het selve duydelick by den Apostel Paulum wert geseyt ende be-schreven voor een wesentlijcken strijt in de ziele des menschen, *Gal. 5. 17.* Het Vlees begeert tegens dē Geest, ende de Geest tegens het Vlees. Dese staen tegen malcanderen, &c.

[e] *De Geest is niet alleen*] Tis aen-merckens weerdich, dat Vlees en Geest ten aen-sien van plaetse, van den anderen niet verscheyden en zijn, maer dat de selve onderlinge vermengt ligghen door de gheheele ziele. Waer uyt voor-coomt, dat de mensche ten dien aen-siene als tweevoudich en-de als een dubbel mensche menich-mael wert voor-ghestelt, ende als op eene ende de selve tijt ten deele willich, ende ten deele onwillich, beyde ten goede ende ten quade verthoont werden, gelijck den Apostel Pau-lus treffelijck verclaert *Rom. 7. 14.* Ende hierom ist dat de wille van de weder-geboren mensche niet onbequamelijck wert vergeleken met ye-mant die het eene been ghesont, het andere lam off crepel is hebbende, ende die mitsdien over elcken stap, dien hy doet, ten deele hinckt, ten deele recht gaet. *Nec enim duo contraria eidem subjecto prohibentur inesse, si modo in gradibus remissis, non in summis, insint; quod hîc fieri, testantur Theologi.*

[f] *En kantse tegen een*] De Apostel Paulus beschrijft desen strijt teene-mael met dusdanighe krijchs-knechten ter eender ende ter anderer zij-den, als wy in desen sijn doende *Galat. 5. 17. 19. 20. 21. 22. ende 23.*

[g] *De crachten van de ziel*] 't Ghebeurt som-wijlen in desen strijt, dat oock in de weder-geborene het Vlees of schijnt de over-hant te nemen, of oock som-wijlen in der daet neemt, doch maer voor een tijt; in wel-

ken gevalle wert gevraecht, Off de ſulcke, geduerende haren val, moeten gehouden werden voor ware litmaten Chriſti? Waer op wert gheantwoort, Dat de ſelve wel verlieſen de gemeenſchap, maer niet de vereeninghe met Chriſto; even ghelijck eenen arm aen het lichaem, geslaghen zijnde met geraectheyt, al hoe wel hy voor een tijt noch wermte, noch voetſel, en treckt uyt de andere leden, te weten, uyt hooft en herte, blijft evenwel een lidt des lichaems, eñ can door cunſte der Medecijnen, met gheneeſ-dranck en ende heylſame cruyden, weder tot ſijn vorighe geſontheyt gebracht werden.

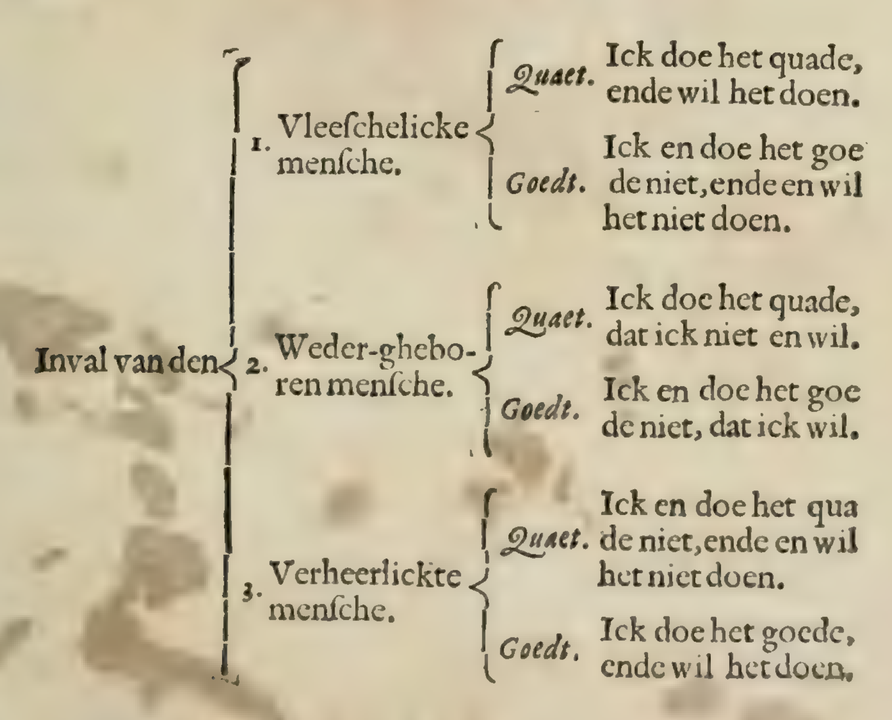
h *Is vaſter als hy was*] De vrucht deſes ſtrijts is tweederley. De eerſte is, Dat (naer dat God de Heere heeft gedoocht dat de geloovighe in deſen ſtrijt t'onder is gheblevcn) hy leere ſich ſelven voor Gode verootmoedigen, ſiende hoe ſwack ende nietich hy is, als hy tot ſich ſelven van Gode gelaten wert. Hierom wert Paulus geſlagen van den Satan, na dat hy was op-genomen geweeſt in den derden hemel. *2 Corinth. 18.7.* De tweede vrucht is, Dat hy ſich ſelven leere verſaken, eñ alleene op Gode vertrouwen. De ſelve Apoſtel ſeyt dat hy in ſich ſelven hadde het vonniſſe des doots, *op dat hy niet op ſich ſelfs vertrouwen en ſoude, maer op God, die de dooden verweckt.*

¶ i *Nochtans niet ſonder vleck*] Geen Chriſten-menſche is vol-maect in dit leven, onſe wetenſchap onvolcomen, *1 Corinth 13.12.* ons geloove niet vol-maeckt, *Marc. 9.24. Luc. 17.5.* ons leven en goede wercken met ſonden bevleckt, *Rom. 7.17. Hebr.12.1.* Dien volgens ſoo is de betrachtinge, ſelfs van den weder-geboren menſche, even maer beſtaende uyt vermengde wercken, te weten, ten deele heylich, eñ ten deele noch ſondich: ende al iſſet ſchoon dat de goede wercken der weder-geborene werden veroorſaeckt ende uyt-gevoert door middel van den H. Geeſt, ende dat daeromme de ſelve aen yemant mochten ſchijnen gants en al geheylicht, ende van alle menſchelijcke ſwacheyt gheſuyvert te zijn, alſoo de geeſt Gods niet en ſondicht. Soo iſſet nochtans ſulcx, nademael de H. Geeſt in deſe niet regel-recht en werckt door ſich ſelfs (in welcken gevalle buyten twijffel ſijne werckinghe gants en al volmaeckt en heylich is) maer door middel van de herten der menſchen, die doch van haren ſondighen aert altijt yet wes behouden; dat der ſelver wercken altijt ſmakē na den gront waer over die vloeyē; niet anders dan gelijck eenich claer en ſoet water, uyt een ſuyvere fonteyn-adere vlietende, doch door

eenighe

eenige vuyle gote ſijn loop nemende, de ſoete ſmaecke ten deele verlieſt, ende een bedorven ſeve, van den onreynen door-ganc, aen-neemt. Het is dan de beſte voet in deſen onſen ſwacken ſtant, daer de Gheeſt willich ende het vlees cranck is, naer den raet Chriſti, geduerichlijck te waken, ende te bidden, op dat wy niet en vallen in verſoeckinghe. De alleen goede God doe ons die ghenade.

EEnige Godſalige mannen hebben den Aert van de verſcheydene geleghentheden ende geneghentheden der menſchen, op de bedenckinghe van Goet en Quaet vallende, in vougen, als die in de na-volghende Tafel te ſien is, aff-gebeelt: welcke wy, voor het beſluyt van deſen, goet hebben gevonden hier by te voughen.

EYNDE.

Deacidified
1990

